BASTA GYÖRGY

HADVEZÉR

LEVELEZÉSE ÉS IRATAI

(1597–1607)

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA MEGBIZÁSÁBÓL

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI LEVÉLTÁRAKBAN GYŰJTÖTTE

ÉS

KÖZREBOCSÁTJA

Dr VERESS ENDRE

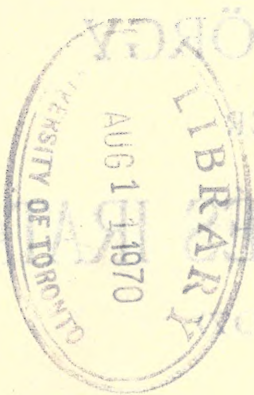
II. KÖTET: 1602–1607

KÉT MELLÉKLETTEL ÉS TIZ SZÖVEGRAJZZAL

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1913

AZ ATHENAEUM R.-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA
DIPLOMATARIA VOL. XXXVII.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

ELSŐ OSZTÁLY

OKMÁNYTÁRAK

HARMINCZHETEDIK KÖTETE

BUDAPEST, 1913
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓHIVATALA
(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN)

EPISTOLAE ET ACTA

GENERALIS GEORGII BASTA

(1597–1607)

VOL. II.

BEVEZETÉS.

Egyéb kötelezettségei mellett a M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottsága csak 1912-iki költségvetésébe vehette fel e kötet kiadási költségét s így az majdnem négy esztendőre követi az elsőt, hogy végre *teljessé* tegye Basta levelezését. Az I. kötet megjelenésétől eltelt negyedfél esztendő azonban javára vált munkámnak, mert azóta folytatott újabb kutatásaim közben állandóan bővíthettem s így ez a befejező II. kötete gazdagabb és teljesebb, mintha hamarább jelenhetett volna meg. Ám gazdagabb más tekintetben is. Munkám anyagának sajtó alá adásakor ugyanis jóformán 3—4 soros kivonatokban iktattam belé azokat a — különben fontos — Basta-jelentéseket, melyek a *Bocskay-felkelésre* vonatkoztak, mert nem akartam teljes szövegű közlésükkel elibe vágni annak a Bocskay-kiadványnak, melyhez *Fiedler* József osztrák történetíró gyüjtögetett és melyről tudtam, hogy dr. *Károlyi* Árpád készült kiadni. Ez anyag főrésze Basta Györgynek az a közel 400 darabot kitevő levelezése, melyet 1604 őszétől 1605 őszéig folytatott és Basta esztergomi táborozására, meg aztán Bocskay István ellen viselt hadjáratára és a nagy nemzeti mozgalommal szemben játszott nevezetes szerepére vonatkozik. Csakhogy Fiedler már munkám I. kötetének megjelenése előtt meghalt, de másolatait a Történelmi Bizottság nem szerezhette meg és Károlyi sem vállalkozott — nagymérvű elfoglaltsága közepette — a rég tervezett Bocskay-kiadvány elkészítésére. Mivel pedig a Bocskay-felkelésnek *Bastát illető anyaga* saját régi másolataim-

ban teljesebb, mint Fiedleré — mert Európaszerte sok olyan levéltárban dolgoztam, melyekben Fiedler nem járt és másolt — láttára Károlyi Árpád azt javasolta a Történelmi Bizottságnak, hogy munkámba ezt a Bocskayana-anyagot is terjedelmesebben vegyem fel, mivel »a kiadvány értéke és becse *nagy mértékben* alább szállana — úgymond — ha benne éppen ezek a fontos tartalmú darabok csak rövid és teljesen elégtelen kivonatokban jelennének meg. Mert Basta hivatalos jelentései a Bocskayék ellen vívott harczairól, a hozzá küldött királyi és egyéb utasítások, politikai levelezése és szerződései a felsőmagyarországi rendekkel stb., mind *elsőrangú* kútfők. Jelentésük semmivel sem kisebb, mint a Basta erdélyi gyászos szerepét illusztráló iratoké, sőt arravaló tekintettel, hogy Basta erdélyi dolgairól más kitünő okirati kútfők is állanak rendelkezésünkre, míg ellenben Bocskay támadásában vitt szerepét kiadott kútfők alig, vagy éppen nem világítják meg, belbecsük amazokét felülmúlja. Furcsa dolog volna hát, ha Basta levelezésének és iratainak kiadásából éppen ezek az elsőrangú darabok hiányoznának!«[1]

Javaslatát a Történelmi Bizottság elfogadván, Károlyi Árpád tanácsára és szíves ajánlatára: *bő kivonatokban* közlöm kötetem ama (1621—1684 számú) darabjait, melyek 1604 szeptember és október hónapjaiból valók és Basta esztergomi táborozására vonatkoznak; *egész terjedelmükben* mindazt, a mi az 1604 november és 1605 április hónapja közt lefolyt időből Bastának Bocskay elleni hadjáratára, eperjesi tartózkodására, a felsőmagyarországi rendekkel és városokkal folytatott politikai alkudozásaira, szerződéseire és hitleveleire, meg Bocskay hadai előli Pozsony felé való hátrálására vonatkozik (1685—1893) s ezenkívül 1605 május elejétől októberéig terjedő levelezése *fontosabb hivatalos iratait;* végül pedig *rövid kivonatban* az 1605 április és október hónapjai közé eső többbi anyagot.

[1] Károlyi Árpád birálatából; felolvastatott a Történelmi Bizottság 1911 márczius 31-ikén tartott ülésében.

Hűségesen követtem mindenben a Történelmi Bizottság ez utasítását, kivéve, hogy gyüjteményem utolsó sorban említett részéből szükségesnek tartottam Basta *hadi természetű jelentései* közül sokat egész terjedelmükben közölni, mert tárgyuknál és tartalmuknál fogva így kívánkoztak be kötetembe. Az ekként keletkezett többlet ellensúlyozására viszont *százzal is több* darabot közlök *rövid kivonatban*, mint a mennyit a bírálat számszerűleg kijelölt. Igy sikerült — megvallom sokszor nagy fáradsággal és lemondással — elérnem, hogy kötetem oklevélanyaga 50 ívnél vaskosabb *ne* legyen ; de ez is csak úgy, hogy sajnálatomra el kelle hagynom belőle *Basta formula-könyvét*, melynek közlését az I. kötetben jóhiszeműleg igértem,[1] valamint a *Basta működésére vonatkozó jelentések és tudósítások* értékes anyagát, melyre az I. kötet számos jegyzetében utaltam és hivatkoztam.[2] Ezt tudományos veszteségnek tartom, egyénileg pedig azért sajnálom, mert munkaközben amúgy is állandóan nyomott a 22 esztendei kutatásom alatt gyüjtött gazdag levélanyag takarékos elhelyezésének gondja. Fokozta ezt az is, hogy míg egyfelől a bírálat is elismerte, hogy »részben túlságos buzgalommal igyekeztem a Történelmi Bizottság korlátoló határozatát követni«, addig keservesen kellett sokszor fontos hadi jelentéseket *kivonatosan* közölnöm,[3] nehogy három kötet váljék a két kötetből, a mennyire a Történelmi Bizottság munkám terjedelmét szabta. Igy történt, hogy míg az I. kötet 744 lapján 963 iratot adtam ki, addig a jelen kötet 808 lapjára 1126 kisebb-nagyobb darabot szorítottam be, néha a legnagyobb megerőltetéssel és sajnálattal. Áll ez különösen *már felszedett* iratokról, melyek munkám nyomatása közben idegen oklevéltárakban je-

[1] Bevezetése XII. lapján. Igy aztán egyidejűleg külön füzetben adom ki.

[2] Például az I. kötet 225. 325. és 571. lapján.

[3] Ezek a kész másolataim *Fontes Rerum Transylvanicarum* czimű vállalatom valamelyik kötetében fognak megjelenni.

lentek meg[1] s melyek nagy részét kivonatosan valék kénytelen kiadni, csakhogy megfeleljek a Történelmi Bizottság ily irányú utasításának; habár mindenki érzi, tudja, mily nehéz — vagy néha egyáltalán lehetetlen — itthon hozzájutni az ilyen külföldi kiadványokhoz.[2]

Kötetem az 1602 július elejétől 1607 november végéig (Basta haláláig) terjedő *öt esztendő* történetét *ezerszáznál több* levéllel és aktával világítja meg. Ezek részletes jegyzékét külön közlöm, egyenkint feltüntetve, hogy melyik iratot mely forrásból merítettem. Helykímélésből nem is terjeszkedem ki reájuk, mert nagy részüket úgy is ismertettem már I. kötetem bevezető soraiban s így csupán általánosságban emlékezem meg az alábbi rövid összefoglalásban bemutatott új anyagom forrásairól.

E kötet legnagyobb része a *bécsi* cs. és kir. közös *hadügyi levéltár* osztályaiból került ki, még pedig maguk a jelentések a bécsi, illetve prágai haditanács iratcsomagjaiból, az egykorú kivonatok pedig iktatókönyveikből; miután e kivonatok eredeti aktái már nincsenek meg.

Nagyszámú ilyen protokollum-bejegyzést közlök a *bécsi* cs. és kir. *közös pénzügyminiszteri levéltárból* is, jelentéseket pedig különböző gyüjteményeiből; megjegyezvén, hogy Bastának *Gelsei* György diák, váradi udvarbíróhoz intézett 17 magyar rendeletét dr. *Szekfű* Gyula volt szíves számomra lemásolni. Sok hasznos útbaigazítását élveztem ott — bécsi egyetemi hallgató-koromban — a levéltár tudós igazgatójának, dr. *Thallóczy* Lajos úrnak is, meg a kiválóan előzékeny *Kreyczi* Ferencz osztálytanácsosnak.

---

[1] Igy 1911 nyarán N. Iorga »Studii și documente« czimű műve 20. kötetében jelent meg több olyan Basta-levél, mely az én korábbi innsbrucki másolatomból már előbb ki volt szedve; 1913 elején pedig A. O. Meyer adott ki néhányat Nuntiaturberichte-kötetében Rómában gyüjtött anyagomból.

[2] Találó példa erre épp Iorga fentebb idézett gyüjteménye, melyről Tagányi Károly (a *Magyar Nyelv* 1909. évf. 157. lapján) keservesen panaszolja, hogy egyetlen könyvtárunkban sem tudta megtalálni!

A *bécsi* cs. és kir. *házi, udvari és állami levéltár* osztályaiból s az *udvari könyvtár* kézirattárából már sokkal kevesebb irat került elő, de ez utóbbiból *Kluch* János könyvtárőr is gyarapította anyagomat az általa talált néhány Basta-levél gondos másolatával. Egy-egy oklevelet nyujtott a *nemességi*, s az *alsó-ausztriai országos levéltár*, valamint (dr. *Mitis* Oszkár szívességéből) a herczeg *Liechtenstein-család* levéltára.

Az *innsbrucki* helytartósági levéltárban magam másoltam le Bastának Miksa főherczeghez intézett leveleit, míg a *wittingaui* Schwarzenberg-levéltárban mindössze Solymos vára (1602-iki) elfoglalásáról találtam egy kis tudósítást.

A *hannoveri* kir. államlevéltárból egy Basta-levelet, a *simancasi* spanyol állami főlevéltárból hetet kaptam kötetemhez ; magam dolgoztam azonban *Firenze, Mantova, Modena, Parma* és *Róma* gazdag levéltáraiban, melyekből Bastának majdnem 80 újabb levelét halászhattam ki.

A *hazaiak* közül Árvaváralja, Bártfa, Beregszász, Besztercze, Beszterczebánya, Bottyán,[1] Brassó, Budapest, Dés, Gyömrő, Kassa, Kézdivásárhely, Kiskunfélegyháza, Kolozsvár, Körmöczbánya, Lőcse, Marosvásárhely, Meggyes, Nagyenyed, Nagyernye, Nagysink, Nagyszeben, Olasztelek, Romosz, Segesvár, Sepsiszentgyörgy, Szászsebes és Zsély helységek és városok köz- és magánlevéltárai gazdagították kötetemet, leginkább birtokügyi oklevelekkel vagy rendeletekkel, melyek adatainak kivált családtörténetíró veheti jó hasznát.

Hogy a felsorolt helyek Basta-aktáihoz kiknek lekötelező szívessége révén jutottam, már I. kötetem Bevezetésében megemlítettem s ahhoz itt pótlólag még csak azt kell hozzátennem, hogy a mit Nagysink, Nagyszeben és Szászsebes levéltáraiból közlök, azt dr. *Schuller*

---

[1] Az itt őrzött Báró Sennyey-levéltárt időközben azonban a család letéteként Kolozsvárra hoztam, az Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltárába.

A. G. úr volt jó számomra felkutatni; a gyömrői Teleki-levéltárból s a zsélyi Zichy-levéltárból közlötteket pedig dr. *Hanuy* Ferencz egyetemi tanár úr kegyeskedett lemásolni, a miért ezúton is hálás köszönetemet nyilvánítom ügybuzgó támogatásukért.

Hálás elismerésemet külön is kijelentettem beküldőiknek *egyes* Basta-levelek alján, míg közgyüjtemények vezetőinek együttesen fejezem azt most ki. Külön mondok azonban köszönetet akadémiai bírálóm: dr. *Károlyi* Árpád szíves útbaigazításaiért, meg dr. *Fejérpataky* László tanárnak, a ki a Történelmi Bizottság előadójaként állandó jóakarattal kísérte munkámat; nemkülönben magának a *Történelmi Bizottság*nak kitüntető támogatásáért, mely lehetővé tette, hogy kiadványom immár — Isten segedelmével — teljessé váljék és hazánk történelmének eseményekben gazdag fontos tízévi részletét: *Basta korát* egyszerre 2089 levéllel és aktával világítsa meg és bővítse!

II.

A fentiekben vázlatosan ismertetett okleveles anyag sajtó alá adásában természetesen ugyanazokat a szabályokat követtem, melyeket az I. kötetben,[1] de — ha szabad e szóval élnem — tökéletesebb kivitelben, szigorúbb módon, gondosabb alakban és még következetesebben megvalósítva. Értem ezt főleg az *olasz nyelvű* szövegekre, melyeknek írásmódját épp úgy egységesítettem, mint azt munkám másnyelvű iratával tettem. Ezt azért tartom szükségesnek külön kiemelni, mert nálunk, sajnos, még mindig sok azoknak a száma, a kik a *betühiv* közlés — külföldön már rég meghaladott — álláspontjához ragaszkodnak; holott ma is igaz Károlyi Árpádnak ama régi kijelentése, hogy »Nem veszt ugyan egy irat sem a maga történeti becséből, ha betühíven másolva közöljük, de az eredetit majmolni csak azért,

[1] Ld. ezek részletezését az I. kötet XIX—XXV. lapján.

hogy az egyes levélírók különczségének emléket állítsunk: éppen nem szükség s nem is észszerű«.[1] Ily felfogással tanultam s közöltem mindig magam is, mégis azon vettem magamat észre, hogy munkám I. kötetében túlságosan ragaszkodtam az olasz szövegek helyesírásához. Ám hasonló külföldi diplomácziai kiadványok hatása alatt mindinkább beláttam, hogy *nincsen semmiféle tudományos jogosultsága* szigorúan megtartani s lenyomatni azt a XVI—XVII. századi ingadozó írásmódot, a mely majdnem annyiféle, a hány levelet olvasunk! Példával megvilágosítva a dolgot, nem hagytam meg többé a szövegben az avisi-szót *(avvisi)*, camino *(cammino)*, colonello *(colonnello)*, commodità *(comodità)*, dubio *(dubbio)*, fugiti *(fuggiti)*, inanti *(innanti)*, provisto *(provvisto)*, regimento *(reggimento)*, ubedire *(ubbedire)* helyett, miként gyakran olasz szövegben találjuk, hanem törekedtem *következetesen írva* és *javítva* közölni őket, a mint sokszor ugyanazok leveleiben olvassuk, a kik korábban ugyanazokat a szavakat következetlenül írták.

E javítgatást persze nem terjesztettem ki a *tájszólásszerű* szavakra és kifejezésekre, a miket hűségesen megtartottam ebben a kötetben is. Ezért fordul tehát elő benne: *cavallaria, dissegnare, doppo, essercito, mercore, provintia, provvigione, sudetto, vittuvaglie* . . . a *helyesebb* cavalleria, disegnare, dopo, esercito, mercoledì, provincia, provvisone, suddetto, vittovaglie . . . helyett, avagy pedig vegyesen Haiduchi-Haiducchi, Valacho-Valaccho; nem pedig gondatlanságból, miként első pillanatra tetszhetik. Tudatosan — nem elnézésből — hagytam meg továbbá a *hely-* és *személynevek* írásmódját, a mi ismét olasz levelekben ugyancsak változatos alakban jelentkezik. Igy pl. a *Kollonitsch*-név 4—6-féle módon, *Hohenlohe* Hollach és Olac, *Herberstein* Ermestano, *Öttingen* Etinghen eltorzításban. Német oklevélkiadók az ilyen nevek után (zárójelben) szokták közölni az eredeti írásmód szerinti helyes nevet, *de ez a rendszer*

---

[1] A *Történelmi Tár* 1882. évf. 97. l.

valósággal eléktelleníti a szöveget, melynek áttekinthetősége és nyugodt, tiszta olvashatósága is sokat veszít általa. Egyszerűbb és csinosabb megoldásnak tartottam az ilyen neveket *jegyzetben helyreigazítani* és helytelen írásmódjukat az *index* megfelelő betüje alatt átutalni, mert nincs csúnyább valami, mintha az oklevél eredeti szövegét helyesbítések, *sic*-ek, figyelmeztető jelek (? !) és jegyzetek tarkítják és zavarják!

Következetlenség így is maradt itt-ott kiadványomban, a legnagyobb gondosság és szigorú javítás mellett is; de a ki már foglalkozott hasonló munkával s meggondolja, mit tesz *100 nyomtatott ívnyi* idegen nyelvű és annyiféle írótól származó *háromszázéves szöveget* sajtó alá rendezni, tudhatja, hogy az ilyen következetlenség jóformán elkerülhetetlen. Épp ezért, a hol csak lehetett, az indexben igyekeztem az észrevett tévedéseket vagy következetlenségeket javítani, illetve a tapasztalt hiányokat pótolni, miáltal sok olyan hely- és személynevet sikerült megállapítanom, melyet nyomtatás közben még nem ismertem vagy megfejteni nem tudtam.

Felvilágosító jegyzeteim, szövegmagyarázataim, megjegyzéseim és utalásaim száma e kötetben is közel 1000, vagyis egész munkámban majdnem 2300, mert az a felfogásom, hogy a *kiadó kötelessége* a kellő felvilágosításokat megadni műve használójának; hiszen — véges tudásunk folytán és elegendő irodalmi segédeszközök hiányában — így is számos név meg tárgy marad megfejtetlenül vagy tájékoztató magyarázat híjján!

Nem találtam elég tanulságosnak közölni annak a sok hazai és külföldi levéltárnak a nevét, melyekben Bastára is kutattam, de közlésre érdemest *nem* találtam. Ám az ezentúli Basta-kutatás megkönnyítése végett a kivonatosan közölt iratokat mindig *bevezető szavaikkal* kezdem, hogy a kutató egy-egy felbukkanó új Basta-levélről hamar megállapíthassa, hogy ismeretlen-e vagy már megvan munkánkban: Basta epistolariumában. Viszont térszűke miatt hagytam el a levelek kezdő *megszólítási* és befejező *üdvözlő* formáiból tervezett szemel-

vényt, habár azt (I. kötetem Bevezetése 22. l.) közölni igértem.

E kötet használhatóságát nagyban megkönnyítik a tartalmáról készített különböző kimutatások. Ilyen *a levélirók és czímzettek jegyzéke*, mely szerint Basta 221 személylyel és hatósággal állott levelezésben vagy összeköttetésben. *Az iratok keltezési helyei jegyzékéből* azt látjuk, hogy kötetünk darabjai 92 helyen irattak s így egyúttal ugyanannyi hely monografiáját világítja meg; *az iratok forrásait feltüntető jegyzék* pedig arról tanuskodik, hogy a kötet anyagát hazánk 27 helysége 62 gyüjteményéből s a külföld 11 városa 37 levéltárából, valamint 31 régebbi és újabb munkából hordtam össze.

Az egész munka — tehát mindkét kötetének — anyagáról tájékoztat *a levelek időrendi jegyzéke*, melynek puszta szemlélése is feltünteti Basta ügykörének fejlődését és hanyatlását; mert míg hazánkba jövetelekor, 1597-ben csak 12 levél szól róla, ez a szám évről-évre háromszázon felül emelkedik s mikor 1606-ban visszavonul, újra lesülyed 19-re, míg halála évéből (1607-ből) éppen csak tíz levél maradt reánk.

Kötetünket befejezi végül az egész munkát felölelő részletes *hely-, név- és tárgymutató*, melybe a két kötet minden személy- és helynevét s fontosabb tárgyát[1] felvettem. A *személyneveknél* férjezett nők nevét — a régi magyar szokásnak megfelelően — *leánynevük* alá soroztam, utalva reá férjes nevük alatt is, a minek előnye különösen olyan asszonyoknál tünik ki, a kik egymásután 2—3 ízben is férjhez mentek.

A nevek *idegen* írásmódját minden név után kitettem, pl. Hohenlohe (Hollach, Olac), de egyúttal illő helyükön is beszúrtam kellő átutalással a helyes írásmódra: Olac vide Hohenlohe. Igy bántam a *helynevekkel* is, de megjegyzem, hogy ámbár az egyes levelek élén a *történeti* írásmódot használtam (tehát *Bécs*et írok, nem

---

[1] Nincsenek feldolgozva azonban benne a Bevezetés és a »Hasonmások ismertetése« nevei, meg az iratok magyar kivonatainak adatai.

Wient), itt az indexben a *mai hivatalos elnevezések* alá soroztam minden olyan helynevet, mely esetleg a közölt oklevelekben másképp szerepel. Igy pl. a Bécsre vonatkozó adatok *Wien* alatt találhatók meg, de azért a ki azokat *Bécs* vagy *Vienna* alatt keresné, ott is megtalálja az utalást *Wien*re, a törvényes helynévre. Már megszünt vagy ritkán szereplő magyar helyneveket azonban *régi írásmódjuk alatt* közlök; nem keresve, hogy mainap mire változtak át.

Mutatóimban könnyebb áttekinthetőség végett — meg helykímélésből is — egymás mellé és betürendben sorakoztattam az *azonos, egymásra következő neveket*, pl. a Báthory-család egyes tagjait vagy az *Erdélyi* szóval kezdődő sok tárgynevet. További újításom, hogy teljesség kedvéért *a kötetekben idézett kútforrásokat* (munkákat és levéltárakat) is belévettem, meg hogy a családok neveit *nemesi* előnevük, illetőleg *lakóhelyük* szerint *is* átutaltam, pl. Kornis de Gönczruszka . . . Gönczruszkai Kornis-család; minthogy végeredményben minden nemes család egyúttal ama helység történetéhez is hozzátartozik, a melyről magát írja vagy a melyben birtokol, s melyet e rendszer mellett a monografus könnyebben megtalál és értékesít. Magából az indexből összeállított tárgyi csoportosításoknak és vármegyék alá sorozott községneveknek[1] viszont a művelődéstörténetíró és monografus veheti jó hasznát, minthogy segítségükkel célszerűbben értékesítheti a két kötetben szétszórtan heverő óriási adathalmazt!

Ezt a hatféle bő indexet negyedmagammal (két tanítványom és feleségem buzgó segítségével) állítottam össze és tárgyuk szerint *hatféle módon* szedettem, de azért *egy betürendbe* tördeltettem; minek folytán a kutató könnyen megtalálja benne, a mit keres,[2] a nélkül,

---

[1] De meg kell jegyeznem, hogy itt csupán azokat a községeket vettem figyelembe, melyeknek hovatartozóságát maga az oklevél-szöveg állapította meg.

[2] Ezt a módszeremet először 1906-ban Carrillo-kötetemben alkalmaztam s habár egyik birálóm ezt »egészen feleslegesnek,

hogy olyan nevek olvasásával *is* rontaná vagy fárasztaná szemét, melyre adott pillanatban nincs szüksége.

Ujításszámba mehet végezetül az is, hogy mutatóul Basta egy levelét s két oklevelét hasonmásban közlöm — a miből a kor egész írásmódját megismerjük — s a mellett a két kötet Bevezetései és fejezetei végére záródíszül különböző pecsétjei rajzát raktam, melyeknek ismertetését külön állítottam össze.

III.

A kolozsvári egyezség után Basta 1602 június 30-ikán indúlt le hadával Gyulafejérvárra, hogy ott — annak értelmében — Báthory Zsigmondtól tényleg is átvegye Erdélyt s kiegészítéseül Lippát és Borosjenőt, melyeket a fejedelem és megbizott tanácsura, Csáky István szintén felajánlottak neki.[1] Külföldi segítség közeledtéről Basta semmit sem hallott, de tudta, hogy az ország három erős várát: Dévát, Fogarast és Görgényt csak fegyveres erővel foglalhatja el s így — miként írta — nyitott szemmel kelt útra.[2] Erre az éberségre szükség is volt, mert Basta alig ért Tövisre Csákyval, ez avval az újsággal lepte meg, hogy Székely Mózes Tholdy Istvánnal és társaival »nem akarván magukat alávetni a német igának« az országos hadakkal, székelyekkel és nemesekkel elállták a Maros hidját Váradjánál, hogy ott Bastát feltartóztassák s ne engedjék, hogy Fejérvár és Déva felé vonulhasson.

haszontalan tarkázásnak tartja, a mi nem éri meg a ráfordított fáradságot s inkább akadályozza, mint segíti a kutatót munkájában« (a *Századok* 1907. évi 551. lapján), ma is fentartom, sőt fejlesztettem, minthogy a gyakorlat ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítja!

[1] Az alábbiakban a *lehető legrövidebb összefoglalásban* nyujtom Basta szereplése második részének történetét, mert oklevéltárakról az a felfogásom, hogy adataikat a kiadó *ne* dolgozza fel saját kiadványában.

[2] Basta 956. sz. a. levelében, az I. kötet 737. l.

Basta d. u. négy órakor ért a Maroshidhoz s ott előbb Csáky tárgyalt Mózessel, igyekezvén rábeszélni a békülésre; majd Basta is értésére adatta, hogy nem vérontásért jött, hanem hogy mindenkit kegyébe fogadjon, a ki csak — a már létrejött kolozsvári egyezség értelmében — hajlandó megadni magát ő Felségének. Ám Székely Mózes húzta-halasztotta a választ, nyilván, hogy a beálló sötétségben visszavonulhasson; de erre lovasságával Basta rövid csatában szétverte az erdélyiek csekély hadát,[1] úgy, hogy vezéreik is csak nehezen menekülhettek át a Maroson Lippa felé.[2] Basta most már Szászsebesig haladt nyomukban s itt várta meg a Déváról jött Zsigmondot is, a ki aztán nemsokára búcsút vett tőle és országától, — melyet soha többé nem látott — hogy fejedelemségeért cserében kapott csehországi birtokán élje le hátralévő éveit.

Igaza van Bastának, hogy marosváradjai győzelme[3] nélkül ez a dolog nem ment volna oly simán, de Báthory is tapasztalhatta, hogy tovább magát nem tarthatta, mert még az olasz generális táborában időzött, a mikor látnia kellett Radul vajda megérkezését és hallania, mint foglalták el Basta tisztjei Lippát, Borosjenőt, Dévát s miként hódolnak meg neki a nemesek is napról-napra mind nagyobb számmal: köztük sok olyan, a kit addig legigazibb hivének hitt és tartott!

Miután — cserében két megigért felsőmagyarországi várért — Csáky István Fogarast is átadta, Basta a várakba német őrséget rakott s vele befejezvén Erdély meghódításának nagy művét, a hónap végén már arról álmodo-

---

[1] Erről Basta ugyan azt irja, hogy 3000 lovasból és 1000 gyalogpuskásból állott, de hihetőbb Mikó Ferencz feljegyzése (krónikája 155. lapján), hogy az csak 16 száz lovasból álló volt.

[2] Kemény János (Önéletrajza 238. l.) szerint a csatában Székely Mózes »Bastát úgy elővötte volt egy hegyes tőrrel, hogy ha mások meg nem segítik, elejtette volna« s talán azért hallgatott róla jelentésében; ha ugyan Kemény értesülése helyes.

[3] Bastának Székely Mózes felett kivivott 1602-iki győzelméről szóló két egykorú német *újság*ról ld. a *Magyar Könyvszemle* 1900. évf. 65. l.

zott, hogy visszatér családja s felcseperedett fiai körébe, a kik már nagyon is rászorultak az atyai irányításra. De ezt a vágyát nem érhette el, hiszen a császári udvar ily olcsó áron még egyszer sem jutott Erdélyhez s azt az embert, a ki ezt keresztülvitte, csak nem engedhette visszavonulni! Igy maradt Basta az erdélyiek nyakán, a kiket szigorúsággal, adományokkal, meg igérgetésekkel tartott féken, minthogy másként nem is biztosíthatta volna köztük uralmát. Sérelmeiket is igyekezett orvosolni, az ország hadi és politikai ügyeit meg rendes országgyűlésen tárgyaltatta, melyeknek végzéseit saját nevében adta ki, mint a fejedelmek; bár magát bennük egyszerűen Erdélyország főkapitányának nevezte. A fejedelmi jogokat azonban Basta oly teljes mértékben gyakorolta, hogy *még nemességet is* osztogatott, mint a törvényes fejedelmek!

Első országgyűlésének — a meggyesinek — végzéseit Basta megbízásából maga Tholdy vitte fel az udvarba: ugyanaz, a ki a nevezetes váradjai ütközetben még Székely Mózessel harczolt. Mózes most már kevésszámú társával a török pártfogása alatt a hódoltságban húzódott meg s onnan küldözgette be leveleit, intve az erdélyieket, hogy ne tűrjék a németet az országban. Igy persze Basta nem igen bízhatott az erdélyi urakban, a kik körülvették s különben mindenféle kérésükkel zaklatták. Rudolf császár rendeleteiből is egyre azt olvashatta, hogy ne bízzék az erdélyiek állhatatosságában. De mivel tőle biztatásnál egyebet nem kapott, Basta Brassó közelébe, Prázsmárra húzódott, hogy onnan kényelmesebben tárgyalhasson Radul vajdával, a kitől bizton remélhetett később támogatást, a miért most fegyveresen is megsegíté vetélytársával s a tatárokkal szemben.

Útjából Basta október végén tért vissza Fogarason és Nagyszebenen át Gyulafejérvárra, hol az esztendő hátralévő részét töltötte közigazgatási teendőkkel elfoglalva. Ezalatt a viszonyokkal is alaposan megismerkedhetett s innen írta Rudolf számára karácsony után neve-

zetes emlékiratát Erdély további megtartása és kormányzása felől.[1] Ennek lényege az volt, hogy az erdélyieket *idegen hadakkal* kell féken tartani, az országot pedig megerősíteni. De hát a prágai udvari kamarának mindezre nem volt költsége s így Basta az ország jövedelmi forrásainak erőltetett módon való fokozásával s a városok megsarczolásával volt kénytelen kiadásait fedezni és hadait fizetni. Ez persze elégedetlenséget szült a rendek körében s ez elégedetlenség jegyében és hangulatában nyilt meg 1603 január 19-ikén a gyulafejérvári országgyűlés,[2] melyen Basta a bejött császári biztosok támogatásával immár nyiltan is kijelentette és Rudolfnak fel is terjesztette, hogy: az országgyűlések eltörlendők, fejedelem helyett helytartótanács állítandó, a vármegyék, városok és székelyek önkormányzati joga megszüntetendő s egy rendszeres kanczellária szervezendő,[3] akár csak Ausztriában vagy Németalföldön, melynek leigázásának Basta szemtanuja, sőt részese volt.

Az ország nyugtalansága ekként egyre fokozódott; Székely Mózes és társai pedig annyival inkább bíztak titokban előkészített nemzeti felkelésük sikerében, hogy tudták, hallották Bastáról, mennyire szűkölködik pénzben és hadakban. Hazafias elhatározásuk azonban csak akkor vált tettlegessé, mikor Mózes húsvét után töröktatár segítséggel elfoglalhatta Karánsebest és Lugost s a Vaskapun Erdélybe jőve, kiostromolhatta a szászvárosi templomerődítést. Mikor aztán híre jött, hogy a tatárok már Nagyenyedre értek, Basta Kolozsvárról Szamosujvárra menekült s onnan küldözgette szét a kulcsos városokba segélytkérő leveleit. Ám ezeknek nem

---

[1] Kötetünk 1155. sz. irata, a 133—138. lapon.

[2] Részletes méltatását megirta Szilágyi Sándor az Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 39—46. l.

[3] Basta e fontos jelentését — mint már megjelentet — 1209. sz. a. csupán kivonatosan közölhettük, de egyidejüleg külön füzetben is kiadjuk, mert 60 esztendő előtti kiadása nemcsak ritka, de rossz, megbizhatatlan.

igen volt foganatja, mert hisz Székely Mózes »kaszás népe« háromheti ostrommal — május 7-ikén — létrákon elfoglalta Gyulafejérvárt, a fejedelmi székhelyet s erre már a székelyek is szívesebben Mózeshez pártoltak. Ezzel szemben Basta öt hónap óta még csak választ sem kapott előterjesztéseire a császári udvarból s mikor látta, hogy Mózes hadai immár Szamosujvár alá értek és várkastélyában valósággal körülfogták, szorult helyzetében (május 24-ike éjjelén) szerencsésen kiszökött belőle s meg sem állott a királyi területen fekvő Szatmárig. Székely Mózesnek most már Kolozsvár is megadta

magát: hazafiságból meg kényszerűségből, hisz se tüzérsége, se lőszere nem volt, a mivel falait kiostromolhatta volna. Nyilván fosztogatásaik miatt a török-tatár hadak és Mózes közt azonban elégedetlenség tört ki s mikor annak hírére, hogy Radul vajda — hitlevele ellenére — Erdélybe ütött, az ország védelmére Brassóba indult, a papirmalom melletti csatában (július 17-ikén) Székely Mózes megveretett és életét is vesztette.

E gyászos, de nevezetes esemény hírét Basta akkor vette, a mikor végre a majtényi síkról megindúlhatott hadával az erdélyiek ellen. Hálát adott érette az Istennek, de nem titkolhatta fájdalmát, hogy ez a fontos győzelem kisiklott kezéből. Gyümölcsét azért mégis ő

aratta, mert útjában mindenki meghódolt neki s akadály nélkül juthatott augusztus végére Dévára, hol szigorúságával akarta megrettenteni az országot, leigázni a nemességet és megtorolni a levert felkelést. Hiszen még Szászvároson táborozott, midőn ott, Brassóban és Fogarason egy rakás nemest kivégeztetett s így a dévai országgyűlésen könnyű volt Székely párthíveit jószágvesztéssel, a városokat meg iszonyú sarczczal büntetnie. Ez évi cselekedeteit emlékérem is megörökíti, mint olyan hadvezérét, a ki öntudatosan jelenthette Rudolfnak, hogy Erdély immár egészen hatalmában van!

Ellátogatván Lippára is, Basta télire Gyulafejérváron át Kolozsvárra vonult. De hadait zsold híjján kénytelen vala elbocsátani s így ki sem mozdulhatott tavaszig a városból, daczára, hogy néha gonosz híreket vett a török mozgolódása felől. Az erdélyiek ellenben feltünő csendesek maradtak. Az évek óta tartó háború, az átélt inség és más csapások súlya alatt majdnem leroskadtak vagy legalább is pihentek, hogy erőt gyűjtsenek és csendben készülhessenek egy sikeresebb támadásra. Az 1604 februárius elején tartott kolozsvári országgyűlésen a rendek iszonyú alázatosan viselkedtek a kegyetlen Bastával szemben, mintha csak érezték volna, hogy most utóljára alakoskodnak a gyűlölt olasz generális előtt. Gyűlés után azonban Basta a nemesek közül többeket elfogatott, hogy megfélemlítse őket távolléte idejére. A hónap végén ugyanis váratlanul Brassóba indult, hogy a moldva-havasalföldi vajdákkal találkozzék s midőn onnan újra visszatért és egész útjában látnia kellett az ország nyomorát, az erdélyiek elégedetlenségét és hallotta a suttogó hangokat, melyek csak egy kis levegőre vártak, hogy hangossá váljanak, elhagyatott, erőtlen helyzetében április közepén hirtelen elhagyta Erdélyt. A kolozsváriaknak azt mondta, hogy Máramarosba megy, — melyet a császártól kapott — hogy az ország törvényei szerint beiktattassa magát főispáni székébe, de két hét múlva újra visszatér, a mi

az ország szerencséjére s az erdélyiek nagy örömére soha be nem következett.[1]

Basta — ki az utóbbi időben sokat betegeskedett — majdnem hat hétig pihent, üdült szép huszti várában, melyet szintén adományul nyert.[2] Betegségével mentegette magát onnan is, hogy nem mehet fel a császári udvarba; de a mellett ismételten kérte Rudolfot, hogy ne rendeljék vissza Erdélybe, mert becsületét koczkáztatja, ha oda üres kézzel bemegy, holott annyi hada sincsen, a melylyel saját maga személyét megvédelmezhesse, tisztességét pedig mindenek előtt valónak tartja. Ám hogy szavának és érveinek nagyobb súlya legyen, Basta július elején még is csak felment Prágába,[3] hol Rudolf császár kegyesen fogadta és fáradozásai jutalmául grófi rangra emelvén, az alsómagyarországi hadak fővezérévé tette; mikor pedig mint táborszernagy leérkezett Bécsbe, Mátyás főherczeg *helyettesévé* nevezte ki. Basta így új szerepkörbe került, melyben a Duna mentén — közel Bécshez — kellő támogatás mellett úgy remélte, hogy sikeresebben érvényesítheti hadi tehetségét, mint a távoli Erdélyben, melyet teljesen magára hagyatva, háromszori erőlködés után sem tarthatott meg a császárnak!

A már 1591 óta tartó török elleni hadjárat ez évre eső czélja Esztergom megvédése volt. De Basta még oda sem ért, midőn emlékiratban fejtette ki, hogy a hadvezetőség e szándéka csak úgy valósítható meg, ha Esztergom őrségét legalább 4000 emberrel szaporítják, a többi hadat pedig Érsekujvár alatt összpontosítják. Ezt

---

[1] Szamosközy István Bastáról irt »Ne fuge, sta Basta« kezdetű ismert verse (Történeti maradványai IV. k. 152. l.) tulajdonképpen erre a távozására vonatkozik s azt gunyolja. A csipős verset magyarra Hegedüs István forditotta s közli a Beöthy-féle Képes magyar irodalomtörténet III. kiadása I. k. 245. l.

[2] Ezt 1603 végén kapta (Nuntiaturberichte id. h. 90. lapján); de csak most vehette birtokba.

[3] Ide Basta 1604 július 14-én ért fel; Ortelius: Chronologia IV. része (Nürnberg, 1613.) 24. l.

Basta még nyomatékosabban hangoztatta, midőn szeptember közepén Esztergomba jutott és erődítéseit megszemlélhette. A törökkel való csatározás csakhamar meg is indúlt s Basta a védelmet hat héten át oly ügyesen vezette, hogy a pogány végre is béketárgyalásokat kezdett s utána Buda felé huzódott. Ez neki nagy hírtnevet szerzett, mert köztudomású volt, hogy Esztergom megoltalmazása a török 80 ezer főnyi seregével szemben Bastának mindössze 10 ezer katonával sikerült.[1]

E közben a császári hatalom feje felől eloszlatott veszély helyére egy másik kerekedett: Bocskay István támadása, melynek leveretésére az udvar szintén Bastát szemelte ki. Erről a nagy feladatról Bastától már akkor kértek véleményt, mikor híre jött, hogy Barbiano-Belgioioso felsőmagyarországi kapitány seregét a fölkelők szétverték; de Basta nem adhatta meg, a míg a viszonyokat a helyszinén nem tanulmányozhatta. E végből — Mátyás főherczeg rábeszélésére — november elején kerekedett fel majdnem 15.000 főnyi hadával[2] Felsőmagyarország felé, hogy Dezséren, Esztergáron való rövid táborozásokkal mielőbb elérhesse a felkelőket. Basta Osgyánnál találkozott is velük s várát hamarosan elvevé tőlük, sőt Bocskay fővezére, Némethi Balázs is kezébe esett. Ezt nemsokára meg is ölette, a mint Putnokon át tovább üldözte a magyarokat, még pedig oly sikerrel, hogy Bocskay hadinépe kiürítette Szendrő várát s így az kardcsapás nélkül jutott német kézre. Innen Basta a besenyői és edelényi győztes csaták után egyenesen Kassa alá sietett, de kegyelmet igérő kérvényére a polgárok nem is feleltek, nemhogy feladták volna városukat s mivel Bastának semmi ostromágyúja nem volt, pár nap mulva Eperjesre huzódott.

---

[1] Ferreri prágai nuntius a pápához intézett főjelentésében; Nuntiaturberichte id. h. 344. l.

[2] Mátyás főherczeg leveléből tudjuk, hogy 9400 ép, erős német gyalog és 5000 lovas élén indult el; Magyar országgyülési emlékek XI. k. 3. l. Bocskay hivei azonban Basta hadát 22.000 főnyinek hiresztelték; u. o. 139. l.

A város azonban nem akarta Bastát beengedni s így most már békés úton igyekezett a lakósokat Rudolf hűségében megtartani; a mennyiben védőlevelében biztosította a felsőmagyarországi öt szabad királyi városnak nemcsak ősi kiváltságait, de még augsburgi hitvallás szerinti szabad vallásgyakorlatát is. Tette ezt ugyanaz a Basta, a ki Erdélyben eltiltotta a lutheránus prédikálást[1] és új adományozásokról szóló birtokleveleiben még azt is kikötötte, hogy a birtokokba újhitű lelkészt nem szabad beengedni s a ki a jezsuiták újból való befogadásával és pártfogásával az ellenreformáczió elszánt harczosának mutatta magát.

A rendek és nemesek megnyerésére karácsony előtt Csáky István, meg Rákóczy Zsigmond abaujmegyei főispán vállalkozott, a ki levélben inté Bastát, hogy vessen véget a háboruskodásnak, melynek leginkább a török örvend.[2] Évvégére így aztán már öt vármegye hódolt meg a császár-királynak, de Basta gyanakvó természetével nem bizott a királypárti közbenjáró főurak őszinteségében s ezért fáradozásuk sikertelenségét hajlandó volt kétszínűségnek venni. A mellett napirenden voltak az apró csetepaték, melyeket mezítlábas éhező, fegyelmezetlen hadaival alig tudott ellensúlyozni, holott másfelől már 1605 első napjaiban figyelmeztette a császári udvart, hogy ha sürgősen segítséget nem küld, nagy baj lesz a felkelésből, mert immár azt is rebesgetik, hogy még az osztrák tartományokban is fellázadnak az újhitűek!

Egyébként Basta szemtelennek tekintette Bocskaynak azt a kívánságát, hogy megtartsa magának az erdélyi fejedelemséget, a Részekkel és Felsőmagyarország kormányzatával s így megszakítván vele minden további alkudozást, február elején ellene indult hadá-

---

[1] Giacomo Serra Bécsből, 1603 deczember 20-án; Nuntiaturberichte id. h. 90. l.

[2] Bocskayval folytatott tárgyalásukról Csáky István is szépen emlékezik Makoviczáról, 1605 január 29-ikén irt levelében; *Történelmi Tár* 1878. évf. 823—824. l.

val. Ez azonban Tokaj őrségének megsegítésén kívül semmit sem tehetett a felkelők ellen, kik folytonosan csipkedték, úgy hogy előlük Basta újra Eperjesre húzódott. De mivel fizetetlen hadai folytonosan elégedetlenkedtek, Fülek vára pedig német őrségének gondatlanságából elesett, az amúgy is beteg Basta április elején — nagypéntekre virradóra — felkerekedett katonáival és »sírva« hagyta el a várost, meg ágyúit, melyeknek elvitelére sem volt hadi ereje.[1] Ő különben, természeténél fogva, soha sem koczkáztatta a sikert és katonái életét; bármiként is itélték meg érette.[2] Győzelmeit pedig annak köszönhette, hogy hadait tömör csapatokban állította fel, melyek harcz-közben fejlődtek ki.[3]

Basta kénytelen visszavonulása valóságos futásszámba ment, mert a felkelők állandóan nyomában voltak és nyugtalanították egész Pozsonyig, a hová fáradtan és törődötten május 7-ikén ért.[4] Útjából Kirchdorfról, Rózsahegyről, Privigyéről, Tapolcsányról és Szentgyörgyről írt levelei tele vannak panaszszal és hadierő beküldése iránti sürgetésekkel s az a büszke és erélyes hadvezér, a ki máskor kicsi vétségért is képes volt megtizedelni — különben féltett — katonáit, most kénytelen bevallani, hogy embereit már pénzzel sem volt megtizedelni — különben féltett s dédelgetett — katonáit, most kénytelen bevallani, hogy emberei szétoszlását már pénzzel sem bírja megakadályozni, nemhogy a bányavárosok felmentésére indúlhatna velük; úgy hogy végre is csupán kötelezvény-adással tudta őket még egy hétre visszatartani. Teljes zsoldot persze

[1] Bocskay 1605 április 8-iki levele (*Magyar Történelmi Tár* 19. k. 103. l.) és eperjesi Melczer János följegyzése (*Hadtörténelmi Közlemények* 1896. évf. 228. l.) alapján.

[2] Basta, huomo riservatissimo — írja róla Ferreri nuntius 1604 október 4-én; Nuntiaturberichte id. h. 234. l.

[3] C. A. Schweigerd: Österreichs Helden und Heerführer I. k. (Wien, 1852.) 596. l.

[4] Basta Bocskay elleni hadjárata és visszavonulása történetét önállóan is megirta Rónai Horváth Jenő, a *Hadtörténelmi Közlemények* 1893. évf. 587—612. l.

ekkorra sem kaphatott számukra a bécsi udvari haditanácstól, melyet miatta naponta sürgetett. Ezért, nehogy az elégedetlen hadak Bécs felé huzódjanak, elvágatta a pozsonyi hidat s Bécs előtt sánczot hányatott;[1] aztán június közepén személyesen felment Mátyás főherczeghez, hogy neki az eseményekről s a hadjárat folytatásáról jelentést tegyen. Basta haditerve az volt, hogy a közeledő török sereg ellen a Duna mindkét partján kell egy-egy hadoszloppal felvonulni Érsekujvár és Esztergom megvédésére; de sikert így is csak úgy ígérhet, ha katonáit kielégítik s a főherczeg maga is lejön a táborba.

Bécsújhelyen át Basta Sopron alá vonulván, sikerült azt Bocskay portyázó csapataival szemben felmentenie, mire ismét Bécsbe sietett, hogy ottani orvosokkal gyógyíttassa magát. Itt (július 20-ikán) az alsóausztriai főrendek közzé is felvették, hat hétre pedig a császár huszti grófi czíme meghagyásával szentbirodalmi grófi rangot adott neki.

A nyarat a hadikészületek ellenőrzésével töltvén, Bastát nagy kitüntetésének híre már Pozsonyban érte, a hová augusztus végén ment le, hogy személyesen vezesse az újra meginduló hadi vállalat ügyes-bajos dolgait. Ám Komáromba húzódván, jóformán semmit sem tehetett Esztergom érdekében, mert alig 7000 főnyi hada volt s abból is 2000 magyar és rácz, kikben — úgymond — nem bizhatik. Sulyosbítá a helyzetet, hogy Visegrádot két német kapitánya kénytelen volt feladni, október 3-ikán pedig ugyanazt tette Esztergom őrsége, míg másfelől a felkelők Érsekujvárat fogták körül. Igy Basta nem tehetett mást, minthogy az érsekújvári felkelő seregek kapitányával, Homonnai Drugeth Bálinttal alkudozzék fegyverszünet iránt s azalatt felkerekedvén győrszigeti táborából, télire újra Bécsbe vonult.

Résztvevén a bécsi udvari haditanács ülésein, Basta nyilván annak felszólítására állította össze a magyarok és

---

[1] Nuntiaturberichte id. h. 371. l.

törökök ellen tavasznyiltával folytatandó hadjárat módozatairól szóló emlékiratát, telve józan javaslatokkal és haditervekkel, melyek követésével a hadvezetőség valóban czélt érhetett volna. A kipróbált régi katona szolgálatait azonban nemsokára mellőzni kezdték. Nem tudták neki megbocsátani, hogy Érsekujvárt nem segítette, sem elhinni, hogy arra erőtlen volt.[1] S az elkeseredés akkora lett miatta ellene, hogy midőn igazolásául fel akart menni a császári udvarba, a pápai követ tanácsára lemondott útjáról.[2] Talán e fölötti keserűségében érte Bastát 1606 elején szélütés. De szelleme azért oly üde és tevékeny volt, hogy midőn február ius közepén mégis csak felutazott Prágába és külön kihallgatáson is előadta haditerveit Rudolf császárnak, az nagy figyelemmel és biztatóan hallgatta végig, miként lehetne a magyar lázadókat leverni és Esztergomot visszafoglalni. A császár jóindulatának tekinthető az is, hogy Bastát nemsokára a cseh bárök közzé is felvették.[3] Ezzel akarták úgy látszik ellensúlyozni azt az intézkedést, melylyel tőle vallon ezredét elvették. Basta ezt sem hallgatta el, de mikor ezrede visszaadása iránti kérvényét tárgyalásra fogták, az udvari főemberek egyöntetűen úgy nyilatkoztak róla, hogy ezredének elvétele Basta előzetes tudtával és megkérdezésével történt. Az ügy aktái egyébiránt olyan benyomást keltenek, mintha nem akartak volna többé semmit Basta kezén hagyni. Ő maga is mind inkább alkalmatlanabbá vált régi követelése kifizetését sürgető újabb meg újabb folyamodványaival, melyeknek tárgyát lehetetlen volt az udvari kamara állandó pénzzavara miatt teljesiteni.

Az igazát kivánó, de mindenkitől elhagyatott beteges ember kérvényei valóban meghatóak, mert meghatottság nélkül lehetetlen olvasnunk az egykor rettegett hadvezér irásában, hogy több mint egy éve, hogy fizetést nem

---

[1] Giacomo Serra Bécsből, 1605 október 29-ikéről ; Nuntiaturberichte id. h. 549. l.

[2] Ferreri nuntius 1605 november 7-én ; u. o. 565. l.

[3] Jelentést tesz róla Ferreri is ; u. o. 694. l.

kapott, holott erdélyi szolgálata alatt ezreket előlegezett a magáéból ő Felsége czéljaira, most pedig családjával korcsmából kénytelen adósságon élni! Első, régi jóakarójának, Miksa főherczegnek is keservesen elpanaszolta levélben, mily hálátlanul bánnak vele az udvarban, ámbár sok évi hü szolgálatával megnyugtatta Erdélyt s azokat a tartományokat, melyek kormányzására Németalföldéből behivták; pedig ő csupán felgyűlt, régi zsoldhátraléka megfizetését kivánja.

A bizonytalanság és folytonos izgalom okozta lelki bánat lehetett újabb szélütésének is előidézője. Ennek következtében — mivel régi köszvénybaja is nagyon bántotta[1] — a nyár elején a karlsbadi fürdőkbe ment üdülni, de nem sokára az advarba hívták, mert a császár véleményét kivánta hallani a megkötött bécsi békéről s a további teendőkről. Ezt augusztus 11-ikén adta elő röviden s külön bő emlékiratban, mely hivatalos ténykedésének és hű szolgálatának utolsó emléke. A titkos haditanács magáévá is tette javaslatát, mely oda irányult, hogy fegyveresen kell fentartani a békét az ellenfél állhatatlan és csalárd volta miatt; de többet nem is törődött Bastával és követelésével, melyek teljesitésével kitartóan zaklatta az udvari hivatalokat.

Ilyen szomoru kilátások közt biztató reménységgel töltötte el lelkét már 1606 tavasza óta az a kilátás, mely a prágai pápai követ részéről érte, hogy t. i. előterjesztésére V. Pál pápa hajlandó volt Bastát a Szentszék hadseregébe átvenni. Erre nézve 1607 február 26-ikán meg is kötötték a szerződést. Utána nemsokára Rudolf császár is beleegyezését adta, hogy Basta távozhassék udvarából s mikor már jóformán útrakészen állott, híre jött, hogy a pápa megbékült a velenczésekkel s így szolgálatára többé ő Szentsége nem számít.

A még mindig élénk szellemü és tetterős ősz hadvezért e váratlanul érkezett végzetes hír valósággal beteggé

---

[1] Ezt a baját már 1605 augusztus 15-én említik; Nuntiaturberichte id. h. 461. l.

tette, mivel utolsó reménységét is elvette annak, hogy helyzetén anyagilag javithasson, látván, hogy jogos követeléseit még részletekben sem teljesitik. Ezt sürgette továbbra is, mert folyton csak hitegették és se pénzt nem adtak, se pedig a troppaui jószágot nem kapta meg ténylegesen, melyet követelése fejében a kamara még 1604 nyarán felajánlott neki a greifensteini jószággal együtt, 6% kamatigérettel;[1] a mit soha meg nem adtak.

Miksa főherczeg közbenjárására Basta mindössze anynyit ért el, hogy végre összeiratták a császári számvevőszékkel tényleges követelését, a mi 42.200 forintra rúgott, de ebből oly mesterkélten vonták le éveken át kapott zsoldrészleteit — belevéve még testőrei fizetését is — hogy 1605 végéig végeredményben mindössze 3240 forintnyi tartozást ismertek el belőle jogosnak Bastával szemben.[2] Ez több volt, mint a mennyit az elcsigázott, agyongyötört öreg hadvezér elviselhetett volna; kivált mikor tapasztalta, hogy Prágába vonulása óta — a mikor úgyszólván nyugdíjazták — semmit sem akarnak neki adni. Az udvar e hálátlansága valósággal búskomorrá tette. Rohamosan gyengült s a tél beálltával meghülvén, alig öt napi láz és gyengélkedés után[3] 1607 november 20-ikán reggel szélütés következtében hirtelen meghalt,[4] körülvéve feleségétől és két fiától: Károlytól és Ferdinándtól, a kik fáradt szemeit lefogták.[5]

---

[1] Ferreri 1604 augusztus 23-án; ugyanott, 212. l.

[2] Az érdekes számadás a bécsi hadi levéltár HKR. 1606 Nov. 59. Expedit jelzése alatt.

[3] Adherbale Manerbio prágai mantovai követ jelentése Prágából, 1607 november 25-ikéről; a mantovai állami levéltárban, busta 486.

[4] Halála napját egykorú magyar levél is pontosan megörökité; *Történelmi Tár* 1879. évf. 35. l.

[5] Idősebb fia, Basta Károly Prágából, 1607 november 26-ikáról Farnese Ranuccio herczeghez; a parmai állami levéltárban, Carte Farnesiane. — Basta özvegye neki (Spontoni id. m. 337. l. szerint) második felesége volt s ettől valók gyermekei is: a két hátramaradt fiú s egy leány, meg harmadik (meghalt) fia, kit Basta papi pályára szánt volt.

Bastát a szomorúság és búbánat vitte sírba, miként idősebb fia, a 17 esztendős Károly nyiltan megirta Miksa főherczegnek: hiszen annyi pénze se maradt, a mivel eltemethették volna.[1] De az udvarban általában mások is titkolózás nélkül hangoztatták, hogy bár a 63 éves embert sok évi hadi szolgálata meglehetősen megviselte, őt mégis *a kétségbeesés ölte meg*, látva, hogy követeléseit nem teljesítik s csupán síma, udvarias szavakkal fizetik ki. Bántotta ez azért is, mivel Rudolf császárnak is kimutatta, hogy a kincstár neki 380 ezer tallérnyi összeggel adósa, a miből 80 ezeret a magáéból előlegezett s ebből még is semmit megtéríteni nem akartak. Az utolsó négy esztendőben még fizetést sem kapott, úgy, hogy abból éldegélt, a mit életében összeszedett s most elzálogosított értékeiből a zsidóktól kaphatott; bár igaz, hogy a pénzzel nem igen tudott bánni.[2] Anyagi gondjai mellett Bastát különben az is emésztette, hogy már a haditanácsba sem hívták meg;[3] pedig még csak nemrég is semmi haditervet nélküle meg nem állapítottak.[4]

Sok évi hűségéért Bastának is hálátlanság lett bére, mint félszázaddal korábbi elődjeinek, Castaldonak és György barátnak; a kikéhez hasonló szolgálatot tett a császári hatalomnak: az övékénél is nehezebb időkben!

Családja szomoru helyzetét az ifjú Basta Károly most a császárnak is bejelenté, kinek egyébiránt kamarása volt. A mint ugyanis egy reggel a miséről kijöttek, térdre

---

[1] Basta Károly Miksa főherczeghez Prágából, 1607 november 27-ikéről; az innsbrucki helytartósági levéltárban, Ambraser Akten.

[2] Marini di Cavalli prágai velenczei követ jelentése 1607 november 26-ikáról; Hurmuzaki: Documente VIII. k. 322. l.

[3] Gaetano Antal capuai érsek prágai nuntius jelentése 1607 november 26-áról; a római vatikáni Borghese-levéltár II. 147. kötetében.

[4] Ferreri nuntius pl. 1604 október 11-én így írt róla: Über den Feldzug des nächsten Jahres wird hier ohne Basta nichts entschieden werden. Ihm werden alle Geschäfte zufallen, und das ist gut; denn den Ministern fehlt es teils an Interesse, teils an Verständnis; Nuntiaturberichte id. h. 238. l.

esett előtte — a könyörgés e módja ekkor divat lévén — s miután előadta röviden nyomorukat, arra kérte, hogy legalább részben fizettesse meg adósságukat, hogy bár atyjuknak a Szent-Tamás-templomban (minden dísz nélkül) felravatalozott holttestét eltemethessék. Rudolf császárt és kíséretét láthatólag meghatotta ez a dolog, meglepetésszerüen értesülvén róla, miként bánnak az udvariak leghivebb szolgáival.[1] Intézkedésére a Basta-fiúk aztán végre eltakaríthatták szegény apjuk földi maradványait, de azért követelésük teljesitését még négy esztendő mulva is sürgették:[2] eredménytelenül!

Basta Györgyben, halálával, a — hadvezérekben amugy is szegény — császári udvar olyan kipróbált, kiváló harczost vesztett, a milyen sokáig nem akadt utána. Közlegénységből emelkedve fel a legmagasabb rangra, alapjában ismerte a katona természetét és lélektanát, a harcz és hadakozás módját és fortélyait. Alkalmazta is minden csatájában és tettében, sőt élete utolsó két esztendejében könyvekben is megörökitette azokat. Kéziratukat a honába visszatérő egyik titkárára, Ciro Spontonira bizván, az még 1606 elején kiadta az egyiket, úgy hogy maga Basta is gyönyörködhetett még benne, míg a másik csak halála után jelenhetett meg. Ezek a taktikai művek valóságos kézikönyvei a hadakozásnak. Ezért másfél századon át sok kiadásban és nyelven jelentek[3] meg s oly elterjedtek voltak, hogy azokat minden törekvő katonatiszt ismerte és használta, köztük még a költő gróf Zrinyi Miklós is;[4] a mellett, hogy történelmi példáiért nem-katonák is szívesen olvasták.

De mig ekként Basta nevét az irodalomban mun-

---

[1] Marini di Cavalli id. jelentésének kiadatlan részéből, a bécsi udvari és állami levéltár *Dispacci di Germania* 39. k. 172. l.

[2] Basta György özvegyének és fiainak könyörgő levele 1611 június 13-ikáról Miksa főherczeghez; az innsbrucki helytartósági levéltár id. gyüjteményeben.

[3] Ezeket külön soroljuk fel, kötetünk III. fejezetében.

[4] Reá gyakorolt hatását kimutatta és Basta műveit bőven méltatta 1900-ban Széchy Károly, Zrinyiről irt életrajza III. k. 181—219. l.

kái tartották fenn, történelmünkben egyénisége és tény-kedése által örökitette meg s tette feledhetetlenné azt. Feledhetetlenné őt főleg kegyetlenkedése tette; habár Basta különben — mint a legtöbb zsarnok — csak kényszerűségből volt zsarnok és kegyetlen.[1] Igazságérzetének s jószivűségének (kivált a föld népével szemben) számos példáját mutatják úgy levelei és rendeletei, mint kortársainak nyilatkozatai. Való, hogy jellemének alapvonása a *szigorúság*, de ez benne *hősiességgel* párosult, a miért ridegségét még azok is elnézték neki, a kik irigyelték, nem szerették vagy rettegték. Hanem a mellett istenfélő volt, a ki például 1604 őszén, a mikor Érsekujvár alá vonult, egy jezsuita-atyának meggyónt s neki végrendeletét átadta.[2] Katonái iránt emberséges volt, kivált ha nélkülözni látta őket. Igy, midőn egy ízben az esztergomi táborban a főtisztek szóba hozták, hogy a német legénységet csak karddal lehet engedelmességre bírni, fejét rázva azt felelte, hogy igaztalanság vérét venni egy nélkülözésektől és éhségtől elcsigázott katonának.[3] Ám ha ezért seregei szerették is, a magyaroknak és erdélyieknek — kiket mindig ellenségeinek tekintett — elég okuk volt őt (mint a császári hatalom erőskezű végrehajtóját) félni és gyűlölni. Hiszen idejéig »Básta korá«-nál[4] szomorúbb korszaka alig van hazánknak. E kor és szereplői megismerését könnyiti és mélyiti most az »átkos emlékü« albán-olasz hadvezér levelezésének és iratainak bokorba fogott két kötetes gyüjteménye,[5] melynek egyes lapjai azonban sok helyen meg-

[1] Szilágyi Sándor 1860-ban ezt irta (a *Delejtű* 1860. évf. 209. l.) Bastáról: »Basta zsarnok volt *elvből*, de Mihály vajda *természeténél* fogva: az öletett, hogy rettegést terjesszen, ez mert élvezetét találta benne.« Ezt ő később is gyakran megismételte munkáiban, de ma már nem lehet így leírni!

[2] Nuntiaturberichte id. h. 235. l.

[3] Ugyanott (1604 november 1.) 248. l.

[4] Basta nevének magyaros irása helytelen és utálatos, de irodalmunkban igen gyakori — még tudományos művekben is!

[5] Munkánk adathalmaza mellett Basta életrajzának fő forrása továbbra is Ciro *Spontoni* műve marad. Kevés, de néha használható

változtatják róla való eddigi ítéletünket és enyhítik — ha nem is felejtetik el — kegyetlenkedése és sok évi zsarnoksága emlékét!

Kolozsvár, 1913 január hó 24-ikén.

---

jó adatot nyujtanak az erdélyi krónikások (1603-ra főleg Szamosközy) följegyzései. Viszont önálló fejezetben mindössze Schuler-Libloy Frigyes foglalkozott Bastával »Aus der Türken- und Jesuitenzeit« cz. műve (Berlin, 1876.) 165—180. l. és N. Jorga, a »Studii și documente« IV. k. (Bucuresti, 1902.) bevezetése 2—44. l. Ezenkivül goroszlói vesztett harczát *Petri* Mór irta meg »Basta és Báthory Zsigmond csatája Magyar-Nagygoroszlónál« czímen, Szilágy vármegye monographiája I. k. (Budapest, 1901.) 249—262. l.

I.

BASTA LEVELEI ÉS IRATAI S A REÁJUK VONATKOZÓ VÁLASZOK.

(964—2065.)

964.

Gyulafejérvári tábor, 1602 július 3.

Basta Don Guillén de San Clemente prágai spanyol követnek.

Ideérkezése. Szerencsés csatája Székely Mózessel a Maros hidjánál, habár saját vesztesége is nagyobb 400 embernél. Csáky István hűsége. A vallonok hősiessége.

Scrissi da Claudiopoli a V. S. Illma la venuta del Chiaki, et ciò che con lui fu trattato et concluso.[1] Mi partei verso Albagiulia per abboccarmi con il prencipe Sigismondo, et gionto al villagio di Teövis, fui avvisato dal Chiaki, che Moise Siculo con il Toldi havevano sollevato le militie con alcuni Siculi et rebelli, ostinati di non sottomettersi al giogo Alemanno: ond'erano resoluti tentar di novo la fortuna, che per ciò havevano occupato il ponte dil Marusio vicino ad Alba,[2] passo a me necessario per avanzarmi verso Deva; nè per l' acque grosse era sì facile il farne un altro, nè per la penuria del vivere potevo trattenermi. Sì che subito mi risolsi partire con la cavalleria spedita per prevenir, se potevo, ad impatronirmi dil ponte; et arrivai intorno le 4 hore della sera a vista del nimico, il quale haveva passato tutta la sua gente, non havendo potuto credere ch'io havesse potuto giongere quel giorno. Cominciò il Chiaki a trattare con Moise i partiti già conclusi in Claudiopoli, intorno la persona

[1] Első kötetünk 955. sz. a. június 29-iki levelében.

[2] A mai Alsó Maros-Váradjánál.

sua et de' soldati, et io medesimo gli feci intendere ch' ero venuto non per sparger sangue, ma per ricevere in gratia qualunque si volesse sottomettere alla clemenza di Sua Maestà. Egli andava differendo la resolutione, per ridurci forse alla notte et retirarsi oltre l'acqua, o verso le montagne, non cessando in questo mezzo le sue genti di provocarmi con scaramuccie; sì che parendomi in dignità di quest' esercito di non trattar con altri termini, che con armi, me risolsi combattere. Erano da 3000 cavalli, con mille fanti archibugieri, medemamente montati, divisi in alcuni squadroni, tutti di fronte nella campagna, dove per trovarli me conveniva passar per un stretto fatto da dui pantani; e perchè non havea fantaria, restata in dietro; et se il nemico fusse stato soldato m'haverebbe potuto dar che fare. Per tentar che motivo facesse il nimico, feci passare prima il capitan Verlino con le sue quattro cornette[3] Vallone; nè movendosi ponto il nimico, avanzai le sei cornette dil conte di Salms; dopo quale la nova cavalleria Vallona, la Moldava et la Cosacca, marchiando io alquanto indietro con i tre stendardi dei Raiteri di Slesia et le compagnie del Flans, reponendo in questo nervo il fundamento della vittoria, a mano manca passò il duca di Teschna fra alquanto di pantano.

Ordinato la gente, il Verlino et il conte di Salms attacorno i squadroni assignati loro, e li fecero voltar le spalle; ma mentre davano lor la carica, un squadrone nimico di 500 lancie si mosse a dar ai nostri per fianco e li mise in fuga. Ma io (vedendo il pericolo) senza perder l'occasione, me mossi con i Raiteri et il Flans a dar loro per fianco; ondé dopo una gagliarda resistenza fu forzato il nemico a ceder la piazza da ogni banda, havendo anche il duca fatto il debito suo.[4] Habbiamo

---

[3] Mátyás főherczeghez intézett jelentésében így írja: *compagnie*, a mivel tehát azonos fogalom volt.

[4] Basta egy későbbi jelentéséből tudjuk, hogy az itt leírt csata július 2-án folyt le az erdélyiekkel, mit különben egykorú szász krónikás is feljegyzett; Trauschenfels: Deutsche Fundgruben 35. l.

perso molti, sendo restati tra morti et feriti da 400 dei nostri, ma dalla parte del nimico se ne sono salvati pochi, e dicesi (se ben ancora non s' accerta) che Moise Siculo si sia affogato nel fiume.[5]

Mi è parso che in queste fattioni il Chiaki si sia portato molto bene per Sua Maestà, havendomi sempre avvisato di molte cose buone ; sì che venendo Sigismondo, spero si riduranno le cose al desiderato fine, già che con questa rotta restano i Transilvani totalmente distrutti. Ben è vero che neanch' io ho tutti quei recapiti, che mi bisognariano, caso volessero esser ostinati ;[6] etc.

Dal campo vicino ad Albagiulia, li 3 Luglio 1602.

In questa fattione si è combattuto quel bene che si basti a credere ; e posso veramente dire, haver ancor visto una barufa, dove sia durato tanto il menar delle spade (e i nostri Valloni lo sanno benissimo, che quel giorno la maggior parte di essi si ritrovorno disarmati) che non vi è restato pur un squadrone d'ambi le parti, che non habbi combatutto, et a me pure è convenuto far come l'altri.

Ho ritardato il corriero questi 4 giorni di più, aspettando l'arrivo del principe Sigismondo quì al campo, sì come feci hieri. Piaccia a Dio, che le cose passino bene ; etc.

(Eredeti, simancasi spanyol állami főlevéltár, Legajo 707.)

Megjegyzés. Ez érdekes jelentés különböző személyekhez intézett másodpéldányait és másolatait láttam még a következő helyeken : a firenzei áll. Medici-levéltár 4578. kötegében ; a bécsi áll. levéltár »Dispacci di Germania« 32. k. 132. l. ; a római vatikáni »Nunziatura di Venezia« 33. k. 247—8. l. és a vatikáni könyvtár Urb. 818. k. 427. l.

[5] Tényleg nem volt igaz, mert alig 7—8 társával szerencsésen átusztatott a Maroson és elmenekült Lippa felé.

[6] Basta e csatáját részletesen, de végeredményében ezzel megegyezőleg írja le Spontoni is (id. m. 196—199. l.) és érdekes, a mint megemlíti, hogy a magyarok háta mögött a Maros volt, jobb kézre pedig »l'antiche rovine di Alba Giulia«, melyek tehát ekkor még a fölszínen hevertek a régi *Apulum* helyén.

965.

Gyulafejérvári tábor, 1602 július 3.

Basta Innsprucker Lipót huszti kapitánynak.

Védelmezze meg Bánffi Istvánt háborgatóival szemben.

Habet in comitatu Maramarusiensi generosus dominus Stephanus Banffi Losonczi bona quaedam, uxorem et pupillum quendam, cuius tutorium suscepit, concernentia ; in quibus ut praedictus Stephanus Banffi Losonczi de novo statueretur ac conservaretur contra omnes impetitores,[1] generoso domino Georgio Pogán, comiti comitatus eiusdem Maramarus praeceperamus; quod sedulo eum fecisse, hucusque intelleximus.[2] Nunc vero, cum praefectus salinarum Maramarusiensium, nescio quo praetextu, bonis praenotatis adhaerere velit, petimus et a Do. V. Mag^{ca}, ut in praedictis bonis Maramarusiensibus Stephanum Banffi Losonczi conservare velit, nostrum ob respectum, contra omnes, quicunque ii fuerint, qui imminere illi videntur ; etc.

Datum ex castris Albae Juliae, 3. Julii. Anno 1602.

Külczíme: Manifico domino Leopoldo Innsprucker,[3] capitaneo praesidii Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} Hustiensis etc. Amico nobis honorando.

(Egykorú más. Szepesi kamarai ltár, Repraesent. fasc. 39. — O. l.)

966.

Gyulafejérvári tábor, 1602 július 5.

Basta Besztercze város tanácsának.

Nachdem unser Notdurft erfordert, dass ihr die 30 Zentner Handtrohr-Pulver, *a mit nálatok megrendeltünk* gen Szamos Ujvár *szállítsátok, rendeljük, hogy odavitessétek.*

Actum im Feldtlager bei Weissenburg, den 5. Juli 1602.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

---

[1] A kéziratban hibásan így van: impeditores.

[2] Hibásan írva : huiusque intellexi.

[3] Irva hibás olvasással így : Imprucher.

967.

Szászsebesi tábor, 1602 július 8.

Basta Mátyás főherczegnek.

Székely Mózes megveretése. Csáky készsége. Báthory Zsigmond találkozása Bastával.

Scrissi all' Altezza V. Ser^ma^ da Claudiopoli delli 29. del passato,[1] *miként keresett fel Csáky* . . . e mentre io me ne veneva verso Albagiulia *Csáky értesítéséből megtudtam, hogy Székely Mózes elállotta a Maros hidját Fejérvárnál, melyen okvetlenül át kell mennem* . . .[2], *hol aztán megvertem.*

Il Chiaki è tuttavia meco e mostra gran desiderio di voler adempire la promessa circa la renditione di Lippa e Jeneö, verso dove si è scritto, sì co[me V. A. Ser^ma^ vedrà] - - - vivere Sigismondo, assicurandolo della trattat[ione] acciò che per disperatione non facesse qualche sinistra resolutione. Starò aspettando risposta, e poi mi risolverò conforme [meglio] trovarò convenire.

Sin quì si scrisse hieri, et hoggi sono comparse lettere di Sigismondo di Deva, ch' egli vole resolutamente venir da me; e così domattina partiranno tre milla cavalli per condurlo, et io tratanto l' aspettarò quì vicino a Alba e spero che questa sua venuta debbi far qualche gran frutto.

Barbier Geörg, insieme con gl' altri che scapporno da questo rincontro, ricevano perdono. E perchè giudico più che necessario metter il freno a questo cavallo, quanto prima si potrà, già che in breve il Turco sarà armato in campagna, ho trovato convenire d' assicurarli e veder in ogni modo d' haver Lippa e Jeneö insieme con Deva, e poi si havrà tempo di attendere al resto.

Ho fatto ritardare il corriere, apportator di questa, sin' hoggi, per aspettar la venuta del principe Sigismondo, che fu inanti hieri.[3] È stato ricevuto da noi tutti hono-

---

[1] Közöltük I. kötetünk 956. sz. a.

[2] Itt majdnem szószerint ismerteti a csatát, miként 964. sz. a. levelében; ezért hagytuk el teljesen.

[3] Vagyis július 6-ikán.

ratissimamente;[4] e quanto alla esecutione della promessa, egli, a mio parere, non ha in questo l' autorità che farìa bisogno. Tuttavia si è resoluto mandar dui persone a Lippa et Jeneö, per veder d' indurre quella soldatesca a ceder le fortezze. Vedremo ciò che faranno; ma per me dubito che converrà haver danari per contentare quelli soldati, e quì, come V. Altezza sa, non ne habbiamo; vedrassi, quando ciò sia, che il Chiaki ne impresti alcuna cosa, e doppo questo si disputarà della restitutione, poichè il principe et esso Chiaki si sono obbligati semplicemente a consignar le fortezze.

Si è anco mandato a Deva, acciò venghi quel giovane che la tiene in suo potere[5] per [prenderla, confor]me il trattato di Claudiopoli fatto con il Chiaki, [con tutto che] non mi posso promettere molto di queste cose, per la poca autorità che hanno i suddetti dui personaggi: e senza la rotta che si è dato ultimamente, le cose sariano senz' altro in maggior confusione, che non sono. Io procurarò d' indurre costoro con ogni destrezza al ben fare, e quando altro non si possi, mi risolverò di proceder per altra via, perchè non vorrei si vantassero d' havermi burlato; ma in questo si procederà dell' estremo de gl' estremi.

Si siamo retirati in questa terricciola di Mühlenbach[6] o Sas Sebes, per haver maggior comodità di negotiare. L' esercito è alloggiato quì vicino e stiamo aspettando l' arrivo delle 10 bandiere del Breuner, che per quanto s' intende, arrivorno hieri a Claudiopoli; e d' una maniera o d' un altra, spero che in quattro o sei giorni questa negotiatione debbi esser finita. Vogli Dio che la Maestà Sua ottenghi il suo intento; etc.

Da campo a Millenbach, li 8 di Luglio 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1602. Juni. No 22. Exp.)

---

[4] Spontoni szerint (id. m. 200. l.) Basta előbb Pflanz kapitányt küldte Zsigmond elé ezer válogatott lovassal, másnap reggel pedig maga lovagolt elibe kiséretével egész addig a hidig, hol a Székelylyel vívott ütközet történt.

[5] Ki volt a dévai vár ez ifjú birtokosa, nem ismerjük.

[6] Ezt a július 3-án elkezdett levelet napról-napra tovább írták, úgy a mint Basta hadaival mozgott és egész Szászsebesig haladt, hol végre lezárták s elküldték.

968.

Prága, 1602 július 8.

Rudolf császár Bastának.

Basta. Entschuldigung des Rossopehie Obristen wegen seines so langen Ausbleibens.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 137. No 31.)

969.

Szászsebesi tábor, 1602 július 10.

Basta védőlevele Kapronczai Tamás részére.

Memoriae commendamus... quod nos, habita ratione fidelitatis et fidelium servitiorum egregii domini Thomae Kapronczai, quae ipse Sacrae Caesareae Regiaeque M[ti] vel hactenus declaravit, vel in posterum etiam declaraturus est, eundem in persona sua ac universis et quibuslibet rebus et bonis suis tam mobilibus, quam immobilibus. ... *védelmünkbe fogadjuk, biztosítván őt arról,* quod universa et quaelibet bona et iura sua possessionaria pro nunc in comitatu Dobocensi existentia et habita *kezén hagyjuk s őt azokban ő Felsége által megerősíttetjük.* Datum ex castris ad Zazsebes positis, die 10. mensis Julii. Anno Domini 1602.

(Reschner másolata, b. Brukenthal-múzeum, Nagyszeben.)

970.

Szászsebesi tábor, 1602 július 10.

Basta védőlevele Gávai Miklós részére.

Memoriae commendamus... quod nos, habita ratione fidelitatis et fidelium servitiorum Nicolai Gávai, quae ipse Sacrae Caesareae Regiaeque M[ti] vel hactenus declaravit, vel in posterum etiam declaraturus est, *őt védelmünkbe fogadjuk és biztositjuk arról,* quod universa et quaelibet bona et iura sua possessionaria Sófalva, Oroszfalva in comitatu Dobocensi, item Kacskó in comitatu

Zolnok interiori *kezén hagyjuk s azok birtokában ő Felsége által megerősíttetjük.*

Datum ex castris ad Zazsebes positis, die 10. mensis Julii. Anno Domini 1602.

(Egykorú más. M. Tud. Akadémia kvtára Oklevél-gyűjt. 23. dob.)

971.

Szászsebes, 1602 július 12.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Memoriae commendamus . . . quod nos, *megtekintvén a városnak* in his disturbiorum temporibus in multis adversae fortunae casibus, insigni cum laude, integritate et constantia *tanúsított hűségét* totalem et integram domum seu curiam ipsorum nobilitarem, intra moenia civitatis Albensis in vico *Olasz utcza* vocato, e regione domus et curiae nobilitaris Mag^{ci} domini Balthasaris Bornemisza de Kápolna, Sacrae Caesareae M^{tis} consiliarii contiguam,[1] vicinitati domus nobilitaris generosi Wolfgangi Alia adiunctam, in comitatu Albensi existente habitam, pecuniis ipsorum emptam, *visszaadjuk neki.*

Datum in civitate Sabesiensi, 12. Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára IV. fasc. 105. sz.)

972.

Szászsebes, 1602 július 12.

Basta Mátyás főherczegnek.

Nem mozdulhat Erdélyből, hol még sok a dolga. Báthory Zsigmond vele van s megjött Radul vajda is hadával, hogy Havasalföldét visszafoglalja.

Sua Maestà mi comanda per una sua, ch' io debbi subito incamminarmi alla volta dil Danubio, per servire sotto l' Altezza V. Ser^{ma} : la qual gratia mi sarebbe carissima, ogni volta ch' io potessi abandonar queste cose,

---

[1] Hibásan így írva : contigue.

senza manifesta rovina di queste pratiche già ridutte a buon termine. E certo tengo per fermo, che la Maestà Sua si persuadi, ch' io mi sia di già impadronito delle piazze, secondo le promesse di Sigismondo e dil Chiaki; ma le cose stanno d' altra maniera, perchè li soldati che si trovano dentro Lippa et Geneö vogliono danari, e quì non n' habbiamo. Tuttavia s' ha concertato con quelli di Geneö di darli una paga, che potrà montare sin' a 5 m. talleri, e questi si cercaranno. Quelli di Lippa non sono ancor comparsi, et a questi ancora farà bisogno dar qualche sodisfattione. Ho anco concluso con colui che tiene il castello di Deva et promette consignarlo fra dui giorni; vogli Dio che ciò segui.[1] Il Chiaki esso ancora mi ha promesso consignarmi Fogaras; ma sin' hora non lo ha fatto, non ostante ogni diligenza ch' habbi usato. Il prencipe Sigismondo si ritrova quì meco, aspettando il Zuccone[2] che dovrà esser qua, per quanto s' intende, domani o l'altro. E credi V. Altezza, che senza la vittoria novamente havuta, le cose di questa provintia erano più intricate che mai. In questo stato stanno le cose di qua; alle quali, perchè si componessero, ho dato tutta la fretta possibile, con haver repartito alcuni beni a persone, che non si poteva far con di meno, et anco con haver perdonato a molti. Ma questa è una natione ostinatissima, e in modo niuno può suffrire questo giugo. Potrà la Maestà Sua et anco l'Altezza V. considerare tutte le predette cose, e comandarmi poi quel tanto ch' ella sarà servita ch' io facci, non trovando in modo niuno convenire d' abandonare queste cose ridutte a buon termine: et humilmente supplico credere, che niuna altra cosa mi detiene a partire, come Sua Maestà comanda, che il puro et mero servitio suo. Tuttavia, come ho detto, io son quì prontissimo per obedire a quanto si degnarà comandarmi.

Questa mattina è arrivato anco il Valacho,[3] con forsi

---

[1] Úgy is lett s pár nap mulva már Basta őrsége jutott a dévai várba.

[2] Zucconi Vincze zászlóst a császári udvarból várták haza.

[3] Radul havasalföldi vajda.

15 m. persone, et gli ho dato fretta che cammini, già che non s' intende che in quella provintia vi siano altre genti, che quelle di Simeone,[4] che sono assai poche. Si è ben vociferato che vi fussero Tartari, ma siamo assicurati dil contrario, e spero che non havrà difficultà in recuperar quel paese.

Corre voce, se bene incerta, che il vaivoda Jeremia[5] habbi intentione di sottomettersi alla protettione di Sua Maestà; e caso che questo fusse, desiderarei sapere qual sia la intentione della Maestà Sua; alla quale scrivo di questo per il presente corriere, acciò poi, se ciò fusse, non si venesse a perder tempo; etc.

Di Sassebes, li 12 di Luglio 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1602. August. No. 22. Exp.)

973.

Prága, 1602 július 12.

Rudolf császár Bastának.

Bestallung für Herrn Georgen Basta über Tausend wallonischer und italienischer Archibusier Pferdt, so zu Prag gefertigt werden.

(Kivonat, bécsi hadügyi levéltár, Bestallungen.)

974.

Szászsebes, 1602 július 13.

Basta Szamosújvár őrségének.

A kolozsi sóbányákat Kolozsvár városának engedvén, rendeli, védjék meg a várost azok mívelésében.

Quoniam nos vigore plenipotentiae nostrae, a Sacra Caesarea M^te^ nobis attributae, salis fodinas Colosienses prae manibus prudentum et circumspectorum primarii et regii iudicum, caeterorumque iuratorum civium Colos-

[4] Simeon Mogila ellenvajda.

[5] Jeremia Mogila moldvai vajda.

wariensium relinquimus, postularunt iidem a nobis, ut nos eisdem de via protectionis et defensionis, liberaque dictarum salis fodinarum cultura prospiceremus. Quorum petitionibus et postulatis suffragare volentes *védelmünkbe fogadjuk és rendeljük, hogy őket minden bántás ellen* protegere ac defendere debeatis, operariosque eorundem, citra omne impedimentum, suis muneribus ac laboribus fungi, praetactasque salis fodinas libere colere permittatis; etc. Datum ex civitate Zaz Sebes, 13. mensis Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, Erd. Nemz. Múzeumi ltár Oklevelek törzsgyűjtem.)

975.

Szászsebes, 1602 július 13.

Basta Szamosújvár őrségének.

Quoniam salis fodinas Zekiensis civium Colosvariensium relinquimus, *kérésükre rendelem, védjétek meg őket, hogy azt bántatlanul birhassák és mivelhessék.*

Hátlapján egykorú kézzel: Protectionalis Bastae super fodinas salis Zekiensis.

(Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár történetéhez II. k. 182. l.)

976.

Szeben, 1602 július 16.

Basta védőlevele Kamuthy Farkas és Balázs részére.

Memoriae commendamus . . . quod nos, cum ex consilio et matura deliberatione nonnullorum dominorum consiliariorum Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis], nobiscum in tractatibus et conventionibus Transylvanicis existentium, tum etiam rationem habentes fidelitatis et fidelium servitiorum ac integritatis generosorum dominorum Volfgangi et Blasii Kamuthy de Szentlászló, quae ipsi sincera semper erga Suam M[tem] affectione fideque praestiterunt et in futurum etiam eadem constantia praestituri sunt,

totalem et integrum fundum castelli Eperjes[1] nuncupati, *melyet Báthory Zsigmond fejedelemtől* in refusionem summae decem millium florenorum hungaricalium *birtak, továbbra is kezükön hagyjuk, az említett összegben inscribálva.*[2]

(Haan: Békés vármegye hajdana II. k. 211—212. l.)

977.

Szebeni tábor, 1602 július 17.

Basta Segesvár város tanácsának.

Expositum est nobis in persona prudentium et circumspectorum Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ civitatis Segesvár senatorum et reliquorum totius loci ordinum, *hogy a háborús zavarokban sok marhájuk elveszett; ezért rendeljük,* ut ubicunque et apud quemcunque aliquid ex rebus eorum legitimis repereritis,[1] *adassátok vissza.*

Datum in castris Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ ad Cibinium positis, 17. Julii. Anno 1602.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 79. sz.)

978.

Szeben, 1602 július 17.

Basta Gyalu vára őrségének.

Quoniam nos generosos dominos Volfgangum et Blasium Kamuthy de Szentlászló in personis ac rebus et bonis quibusvis, iuribusque possessionariis in possessionibus Szentlászló, Kis Fenes et Borbátfalva in comitatu Tordensi existentibus *védelmünkbe fogadtuk, rendeljük, hogy őket személyökben és jószágaikban megvédjétek.*

Datum in civitate Cibiniensi, 17. die Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, M. Nemz. Múzeumi levéltár törzsanyaga.)

---

[1] A békésmegyei eperjesi kastély.

[2] A Haan-féle kiadás hibáit kijavítva közöljük.

[1] Irva hibásan így: reperint.

979.

Szebeni tábor, 1602 július 17.

Basta Beszterczé város tanácsának.

Az Besztercze [1] környöl való nemesség adja értésünkre, hogy szükséges dolgaikért [2] mikor az városba be akarnának menni, be nem akarjátok bocsátani őket. Hagyjuk azért, hogy ez mi levelünk látván, mindenkor szükséges dolgaikért szabad bemenések és kijövések legyen; etc.

Datum in castris ad Cibinium positis, die 17. Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

980.

' Szeben, 1602 július 17.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Adja vissza pölöskei Eördögh Balázs ottani birtokait.

Cum generosus Balthasar Eördeogh de Pölöske fidelitatem et obedientiam suam erga Sacra^{mam} Caesaream M^{tem} . . . declaraverit, fidelemque se prestiterit, eundem una cum omnibus bonis et rebus . . . in comitatu Bihoriensi et districtu Belen[es]iensi existentibus *védelmünkbe fogadtuk, rendeljük,* ut praedictas possessiones annotati Balthasari Eördeogh de Pölöske,[1] eidem restituere . . . debeat; etc.

Ex civitate Zeben, 17. Julii 1602.

Külczíme: Generoso domino Georgio Literato, praesidii Varadinensis provisori etc. Nobis honorando. Varad.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

---

[1] Irva népiesen így: Berczercze, a mi lehet különben rossz szokás is, mivel e rendelet hátlapja alján ugyanazon író kezével a következő följegyzést találjuk: Bercze vidéki nemesség.

[2] Úgy itt, mint az alább előforduló hasonló szóban írva így: dolgaijokért.

[1] Ez a zalamegyei ember szintén egyike azoknak a magyarországi uraknak, kik Erdélybe jöttek: szerepelni, érvényesülni.

981.

Szeben, 1602 július 18.

Basta utasítása báró Beck Joachim kapitány számára.

Foglalja el a lippai kastélyt, de a magyarokat hagyja békében a városban. Lőport a lippai várból vigyen magával. Lippa várát Mindszenti adja át Dampiere kapitánynak.

Instruttione per il baron [Joachino] Beck,[1] che va di presidio a Geneö.

Partirà con la sua compagnia, arme e bagaglio, per intrar con essa di presidio in Geneö: e perchè meglio possi difender detta piazza, se li aggiongono cent' huomini di più d' altre compagnie. Dove arrivato che sarà, pigliarà il possesso di detta piazza, mettendo in essa tutte le sue genti; nel castello però, lasciando la città o sia borgo, a gl' Ungheri; a qual natione si portarà ogni rispetto. Avertendo però a non lasciar intrare in detta fortezza tanto numero d' Ungari, che potessero fare qualche tentativo.

E perchè s' intende, che in detto luoco non vi sia vittovaglie alcuna per poter vivere, se gli danno trecento tallari in danari, acciò che subito arrivato compri con essi tanti grani, e fattone farina li conservarà per tutto quello che potesse succedere; dand' ordine ai suoi soldati, che comprino il lor vivere alla piazza, sì come anco, per non vi esser in detta fortezza alcuna polvere, se gli danno lettere per il capitan Schliben, che si ritrova nel castello di Deva, acciochè al passar che farà, li consegni sei barili di polvere, sintanto che si possi fare altra provvisione.

Procurarà anco d' avvisarmi subito di tutto quello farà bisogno per detta fortezza, tanto per vittovaglie et munitioni da guerra, quanto anco, se bisognasse maggior numero di gente, di quello ha seco, per guardarla; et il medemo farà dell' artigliaria, che si trova in detta fortezza, dil numero et qualità di esse, acciò che conforme a questo si possi provvedere.

E perchè la gente possi andar a quella volta con maggior sicurezza, se li aggiongono 500 cavalli, sotto la

[1] Teljes czíme: Liber baro a Leopoldstorf in Ebraichstorf.

condutta dil capitan Beaurieu per farli scolta: al quale si è dat' ordine, vadi con essi sin dove si dividono le strade per Lippa et Geneö; dove dividarà anch' esso Beaurieu la sua cavalleria, dandone la metà a quelli che vanno a Lippa, et l' altra metà a quelli che vanno a Geneö.

A Lippa andarà il Mindszenti, gentilhuomo Transilvano, qual havrà cura di metter in possesso il conte Dampier, come quello che ha trattato con quelli di Lippa; et a Geneö andaranno dui capitani di detta fortezza, che si trovano quì da me per tal effetto.

Si marchiarà con buon' ordine, non trascurando le guardie, nè altre diligentie convenienti alla buona disciplina; raccordando dette fortezze esser la chiave di questa provintia, e di quello intenderanno procuraranno sempre dar avviso.

Il restante delle cose che possono succedere, si rimette alla sua fede et diligenza.

Fatta in Cibinio, li 18 Luglio 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1603. September. 93. Exp.)

982.

Szeben, 1602 július 18.

Basta Segesvár város tanácsának.

Bánjanak jól Kőrösy István belényesi kapitány házanépével.

Keörösy István belényesi kapitán panaszolkodik minekünk, hogy háza népét böcsületben nem tartanátok, sőt sok iniuriákkal afficiálnátok. Mivelhogy pedig Keörösy István az császár ő Felsége hívsége alá adta magát, és az belényesi kastélt is feladta, hagyjuk Kegyelmeteknek császár ő Felségétől nekünk adatott authoritasunkból, hogy Kegyelmetek efféle iniuriáknak super sede álljon, hanem mind az Keörösy István háza népét s mind egyéb ott lévő nemes uraim háza népét böcsületbe tartsa, az mint illik, és mind az kimenésre s mind bemenésekre szabad útjok és járások lehessen; etc.

Datum Cibinii, 18. Julii 1602.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 94. sz.)

983.

Prága, 1602 július 18.

Rudolf császár Bastának.

Basta Credenz Schreiben für Aloisio Radibrati und Petro Armeni wegen ihrer anbegehrten Verrichtung.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 137. No 63.)

984.

Szeben, 1602 július 19.

Basta Besztercze város tanácsának.

Gávay Miklós uram talált meg minket, hogy ott az Kegyelmetek városában adatnánk tisztességes szállást házanépének. Hagyjuk azért Kegyelmeteknek császár ő Felségétől nekünk adatott authoritásunkból, hogy Kegyelmetek ez mi levelünk látván, mindjárást rendeljen tisztességes szállást az Gávay Miklós uram házanépének, és mind élésével s mind egyéb marhájival legyen szabad mindenkoron bemenni és kimenni az városból.

Datum Cibinii, die 19. Julii 1602.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

985.

Szebeni tábor, 1602 július 20.

Basta védőlevele a nagysinki ev. káptalan számára.

Ex querelis universitatis pastorum ecclesiarum Saxonicarum intelligimus, quosdam homines tumultuosos et violentos coemeteria, templa sacraria, domos et curias parochiales, scholas, allodia et praedia eorundum temerario ausu invasisse, profanasse et spoliasse, in praeiudicium eorum et libertatis contemptum, damnumque manifestum; *ezért meghagyjuk* ne praescriptos pastores universos, et singulariter capituli Nagysenkensis, cum comministris et scholasticis *bántsátok, sőt őket védelmezzétek.*

In castris ad Cibinium positis, 20. Julii. A. D. 1602.

(Neugeboren Károly másolata, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum, Zimmermann-gyűjtemény.)

986.

Szeben, 1602 július 20.

Basta Sennyei Pongrácz részére.

Kárpótlásúl a székelyeknek átengedett birtokaiért neki adományozza Gyalu várát összes hozzátartozó birtokjószágaival és jövedelmeivel együtt.

Memoriae commendamus ... quod nos, cum pro recompensatione damnorum Mag^{ci} domini Pancratii Sennyei de Kis Sennye, penes fidem Sacrae Caesareae M^{ti} praestitam constanter perseverando acceptorum, tum vero in refusionem bonorum et iurium suorum possessionariorum Siculicalium, eidem domino Pancratio Sennyei, antea a Ser^{mo} domino Sigismundo principe Transsilvaniae etc. donatorum, et per concessionem restitutionemque antiquae libertatis eorundem Siculorum e manibus eiusdem Pancratii Sennyei liberatorum et exceptorum, totalem et integram arcem Gialu, simul cum oppido Gialu ibidem ... nec non integrum oppidum Theke, in comitatu Colosiensi habitum, *minden jövedelmével* ac duabus quartis decimarum civitatis Colosvariensis, ad eandem arcem Gialu, ex ordinatione principum huius regni deputatarum et accumulatarum, exceptis nobilibus in dicto oppido Gialu constitutis, eorumque iuribus et haereditatibus *Sennyei Pongrácznak s mindkét nemre való örököseinek adományozzuk.* Datum in civitate Cibiniensi, die 20. Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14428.)

Megjegyzés. Ez is egyike Basta amaz adományainak, melyeket a császári udvari kamara csak évek mulva konfirmált. Azért is hever a levéltár 1605-iki iratai közt Sennyeinek az adományt sürgető könyörgéséhez mellékelten, mivel sokszoros sürgetése folytán a gyalui kastély és jószág birtokában Sennyeit a császár 1605 augusztus 15-iki végzésével erősítették meg, 40.000 tallérnyi összegért inskribálva a maga és utódai részére »bis zur Einsetzung eines siebenbürgischen Bischofs«, annyi lévén a felkelők által Kassáról elvitt arany-, ezüstmarháinak értéke, mit »nach geendigten Bocskaischen

Troublen« szintén megtériteni igértek, addig is azonban 300 forintnyi járadékot biztosítottak neki, meghagyván a gyalui várhoz tartozó és Basta által szintén neki adományozott hatvan jobbágyát is.[1]

987.

Szeben, 1602 július 20.

Basta védőlevele Kendi Gábor számára.

Memoriae commendamus . . . quod nos, ad singularem intercessionem Sp^{lis} et Mag^{ci} domini Stephani Chiaki de Keresszeg etc. pro parte generosi pueri Gabrielis, filii alterius quondam Gabrielis Kendi de eadem factam, eundem Gabrielem Kendi *védelmünkbe fogadjuk és jószágait,* una cum ipsa Kend, domoque et curia nobilitari ad eandem Kend . . . prae manibus ipsius domini Stephani Chiaki legitimi tutoris, et fratris dicti pueri Gabrielis Kendi *hagyjuk, biztosítván arról, hogy birtoklásukban ő Felsége által is megerősíttetjük.*

Datum in civitate Cibiniensi, die 20. mensis Julii. Anno Domini 1602.

Ered. gr. Csáky Vidor nemzetségi ltára, Lőcse ; CCC. fasc. 4. No 4.)

988.

Szeben, 1602 július 20.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Miérthogy Váraljai János, az császár ő Felsége hűsége alá adta magát és hű szolgája ő Felségének, akaránk irni Kegyelmednek felőle, sőt *rendeljük,* hogy az mely Ujlak s Mochyla nevű falukat Belényes vidékén Kegyelmed Váradhoz foglaltatott volt . . . bocsássa vissza *neki* . . . és ezen túl benne meg ne háborgassa ; etc.

Datum in civitate Cibiniensi, die 20. Julii. 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

---

[1] A bécsi Kpü. levéltár fasc. 258. Lit. A. B. jelzése alatt.

989.

Szeben, 1602 július 20.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Illyési János, ki ennek előtte Sigmond fejedelem szolgája volt, talált meg minket, jelentvén, hogy ennek előtte adott volt Sigmond fejedelem ő Felsége jámbor szolgálatjáért Belényes vidékén egy Poczionelest nevű falucskát, melyet az mint értésünkre adott, Kegyelmed Váradhoz foglaltatott volna ; azért mivelhogy Illyési János is immár császár ő Felsége hű szolgája, ez felett az transactio is ő Felségével, Sigmond fejedelemmel contineálja, hogy benne meg maradhasson : *rendeljük*, hogy ha szintén Kegyelmed el foglaltatta volna is, bocsássa vissza *neki ;* etc.

Datum in civitate Cibiniensi, 20. die Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

990.

Szeben, 1602 július 21.

Basta védőlevele Schiffbaum Mátyás berethalmi ev. lelkész és superintendens részére.

Ex querelis universitatis pastorum ecclesiarum Saxonicarum intelligimus, *hogy vakmerő, gonosz emberek a templomokat és a papilakokat rabolják és bántják. Ezért rendeljük,* ut praescriptos pastores universos et singulos, signanter vero clarissimum et Rev[dum] Mathiam Schiffbaum, pastorem ecclesiae in oppido Birthalom, ac superintendentem ecclesiarum Saxonicarum in Transylvania dignissimum *papjaival s alája rendelt embereivel és jószágaikkal együtt megvédelmezzék.*

Datum in civitate Cibiniensi, 21. die mensis Julii. Anno Domini 1602.

(Neugeboren Károly másolata, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Zimmermann-gyűjtemény.)

991.

Szeben, 1602 július 21.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Siroki Pál adta értésünkre, hogy Magura és Kis Koh nevű faluit Belényes vidékén Belényeshez, az várhoz foglaltad volna. Minthogy pedig senkit ő saját jovaiban és jószágában nem akarunk meg háboritani, hagyjuk császár ő Felségétől nekünk adatott authoritásunkkal, hogy az meg nevezett falukat Siroki Pálnak mindjárást remittáljad és egyebek ellen is meg ótalmazzad benne ; etc.

Datum Cibinii, die 21. Julii 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

992.

Szeben, 1602 július 21.

Basta Rudolf császárnak.

Déva átvétele s a többi várak őrségének kicserélése. Pénzt kér. Csáky lassúsága igéreteinek teljesítésében. A törökök készülődése. Basta Székesfejérvár és Esztergom várainak lerombolását ajánlja. Az erdélyi főurak magatartása.

Doppo la partita del tenente colonnello dil Flans, et anco dil corriere Malik, si siamo impadroniti dil castello di Deva; nel qual luoco ciò ho posto una compagnia intiera. Hieri anco partirno il baron Beck et il conte di Dampier, accompagnati da qualche cavalleria, per intrare l' uno in Lippa et l' altro in Geneö, havendo sodisfatto a gl' Ungheri di detti presidii un mese di soldo con alcuni danari, ch' io trovai a un chiaus mandato dal visier a Sigismondo; havendo io più tosto voluto risguardar al servitio della Maestà V[ra], che al mio proprio interesse, tanto più che da queste città Sassone è impossibile poter cavar un quattrino. Ben potrìa essere, che da Corona si cavasse qualche summa; ma per quello che io veggo, sarà molto poca, per esser anch' essi fuor di modo eshausti. Perciò farà bisogno, che senz' alcuna perdita di tempo

la Maestà V. mandi danari, sì per questo, come anche per l' essercito; perchè se in questi principii si travagliarà il paese per il vitto de' soldati, sarà un voler finire di disgustar i popoli. E poichè questo negotio importa tanto, supplico humilissimamente la Maestà V. comandare, che senza perdita di tempo venghi qualche summa.

Io vo provvedendo tutte le fortezze con la gente dil colonnello Prainer; da che, e dalle molte infirmità che corrono, vo mancando assai d' infanteria; e se mi bisognasse defender i confini, non saprei come. Perciò sarà bene, che la Maestà V. comandi al colonnello Pezzen, che se ne venghi con ogni diligenza a questa volta, perchè de' Transilvani non occorre fidarsene.

Il Chiaki non mi ha ancor consignato il castello di Fogaras, se ben mi ha promesso consignarmelo fra 4 o 5 giorni, volendo in questo mezzo cavarne tutte le vittovaglie che ci havea posto; e per indurlo a questa consignatione, son stato forzato concederli il castello di Gialu, solo per habitatione, sin tanto che V. Maestà gli satisfacci la promessa.

Io non so, se vi sarà alcuna difficultà nel ricever il suddetto presidio in Lippa e Geneö, non ostante che habbino giurato et ricevuto il suddetto mese di soldo. Sarei io stesso con una parte dell' essercito andato a quella volta; ma havendo i soldati Transilvani, avanzati dall'ultimo conflitto, trattato con gli Haiduchi dil Valacho di voler far qualche novità, ho giudicato bene il fermarmi quì sotto Cibinio con l' essercito, almeno sintanto che l' essercito dil Valacho habbi passato i monti, che dovrà seguire fra 3 o 4 giorni; e tra tanto per non perder occasione, mandar il suddetto presidio all' effetto che si è detto, e fra 4 giorni al più tardi se ne saprà l' esito.

Il prencipe Sigismondo sarìa di già partito verso Praga; ma io l' ho fatto tardare sin tanto che Lippa et Geneö siano consignati, e subito partirà.

Le nove che io tengo de' Turchi sono, che l' essercito loro sarà numerosissimo; e se i Tartari arrivassero, il che è ancor incerto, s' intende voglino scorrer l' Ungaria

superiore con una parte dell' essercito, et con il grosso andare alla recuperatione di Alba Regale et di Strigonia. Et sotto humilissima correttione, sarei di parere, che la Maestà V. facesse spianare a fatto Alba Regale, giachè non è difensibile; perchè o converrà lasciarla perder con poca reputatione, o volendola soccorrere, metter l' essercito in manifesto pericolo, per una piazza di niuna conseguenza. Quanto a Strigonia, io son sempre stato di opinione, che si dovesse distruggere, per esser debole et in sito molto difettoso, et sottoposta a molti inconvenienti, non potendosi in conto niuno difendere con meno di 30 m. fanti, dovendosi per forza occupar tutto il monte che li soprastà; e questo anco, a mio parere, non sarìa bastante; perchè, posto caso che l' essercito della Maestà V. fusse alloggiato in detto monte, potrìa il Turco venire a Totis,[1] et occupare quel stretto dil Danubio ch' è a' piedi d' un gran monte; et posto la sua artiglieria sopra la ripa del fiume, sarìa impossibile che alcuna barcha potesse passare; e tanto maggiore sarìa il pericolo, quanto che se portasse seco un ponte. Tutto questo sia detto con quella riverenza che debbo.

Sto con desiderio aspettando i commissarii, che la Maestà V. scrive haver comandato che venghino; e certo che farìa più che bisogno, non potendo io solo sodisfar a tanto.

Barbier Geörg si è accomodato; e spero anco ridurre il Zekel Moyse, acciò che in questi tempi la disperatione non apportasse qualche disordine. Credo anco che il Toldi si ridurrà et in questo modo verremo ad assicurare la provintia dalla parte di dentro. Ma sopra tutto conviene, che la Maestà V. mandi con ogni diligenza danari per mantener contenti gl' Ungheri della frontiera, et anco acciochè l' essercito possi vivere del suo, senza molestare gl' habitatori; etc.

Di Cibinio, li 21 di Luglio 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, F. A. 1602. VII. 3. Mátyás főherczeghez intézett. másodpéldánya u. o. HKR. 1602. Juli No. 20. Exp.)

---

[1] Tata németes neve.

993.

Szeben, 1602 július 21.

Basta Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek.

Basta hadi vállalata Lippa és Jenő ellen. Hadisegélyt és pénzt kér. A török hadikészülete. Hír Radul vajdáról.

Doppo la partita del capitano Henelich, da me mandato a Sua Maestà con la nova della vittoria,[1] habbiamo non senza difficoltà occupato il castel' di Deva; et hieri partirno 600 fanti, accompagnati da qualche numero di cavalleria, per occupar le due piazze de Lippa e Geneö, havendo io sborsato del mio da 11 m. talleri; *a mi jól fogott ebben a pénzszűkében.*[2] E perchè intendo, che ne i suddetti presidii di Lippa e Geneö non vi sia pur un grano di formento, nè meno munitione da guerra, ho scritto al Teller che procuri mandar a Geneö quanto prima alcuna quantità di grano e munitione da guerra, poichè si trova tanto vicino;[3] perchè in quello che tocca a Lippa, io la provvederò per via del fiume,[4] e tra tanto haverò di poter far le debite provvigioni, e provveder quelle et altre piazze; e poichè questo negotio importa tanto, quanto lei sa, la priego sollicitare che così sia eseguito, perchè il Turco si trova gagliardo a Belgrado, e non vorrei gli venisse voglia di tentar qualche cosa sopra questi confinii.

Fogarast, remélem, megkapom Csákytól, hanem azért, se il reggimento del colonnello Pezzen non ha cosa che lo impedischi, et tiene ordine di venire, V. S^ria^ de gratia lo solliciti, perchè ho gran bisogno d'infanteria, et il reggimento del Prainer va molto diclinando. E caso che l'essercito turchesco voltasse verso noi, io non saprei come poter difender i confinii, perchè de' Transilvani non occorre fidarsi.

Il prencipe Sigismondo partirà fra 5 o 6 giorni; perciò sarà bene che i 10 m. talleri, che Sua Maestà li ha ordinato costì, siano al'ordine; e sarà bene che V. S^ria^ procuri

---

[1] A három héttel előbb nyert váradjai győzelem.
[2] Majdnem szóról-szóra előbbi levele szerint.
[3] Mivel t. i. váradi parancsnok volt.
[4] Azaz a Maroson le.

levar ogni difficoltà, che in ciò potesse essere, per levar ogni occasione.

Le nove ch' io tengo [5] sono, che nè Sinan bassà quando prese Giaverino,[6] nè meno la persona del Gran Turco quando fu a Kerestes [7] hebbero un essercito sì numeroso, come questo: e se i Tartari arrivassero, il che è ancor incerto, disegnano di scorrere tutta l' Ungheria Superiore sin' a Cassovia con una parte del essercito; et l' altra, cioè il grosso, andarà verso il Danubio.

Sarei di parere, che per sicurezza di Cassovia V. S^ria^ facesse qualche provvisione di archibugieri, quali si siano de quelli delle montagne, perchè non venendo l' essercito turchesco con artiglieria grossa, Cassovia facilmente si potrìa defendere; il che sia detto per discorso.

Il Valacho a quest' hora debbe esser intrato nella sua provincia; dove s' intende che Simeone non sia altrimente per aspettarlo; [8] etc.

Di Cibinio, li 21 Luglio 1602.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1602. Juli No 20. Exp.)

994.

Szeben, 1602 július 22.

Basta védőlevele a meggyesi ev. káptalan egyházai, papjai és tanítói számára.

Ex querelis universitatis pastorum ecclesiarum Saxonicarum intelligimus, quosdam tumultuosos homines coemeteria, templa, sacraria, domos et curias parochiales, scholas, allodia et praedia eorundem, ausu temerario invasisse et spoliasse, in praeiudicium praerogativae libertatis eorum, damnumque manifestum; unde nobis pro parte et in persona exponentium supplicatum est,

[5] Innen végig Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 307. l. is.

[6] Vonatkozik Győr 1594 augusztus 29-iki elfoglalására.

[7] A mezőkeresztesi csata 1596 október 26-án volt s részt vett benne III. Mohamed szultán is.

[8] Ez a három bekezdés meg van külön levélben írva a bécsi Kpü. ltár *Siebenbürgen* czímű 15469. kötegében is, egy 1604 február 24-iki jelentéshez mellékelve.

ut contra huiusmodi violentiam eosdem tutaremur. Et quia praefata Maiestas Sacra^{ma} ecclesiasticum ordinem in omnibus iuribus et libertatibus conservare et protegere intendit, mandamus vobis, et nomine eiusdem M^{tis} Sacra^{mae} et authoritate firmiter committimus, ne praescriptos pastores universos et singulos capituli Mediensis, cum comministris et scholasticis vel in persona, vel in familia, bonis, atque sacris officiis, quovis loco et tempore impedire, turbare et molestare, minimeque in curiis et domibus eorum vestra hospitia quaerere sitis ausi; immo eosdem contra quosvis iniuriosos impetus defendere et vindicare debeatis et teneamini; etc.

Datum Cibinii, 22. Julii. Anno Domini 1602.

Eredeti, nagyszebeni evangelikus püspöki levéltár.)

995.

Szeben, 1602 július 22.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Megyeri János jelenté mi nekönk, hogy Kegyelmed Veresfalván, Szombadságon való portiójit és Burdát, Miskét egészen el foglalta volna. Mivelhogy penig az tractatus ugy ment véghez, hogy mindennek el foglalt jószágit vissza bocsássuk, ím irtunk Nyári Pálnak is felőle. Azért . . . hagyjuk és parancsoljuk . . ., hogy . . . az meg nevezett falukat es falubeli portiókat *adja neki vissza;* etc.

Datum Cibinii, 22. die Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

996.

Szeben, 1602 július 22.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Talála meg minket kamorási Vas Ferencz, jelentvén, hogy egy Szigethi nevő faluját Kegyelmed oda Váradhoz foglalta volna. Mivelhogy penig az tractatus úgy ment véghez, hogy mindennek el foglalt jószágit visszabocsás-

suk, hagyjuk ... hogy ez mi levelünket látván mindjárást minden fogyatkozás nélkül *adja vissza neki jószágát;* etc.

Datum Cibinii, 22. die Julii. Anno Domini 1602.

Hátlapján, a czímzett kezével: Az várhoz való jószág, soha az előtt Jenőhöz nem birtak, hanem kapdostak rajta. G. Gelsey mpr.

(Eredeti. bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

997.

Szeben, 1602 július 23.

Basta Thoroczkai András és társai részére.

Iktassák be Sennyei Pongráczot Gyalu vára birtokába.

Egregiis et nobilibus dominis Andreae Thoroczkai, alteri Andreae Szilvássi, Samueli Óvári, Stephano Mezei, Andreae Balásfi, Georgio Kutfeoi et Stephano Albensi, notariis ac scribis cancellariae maioris Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} in Transsylvania; item Petro Szilvássi de Legen, Martino Orosz de Palotka, iudicibus nobilium [1] comitatus Colosiensis; Nicolao Ombozi, Stephano Gellerth et Valentino Almádi, omnino de Zovatha. Amicis honorandis; etc. Cum nos, pro recompensatione damnorum Mag^{ci} domini Pancratii Sennyei de Kis Sennye .... totalem et integram arcem Gialu, simul cum oppido Gialu ibidem, nec non integrum oppidum Theke in comitatu Colosiensi habitum ... *neki adományoztuk,*[2] ... *rendeljük, hogy kettő közületek az említett helyekre menvén, őt a szokásos módon azok birtokába iktassátok.*

Datum in civitate Cibiniensi, die 23. mensis Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, báró Sennyei-család levéltára, Bottyán.)

Megjegyzés. Az iktatóparancsok kelte rendszerint azonos az adománylevelekével; de ez három nappal utána iratott, nyilván Basta kanczelláriájának nagy elfoglaltsága miatt.

---

[1] Rövidítve a szokott módon, így: iudlium.

[2] A 986. sz. a. közölt adománylevél szavaival, a mit azért elhagytunk.

998.

Szeben, 1602 július 23.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Adja vissza három belényesi ember elfoglalt jószágait.

Remetei Vajda Mátyás, Komáromi Lajos deák és Kórodi István, belényesiek, panaszolkodnak minekünk, hogy Kegyelmed az transactio ellen Belényes vidékén Bihar vármegyében bizonyos jószágokat el foglalta volna; affelett sok iniuriákkal afficiálná őket, úgyannyira, hogy házoknál sem mernének maradni. Mivel hogy pedig az végezés szerint, kit violálni semmiben nem akarunk, mindeneket az ő jószágokban *utcunque acquisitis* meg akarunk tartani s mind pedig személyekben meg oltalmazni, hagyjuk és parancsoljuk . . . *hogy jószágaikat visszaadja.* Valami majorságokat, vetéseket, gabonájokat ekkedig el vötte, azt is restituálja, sőt egyebekkel is restituáltassa. Ennekutánna pedig személyekben is meg ne háborgassa, sőt egyebektől is ótalmazza, hogy szabadon és bizvást lehessenek házoknál. Mely dolog felől irtunk Nyári Pál uramnak is; etc.

Datum Cibinii, die 23. Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

999.

Szeben, 1602 július 23.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Babolcsai Bálint jelenti minekönk, hogy két faluját: Alsó fekete patakot, Gémfalvát Váradhoz foglalta volna Kegyelmetek, az tractatus szerint penig mindennek jószágát kezében vissza kell bocsátanunk. Hagyjuk azért . . . *hogy azokat neki visszabocsássa;* etc.

Datum Cibinii, 23. Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1000.

Szeben, 1602 július 23.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Immár Kegyelmed jól érti az békeség felől való tractatus mint ment legyen véghez: tudni illik, hogy mindennek el foglalt jószágit vissza kell bocsátanunk. Virág Péter jelenti, hogy egy Forrófava nevő faluját el foglalták volna. Hagyjuk azért... *hogy azt neki visszaadja;* etc.

Datum Cibinii, 23. die Julii 1602.

Hátlapján egykorú más kézzel: Ez eleitül fogván tulajdon az váradi házhoz való volt, soha más nem bírták, most conferálta Basta uram ez katonának. Ennél jobb oláh falu nincsen az várhoz.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1001.

Szeben, 1602 július 24.

Basta Rudolf császárnak.

Báthory Zsigmond távozása Erdélyből. Basta pénz- és hadisegélyt sürget, mert az erdélyiek támogatásában nem bízik.

Il prencipe Sigismondo ha voluto in tutti i modi partirsi, senz' aspettare la consignatione de Lippa et Jeneö; a quale deliberatione per molti rispetti non ho voluto oppormi, tanto più che di Lippa et Jeneö si hanno segni tali, che ne potiamo sperare ogni bene: et voglio credere che il presidio già mandato, se a quest' hora non è intrato, non ne sia molto lontano. Io attendo a tutto potere in provveder dette piazze di grani et munitioni da guerra; ma se il Turco voltasse le forze verso qua, io non saprei come poter difendere la provintia, già che questo essercito si va molto diminuendo, sì per le infirmità, come anco che i soldati avvezzi al rubare, hora che si veggono astretti a vivere altrimente, se ne fuggono altri in Valachia, et altri verso l' Ungaria; e se ben di questo se n' è dato avviso a mustermastro di Cassovia, tuttavia sin' hora non

ho inteso che ne siano stati detenuti. E tanto più mi dà che pensare, quanto che non so che fundamento possi fare negl' Haiduchi dil Valacho, dal quale sin' hora non ho havuto altro aviso: et il pensare di valersi dell' armi Transilvane è molto pericoloso; e in modo niuno mi par convenghi levarne grosso numero, perchè gl' animi loro stanno al solito alterati, e mal voluntieri si sottomettono a questo giugo. Io starò alla mira, e conforme a gl' andamenti del nimico mi andrò governando; ma sopra tutto la Maestà V. comandi mi siano mandati danari, acciò in questi frangenti la necessità de' soldati non venghi a travagliar il paese. Converrà anco sollicitare, che le genti dil colonnello Pezzen venghino con ogni diligenza, perchè in questo istesso ponto mi vengono avvisi da Lippa, che l' essercito turchesco incomincia a passar il Danubio verso qua; che se sia vero o nò, io non lo so, ma in quanto a me, mi par habbi del verisimile, giachè questa provintia importa tanto al Turco, quanto si sa. Tuttavia fra pochi giorni se ne saprà la certezza. Et queste son le ragioni, che m' hanno astretto a procurar la pacificatione intrinsica di questa provintia, non restando più altri di questa nobiltà per venire alla obbedientia, che Zekel Moyses; a quale si sono mandate lettere assicuratorie, e si tien per fermo ch' egli sia per venire, sì come han fatto Barbier Geörg, il Toldi e tutto il resto; e non vi è dubbio alcuno, che s' io havessi forze bastante per poter difendere le imboccature, et vietare che il nimico non potesse intrar nella provintia, che la Maestà V. non fusse per esser patrone totalmente dil paese; tuttavia si farà quanto si potrà. Scrissi già alla Maestà V. come si era havuto Deva et che il castello di Fogaras mi sarìa consignato questa prima dominica che viene.[1]

Il suddetto prencipe se ne viene, conforme il comandamento di V. Maestà; et per debito mio la supplico humilissimamente, resti servita comandare, che nel luoco a esso assignato sia ricevuto come conviene, per levar ogni occasione. Voleva darli qualche personaggio che

[1] Vagyis július 28-án.

l' accompagnasse,[2] sì come la Maestà V. per una sua m' havea comandato di fare, e disegnavo darli il colonnello Zekeli, ma egli non l' ha voluto havere; et io vedendo il sospetto, non l' ho voluto astringere a ricever compagnia contra sua voglia. Egli, per quanto mi ha detto, non disegna altrimenti toccar Vienna, ma venirsene per la Moravia. Vero è, che mandarà per le poste il Giesuita dell' altra volta.[3]

Torno di novo dire a V. M. Sacra^{ma}, che se non vengono danari quanto prima, io dubito non poco, che le cose non vadino male, sì per quello che tocca ai confini, come anco ai Valloni et genti dil Flans; i quali per mancamento de danari saranno necessitati molestar il paese, et hora non è tempo di dar occasione a questi humori, che per troppo stanno alterati; etc.

Di Cibinio, li 24 Luglio 1602.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, F. A. 1602. VII. 4.)

1002.

Szeben, 1602 július 24.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Vadai Bálint jelenté nekünk, hogy Belénes vidékén, Bihar vármegyében, Dombrovány más névvel Ligetfő nevű falut birta volna; könyörge nekünk, hogy annak uraságában meg tartván, majorságával, jövedelmével együtt birnia engednők. Hagyjuk azért, hogy azt a' Ligetfő nevű falut minden majorságával együtt mindjárást ez levelünk látván, maga vagy arra rendelt embere kezében, ha el foglalta volna is, vissza bocsátván, birnia hagyja Kegyelmed.

Datum in civitate Cibiniensi, die 24. Julii 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

---

[2] E kiegészítő mondat hijján az egész jelentés meg van Mátyás főherczeghez intézett eredeti másodpéldányban is; bécsi hadügyi levéltár, HKR. 1600. Juli No 20. Exp.

[3] A jól ismert Marietti Antal jezsuita-atya.

1003.

Szeben, 1602 július 24.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Mivelhogy az országnak békesség felől való articulussának continentiája tartja, hogy mindennek el foglalt jószágit vissza bocsássuk, meg gondolván mind az mostani végezésönknek erejét, mind penig az Vér Mihály meghagyatott özvegyének, Kornis Annának atyja jámbor és hivséges szolgálatját, minden jószágit vissza bocsátottuk. Hagyjuk azért ..., *hogy jószágait adja vissza;* etc.

Datum Cibinii, 24. Julii 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1004.

Szeben, 1602 július 25.

Basta védőlevele a gyulafejérvári jezsuita-kollégium részére.

Megerősíti őket jószágaik és kiváltságaik birtokában.

(Eredeti, Erdélyi fiskális ltár XXII. szekr. H. fasc. 95. sz. — O. l.)

1005.

Szeben, 1602 július 25.

Basta Segesvár város tanácsának.

Az fizetett katonák adták értésönkre könyörgések által, hogy az minemű marhájokat várostokban hagytak volna tutioris conservationis gratia, azokat város számára akarnátok foglalni, de mivel hogy mostan immár azok császár ő Felsége hópénzesi, nem kellett volna azt megpróbálnatok. Hagyjuk azért és parancsoljuk ti nektek, hogy az féle dologtúl meg szünjetek és ha mit tőllek ez ideig elvettetek volna is, azokat is minden okvetetlen tartozzatok nekik minden fogyatkozás nélkül megadni; etc.

Datum in civitate Cibinii, 25. die Julii. Anno 1602.

Babolcsai Bálintnak is mindent megadjatok, borait is.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 91. sz.)

1006.

Szeben, 1602 július 25.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Az compositio szerint Sigmond fejedelem ő Felsége az római császárhoz ő Felségéhez fel akar menni; *teljesítsék tehát, ha mit kivánna.*

(Szádeczky: Erdély és Mihály vajda 433. l.)

1007.

Szeben, 1602 július 25.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Rogozi Váncsi György jelenté mi nekönk, hogy Kegyelmed Rogozt egészen, Siatban Siporban levő portióit el foglalta volna; mivel hogy penig az tractatusnak continentiája szerént, mindennek el foglalt jószágit meg eresztettük, hagyjuk... *hogy azokat neki visszaadja;* etc.

Datum Cibinii, 25. Julii 1602.

Hátlapján czímzett kezével: Ez is az váradi házhoz való jószág féle, hatalmasul kapdostak csak rajta. GG. mpr.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1008.

Szeben, 1602 július 25.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Szilágyi Mihály, Naményi János és Sándor György, császár ő Felsége jenei szolgái adák értésünkre, hogy az minapiban Belénes vidékén levő Guraszád nevű joszágokat Kegyelmed oda Váradhoz foglaltatta volna. Könyörgöttek azon, hogy Kegyelmednek irnánk az dolog felől. Hagyjuk azért, *hogy azokat nekik visszaadja;* etc.

Datum in civitate Cibiniensi, die 25. Julii. A. 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1009.

Szeben, 1602 július 25.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Modona György jelenté, hogy Oláhökröst éppen, Gálospéterbeli részt (kit Segnyei Miklós el foglalt hatalmasul) Kegyelmed is el foglalta volna. Hagyjuk azért és parancsoljuk, hogy ez mi levelönket látván, mindjárást vissza bocsássa avagy vissza bocsáttassa; etc.

Datum Cibinii, 25. Julii 1602.

Hátlapján czímzett kezével: Ez is ez váradi házhoz való jószág, az előtt nem bírta oda Jenőhöz. G. G. mpr.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1010.

Szeben, 1602 július 25.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Az minemű jószága Csókássi Mihálynak Karaszó [1] vidékén és Dalom vidékén Bihar vármegyében vagyon, azt mi is az transactio szerént kezénél hadtuk. Hagyjuk azért Kegyelmednek, *hogy őt bennük* meg ne háborgassa; etc.

Datum Cibinii, die 25. Julii 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1011.

Szeben, 1602 július 25.

Basta védőlevele Szél István és felesége részére.

Memoriae commendamus ... quod nos *megtekintvén* Stephani Zeel de Chianad *eddigi császár iránt tanusított hűséges szolgálatát* eundem et per eum generosam dominam Judith Fejér, primum egregii quondam Joannis Garázda relictam, nunc vero consortem suam, nobilemque puellam Annam Garázda, filiam eiusdem Judith Fejér ex dicto

[1] Irva így: Carazzo.

priori marito suo susceptam *minden ingó és ingatlan marhájával megoltalmazzuk.*

Datum in civitate Cibiniensi, 25. Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, pátens-alakú, gróf Teleki-ltár, Gyömrő ; Garazdaiana tomus VI. Elenchus XIV. fasc. 1. No. 40/a.)

1012.

Szeben, 1602 július 25.

Basta bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Adassa vissza váradi Bornemisza László elfoglalt jószágait.

Minthogy Bornemisza László váradi, borosjenei fizetett szolga, az császár ő Felsége hívsége alá adta magát : az minemő Tupest nevű faluját, Szeben nevű puszta telkét és az bihari határon malom helyét, melyet Balogh Imre, váradi, foglalt volt el, mind pedig Váradon az minemű háza vagyon Bihar vármegyében, kit Demeter deák, ugyan váradi, foglalt volt el, restituáltuk neki ; kérjük azért Kegyelmedet, hogy *azokat neki* bocsáttassa kezében ; ezenkívül is, ha mit jószágába az Kegyelmed tiszti alatt elfoglaltanak volna, bocsáttassa azokat is kezébe, és mindenek ellen ótalmazza meg benne. Bene valeat. Datum Cibinii, die 25. Julii 1602.

Külczíme: Spectabili et Mag^{co} domino Paulo Nyáry de Bedeg, comitatuum Craznensis et Bihoriensis comiti, Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} consiliario et praesidii Varadiensis supremo capitaneo etc. Domino amico observandissimo.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély ; Prot. K/3. fasc. 219. No. 288.)

1013.

Szeben, 1602 július 26.

Basta bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Az minemő Rozulia és Lakottia nevő falui Széplak vidékén, Bihar vármegyében, Kapronczay Jánosnak vadnak, azokat mi is kezénél hadtuk ; kérjük azért Kegyel-

medet szeretettel, hogy Kegyelmed engedje békességesen birni és mindenek ellen oltalmazza meg benne. Bene valeat. Datum in civitate Cibiniensi, die 26. Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély ; Prot. K/3. fasc. 219. No. 289.)

1014.

Szeben, 1602 július 26.

Basta bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Kérjük Kegyelmedet, hogy az mely Veolipankotha és Olchia nevő faluit és Andách nevő puszta telekét Bihar vármegyében újméri Kolja Jánosnak Csókássi Miklós elfoglalta volt, ez mi levelönk látván, mindjárast foglaltassa ki kezekből és Kolja Jánosnak restituáltassa, és mindenek ellen ótalmazza meg benne. Váradi házának is uraságában tartassa meg Kegyelmed.

Datum Cibinii, die 26. Julii 1602.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély ; Prot. K/3. fasc. 219. No. 290.)

1015.

Szeben, 1602 július 26.

Basta Marosszék rendeinek.

Megújítja s megerősíti deményházi Jánosi György és Máté primipilusi adománylevelét.

Quoniam nos nobiles et agiles Georgium et Matheum Jánosi de Demiénháza in coetum et numerum verorum primipilorum Siculorum regni Transilvaniae per Michaelem quondam vaivodam praedicti regni Transilvaniae [1] annumeratos, aggregatos, cooptatos et adscriptos,[2] in benignam

[1] Mihályt itt Basta kanczelláriája hibásan mondja erdélyi vajdának, mivel őt az erdélyi rendek soha annak nem nevezték, sőt még ő maga is csupán helytartónak (per Transsylvaniam locumtenens) írja magát hivatalos kiadványaiban.

[2] A vajda e hivatkozott lófőségi levele 1599 deczember 11-én Gyulafejérvártt kelt s az adományosokat »pedites nostros pixidarios«-nak nevezi benne.

Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] et nostram recepimus protectionem *és kiváltságaikat elismerjük.* Praeterea domum eorundem in praedicta possessione Demiénháza, vicinitatibusque domorum nobilis quondam Andreae Dienesii primipili Siculi relictae ab una, ac agilis alterius Andreae Varga libertini ab altera partibus, praedictaque sede Siculicali Marus existentem habitam, *minden adófizetés alól felmentjük.*

Datum in civitate Cibiniensi, 26. Julii. A. D. 1602.

Ellenjegyezte : G. Keresturi secretarius.

(Újabb másolat, Aranka György gyüjteményéből, Erdélyi Nemz. Múzeumi levéltár, Oklevélmásolatok és kivonatok.)

1016.

Szeben, 1602 július 26.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

A város polgárait oltalmazza meg háborgatóikkal szemben.

Az kolozsváriak közönségesen találtanak meg minket könyörgésekben, jelentették, hogy sokan ez országbeli nemesség közül marhájoknak felkeresésére mandátumokat extraháltanak volna, melyeknek erejével ha szintén az császár ő Felsége hada, avagy egyéb gonosz emberek miatt az marha el vétetett volna is, mindazonáltal mégis az marhát, avagy az marhának az árát rajtok szitokkal és fenyegetéssel meg venni akarnák. Könyörgének azon minekünk, hogy afféle méltatlan háborgatók ellen űket megótalmaznók. Hagyjuk azért és parancsoljuk Kegyelmeteknek, minden rendbelieknek, császár ű Felségétől adatott plenipotentiánk szerint, hogy Kegyelmetek is valakik az kolosváriaknál afféle marháját reméli lenni, szidalmazásoktól és fenyegetésektől megszünjetek. Meghadtuk az kolozsvári biráknak, hogy Kegyelmetek között afféle dologról mox et de facto törvént és igazságot szolgáltassanak. Kegyelmetek is azért fejenként ahhoz tartsa magát ; etc.

Datum Cibinii, 26. Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára IV. fasc. 127. sz.)

1017.

Szeben, 1602 július 26.

Basta Belső-Szolnok vármegye rendeinek.

Iktassák be székébe ünnepélyesen Kornis Boldizsár főispánt.

Mivelhogy meggondolván Kornis Boldisárnak császár ő Felségéhez való jámbor és hű szolgálatját, ex communi consensu et beneplacito nostro, az Belső Zolnok vármegyei főispánságot neki conferáltuk, hagyjuk ezért és parancsoljuk Kegyelmeteknek mind fejenként, Kegyelmetek ő Kegyelmét ez mi levelönk látván statuálja az tisztben, és úgy tartsa, mint annak előtte való időkben lívő főispánokat szoktak böcsülleni; etc.

Datum Cibinii, 26. Julii 1602.

Külczíme: Generosis, egregiis, nobilibus ac universitati nobilium comitatus Zolnok interioris etc. Nobis honorandis.

(Eredeti, gr. Kornis-cs. ltára, 38. fiók 1. csomó. Kolozsvár.)

1018.

Szeben, 1602 július 26.

Basta Kolozs vármegye rendeinek.

Tegyen igazságot a jobbágyoknak, kiknek földjét, vetését a nemesek elfoglalták.

Az kolosváriak közönségesen találtak meg minket könyörgésekben, jelentették, hogy az környülök lévő falubeli szegénség ez el múlt télben éhel halásnak miatta az kolosvári emberre esvén, vetéseket, búzájokat ki pénzen, ki buzán, ki egyéb áron el adták volna és azolta az olyan eladott vetés az kolosvári ember szerencséjére állott volna. Mostan penig az nemesség háborgatná őket és az vetés mellől, melyet jobbágya az éhel halásnak miatta eladott, az kolosvári embert el akarná vetni, holott ennekelőtte sem Szentgyörgy napban az ország törvénye szerint, sem azután egy szóval sem tiltotta volna el. Mely dologban mi nem akarván egyik félnek is megfogyatkozni, császár ű Felsége velünk levő egynehány tanácsinak tetszéséből úgy deliberáltunk felőle, hogy az mely paraszt ember gabonáját kolosvári embernek eképpen eladta,

ha az földes ura hozzá akarna nyulni, az feléhez hozzá nyulhasson, le tevén annak az felét, a mit az kolosvári ember érette adott, az másik felét penig az kolosvári ember is maga számára betakarhassa, mert nem itíljük méltónak, hogy holott az paraszt embert az kolosvári ember éhel halástól és az téli szükséges időből ki segitette, az ő jutalmától fraudáltassék. Hagyjuk azért és parancsoljuk Kegyelmeteknek, császártól ő Felségétől adatott plenipotentiánk szerint, praesentes nostras visuris fejenként, valakik ott az környékben jószágot birtok, tam ecclesiasticis, quam secularibus, hogy Kegyelmetek is minden úton ehhez az mi deliberatiónkhoz tartsa és accomodálja magát, és ezen kivül az kolosváriakat megháboritani semmiképpen ne merészeljétek ; etc.

Datum Cibinii, die 26. mensis Julii. A. D. 1602.

Kívül, egykorú kézzel : Az elfoglaltatott búza vetés felől.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára I. fasc. 6. sz.)

1019.

Szeben, 1602 július 26.

Basta védőlevele Sarmasági Elek, János és László részére.

Megtekintvén hűséges szolgálataikat, ő Felsége és a maga védelmébe veszi őket, minden ingó és ingatlan javaikkal együtt.[1]

(Kivonata a *Századok* 1889. évf. 524. l. és a *Turul* 1900. évf. 183. l.)

1020.

Szeben, 1602 július 26.

Basta Rudolf császárnak.

Hű szolgálataiért kegyelmébe ajánlja Vas Ferenczet.

Francesco Vas nobile Transilvano et particolar servitore dil prencipe Sigismondo, ha travagliato molto in questa ultima negotiatione, sendo stato mandato a me più volte per quest' effetto ; et havendo scorto in esso ottima intentione verso le cose della Maestà V^{ra}, non posso lasciare di raccomandarlo caldamente, supplicando

[1] Ez az oklevél 1889-ben Péchy István sárközujlaki földbirtokos levelesládájában volt, de értesítése szerint ma már nincs meg.

humilissimamente la Maestà V^{ra} volerli impartire della sua innata clemenza ; etc.

Di Cibinio, 26. Giulio 1602.

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

Megjegyzés. Ezt az ajánlatot Vas azért kapta Bastától. mivel Báthory Zsigmonddal maga is fel akart menni a császári udvarba. Ám hirtelen megváltoztatta tervét, nem kisérte el urát hosszú útjára, sőt búcsúvétlen távozott Basta táborából is. Ez gyanút keltett a generálisban, úgy hogy katonákat küldött utána s úgy hozatta vissza. De Basta meggyőződvén róla, hogy nem jár rosszban, bántatlanul elbocsáta.[1]

1021.

Szeben, 1602 július 27.

Basta védőlevele Szászsebes város tanácsa részére.

Biztosítja lakóit az ingyenfuvarozás kötelezettségével szemben.

Memoriae commendamus . . . quod nos . . . civitatis Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} Szászsebesiensis *lakói panaszából megértvén* quosdam milites, nefariosque cursores ac alterius conditionis homines dolosis et fraudulenter factis literis, eosdem ad equos, currus, victualia, hospitalitatem aliaque inconsueta, procuranda et danda, urgere et compellere, in praeiudicium et damnum ipsorum manifestum, *a városi tanács könyörgésére rendeljük, hogy őt senki arra többé ne kényszeríthesse.*

Datum in civitate Cibiniensi, die 27. Julii. A. D. 1602.

(Eredeti, dr. Amlacher Albert romoszi ev. lelkész levéltára.)

1022.

[Bécs,] 1602 július 27.

Mátyás főherczeg Bastának.

Tegyen jelentést a Belényes vidékén a lázadóktól elfoglalt jószágok állapotáról.

Wir werden gehorsamst berichtet, dass zu Belines Ihrer Kais. Mt. Rebellen und Widerwärtige sich aufge-

[1] Bőven ismerteti Spontoni id. m. 205. l.

halten. Wann nun solcher Widerwärtiger Hab und Güter Ihrer Kais. Mt. per notam infidelitatis verfallen, einzuziehen und der Zipserischen Kammer einzuantworten von dieser anbefohlen worden, uns aber, was es mit solcher Confiscation vorbemeldter und anderer Rebellen Güter für eine Beschaffenheit Bericht mangelt, also befehlen wir dir hiermit gnädiglich, weil wir in der vor diesem gerathnen Confiscirung der Rebellen Hab und Güter kein Bedenken, was es mit Einziehung solcher Güter dieser Zeit für eine Beschaffenheit und was du diesfalls von Ihrer Kais. Mt. in Befehl und verordnet hast, uns deinen ausführlichen Bericht ehist zukommen zu lassen. Hieran geschieht unser gnädigster Willen und Meinung. Sein dir mit Gnaden wohlgewogen.[1]

Geben 27. Juli 1602.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár HKR. 1602. Juli 164. Reg.)

1023.

Prága, 1602 július 27.

Rudolf császár Bastának.

Válasz. Indítsa Báthory Zsigmondot. Legyen szigorú és körültekintő.

Quod tibi cum subdolis istis hominibus certamen sit' ex binis tuis proximis, 8. et 12. huius mensis Julii datis, facile colligimus,[1] *és Székely Mózes fölötti győzelmedhez gratulálunk.* Sigismundum Bathoreum in has partes mitte; *qui si fraude usus, aut alii ipsius asseclae deprehendentur, quid in tales toties perfidos et periuros conveniat, ipse scies, auctoritatem tibi ad castigandum, qui castigatione digni sint impartimur; eo tamen sensu, ut dextre omnia ac dis-*

---

[1] Ez a rendelet kellemetlenül érinthette Bastát, mivel azokról a jószágokról kivántak tőle felvilágosítást, melyeket épp ez időben adományozott el egyre-másra Báthory Zsigmond volt híveinek.

[1] Egyik sincs meg, de azonosak lehettek a Mátyás főherczegnek küldött 967. és 972. sz. a. jelentésekkel.

crete suoque tempore fiant.[2] In inferiorem Hungariam quominus, quod cupiebamus, venire incerta adhuc rerum istarum fluctuatione possis, causas ex tuis et Michaelis Zekelii, Pancratii Sennyei et Balthasaris Bornemissae literis intelleximus, *ám, ha az erdélyi ügyet befejezted, legalább valami hadat küldjél oda. Vigyázzál azonban együttal a moldvai vajda cselekedeteire is, intvén őt,* ne contra id, quod regi Poloniae [3] promisimus, *cselekedjék.*

Datum Pragae, 27. Julii 1602.

P. S. Expertus iam aliquoties fuisti, quam tecum isti fraudulenter agant, quam non secura, quae istis adhibetur, fides. Advigilabis itaque ipse circumspecte, ne te blandis illorum promissis, aut persuasionibus duci ac decipi patiaris. Neque consultum videtur, ut nimiam in permittendo ac promittendo liberalitatem, quae nos postea obligatos teneat, exerceas. Et denique, quod te moneamus, ne ab aliorum consiliis, quae hinc separatim a nostris consiliariis aut ab aliis forte perscribuntur, sed a iussionibus tantum nostris claris et apertis pendeas.

(Hurmuzaki : Documente IV/1. k. 307. l.)

1024.

Szeben, 1602 július 29.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Talála meg minket sövényfalvi Nagy Dániel könörgése által, jelentvén, hogy az mely Felső Poyen nevű falut adott volt ő neki ő Felsége Sigmond fejedelem Belényes vidékén, Kegyelmetek azt az várhoz foglalta volna, kiről irtunk Nyári Pál uramnak is. Könörge azon, hogy azt neki vissza bocsáttatnók. Hagyjuk azért, *hogy*

---

[2] E dűlt betűkkel szedett sorokat titkos jegyekkel írva közölték Bastával, a mit a fogalmazványban így jeleztek: in cifra posita. — De úgy látszik teljesen elhagyták e levél július 29-iki tisztázatában.

[3] III. Zsigmond, kit rokoni kötelék is fűzött a császárhoz.

azt neki visszaadja az ő Felsége Sigmond fejedelem donatiója continentiája szerént ; etc.

Datum Cibinii, 29. Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1025.

Prága, 1602 július 29.

Rudolf császár Bastának.

Működésedet helyeseljük,[1] tamen cum summa inferioris Hungariae necessitas tuam praesentiam postulet, *kérünk, készülj útra* et simul atque istuc Ferrantus Gonzaga advenerit, ad exercitum nostrum, qui modo ad Strigonium confluit, properes, in locum ducis Mercuriani successurus, ubi mentem nostram plenius intellecturus sis ; etc.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 128. l.)

1026.

Szeben, 1602 július 30.

Basta Mátyás főherczegnek.

Radul havasalföldi vajda győzelme Simon vajdán. A várak ellátása. Pénzt küldjenek.

Le cose di Sua Maestà in queste parti vanno per la Iddio gratia, succedendo di ben in meglio, arrivando in questo ponto un gentilhuomo Valacho, mandatomi dal vaivoda, con nova certa, haver egli disfatto l' eserçito di Simeone : il qual, immaginandosi che Radul vaivoda dovesse intrare per la parte della Torre rossa,[1] havea trascurato le guardie verso Corona ; per dove essendo passato il nostro vaivoda all' improvviso, trovandosi esso Simeone in Tergovista, volse ritirarsi, ma sopragionto dalle nostre genti fu, come dice questo tale, rotto con morte et prigionia de molti de' suoi. Dice di più, che difficilmente esso Simeone potrà

[1] A levél elhagyott eleje szószerint megegyezik a két nappal előbb írt, 1023. sz. a. levél szövegével, a mi arra mutat, hogy ezt az előbbit tán el sem küldték.

[1] Vöröstorony fordítása.

salvarsi, per esser presi tutti i passi dell' istessi Valachi; anzi dice tener per fermo, che domani o l' altro esso Simeone mi debbi esser condutto. La nova è più che buona, e credo la cosa sia seguita come costui dice, per esser gentilhuomo principale. Ma non può essere, che non mi venghino hoggi o domani altri avvisi di questo fatto.

Ho tardato in questa città non solo per inviar il prencipe Sigismondo, sì come ho fatto, verso Praga,[2] ma anco per far qualche provvisione de grani per ravittovagliare Lippa et Jeneő, per dove, come già scrissi a V. Altezza, mandai il presidio; dil quale, se ben son 12 giorni che partetero non ho però nova alcuna, ma poichè non si sente rumore, voglio credere siano intrati, e che la cavalleria, che l' accompagnò, non possi tardare ad arrivare. Ho anco provvisto in qualche modo il castello di Deva, e dimani m' incamminarò verso Fogaras, sendo che il Chiaki partì hieri verso detto luoco, con promessa di consignarmelo subito. E poichè dalla parte di Lippa non si sente alcun rumore io disegno passar sin a Corona, per dar calore alle cose di Valachia, acciochè il vaivoda possi sbrigarsi quanto prima, per potermi poi dar soccorso, se bisognasse. Et anco fo questo per rimettere in qualche modo l' essercito, che ha patito molto per mancamento di vittovaglie.

Con altre ho significato a V. Altezza et a Sua Maestà, quanto importi ch' ella mandi qualche summa de danari con ogni diligenza; e di novo humilissimamente la supplico a non tardar più oltre, s' ella desidera mantenere questa provintia; perchè da queste città è impossibile per hora poter cavare summa de momento, et i soldati, che hanno ferma assignatione dil pagamento, son necessitati far desordini; da che ne potrebbe seguire qualche inconveniente, se bene io non manco di quanto debbo. Di quello seguirà l' Altezza V. ne sarà avvisata; etc.

Di Cibinio, li 30 Luglio 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1602. Juli. No 20. Exp.)

---

[2] Báthory Zsigmond ekkor véglegesen elhagyta Erdélyt, a hová többé soha vissza nem tért.

1027.

Szeben, 1602 július 30.

Basta Schiffbaum Mátyás ev. superintendens részére.

Biztosítja számára a berethalmi tized életfogytiglani élvezetét.

Memoriae commendamus . . . quod nos condignum habentes respectum eximiae doctrinae, industriae, integritati et modestiae venerabilis domini Mathiae Schiffbaum, superintendentis ecclesiarum Saxonicalium Transsilvanensium, ac pastoris ecclesiae Berethalmensis vigilantissimi, quas ipse in hoc suo, quo nunc fungitur, munere fideliter et summa cum animi sui constantia, promptitudine, diligentia et alacritate exhibuit et declaravit, *biztosítjuk arról,* quod totales et integras, praeter vini decimas, oppidi Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} Berethalmensis *régi birtoklevele értelmében* vita ipsius durante *megtartjuk* per praesentes [1] *és rendeljük* egregio Francisco Buday de Sárd, provisori Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} Albensis Transsilvaniae, *hogy őt e kiváltsága élvezetében ne zavarjátok.*

Datum in civitate Cibiniensi, 30. Julii. A. D. 1602.

(Trausch: Diplomatarium Transsilvanicum vol. III. Brassói ev. főgimnázium könyvtára.)

1028.

Prága, 1602 augusztus 1.

Rudolf császár Bastának.

Basta soll verhelfen, dass der Aloisius Radibradi von des Michel Waida Verlassenschaft seiner Anforderung bezahlt werden künnte.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 137. No 1.)

---

[1] Idáig hibásan Salzer János Mihály »Der königl. freie Markt Birthälm in Siebenbürgen« cz. m. (Bécs, 1881.) 691. l.

1029.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 2.

Basta Szeben város tanácsának.

Szebeni Gotzmeister Kálmánnak 25 köböl búzát és 2 hordó bort adjanak.

Memoriae commendamus ... quod nos *megtekintvén* prudentis et circumspecti Colomani Gotzmeister Cibiniensis, in hoc bellorum tumultu et variis fortunae casibus, diversis vicibus erga Sacram Caesaream Regiamque M^tem^ *tanusított hűséges szolgálatait, jutalmául* ex decimis possessionis Kis Chiür in sede Saxonicali Cibiniensi existentibus, memorato Colomano Gotzmeister viginti quinque cubulos tritici et duo vasa vini *rendelünk adatni.*

Datum ex castris ad Alsó Arpas positis, die 2. mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Patens-alakú eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1030.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 2.

Basta a Szepesi kamarának.

Ex relatione Sp^lis^ et Mag^ci^ domini Stephani Chiaky de Keresszeg ... intelligimus, per mortem Mag^ci^ quondam Gregorii Chiaky ... fratris sui carnalis, in possessione Darócz nuncupata, certam quandam portionem possessionariam iure haereditario in eum devolutam *s az erdélyi rendekkel kötött egyezségünk alapján kérjük, bocsássák kezére.*

Datum in castris ad possessionem Also Arpas positis, die 2. Augusti. Anno Domini 1602.

Hátlapján, kamarai kézzel: 13. Augusti. Anno 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1031.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 2.

Basta Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Adja vissza Csáky István ottani elfoglalt jószágait.

Est, quod Sp^lis^ ac Mag^ca^ Do. V^ra^ gratuletur de fide ac constantia Mag^ci^ domini Stephani Chiaky de Keresszeg

. . ., qui fidelitatem suam erga Sacra^{mam} Caesaream M^{tem} semel inchoatam, maximo cum reipublicae christianae emolumento declaravit, ac bona fide nobis promissa comprobavit. *Ezért a már átengedettek mellett adja vissza neki* castellum Gnod, cum omnibus emolumentis seminaturis, allodiis ac decimis oppidi Margita et possessionis Molnos Petri vocatis, *minden egyéb* in comitatu Bihoriensi *fekvő jószágával együtt,* sive avitica, sive ex collatione Sigismundi principis tenta atque possessa; *ezenkivül* frumenti necessitas praesidii Jeneiensis, cum requirat summopere hac in re, *kérem, siessen segítségére.*

Datum ex castris ad possessionem Also Arpas positis, 2. Augusti 1602.

(Egykorú másolat, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1032.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 4.

Basta Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Adja meg azt a négy falut a megjelölt két horvát vitéznek, kiket velök hadiszolgálataikért jutalmaz.

Quoniam nos inducti fidelitate et fidelibus servitiis, meritisque generosorum Joannis Sisinaczky de Sisincz et Francisci Barilowith de Goricza, quae ipsi erga Sacra^{mam} Caesaream Regiamque M^{tem} ab ineunte aetate sua in omnibus occasionibus, praesertim autem in proximis expeditionibus bellicis declararunt et praestiterunt, totales et integras possessiones Burdist, Vayn, Határ et Tárkán nuncupatas, omnino in comitatu Bihoriensi existentes, eisdem Joanni Sisinaczky et Francisco Barilovith contulimus; ideo petimus, *hogy nekik azokat megadja* ac in dominio earundem possessionum contra quosvis violentos et illegitimos impetitores eosdem conservare et protegere non intermittat; etc.

Datum in castris ad possessionem Also Arpas positis, die 4. Augusti 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1033.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 5.

Basta az erdélyi evangelikus egyház részére.

Biztosítja a dézsma-jövedelmet a szász lelkészeknek.

Cum nobis in praesentiarum tanta pecuniae summa non suppetat, ut iuxta votum vestrum de solita arenda decimarum satisfiat, nolentes vos in vestris redditibus ac proventibus et salariis consuetis, vel in parte laedere aut impedire, in eo vos assecurandos et certificandos duximus, ut quamprimum tanta nobis pecuniae summa administrata fuerit, qua vobis de praescripta arenda decimarum satisfieri poterit, primo quoque tempore vos superinde contentos reddemus, prout assecuramus et certificamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum ex castris ad possessionem Alsó Arpas positis, 5. mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Patens-alakú eredeti, nagyszebeni evang. káptalani levéltár.)

1034.

Lippa, 1602 augusztus 5.

Móre János lippai vice-kapitány Bastának.

Segítséget kér, mivel a török immár Temesvár alatt táborozik.

Kívánok az Úr Istentűl Nagyságodnak minden kívánsága szerént való sok jókat megadatni.

Ezelőtt való postánktúl is megirtuk vala bűségesen mind én, mind penig kapitán uram: az török hadnak egyik részét két pasával és három békkel Temesvár mellett táborban jelen lenni. Akarám azért ezt is újobban Ngodnak értésére adni. Tudom, kapitán uram is megírta Ngodnak, hogy Bektes basa is újobban ű is elérkezett Temesvárra minden hadával, a' kivel Szolnaknál táborban vót. Tatárok is jöttenek vélle, a' mint nekünk meghozák, mintegy három százan. Immár mit akarnak próbálni és mi szándékjok, bizonyosan nem tudjuk; közönségesen

bizonynyal azt beszéllik egymás között, hogy ide reánk jönnek, csak várják az vezértől, mi válaszszal jönnek, az kiket az idevaló elfogott rabokkal oda bocsátottak vót. Azt is bizonynyal mondják, hogy a' lövő szerszámot várják, hogy elérközzék, most még eddig derékképpen semmi öreg lövő szerszám nem vót véllek; de mihelen elérköznek vélle, mindjárt elindúlnak valamely felé lészen. Ezeket azért írom Ngodnak meg, hogy ha Ngod ide, az végekre valami segítséggel akar lenni, a'val semmit nem köllene múlatni, mert az késedelem sem ide, sem penig az országra semmi jót nem hoz, mert azok immár csak úgy vannak hozzánk, mintha csak az kert alatt vónának. Csak a' míg a' postánk visszatér is, Isten tudja csak, mit nem próbálhat az ellenség minden felé, ha mit akar. Eddig is itt köllött vóna lenni a' segitségnek,[1] ha kit Ngod ide rendelt, de nem hogy a segitség elérkeznék hertelenséggel annyi féléről, de immár ma tizednapja, hogy a' postánk sem érközék meg. Nem tudjuk mire vélni: ha az útában megölték, avagy mi dolog. Azért ha mit Ngod akar, a'val nem jó múlatni, mert együld az ellenség eljár dolgában és ha az mezőt itt körülünk mindenütt befogja, azután még postánk sem igen mehet fel Ngodhoz. Az jó Isten tartsa meg Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Költ Lippán, 5 Augustus. Anno 1602.

(Eredeti, Erdélyi N. Múzeum gr. Kemény József gyűjteménye.)

1035.

Fogarasi tábor, 1602 augusztus 6.

Basta Duodo Péter prágai velenczei követnek.

A várakba német őrséget rakva, immár befejezte Erdély megszerzését s így vissza akar térni családja körébe.

Dopo il rincontro successo li 2 del passato con Transilvani,[1] di che scrissi a V. S. Illma,[2] si è sempre atteso con maniere civili a dar sodisfattione a tutti, per toglier da gli

---

[1] Tollhibából itt még egyszer írta e szót: lenni.

[1] A hídfői csata e dátumát Basta itt írja ki először.
[2] Azonos volt Basta 964. sz. a. jelentésével.

animi loro i sospetti del novo governo; et n'ho cavato tutte le fortezze et messovi i presidii Alemanni, sì che hora posso dir, per gratia d' Iddio, che ho in mano a Sua Maestà questa provincia pacifica et sì stracca, ch' havrà tempo di domesticarla, come ha copia di soggetti da poterla con la lor prudenza conservare. A me par, per la mia parte, mi possi et debba contentar delle cose fatte fin quì, retirandomi a viver i pochi anni che mi restano, appresso la mia famiglia, che già ha bisogno d' indirizzo paterno. Ne chiedo resoluta licenza a Sua Maestà Cesarea, et spero sii per concedermela con l'istessa clemenza, con quale mi chiamò; etc.

Dal campo vicino a Fogaras, li 6 Agosto 1602.

(Eredeti, bécsi áll. ltár, Dispacci di Germania 32. k. 163. l.)

1036.

Fogarasi tábor, 1602 augusztus 6.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

Az erdélyiekkel öt héttel előbb vívott csata jelentősége. Basta visszavonulási szándéka.

Haverà V. A. Ser^{ma} inteso, come io credo, il gagliarde rincontro ch'io hebbi con questi Transilvani, che in numero eguale, senza vantaggio di sito, e pura cavalleria, como anco la mia gente, condutti da una certa rabbia et furore più tosto che da ragione e valore, hanno sperato d' ottenere ciò che esserciti molto maggiori non hanno potuto; tanto è l' aborrimento che hanno del giugo, com' eglino portano, Alemanno. Sarebbe stato mio debito di darne avviso particolare a V. A. Ser^{ma}, come fattione che pochi esempii, o forsi veruno a' tempi nostri, venutosi alla folla delle spade con tutti i squadroni. Ma con l' arrivo di Sigismondo *sok dolgom miatt nem írhattam.*

Hora, per gratia di Dio, ho havuto tutte le fortezze in mano,[1] *s így most visszatérhetek családom körébe, a miről*

[1] Egykorú szász följegyzés szerint Csáky augusztus 8-án »resignat arcem Fogaras Bastae, recipiens pro ea Gyalu«, írva hibásan: Kalo; Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 232. l.

értesíteni óhajtám Fönségedet, acciò sappi dove favorirmi de' suoi comandamenti ; etc.

Dal campo vicino a Fogaras, li 6 d' Agosto 1602.

(Eredeti, mantovai áll. Gonzaga-levéltár 533. csomagja.)

1037.

Fogaras, 1602 augusztus 6.

Basta Mátyás főherczegnek.

Befejezvén Erdély meghódítását, kérem eszközölje ki felmentésemet, hogy visszavonulhassak családom körébe.

(A főherczeg 1071. sz. a. válaszából és Basta egyidejű leveleiből.)

1038.

Lugos, 1602 augusztus 7.

Görög Péter lugosi főbiró Bastának.

Jelentettük volt, hogy Temesváratt igen gyülekeznek az törökök, *most pedig* ez mai nap ugyan reánk ütének ; voltak két ezer lovas török és nyolczszáz gyalog pandúr ... Könyörgünk azért Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak ... rendeljen annyi segítséget minékünk, kik megszabadíthassák hazánkat az pogánoktól ... *mert ha ezután segítséget nem kapunk,* veszedelemnek fiai vagyunk és leszünk ; etc.

Ex Lugas, 7. die Augusti. Anno 1602.

(Erdélyország Történetei Tára 1845-iki II. k. 72—73. l.)

1039.

Bécs, 1602 augusztus 7.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. További hű szolgálatra s jelentéstételre inti.

Wir haben aus unterschiedlichen deinen gehorsamen Schreiben vom 16.[1] 29. Juni, 8. und 12. Juli[2] deinen ge-

[1] Hiányzik, ismeretlen.

[2] Lásd kiadványunk 956, 967 és 972. sz. a.

treuen, eifrigen Fleiss und bei erlangter jüngsten Victorie wider Ihrer Kais. Mt. widerwärtigen Siebenbürger gebrauchten Fürsichtigkeit gnädigst vernommen und werden solches Ihre Kais. Mt. unser geliebter Herr und Bruder mit kaiserlichen Gnaden gegen dir zu erkennen nicht unterlassen, und wie dir [nicht] unverborgen, was für hohes Vertrauen Ihre Kais. Mt. in deine Person und Verrichtung setzen, *nem kételkedünk,* du werdest wie bisher auch hinfüro *működni ő Felsége kivánsága szerint,* so du hierbei zu empfangen ... hast. Sein auch deines Berichts des fernern Verlaufs seit deines jüngsten vom 12. Juli uns von dir zugekommenen Schreibens gewartend, und hast dich des Feindes Fürnehmens, da sich das türkische Kriegsherr allbereit bei Tolna nicht weit von Ofen befindet und wie wir vernehmen, teils Kriegsvolk, gegen Oberungarn und Siebenbürgen begeben soll, sonderlich der Tartaren Herauszugs zu erkundigen, darauf Achtung zu geben, und was für Kundschaften einkommen uns von einer zur andern Zeit zu berichten ; etc.

Geben Wien, 7. Augusti 1602.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár HKR. 1602. August. 38. Reg.)

1040.

Álsóárpási tábor, 1602 augusztus 9.

Basta Besztercze város tanácsának.

Mivelhogy ez mostani üdőnek állapatjához képpest sok külemb-külemb dolgok occurálnak, melyet tü Kegyelmeteknek is tudni szükség, hagyjuk, hogy ez levelet látván, mindjárást egy esküdt polgárt mellénk küldjen Kegyelmetek az táborba, három vagy négy lovast melléje adván, ki itt mellettönk continuus legyen, hogy azok által mindenekről, az kit az szükség kévánja certificalhassuk Kegyelmeteket ; etc.

Datum in castris ad Arpas positis, die 9. mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1041.

Alsóárpás, 1602 augusztus 9.

Basta védőlevele Ficsor Péter számára.

Memoriae commendamus... quod nos dignam habentes rationem fidelitatis, obsequiorum et obedientiae egregii Petri Ficsor... eundem in persona, una cum universis suis bonis et rebus... in protectionem recepimus... in eo ipsum assecurandum et certificandum duximus, quod nos cum curiis nobilitaribus in possessionibus Szent Imre et Ottosfalva, in territorio arcis Görgény et sede Siculicali Maros existenti habitis, item possessione Oláh Belkény, cum omnibus suis pertinentiis... omnino in comitatu Tordensi, quorum hactenus pacifico dominio praefuit, prae manibus suis tenendis... concedimus ; etc.

Datum ex possessione Alsó Arpas, die 9. mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, gróf Teleki-nemzetség marosvásárhelyi ltára 8772. sz.)

1042.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 9.

Basta adománylevele Huszár Péter részére.

Memoriae commendamus... quod nos dignam habentes rationem obedientiae et obsequii, fideliumque servitiorum et meritorum generosi domini Petri Huzar de Brenhida, districtuum Lugas et Caransebes bani, praesidiorumque finitimorum ditioni Transsilvanicae subiectorum supremi capitanei, quae ipse erga Sacram Caesaream Regiamque M^{tem}, inde semper ab initio, in omnibus occasionibus utiliter, ac cum eximia nominis sui laude declaravit et praestitit... totalem et integram possessionem Damakosfalwa nuncupatam, in comitatu Zolnok interioris existentem, quae alias generosi quondam Alberti Almassii de eadem Almás praefuisset, sed per mortem et defectum seminis utriusque sexus eiusdem *a kincstárra szállott, neki adományozzuk.*

Datum ex castris ad possessionem Alsoarpas positis, 9. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

Hátlapján egykorú kézirással: Bastia donatioja Damokosfalváról, mely 1602 esztendőben költ.

(Eredeti, Székely Nemzeti Múzeum levéltára, Sepsiszentgyörgy.)

1043.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 11.

Basta nyilt parancsa a kolozsmonostori jezsuita-templom fedelének javítása ügyében.

(A Hevenessi-gyűjtemény hiányzó V. k. 187. l. volt másolata a M. N. Múzeum kézirattára 1280. Quart. Lat. 11. k. 317/8. l.)

1044.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 12.

Basta Segesvár város tanácsának.

Minthogy az gyalogoknak felette nagy szükségek vagyon az czippeliüsre,[1] parancsoltuk egyéb városoknak is. Hagyjuk azért, hogy Kegyelmetek is négyszáz öltő czippeliüst, az mi levelönk látván, menten szereztessen avagy ha nincs, készíttessen, melyet az gyűlésre ad 23. diem Augusti Kegyelmetek Meggyesre be administráltasson az mi kezességönkre ;[2] etc.

Datum ex castris ad possessionem Alsó Arpas positis, die 12. mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 87. sz.)

1045.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 13.

Basta Szeben város tanácsának.

Enyedi Lukács szebeni polgármesternek rendeli Szenterzsébet dézsmájának egy negyedrészét.

Memoriae commendamus ... quod nos, benignam habentes rationem fidelitatis et fidelium servitiorum prudentis ac circumspecti viri Lucae Enyedi de Cibinio,

[1] Czipőt, czippelőst jelent s itt betűszerint írtuk.
[2] Ezt a generális országgyűlést már Basta hivta össze.

magistri civium civitatis eiusdem Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis Cibiniensis, quae ipse praedictae Sacrae Caesareae Regiaeque M^ti in turbulenta hac temporum vicissitudine, non parcendo fatigiis et laboribus, fideliter exhibuit et impendit, ac in futuris quoque exhibiturus et impensurus est pari animi quoque constantia, fidei integritate, totalem et integram quartam decimarum possessionis Honesdorf[1] vocitatae, in sede Saxonicali Cibiniensi existentis ... annotato Lucae Enyedi intra anni praesentis revolutionem, ad usum tabulae eiusdem dandam ... duximus *s rendeljük ezennel, hogy megengedjétek neki a megnevezett dézsma szedését;* etc.

Datum ex castris ad possessionem Alsó Arpas positis, 13. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Patens-alakú eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1046.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 13.

Basta Besztercze város tanácsának.

Moldva felé kémeket tartson. A nemeseknek szállást adjon. Fejérvárra búzát küldjön.

Vöttük az Kegyelmetek levelét, melyből értjük, mit irjon Kegyelmetek az moldvai hirek felől, kit jó néven vöttünk Kegyelmetektől, hogy vigyázásban volt és értésünkre adta az dolgot. De talám Kegyelmetek az dolgot nem úgy értette, az mint vagyon, mert minekünk bizonyos értelmünk vagyon felőle, hogy immár Simeon vajda hátra szállott Moldvában Havasalföldéből, s az ország immár Rádul vajda kezénél vagyon. Mindazáltal Kegyelmetek bizonyos kémeket tartván, mindenfelé vigyázzon, értekezzék s ha mi bizonyos hirei lesznek, Kegyelmetek hivsége szerint minekünk sietséggel értésünkre adja. Az mi az Kegyelmetek panaszolkodását illeti az nemesség felől, hogy az mely szállásokat Kegyelmetek neki rendelt, azokkal nem elégednének, hanem azon kivül

[1] Németül Hammersdorf, magyarul Szenterzsébet.

magok kedve szerint, a hol akarnak, szállásokat foglalnának, mely dologra mi ő nekiek szabadságot nem adtunk, hanem Kegyelmetek moderálja úgy az dolgot, hogy Kegyelmetek maga rendeljen szállást nekik, de ebben úgy cselekedjék Kegyelmetek, hogy oly elegedendő szállások lehessen, hogy állapatjok szerint ük is contentusok lehessenek vélle. Bene valeant.

Datum ex castris ad Arpas positis, die 13. Aug. 1602.

P. S. Hagyjuk és poroncsoljuk ezt is, hogy mindjárást háromszáz köböl buzát küldjön Kegyelmetek Fejérvárra, és ott az generális élésosztónak, Krakker Stenczelnek kezébe adja, ennek penig Fejérvárra való szolgáltatásának napja augusztusnak 28 napja legyen és ez[t] el ne múlassa semmiképpen.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

Megjegyzés. Végig Keresztúri György titkár kezeirása.

1047.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 13.

Basta Mátyás főherczegnek.

Jelentem, dass auch der Radul Vaida den Possess in der Wallachei erlangt hat, *de gonosz híreink jönnek a törökről s így sürgősen pénzt kérek katonáim fizetésére, nehogy valami meglepetés érjen.*

(Elveszett vagy lappang; a főherczeg 1071. sz. a. válaszából.)

1048.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 14.

Basta Szeben város tanácsának.

A város polgárainak adományozza Szeben dézsma-adóját.

Memoriae commendamus ... quod nos, habita ratione fidelitatis et fidelium servitiorum prudentium ac circumspectorum civium civitatis Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ Cibiniensis, quae ipsi in bellicosa hac temporum

vicissitudine, summa cum animi sui contentione, fideique integritate impenderunt, exhibueruntque ac in futuris quoque exhibituri ac delaraturi sunt, totalem et integram decimam civitatis praedictae in sede Cibiniensi existentis et habitae, quae alias in rationem principis colligi solebat . . . annotatis civibus, intra revolutionem anni praesentis dandas . . . damus ; etc.

Datum ex castris ad possessionem Alsó Arpas positis, 14. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Patens-alakú eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1049.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 14.

Basta Segesvár város tanácsának.

Hagyjuk, hogy ez mi levelönk látván Kegyelmetek mindjárást háromszáz köböl búzát, öszve szerezvín két hétre Fejérvárra beszolgáltasson, melyet az generális élés osztó, Krakker Stenczel kezében adjon, melynek az árát vagy ez jövendő adóbúl vagy egyébb proventusból defalcaljuk ; etc.

Datum ex castris ad possessionem Alsó Arpas positis, 14. Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 86. sz.)

1050.

Alsóárpási tábor, 1602 augusztus 14.

Basta Mátyás főherczegnek.

Az érkező gonosz hírek folytán szándékom Lippa felé vonúlni, míg egyúttal elrendeltem Radul vajdának, dem Türken ins Land über die Donau zu fallen, *hogy erejét megosztva gyengítsük netaláni támadását. — Innen nemsokára Meggyesre indúlok, hova e hó 23-ikára hirdettem országgyűlést.*

(A főherczeg 1071. sz. a. és Basta 1080. sz. a. leveléből.)

1051.

Altmanni tábor, 1602 augusztus 17.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Küldjön 4000 kenyeret Meggyesre vagy táborába.

Es ist an Euch hiemit unser Begehrn, dass ihr alsbald viertausend Prot, ein jeden zu ein Pfundt, packen[1] lassen sollet, und dasselbe gen Meggyes führen lassen, und im Fall wir nit alldorten sein würden, solches Prot soll hingeführt werden, wo unser Person oder Feldläger sein wird, welches euch bezahlt werden solle. Wir haben euch auch befohlen 300 Kibel Getreidt auf Weissenburg zu führen, welches ihr in keinem Weg nit underlassen wöllet, sondern aufs eheiste dasselbe dem Stenzel Krakker als General-Profiant-Meister alldorten gen Weissenburg überantwortet; etc.

Actum im Feldlager bei Altmann, den 17. Aug. 1602.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1052.

Nagygezési tábor, 1602 augusztus 18.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Memoriae commendamus ... quod nos, ratione habita infelicis status praesentisque miserabilis conditionis primarii iudicis et iuratorum civium ac universorum inhabitatorum civitatis Bistriciensis, caeterorumque jobbagionum eorundem in sede Saxonicali Bistriciensi commorantium, in quam ipsi ob continuos bellorum tumultus, et inauditae annonae caritatem, pestemque foedissimam incidisse et devenisse perhibentur, *őket minden hadi szolgálattól felmentem erre az esztendőre.*

Datum ex castris ad possessionem Nagy Gezas[1] positis, die 18. mensis Augusti. Anno Domini 1602.

Hátlapján, egykorú kézzel: Pogán Péter comes comitatus Marmarosiensis.

(Egykorú másolat, Beszterczе-Naszód vm. levéltára.)

---

[1] Packen = backen: sütni.

[1] Alsófehér vármegye bürkösi járásában fekvő falu, szászul *Gesäss*, a miből magyar neve alakulhatott.

1053.

Kövend, 1602 augusztus 18.

Aranyos-szék rendei Bastának.

Hűségüket ajánlva, további kegyes támogatását kérik.

(Történelmi Tár 1901. évf. 446. l.)

Megjegyzés. A szék rendei egyidejüleg Sennyei Pongrácz erdélyi kanczellárnak is írtak, támogatását köszönvén, mivel reájuk való gondviselésének tulajdonították, hogy Basta az ő atyjafiaik közül rendelt nekik jámbor gondviselőt.

1054.

Meggyes, 1602 augusztus 21.

Basta Segesvár város tanácsának.

Ismételten czipőt és kopját küldjön táborába azonnal.

Az miképpen ennekelőtte megirtuk volt Kegyelmeteknek, hogy négy száz czipeliöst és bizonyos számú kopjákat köldene, mostan is hagyjuk, parancsoljuk, hogy ez mi levelönk látván mindjárást hat száz kopjákat vasastúl és négy száz kötő czipeliöst minden haladék nélkül küldjön; ezeket pedig mindjárást el indétsa Kegyelmetek, hogy itt Meggyesen érjenek el vele; etc.

Datum in civitate Meggies, die 21. Augusti. 1602.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 99. sz.)

1055.

Meggyes, 1602 augusztus 22.

Basta Gelsei György diák váradi udvarbírónak.

Quamvis iam aliquoties iniunctum tibi sit, *hogy rendeleteinket szigorúan teljesítsed, panasz érkezvén reád arra nézve is, hogy a birtokosokat* nobilis Petrus Literatus Feny, servitor tuus mortem illis minaremini: ideo vide, ne tibi desis, caute agas, ne in futurum te facti poeniteat,

ac deinceps huiusmodi iniuriarum illatione supersedeas, possessiones, quas remitti mandavimus, remittas, bona adempta, quovis nominis vocabulo vocitata, restituas, *nehogy másként bánjunk veled.*

Datum ex civitate Meggies, die 22. Augusti 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1056.

Meggyes, 1602 augusztus 23.

Basta megerősíti a meggyesi generális országgyűlés végzéseit.

A 32 pontból álló végzések felölelik az ország hadi és politikai ügyeit s oly hamar letárgyaltattak, hogy az országgyűlés mindössze egy napig tartott.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 133—144. l.)

1057.

Dévai tábor, 1602 [augusztus 23].

Simai Borbély György Bastának.

Huszár Péter jelentése szerint el is mentek volna Temesvártúl az törökök; *de azért* Bekes[1] uram port is kéret, *míg Lugasi Jánost Solymos alá küldte,* hogy megnyargalja az alját, talám valamiképpen kimennek belőle *a törökök.*

(Erdélyország Történetei Tára 1845-iki II. k. 75. l.)

Megjegyzés. E levél csupán így van keltezve: »Ma pénteken írtam«, de mivel összefüggésben van 1080. sz. a. levéllel, Borbély küldetését Basta meg 1079. sz. a. szeptember elseji levelében említi, augusztus 23-ikán irottnak gondoljuk, mely tényleg pénteki nap volt.

1058.

Meggyes, 1602 augusztus 24.

Basta védőlevele Baromlaka lakósai részére.

Cum universis incolas et inhabitatores possessionis Baromlakiensis in Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} et

[1] Bekes László.

nostram recepimus[1] protectionem, tutelamque specialem ... *rendeljük, hogy őket minden bántás ellen megvédjétek.*

Datum ex civitate Mediensi, 24. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, nagyszebeni báró Brukenthal-múzeum, Deposit Fr. Michaelis Ms. K. R. 8/69.)

1059.

Meggyes, 1602 augusztus 25.

Basta vallató-parancsa bodoki Henter Mihály és társai részére.

Exponitur nobis in personis nobilium et agilium Michaelis Henter de Bodok, ac Francisci Keolne de Csernáton, qualiter ipsi exponentes ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum suorum coram declarandorum in praesentia nobilium et agilium Demetrii ac Thomae Barlabás de Albis, Petri Cseh ac Pauli Kenyeres et Petri Magyari de dicta Csernáton, Johannis Jankó de Zalán et Valentini Czirjék[1] de Bodok, pro iurium suorum tuitione quasdam fassiones et attestationes celebrari facere vellent iure admittente. Cum autem veritatis fassio iustitiaeque recognitio nemini sit deneganda: *rendeljük, hogy* sub oneribus singularis sedecim marcarum *a kitüzött tárgyalásra minden érdekelt megjelenjék.*

Datum Meggiesini, die 25. Augusti. A. D. 1602.

Aláírása nincsen, csupán az aláírást pótló *Lecta* és Basta szokott pecsétje.

(Eredeti, Székely Nemzeti Múzeum ltára, Sepsiszentgyörgy.)

1060.

Meggyes, 1602 augusztus 25.

Basta a gyulafejérvári jezsuita-kollégium részére.

Átírja és megerősíti Báthory Zsigmondtól nyert összes adományleveleit.

(Későbbi más. Erdélyi flsk. ltár XXII. szekr. H. fasc. 95. sz. — O. l.)

---

[1] Irva szokatlanul így: receperimus.

[1] Irva így: Chÿerÿek.

1061.

Meggyes, 1602 augusztus 25.

Basta a kolozsvári jezsuita-kollégiumnak.

Átírja és megerősíti valamennyi birtokügyi kiváltságlevelét.

(Guberniumi 1731-iki hiteles másolata az Erdélyi fiskális levéltár XXII. szekrénye H. fasc. 38. sz. — O. l.)

1062.

Meggyes, 1602 augusztus 25.

Basta adománya sárdi Varga Lukácsnak.

Hűségeért meghagyja és megerősíti régi adómentességét.

Memoriae commendamus . . . quod, cum intelligamus nobilem Lucam Varga de Sárd, attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis nobilis Pauli Literati de Sárd, scribae ac notarii cancellariae maioris filii eiusdem, quae ipse in omnibus rebus ac negotiis, fidei et industriae suae commissis, potissimum vero hic in cancellaria in expediendis et conscribendis literis exhibuit et impendit, antea quoque in persona Ser^{mo} Sigismundo principi nobilitatem domumque eiusdem in praefato oppido Sárd, vicinitatibusque domorum providorum Lucae Pihenii ab una, ac Mathaei [Csat]ho [1] ab altera partibus, in vico *Piacz utcza* vocato, ac duo combusta, unum quidem in vico *Horgas utcza* vocato, in vicinitatibusque domorum conflagratarum nobilis [Fran]cisci Gyarmati, filii quondam Gregorii Literati Gyarmati de iam fati Sárd ab una, ac providi Stephani Dévai partibus ab altera, omnibus in comitatu Albensi - - - rerum vero in eodem vico in vicinitatibus antelati Francisci Gyarmati ab una, ac providi Georgii Magyari partibus ab altera, existentia habita, ab omni censuu[m taxa]rum . . . eundem Lucam Varga in eo assecurandum et certificandum duximus, quod nos in praemissa nobili-

[1] Vezetékneve kiszakadt és csak ennyi látszik belőle . . . ho.

tatione et exe[mption]e sua, tam nos ipsi illaesae observabimus, quam per alios quospiam observari faciemus ; etc.

Datum ex civitate Mediensi, 25. die m. Augusti 1602.

Hátlapján, egykorú kézzel: Basta donatioja az sárdi piaczon levő néhai Rota György háza fele és az Horgas utczában Darabant Vaszily és Darabant Jónás két házhelyekről, in anno 1602.

(Pátens-alakú igen rothadt eredeti, széki gróf Teleki-nemzetség marosvásárhelyi levéltára 7615. sz.)

1063.

Meggyes, 1602 augusztus 25.

Basta [Duodo Péter prágai velenczei követnek].

Jelentem, hogy tegnapelőtt folyt le itt a rendek gyűlése, melyen tőlük pénzt és élelmiszert kértem a hadfolytatásra, de keveset kaptam: per esser il paese tutto destrutto.

(Kivonata Hurmuzaki: Documente VIII. k. 250. l.)

1064.

Meggyesi tábor, 1602 augusztus 26.

Basta nyilt parancsa zilahi Szűcs Bálint hitelezői ellen.

Exponitur nobis in persona prudentis et circumspecti Valentini Szűcs de Zilah, qualiter ipse medio vestri certos haberet debitorum, *de mivel azok őt gyakori felszólítására sem akarják kielégíteni,* supplicavit nobis humillime, quod eidem, ut suum est, per huiusmodi debitorum reddi iuberemur. Quod cum iustum et veri consentaneum esse censeamus, *rendeljük, hogy azokat az adósokat magatok elé idézzétek s őket adósságuk megfizetésére szorítsátok;* etc.

Datum ex castris ad civitatem Meggies positis, 26. die Augusti. Anno Domini 1602.

Hátlapján, későbbi kézzel: Universale mandatum Szőcs Bálint adósságának megfizettetésére.

(Vizfoltos eredeti, marosvásárhelyi széki gróf Teleki-nemzetség levéltára Kun-Földvári osztálya F. LXXV. Nr. 41.)

1065.

Meggyes, 1602 augusztus 26.

Basta tized-adománya Sarmasági Zsigmondnak.

Memoriae commendamus ... quod nos non vulgarem habentes rationem fidelitatis et fidelium servitiorum, meritorum et obedientiae generosi Sigismundi Sarmasági de eadem Sarmaság, quae ipse Sacrae Caesareae Mti hactenus etiam fideliter exhibuit ... totales et integras decimas pessessionum Sarmaság, Lompert et Kövesd vocatarum, in comitatu Zolnok mediocri existentibus habitarum ... memorato Sigismundo Sarmasági vita ipsius durante ... damus et conferimus; [1] etc.

Datum in civitate Medgies, 26. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Patens-alakú eredeti, kolozsmonostori konvent levéltára Com. Zolnok mediocris S. 28. — O. l.)

1066.

Meggyes, 1602 augusztus 27.

Basta az erdélyi evangelikus papság részére.

Biztosítja számára a kincstári dézsmajövedelem évi negyedét és egyúttal megerősíti a fenmaradó 3/4 rész zavartalan birtokában.

Memoriae commendamus ... quod nos ex sententia et matura deliberatione consiliariorum Sacrae Caesareae Regiaeque Mtis, pro publicis usibus et commodis regni, quemadmodum principes regni Transylvaniae, a singulis pastoribus ecclesiarum Saxonicarum unam quartam decimarum quotannis in rationem suam, pro iusta eius arenda et pretio recipiendam duxerunt, idem faciendum esse censuimus, in eoque pastores dictarum ecclesiarum Saxo-

---

[1] Kivonata — úgylátszik — másodpéldányáról a *Századok* 1889. évf. 524. l. és a *Turul* 1900. évf. 184. l.

nicalium, eorumque successores universis, vigore functionis commissionisque nostrae, a Sacra Caesarea M^{te} nobis attributae, affidandos et certificandos duximus, quod ipsis pretium seu [1] arendam eiusdem quartae decimalis plene et integre, atque sine omni defectu exsolvi curabimus, neque eorum iustos et legitimos proventus hac in parte minui volumus aut permittimus; quod si autem eas in rationem Suae M^{tis} retinere, aut percipi facere noluerimus, eae iterum ad dictos pastores redundare, eorumque ius integrum vicissim penes eosdem manere atque existere debeat. De reliquis vero tribus quartis plenam atque omnimodam eis damus facultatem, plenumque ius et omne attribuimus, easdem vel pro semetipsis retinendi, vel vero aliis, quibuscunque libuerit, conferendi, nullius unquam contradictione vel impetitione obstante. Quin nos [2] etiam ex benevolentia nostra, qua ecclesiasticum ordinem complectimur, ac ut decimae Suae M^{tis} etiam commodius et sine detrimento aliquo accumulari ac percipi possint, haec eisdem concedenda duximus, ut optio decimarum in divisione, iuxta morem antea observatum, penes ipsos pastores sit, ac omnibus etiam in locis, in quibus hactenus mos fuit, pastorum decimae non in manipulis, ut antea, verum in gelimis colligi ac percipi debeant; nec pro eius [3] aggelimatione iidem quicquam solvere teneantur; neque coloni suas fruges, ante compartitionem Suae M^{tis} et ipsorum pastorum decimarum, importare possint. Solutionem etiam arendarum, singulis annis circa festum divi Georgii [4] a decimarum perceptoribus, vel constituta pecunia, vel ex ipsis vini et frugum, quemadmodum alias quoque factum est, reditibus pastores accipiant; aut si tempore usitato non sequatur solutio, decimas retinendi, quibuscunque tandem collatas, potestatem habeant. Decimatoreque ipsi in priore ipsorum consuetudine ex officio, iuxta articulos, ex publico dominorum regnicolarum consensu sancitos, contineantur, prout annuimus et concedimus; eosdemque pastores universos in omnibus prae-

[1] Fabó kiadásában: scilicet. [2] Fabónál hiányzik.
[3] Kiadásában: huiusmodi. [4] Április 24.

missis assecurandos et certificandos duximus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum ex civitate Mediensi, 27. die m. Augusti. A. 1602.

(Későbbi más. Erdélyi fisk. ltár. VIII. szekr. D. fasc. 25. sz. — O. l.[5])

1067.

Meggyes, 1602 augusztus 27.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Kolozsvári Márton diák kolozsvári házát élethossziglan mentesíti a beszállásolás alól.

Memoriae commendamus*. . . quod nos, habita ratione fidelitatis et fidelium servitiorum nobilis Martini Literati de Coloswar, quae ipse Sacrae Caesareae Regiaeque M[ti] hactenus variis in locis, prout ratio temporis exigebat, pro suo modulo ac posse declaravit, vel in posterum etiam declaraturum se esse pollicetur, domum eiusdem in civitate Colosvariensi existentem, vicinitatibusque domorum relictarum prudentum ac circumspectorum Joannis Hozzu ab una, ab altera vero partibus Petri Barát, ab hospitum condescensione, vita durante, eximendam, et supportandam duximus ; prout eximimus et supportamus praesentium per vigorem, *rendelvén, hogy őt e jogában megtartsátok és védelmezzétek.*

Datum ex civitate Mediensi, 27. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, gróf Forgách-család levéltára, M. N. Múzeum.)

1068.

Meggyes, 1602 augusztus 28.

Basta bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Adja vissza Palatics György elfoglalt három faluját.

Palatics György uram panaszolkodott nekönk, hogy a' mint Nagyságodnak ez előtt is irtunk volt felőle s mind

---

[5] Kiadva hibásan Fabó András : Magyar- és erdélyország mind a két vallású evangelikusok okmánytára I. k. 36—37. l.

pedig az belényesi tiszttartónak megparancsoltuk volt, meg nem becsülvén a' mi parancsolatunkat is, Bihar vármegyében, Belényes vidékén való Felső és Alsó Meszes, és Bontó nevő három faluit, a' mi assecuratoria levelünk tartása szerint nem akarta volna bizonyos embere kezébe bocsátani, sőt ott való gabonáját, majorságát is az belényesi tiszttartó, magának authoritást vendicálván, be hordatta és el takartatta volna, ki felől könyörgött, hogy Kegyelmedet ujonnan való irásunkkal meg találnók felőle, és az országgal való contractusunk szerint császár ő Felsége képében kezébe bocsáttatnók Kegyelmed által. Kérjük azért Kegyelmedet szeretettel, hogy ... az belényesi tiszttartó által bocsáttassa *kezébe*, hogy se mi, se császár ő Felsége efféle panaszokkal meg ne bántassék. Et bene valeat.

Datum in civitate Mediensi, die 28. Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Országos levéltár N. R. A. fasc. 1040. No. 2.)

1069.

Meggyes, 1602 augusztus 28.

Basta Dés város tanácsának.

Dés város lakóit felmenti a fuvarozás kötelezettsége alól.

Memoriae commendamus ... quod nos, intelligentes incolas et inhabitatores oppidi Dees naturali morte, fameque et armis, in his disturbiorum temporibus, ut plurimum diminutos, compatientesque inopiae et aegestati, damnisque et desolationi ipsorum, quibus ipsi premi perhibentur, eisdem annuendum et concedendum duximus, quod si qui literas Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis}, vel etiam a nobis salvi conductus non habuerint, illis equos veredarios, currusque et alia ad iter necessaria dare et administrare ne sint obligati, *és rendeljük, hogy a város lakóit e kiváltságukban bántani ne engedjétek.*

Datum ex civitate Mediensi, 28. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Patens-alakú eredeti, Dés város levéltára 268. sz.)

1070.

Meggyes, 1602 augusztus 28.

Basta Belső-Szolnok vármegye rendeinek.

Dés város lakóinak adóját egy esztendőre elengedi.

Az désiek találtak meg minket könyörgésökben, hogy az alá s fel járó hadak miatt az ő városok felette nagy nyavalyába és nyomorúlt állapatba jutott volna, ki miatt az adónak fizetésére elégtelenek volnának, sőt látván ennekelőtte is nyomorúlt állapatjokat, nekik bizonyos ideig relaxálták volna. Könyörgének azon, hogy ez mostani esztendőbe *a data praesentium computandis,* mindennemű adajokat relaxálnók. Megtekintvén azért nyomorúlt nyavalyás állapatjokat, ez esztendőbe nekik mindennemű adajokat relaxáltuk, megengedtük. Hagyjuk azért és parancsoljuk császártól ő Felségétűl nekünk adatott authoritásból, hogy Kegyelmetek is ebben az esztendőbe *a data praesentium computandis* semminemű adó fizetésre ne kénszeritsétek és azokért őket károsítani semmi úton ne merészelje Kegyelmetek ; etc.

Datum Medgiesini, die 28. mensis Augusti. A. D. 1602.

(Patens-alakú eredeti, Dés város levéltára 269. sz.)

1071.

Bécs, 1602 augusztus 28.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. Török veszedelem. Vigyázzon Erdélyre.

Aus unterschiedlichen deinen Schreiben vom 21., 24., 30. Juli,[1] 6., 13. und 14. August [2] *megértettük erdélyi dolgaidat és intézkedéseidet helyeselve jelentjük,* dass der Obrist Vezier [3] sammt den meisten des türkischen Kaisers Macht über 100 m. stark die Stadt Stuhlweissenburg seit

[1] Lásd őket kötetünk 992, 1001 és 1026. sz. a.
[2] E háromból egy sincs meg.
[3] Hasszán pasa.

den 12. dieses hart belagern, *míg Bektes basa 12 ezer emberrel* gegen Siebenbürgen ziehen soll, *a miért kérünk,* auf mögliche Mittel und Wege bedacht zu sein, dass von den siebenbürgischen Grenzen gegen Temesvar und aus der Walachei über die Donau gegen Rascia dem Feind Abbruch und Verhinderung erfolge ; etc.

(Hurmuzaki : Documente IV/1. k. 310. l.)

1072.

Meggyes, 1602 augusztus 29.

Basta Fiota Jánosnak,[1] a csiki vashámor prefektusának.

A csiki Ferenczrendű-barátoknak adjon évente tiz kötés (vagy tán mázsa) vasat.

Quoniam piae memoriae principes Transsilvaniae ad vestitum fratrum S. Francisci de observantia in claustro Csikiensi commorantium decem mazas[2] ferri annuatim, successivis semper temporibus, ex fodina ferri Csikiensi assignarint et deputarint, porro nos quoque clementem habentes respectum eorundem fratrum, *rendeljük, hogy azt nekik ezentúl is pontosan megadjad ;* etc.

Datum in civitate Medgies, 29. Augusti. A. D. 1602.

(Benkő Károly : Csik, Gyergyó és Kászon multja, jelene II. k. 80. l.)

1073.

Meggyes, 1602 augusztus 29.

Basta Mindszenti Benedek erdélyi dézsma-bérlőnek.

Adja meg a csiki barátoknak régóta kijáró eleségjövedelmet, melynek birtokában őket megerősíti.

(Benkő : Csik, Gyergyó és Kászon multja, jelene II. k. 81—83. l.)

---

[1] Ez az olasz ember Báthory Zsigmond korában (1600 július 14-én) mint »praefectus armamentarii principis« fordul elő. Neve Benkő Károly kiadásában hibásan : Fiocha.

[2] Bartal *Glossariuma* szerint (413. l.) a *maza* köteget jelent ; az olasz nyelvben is ez a jelentése, de itt vasra vonatkozván, inkább tán a magyar *mázsa* értelemben veendő.

1074.

Meggyes, 1602 augusztus 29.

Basta Belső-Szolnok, Doboka és Kolozs vármegye rendeinek.

Quandoquidem ad regenda et possidenda quaelibet bona . . . in orphanos generosorum quondam Francisci et Georgii Theke de Köklös condescentibus et spectantibus, egregium Joannem de Thoteör elegimus, *rendeljük, hogy a megnevezett árvák birtokait az ő kezébe bocsássátok.*

Datum ex civitate Meggies, 29. Augusti. A. D. 1602.

(Eredeti pátens, kolozsmonostori konvent levéltára, Comitatus Doboka fasc. T. No. 83. — O. l.)

1075.

Meggyes, 1602 augusztus 30.

Basta nyilt parancsa a marosszéki hadak kiváltsága érdekében.

Ex gravissimis querelis nobilium agilium Michaelis Zekely, ductoris decurionum et universorum peditum pixidariorum in sede Siculica Marus, in hoc regno Transsilvaniae commorantium *megértvén sérelmeiket, jogos könyörgésükre elrendeljük, hogy őket mindenki kiváltságaikban megtartsa és védelmezze.*

(Székely oklevéltár IV. k. 159—160. l.)

1076.

Meggyes, 1602 augusztus 30.

Basta nyilt parancsa kőrösszegi Csáky Istvánnak, Fekete János gyalui tisztartónak, Kolozs, Doboka és Belső-Szolnok rendeinek, valamint Gyalu vára őrségének.

Az kolosváriak egész várasul adák értenünk, hogy ez el mult télben az környékben lakó szegénség reájok esvén éhel halásnak miatta, ki pénzen, ki búzán, ki egyéb áron kénszerittetett volna vetését az városbelieknek eladni és ekképpen életét meg marasztani, azólta penig az

búza mind az kolosvári ember szerencséjére állván, sokat költöttenek volna reája, melylyel az aratáskor az földes urok az jobbágyoknak nem gondolván, főképpen Gyalu tartományában az ott való tiszttartó elfoglalták, és nem hogy költségeket, de még az reá adott summát sem akarták az kolosváriaknak megadni, sőt ez ideig sem adták volna . . . Mivelhogy azért az közönséges igazság azt kévánja, hogy kinek kinek az övé meg legyen, *rendeljük, hogy adják vissza a kolozsváriaknak, a mit tőlök elfoglaltak.*

Datum in civitate Meggies, die penultima mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára fasc. III. No. 52.)

1077.

Meggyes, 1602 augusztus 30.

Basta Rudolf császárnak.

Praemissa virium mearum devotione, *kegyeibe ajánlom soraim felmutatóját, a ki* Daniel Trapoldinus, notarius civitatis Cibiniensis, Transsylvaniae metropolis.

Datum in civitate Saxonicali Medies, 30. die mensis Augusti. Anno Domini 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Familienakten.)

1078.

Meggyes, 1602 augusztus 31.

Basta Brassó város tanácsának.

Memoriae commendamus . . . quod nos cum ad varias regni huius Transylvaniae necessitates viginti quinque mille florenorum Ungaricalium, usualis et currentis monetae, a civibus civitatis Coronensis levaverimus ac mutuati sumus, *átengedem a városi vámszedést addig, míg ezt az összeget megszerzik.*

Datum in civitate Medgies, 31. Augusti. A. D. 1602.

(XVIII-ik századi másolat, Nagyszeben város levéltára.)

1079.

Nagysinki tábor, 1602 szeptember 1.

Basta Mátyás főherczegnek.

A meggyesi országgyűlés eredménye. Basta véleménye a katholicismus terjesztéséről. A hadak elosztása. Beck kapitány és Toldy István érdemei. Szelestei János világosi kapitány megöletése. Székely Mózes és társai összeesküvése, a mi miatt Basta elhalasztja Solymos ostromát.

Le ultime mie, che V. Altezza havrà ricevuto, sono de 14. dil mese passato,[1] e tra gl' altri particolari scrissi all'Altezza V. della dieta o sia congregatione che si dovea fare in questa città di Meggies, che per gratia d' Iddio ha havuto buon fine, se bene per essere la provintia distrutta, li sussidii de danari non passarano la summa di 20 o 25 m. fiorini, il che sarà debolissimo rimedio alla necessità grande de' soldati, et in particolare a quelli soldati Ungari di Lippa et Jeneö, che secondo intendo, erano soliti esser pagati ogni mese, e questo più d' ogn' altra cosa mi dà travaglio, per esser gente, come l' Altezza V. sa, molto interessata.

Si mandono con questa gl' articoli conchiusi in questa congregatione, et il regno ha deliberato mandare il Toldi con alcuni altri deputati da Sua Maestà, e se ben potrìa essere, che la nobilità insieme con li Sassoni et Siculi venessero insieme, hanno però diverse pretensioni, e giudico che niente sia più a proposito per assicurarsi della provintia, che il tenerli separati con quei mezzi che pareranno alla Maestà Sua convenienti.

Nel particolare della religione sarà bene introdurre tra le città sassone la religione cattolica, disponendo prima quelli di Cibinio a riceverla, il che non sarà difficile, che le altre poi faccino l' istesso, e sopra tutto abolire l' Ariana et la Sabataria, o sia Giudaismo. Direi anco l' istesso della Calvina, ma questa e troppo radicata tra la nobilità, e sarà bene differirla a un' altra volta.

---

[1] Nincs meg, csupán kivonatosan ismerjük.

Convien anco avvertire che quelli si dechiarano cattolici, non possono participare alcun magistrato nelle città, il che causa grandissimi danni, e però è più che necessario rimediar a questo, creando la Maestà Sua ogn' anno un secondo burgermastro, come si usa in Fiandra, o vero mutar il magistrato ogn' anno a elettione delli commissarii destinati a questo.

Convien anco considerare approssimarsi il tempo di dissolvere l' essercito, sì per la spesa, come anco per alleggerire la provintia, e poichè si tengono le fortezze, poco si ha da dubitare di sollevatione. Il mio parere sarìa questo, che in Lippa ci fussero 400 fanti Alemanni, altri tanti in Jeneö, cento in Deva, cento in Fogaras, cento in Ujvar, et 500 dove sarà la risidenza dil Generale, sì per guardia sua, com' anco per potersene valere in ogni occasione, e per far questo, a mio parere, farìa bisogno, che il colonnello Prainer lasciasse le sei compagnie nove, e se non havessero tanto numero supplire con le altre; ma sarà impossibile indurre i soldati a questo, se prima nan saranno pagati, e di già ne ho sentito qualche cosa, et a questo in ogni modo convien provvedere.

Quanto alla cavalleria, mi pare che bastarìa restassero le quattro compagnie dil Verlino et le sei della nova cavalleria Vallona, insieme con la mia della guardia, e che il restante dell' altra cavalleria si licentiasse, tanto più sendo la settimana passata morto d' infirmità il colonnello Flans. E per far questo in ogni modo conviene, che Sua Maestà si risolvi con ogni brevità, per evitare ogni tumulto che potesse nascere tra questa soldatesca.

Il barone Joachino Beck, che si trova in Jeneö, ha sì ben operato, che i servitori di Selestei János lo hanno ammazzato,[2] cosa ch' è stata molto a proposito, già ch' egli ancora era in procinto di passarsene a' Turchi,[3] sì come

---

[2] Megöletésének napja, egykorú szász krónikás feljegyzés szerint: augusztus 25-ike; Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 323. l.

[3] Basta táborából írt másik levélből tudjuk, hogy Szelesteit Basta biztatására ölték meg, mivel Világosvárát állítólag a

ha fatto Zekel Moises.[4] Questo barone, per quanto posso comprendere, è persona degna, che la Maestà Sua lo impieghi in suo servitio, e però supplico humilissimamente l' Altezza V. volerlo favorire, acciò venghi confirmato nel governo di Jeneö con titolo di colonnello, poichè nè per qualità, nè per valore non può esser meglio impiegato.

Io havea deliberato, come scrissi, di voltarmi verso Lippa con l' essercito per pigliare il castello di Zolmos dato da Moises Siculo a' Turchi; ma per avvisi havuti dal Valacho,[5] che in aiuto di Simeone siano arrivati 11 m. Tartari et qualche numero de Polachi, ho mutato opinione et risoluto di voltarmi verso Corona, parendomi di conseguire due cose importanti: l' una di dar calore al nostro vaivoda, et l' altra per far tener brida in mano a Jeremia, e per questo effetto ho fatto sparger voce, ch' io vo verso Moldavia, e tra tanto spedisco Barbier Giorgio con 3 m. Siculi e da dui millia cavalli verso Lippa per far l' impresa dil castello già detto di Zolmos, che per quanto intendo, è molto debole, già che a Temesvar per relatione de' pregioni, non si trovano con Bektes bassà più di 4 m. Turchi.

Ho scritto tra tanto al Valacho, che in conto niuno combatti per elettione, ma si mantenghi in qualche alloggiamento forte, già che la furia di questi Tartari non può esser di longa durata; credo lo farà. Starò attento per veder il proceder di Jeremia, e scoprendo ch' egli dia aiuto al fratello,[6] non mi mancaran' mezzi di metterli garbuglii nel suo paese, sendo che quì si trovano non pochi Moldavi forusciti; ma in questo andrò con quella destrezza, che conviene per non intricare Sua Maestà in nova guerra.

Questo reggimento dil colonnello Prainer è ridutto

---

töröknek akarta adni és levágott fejét épp levele írásakor — szeptember 1-én — hozták meg Bastának; Hurmuzaki: Documente VIII. k. 247. l.

[4] Szelesteit régi szolgája: Fekete Máté ölte meg saját ágyában; Szamosközy följegyzése, munkái IV. k. 173. l.

[5] Radul havasalföldi vajda.

[6] Simon (Simeone) Mogila ellenvajda.

a malissimo termine, e se io non havesse procurato alcuni panni et scarpe, l' havriano fatta male; però sarà bene, che quanto prima venghino danari, acciòche non seguisse qualche mottino, che senza dubbio sarebbe l' ultima rovina di questa provintia e trovariano assai compagni. E però ho persuaso alla cavalleria Vallona, che mandino da Sua Maestà qualche deputato per sollicitare le lor paghe, e così mandano il capitano Gent, apportator di questa, a quale si potrà tra tanto, che si fanno le provvisioni, dare buone parole.

Circa ai Siculi vi è una difficultà di non poco momento ed è questa, che concedendoli la libertà, com' essi pretendono e loro è stata promessa, restariano esclusi dei lor beni tutta la nobilità, ch' è tra di loro, che non sono pochi, e a questi di necessità converrà provvedere d' altri beni, che io non so sin' hora, dove si potranno trovare, già che, come altre volte si ha scritto, la provintia è tutta dilacerata; ma io m' informarò meglio et ne ragguagliarò poi Sua Maestà e V. A. Serenissima.

Io non dubito che questi deputati a Praga non siano per fundarsi in qualche parte sopra il trattato di Claudiopoli, che secondo me non ha d' haver luoco, poichè dopo la conclusione di esso mi è convenuto adoprar la spada; il che servirà per avviso.

Quanto poi alla quiete della provintia, a me mi pare, che gl' animi si siano accomodati, se bene la natura di questi popoli è, come V. Altezza sa, inconstantissima, e però non conviene prestarli troppo fede, ma star con l' occhio aperto; e l' haver usato io con loro della clemenza, non sarà, spero, d' alcun danno alla Sua Maestà, se bene è stato di poco utile in quello che tocca ai beni d' alcuni. Ma questo è niente rispetto alla sua grandezza, bastandoli la gloria d' haver sottomesso al suo invittissimo imperio questa provintia. E però supplico humilissimamente la Maestà Sua et V. Altezza voler comandare a Paulo Nyari, che non facci difficultà in restituire i beni a quelli, a chi si è fatto gratia, il che fin a quest' hora presente non ha voluto fare.

Il Toldi suddetto è persona principale in questa provintia, come l' Altezza V. debbe sapere; però sarà bene che alla Corte se li dia qualche sodisfattione, il che in gran parte servirà per acquietare gl' animi di questi popoli.

Nel serrar di questa si è scoperto una pratica di Zekel Moises, con alcuni di questi principali, et in particolare con il Toldi et Barbier Geörg, sollicitandoli a voler mantenere la promessa et fede data insieme di non volere Alemanni nella provintia. Si è preso il servitore insieme con le lettere, e si sta tuttavia esaminando, e per quanto sin' hora si può cavare, pare che questa congiura sia stata fatta subito dopo il conflitto d' Alba, et prima che si consignassero le piazze. Si andrà procedendo più innanti, per scoprir meglio il tutto. In summa costoro non sono mai per acquietarsi, se non se gli fa una fortezza nel centro dil paese, e che sia buona, che sì come scrissi, Sassebes o sia Milenbach sarìa molto a proposito, poichè è impossibile mantenere nella provintia numero tale di soldatesca, che possi tenerli in freno, per essere distrutta, et il tenerne pochi è cosa pericolosa. Scrive anco questo Zekel Moises a certi capitani de' Haiduchi, che si trovano in Valachia, esortandoli a voler assistere a liberar la patria, e gli raccorda loro la congiura dell' anno passato, di che più d' una volta scrissi all' Altezza V^ra^, et insieme accenna anco loro il desiderio, che mostrorno novamente al passar che fecero vicino a Sassebes, quando il prencipe Sigismondo et io eravamo in detta città, dove un certo Kis Farkas, insieme con un altro Redey Ferencz che soleva star in Filek, et un altro chiamato Nagy Pál, tutti Ungari, fecero sapere al prencipe Sigismondo ch' essi erano pronti per tagliar a pezzi l' essercito Alemanno e rimetter esso Sigismondo nel prencipato, caso havesse voluto; di che esso prencipe me avvisò, et egli potrìa saper meglio di me questa propositione, poichè anco lo rimediò con havergli dato speranza, che se ben andava alla Corte sarebbe però tornato fra tre mesi al prencipato, con buona gratia di Sua Maestà. Et per scoprir meglio questo trattato, ho risoluto

mandar queste lettere in Valachia a' detti capi, havendole benissimo riserrate, et vedere, se sarà possibile sapere, qual sia l' animo loro, havendo per questo effetto trovato persona confidente. E se per l' avvenire Sua Maestà non si risolve di non far leva di tanto numero di questa natione, al sicuro faranno qualche bel tiro.

Dissi di sopra, che havea deliberato tirar verso Lippa, ma che per avvisi havuti dalla parte di Valachia havea mutato opinione, e che per far l' impresa del castello Zolmos havrei mandato Barbier Geörg con 3 m. Siculi et mille cavalli Transilvani incirca ; ma havendo scoperto questa pratica, ho giudicato esser pericoloso il mandar ai confini tanta gente Transilvana, poichè sarìa facile, che costoro insieme con altri dei confini, che possono essere da 2000, si unissero con Turchi e tutti insieme mi venessero a trovare, e perciò ho resoluto di condur meco questi tre mila Siculi et mille cavalli verso Corona, e poi non mancarà tempo di voltarmi verso Lippa, perchè le cose di Valachia o d' una maniera, o d' un' altra non possono esser di longa durata. Supplico di novo humilissimamente Sua Maestà et V. Altezza farmi sapere la loro voluntà circa al licentiare, o al restare delle genti in queste parti, perchè senza comandamento suo non penso licentiar un' huomo.

Non sarìa se non bene, che Sua Maestà mandasse qualche persona di giuditio, che assistesse sempre alla persona dil Valacho per tutto quello che potesse occorrere ; che se ben io tengo huomini in quelle parti, che mi avvisano delle cose che passano, non possono però penetrar tanto innanti, come farìa un' huomo, quale ho detto di sopra ; etc.

Dal campo a Nagy Schink,[7] il primo di Settembre 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1602. Sept. No. 17. Exp.)

Hátlapján : Weilln Ir F. Dt. darum Herrn Pezzen sein Gutachten auf diese Pitt geben, weil Ir über solch wissendt sindt, können es gehorsamblich fürbringen.

---

[7] Irva hibásan így : Nagy Selink.

Megjegyzés. Rudolf császárhoz intézett szóról-szóra egyező példányának egykorú másolata meg van a nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyűjteményében, az alábbi — emitt hiányzó — ponttal : Sarei di parere che venendo il Toldi a Praga, si procurasse ritenerlo con qualche bel modo, poichè anch' egli aspira al prencipato. Nel resto io starò con quella vigilanza che si conviene et procurarò rimediare a quanto mi sarà possibile.[8]

1080.

Nagysinki tábor, 1602 szeptember 3.

Basta Mátyás főherczegnek.

A havasalföldi és moldvai vajdák magatartása.

In questo istesso ponto mi vengono lettere dil Valacho, *kérve siessek segítségére* verso Corona, *mivel sok* Polachi et Tartari *siet felé* Hieremia *vajdával együtt. Déválra* siano comparsi da quattro milia Valachi, *kiket Lippa felé küldök* sotto Barbier Geörg, per tentar la impresa del castello di Solmos. *Ma jött levél Jeremiás vajda titkárától is,* quale in nomine de suo patrone scrive a' Siculi, debbino pigliar l'arme et adderire a Zekel Moises, di maniera che costui si va dechiarando nemico aperto. *Ezért Pezzen ezredesnek is írtam, hogy siessen be.*

(Jorga : Studii și documente IV. k. 133—134. l.)

1081.

Magarei tábor, 1602 szeptember 4.

Basta Kolozs vármegye rendeinek.

Ne engedje háborgatni Bodoni Gábort kispetri udvarházában.

Kis Petriben lakó Bodoni Gábor adja nekünk értésünkre, hogy ugyan Kis Petriben való udvarházát, szőlejét,

---

[8] Ennek a Rudolfhoz intézett példánynak egykorú német kivonata megjelent az Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 145—149. l.

és jószágocskáját, ki ennek előtte Koszta[1] Jánosé lőtt volna, és mostan felesége avagy mátkája után ő birná, egy Horvát János nevű nemes ember, ki ugyan Petriben lakik, tőlle hatalmasul el akarná foglalni. Könyörge azon, hogy Kegyelmetek által ab[ban az] megnevezett udvarháznak, szőlőknek és porti[ókna]k dominiumában, Horvát János ellen őtet feleségestől meg ótalmaztatnók; ha mi közi Horvát Jánosnak vagy a' jószághoz vagy magokhoz volna, keresné suis modis érette. Igy lévén azért a' dolog, hagyjuk és parancsoljuk, hogy Bodoni Gábort feleségestől az specificalt jószagban, mely aviticuma volt Koszta Ilonának, ez exponens feleségének,[2] Horvát János ellen meg ótalmazza s az udvarháznak is és szőlőnek dominiumában háborgatni ne hagyja, hanem ha mi jussát in praetactis bonis praetendálja Horvát János, ez exponenst keresse suis modis érette; etc.

Datum ex castris ad possessionem Magare positis,[3] die 4. Septembris 1602.

Külczíme: Generosis ac egregiis nobilibus comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium comitatus Colosiensis etc. Nobis honorandis.

(Eredeti, rothadt, Sombory cs. levéltára, M. N. Múzeum.)

1082.

Malomvíz, 1602 szeptember 4.

Osztrovi Miklós Hunyad vármegyei alispán és Russori János főszolgabiró Bastának.

Jelentés Kendeffi Miklósné és fiai tiltakozásáról.

Örökké való hivséges szolgálatunkat ajánljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak. Nagyságodat az Úr Isten szerencsésen éltesse minden jó szerencsékkel.

Továbbá kegyelmes uram, hozá minekünk az Nagysá-

[1] Neve ugyan tisztán Kaztának van írva, de mivel Basta két későbbi rendelete Koztának nevezi, helyesbbítettük már itt, első említésekor is.

[2] Tehát Bodoni Gáborné.

[3] Ez a Nagysink melletti község ily néven ma már nincs meg, de szászul *Mergeln* volt régi neve.

god parancsolatját az vitézlő Kállai Farkasné asszonyom, Apafi Erzsébet asszony, melyben parancsol Nagyságod minekünk, hogy mi elmennénk Malomvízre, mely vagyon itt Hunyadmegyében, hogy az minemü udvarháza és ahhoz való rész jószági volnának ugyan Malomvizen, Szuszányon, Nuksoron, Vályán, Gurénen, Osztrovelyen, Kernyesden, Oncsokfalván, Szentpéterfalván, Boldogfalván, Polyán, Bukován, Paczesden, mi azokat Nagy Mihály Margit-Kendeffi Miklósné asszonyom és fiai, tudniilik Kendeffi György és Gábor, Gáspár és Mihály kezekbűl kifoglalnók és az felül megnevezett Apafi Erzsébet-Kállai Farkasné asszonyom kezében bocsátanók. Azért mi az Nagyságod parancsolatjának engedelmesek lévén, a megnevezett Kállai Farkasnét oda vittük az megnevezett udvarházhoz Malomvizre, de Nagy Mihály Margit-Kendeffi Miklósné asszonyom és fia Kendeffi György uram az udvarházban bé nem bocsátottak és az jószágtól is el tiltának evvel az okkal, hogy Nagyságod ő nekiek is meg adta volna, hogy mind addig birják, miglen az 4000 forintot ő nekiek meg nem adnák, mely 4000 forintot Báthory Sigmondnak adtak volt hadai fizetésire, melyet az ország szükségére, oltalmazására költött; a mig ők is Nagyságodat meg nem találják, addig semmi képpen kezekbül ki nem bocsátják. Melyet mi Nagyságodnak az mi hitünk szerént irtuk. Az Úr Isten tartsa meg Nagyságodat jó egésségben.

Ez levél költ Malomvizen, 4. die mensis Septembris. Anno Domini 1602.

(Gróf Kemény József másolata »Diplomatarium Transilvanicum« cz. m. Supplementum IX. k. 23. l. Erdélyi N. Múz. levéltára.)

1083.

Prága, 1602 szeptember 4.

Rudolf császár Bastának.

Válasz. Dicséri cselekedeteit. Ne bízzék az erdélyiekben. Télire jöjjön udvarába.

Ex iis, quae nobis per Zucconeum scripsisti [1] ac nuncianda duxisti, et ex literis tuis post illum allatis intelle-

[1] Zucconi zászlós tehát Prágán át tért vissza hazájába.

ximus provinciam istam totam eiusque arces nostram in potestatem redactas esse. Quod, ut nobis auditu gratissimum fuit, sic fidem prudentiamque ac fortitudinem tuam, quam in rebus istis gerendis adhibes, magis ac magis agnoscimus ac laudamus, utque benignum et gratum animi affectum, quem eo nomine merens ostendere possimus, cogitamus. *Csak védelmezzed továbbra is az országot; pénzt küldünk mielőbb katonáid zsoldjára. De jó lenne, ha a törökre valami sereget küldhetnél.* Cave autem, ne Transilvanis istis, qui toties perfidi fuerunt turpiterque defecerunt, nimium fidas; eos, qui nocere aut res novas moliri possint, si causa data quomodocunque e medio tollantur consultius sit ac tutius. Ut Sigismundus, qui iam non procul hinc abest,[2] *gondoskodunk arról, a mit igértünk, de híveire vigyázzál titokban;* etc.

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 311. l.)

1084.

Nagyszeben, 1602 szeptember 5.

A szászsebesi evangelikus káptalan Bastának.

Kéri, engedje el egyházi adójukat, melyet a nagy nyomorúság miatt maguk sem szedhettek be.

Salutem et gratiam a Deo patre per Christum dominum nostrum. Illustrissime domine patrone clementissime.

Intelligimus ex relatione fide dignorum hominum articulis regni publicis esse sancitum, ut restantiae omnium censuum primo quoque tempore in fiscum Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} inferantur.[1] Quum vero et nos anno praeterito cathedraticum censum circa festum divi Nicolai numerari adsuetum deponere nequiverimus propter et absentiam V^{rae} Do. Ill^{mae} et rerum iacturam, quam perpessi simus, in urbem conclusi et coarctati, neque nobis arenda pro decimis iam per biennium sit attributa, multi denique

[2] Báthory Zsigmond ekkor már tényleg a Prága közelében lévő libochovicei birtokán éldegélt, várva a császári igéretek teljesülését.

[1] Erről az augusztus 23-ikán megnyilt meggyesi országgyűlésen intézkedtek így a rendek.

e pastoribus sunt mortui, quorum haeredes ad extremam penuriam sunt redacti; oramus eapropter V^{ram} Ill^{mam} Dominationem humiliter, ut miseris orphanis censum illum praedictum relaxare gratiose dignetur, cum et suis bonis privati sint, et arendam nondum acceperint. Qua in re si V^{ra} Illma Dominatio piam et necessariam moderationem usurpaverit, Deo gratissimum opus commiseratione erga pauperes facta praestabit atque deinceps sine omni dubio compensationem largissimam a domino Deo sperabit. Quod reliquum est, V^{rae} Ill^{mae} Dominationi commendamus et ut non minus fortiter, quam feliciter hostiles impetus reprimat, toto pectore optamus.

Ex urbe Cibinio, 5. Septembris 1602.

Vestrae Dominationis Illustrissimae servi et fideles subditi

Decanus et fratres capituli Sabesiensis.

Külczíme: Illustrissimo et spectabili domino domino Georgio Bastae, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis et catholici Hispaniarum regis consiliario et praefecto generali exercitus in Transsilvania. Domino nobis benignissimo.

(Egykorú másolat, szászsebesi ev. káptalan levéltára.)

1085.

Bécs, 1602 szeptember 5.

Mátyás főherczeg Bastának.

A Pezzen-ezred legénységéről gyanus híreink érkeztek. Vigyázásra intünk.

(Elveszett v. lappang; Basta 1101. sz. a. válaszából.)

1086.

Brassói tábor, 1602 szeptember 7.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Fizessék meg levele átadójának köteles pénz-adójukat.

Es ist hiemit an euch unser Begehrn, dass ihr den Zins in Geld, so ihr schuldig zu erlegen seit, (wie auf dem

Landtag beschlossen worden,) Zeiger diesem, Herrn Haubtmann Leopolden von Innspruck gegen Quittung zuestellen sollet, welches wir von euch zu guet annemben werden. Wisst ihme zu thuen ; etc.

Actum im Croner Feld, den 7. Septembris 1602.

Alatta Kolozsvár tanácsa részéről írva : Huius contributionis terminus descriptus in articulo habetur, vigesimus dies Septembris et decimus dies Octobris expectent milites illos terminos dabit dominus iudex [1] operam, ut mandato Illustritatis Suae satisfaciat.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 73. sz.)

1087.

Sárkányhavasi tábor, 1602 szeptember 8.

Basta a szászsebesi evangelikus káptalan részére.

Hűsége jutalmáúl elengedi szentmiklósnapi adóját.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quorum interest universis, quod nos dignam habentes rationem praesentis egestatis et inopiae pastorum ecclesiarum capituli [1] Sabesiensis, in quam ipsi ob continuos bellorum tumultos et frequentes hostium populationes inciderunt, moti praeterea ipsorum fidelitate fideliumque servitiorum, quae ipsi in hac temporum vicissitudine a Transsilvanis Cibinium inclusi summa cum animi sui promptitudine declaraverunt ac Caesareae M^{ti} impenderunt, totalem et integrum censum, qui circa festum divi Nicolai [2] in aerarium regni exigi atque colligi solet, praedictis [3] pastoribus capitali Sabesiensis annotatum censum, qui anno praeterito exigi debuisset, relaxandum [4] ac remittendum vigore functionis commissionisque nostrae censuimus. Ideo vobis praelibati [5] census collectoribus, modernis scilicet et futuris quoque pro tempore constituendis et eorum vices gerentibus mandamus

---

[1] Gellyén (Bogner) Imre főbíró.

[1] Eredetijében hibásan így : capitulis. [2] Deczember 6.
[3] Hibás rövidítési jellel így írva : prodictis.
[4] Szokatlanúl írva így : relacsandum.
[5] Hibásan így : prolibati.

et serio praecipimus, ut vos quoque eundem censum ab eis exigere vel eosdem propterea in personis, rebus et bonis earum turbare, violare aut impedire minime praesumatis, nec sitis ausi ulla ratione. Nec secus facturi.

Datum ex castris in ipsis alpibus Sarcanii vocitati positis, die 8. mensis Septembris. Anno 1602.

(Eredeti, szászsebesi ev. káptalan levéltára, II. No. 161.)

1088.

Vidombáki tábor, 1602 szeptember 12.

Basta Besztercze város tanácsának.

A minemő adót és élést az elmult medgyesi generalis gyülésben egyenlő akaratból felvetettük volt, intjük Kegyelmeteket szeretettel . . . hogy . . . oda, az hol a' magunk személyét érti Kegyelmetek lenni, az élést penig oda, a hová egyenlő akaratból rendeltük, administrálja ; etc.

Datum in castris ad possessionem Videnbach positis, die 12. Septembris. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Beszte rcze-Naszód vármegye levéltára.)

Megjegyzés. Egykorú szász följegyzés szerint Basta szeptember 8-án ütött tábort Vidombákon és utána 11-én : Coronam ingreditur, sed sine mora sumpto prandio ad suum hospitium Weidenbach se recipit. (Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 323. l.) Míg egy másik szász följegyzés szerint (ugyanott, IV. k. 44. l.) Basta »aus Zorn« vonult ki a városból még ugyanaznap.

1089.

Vidombáki tábor, 1602 szeptember 16.

Basta Rudolf császárnak.

Kegyelmébe ajánlja Schneckenhaus János lovassági alezredest.

Giovanni Schneckenhaus secondo luocotenente colonnello dei Reiteri di Slesia ha servito in tutte queste occasioni molto honoratamente, et in particolare nella battaglia che si diede contra Michel vaivoda.[1] E però mi par degno che la Maestà Vostra li usi qualche clemenza

[1] A miriszlói csata értendő.

a esempio d'altri che habbino maggior speranza nelle occasioni di ben servire la Maestà V. Sacratissima. Et io, come testimonio di vista, ne supplico humilissimamente la Maestà Vostra, alla quale humilissimamente m' inchino.

Dal campo a Vaydenpach, li 16 di Settembre 1602.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14421.)

Megjegyzés. Basta ez ajánlólevele 1604-iki iratok közt hever, Schneckenhausnak a császárhoz intézett német könyörgése mellett, melyben 1603 végén nyert birtokadománya jóváhagyását kérte.

1090.

Prága, 1602 szeptember 16.

Rudolf császár Bastának.

Irassa össze az erdélyi lázadóktól elvett birtokokat s azokat senkinek ne osztogassa.

Nachdem der Zakel Moises und andere Siebenbürger zu dem Türken gefallen, der Szelestei Janusch ihnen auch nachfolgen wellen, deren aller liegendt und fahrenden Güeter uns ohn Mittl heimbgefallen, so vermahnen wir dich, als unsern General Obristen gnädigist befelchendt, dass du ein eigne Person bis zu Hineinkunft unsern gedachten Commissarien verordnest,[1] die alle solcher ungetreuer Rebellen Hab und Güeter erkundigen, und zu unsern Händen und Genuss nehmen und administrieren lassen, Geldt und Geldtswerth aber mit ordentlichen Inventarien empfangen, und dasselb auf Bezahlung unseres Kriegsvolks und Erhaltung der Festungen auf Raitung verwenden; und wellest nit gestatten, dass einicher Obrister, Teutscher, Hunger oder Siebenbürger sich in solche Güeter und unsere Confiscation eindringe; da jemand was zu Handen genomben hätte, dasselb wieder abtreten und restituieren; dann ganz unbillich wäre, dass wir mit so merklichen Unkosten den Krieg führen, andere

[1] A császári udvar Basta támogatására (de valójában ellenőrzésére) négy biztost küldött Erdélybe; 1602 szeptember 8-án kelt hitlevelüket ld. Szamosközy munkái IV. k. 173. l.

aber, so von uns besoldt sein, den Nuetz tragen, und uns das öde Landt lassen sollen. Wellest uns auch so ehist als müglich, ein Verzeichnus aller uns fälliger und confiscirter Güeter, und was du in Handen haltst, zuschicken. In alle Weg muessen die Schlösser, Häuser, Dorf und Underthanen, so umb und bei den Festungen gelegen, niemandt vergeben werden, damit man dieselbe zum Notfall mit Mannschaft, Proviandt, Pau-Robot, Holzfuehr und dergleichen versehen khundte; etc.

Geben Prag, 16. Septembris. Anno 1602.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13626.)

Megjegyzés. A császári udvarban rossz szemmel nézték Basta gyakori birtokadományozásait s ezért most Rudolf császár Erdélybe küldött biztosai utasításában (1602 szeptember 7-én) a következőket kötötte külön lelkükre: Daneben wollet euch in Geheimb, unvermerkt erkündigen, was er, Basta jetzo, nach letzter Antretung des Landts Siebenbürgen, für Güeter, die uns von Rechtswegen von den Rebellen und andern zugestanden vergeben hat, wem, wes Gestalt und Conditionen, was jedes derselben Güeter werth, ob ihnen die frei, ledig umbsonst, und auf ewig und erblich, oder auf Lebenlang gegeben, oder sie darfür Geld oder Geldswert bezahlt haben, wem und wohin dasselbe Geld kommen, also auch, was die Städt und andere zur Straf, oder Anlehensweis contribuirt, oder noch zu erlegen verschrieben haben, damit wir uns desto besser darnach zu richten. (Hiv. más. ugyanott, Österreichische Gedenkbücher 1601—1602. k. 319. l.)

1091.

Bécs, 1602 szeptember 17.

Mátyás főherczeg Bastának.

Aus deinem Schreiben vom 3. dieses [1] *megértettük az erdélyi ügyek állását. Tájékoztatásodra jelezzük,* dass der Obrist-Vezier mit dem türkischen Kriegsheer von Weissenburg aufgebrochen, auf Ofen und Pest fortziehet [2] und . . .

[1] Kötetünk 1080. sz. a.

[2] Ezt a nagyvezér azért tette, mivel augusztus 29-én sikerült ismét visszafoglalnia Székesfejérvárt s most az ostromolt Buda megsegítésére sietett.

um Filek und etliche andere Bergstädterische Grenzhäuser sich annähern, durch Oberungarn auf Siebenbürgen in die 12 m. Mann, welche der Zekel Moises, der sich bei dem Vezier befindet, bei ihm erlangt hat. *Intünk tehát, hogy őrködjél mindenre* und mit dem Mustermeister Lassota des Feinds Fortzugs halber *levelezést tartsál fenn.*

(Hurmuzaki : Documente IV/1. k. 320. l.)

1092.

Prázsmár, 1602 szeptember 18.

Basta Segesvár város tanácsának.

A várostól kapott 100 lándzsa árát adójukba számítja.

Quoniam prudentes et circumspecti magister civium, regius et sedis iudices, caeterique iurati cives civitatis Segesvár in rationem Sacrae Regiaeque M^{tis} centum aeratas hastas administraverunt, eosdem in eo assecurandos et certificandos duximus, quod ex censu eius sedis non quidem praesenti, ob varias regni necessitates, sed consequenti pretium debitum praescriptarum hastarum quadraginta nempe florenos constituens, excipi ac in rationem suam converti faciemus et concedemus ; etc.

Datum in oppido Prasmar,[1] die 18. Septembris. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 88. sz.)

1093.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 18.

Basta Rudolf császárnak.

Radul havasalföldi vajda megsegítése. A moldvaiak Márkó vajdát akarják urukul. Borbély György Lippa felé indult. Basta sürgeti katonái zsoldját. Gonosz hírek a tatárok közeledéséről.

Con le ultime mie dil primo et 3. di questo,[1] havrà la Maestà V. Sacra^{ma} tra gl' altri particolari inteso, come

---

[1] Ide Basta szeptember 16-án érkezett Vidombákból ; Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 323. l.

[1] Mátyás főherczeghez intézett másodpéldányait lásd kötetünk 1079. és 1080. sz. a.

a requisitione dil Valacho mi era incamminato verso Corona con l' essercito, nel qual tempo anco si hebbe nova certa dell' arrivo dil Tartar Han in Moldavia con forsi 20 m. cavalli, e l' istesso giorno diedero una buona mano ai nostri Haiduchi che trovorno sbandati per il paese a rubare, come lor solito, e per questa causa, et anco per non commetter niente alla fortuna, sì come si gl' era scritto, il Valacho ha ritirato il suo campo sotto i monti che guardano verso Corona, et io dimani mi accostarò alle radici dei monti da questa parte, per dove, per quanto mi riferiscono i proprii Valachi, potrò sempre in un giorno dar soccorso al suddetto vaivoda, se farà bisogno, havendoli tra tanto mandato un soccorso di 3 m. fanti Siculi et mille cavalli Ungari, perchè non vorrei, se fusse possibile, uscir dalla provintia per qual si voglia cosa potesse succedere. Ho mandato anco a guardar un' altro passo di Moldavia alcun numero de Siculi, insieme con 3 compagnie de cavalli Vallone, per vietare, se sarà possibile, che i Tartari non intrino a scorrere questo paese.

Son venuti a congiongersi con i Moldavi ch' io soleva havere in questo felicissimo essercito della Maestà V^{ra}, molti altri Moldavi principali, che hanno portato lettere de gl' altri che restano tuttavia nella provintia, i quali tutti di comun volere chiamano Marcho vaivoda per lor Signore. E se ben io so qual sia l' animo della Maestà V. circa commover novi humori, tuttavia vedendo il mal procedere di Hieremia, ho mandato il suddetto Marcho vaivoda con il soccorso prenominato, acciochè presentandosi l' occasione, si servi di essa, il che tutto si è fatto et ordinato senz' alcuna scrittura per tutto quello che potesse seguire, giudicando io quando altro non seguisse da questa risolutione, che almeno debbi servire per ditener occupato il suddetto Hieremia per la propria difesa, acciò non possi molestare, come disegna, questa provintia. E perchè meglio la Maestà V. possi veder qual sia l' animo di questo Hieremia, le mando la copia della lettera scritta per il suo secretario a un principale Siculo, e di questo modo sarà sempre in libertà mia poter voltar le forze verso

Lippa, se farà bisogno, dove, come già scrissi alla Maestà V. Sacra^{ma} mandai Barbier Georg con 4 m. Valachi et dui o tre mila altri dil paese, nè sin' hora intendo vi sia altro, che rumori vani della venuta di buon numero de Turchi, per voler assediare Lippa, ma a mio parere non è da credere, che il Visier debbi smembrare tanto numero di gente dal suo essercito che basti a espugnarmi una piazza delle frontiere in faccia; tuttavia vederemo, se ben so che Zekel Moises fa quanto può per haver aiuto da Turchi.

Quanto poi alle lettere dil detto Moises, che scrissi alla Maestà V. esser comparse quì, dirette a Barbier Georg, al Toldi et ad altri nobili, non si è potuto scoprir cosa alcuna, perchè veramente questa congiura fu fatta subito dopo la rotta d' Albagiulia et prima che le fortezze fussero consignate, di maniera che non m' è parso bene stare a movere humori, massime in questi tempi. Desiderarei bene che il reggimento dil colonnello Pezzen fusse arrivato, perchè questo dil Prainer di pura neccessità va non poco diminuendo, se ben io fo, quanto posso per aiutarlo.

Ho più volte scritto alla Maestà V. per haver qualche danari, sì per queste genti che non hanno alcuna assignatione, sì anco per le genti Ungare delle frontiere, le quali non cessano di giornalmente protestarsi, et certo, se non eramo presti a occupar Lippa et Jeneö, senza dubbio vi sariano de fastidii. Così supplico humilissimamente la Maestà V. a non voler più differire in comandar che mi siano mandati danari, altrimenti dubito di qualche gran disordine.

Scrissi anco alla Maestà V. che già s' andava approssimando il tempo che i Slesii se ne vorrano andar al lor paese, e feci anco nelle suddette lettere una propositione delle genti che pareva a me dovessero restare in questa provintia, intendendo però dopo la ritirata che sarà per fare l' essercito turchesco, sopra di che starò aspettando clementissima risposta, ma sopra tutto che lei comandi siano mandati danari per pagar le genti, che havranno da intrar in presidio, acciò poi non vi siano difficultà.

Vorrei anco che la Maestà V. fusse servita mandar

quanto prima commissarii, acciò potessi havere chi mi aiutasse.

Il Valacho mi sollicita per il castello di Vecz,[2] qual già si consignò al Bornomissa per modo di provvisione in contracambio d' alcuni suoi beni occupati da Barbier Geörg et altri. Ho risposto al suddetto Valacho che ne haverei scritto alla Maestà V[ra], e per questo, e per altre cose simili non sarà se non bene che i suddetti commissarii venghino quanto prima.[3]

Dopo haver scritto sin quì, mi scrive il vaivoda esserle capitato un spione Turco, venuto da lui sotto pretesto di chiaus, il quale in tormenti ha confessato haver il Gran Turco mandato il Can de' Tartari in Moldavia acciò statuischi in detta provintia un vaivoda a devotione di esso Tartaro, e che in Valachia ponghi un certo figliolo d' un altro vaivoda, che gl' anni passati si fece Turco, e che fatto questo, esso Can passi verso Lippa a congiongersi con Bektes bassà, e che uniti venghino poi a' danni della Transilvania ; et questo si confronta con altri avvisi havuti. Perciò havendo in questo ponto havuto nova che il reggimento del colonnello Pezzen sia arrivato verso Claudiopoli si è trovato convenire, che detto reggimento s' incammini verso Lippa per congiongersi con Barbier Geörg, mandato a quei confini per le cause scritte, acciochè potiamo star sicuri da quella parte, perchè niente più ne potrìa impedire i nostri disegni di qua, che sentirsi a toccar arme da quella parte tanto lontana da questa, e da quì si attenderà a dar calore alle cose di Valachia, e se farà bisogno potrò anco passare con tutto l' essercito a combattere il Tartaro, poichè tra le genti che si trova il vaivoda, et queste, passano il numero di 30 m. huomini. E tanto più, quanto che Hieremia insieme con il fratello pare che si siano pentiti d' haver introdutto il Tartaro, et hanno dato avviso al nostro vaivoda dil disegno che tiene il Tartaro dei suddetti dui novi vaivodi. Se gli è risposto che si lascino intendere meglio qual sia l' intentione

[2] Vécs, ma Marosvécs.

[3] Ez a pont e levél másodpéldányából hiányzik.

loro, che se vorranno esser aiutati si farà quanto si potrà. E perchè non son dil tutto fuori d' intentione di passar i monti, caso facesse bisogno, io vo ordinando a tutti i passi de' monti guardie, acciochè vietino a' Tartari la intrata in questa provintia, se sarà possibile ; etc.

Dal campo a Prasmar, li 18. Settembre 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, F. A. 1602. IX. 8. Mátyás főherczeghez intézett másodpéldánya ugyanott, HKR. Oct. No. 12. Exp.)

1094.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 18.

Basta Duodo Péter prágai velenczei követnek.

Rádul vajda ellenlábasának : Jeremiásnak szorult helyzete.

È un pezzo che non ho scritto . . . Zekel Moises transportato dal desiderio da regnare in questa provintia *a töröktől vár segélyt* per tentare la espugnatione di Lippa et di Jeneö. *Ezért hadakat küldtem ellene, magam ide jövén Radul vajda segítségére,*[1] *a ki* si è ritirato dall' altra parte de i monti in alloggiamento assai forte 4 leghe discosto da me. *De Jeremiás vajda úgy látszik szabadulni akar a tatároktól, hogy velünk egyesülve űzhesse ki őket. Ám, ha eljárásával csupán izgatni akarja a székelyeket,* gli darò tanto che fare in casa sua, che la metà sarà troppo ; etc.

Dal campo a Prasmar, li 18. Settembre 1602.

Per maggior sicurezza ho mandato verso Lippa il reggimento del colonnello Pezzen, già che tra il Valacho et me havemo da 30.000 persone.[2]

(Hurmuzaki : Documente VIII. k. 251—252. l.)

1095.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 19.

Basta Rudolf császárnak.

Kegyeibe ajánlja Rottwitz lovas alezredest és ügyét.

Melchior Rottwitz luocotenente colonnello dei Reiteri di Slesia, in tutte le occasioni che si sono presentati ha

[1] Elhagyjuk itt azokat a részleteket, melyek már Basta előbbi jelentésében meg vannak bővebben.

[2] Ez az utóirat nincs meg e levél kiadásában.

sempre servito con molto honore e affettione, tenendo anco tal governo fra le sue genti, che io non mi posso se non lodarmi dil suo servitio. E giudicandolo io degno della clemenza di V. Maestà Sacra[ma] *kegyeibe ajánlom*, assicurandola che remunera persona, la quale merita che sia tenuto conto di essa; etc.

Dal campo a Prasmar, li 19 Settembre 1602.

Külczíme: Alla Sacratissima Maestà dell' Imperatore, Nostro Signore gratiosissimo.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1096.

[Prázsmári tábor, 1602 szeptember 19.]

Basta Radul havasalföldi vajdának.

Küldöm vissza követeit s kérésére velök együtt megsegítésére gróf Cavrioli Tamást 1000 vallon lovassal.[1] *Kérem, higyje meg szavát, akár csak a magamét, s ha Jeremiás vajda csakugyan békélni akarna, ragadja meg a jó alkalmat.*

(Elveszett v. lappang; Cavrioli leveléből, Hurmuzaki: Documente VIII. k. 253. l. és Basta 1098. sz. a. leveléből.)

1097.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 20.

Basta a Szepesi kamarának.

Adja vissza Perneszi Gábor igaztalanul elfoglalt jószágait.

Ex querelis generosi domini Gabrielis Perneszi de Osztopán, qui magnum in pace et concordia cum Transsylvanis pertracta nobis attulit incrementum, cognovimus Stephanum Lónai a Do. V[ris] bona avitica uxoris praedicti exponentis cum domo et curia nobilitari in possessione Váralja existenti per sinistram ex positione titulo inscriptionis, pro certa pecuniae summa impetrasse ac obtinuisse defectum mulieris praelibatae ac mariti seu exponentis

[1] Cavrioli azt írja, hogy 13 zászlóaljának létszáma ezernyi lehet, s ezt Basta egymásutáni két nap két csapatban adta rendelkezésére.

infidelitate in bonorum iam dictorum adeptione apud Do. V[ras] causasse. Cum tamen et femina ipsa cum liberis supersit, et maritus anteactorum temporum iniurias fidelitate sua et tractatu, qui inter nos et Transsylvanos intercessit, deleverit, quibus de causis bona ipsorum Do. V[ras] minime ab eis abalienare aut transferre poterunt, sed in refusionem pecuniae aut alia bona, aut proventus quilibet, quantitate haud absimilis competitori est tradendus, et legitimo possessori bona memorata sunt omnino aequitate suadente restituenda; etc.

Datum ex Prasmar in castris Suae Maiestatis, 20. Septembris. Anno 1602.

(Eredeti, Szepesi kamarai ltár, Repraesentationes fasc. 39. — O. l.)

1098.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 20.

Basta Mátyás főherczegnek.

Rádul vajdának segítséget küldött. A tatárok közeledése. Nyári Pál tudósítása Székely Mózes vállalkozásáról.

Sono dui giorni che scrissi all' Altezza V. Ser[ma][1] dell' arrivo mio al piedi di questi monti [2] per poter dar soccorso al Valacho, caso che fusse stato bisogno, et a ponto hier mattina oltre ai 3 m. Siculi et mille cavalli Ungari che v' inviai, mandai anco il conte Cavrioli con 500 cavalli Valloni con espresso ordine che non si venesse altrimenti al fatto d' arme, ma solo difendere l' alloggiamento, poichè mi riferiscono esser il sito assai avvantaggioso, giudicando io impossibile, che tanto numero de cavalleria, come tiene il Tartaro, si possi trattenere in quei contorni, per esser stato quel paese discipato dalli nostri Haiduchi, et quando esso Tartaro non possi venir a giornata con i nostri, non so ciò che potrà fare, anzi tengo per fermo debbi esser necessitato a ritirarsi.

S' intende per avvisi havuti dal campo de' Valachi che già essi Tartari siano arrivati a 4 leghe discosto, e che

[1] Lásd 1093. sz. a. szövegében. [2] Kárpátok.

stiano aspettando Simeone con buon numero de Polacchi. Ma se i nostri osservaranno l' ordine che si gli è dato, non potranno pericolare, et il Tartaro insieme con Simeone converrà che di pura necessità si ritirino indietro per le cause già dette.

Dall' altro canto s' intende che Hieremia desideri la pace con il Valacho. Ho scritto al detto Valacho, che tenghi la pratica in piedi, perchè quando si potesse venire a qualche accordo fermo et stabile, lo giudicarei molto meglio che il commovere novi humori, non ostante le occasioni, che esso Hieremia ha dato, et anco che la nobiltà di quella provintia facci instanza di novo vaivoda, e così andrò differendo la resolutione che ultimamente scrissi haver fatto di tentare quella provintia, havendo però sempre il risguardo che conviene alla dignità di Sua Maestà.

Il Valacho suddetto vorrebbe edificare una buona fortezza nella sua provintia, e mi fa instanza di consiglio et d' ingegniero, e se bene non è hora il tempo di poter dar principio al lavoro, tuttavia quando anco fusse la stagione, non lo farei senz' ordine di Sua Maestà o di V. Altezza, se ben il mio parere sarìa, che si facesse per non haver ogni giorno ad abbandonare la provintia. Ma se la Maestà Sua comandarà, procurarei con destro modo che ci mettesse dentro presidio Alemanno, il che servirebbe di maggior sicurezza a Sua Maestà et alla persona di esso vaivoda. Tuttavia humilissimamente mi rimetto a quanto la Maestà Sua et V. Altezza giudicaranno.

Mi vengono anco in questo ponto avvisi da Paulo Nyari, che a Temesvar sia arrivato Zekel Moises con 3 m. Turchi con intentione di voler espugnare Lippa, di modo che sarà stata molto a proposito la resolutione fatta d' haver incamminato a quella volta il reggimento dil colonnello Pezzen.

Scrivo anco al suddetto Nyari, che quanto prima metti insieme i comitati dil Silaggio et al mustermastro di Cassovia [3] ch' anch' esso procuri di movere quelle militie, perchè quando altro non segui, almeno darà che pensare

[3] Lassota Erik.

al nimico. Ho anco espressamente comandato a Barbier Georg che non commetti niente alla fortuna, perchè poi siamo al possesso, il conservare fa per noi, et io di qua m' andrò governando secondo il tempo et l' occasione; etc.

Dal campo a Prasmar, li 20 Settembre 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1602. October No 12. Exp.)

1099.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 23.

Basta védőlevele Kolozsvár polgárai részére.

Memoriae commendamus ... quod nos honorificum habentes respectum fidelitatis et fidelium obsequiorum prudentum et circumspectorum primarii et regii iudicum caeterorumque iuratorum civium ac amplissimi senatus, universorumque inhabitatorum civitatis Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} Colosvar, quae ipsi inde semper ab initio erga principes Transsylvaniae, sed potissimum in hac ambigua periclitatione dicti regni Transsylvaniae, et prosperis aeque ac adversis fortunae flatibus non sine exigua rerum suarum iactura erga Sacram Caesaream M^{tem} fideliter et summa cum constantia exhibuerunt et declararunt, et in posterum quoque exhibituri ac impensuri sunt; tum vero eo, quod publico commodo ac emolumento multorum, peregrinationandorum [1] quieti ipsi studere nolunt ducti, id eisdem annuendum et concedendum duximus, quod ipsi dum et quandocunque aut ubicunque (in praedicta tamen civitate Colosvar) pro recipientibus hospitibus et peregrinatoribus diversoria et hospitia, extruere, ac instar aliarum civitatum privilegialium Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} pro iusta mercede unum quemque recipere et hospitio excipere valeant atque possint, imo annuimus et concedimus per praesentes. Quocirca *rendeljük mindeneknek, kiknek illik,* ut acceptis praesentibus *fenti kiváltságaikban őket bántani ne merészeljétek;* etc.

Datum ex castris ad oppidum Prasmar positis, die 23. mensis Septembris. Anno Domini 1602.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára IV. fasc. 128. sz.)

---

[1] Ez lehet talán, mivel így van írva: peregrinationan.

1100.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 23.

Basta Fogaras vára őrségének.

Megértvén a fogarasiak könyörgéséből, hogy ők a futároknak lovat, szekeret, élelmet vagy másnemű szükségességeket eddig nem adtak, mivel a futárok a szász városokból Brassóba vagy onnan a szász városokba vitettek, rendelem, hogy e kiváltságukban őket továbbra is megtartsátok.[1]

(Kivonata a *Századok* 1890. évf. 734. l.)

1101.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 23.

Basta Mátyás főherczegnek.

Le ultime lettere che da me saranno pervenute all'Altezza V. Ser^{ma} sono de 20 dil corrente,[1] *a miből megérthette Radul vajda szorult helyzetét. Holnap segélyére indúlok, mert seregei sokat éheznek. Konkoly Péter hajdúvezér hű emberünk lévén, elárulta a vajdának a székelyek lázadási tervét s ezért állapodtam meg itt,* per vedere che risolutione pigliarà il Tartaro, tanto più havendo provvisto alle cose di Lippa, *miként már kétszer is jelentém. Székely Mózes ugyan alatta van a törökkel, ám* il conte de Dampier che si trova dentro la fortezza, mi scrive non haver che dubitare de gl' apparati dil Turco ; etc.

Mi è poi capitata una di V. Altezza de 5 di questo,[2] *melyet elintéztem.*

(Hurmuzaki : Documente IV/1. k. 320—321. l.)

1102.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 26.

Basta a Szepesi kamarának.

Quoniam antea quoque scripseramus ad R. M. et Gen. Do. V^{ras}, ut bona et iura possessionaria avitica con-

---

[1] Basta e kiváltságlevelét eredetijéről szerettük volna közölni, de az Fogaras város hivatalos értesítése szerint ma már nincs levéltárában.

[1] Közölve 1098. sz. a. szövegében.
[2] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.

sortis generosi Georgii Palaticz remitterent, *újból kérjük, hogy* cum autem mulieres in notam incurrere non possint, et quod unicuique iuxta tractatum et deliberationem communem regnicolarum remitti debeant iura possessionaria, *adják vissza elvesztett jószágait.* Quod vero ad summam inscriptionalem generosi domini Francisci Alagi attinet, de eadem propter rationes supra declaratas et respectum nostrum, eundem contentare studeant atque nitantur ; etc.

Datum ex castris Suae M^tis ad oppidum Prasmar positis, die 26. mensis Septembris. A. D. 1602.

Hátlapján, kamarai kézzel: 30. Novembris 602.

(Eredeti, Szepesi kamarai ltár, Repraesentationes fasc. 39. O. l.)

1103.

Bécs, 1602 szeptember 27.

Mátyás főherczeg Bastának.

Leltározza a megölt Szelestei János elkobzott vagyonát.

Uns hat unser Cammerer und lieber getreuer Haubtmann, Joachim Beck Freiherr was sich mit dem enthaupten Zelestei Januschen als derselbe zum Tirken fallen und ein Gräntzhaus Világosvár dem Feindt übergeben wollen, zuegetragen, gehorsambist berichtet, beinebens underthänigst gebeten aus des Zelestei liegundt und fahrundt Güeter ein Recompens seiner dietsfalls erzeigten Fürsichtigkeit und Fleiss vor andern zu bewilligen. Wann wir dann bericht werden, dass gemelter Zelestei in baar Geldt, Silbergeschmeidt und andern Fahrnissen, auch liegendt Güeter was ansehnliches sonderlich bei einem Edelmann, Imrefi János de Diószeg [1] und sonst bei andern verlassen hat, als ist unser gnädiger Befelch, dass du *azt a hagyatékot összeirjad, felbecsüld és mielőbb felküldjed.*

Geben Wien, den 27. Septembris 1602.

Wasmassen Ihrer Mt. Obrister zu Wardein, Paul Nyari uns gleichfalls wegen Bewilligung einer Ergötzlichkeit aus solcher Verlassenschaft gehorsamst ersucht hat, *megértheted e levél mellékletéből.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár HKR. Registratur Sept. 120.)

---

[1] Irva német fonetikával így: Tiosekhi.

1104.

Bécs, 1602 szeptember 29.

Mátyás főherczeg Bastának.

Mivel a török pesti táborát felszedte, vigyázzon, ha netán feléje menne.

Wir erinnern dich gnädiglich, dass der Serdar mit dem türkischen Kriegsheer den 25. dieses aus dem Feldlager bei Pest aufgebrochen und eingelangten Kundschaften nach, gegen Szolnok oder Peterwardein-werts seinen Weg genommen haben solle. Darauf wir mit Ihrer Kais. Mt. Kriegsheer die Belagerung von Ofen zu tentiren entschlossen. Wann wir aber des Serdars Intents keine Gewissheit, der Feind vielleicht gegen Oberhungarn oder Siebenbürgen seinen Zug nehmen möchte, also hast hierauf gute Kundschaft zu halten, *az ország határait és lakóit megvédeni s az ellenség mozdulatairól* uns ehist herwider gehorsamst berichten ; etc.

Wien, den 29. Septembris 1602.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár HKR. 1602. Sept. No 127. Reg.

1105.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 30.

Basta Segesvár város tanácsának.

Hagyjuk és parancsoljuk . . . hogy ez mi levelönk látván, az gyűlésben rendek és kapuszámra felvetett adóban, az mit Kegyelmetek felszedett mindjárást küldtön küldje Fejérvárra, az mi penig hátra volna is, benne felszedvín, minden haladék nélkül azt is az többivel egyetembe Fejérvárra szolgáltassa és Haller Gábor uram kezéhez adja ; etc.

Datum ex castris ad oppidum Prasmar positis, 30. Septembris 1602.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 92. sz.)

1106.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 30.

Basta Mátyás főherczegnek.

Gróf Cavrioli rakonczátlan hajdúinak véres ütközete a tatárokkal. Jó hírek Lippa felől. Basta pénzt és lőszert sürget.

Con l' ultime mie de 23 di questo mese [1] havrà la Altezza V. Ser[ma] inteso, come havendo havuto risguardo a quanto importava il mantener in piedi l' esercito dil Valacho, li havea mandato in soccorso il conte Tommaso Cavrioli con 500 cavalli Valloni, et un giorno doppoi altri 500, dove esso conte arrivato che fu, in conformità di quanto li havea ordinato attrincerò l' essercito come meglio potè, et il lunedì, a 23 comparse il cano de' Tartari in persona, insieme con Simeone con forsi 40 m. cavalli, e dal levar del sole sin' al tramontare durò la scaramuzza, e se bene io havea espressamente ordinato, sì come scrissi, che l' essercito si dovesse mantenere nelle trinciere, tuttavia come gente senz' alcuna obbedienza, alcuni di loro volsero uscire contra la voluntà del suddetto conte, da dove naque un disordine tale, che senza il squadrone dil capitan Verlino, ch' havea seco, la sua compagnia et quella dil conte Camillo Cavrioli senza dubbio l' essercito nostro era per perdersi, ma questi sutenendo la carica de' Tartari dettero tempo ai nostri di riordinarsi. La scaramuzza fu caldissima, quanto si basti a credere, e de' nostri ne restorno morti da 300, e più di mille feriti di saette, e de' Tartari, da molti pregioni et fugiti, s' intende per cosa certa siano morti da 4 in 5 mille, e de migliori.[2]

Io partei da quì a 24 insieme con il colonnello Prainer e 300 moschettieri [et 200 cavalli],[3] ma arrivai tardi, che il Tartaro era di già ritirato, e doppo esser stato là

[1] Lásd kivonatosan kötetünk 1101. sz. a.

[2] Nem remélt csatájukat bővebben leírja maga Cavrioli, visszatérőben 1602 október 1-én Brassóban kelt levelében; Hurmuzaki: Documente VIII. k. 254. l.

[3] Ezt Basta következő jelentéséből vettük át, összevetve harmadik jelentésével, mely 200 s nem 700 lovasról szól.

un giorno et confirmato in quanto si è potuto gl' Haiduchi, ho ripassato i monti et venuto all' esercito. S' intende che il Tartaro suddetto habbi preso il suo viaggio verso Zilistria, dicono per ritornarsene al suo paese; conduce seco, per quanto dicono, Simeone come pregione, pretendendo da esso che li rifacci i danni ricevuti, non ostante che per indurlo egli a combattere gli havesse prima dato 200 m. talleri, lamentandosi che il detto Simeone gl' havesse dato a intendere et assicurato, che non havrebbe ritrovato ostacolo niuno, poichè nell' esercito del Valacho non vi erano altri soldati che Razziani et Valachi, et secondo me, credo che Simeone et Hieremia siano pentiti d' haver introdutto questa gente in lor soccorso.

Io tengo questa fattione per tanto importante, quanto può importare la conservatione di queste due provintie: Valachia et Transilvania, perchè succedendo ogni minimo disordine, si havrebbe corso grandissimo rischio, perchè di già questi Transilvani stavano attentissimi aspettando l' esito di questa fattione, et in ogni modo conviene, che Sua Maestà s' assicuri di loro con i modi già scritti.

Habbiamo anco buonissime nove dalla parte di Lippa, avvisandomi il conte Dampier, che si trova in quella fortezza, haver il Visier richiamato a se non solo le genti ch' havea consignato a Zekel Moises, ma anco le altre genti de presidii, di modo che in quello che tocca a questa provintia, spero che Sua Maestà havrà tempo di provvederci.

Quanto al trattato ch' ultimamente scrissi all' Altezza V[ra], non si è potuto scoprir più innanti per le occupationi havute, ma fra 3 o 4 giorni spero haver nelle mani alcun' altro de' complici, da quale si potrà sapere il fundamento di questo negotio.

Quì non si trovano polvere, nè meno per hora veggo come poterne fare, però sarà bene che V. Altezza comandi, me ne siano mandate in quantità grosse et minute, acciò possi munire le piazze meglio che non sono.

Torno di novo a supplicare per danari, et in particolare per il pagamento delle genti che hanno a intrare in presidio per evitare ogni difficultà che potesse poi nascere.

Il capitan Verlino si è, come ho detto, comportato molto valorosamente in questa fattione, sì come sempre ha fatto in tutte le altre occasioni, che si sono presentate ; supplico per tanto humilissimamente l' Altezza V. a volerlo havere raccomandato a suo tempo.

In questo istesso ponto mi vengono avvisi dal vaivoda che il Tartaro sia andato verso il Danubio, ma non si sa con che disegno, se bene li più tengono ch' egli sia per mandar qualche gente della sua in aiuto dil Visier e che con il restante se ne ritorni al suo paese, sì per il gran danno ricevuto, sì com' anco per ritrovarsi egli aggravato d' infirmità. Ma non si può tardar a saperne la certezza, che sarà causa ch' io mi fermarò ancora qualche giorno per di qua, per dar calore al Valacho, tanto più che i suoi Haiduchi incominciano a incamminarsi verso le case loro per la via di Lippa, non osando passare per questa provintia per paura d' esser castigati ; etc.

Dal campo a Prasmar, l' ultimo Settembre 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1602. Oct. No 12. Exp.)

1107.

Prázsmári tábor, 1602 szeptember 30.

Basta Duodo Péter prágai velenczei követnek.

Cavrioli győzelme a tatáron. Basta jutalomra ajánlja.

Doppo non scrissi a V. S. Illma, le cose di qua han corso una gran borasca, et tale ch' era da dubitare di tutta la macchina, perchè sendo venuto in persona il cano de' Tartari in aiuto di Simeone, *vajdánk kérésére segítségül küldtem gróf Cavrioli Tamást 500 lovassal, utána ismét másik ötszázat menesztvén,* i quali arrivorno il lunedì, 23 di questo, in tempo che se menava le mani. *Mindjárt össze is ütköztek a tatárokkal, sőt a csata másnap is kiújult és folyt* sin a mezzo dì, se ben i nostri con maggior prudenza difesero le trinciere. *Győzelmünk Cavrioli gróf és testvére, meg Verlin kapitány vitézségének tulajdonítható.*

Io spero haver per questa stagione passato ogni pericolo, et che Sua Maestà debbi haver tempo di prevvedere

alle cose di qua, che veramente hanno bisogno di più gagliardi rimedii, che sin' hora non hanno havuto;[1] ma dubito haver perso il credito; tuttavia il tempo lo mostrarà; etc.

Dal campo a Prasmar, l' ultimo Settembre 1602.

Tengo per fermo che il conte Tommaso sia per fare una gran riuscita, e perciò vorrei, che per i servitii dil padre, et anco per quello che la Ecc^{ma} Republica[2] ne può sperare, V. S. Illma fusse contenta favorire un tanto soggetto, acciochè dalla republica suddetta gli fusse dato qualche trattenimento, per incominciarlo a caparare.

Nel resto io non ho ancor risoluto ciò che sia per fare, volendo in ogni modo assicurarmi dell' andata di questi Tartari nel lor paese, tanto più quanto che dalla parte di Lippa non sento alcun rumore; etc.

(Eredeti, bécsi áll. ltár. Dispacci di Germania 32. k. 231—232. l.)

1108.

Prázsmári tábor, 1602 október 1.

Basta Miksa főherczegnek.

Negst vergangene Wochen haben die Unsern auf der andern Seiten des Gebürgs, dahin sich der Waivoda Radul retirirt, mit dem Feindt ein überaus bluetigen Scharmützl gehalten. *Erre Cavriolit küldtem segélyére s maga a vajda is bevallotta, hogy a nélkül* die Sache übl wäre ausgeschlagen. Der Scharmützl hat den 23. verwiechenes Monats Septembris, als am Montag, sich angefangen und bis Erchtag zu Mittag gewährt; *jövetelem hírére azonban a tatár kán tovább állott.*[1] *Bizonyos hát,* dass diese zwei Land gleich salvirt worden; *a mi az erdélyieket is féken tartja*; etc.

(Jorga: Studii şi documente IV. k. 136—137. l.)

---

[1] Idáig közölve Hurmuzaki: Documente VIII. k. 255. l.
[2] A velenczei köztársaság.

[1] Egyéb részlete megvan Basta előbbi két levelében.

1109.

Prága, 1602 október 2.

Rudolf császár Bastának.

Foglalja s kezeltesse a kincstár számára a megölt lázadó Horvát János jószágait.

Nachdem wir vernommen, dass Horvat Janus, ein fürnember Siebenbürgischer von Adel sich zu des Zekel Moises und anderer Ungetreuen Practicen wider uns gebrauchen lassen und neulich, als er mit türkischen Briefen und Practicen betreten, von unsers Kriegsdienst Leuten nieder gehauet worden, dardurch uns seine Güeter liegend und fahrendes, heimbgefallen, so ist unser gnädigister Befelch, dass du desselben Verlassung in allem zu unsern Handen nehmen, die Landtgüeter durch Verwalter auf Raitung regieren, die Fahrnus aber inventiren und verwahren lassest, bis unsere Commissarii hineinkomben, die haben in ihrer Instruction Befelch, was mit deinem Guetachten in solchen Fällen zu thun ist, auch uns ein Inventari derselben überschickest; etc.

Geben Prag, den 2. Octobris. Anno 1602.

(Hiv. más. a bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher fol. 342.)

1110.

Prázsmári tábor, 1602 október 3.

Basta Doboka vármegye rendeinek.

A pestis miatt senki ne merje elhagyni lakóhelyét és a vármegyét. Adójukat Fejérvárra küldjék.

Jóllehet annakelőtte parancsoltuk vala, hogy Kegyelmetek minden halogatás nélkül Barbély György mellé az táborba menne a' főfő emberek penig mellőnk jőnö,[1] de mivelhogy értjük, hogy Torda, Doboka és Zolnak vármegyében a pestis igen grassál, hagyjuk és authoritate pleni-

[1] Az ö-betűt később is következetesen használja a rendelet irója, helyesebben másolója, szokatlan formában ott is, a hol nem kellene.

potentiae nostrae a Sacra Caesarea Regiaque M[te] nobis attributa, sub amissione capitis et omnium bonorum serio parancsoljuk, hogy ha szintén útban vónátok is, mindjárást fejenként megtérjetek és haza oszoljatok, sőt minden helyeken minden rendbeli embereknek meghirdessétek és megkiáltassátok, hogy fejek, jószágok elvesztése alatt senki a vármegyötekbeli emberek kezzül más vármegyöben, hol még a pestis nem grassál, ne menjen, ha penig afféle találkoznék közzöletek, hogy temerarie akar mü szükségeért egyik vármegyéből másikban járna, meg fogjátok és öljétek érette. Az adónak penig felét mindjárt, az mint az előtt is megparancsoltuk, Fejérvárra Haller Gábor kezében minden halogatás nélkül küldje, a felét is pedig felszedvén, azt is fogyatkozás nélkül ugyan Fejérvárra Haller uram kezébe szolgáltassa; etc.

Datum ex castris Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] ad Prasmar positis, die 3. Octobris 1602.

Külczíme: Magnifico egregiis nobilibus comitibus, vicecomitibus iudicibus nobilium comitatus Doboka etc. Dominis et amicis nobis honorandis.

(Egykorú másolat, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1111.

Bécs, 1602 október 5.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. Elismerése Basta iránt hűséges szolgálatáért.

Wir haben aus unterschiedlichen deinen Schreiben vom 1., 18. und 20. Tag Monats Septembris [1] der siebenbürgischen Expedition Verlaufenheit ... mit Gnaden vernommen ... *Tájékozásodra jelentjük,* dass Ihrer Mt. Kriegsheer den 2. dieses Monats die Belagerung der Stadt Ofen vorgenommen und sich daselbst befindet ... *De vigyázzál és értesítsél, ha mit hallasz a törökről s a hozzá menekült Székely Mózesről.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 322. l.)

[1] Mind megmaradt, lásd 1079., 1093. és 1098. sz. a.

1112.

Fogarasi tábor, 1602 október 10.

Basta Besztercze város tanácsának.

Vigyázzon a határra s értesítse a moldovai hírekről.

Megértettük az Kegyelmetek leveléből, menemű hirek legyenek Moldovában, tudniillik hogy az tatár és lengyel ide ügyekeznék reánk. Azért legyen Istennek hála attól immár semmi félelmünk nincsen, mert Havaselföldére reá jövén, igen megveretének és nagy szígyenvallással és kárral ki kelleték az hámnak Havaselföldéből az Dunán által pironkodni. Azért immár Kegyelmetek mind jó reménségben legyen és vigyázván ennek utána is, ha mi bizonyos dolgot érthet, minekönk értésünkre adja; etc.

Datum ex castris ad Fogarasium positis,[1] 10. die Octobris. Anno Domini 1602.

Hátlapján rájegyezve: 13. Octobris 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1113.

Fogarasi tábor, 1602 október 10.

Basta Beck Joachim jenei kapitánynak.

Kitartásra inti, mert segítségére indul s reméli, helytáll.

Intendo che l' essercito turchesco se ne venghi alla volta di V. S^ria^ e perciò mi son inviato con tutto l' essercito per venire a cotesti confini, dove spero essere fra pochi giorni, aspettando solamente che si unischi meco l' essercito di Valachia, con il quale, et con le forze ch' io mi trovo spero tentare la fortuna, caso mi sia data occasione, et spero anco che V. S. in ogni evento debbi fare quello che si conviene a cavalier d' honore, di che non ho mai dubitato.

---

[1] Prázsmárról Basta október 7-én kerekedett fel s jött erre felé, a hová ügyei hivták; Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 381. l. és Trauschenfels: Deutsche Fundgruben 124. l.

Ho scritto al colonnello Pezzen, che mandasse a V. S. una compagnia di rinforzo et credo l' habbi fatto. Nel resto credi certo ch' io non mi scordarò di lei. E Dio la contenti.

Dal campo vicino a Fogaras, li 10 Ottobre 1602.

Külczíme: All' Illmo Signore, il Sr Joachino Beck, libero barone de Leopoldsdorf etc. Capitano d' Alemanni in Jeneö.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Sept. 93. Exp.)

1114.

Prága, 1602 október 10.

Rudolf császár Bastának.

Accipis his additum, quid nobis Michaelis vaivodae filius [1] scribat, ut ad nos ipse venire seque coram sistere desideret, *s habár szivesen látjuk, tégy jelentést, alkalmas-e most feljövetele.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 323. l.)

1115.

Fogaras, 1602 október 11.

Basta Beck Joachim jenei kapitánynak.

Segítségére a Déva közelében Borbély Györgygyel időző Pezzen ezredes hadának egy részét rendeli.

Prima che m'arrivassero le due lettere di V. S^{ria} de 4 et 5 di questo,[1] havevo per via d'Ungaria e di Varadino inteso l'arrivo in quelle parti dil Visier con l'essercito turchesco et però mi era incamminato con l'essercito per venir in coteste parti. E non mancarò di venirmene a gran-giornate, conducendo anco meco l'essercito ch'era in Valachia, con animo di tentar la fortuna, seguene ciò che vole. Et perchè giudico non poter arrivar a tempo

---

[1] Ez Petráskó vajda, kit a rendek két esztendeig tartottak fogva Gyalu várában, míg végleges győzelme után Basta szabadon bocsátotta.

Egyik sincs meg, ismeretlenek.

da mandar rinforzo a V. S^{ria} ho scritto tre giorni fa al colonnello Pezzen,[2] che si trova vicino a Deva con Borbély Georg, che mandi una compagnia delle sue a V. S^{ria} e voglio creder l'haverà fatto. Nell resto non dubiti V. S^{ria} ch'io sia per scordarmi di lei et tra tanto facci come cavalliero ch'è, di che non ho mai dubitato. Et Dio la conservi.

Dal campo a Fogaras, li 11 Ottobre 1602.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

1116.

Olczonai tábor, 1602 október 13.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adassa ki a meghalt ifjabb Cserényi Ferencz vagyonát.

Felső Balásfalvában lakó Cserényi László jelenti nekünk könyörgése által, hogy egy megholt Cserényi Ferencz nevű atyjafiának ez napokban halála történvén, várostokban maradt volna valami javai némely embereknél, mely jókat az ő megholt atyjafia csak tutioris conservationis gratia deponált volna várostokban. Könyörge azon, hogy azokat az jókat Kegyelmetek által neki, úgy mint vér szerint való atyafiúnak kiadatnók. Hagyjuk azért, *hogy azokat a marhákat* kezébe adassa Kegyelmetek; etc.

Datum ex castris ad posesssionem Olczona positis, die 13. Octobris 1602.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1117.

Ujfalu, 1602 október 14.

Basta Beck Joachim jenei kapitánynak.

Válasz. Erőtlen megsegítésére, ha a nagyvezér netán megtámadná, mert az erdélyiekben sem bízhat.

Dal Tartaro che V. S^{ria} mi ha mandato ho inteso quanto dice, et io come tante volte ho scritto, cammino a

[2] Ez sincs meg.

tutto potere, sendomi arrivato di soccorso 6 m. Haiduchi di quelli ch' erano in Valachia, e con quelli che si trova Barbely Georg insieme con il reggimento del Pezzen, et altri ch' aspetto d' altre parti spero haver un essercito tale che potremo dire la nostra ragione. Ho scritto *al Pezzen più di una volta,* che *mandi una compagnia delle sue di rinforzo;* non posso sapere, se lo ha fatto o no, *e perchè* V. S. *sappi il secreto, le dirò ritrovarmi poca gente e mal sicuro di* questi *Transilvani, e se il Visier verrà ad assediar* V. S. *con tutto* il *suo essercito, io dubito di non poterla soccorer senza evidentissimo pericolo; nel qual caso* V. S. si *accomodarà al tempo,* procurando *però di ritener il nimico il* più che *lei potrà, se ben Jeneö,* per quanto intendo, *è debolissimo, ma* quando *non venesse, se non una parte de' Turchi* V. S. tenghi per certo, *che io verrò a soccorerla.*[1] Tra tanto la mi vadi avvisando di mano in mano. E Dio lo guardi come desidera.

Dal campo a Neundorf, li 14 Ottobre 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1603. Sept. 93. Exp.)

1118.

Bécs, 1602 október 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. A török Pest alá vonult és Budát védelmezi.

Aus deinem gehorsamsten Schreiben vom 23. verwichenen Monats September [1] haben wir unter anderm verstanden, was du wegen des Grenzhauses Lippa Versicherung, welches der Serdar belagern wollen, für Fürsehung gethan hast, und dass du sammt dem Radul Vaida und Barbel Georgen eine gute Anzahl Kriegsvolk beisammen habt. Wenn dann der Serdar sein Intent mit Belagerung [von] Lippa und vorgehabten Überziehung des Lands Siebenbürgen wegen der Stadt Ofen Belagerung

---

[1] A dűlt betűkkel közölt sorok titkos jelekkel írottak.

[1] Kivonatosan lásd 1101. sz. a.

und Verlust der Stadt Pest verändern müssen, sammt dem türkischen Kriegsheer den 13. dieses bei Pest angekommen, sich daselbst gelagert, die Stadt Pest zu recuperieren und Ofen zu entsetzen Vorhabens ist, *értesíteni kivántunk, hogy védekezhessél ellene.*

Geben Wien, den 15. Octobris 1602.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. October. No 57. Reg.)

1119.

Prága, 1602 október 15.

Rudolf császár Bastának.

Jóindulatába ajánlja Schneckenhausen János kérését.

Cur strenuo fideli nobis dilecto Joanni a Schneckenhausen benigne cupiamus causas habemus varias, tum quod multis annis sese laudabiliter in expeditionibus Hungaricis et Transilvanicis gessit, tum quod aliis observantiae generibus extraordinariis fidele suum in servitiis nostris studium ostendit *megtudhatod kérvényéből,* quo aliqua bona sibi istis in partibus donari humiliter petit *és rendeljük,* ut conveniens illius, qui tam bene meritus est, ratio, qua fieri queat, habeatur. In aliis, quae sese offerant occasionibus scimus te sponte tua favore illi addictum esse ; etc.

Datum Pragae, 15. Octobris 1602.

(Fogalmazvány, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1120.

Szeben melletti tábor, 1602 október 16.

Basta Mátyás főherczegnek.

Holnap mozdul ki Fejérvár felé. Védelmi intézkedései. Török hírek. Birtokadományainak okai és szükségessége. Sztroja Buzeskul halála.

Doppo haver scacciato il Tartaro dalla Valachia della maniera che ultimamente scrissi all' Altezza V. Ser[ma] io mi era ritirato nella Transilvania, per dar calore

al vaivoda di accomodar le cose sue et attendevo anco alle cose di Moldavia, non pensando mai che il Visier fusse per abbandonar le cose dil Danubio, senza ch' io ne fussi avertito, sì come ha fatto, che havendo io inteso per via dell Ungaria Superiore l' arrivo suo a Solnok, voltai subito et con ogni diligenza tutte le forze verso Albagiulia, dove spero arrivare fra 3 o 4 giorni, havendo però mandato innanzi a Barbely Geörg, dove anco si trova il colonnello Pezzen [con] sei milla Haiduchi, acciò meglio possino difendere il stretto di Deva. E perchè il Visier et Moises Siculo hanno scritto a tutte le città et a' particolari nobili, che dovessero pigliar l' armi et liberarsi dal giugo Alemanno, le qual lettere sendo capitate in mano di Barbely Geörg, egli, volendo mantenere il giuramento prestato mi mandò dette lettere et io volendo perciò assicurarmi meglio delle cose intrinsiche della provintia, ho richiamato il vaivoda con le sue forze, sendo chiara cosa che mantenendo noi questa provintia, egli ancora possederà la sua, tanto più, che in 8 o 10 giorni si vedrà il fine del disegno di questo Visier.

La resolutione che ho preso, s' egli assediasse con tutte le forze sue Lippa o Jeneö è questa di non voler avventurare la giornata, trovandomi tanto inferior di forze al nimico, ma se venesse con una parte dell' esercito, come par che si dichi, io non lasciarò di far ogni sforzo per non perder quelle frontiere, se ben sarìa facile poi il recuperarla, per esser debolissime. Tra tanto ho scritto al colonnello Pezzen, che mandi dui compagnie delle sue di rinforzo, l' una a Lippa et l' altra a Jeneö, e voglio credere l' habbi fatto, il che quando non servesse d' altro, servirà almeno di far ritardare il nimico il più che si potrà.

Hieri mi fu condutto un Tartaro preso da quelli di Jeneö, il quale riferisce, che havendo il suddetto Visier inteso, che i nostri havevano assediato Buda si era fermato in un luoco chiamato Békés di là da Giula 3 o 4 leghe. Io non so, se sia per questo o pur per voler vedere che effetto siano per fare le suddette sue lettere scritte et intercette, havendolo Zekel Moises assicurato, che all' arrivo suo a' confini, senza dubbio i Transilvani havriano

preso le armi contra gl' Alemanni. Sia come si vogli, in breve ne sapremo la certezza.

Questi consiglieri Transilvani m' assicurano delle cose di dentro, et io facilmente lo credo, perchè tra il vaivoda et me metteremo insieme sin al numero di 20 m. persone, ancor che molti Ungari se ne siano fuggiti; ma di questo se ne assicuraremo meglio fra 3 o 4 giorni, havendo io chiamato tutta la nobiltà, che mi venghi a trovare.

Ho munito di tutto quello che fa bisogno il castello di Fogaras almeno per sei mesi, et hora vo facendo istesso a quello di Deva, et al peggio andare quando mi vedessi astretto da gran forza mi risolverò di metter le spalle a qualche luoco sicuro et star alla mira, sendo già la stagione tanto innanti, che l' inimico non potrà campeggiare, nè meno tentar alcuna espugnatione, et questa a mio parere è la ragione che mi persuade a credere, che i Transilvani non siano per introdurre al presente il Turco nella provintia, quando anco havessero il peggior animo dil mondo, potendone essi ricever grandissimo danno et poco utile.

Mi è capitata una lettera di Sua Maestà, nella quale mi comanda debbi tener conto delle confiscationi, il che son prontissimo a fare, se ben sin' hora non ho havuto tempo; anzi per far il fatto mio et per venire al fine della intentione d' impadronirmi totalmente della provintia son stato forzato, come altre volte ho scritto, di andar temporeggiando con alcuni et anco di fare, contra mia voglia, alcune donationi, conditionate però, et havrei fatto, sì come caldamente procurai il simile con Moises Siculo, tanto era il desiderio ch' io havevo di levarmi ogn' intrinsico sospetto, le qual donationi, se pur si hanno da revocare, converrà si facci all' arrivo de' commissarii, ma avvertischi la Maestà Sua, che questo potrebbe causare non picciola alteratione, e però sarìa meglio, a mio parere, il differirlo qualche tempo, sintanto che si sia meglio firmato il piedi nella provintia, perchè se un' huomo solo e di bassa fortuna, com' è Zekel Moises è bastante a metter in compromesso questa provintia, come al presente si vede, chè sarìa poi, se molti principali disgustati faces-

sero l'istesso. E sappi V. Altezza, che niente può assicurare le cose di questa provintia che il fabbricarci una fortezza reale nel centro, sì come altre volte ho scritto, tanto più potendosi fare senza una spesa di Sua Maestà, et all' hora poi si potrà fare ciò che si vorrà, et questo è il mio parere, rimettendomi a più sano giuditio.

Al serrar di questa mi vengono avvisi da più parti, che il Visier se ne sia tornato indietro con tutto l' essercito, chi dice per andarsene in Constantinopoli, et altri per soccorrer Buda, assediata da' nostri. E questa sua ritirata da questi confini veramente è stata molto a proposito, già che non ne poteva apportar altro che incomodo, et in particolare per la gran penuria di vittovaglie che si ha verso le frontiere.

Io partirò dimani verso Albagiulia, et le genti le lasciarò alloggiate in questi contorni, sin tanto ch' io sia certo della suddetta ritirata dil nimico, et assicurato ch' io sia di questo, lasciarò liberamente partire le genti di Silesia, già che si va approssimando il tempo loro, e riterò tutto il restante sin' ad' altre ordine.

Sarìa anco bene, che i commissarii affrettassero la lor venuta, acciò si potessero aggiustare le cose di questa provintia.

Il Stroya morse tre giorni sono[1] d' una febbre sopravenutoli, mentre si curava d' una ferita ricevuta nel combattere, che si fece con Tartari, della cui morte mi è dispiaciuto pur assai, per haverlo sempre conosciuto fedelissimo a Sua Maestà.

Con l' avviso havuto della ritirata dil nimico ho scritto al vaivoda, che si fermi nella sua provintia, et che havendo bisogno d' aiuti per firmar il piedi in essa, mi avvisi che li mandarò dui reggimenti di cavalleria Vallona; etc.

Dal campo vicino Cibinio, li 16 Ottobre 1602.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1602. Oct. No 12. Exp.)

Megjegyzés. Miként 1129. sz. a. válasza mutatja, Basta egyidejűleg megírta mindezt Rudolf császárnak is.

---

[1] Október 13-án.

1121.

Szeben melletti tábor, 1602 október 16.

Basta Vendramin Ferencz prágai velenczei követnek.

Tervei. Készül Prágába a császárhoz. Udvariassági sorok.

Io mi credevo che con l' haver discacciato i Tartari della Valachia, sì come scrissi a V. S. Illma, havessi a riposare qualche poco, *de a török mozdulatairól érkezett gonosz hírek folytán* [1] me ne vo tuttavia verso Albagiulia con alcuna guardia, lasciando il restante dell' esercito in questo contorno di Cibinio, sin tanto che io sia meglio certificato della retirata del nemico, et poi dividerò le genti nei presidii; ma se non vengono danari, dubito di qualche garbuglio.[2]

Io mi vo mettendo in ordine per venirmene a Praga, poichè Sua Maestà così comanda. Ben mi dispiace sin' all' anima di non potervi trovar la persona di V. S. Illma per farmi conoscer di presenza, quanto le sia servitore;[3] ma poichè questo per hora non può essere, voglio sperare sarà con qualche miglior occasione. Tra tanto la supplico tenermi in gratia sua, ringratiandola infinitamente dei buoni ufficii per me fatti verso la Eccellentissima republica, il cui favore riconosco da lei e starò con desiderio aspettando occasione di poter servire alla suddetta felicissima republica in generale et in particolare, e se saprò dove si trovi la persona di V. S. Illma non lasciarò per debito mio di salutarla con lettere; etc.

Dal campo vicino a Cibinio, li 16 Ottobre 1602.

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Dispacci di Germania 32. k. 242. l.)

---

[1] Elhagytuk, a mit előbbi jelentésében is megírt.

[2] Idáig meg van Hurmuzaki: Documente VIII. k. 256. l. is.

[3] Eddig terjedő duplicatuma Spinelli érsek prágai nuntiushoz meg van a római vatikáni Borghese-ltár III. 85. d. kötete 11. l.

1122.

Buda alatti tábor, 1602 október 21.

Mátyás főherczeg Bastának.

A tatárokon aratott győzelmedet haben wir aus deinem Schreiben vom letzten gnädiglichen gerne vernummen [1] *s reméljük, kihasználtad előnyeit, intvén, parancsoljad meg Radul vajdának, hogy seregeket küldjön* gegen der Donau werts, *hogy jövőre oly könnyen ne jöhessen a török arra felé.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 323. l.)

1123.

Gyulafejérvár, 1602 október 27.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Küldi Breuner ezredest pénzért, posztóért és czipőért.

Der Herr Obrister Preiner wirdt von euch zu Leihen begehren vierhundert Thaler par Geldt, fünf Stück schlechtes Tuch und sechzig par Schueh, die er für seine Knecht nötig bedarf. So ist demnach unser Begehrn, ihr wollet ihnen solches Geld, Tuch und die Schueh erfolgen lassen. Darfür versprechen wir selbsten, dass euch bezahlt soll werden von dem negsten Geldt, so herein komben soll. (Welches, wie wir vernemben allbereit auf die Strassen ist.) Werdet also nach Gelegenheit ihme zu thuen wissen; etc.

Actum Weissenburg, den 27. Octobris 1602.

P. S. Im Fall Balthaser Khraus Güeter allda hätte, wollet dieselben bis auf weiteren unser Befelch allda behalten und uns berichten, was für Güetern sein werden.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára II. fasc. 46. sz.)

1124.

Gyulafejérvár, 1602 október 28.

Basta Szászsebes szék evangelikus esperességének.

Quamvis ad humillimam R. V^{rae} supplicationem et quorundam fidelium Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis}

---

[1] Lásd kötetünk 1106. sz. a.

intercessionem pro parte Vestra nobis factam secundum privilegia atque indulta Sigismundi principis annueramus, ut decimae fiscum concernentes avehi vel asportari minime possint, nisi persoluta prius arenda aut in paratis pecuniis, aut ex fructibus ipsius decimae; cum tamen curia Albensis vino et frumento careat et magnopere indigeat decimarum comportatio moram nequaquam patitur, *rendeljük, hogy küldje meg sürgősen Fejérvárra köteles dézsmáját.*

(Eredeti, nagyszebeni evangelikus püspöki levéltár.)

1125.

Gyulafejérvár, 1602 október 30.

Basta Hunyad és Zaránd vármegye rendeinek.

A szászvárosiak panaszára rendeljük, hogy ennekutánna az postaság terhe viselésében minden időkben egyenlő terhet és gondviselést viseljen Kegyelmetek az szászvárosiakkal, de nevezet szerint az Haczoknak és Keresbányának; etc.

(Hunyadmegyei tört. és régészeti társulat XI. Évkönyve 148. l.)

1126.

Prága, 1602 október 30.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta soll auf diejenigen Siebenbürger, so von Sigismundo wieder hereingezogen und zu Wien viel Röhr und Rüstung eingekauft haben, darinnen in Geheimb gute Aufachtung halten lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 137. No 27.)

1127.

Budai tábor, 1602 október 30.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. Küldjön sürgősen segélyhadakat a budai táborba.

Auf dein gehorsambistes Schreiben vom 16. dieses [1] erindern wir dich gleich, dass wie wir dir vor diesem com-

[1] Lásd 1120. sz. a. szövegében.

municiert haben, der Serdar mit dem türkischen Kriegsheer zu Belagerung der Stadt Pest und Entsetzung der Stadt Ofen sich begeben hat, von der Belagerung der Stadt Pest seithero abgelassen, und wie wir dafürhalten, der Abzug mit dem türkischen Kriegsheer zu nehmen im Werk ist. Wann dann Ihr Kais Mt.... die Belagerung der Haubtstadt Ofen continuirn zu lassen gnädigist entschlossen, darzue füernemblich mehreres Fussvolks von Nöthen, das nunmehr in Siebenbürgen so hoch nicht zulässig ist, *rendeljük,* dass du, so viel ohne Gefahr der siebenbürgischen Festungen und Grenz oder derselben Provinz sein kann, das Pezzische Regiment und von dem Preinerischen Regiment etliche Fähndl *küldjél nekünk segítségül a legrövidebb úton* in das Feldlager vor Ofen ; etc.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár HKR. Oct. 96. Reg.)

1128.

Gyulafejérvár, 1602 november 2.

Basta Besztercze város tanácsának.

Tholdy István uram jelentötte nekünk, hogy az ő buzai tiszttartója vitte volt be tavaly az Kegyelmetek városában tutioris conservationis causa valami marháit, melyeket Kegyelmetek megtartóztatott volna. Azért hagyjuk Kegyelmeteknek, *hogy azokat felkerestetvén,* adja kezében Kegyelmetek ; etc.

Datum Albae Julia, die 2. Novembris 1602.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1129.

Prága, 1602 november 2.

Rudolf császár Bastának.

Dicséri eljárását, segítse meg budai seregeit.

Ex literis tuis proximis 16. Octobris datis [1] vigilantiam, prudentiam tuam militarem, quam in expeditioni-

[1] Mátyás főherczeghez intézett példánya 1120. sz. a.

bus istis adhibere, quaque periculis obviam ire, provinciaeque finibus prospicere consuevisti, libenter perspeximus ; *de mivel a török* audita obsidione Budensi ad Pestium rediit, ***nagyon szeretnők, ha Budát ostromló hadaink segélyére sietnél, vagy legalább küldhetnél valami csapatokat.***

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 152. l.)

1130.

Gyulafejérvár, 1602 november 5.

Basta védőlevele Abrudbánya város tanácsa részére.

Megerősíti a város lakóit régi kiváltságaikban.

Memoriae commendamus . . . quod prudentes et circumspecti iudex[1] et iurati cives, ac universi inhabitatores seu montanistae Abrugybányiensis nobis specificare curaverunt in hunc modum : Quomodo ipsi certa iura, libertates et immunitates haberent, quibus iidem hactenus usi et gavisi fuissent, et nunc in iisdem illegitime turbarentur, supplicantes nobis humillime, ut nos ipsos in huiusmodi eorum iuribus, libertatibus et immunitatibus benigne et nos ipsi conservare et per alios quospiam authoritate nostra plenipotentiali conservari facere dignaremur, neque eosdem in iis libertatibus turbari et molestari permitteremus, aut ad quorumvis instantiam in personis, rebus et mercibus propter debita, delicta et excessus aliorum (nisi primum de his coram iudice ipsorum exponentibus iuridice causam consecutus quis fuerit) arestare, et in aliorum officiolatu iuri stare cogeremus atque concederemus. Proinde aequum esse ducentes, eosdem iudicem et iuratos cives ac universos inhabitatores seu montanistas praedicti oppidi Abrugybánya in suis iuribus, libertatibus et immunitatibus antiquis, iuxta privilegia eorundem, in quarum quidem usu hactenus fuerunt, etiam in posterum, de mera et plena authoritate nostra

---

[1] Abrudbánya városbirája ekkor »circumspectus Paulus Literatus« volt, a ki a város kiváltságainak megerősítését Bastától kieszközölte.

a Sacra Caesarea M^{te} nobis attributa, perpetuo uti, frui et gaudere concessimus, prout concedimus etiam praesentium per vigorem. Quocirca ... *rendeljük mindeneknek, hogy a megnevezett város polgárait ne bántsák,* sed eosdem in omnibus articulis privilegiorum suorum conservare ... debeant et teneantur; etc.

Datum in civitate Alba Julia, die 5. mensis Novembris. Anno Domini 1602.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(A gyulafejérvári káptalan 1602 november 7-iki hiteles átirata a káptalani levéltár II. protocolluma 35—36. lapján. — O. l.)

1131.

Alvincz, 1602 november 9.

Basta Pezzen János Baptista ezredesnek.

Ha Solymos ostroma engedi, induljon ezredével Buda felé.

Sendo arrivato quì in Vinz per far qualche caccia, mi è sopravvenuto un corriere con lettere di Sua A. Ser^{ma}[1] comandandomi espressamente di incamminar subito il reggimento di V. S. con ogni diligenza verso Buda, già che il Visier si è retirato dall' assedio di Pest, senz' haver potuto far cos' alcuna. V. S. donque alla ricevuta di questa s'incamminerà con tutte le sue gente alla volta di Varadino, caso però che le cose del castello di Solmos non si trovassero in termine tale, che in un giorno, o dua lo potesse pigliare; ma quando si havesse a tardar d'avvantaggio, V. S. lasci ogni cosa e se ne vadi al cammino suddetto, come cosa che importa tanto. Scrivo anco in questo punto al mustermastro Lassota, che mandi a incontrar V. S. verso Varadino et che facci fare alcuna provvisione per il cammino di Filek, come quello ch' è più breve per arrivare dove Sua Altezza comanda; etc.

Di Vinz, li 9 di Novembre, anno 1602.

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

---

[1] Vonatkozik Mátyás főherczeg 1127. sz. levelére.

1132.

[Alvincz, 1602 november 9.]

Basta Lassota Erik kassai mustramesternek.

Kérem küldje emberét Pezzen ezredes fogadására Várad felé, a ki Füleken át a budai keresztyén hadsereg megsegítésére indúl.

(Elveszett v. lappang; Basta 1131. sz. a. leveléből.)

1133.

Prága, 1602 november 10.

Rudolf császár Bastának.

Basta betreff Bericht, was ungefährlich für Kriegsvolk zu Ross und Fuess zu erhalten und Versicherung des Lands Siebenbürgen und der dahin gehörigen Gränizhäuser nottürftlich sein möchte.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 137. No. 3.)

1134.

[Gyulafejérvár,] 1602 november 14.

Basta Rudolf császárnak.

Mivel a török-tatár veszély az országról elmúlt s az immár békéssé változott, engedélyt kérek, hogy felmehessek és személyesen tehessek jelentést az itteni állapotokról s kivált Radul vajdáról.

(Elveszett v. lappang; a császár 1145. sz. a. válaszából.)

1135.

Gyulafejérvár, 1602 november 25.

Basta Beszṭercze város tanácsának.

Mivel hogy ez ország magyar lovast és gyalogot szokott tartani, bocsátottunk az Kegyelmetek tartományára kétszáz lovas katonát telelni, oly instructioval, hogy azon

kívül bántása senkinek nem leszen, melynek pariáját Kegyelmeteknek küldtük,[1] Kegyelmetek azért az tartománynyal éléseket az ordinarium szerint szolgáltassa be nekik.

Datum Albae, 25. die Novembris. A. D. 1602.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1136.

Gyulafejérvár, 1602 november 26.

Basta özv. Buza Péterné, Hesdáti Erzsébet részére.

Nos Georgius Basta ... Memoriae commendamus, ... quod pro parte ... civitatis Colosvariensis *előmutattatván nekünk* generosae dominae Elisabet Hesdati, primum Ladislai Kemény de Gereomonostra, nunc autem postremo Pauli Buza egregiorum quondam relictae *végrendelete,*[1] *az átirt fenti oklevelet s a benne foglaltakhoz hozzájárulásunkat megadjuk.*

Datum Albae Juliae, die 26. m. Novembris. A. D. 1602.

Ellenjegyezte: G. Kerezturi secretarius.

(Eredeti, kolozsmonostori konvent ltára, kolozsvári plébániai ltár.[2])

1137.

Gyulafejérvár, 1602 november 26.

Basta bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Adassa vissza Siroki Pál elfoglalt belényesvidéki jószágait.

Siroki Pál, ki ennek előtte Báthory Sigmond ifjai közt volt, most penig ű Felsége jámbor szolgája, adja könyörgésének átala értésönkre, hogy az minemő jószágocskát jámbor szolgálatjáért neki conferált volt Báthory

---

[1] T. i. az instructiónak, de az sajnos nincs meg.

[1] Következik a kolosmonostori konvent kiadványa s benne Hesdáti Erzsébet 1602 november 19-én bediktált magyar nyelvű végrendelete.

[2] Rövid regesztáját ld. (tévesen november 27-ikinek jelezve) a *Történelmi Tár* 1898. évf. 350. l.

Sigmond ez előtt hét esztendővel, Belines vidékén, melyet Kegyelmed mostan tülle elfoglaltatott és minden hasznait elvítette, könyörgött azon minekünk, hogy írnánk felőlle Kegyelmednek, hogy keziben vissza bocsátanád azon neki conferált jószágit. Meggondolván azért azt, az erdéliekkel micsoda vígezisünk vagyon, ki ugyan felbomolhatatlan, intjük Kegyelmedet szeretettel és kérjük is barátságoson, hogy . . . bocsáttassa keziben, és ha mit jószágán vöttek, ki az földes urat illetné, Kegyelmed azt is visszaadassa neki, lehessen ennek utánna is elégséges az ű Felsige szolgálatjára. Erről több levelönket penig Kegyelmed ne várja. Et bene valeat.

Datum Albae Juliae, die 26. Novembris. A. D. 1602.

Ellenjegyezte : G. Kerezturi secretarius.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély; Prot. K/3. fasc. 219. No. 291.)

1138.

Gyulafejérvár, 1602 november 27.

Basta Haller Gábor fődézsma-bérlő és társa[1] részére.

Minthogy a kolozsvári aggház mĕrai birtokrészét adómentesítette, ne szedjenek utána semmi arendát.

Quoniam ex humillima relatione prudentum et circumspectorum primarii et regii iudicum, caeterorumque iuratorum civium praedictae civitatis Kolosvár, quosdam ex vobis totalis et integrae portionis possessionariae Méra vocatae, in comitatu praeallegato Colosiensi existentis habitae et hactenus ad xenodochium Colosvariensem tentae et possessae inhabitatores, contra contenta privilegiorum praetacti xenodochii et immunitatem eiusdem, ad arendae solutionem cogere et compellere velle intelligimus ; supplicantes nobis humillime, ut nos circa praemissa, de opportuno remedio et de via protectionis inhabitatorum praefatae possessionis Méra, ac observationis privilegiorum dicti xenodochii benigne providere

[1] Egregius Michael Literatus Járai de Kolosvár, substitutus perceptor arendae comitatus Colosiensis.

dignaremur: cum autem nolumus nos quempiam fidelium Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ et praesertim eos, qui contracta paupertate multisque miseriis et calamitatibus sunt obruti, iniustis eorum iuribus, immunitatibus, libertatibus, seu denique bonis ipsorum quibusvis, et ab eisdem iusto tamen et legitimo titulo ac praecise tentis et possessis per quospiam illegitime turbari, molestari, damnificari, seu ad munia, ac onera et gravamina illicita et insueta urgeri et sollicitari, *rendeljük, hogy ezentúl* inhabitatores ... portionis possessionariae Méra ad arendae solutionem seu ad varia onera et gravamina illicita et insueta *ne kényszerítsétek*.

Datum in civitate Alba Julia, die 27. mensis Novembris. Anno Domini 1602.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(A kolozsmonostori convent 1722-iki hiteles átirata, Erdélyi fiskális levéltár X. b. szekrénye B. fasc. 11. sz. — O. l.)

1139.

Gyulafejérvár, 1602 november 27.

Basta Rudolf császárnak.

Válasz. Rádul vajda kérésére seregeket küld Gyergyike ostromára. A sléziai hadakat visszahívják. A hajdúkat Basta Debreczenbe küldte telelni. Nyári Pál tudósítása.

Mir seind zwei Schreiben, eins vom 30. October, das ander aber vom 2. November von Euer Kais. Mt. zuekhumben.[1]

Was zum ersten anbelangt, die Röhr, so zu Wien von den obgemelten Personen erkauft worden, kann ich nicht glauben, dass es eine Sach sei, so etwas zu bedeuten hab, weil wann es eine grosse Menge und Anzahl derselben wäre, könnten sie anderer Gestalt nicht hergebracht werden, es sei dann mit Wagen, auf welche ich dann auch guete Achtung, wie sich dann mir auch gebührt, geben lasse. Damit man aber dessen mehrers versichert sei,

[1] Lásd őket kivonatosan 1126. és 1129. sz. a.

wäre guet dass Euer Kais. Mt. Befelch thäte, auf dass zu Wien Fleiss angekehrt würde, zu erfahren die Menge, wo oder wer sie erkauft. Under andern aber hab ich auch dem Mustermeister zu Caschau geschrieben, dass er dies Orts gueten Fleiss brauchen solle.

Was aber das ander, wegen der angedeuten Festungen anbelangt, ist jetzt nicht Zeit zu bauen und muss notwendig bis auf den Frühling gegen den April oder Maien ein Stillstandt gehalten werden, unterdessen kann man alle Anordnung thuen, damit man Holz führe zu solchem Effect, und zu Ankunft der Commissarien kann man mit den Städten handlen, dass sie Hülf mit den Arbeitern und Wägen thuen, auf dass man alsdann desto tapferer arbeiten müge, und wegen dies und anderer Geschäften, daran nicht wenig gelegen, wäre guet, dass die obgemelten Commissarii alher gelangten, weil der grösste Theil dieser Geschäften und Verrichtungen also hangen, denn ich kann mich allein, wie ich es zuvor geschrieben, nicht understehen, die Verordnung zue thuen, in allem dem, was zu einem solchen grossen Werk gehöret.

Der Wallach thuet Andeutung, das Castell Giorgiu,[2] an dem Thonau-Strom gelegen zu stürmen, und hat von mir 2 halbe Canonen (Carthaunen) zu gleich auch alle andere fürnembe notwendige Sachen und Volk begehrt, welchem ich wider geschrieben, dass alles bereit vorhanden und zugericht sei, und schicke ihme des Flanzen und Grafen von Solms Reuter, neben 2 m. Siculi zue Fuess.

Er, Waiwoda gibt auch für, dass er sich über die Thonau begeben will, und das Landt verderben und verheeren, und ich habe ihme gerathen solches zue thuen, denn ob schon nichts anderst erfolgen thäte, so machte er doch aufs wenigist ein gross Schrecken in selbem Lande.

In dieser Gegendt haben wir anderst nichts Neues nach der Presa, so der Obriste Pezzen an dem Castell

---

[2] Ezt az egykorú magyarok Gyergyikének nevezték; 1595 őszén Báthory Zsigmond fejedelem szerezte meg a töröktől, de azután ismét hatalmába került, mivel az erdélyiek többé nem törődtek vele.

Solmos gethan, die doch weit von seinem Proposito gewesen.[3]

Das Breunersche Regiment suecht, wie es sich zum besten erhalten kann, der Henckelsche Agent hat ihnen 12 m. Thaler ausgezahlt, und wäre guet, wie ich andere Mal auch geschrieben, dass Euer Mt. Befelch thäten, auf dass der Rest bis auf 30 m. ohn alles Bedenken auch noch möge hergeben werden, dann sonsten würde sich das arme Kriegsvolk übel gehaben.

Das Volk aus Schlesien befindt sich auf den Dörfern. Praetendiren, weil den 10. dieses kummenden Monats ihr Termin aus ist, abzuziehen, und da nichts anderst aufs neu fürfallen möchte, will ich sie ziehen lassen, weil der obgemelte Termin hiebei ist.

Als ich diese Briefe zuschloss, khomben mir Schreiben vom Herzogen von Teschen, welche mir andeuten, dass von den Ständen aus Schlesien die Verordnung gethan worden, dass sie alsbaldt abziehen sollen, welchem ich geantwortet und gebeten, dass sie nur noch bis auf den 10. dies kommenden Monats verbleiben wollten ; kann aber nicht wissen, ob sie noch verharren möchten, weil sich jetzundt keines sonderen Suspects oder Gefahr zu besorgen.

Darumb, wie ich Euer Kais. Mt. die vergangne Tage geschrieben, dass ich hab ein Anzahl Haiduggen gen Debricz geschickt, daselbst zu wintern, welche wie mir der Mustermeister zu Caschau schreibt, zugenumben, dass sich an der Zahl allbereit 4 m. befinden, und wäre

---

[3] Solymos vára (egy 1602 november 13-iki német tudósítás szerint) november 10-én reggel jutott Pezzen hatalmába, a miről még az alábbiakat találjuk benne : A vár egy magas hegyen van és árka 24 öl mély. A várban őrségül egy aga volt 90 törökkel, meg Székely Mózes udvarbírája (Hofrichter) 6 magyarral, jól ellátva élelmiszerrel. Pezzen az ágyúkat katonáival vontatta fel ostromára, mert marhával lehetetlen volt s mindjárt lőni kezdette. Erre a törökök követet küldtek ki hozzájuk s vasárnapra (10-ikére) feladták a várat szabad elvonulás mellett. Pezzen a fegyverüket is meghagyta, de a magyarokat rögtön felakasztatta, az udvarbirót (provisor) pedig Bastához küldte. (Eredetije a wittingaui Schwarzenberg-levéltár 6033. sz. a.)

guet, dass Euer Kais. Mt. dem Mustermeister Befelch thäten, damit er keines Wegs die gemelten Haiduggen von einander trennen thäte, sondern dass er sie an den Frontieren erhielte, aufs beste er könnte, auf dass, wann sich in dieser Gegendt etwas zutragen sollte, man sie umbgeben und haben konnte, den bei diesem Eis oder Gefrier werden sie uns weit viel nutzer sein, als die Schlesische Cavalleria, wie ich dann auch destwegen dem Mustermeister geschrieben. Aber die Verordnung Euer Mt. wird ohn allen Zweifel viel mehr Kraft haben.

Eben in diesem Puncto kommen mir Briefe vom Nyari Paul, in welchen er mich avisirt, dass sein Kriegsvolk ein grosse Anzahl mit Türggischen Briefen überkhumben, und dass under denselben auch etliche vom Wallachischen Waiwoda an die fürnembste Türggen geschrieben sindt, damit sie für ihme bei ihrem Herrn intercedirn wollten, kann aber nicht wissen, ob dieselben Briefe von diesem Waiwoda sein, oder allein von dem Radul, der da praetendirt die Possess der Provinzen zu haben, oder aber, ob sie nur schlecht von den unserigen sein, zu suchen und zu verbringen mehr Zeit. Aber von diesem hat er mir gar kein Meldung gethan, und zu zweiffeln, dass sie sein seien, oder wie es beschaffen. So will ich hin und wieder ihme dies Geschütz geben, aber damit ichs nicht also mache, dass er irgendt einen Argwohn habe, will ich ihme das obbemelte Volk auch schicken und unterdessen zusehen, was es doch werden will, und desto mehr Avviso zu haben, soll Chluziar Radul, der Bruder des Stroya alle Tag bei mir ankhomben, seinen Weg nach Prag zu nemben, und ich durch lange Praktiken, die ich mit diesem habe, glaube alle Sachen habe allzeit nach dem Tode des Stroya von diesem gezweifelt, wie ich dann vermeine, dass ich Euer Mt. solches auch geschrieben hab. Denen ich mich aller underthänigist befehlen thue.

Datum Alba Giula, li 27. Novembre. Anno 1602.

Az irat élén: Translation Georgen Basta Schreiben aus Alba Giula vom 27. November 1602.

(Egykorú fordítás, bécsi hadi ltár F. A. 1602. XI. 4.)

1140.

Gyulafejérvár, 1602 november 28.

Basta Besztercze város tanácsának.

Három követet küldjenek a deczember 10-ikére hirdetett országgyűlésre, adóhátralékukat magukkal hozván.

Cum ex matura deliberatione dominorum Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ consiliariorum, nobiscum in Transilvania existentium, regnicolis trium nationum regni huius Transsilvaniae et partium ei subiectarum ad decimum diem mensis Decembris, hic Albae Juliae comitia partialia indicere decreverimus, ut ea, quae ad commune bonum patriae pertinebunt, et commoda, salutariaque provinciae videbuntur, in publico proponamus et pro statu praesentis temporis, cum aliis dominis regnicolis, secundum usum veterum atque instituta delibereremus, *rendeljük,* ut ex civitate et districtu vestro iudex primarius cum duobus fratribus vestris . . . ad diem et locum praefixum confestim expedire debeatis et teneamini. Quod autem ex contributione, in generalibus comitiis Meggyesini celebratis ordinata, residuum est, absque ulla mora et cunctatione vobiscum apportare atque administrare nequaquam praetermittatis ; etc.

Datum Alba Juliae, die 28. Novembris 1602.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1141.

Gyulafejérvár, 1602 november 29.

Basta Fekete János gyalui udvarbírónak.

Adassa meg Sennyei Pongrácznak egyházi dézsmáját.

Akaránk erről irnia, mivel hogy Sennyei Pongorácz uramra biztuk volt Gyalu tartományában való papok dézmáját, ki szent egyházhoz való volt, az hol catholicus papok volnának, szóllottunk volt Chiaki urammal is a'

felől, hogy ahhoz ne nyúlna, mivel hogy szent egyházhoz való jövedelmet illeti. Hagyjuk azért és parancsoljuk, hogy minden helyeken felkerestetvén, avagy falu birájánál, vagy penig egyház fiánál volna, mindeneket ez levél mutató szolgájának kezében adassad és Colosvárra egy bizonyos helyre, az hol akarja takarittassa ; etc.

Datum Albae, 29. Novembris. A. D. 1602.

Ellenjegyezte : Georgius Kerezturi secretarius.

Külczíme : Egregio Johanni Fekete, provisori arcis Gyalu etc. Amico nobis honorandissimo.

(Eredeti, gróf Csáky Vidor nemz. ltára, Lőcse ; K. fasc. 379.)

1142.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 2.

Basta Segesvár város tanácsának.

Fahordásra való szekereket, lovakat küldjenek.

Miért hogy az ű Felsége fejérvári háza igen megfogyatkozott fa nélkül, az téli idő penig rajtonk vagyon, hagyjuk és nostra authoritate parancsoljuk is serio, hogy mindjárást onnan széketekbűl küldjetek harmincz-két jó szekeret lovastól, emberestül fa hordani, azoknak penig egy hétig való élést adjatok, az egy hét eltelvín viszontag annyia számú szekeret küldjetek, és ezeket vissza bocsátjuk ; etc.

Datum Albae Juliae, die 2. Decembris. A. D. 1602.

Ellenjegyezte : Georgius Kerezturi secretarius.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 98. sz.)

1143.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 3.

Basta Miksa főherczegnek.

Mentegeti magát, hogy rég nem írt. Erdély nyugodt állapota. Maga készül Prágába per rimostrare alla suddetta Maestà il bisogno, et supplicarla vogli mandar alcun' altro per haver cura di questa provintia, perchè io non intendo volerci far altro ; etc.

(Jorga : Studii și documente XX. kötete 268. l.)

1144.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 6.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Mivelhogy Nagy-Győri Mátyás [1] deáknak könyörgésére megengedtük, hogy egy János deák nevű kereskedő atyjafiának haláláért, nevéért és elfosztott marhájáért, kit valami boérok igaz útában megöltek és marháját, pénzét elprédálták volt ez előtt való esztendőben, holott igazságát az moldovai vajda [2] előtt is törvény szerint megnyerte, azon törvénnek sententiája szerint itt Erdélyben minden helyeken, a hol moldovai boérok marháját, pénzét avagy adósságát találhatja, mindenött tarthassa és arestálhassa; hagyjuk, *hogy ottlévő marháját felkerestesse és* adja kezébe, fogyatkozás nélkül; etc.

Datum Albae Juliae, die 6. Decembris. A. D. 1602.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1145.

Prága, 1602 deczember 6.

Rudolf császár Bastának.

Ex proximis tuis 14. Novembris die datis,[1] quis modo rerum Transilvanicarum status sit, *megértettük; de látva, mily zavarok környeznek,* non satis tutum existimamus, te hoc tempore ad nos, donec Transilvaniae bene prospectum sit, excurrere.[2] *Ezért még maradjál. Egyúttal véleményedet kérjük jövő nyári hadfolytatásunk iránt.*

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 154—155. l.)

---

[1] Irva így: Matthias. [2] Jeremiás Mogila vajda.

[1] Ismeretlen, nem maradt reánk.

[2] Távozását még az erdélyi császárpártiak is ellenezték, úgy hogy nemsokára a császári udvarból három ezer forintot küldtek Basta feleségének »acciò possa venir di Fiandra«, csakhogy Basta maga ki ne mozduljon Erdélyből; Hurmuzaki: Documente VIII. k. 260. l.

1146.

Prága, 1602 deczember 9.

Rudolf császár Bastának.

Herr George Basta solle sich fürderlich erkundigen, und berichten, wie stark des Obristen Pezzen Regiment vom 6. März 1601. Jahrs daher gewest, wie viel der Mautsischen (?) *Knecht herausgezogen, was für ein Anzahl zue Grosswardein, auch anderer Orten in dieser blieben, wo die gestarkt, wie stark sie sich anjetzo befunden, und was mit dem Fähndl, so in Grosswardein gelegt für ein Gelegenheit habe.*

(Kivonata, bécsi Kpü. ltár, Repertorium Prag 1602. fol. 655.)

1147.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 11.

Basta a kolozsmonostori konventnek.

Cum Ser[mus] dominus d. Sigismundus, Dei gratia Transilvaniae et Sacri Romani imperii princeps etc. . . . generosi domini Joannis Szentpáli de eadem Szentpál, comitis comitatus Colosiensis *érdemeiért* totales et integras possessiones Chianad et Alamor vocatas in comitatu Albensi Transilvaniae existentes antea ad curiam Monora tentas et possessas . . . in anno Domini 1601 in civitate Colosvar 3. die mensis Maii *11,000 frt. zálogösszegben neki adta, rendeljük ezennel,* ut acceptis praesentibus unum ex vobis mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente egregius et nobilis Andreas Piski, sive Georgius Nagy aut Michael Gálteöi de eadem Gálteö, seu Ladislaus Hosszutelki, de eadem Hosszutelek homo noster per nos ad id specialiter transmissus aliis absentibus . . . *őt a felsorolt jószágok birtokába iktassák.*

(Eredeti, kolozsmonostori konv. ltár Cista 3. fasc. 5. No. 34. — O. l.)

Megjegyzés. Ez iktatólevelet egészen szokatlan módon a *Lecta* helyett Basta sajátkezüleg aláírta, pecsétje meg kívül van, nem az oklevél alján, mint rendesen szokott lenni.

1148.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 14.

Basta megerősítő levele Thoroczkay Máté unitárius püspök és superintendens részére.

Confirmatio R. D. Matthaei Thoroczkai superintendentis per Georgium Basta exhibita.

Nos Georgius Basta dominus in Sult, eques auratus, Sacrae Cesareae Regiaeque M^{tis} et Catholici regis Hispaniarum consiliarius bellicus, eiusdemque Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} in Transylvania generalis capitaneus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod posteaquam honorabiles viri domini pastores certarum ecclesiarum unum verum Deum et mediatorem JESUM Christum profitentium in generali ipsorum synodo et congregatione Thordae die vigesima quarta Januarii anni Millesimi sexcentesimi primi habita, communibus suffragiis et unanimi consensu honorabilem virum dominum Matthaeum Thoroczkanum, doctrina, eruditione, morum integritate, vitaeque innocentia praestantem ad obeundum munus superintendentis elegissent; supplicarunt nobis debita cum instantia, ut nos quoque hanc ipsorum electionem pro rato atque firmo habere vellemus. Nos itaque accedente primariorum quorundam praeclara commendatione, quibus virtus, eruditio, probati mores et in primis vita ipsius domini Matthaei Thoroczkani honestissime, acta multis argumentis perspecta fuit, atque etiam certa spe inducti, quod ipse ad sustinendum hoc laboriosissimum et gravissimum munus omnes ingenii sui corporisque nervos sit collaturus, nihilque unquam alieni ab officio suo nec publice, nec privatim tentaturus aut commissurus sit: Eundem Matthaeum Thoroczkanum (quod DEUS feliciter vertat) authoritate functionis nostrae, in episcopum et superintendentem ecclesiarum praescriptarum, ab ipsis pastoribus electum in eadem functione roborandum atque confirmandum duximus, quemadmodum roboramus et confirmamus praesentium per vi-

gorem; dantes et concedentes eidem omnimodam plenariamque potestatem atque authoritatem in praedictis ecclesiis iurisdictioni suae subiacentibus ex collegii sui praescripto ministros probatos constituendam, causas matrimonii et alias quaslibet forum spirituale concernentes cognoscendam, diiudicandam sententiamque decisivam de eis ferendam, [scand]ala[1] et errata ministrorum corrigendam, rebellesque debito modo puniendi; item laicis adversum clerum contendens ius et iustitiam dicendi ecclesias suas bono et decenti ordine regendi, eaque omnia, quaecunque sui muneris esse censebuntur rite peragendi et exequendi: imo, damus et concedimus hisce litteris nostris. Quapropter universos et singulos archidiaconos, diaconos, plebanos et singulas universasque ecclesiasticas personas, alios etiam saeculares homines cuiuscunque status et conditio-nis, quorum interest vel intererit serie praesentium benevole requirimus, eisdemque authoritate nostra plenipotentialiter a Sacra Caesarea Regiaque M^{te} nobis attributa committimus et mandamus firmiter, ut a modo in posterum annotatum Matthaeum Thoroczkanum pro vero et legitimo dictarum ecclesiarum unum verum DEUM et mediatorem JESUM Christum profitentium episcopo et superintendenti salutare, agnoscere et reputare, ac in omnibus ad ipsius functionem spectantibus debitam ipsi reverentiam atque obedientiam praestare, imo proventus etiam universi ipsi ratione officii sui cedere et provenire debentes eidem integre administrare et per eos, quorum interest administari facere modis omnibus debeant et teneantur. Nec secus faciant. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Juliae, die decima quarta mensis Decembris. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo secundo.

G. Basta mpr. G. Kerezturi secretarius mpr.

(Eredeti, nagy pátens-alakú, Basta nagypecsétjével megerősítve, a kolozsvári unitárius főgimnázium könyvtárában.[2])

---

[1] A papiros összehajtásánál származott lyuk miatt hiányos.

[2] Basta ez értékes aktájára *Kelemen* Lajos kolozsvári unitárius főgimnáziumi tanár úr akadt és szíveskedett figyelmeztetni.

1149.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 15.

Basta megerősíti a gyulafejérvári országgyűlési végzéseket.

Ez a deczember 10-ikére hirdetett országgyűlés partialis volt és végzései 13 pontból állnak.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 155—161. l.)

1150.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 18.

Basta Kolozs vármegye rendeinek.

Memoriae commendamus ... quod nos *figyelembe véve* viduitatis et orbitatis nobilis dominae Annae Sós, relictae quondam egregii Joannis Koszta de Kis Petri, in quam ipsa ob recentem mortem praefati quondam Joannis Koszta devenisse perhibetur, *vagyoni ügyei lebonyolítására egy évi és 3 napi határidőt engedélyezünk.*

Datum Albae Juliae, die 18. m. Decembris. A. D. 1602.

Ellenjegyezte : G. Kerezturi secretarius.

(Eredeti, Sombory-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1151.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 18.

Basta Kolozs vármegye rendeinek.

Quoniam nos nobilem dominam Annam Sós, relictam nobilis quondam Joannis Koszta de Kis Petri *védelmünkbe fogadtuk, rendeljük, hogy őt mindenkivel szemben,* specifice autem contra illegitimam impetitionem nobilium Gabrielis Bodoni et Joannis Horwat de saepefata Kis Petri *megvédelmezzétek.*

Datum Albae Juliae, die 18. m. Decembris. A. D. 1602.

Ellenjegyezte : G. Kerezturi secretarius.

Alatta, a secretarius neve alá egykorú kéz (más tintával) ezt írta : Kutya magyar.

(Eredeti, Sombory-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1152.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 20.

Basta [Vendramin Ferencz prágai velenczei követnek.]

Katonáinak engedetlensége, a mi lázadást fog okozni.

Várom a császári biztosokat con grandissimo desiderio *s csak azt sajnálom, hogy zsoldhiány miatt kénytelen vagyok tűrni* che il paese sia tutto ruinato dalli soldati, li quali sono tenuti a tale d' insolenza, che non solo non mi prestano obedientia per la maggior parte, ma trattano anco un ammutinamento generale, che sarebbe un' ultima ruina di questo. *Ezekért az okokért szeretnék személyesen jelentést tenni ő Felségének.*

(Elveszett v. lappang ; Hurmuzaki : Documente VIII. k. 260. l.)

1153.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 21.

Basta Besztercze város tanácsának.

Higyjék meg, a mit szolgája : Lodi Simon által üzen.

Hiemit khumbt unser Diener Simon Lodi,[1] der wird in unserm Namen euch etwas anbringen. So wollet ihr demselben ungezweifelten Glauben geben, und dasselbe, was er euch vermelden wird, also ins Werk richten, und gänzlicher vollziehen ; etc.

Actum Weissenburg, den 21. Decembris 1602.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1154.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 23.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Ne bántsák a kolozsvári jezsuita-kollégium jobbágyait s őket csupán bíró útján vonják felelősségre.

(Eredeti, Erdélyi fiskális ltár XXII. szekr. L. fasc. 14. sz. — O. l.)

[1] Irva hibásan így : Lade.

1155.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 28.

Basta Rudolf császárnak.

Véleménye Erdély további megtartása és kormányzása felöl. Az erdélyiek megbizhatatlanok lévén, idegen hadakat kell ellenök tartani. Erdély annyira elszegényedett, hogy 100 ezer forintnál több jövedelme nem lehet, holott kormányzása legalább 360 ezer forintba kerül. Várad jelentősége. Megerősítése szükséges, mivel a török ostromára készül. Hasznos lenne erődöt építtetni az erdélyiekkel Szamosújvár helyére s annak fejében elengedni adójukat. A mellett vajdát adni nekik maguk közül, de olyat, a ki a császártól függjön; a havasalföldi vajdát pedig érdekösszeköttetésbe hozni az erdélyivel, hogy egymást ellenőrizzék. Ez volt a római császárok politikája is és így tarthatja meg a császár Erdélyt is magának.

Sperai, come sommamente desideravo, di venir per tempo in Praga, et quando se fosse degnata di ascoltarmi, trattar a bocca con la Maestà Vostra Cesarea del stato di questa sua provincia di Transilvania con maggior sodisfattione forse, e meglior effetto. Ma poichè l' arrivo de' commissarii m' ha incaricato l' assistere ad eseguire i comandamenti della Maestà Vostra, cosa che potrebbe ritardare la mia venuta più del bisogno, sendo il tempo innanti pur assai, mi son risoluto di mostrarli in carta i miei pensieri intorno tal soggetto, al meglio che ho saputo, acciò non manchi il tempo di far quella deliberatione che più li parerà, humilissimamente supplicandola a ricevere ciò in buona parte, come che venghi da un suo humilissimo servitore.

È certissimo che chiunque fa guerra, la fa per avanzare e non per perdere, e l'avanzo non tanto s' intende dell' utile del denaro, quanto dall' acquisto di nove forze in novi popoli et aggiunti di paese, atti ad apportare a gl' altri stati comodo, et incomodo alli nemici, a qual scopo risguardano principalmente i consegli, che precedono la deliberatione. Se ben si consideri la provincia di Transilvania, in quanto alla comodità del sito, non è dubbio alcuno, che sostentarsi è per apportare

grand' utile a i regni di Sua Maestà, sendo per lo comodo a dar molestia al Turco, non solo nelle vicine frontieri, ma con le scorrerie ancora fatte a' suoi tempi oltra il Danubio, a mantenere in fede il Valacho, tener in timore il Moldavo, dar che pensare al Polaccho, e far qualche buon' effetto contra la superbia ungara.

Ma nel sostentarla sta il ponto, se si possa, e debba, e come?

Al sostentare l'acquisto del terreno concorrono le forze et il dinaro. Le forze consistono nella gente e le fortezze. In quanto alle fortezze, non n'è pur una per di detro il paese, che possi aspettare cento cannonate. Alle frontiere poi sono Lippa e Jeneö, tanto nominate, che quali siano, basta a dire che i Transilvani pochi anni fa recuperarono dal Turco; ciò che sii Varadino è stato altre volte a bocca, et a pieno informata Sua Maestà, et insieme supplicata a non voler fondarsi sul non haver potuto il nimico prenderla una volta.[1] Che se questa regola valesse, havressimo Agria e molte altre piazze in Ungaria, e tanto più, che se si perde questa piazza è spedita Ungaria Superiore e la Transilvania insieme. Sendo dunque sì poco da fidarsi su la forza delle piazze, conviene supplire con la gente, qual sarà o paesana, o forestiera.

In quanto alli paesani di questa provincia, oltre che sono di natura inconstantissimi, non ponno essere di peggiore intentiome, di quel che sono. Onde havendosi il nimico in casa, dà il solo sospetto gran distrattione alla forestiera, non ardendo nè condurne buon numero nell' essercito, nè lasciarli alle spalle soli, e massime che sono circondati da vicini potenti et emuli, o nemici di Sua Maestà, che non cessano mai senza perdere occasione alcuna d' instigare a cose nove, sì che si deve solo fondar su la gente forestiera con gran costo.

Pensaranno forsi alcuni, come pure discorrano molti, che non si trovano in fatto, se non ci potiamo servire della gente Transilvana, nè potiamo almeno cavar il dinaro per assoldare la forestiera et altri apparecchi

[1] Itt 1598-iki visszavert török ostromára czéloz.

della guerra, havendo sempre questo regno havuto fama di essere pieno di tutte le cose necessarie. Fu veramente tale, ma ne restano a pena i vestigii, in tal modo il ferro, il fuoco, la peste, la fame l' hanno consumato. V' è ben avanzata qualche nobiltà, ma il villano, ch' è quello che dà al vivere e fa l'entrate, è morto. Onde habbisi per fermo, che non sarà picciola somma, se il principe ne potrà cavare cento millia talleri l' anno, mentre ch' ella si trova in questo stato.

Hor considerato l' acquisto s'esamini dall'altra banda, quanto possi costare a Sua Maestà il sostentare questa provincia, et in particolar quest' anno, che a tre capi si riduce, cioè: intorno i presidii ordinarii, intorno l' essercito necessario in campagna contra le forze di quelle frontiere, e finalmente contra l' essercito reale del Turco, se si risolva piegare in qua con tutte le forze. Et in quanto al primo, sendo i sudditi renitenti o malcontenti, quantunque non s' havesse altro nimico, converrà a Sua Maestà tener d' ordinario qualche numero di soldatesca forestiera nel paese, sì per i presidii delle fortezze, che non potrà esser meno di mille fanti, come 500 in guardia del Generale, insieme con mille cavalli per soccorrere con l' uno et l' altro, dove il bisogno lo richiedarà; numero, che nè anco bastarebbe, quando i Transilvani si risolvessero di tentare cose nove, e pur ascende il soldo a 30 m. talleri il mese, che fanno 360 m. l' anno, cioè da 250 m. più di spesa, che non è l' intrata.

Intorno l' apparecchio di questo anno in campagna, sarebbe per ogni buon rispetto necessario il prevenire facendo impresa di Temesvar o Giula, che servirebbe almeno per fare perdere tempo in racquistarlo al nimico, quando venisse con gran forza; però sarà necessario mandar al fin di Maggio dui reggimenti di Alemanni, 3 mila archibugieri dell' Ungaria Superiore, con la solita cavalleria di Silesia et 4 m. archibugieri Siculi si potrebbono cavare da questa provincia, e 3 mila ne potrebbe dar il Valacco. Converrà anco per la gran penuria di questo paese, che Sua Maestà provveda dall' Ungaria Superiore

fin' a 25 m. khibili [2] di fromento, facendone massa a Varadino. Il medesimo si dice dell' artigleria e munitioni di guerra, che conviene far venir da Cassovia, sendo che dal paese non se ne potrà cavare oltra sei o vero otto pezzi della grossa.

Ma perchè da più bandi vengono avvisi, ch' il Turco quest' anno doppo ch' avrà ben provvisto Buda, si voltarà con tutte le forze verso Transilvania e tentarà prima d' ogni altra impresa di Varadino, sì per fare buona diversione de' nostri dal Danubio, come per la speranza che tiene d' acquistare facilmenté quella piazza, con che taglia fuori la Transilvania e mette le mani nella gola all' Ungaria Superiore, e deve credersi che sii messo molto bene al punto da fuggitivi Transilvani, che non fanno altro, che con il facilitare l' impresa, incitare il Turco sopra questa provincia; onde sarà informatissimo della debolezza e mancamenti di Varadino, con la guarnigione e provvigioni, che tiene di nissun momento. Però deve considerarsi che in tal caso non sarìa facile il soccorrere la piazza con le forze sopraditte, nè all' essercito, che fosse intorno il Danubio sarìa possibile il venirvi, non havendo comodità di vettovaglie, non solo questa provincia, ma nè anco l' Ungaria Superiore per un essercito reale; sì che bisognarebbe pensare di rinforzare poi avanti la venuta del nimico le forze già domandate d' haver al fin di Maggio.

Hor ponderando molto bene, quanto piccolo sia l' utile che si può cavare da questi stati, che con nessuna proportione può contrapesare le spese, le fatighe, i pericoli, che vi son passati e passaranno, può venir ad ogni fedele servitore di Sua Maestà desiderio, che si trovasse qualche accomodamento alle cose, onde vi restasse la riputatione di Sua Maestà, e cessassero le gravi spese, per impiegarle in meglior luogo, il che forse potrebbe conseguirsi nella maniera che segue.

Potrebbe Sua Maestà proporre a' Transilvani, che li facessero una fortezza nel posto di Samosuivar (che tiene Varadino al fianco, et alle spalle Sacmar, Keövar,

[2] A német *Kübel (köböl)* olaszos írásmódja.

Nagybanya et Hust,) tanto grande, che fosse capace d' un presidio di 500 Alemanni, mantenuti alle spese di Transilvania in luogo di tributo, lasciando loro il resto delle fortezze, se pure fortezze si ponno chiamare, insieme con li loro privilegii e libertà. Si potrebbe oltra ciò proporre ad essi Transilvani un vaivoda della loro natione, a gusto di Sua Maestà, lasciando in libertà di dar o non dare tributo al Turco, riservatosi in segno d' obbedienza qualche regalità, come il batter moneta sotto il nome di Sua Maestà o altro simile; con che Sua Maestà si discarica del travaglio d' haver a sostentare questa provincia, quale con una buona fortezza nelle viscere sforzarà sempre ad essere dependente da se, nè deve sospettarsi, che di questo funo si possino già mai liberare i Transilvani, insufficiente senza dubbio di tentar per se stessi una simile fortezza. Ne havrebbe punto del ragionevole, che tolta lor via la molestia de' soldati e restituita la libertà, chiamassero in aiuto il Turco ad espugnarla, per il pericolo, che doppoi presa non se la retenesse per se, come ha fatto con altri, e Buda liberata dall' assedio per Solimano è loro troppo domestico documento.[3] In quanto al Valacho poi si potrebbe in qualche maniera di consideratione, secondo meglio parerà a Sua Maestà, congiongere al Transilvano, et in modo interessarli insieme, che l' uno fusse per essere guardia et freno dell' altro in servitio di Sua Maestà.

Con quest' arte già Roma, sì diligente osservatrice del puntiglio della riputatione, e non solo i primi monarchi: Ottaviano, Tiberio e gli altri più vicini, ma in più longa successione gli imperatori, sì d' Oriente che d' Occidente, doppo l' haver acquistato molti regni e principati assai lontani, o di gente barbara da farci pace; fondamento per la loro volubilità, et atti più tosto a distrahere le forze loro con grosse guarnigioni, restituirono a i loro Signori o altri, che più a popoli piacesse, acquistando così l' amicitia loro et obbligandoli alla difesa delle frontiere dell' imperio

[3] Bastának Buda 1541-iki elestére vonatkozó e czélzása történelmünk ismeretére vall.

da altra forza esterna, e facendosi honore della necessità, in donare ciò che non metteva loro conto di ritenere ; sì che deve giudicarsi più che a bastanza alla reputatione di Sua Maestà l'haver potuto levare un principe e porvene un altro, e l' haver havuto in modo la provincia in mano che l'havrebbe potuto distruggere totalmente, se non li fusse più piaciuto il camminar la via della clemenza.

E tutto ciò sia discorso per modo d' una sincera e fedele proposta, senza voler dar ordine alcuno a Sua M. Cesarea.

Albagiulia, li 28 Dicembre 1602.

(Egykorú másolat, bécsi hadi ltár Prager HKR. 1601. 61.)

Megjegyzés. Kisebb-nagyobb eltéréseket mutató latin fordítása megjelent az *Erdélyi országgyűlési emlékek* V. k. 175—180. lapján ; más olasz példányából magyarra fordítva kiadta id. gróf *Teleki* Domokos a *Századok* 1868. évf. 553—8. lapján ; de mindkettő hibásan 1601 deczember 20-iki kelettel.

1156.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 29.

Basta, Molart János és Burghausen Miklós császári biztosok Rudolf császárnak.

Mivel az ellenség felől gonosz hírek érkeznek, ajánljuk Várad sürgős megerősítését.

(Elveszett v. lappang ; Bastáék 1209. sz. a. jelentéséből.)

1157.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 30.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Hagyjuk és császártól ő Felségétől nekünk adatott plenipotentialis authoritasunkból parancsoljuk is, hogy az mely moldovai marhát Nagy-győri Mátyás diák instantiájára ott várastakban arestáltatok, maradjon azon arestatio alatt, de addég az satisfactio haladjon, mig ez megtartott kalmárok Moldovában hirré teszik és megfizettetnék ez supplicansnak azokkal, kiket törvinnyel elért ; etc.

Datum Albae Juliae, die 30. Decembris 1602.

Ellenjegyezte : Georgius Kerezturi.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1158.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 31.

Basta a szerdahely-széki ev. esperességnek.

Adja át a székbeli dézsma-arendát Haller Gábornak.

Az mely arannyal az arendába abból az székből tartozik Kegyelmetek, hagyjuk . . . hogy azt mindjárást fogyatkozás nélkül Haller Gábor uram kezében adja Kegyelmetek, mert azt semmiképen meg nem engedhetjük, hogy az magatok dézmájában tudja Kegyelmetek. Az mi penig az magatok dézmáját nézi, mihelt Haller Gábor uram kezében pénz jő, arról megelégíti Kegyelmeteket; etc.

Datum Albae Juliae, die ultima mensis Decembris. Anno 1602.

Külczíme : Honorabili decano pastorum Saxonum in sede Saxonicali Zeredahely commorantium etc. Domino amico nobis colendo.

(Eredeti, nagyszeben ev. püspöki levéltár.)

1159.

Gyulafejérvár, 1602 deczember 31.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

A kolozsvári jezsuita-kollégium jobbágyai érdekében.

(Eredeti, Erdélyi fiskális ltár XXII. szekr. D. fasc. 1. — O. l.)

1160.

Prága, 1603 januárius 3.

A Prágai udvari haditanács Bastának.

Dem Herrn Georg Basta wirdet wider-geantwortet, dass Ihre Mt. aus seinen Schreiben die Beschaffenheit mit Siebenbürgen, Wallachei und Moldau gnädigist vernommen hätte és igyekezzék Radul vajdát országával hűségben megtartani *und weil die Wallachei nahenter gelegen und daselbst an Treidt Überfluss sein sollte,* szerezzen onnan eleséget.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No 4.)

1161.

Kolozsvár, 1603 január 5.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Adassa vissza kolozsvári Balogh Mihály jogtalanul elfoglalt vagyonát.

Balogh Mihály kolosvári, adá minekönk értésönkre, hogy Másás Tamás, ugyan kolosvári, contra viam iuris, adós nem lévén nekie semmivel, bizonyos summa érő marháját elvötte volna, ki ő neki nagy kárára lött volna. Hagyjuk azért . . . hogy Kegyelmetek minden haladék nélkül törvénynél meg látván, ha igazsága vagyon hozza, az megnevezett Balogh Mihálynak marháját az vagy marhájának az árát restituáltassa ; etc.

Datum Claudiopoli, die 5. mensis Januarii. A. 1603.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 54. sz.)

1162.

Róma, 1603 január 15.

P. Aquaviva Claudio jezsuita-generális Bastának.

Zelum optimum Ill^{mae} Do. V^{rae} erga religionem catholicam *megértettem P. Maiorius jelentéséből, a ki most visszatérőben lévén, általa fejezem ki köszönetemet* de eximia erga nostrae Societatis homines, *melyet annyiszor kimutatott.*

(Fogalmazvány, a Jézus-Társaság levéltára.)

1163.

[Gyulafejérvár, 1603 január 20.]

Mogila Jeremiás moldvai vajda követei Bastához.

Urunk nagy hálával vette, hogy Marko vajdát visszatartotta s az iránta tanusított jóindulatát jöttünk nevében megköszönni, biztositván hűségéről, mit azzal is hajlandó

megmutatni, hogy si hostium Suae Mtis hostiles conatus intellexerit *mindenkor kész megsegíteni.*[1]

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 188—191. l.)

Megjegyzés. A moldvai vajda követei kívánságára felelve, Basta előadta rövidesen vele való összeköttetése főbb mozzanatait, majd külön feleltetett nekik Sennyei Pongrácz és Bornemisza Boldizsár által, biztosítván őket arról, hogy ha uruk továbbra is hű marad ő Felségéhez, mindenkor számíthat támogatására.

1164.

Prága, 1603 január 20.

Rudolf császár Basta és az Erdélybe küldött császári biztosok: Molart és Burghausen számára.

Wir haben aus etlichen Schreiben, so von dir, Basta allher einkomben, mitleidentlich verstanden, *hogy Erdélyben nagy szűke van a gabonának s mivel Felső-Magyarországon sincs fölösleg, de meg Havasalföldéből könnyebben beszerezhető,* wie wir dir Basta von unserer Kriegs-Expedition vorlängs angedeut,[1] *rendeljük, beszéljetek* mit etlichen siebenbürgischen Kaufleuten, *hogy adják reá kölcsön a szükséges pénzt, melyet nekik pontosan visszafizetünk.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 331. l.)[2]

1165.

Innsbruck, 1603 január 20.

Miksa főherczeg Bastának.

Válasz. Szívből üdvözli erdélyi sikereiért.

Duodecima die praesentis mensis reddita nobis est epistola tua tertia Decembris Albae Juliae scripta,[1] qua

---

[1] A követek háromszor is tárgyaltak Basta embereivel, de tárgyalásaikat röviden kivonatoltuk.

[1] Lásd kivonatosan 1160. sz. a.

[2] Hogy a Hurmuzaki-kiadás ez id. kötete mily gondatlanul és tudatlanul készült, mutatja az is, hogy az Erdélybe jött császári biztosok neveit majdnem a felismerhetlenségig eltorzítva közli így: Hansen von *Goluo* und Niklasen von *Urelhausz*, holott néhány lappal előbb jól írták őket!

[1] Lásd kötetünk 1143. sz. a. szövegében.

te silentii excusas. Quamvis quidem non ingratum nobis accidisset si saepius ex te ipso aliquid certi de statu istius provinciae cognovissemus, attamen cum de incertitudine istarum rerum, gentisque lubricitate nobis constaret, haud certi quid abs te sperare debuimus. Tibi autem successus felices, pro eo, quo te semper amore prosecuti sumus, ex animo gratulamur et ultra exoptamus.

Datae Oeniponti, 20. die Januarii. 1603.

(Fogalmazvány, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1166.

Gyulafejérvár, 1603 január 21.

Az országgyűlésre begyült erdélyi rendek kivánságai Bastához és a császári biztosokhoz és javaslatuk Rudolf császárhoz.

Postulata statuum et ordinum provinciae Transylvaniae ad Ill^{mos} dominos commissarios Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis.

Guetachten der Commissarien auf diese von den Ständen übergebene Articulos.[1]

1. Cum hactenus inde a temporibus Joannis secundi per omnes principes sibi mutuo succedentes receptae religiones approbatae fuerint, et per Ill^{mum} etiam dominum generalem in novissima eiusdem cum regnicolis transactione confirmata sit, Sacra Caesarea Maiestas nunc etiam eandem libertatem regnicolis ratam, gratam et acceptam habendo clementissime observare dignetur.

Diesen Punkt die Religion betreffend ist der Commissarien Guetachten bei der Relation zu finden.[2]

2. Nemo nobilium contra decretum Ser^{mi} quondam Andreae regis felicissimae recordationis[3] sine legitima citatione et iudiciaria condemnatione ad quorumvis instan-

---

[1] Basta és társainak javaslata az egyes pontokra a kétrét hajtott ívlap jobb felére van írva, de helykimélésből az egyes pontok után *dült* szedéssel közöljük.

[2] A biztosok e jelentését nem ismerjük.

[3] Az *Andreanum*, II. András király 1224-iki kiváltságlevele.

tiam clamores vel preces : captivari vel in persona bonisque et rebus damnificari possit valeatque.

Dieser Punkt kann zuegelassen werden, dass Parteien nach Ordnung der Rechte kegen einander verfahren, doch dass Euer Mt. ihr vorbehalten, »concurrentem iurisdictionem« und in deme, was derselben Landts fürstlichen Regalien und Hoheit anhängig zu sententionieren.

3. Universae literae donationales, consensuales, inscriptionales, privilegiales, aliaeque iuridicae sub quacunque verborum forma a praedecessoribus regibus et principibus huius provinciae Transylvanicae datae, concessae et emanatae, tam dominorum nobilium, Siculorum, quam civitatum oppidorumque liberorum (exceptis literis Michaelis Valachi, Rascianis et Valachis concessis) in vigore permaneant et observentur.

4. Literae donationales, inscriptionales et consensuales, quae hactenus propter varias belli procellas, legitima statutione debitae executioni demandari non potuerunt, quorum revolutio annualis non expiravit, eaedem procedere servatis de more servandis possint valeantque. Si quae vero interim forte expirassent, renovari et statutione legitima firmari debeant. Porro si aliquae donationes emanatae fuissent, quorum literae statutoriae desiderarentur, eiusmodi donatariis, ut literae statutoriae de regni consuetudine legitime concedantur, petunt.

Diese beide Punkt gehen die Donationes und Confirmationes an, welcher halber unser Guetachten in der Relation ad Cameram aulicam zu finden.

5. Bona hactenus a quibusvis (bono tamen et iusto titulo possessa,) praeter vis et causae cognitionem non auferantur, imo ablata etiam uti in pertinentiis Belényes, partibus Hungariae et aliis locis restituantur, et si quid iuris quispiam ad ea se habere praetenderit, iure prosequatur.

Dieser Artikl gehet auch die Donationes an und gehören die Güter im Belenieschem, kegen Wardein in Oberhungarn. Was nun der Commissarien Guetachten wegen derselben Güeter seie, ist auch bei der Relation zu finden.

6. Quod secundum transactionem Claudiopoli fac-

tam,[4] nobiles semper et ubique una cum familia, liberam in civitates eundi et exeundi facultatem habeant, nullamque vel in personis, vel in rebus ipsorum universorum a quopiam molestiam, vel detrimentum patiantur.

Dieser Punkt wirde obliegen dem Gubernator, zwischen dem Adel und Städten, wie auch andere Differenzen zue vergleichen.

7. Causae regnicolarum huius provinciae iuridico processu in utroque foro de more ab antiquo observato, debito fine in hac eadem provincia sine ulteriori extra regnum facta vel fienda appellatione terminentur.

Was der Commissarien Meinung sei von der Appellation ist auch in der Relation zu finden.

8. Caeterum cum haec provincia variis bellorum fluctibus adeo exhausta et conquassata sit, ut sine externo adminiculo vix respirare possit : supplicant Status et ordines, ut eae partes Hungariae, quae in communibus oneribus tollerandis, antea suppetias ferebant, nunc etiam non separentur.

Es verbleibet billicher bei Ihrer Mt. Resolution in der Instruction, dass die vier comitatus bei Oberhungarn, dahin sie zuvor auch gehörig, verbleiben, und kann nichts weniger Correspondenz zwischen beiden erhalten und ein Theil dem andern zur Zeit der Not zu Hilfe kommen.

9. Cum propter diversos belli strepitus, quibus leges siluerunt, multorum hominum pravorum praecipue autem rusticalium personarum et potissimum Valachorum impunita licentia adeo excreverit, ut non solum omnia itinera, homicidiis, aliisque latrociniis infesta sint, verumne nobiles quidem curiae magnatumque domus ab invasione, irruptione et aliis variis damnificationibus tutae sint et securae, adeo, ut neque nundinae, neque fora libero celebrari commode possint, non sine ingenti detrimento commertiorum opificumque diversorum, orant Status et ordines, ut de securis itineribus per omnia opportuna remedia provideatur ac eiusmodi malefici et publicae pacis turbatores

[4] Ez az 1602 június 29-iki kolozsvári egyezség, melylyel Basta magának a rendeket megnyerte.

sine ullo personarum respectu inprimisque Francisci Teke et alterius Francisci Boronkai, aliorumque nobilium interfectores, ac curiarum eorundem expoliatores iuxta eorum demerita puniantur.

In diesem ist allweit die Verordnung geschehen und thut der General hierin sein Ambt. Ihr Mt. dürfen sich anders nichts hierin resolviren, als dass der Gubernator hierin die iustitiam administrire, wie Ihre Mt. in andern Landen thuen lassen, und der Landfriede in der Ordnung und gute Polizei erhalten werde.

10. Quoniam vero divina gratia et Sacrae Caesareae M^{tis} domini nostri clementissimi erga nos benigna clementia universae incolae in unam concordiam, pacem et unionem coaluerunt et ex inimicis omnes amici facti sunt : orant Status et ordines, ut Ill^{mi} domini commissarii, insolentiam etiam militum, quantum possibile est, compescant ac illis a variis direptionibus, quibus miseram plebem hactenus gravarunt, interdicant serio, quo et nobilitas in pagis tuto habitare possit et rusticos ad solitas operas cogere et invitare valeat, ne agris incultis et in squalore manentibus extrema ingruat annonae necessitas, quam fame comitetur periculosissima.

Weil wir in der Andwort, ihnen auf diesen Punkt Bescheidt gegeben und der General sein Officium thut und thuen wirdt, so darf sich Ihre Mt. weiter nicht resolviren, und ist deswegen, dass das Land nicht so hoch bedränget werde, theils Kriegsvolk hinaus geschicket worden.

11. Quo autem nobilitas, post tot et tanta accepta damna respirare possit et ad futura servitia, patriaeque defensionem, si quid necessitas postulet, instructiores esse possint : orant Status et ordines, ut decimarum arendae anni praeteriti illis relaxentur.

Ist ihnen von uns Commissarien geandwortet, dass es wegen der Not nicht sein könne ; darf Euer Mt. Resolution weiter nicht.

12. Quia autem ex relatione dominorum comitum aliorumque censuum et contributionum exactorum intelligimus, summam esse difficultatem exigendi, praesertim

propter villarum, pagorum, oppidorum conflagrationes et pene extremam desolationem: orant Status et ordines, ut vel nova fiat connumeratio, vel etiam ratio aliqua commodior ineatur exigendi impositarum contributionum.

Wir hielten dafür, weil bei den Porten viel Contrabandt gebraucht wirdt, auch anitzo die Porten gar abgenomben, dass der Schatzung oder des gemeinen Pfenigsmittel zue künftigen Contributionibus vor die Hand genomben werde.

13. Quia autem civitates et praesertim Claudiopolis triticum, avenam et alia leguminum genera, tutioris conservationis causa metu direptionis campestris per quospiam in easdem civitates congesta etiam in proprios usus, vel vero pecuniis empta efferi prohibent: supplicat nobilitas, ne illis eiusmodi prohibitiones, fraudi, damnoque esse possint, quin potius suis bonis libere et pro voto uti possint.

In diesem Punkt darf es Euer Mt. Resolution auch nicht, weil der General hierin die Billigkeit verordnen wirdt.

14. Cum autem hactenus, ob varia temporum disturbia domus et curiae nobilium, nec non personarum ecclesiasticarum tam intra, quam extra urbes et loca munita a militum et hospitum quorundam violenta condescensione immunes fuerunt et liberae: orant Status et ordines, ut deinceps quoque eiusmodi domus et curiae a condescensione, direptione aut alia qualicunque violentia secure conserventur et immunes permaneant.

Der General giebet und wirdt geben salva guardia; derhalben es auch Euer Mt. Resolution hierin nicht bedarf.

15. Praeterea cum a decennio pene integro ordinaria iudicia, propter varios belli tumultus celebrari non potuerunt ab ingressu vero Michaelis Valachi tanta influxerint inordinata et illegitima statuta, ut iam etiam barbarica crudelitas pullulare coeperit, ob summum legum et iudiciorum contemptum: orant Status et ordines, ut Ill^{mi} domini commissarii nomine Suae M^{tis} providere velint, ut non solum sedes iudiciaria pristinae restituatur integritati, verum etiam quibuslibet causantibus et iniuriam patientibus sine omni personarum respectu liberrimus iuris et iustitiae concedatur processus.

Dieser Artikul gehet das Ius ligatum an, welches etzliche Stände aufzueheben, etzliche zu halten bitten, wie sie dann unter einander selbst uneins sein. Nun hält es sich, so viel wir berichtet, umb das Ius ligatum also, dass es zue Aufhebung der unendtlichen Streit und Verbitterkeit, zuvor etzlich Mal, wann die tempora pacatiora worden, von dem Fürsten im Lande ist angeordnet worden, als zur Zeit der Königin Isabellae, item zur Zeit des Stephani Bathori, item durch den Sigismundum, als er den Bathori Balthasar und andere hinrichten lassen. Durch welches also menniglichen ist verboten gewesen den Todt oder auch was der Fürst mit derselben Güeter fürgenomben hat zue vindiciren und gleich, wie ein Amnistia ist sanciret worden. Nun halten wir wohl dafür, dass zu Verhütung allerlei neuen Streits die alten angeordneten Iura ligata und was der Sigismundus noch als vollkommener Fürst, ehe er das Land zum ersten Mal abgetreten gewesen,[5] *neben dem Lande statuiret, in seinem esse gelassen wirde, doch, da sich's befinde, dass jemanden augenscheinlich Unrecht geschehen wäre, Euer Mt. alleine die Inquisition und Revision ihr vorbehielte.*

Soviel aber die Actus anlanget, so von der Zeit der ersten des Sigismundi Abtretung beim Sigismundo, Cardinale,[6] *Michael Waida und sonst fürgelaufen, so könnten Euer Mt. einen den Weg zum Rechten und Ius suum legitime zue prosequiren frei lassen: dann solches billich und der Gerechtigkeit gleichmässig, und sie, die Regnicolae selbst wirden dardurch des Sigismundi, Cardinalis und Michael Waiden unbillich Fürnehmen, Decreta, Donationes und was dergleichen impugniren, und auch Euer Mt. den Weg selbst weisen, dardurch nachmaln Euer Mt. könnte dasselbe alles annihiliren und cassiren, und also auch dies, was Euer Mt. durch die unbilliche Donationes, Impignorationes und dergleichen entzogen, könne vindiciret und recuperiret werden.*

16. Servi et servae fugitivae, iuxta articulos superioribus annis superinde editos, dominis et dominabus eorum restituantur tam ex civitatibus, quam ex oppidis liberis, in quo contra contumaces hic ordo servetur, ut nobiles

---

[5] Tehát 1598 tavaszán. [6] Báthory András bíboros.

quidem ad sedem comitatus, civitates vero et oppida ad comitia pro tempore celebranda, Siculi vero in praesentiam iudicum suorum regiorum, milites vero eorundemque duces in praesentiam capitaneorum suorum servatis de iure servandis legitime evocentur. Qui evocati, si rationem reddere non potuerint, non restitutionis, in onere in iisdem articulis clarius denotato et expresso, mox et de facto convincantur.

In diesem Punkt darf es nicht Euer Mt. Resolution, sondern der Gubernator kann hierin sein Officium thuen.

17. Sales ex quibuslibet fodinis iuxta antiquam consuetudinem, sine ullo censu et solutione extraordinaria ad necessitates domorum et curiarum nobilitarium, sine difficultate aliqua dari facere velint.

In diesem könnten es Euer Mt. zu dieser Zeit bleiben lassen, weil es eine alte Gewohnheit; jedoch mochte vielleicht künftig diesfalls dass sie es nicht gar umbsonst hätten, was zu erhalten sein.

18. Cum constet etiam Illmo domino generali ex direptione civitatis Segesvár, nobiles cives et alterius conditionis homines quam intollerabilia damna perpessi sint, supplicant Status et ordines, ut quatuor viri probatae fidei et integritatis, quique ab hac direptione et spoliatione plane immunes et innocentes fuerint, eligantur, qui passim per Siculiam et alia loca fide mediante exquirant expiscenturque eiusmodi praedas quique cum authoritate procedentes, omnes res inventas, in unum certum congerant locum, ubi damnificati cuiuscunque conditionis homines, suas quisque res agnitas, fide sua mediante recipiat et recipere valeat. In authores vero invasionis dictae civitatis, in uno certo et brevi termino, brevi processu mediante dictante iuris ordine, animadvertatur, cuius executio statim et de facto subsequatur, ne deinceps (quod Deus optimus maximus avertat) similes patiamur iniurias.

Dieses, als eine billiche Sache wird auch von dem General geordnet, dass es Euer Mt. ferner Resolution nicht bedarf.

19. Non desunt etiam alii, qui ante ingressum hostilis exercitus et demum sub induciis novissimis, similes

iniurias et bonorum direptiones tam a Johanne Kemény, dum capitaneatus officio in arce Fogaras fungeretur, quam ab aliis passim in hoc regno constitutis et habitantibus perpessi sunt; quibus, ut bona sua ablata restituantur et direptores modo praemisso iuris via brevi termino puniantur, domini regnicolae optant.

Hänget dem vorigen Punkt an.

20. Conqueruntur domini Saxones, fratres nostri, cursores in negotiis publicis destinatos, multa ob officio ipsorum aliena committere consuevisse, eos quos in itinere obvios sibi habent equis deturbare, violenter aufferre quandoque etiam equos interimere, nunc vero, si valoris alicuius fuerint pro se reservare. Itaque orant domini regnicolae, ut huic indignitati modus imponatur, cursoribusque severo sub edicto haec ita interdicantur, ne deinceps dominis Saxonibus occasio hac de re querendi praebeatur.

Wegen der Posten ist wohl Unordnung und könnte zue gelegener Zeit mit den Sachsen vielleicht gehandelt werden, dass sie ein Geldt dafür geben und die Posten richtig bestellet wirden.

21. Querulose exposuerunt plerique fratrum nostrorum literas Ill^{mi} domini generalis tardius ipsis reddi quam par sit, quae res cum plerumque multa incommoda sit allatura, petunt eam rationem iniri, ut literae tempestive restituantur, ut ii, ad quos eae scribuntur, mature rebus demandatis operam dare incumbereque possint.

Dieser hänget dem vorigen an und wird richtig durch gute Ordnung bei dem vorigem.

22. Quemadmodum ex benigna Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} clementia omnia nostra bona et iura possessionaria nobis restituta sunt, ita ea nostrae etiam potestati subiacere petimus, ut ad nulla servitia vel onera ad arces castella et fortalicia nobis ...[7] praestanda cogantur, cum potissimus ob calamitosum eorum statum, ne nostris quidem necessitatibus tollerandis sufficiant.

Was Euer Mt. wir bei den Donationen, welche alle bei

[7] Egy szónak való üres hely.

Euer Mt. Wohlgefallen stehen, in der Relation rathen, darauf referiren wir uns hiemit, und ist gar nicht zue suadiren, dass die Güter nicht sollten wieder zue den Festungen appliciret werden, und wirde je einem was gelassen, so müssten doch die Dienste zue den Festungen bevorbehalten werden.

23. Constitutum fuit iam antea novissime vero Meggiesini in comitiis ibidem celebratis qua ratione equi, boves et alia iumenta ab iis, qui a tempore ingressus Michaelis Valachi a militibus emerunt, recuperentur.[8] Intelligimus autem esse quosdam, qui eaedem constitutioni nostrae parere hactenus noluerint, resque eiusmodi privata eorum authoritate, contra publicas constitutiones apud se retineant. Cum autem eos articulos Sua Maiestas plenipotentia sua confirmarit: orant Status et ordines, ut deinceps etiam per omnes, quorum interest observari faciat et transgressores debito modo coërceat.

Was dies Particular anlanget, weil es der Billigkeit gemäss, bestehet es in des Generals Execution. Sonsten aber dass die Artikel, so zue Meggies concludiret, sollten von Euer Mt. also indifferenter confirmiret werden, weil viel gar praeiudicirlich, ist gar nicht zu erachten, und haben wir allweit denselben Artikel gar nicht deferiren wollen.

24. Quemadmodum superioribus temporibus, omnibus in sanctionibus observatissimum fuit et variis constitutionibus generaliter confirmatum, ut donatarii legitima statutione mediante, bona et iura possessionaria ipsis ob benemerita eorum a regibus et principibus collata in quorumvis manibus et potestate habita, ingrederentur, ne vel literis missilibus aut alia extraordinaria via possessores ex his deturbarent, ita nunc etiam Status et ordines humillime supplicant, ut Ill^{mi} domini commissarii eandem consuetudinem perpetuo in hoc regno observatam ratam, firmam habere et per omnes observari facere velint.

Durch diese Mittel suchet die nobilitas ihre unbilliche Donationes zu erhalten, derowegen Euer Mt. in allem mehr

---

[8] Ezt a végzések 14. pontja határozza így; Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 138. l.

auf ordentliche Process und Recht in deroselben Resolutionen zu gehen geruhen wollen, als auf ihre barbarische Process.

25. Et si in proxima dieta generali in civitate Meggies celebrata constitutum fuerit, ut nobilibus, Siculis et aliis inter Siculos bona et haereditates, molendina, nec non et curias proprias avitas habentibus ea omnia restituerentur, ac iis liberam possidendi, utendi et fruendi facultatem permitterent, gravi tamen cum querela exponunt plerique se bonis suis eiusmodi et haereditatibus hactenus caruisse et nunc etiam caruere: orant itaque Status et ordines, ut talibus subveniatur et severo mandato serio committatur, quo iuxta articulum praescriptum sub poena ibidem specificata, eiusmodi spoliati in integrum restituantur, neve contraria mandata publicis articulis cuipiam concedantur, concessis vero vigor abrogetur.

Was der Zägkel Libertät anlanget und wie es zwischen ihnen und dem Adel gehalten soll werden, referiren wir uns auf unser Gutbedunken in der Relation.

Exhibebantur domino generali et commissariis 21. Januarii. Anno 1603.

(Eredeti, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyűjt.)

1167.

Gyulafejérvár, 1603 január 21.

Basta Besztercze város tanácsának.

Erdélyi István, Somkerekin lakó, talált meg minket könyörgése által, jelentvén azt, hogy az megholt Erdélyi Miklósnak egy rész marháit holta után tartották volna meg ott az Kegyelmetek városába Stenczel,[1] az újvári udvarbiró és egyebek is; *ezért rendeljük,* hogy azokat az marhákat valami leszen detenták . . . kezében adjátok; etc.

Datum Albae Juliae, die 21. Januarii 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

[1] Krakker Stenczel, volt gyulafejérvári udvarbíró.

1168.

Gyulafejérvár, 1603 január 21.

Óváry Sámuel hites jegyző és társai jelentése Bastához.

Beiktatták Lodi Simont néhai Sombori Farkas birtokaiba.

Vestra noverit Illma Dominatio, *hogy Lodi Simon javára kiadott iktató-parancsát tisztelettel vettük.*[1] Unde nos huiusmodi mandatis Ill^{mae} V^{rae} Dominationis in omnibus ut par est, obedire et satisfacere satagentes, in hoc anno Domini 1603 currenti, 4. die mensis Januarii praesentis ad facies praescriptarum possessionum Keöd, Kelencze, Alsózopor, Felsőzopor et Ujlak in Zolnok mediocri; item Kémer, Domoszló, Somos, Ilosva et Lompért vocatarum in Crasnensi comitatibus ... habitarum *menvén,* vicinis et commetaneis earundem universis, signanter vero Joanne Romocsa de Bódogfalva et Georgio Rutth de Nagy Doba, nobilibus suis ipsorum propriis, circumspectisque et providis Jacobo Szabó, Andrea Veres iuratis, Gregorio Fodor iudice, Mag^{ci} domini Ladislai Gyulaffi de Rátót in Sülelmed; Michaeli Koncz iudice, Paulo Birtalan et Joanne Derre iuratis Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} in Csikófalva; Demetrio Philep iurato, Petro Lőrincz similiter iurato, relictae egregii quondam Sigismundi Borsvai in ipsa Keöd; Luca Csalján iudice et Demetrio Ferkit iurato Mag^{ci} quondam Petri Báthori prius, pro nunc autem egregii Stephani Lónay, in ipsa Kelencze; Valentino Nagy iudice, Joanne Bencze iurato Mag^{ci} Ladislai Gyulaffi, Paulo Mihályi iudice, Toma Borsos iurato, egregii domini Nicolai Dengelegi in Monó; Andrea Bartha iudice, Georgio Gáthi et Joanne Ferencz iuratis, egregii d. Joannis Literati Colosvári, camerarii Vizaknensi in Beősháza; Michaële Ferencz iudice, egregii Nicolai Hódossi, Paulo Zékely vice-iudice, Mag^{ci} d. Ladislai Gyulaffi in Benedekfalva; Stephano Bartha iudice, egregii Joannis Dobai,

---

[1] Következik Basta 1602 márczius 5-iki rendelete, melyet 869. sz. a. közöltünk.

Michaele Zeles in Vicsa et Gregorio Czinege iudicibus, Martino Szabó et Demetrio Máté, iuratis civibus relictae Mag^{ci} quondam Francisci Vesselyéni in Völcsök; Petro Beős iudice et Paulo Miklós iurato, relictae praefati quondam egregii Sigismundi Borsvai in ipsa Ujlak: omnino in Zolnok mediocri; Andrea Bereczk iudice, relictae egregii quondam Joannis Cséffei, Emerico autem Gál iurato, egregii Francisci Zalai, Francisco Debrenthi iurato, egregii Francisci Dancsi in ipsa Kémer; Gregorio Demjén iurato, relictae egregii quondam Joannis Zemlényi, Michaele Zarvadi iurato, egregii Joannis Gencsi, Martino Bede iurato egregii Balthasaris Ráthonyi in Lompért; Volfgango Borzás iudice, Joanne More iurato Mag^{ci} d. Gabrielis Báthori in Györgytelke; Roszul Nicola, item Mag^{ci} d. Gabrielis Báthori iurato, Nicolao Drága, egregii Stephani Borsoló iurato, in Zoros possessionibus vocatis: in Craznensi comitatibus existentibus habitis, in suis ipsorum propriis ac praefatorum dominorum suorum terrestrium nominibus et in personis, aliisque quampluri-mis, inibi legitime convocatis ... *a megnevezett Lodi Simont a felsorolt jószágok birtokába iktattuk,* nemine tunc ibidem coram nobis in facie dictarum portionum possessionariarum ac possessionum tribus congruis diebus moram faciente continuam contradictore apparente, sed neque post demum, durante quindecim diebus, *mely beiktatás teljesítéséről Nagyságodat értesíteni kivántuk.*

Datum Albae Juliae, die decima sexta ultimi diei introductionis et statutionis nostrae praenotatae. A. D. 1603.

Aláírva: Samuel Őváry et Paulus Albajulius notarii ac scribae cancellariae maioris Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis in Transsilvania, ac Caspar Spacai de Doba et Benedictus Literatus de Ilosva, regii.

Hátlapján, kanczelláriai kézzel: Lodi Simon uram relatoriája az Sombori Farkas jószáginak iktatásáról.

Külczímes lapja hiányzik.

(Eredeti, gyulafejérvári káptalani levéltár, Diversorum comitatuum cista 2. fasc. 4. No 56. — O. l.)

1169.

Gyulafejérvár, 1603 január 22.

Basta Rudolf császárnak.

Praesentium exhibitor Antonius Schirmer Cibiniensis, cuius parens Divo Ferdinando Romanorum imperatori, Sacrae Caesareae M^{tis} V^{rae} avo beatissimae recordationis [1] hisce in terris addictissimus fuit, non minori labore eam cum fidelitate promptitudinem declaravit, ut pro homagio Sacrae Caesareae M^{ti} V^{rae} servando, cum praesenti etiam vitae et fortunarum periculo tractaverit; *a miért kegyeibe ajánljuk.*

Datae Albae Juliae, 22. die Januarii. A. D. 1603.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Autografe No. 11.)

1170.

Gyulafejérvár, 1603 január 23.

Basta és a császári biztosok válasza az erdélyi rendek előterjesztésére.

Responsiones dominorum commissariorum ad postulata Statuum et ordinum provinciae Transylvanicae. [1]

Cum a Sacra Caesarea Regiaque M^{te} domino, domino nostro clementissimo, ob eam rem missi atque expediti in Transylvaniam simus, ut imprimis gratiam et clementiam Suae M^{tis} ordinibus et statibus huius provinciae proponamus, deinde vero, ut ab uno quoque iusiurandum excipiamus et de patriae defensione, ac bono regendi modo, et de iis, quae e re omnium erunt, in quo nunc omnem operam collocamus et in posterum collocaturi sumus, prospiciamus et ad Suam M^{tem} totum rei decursum referamus, non potest esse dubium, quin Sua Maiestas Caesarea benignam sit resolutionem datura, et nihil

---

[1] Az 1564-ben meghalt I. Ferdinánd császár.

[1] Ez irat első 17 pontja megjelent Szamosközy István egykorú másolatáról kiadva az Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 185—187. l. Fontosabb eltéréseit jegyzetben közöljük.

antiquius defensione huius provinciae atque administratione iustitiae ac emolumento habitura. Quod vero ad postulata statuum et ordinum attinet, hoc pacto ad ea respondendum duximus.

Ad primum. Articuli primi contenta in clementi Sacrae Caesareae M^{tis} resolutione respondenda esse censuimus, minime dubitantes, quin eadem Sua Maiestas benigne sit se declaratura.[2] Verum tamen catholicae religionis, quam Sua Maiestas amplectitur, ratio habeatur, neque illi adhaerentes, qualibet molestia afficere a magistratibus item idoneos excludere nitantur.[3]

Ad 2-dum. Hoc quoque in arbitrio Sacrae Caesareae M^{tis} situm est, quae iuridicum processum formabit et diligenter cavebit, ut iustitiae ordo minime violetur.

Ad 3. et 4-tum. De tertio et quarto Sacram M^{tem} informabimus, et certo sibi persuadeant Status et ordines, Sacram M^{tem} hac quoque in parte benignam illorum habituram rationem.

Ad 5-tum. Adhaeret et hic articulus prioribus, sed ad districtum Beleniesiensis, quod attinet, cum ille ad Varadinum pertineat, illud autem praesidium superioribus Hungariae partibus applicatum sit, inde in superiori Hungaria ista Belenesiensia[4] quaerenda: nos requisiti commendatione nostra non deerimus.[5]

Ad 6-tum. Secundum transactionem Claudiopoli factam non dubitamus liberam nobilibus in civitates ingrediendi, si ita res ferat, etiam cum familia et exeundi facultatem ereptam non esse, modo ne aliquis inde oboriatur abusus, nec invalescat. Si autem aliquid ex eo difficultatis emergeret, dominus generalis ambarum partium propositionibus auditis, quod conveniens, iustitiaeque consentaneum videbitur, faciet. Ipsae tamen inter se se

---

[2] Kiadásában e szó helyett *approbatura* van s utána még e sor: nec ullam fore mutationem religionis.

[3] Ezt Szamosközy kivonatolva így adja: neque illam excludere moliantur.

[4] Tévesen így írva: Belenensia.

[5] Ez a pont Szamosközy példányában sokkal rövidebb.

mutuam sponte, quantum fieri potest, foveant, concordiam et ius vicinitatis ac hospitalitatis conservari nitantur.

Ad 7-mum. De causis regnicolarum iuridico processu, absque ulteriori extra regnum facta vel fienda appellatione terminandis, Sacram Caesaream M^{tem} cum commendatione referemus, quae in his [6] etiam se benigne resolvet.

Ad 8-vum. Has partes regni Hungariae statu ita ferente, Sua Maiestas ad Hungariam superiorem adiecit, neque iam inde huic provinciae aliquid commodi vel contributionis esse potest, cum reditus etiam non sufficiant ad ordinata iam praesidia in Varadino et aliis arcibus mutua tamen correspondentia conservabitur, et ut auxilia mutua, quando usus erit, invicem praestantur, Sua Maiestas clementissima providebit.[7]

Ad 9. Articulum hunc de reprimenda pravorum hominum effrenata licentia, qui caedibus et rapinis grassantur, ipsi nos proposuimus, quod dominus generalis sedulo faciet, edicta publicabit, modo Status et ordines huic rei cum eo invigilent, nec illis refugia praebeant, vel quovismodo tueantur,[8] sed in vincula potius coniiciant, et quod iuris iustitiaeque erit ordo, exequantur.

Ad 10. Insolentiam militum dominus generalis, quantum fieri potest, coërcet ac in officio continere studet et porro studebit, ita, ut onus illud plebis, quod hactenus perpessa est, diminuatur; sed tamen ipsi quoque Status et ordines de re frumentaria et aliis necessariis, prout possunt, prospiciant.

Ad 11. Nos quidem arendae relaxationem in praesentia non abnueremus, sed tanta est inaedia [9] militum, ut hisce arendis maxime sit opus; et quamvis duriuscula nunc solutio esse videatur, ea tamen reliquis annis consequentibus, ex eisdem arendis resarcietur.

---

[6] Itt a kiadott példány szövege így végződik: quoque statuum et ordinum votis fore, ut conniveat confidimus.

[7] Ez a pont Szamosközy példányában mindössze öt sornyi és Váradot nem is említi.

[8] Ez is teljesebb kiadott példányánál, hol e szó helyett *timeantur* olvasható.

[9] Kiadott példányában így: inopia.

Ad 12. De modo[10] contributionum consilium inibimus, vel si aliquem Status et ordines noverint commodiorem modum, nos certiores reddant.

Ad 13. Nobiles dent consignationem, quantum ex iis unusquisque habeat in civitatibus frumenti, et dominus generalis neminem suo iure fraudari patietur.

Ad 14. Obtineant a domino generali salvam guardiam cum ipsius insignibus, ne militibus ignaris vel iustitiam forte causantibus ulla excusandi causa[11] praebeatur.

Ad 15. Super hoc articulo, quoniam Status et ordines inter se mutuo dissentiunt, eundem iusto Suae M^{tis} arbitrio, committendum esse censemus neque ordines dubitent Suam M^{tem}, quae fons et origo iustitiae est, ut iustitiae ordine et legitime administretur, clementer procuraturam.[12]

Ad 16. Servi et ancillae, clam alio sese proripientes, potentia mediante non seducantur, sed suis modis retrahantur. De non restitutione autem, coram ordinario iudice vel capitaneo, uti Status et ordines postulant, iuridice agatur; ita tamen, ut si alterutra partium sententia prolata contenta esse noluerit, ad dominum generalem appellatione transmitti possit.

Ad 17. Quamvis fodinae satis in istis bellorum tumultibus, magna ex parte desolatae atque destitutae sint, quae nonnisi magnis sumptibus restaurantur, nihilominus tamen habebitur ratio nobilitatis, verum hoc conditionis interventu, ut ipsi quoque abusum nitent,[13] nec plus aequo postulent.

Ad 18. Delegabuntur commissarii probatae fidei et authoritate graves, qui rapta et spoliata a Segesvariensibus conquirant; ubi vero inventa fuerint, dominum generalem certiorem hac de re facient, qui unicuique ex iis, quod suum erit, damnificatis restitui curabit, postea

---

[10] E helyen amott így: exactione.

[11] Szamosközynél *ansa* s föntebb is iustitiam h. inscitiam.

[12] Kiadott példányában ez a pont rövidebb.

[13] Az Erdélyi országgyűlési emlékek V. kötetében közölt csonka példány itt a 187. lapon megszakad. A fentiekben közölt eltéréseiből kitünik, hogy azt Szamosközy sietve másolta, vagy hibás, nem teljes szöveg állott előtte.

quando in authores direptionis facienda sit ulterior inquisitio et animadversio, dominus generalis consilio habito determinabit.

Ad 19. Finita praecedentis articuli inquisitione, dominus generalis etiam postea de hoc articulo deliberabit et statuet, quod iustitiae requirit ordo.

Ad 20. Dominus generalis summo studio curabit, ut huic quoque rei modus adhibeatur et an forsitan remedium vel melior ordo possit inveniri, cum Saxonibus deliberabit.

Ad 21. Ut publica quoque mandata, quibuscunque de causis emanata ad unumquemque ex Statibus et ordinibus, maturius perveniant, dominus generalis providebit.

Ad 22. Hoc etiam ex benigna Caesareae M[tis] gratia et resolutione iustum sortietur finem, quam sedulo ea de re cum commendatione dominorum regnicolarum informabimus, interim tamen cogitent regnicolae arces et praesidia ad defensionem patriae pertinere, et publica commoda privatis semper esse praeferenda.

Ad 23. Quod ad publica constituta in comitiis generalibus Meggiesinensis celebratis attinet, arbitramur ab omnibus observari debere, salva tamen appellatione in omnibus causis. Si vero privatam opponant authoritatem, dominus generalis eorum insolentiam coërcebit, si de his ad eum referetur.

Ad 24. Huius quoque articuli contenta in benigna Sacrae Caesareae M[tis] clementia reposita esse arbitramur, de quibus, uti de aliis, bene sperare Status et ordines velimus.

Ad 25. Nobilitas Sicula privatam hisce de rebus exhibuit supplicationem, quibus ita responsum a nobis est, ut interim contenta esse possint, donec a Sua M[te] aliam resolutionem habuerint.

Postremo privatas denique petitiones pro se quisque sollicitet.

Actum et traditum statibus 23. Januarii 1603. Albae Juliae.

(Eredeti, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyűjt.)

Megjegyzés. Basta és a császári biztosok e válaszát összevetve pontonként a Rudolf császárnak küldött példányhoz írt véleményükkel, kitünik kétszinű magaviseletük az erdélyi rendekkel szemben, kiket szép szóval és igéretekkel hitegettek ugyanakkor, mikor a császárnak kivánságaik legnagyobb részéről azt ajánlták, hogy ne teljesítse őket.

1171.

Gyulafejérvár, 1603 január 23.

Basta és a császári biztosok utolsó válasza Erdély rendeihez.

Ulterior intimatio dominorum commissariorum.

Domini comissarii intimant nomine Suae M^tis^ Caesareae Statibus et ordinibus, ut posteaquam ipsi ex generali dieta domum reversi fuerint, comites vel vicecomites in singulis comitatibus nobilitatem denuo convocent ac ab iis, qui in praesenti dieta iuramentum non deposuerunt et nomina non subscripserunt, singulis iuramentum exigant ac in certum libellum decenter subscribi ac sigillum ipsorum proprium adponi curent. Assignabitur etiam cuilibet comiti comitatuum talis signatura, unde scire poterunt, qui in dieta iuraverint, qui non usque libellus intra decem dierum spatium rite expediatur ac Suae M^tis^ huius provinciae generalis et aliorum comissariorum manibus certo et absque ulla mora transmittatur.

Secundo. Quod insuper ad exigendum iuramentum a caeteris quoque provincialibus, uti Saxonibus ac civitatibus liberis, nec non Siculis tam nobilibus, quam aliis primipilis ac libertinis et similibus ordinibus spectat, peculiares commissarii ad iter exequendum expedientur.

Tertio. Ad causam sumptuum legationibus ad Suam M^tem^ Caesaream mittendis, quod attinet, Saxonicalis universitas se declarat, quod in conferenda ipsorum proportione ad honorarium M^ti^ Caesareae exhibendum aequaliter pendere velint. De sumptibus autem idem suismet ablegatis, quos ordinaturi sunt, peculiariter prospicient. Ita etiam reliqui Status, uti Hungari et Siculi suis ordinare curabunt, quam oblationem Saxonicae universitatis domini commissarii, uti aequam et ulterius Saxones urgere non

posse putant; cum liberum sit unicuique ad suum dominum legatos mittere et sumptus ordinare, quos velit.

Quarto. Siquidem in hac provincia modo fames acerrima duret et magis magisque maior expectanda, ut aut Suae M^{tis} milites, quam misera plebs alimentum quoque habere possint: Status et ordines regni de necessario commeatu prospiciant et talem taxam limitent moderentque, ut tam milites, quam pauperes victitare et sustentare se queant.

Quinto. Quandoquidem in hac provincia fodinae auri et argenti ac aliorum metallorum partim devastatae, partim totaliter incultae maneant, ac alii auri dilutores propter violentiam malorum hominum tuto laborare et aurum conquirere non valeant, donec privilegia Caesarea pro montanistis in hac provincia non publicabuntur, illis universis et singulis, ut a quibusdam regnicolarum sive robusto, sive famelico impediantur aut molestentur, imo ad merciones fodinarum, qui hanc pro posse ex his adiumento et auxilio esse censent domini commissarii.

Corroboratum est sigillo et subscriptione domini generalis et commissariorum 23. Januarii 1603.

(Eredeti más. nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gy.)

1172.

Gyulafejérvár, 1603 január 24.

Az erdélyi rendek viszonválasza Basta és a császári biztosok utolsó válaszára.

Statuum replicatio ad responsionem ad postulata dominorum regnicolarum facta.

1. Cum ex responsione Ill^{morum} dominorum commissariorum satis constet, praecipua postulatorum nostrorum capita et eorum resolutionem ad Sacram Caesaream Regiamque M^{tem} dominum nostrum clementissimum esse relegata, ad quae Ill^{mi} domini generalis plenipotens assecuratio apud nos extat, neque eorum resolutionem longiori mora indigere existimassemus, volentes in omni-

bus, uti in principio promisimus, Suae M^{tis} clementissime voluntati et dominorum commissariorum iudicio nos accomodare, unum hoc exorandum duximus, quando praescriptos articulos et alia, in dieta Meggiesiensi decreta ex benigna annuentia Ill^{mi} domini generalis, paribus votis et suffragiis concluserimus, non, ut Suae Sacrae Caesareae M^{ti} aliqua in re praeiudicare vellemus, sed, ut insolentiam animorum et variis bellorum tumultibus ferocientium natam compesceremus et aliquam legum observantiam pertraheremus, quibus cum hactenus, uti opinamur, nullius cum detrimento et multorum oppressorum commodo feliciter usi sumus Ill^{mi} domini commissarii, iuxta assecurationem dominis generalis, interea temporis, donec ad praemissa postulata, a Sua Caesarea M^{te} clementissimum recipiamus responsum, in integro conservare ac pristino vigore permanere, concedereque dignentur, ne laxis habenis hominibus ad insolentiam proruentibus ad quaelibet audenda fenestra aperiatur.

2. Quantum ad commissionem dominorum commissariorum denuo exhibitam, super forma, modo et ordine exactionis iuramenti eorum, qui nondum id praestiterunt, Status et ordines iudicio dominorum commissariorum acquiescunt, utque primo tempore effectui mancipent, sed ullam daturi sunt operam.

3. Commissarios porro ad caeteros iuramento obligandos, videlicet Saxones, Siculos aut alterius conditionis homines delegandos dominorum commissariorum deliberationem approbant.

4. Caeterum, quod ad rationem sumptuum in legatos ad Sacram Caesaream M^{tem} mittendorum erogationem pertinet, et si dominos Saxones iusta proportione omnia communia onera sine omni refragatione, cum caeteris dominis regnicolis prompte semper tolleraverint, tamen cum eorum successionem in praesenti hac negotio domini commissarii iustam aequamque censuerint, Status etiam et ordines in hoc non contradicunt, verum dominorum commissariorum debito obsequio venerantur et acceptant iudicium.

5. Quod ad montanistarum, aliosque rei metallicae ministros attinet, non displicet dominis regnicolis, ut illi secure et commode suos labores perficere possint. De quo cum Ill^{mum} dominum generalem prospecturum non dubitent, ipsi domini regnicolae etiam suam operam libenter praestabunt, si qua in re utilis esse potest.

6. Ubi vero domini commissarii hortantur, ut miserae et famelicae plebis piam haberemus rationem, ac de annonae taxa salutariter cogitaremus, Status et ordines, commonefactionem plane paternam et boni consulunt, et magni faciunt, hancque ineundam rationem esse putarunt : primo, ut nemo regnicolarum cuiuscunque conditionis homo existat, qui feneratorie frumento vel aliis annonae speciebus questum vel negotiationem instituat, sed, si qui congestas habent fruges, in sustentationem miserae plebis et aliorum indigentium fameque laborantium condigno pretio ubique divendere debeant et sint astricti, hoc nimirum modo, ut cubulus tritici mensurae Colosvariensis et Marusiensis octo constans metritis, octo vendatur florenis, singulae nimirum metritae singulis florenis. Districtus vero Küküllő, quem et minorem vocamus cubulum inter Saxones et Siculos usitatum, quatuor constantem metritis, quatuor florenis, singulam videlicet metritam singulis florenis dare debeant ; milium maiori cubulo sex, minori vero tribus florenis singulae vero metretae septuaginta quinque denariis taxate habeantur ; avenae cubulus maior in districtu Colosvariensi, Tordensi et Albensi duobus, inter Saxones sesqui florenis, inter Siculos uno floreno comparetur. Ne vero error sit in mensuris omnes regnicolae, vel Colosvariensi maiori, vel districtus Küküllő minori cubulis utantur. Invitis autem legitimis dominis et possessoribus etiam congestae fruges auferri non valeant a quoquam. Ut autem penuria frumenti minus laboretur domini regnicolae serio cavendum duxerunt, ne ullus extra limites Transylvaniae annonam cuiuscunque speciei educere audeat. Contumaces vero in amissione frumenti, iumentorumque iugalium, aliarumque rerum suarum secum habitarum coërceantur.

Opere pretium duxerint domini regnicolae apud Ill^{mum} dominum generalem instare, ut principes utriusque Valachiae per literas requirat, quo frumentatoribus nostris emendi et educendi liberam concedat facultatem, quando idem in similibus necessitatibus Transylvania illis praestiterit.

Exhibitum dominis commissariis 24. Januarii 1603.

(Egykorú más. nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gy.)

1173.

Gyulafejérvár, 1603 január 24.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Az kolozsvári ispotály mesterek jelentésére . . . parancsoljuk, hogy ennek utánna Kegyelmetek az megnevezett kolosvári ispotályházhoz való és tartozó Mérába lévő jószágot semmi rendbeli adó fizetésére, sőt egyébb helyen valókat is ha hul volnának, ez tereh viselésére ne erőltesse; etc.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár történetéhez II. k. 199. l.)

1174.

Gyulafejérvár, 1603 január 25.

Basta és a biztosok válasza az erdélyi rendek replikájára.

Responsio dominorum commissariorum ad replicam regnicolarum.

1. Ad primum articulum replicationis quod attinet, nihil domini commissarii consentire possunt, nisi quod praecedentibus diebus responsum est, ut iis in articulis; qui ad resolutionem Caesareae M^{tis} remissi, dilatique sunt, benignum Suae M^{tis} responsum humiliter postulantur, ac quae conclusa sunt in conventu Meggiesiensi, poterunt ea manere in suo vigore usque ad resolutionem Suae M^{tis}, ita tamen, quatenus non pugnant cum responsione, quae superioribus diebus domini commissarii regnicolis tradiderunt.

2. Ut ab illis, qui his comitiis absentes fuerunt iura-

mentum praestetur, commissarii delegabuntur et uti constitutum est, ita in effectum dabitur.

3. Bene faciunt et regnicolae, quod sententiae dominorum commissariorum ratione sumptuum in legatione expendendorum acquiescunt, praesertim cum Saxones negent, se hoc modo in legationibus communia onera antea tolerasse.

4. Recte etiam ne quid damni ab eorum subditis et hominibus iis, qui fodinis metallicis dant operam, cavebunt.

5. Consilium porro et annuentiam de annona, ut et miseriae famelicae plebis et militum etiam habeatur ratio domini commissarii approbant et dominus generalis, ut id effectui detur et hac in re, ut executio fiat, ordinabit.

6. Praeterea ne frumentum extra hasce Transylvaniae partes exportetur, mandata sub poena dominus generalis publicabit, et ad principem utriusque Valachiae pro libera facultate frumenta importanda scribet. Et post finaliter domini commissarii, dominis regnicolis ad explicationem eorundem respondendum duxerunt.

Actum 25. Januarii 1603, atque sigillo et subscriptione dominorum commissariorum corroboratum.

(Egykorú más. nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gy.)

1175.

[Gyulafejérvár, 1603 január 25.]

Basta Küküllő vármegye rendeinek.

Megszabja s kihirdeti országszerte a búza árát.

Curavimus in generalibus comitiis Albae Juliae ad 15. diem mensis Januarii proxime celebratis,[1] ut annonae caritas aliqua ex parte in hoc regno Transylvaniae minueretur, et constitueramus, ut cubulus tritici minor Sabesiensis numeretur quatuor florenis, maior vero Colos-

[1] Minthogy január 15-ikén csak 1603-ban volt generális országgyűlés Gyulafejérvárott, e kelet nélküli rendelet éve könnyen megállapítható; napját pedig az a körülmény határozza meg, hogy a búza árának megállapítását a rendek február 24-ikén maguk kérték.

variensis valore 8 florenis venderetur. Cum autem plerisque in locis magnus sit tritici defectus, statuimus de novo, ut maior cubulus florenis 9, minor vero florenis 4, denariis 50 divenderetur. Ideoque serio et firmiter mandamus, ut omnes, quorum interest et intererit, nostris hac in parte satisfaciatis mandatis, ne in nostram incidatis indignationem.

(Schmidt Vilmos másolata, oklevélgyűjteménye 2. k. 290. l. a nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum könyvtárában.)

1176.

Gyulafejérvár, 1603 január 25.

Basta Floka János és társai számára.

Egregiis nobilibus Joanni et Petro Floka, Ladislao Thoma, Volffgango et Nicolao Machikássy de Tinkova, Nicolao Gaman de Kalova et Caspari Margay de eadem Marga. Salutem etc. Dicitur nobis in persona egregii Georgii Gaman de dicta Kalova, qualiter ipse in dominium totalium et integrarum portionum possessionariarum in possessionibus Machiova, Pestere et Alsó Obresie vocatis, in comitatu Zeoreniensi et districtu Caran Sebesiensi existentibus habitarum, ipsi Georgio Gaman, haeredibusque et posteritatibus eiusdem utriusque sexus universis, per gratiosam quondam Annam Baranyai, consortem egregii dudum Casparis Barthakovith, in et pro nongentorum et triginta florenorum ungaricalium summa inscriptarum et impignoratarum, *a miért rendeljük, hogy menjetek a megnevezett jószágok színhelyére és iktassátok be azok birtokába a szokásos törvényes módon.*

Datum Albae Juliae, die 25. Januarii. A. D. 1603.

(Eredeti, Sombory-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1177.

Gyulafejérvár, 1603 január 25.

Basta Floka János és társai számára.

Iktassák be Gámán Györgyöt a felsorolt jószágok birtokába.

Egregiis nobilibus Joanni et Petro Floka, Ladislao Thoma, Volffgango et Nicolao Machikássy de Tinkova,

Nicolao Gaman de Kalova, et Caspari Margay de eadem Marga. Salutem etc. Dicitur nobis in persona egregii Georgii Gaman de dicta Kalova, qualiter ipse in dominium totalium et integrarum portionum possessionariarum in possessionibus Mal, Ravna, Verchierova, Obresie et Glemboka vocatis, in comitatu Zeoreniensi et districtu Caran Sebesiensi existentibus habitarum, ipsique Georgio Gaman praescripto, ac haeredibus et posteritatibus eiusdem, utriusque sexus universis per egregios et nobiles Balthasarem et Stephanum Cziulay ac Gabrielem Pekry in et pro summa trecentorum et sexaginta florenorum ungaricalium inscriptarum et impignoratarum, usque ad eandem inscriptionis summam, medio vestri, legitime vellet introire... Super quo vobis harum serie *rendeljük, hogy őt a felsorolt jószágok birtokába iktassátok.*

Datum Albae Juliae, die 25. Januarii. A. D. 1603.

(Eredeti, Sombory-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1178.

Gyulafejérvár, 1603 január 26.

Basta Hunyad vármegye rendeinek.

Adassák vissza Gámán György elfoglalt jószágait.

Karánsebesben lakó Gaman György jelenti nekünk könyörgése által, hogy Bácsiba, Vámkereszten, Nándorfalubeli, Kukynbeli, Dumbraviczabeli, Pestesi portióit, melyet annak előtte ő egy nehány esztendeig békességesen birt volna, ez elmúlt ezer hat száz két esztendőben, egy Hunyadon lakó Mihály deák nevű hatalmasúl elfoglalta volna. Könyörge azon, hogy az Articul[us [1] t]artása szerint Kegyelmetek által jószágát restituáltatnók. Igy lévén azért az dolog, hagyjuk ..., hogy ez két fél közt való egyenetlenséget mindjárást törvény szerint eligazítsa Kegyelmetek; etc.

Datum Albae Juliae, die 26. mensis Januarii 1603.

Ellenjegyezte: G. Kerezturi.

[1] Itt az 1602-iki meggyesi országgyűlés végzései értendők.

Külczíme : Magnifico generosis ac egregiis nobilibus comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium comitatus Huniadiensis etc. Dominis amicis nobis honorandis.

Alatta : 1603 die penultima Januarii exhibitae coram nobis vicecomitibus comitatus Huniadiensis et apertae in oppido Huniad.

(Eredeti, Sombory-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1179.

Gyulafejérvár, 1603 január 26.

Basta Dés város tanácsának.

Megerősíti a város polgárait összes ősi kiváltságaikban.

Memoriae commendamus ... quod prudentes et circumspecti iudex et iurati cives oppidi Deés nostram venientes in praesentiam significare curaverunt in hunc modum : Quomodo ipsi certas libertates, iura, immunitates, indultaque a Ser^{mis} quondam principibus, divis regibus Hungariae concessa haberent, super quibus literas privilegiales ipsorum regum Hungariae in specie nobis exhibuerunt, petentes nos iidem iudex et iurati cives praedicti debita cum instantia, ut nos ipsos ac universos oppidanos in huiusmodi iuribus, immunitatibus et libertatibus eorum conservare vellemus, neque per quospiam in illis impediri, turbari et molestari permitteremus. Cum autem minus aequum sit ipsos cives Deesienses in iuribus et libertatibus illis, in quarum usu hactenus fuerunt, quovismodo etiam in posterum turbari, eosdem igitur memoratos cives omnibus iuribus et libertatibus illis ipsorum, in quarum omnium hactenus usu fuerunt, etiam deinceps et in posterum perpetuis semper temporibus, de mera et plena authoritate nostra a Sacra M^{te} Caesarea nobis attributa, uti et frui concessimus, prout concedimus praesentium per vigorem. Quocirca vos universos et singulos ... committimus et mandamus vobis firmiter, quatenus annotatos cives et oppidanos Deesienses in cunctis eorum iuribus et libertatibus ... modis omnibus conservare et per vestros conservari facere debeatis,

neque in illis ipsos turbare et molestare praesumatis; imo in exequutione causarum omnium et in bonis publicis puta in aedificandis templis, scholis, aggeribus, pontibus et in modo educillationis vinorum antea ad conservationem reipublicae a magistratibus deliberatorum, ordinatorum et deinceps quoque deliberandorum et ordinandorum, omnia ordinata, soluta et servata, solvere, servare et administrare, modis omnibus debeatis et teneamini; etc.

Datum Albae Juliae, die 26. m. Januarii. A. D. 1603.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Patens-alakú eredeti, Dés város levéltára 270. sz.)

1180.

Gyulafejérvár, 1603 január 27.

Basta Zaránd vármegye rendeinek.

Besenyőben lakó Fűzi János panaszolkodott nekünk, hogy egy Hunyadi István nevű katona, zarándvármegyebeli Zyrb nevű faluját az el mult időkben hatalmasul elfoglalta volna tőle, melyet Sigmond fejedelem más jószágért cserébe conferált volt neki, sőt a' mint jelenti, magát statuáltatván az megnevezett jószágba, minden levelei pure emanaltattak, nemine contradicente rúla. Könyörgött, hogy az meggyesi articulus tartása szerint az potentiarius kezéből az ő saját jószágát kifoglaltatnók és neki remittáltatnók; *a mit most nektek elrendelünk.*[1]

Datum Albae Juliae, die 27. Januarii 1603.

Ellenjegyezte: G. Kerezturi.

(Eredeti, Puky József családi levéltára, Kiskunfélegyháza.)

1181.

Gyulafejérvár, 1603 január 27.

Basta Cserényi Gáspár és társai számára.

Egregiis et nobilibus Caspari et Ladislao Cherieni de Alsó Balásfalva, Joanni et Gaspari ac Stephano Nagy

---

[1] Ez itt az 1602 augusztus 23-ikán tartott meggyesi országgyűlés 17. pontjára vonatkozik; Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 139. l.

de Sajó Szentandrás, Paulo Kabos de Apáthi, vicecomitis et Gregorio Somai de Devecser, iudicibus nobilium comitatus Dobocensiis. Amicis nobis honorandis. Salutem etc. Exponitur nobis in persona egregii Mathei Perussith de Kentelke, qualiter temporibus superioribus egregius Franciscus Fűzi de Besenyő universarum literarum potiorem partem, factum iurium possessionum portionarumque ipsum exponentem concernentem, e manibus dicti Francisci Cherenyi de dicta Alsó Balásfalva excepisset, quas nunc quoque praemanibus idem Franciscus Fűzi in praerogamentum dicti exponentis manifestum teneret; quas vellet idem exponens medio vestri a praefato Francisco Fűzi repetere et rehabere. Cum autem iusta petentibus non sit deneganda iustitia, et unicuique quod suum est, lex et natura iubeat, *rendeljük, hogy Perussith Máté elvett birtokleveleit szerezzétek vissza.*

Datum Albae Juliae, die 27. Januarii 1603.

Hátlapján, egykorú kézzel: Perusit Máté levele Bastátúl Cserényi Ferencztől levelek megkérésére.

(Eredeti, patens-alakú, *Lecta*-aláirású megerősítéssel, báró Kemény család nagyenyedi levéltára.)

1182.

Gyulafejérvár, 1603 január ius 27.

Basta, Molart és Burghausen császári biztosok bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Quemadmodum antea quoque pro parte universorum nobilium et militum Sacrae Caesareae M[tis] subditorum in confiniis potissimum existentium requisiti eramus, *hogy közbenjárjunk,* ita nunc quoque ab egregiis Joanne Kis et altero Joanne Csikay, ratione iurium possessionariorum in possessionibus Talp et Nagy Segesd vocatarum in tractu Beleniesiensi, comitatus Bihoriensi existentium habitarum *lévén felkérve, kérjük, hagyja meg őket jószágaik birtokában.*

Datum Albae Juliae, die 27. Januarii. A. D. 1603.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély; Prot. K/3. fasc. 219. No. 295.)

1183.

Gyulafejérvár, 1603 január 28.

Basta Székelyvásárhely város tanácsának.

Megértvén jelentéstekből, hogy kivált a hajdúk mennyire elpusztitották iskolátokat és templomotokat s javaitokat diripuissent et depraedassent ;[1] m*ost azonban* scholam antecellatam et templum in statum formamque castelli, ad communem omnium bonorum *újra akarják épiteni, rendeljük, hogy az egyházközségnek* in restauratione et aedificatione memoratae scholae et templi *segítségére legyetek.*

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Székely oklevéltár VI. k. 3—5. l.)

Megjegyzés. Basta ez érdekes rendeletét legelőször ismertette s magyarra fordítva közölte Koncz József »A marosvásárhelyi evang. reform. kollégium története« cz. m. 93. l.

1184.

Gyulafejérvár, 1603 január 28.

Basta Besztercze város tanácsának.

Egy zászlóaljat küld szállásra városukba, viseljék jól gondját; tartásuk költségét megtériti.

Demnach Röm. Kais. Mt. zum besten wir etliche Fähndlen Preinerischen Regiments, wie euch vielleicht schon bewusst, in die Staedt einzulegen uns entschlossen, und aber aus erheblichen Ursachen anstatt Haubtman Seiderstorffer Haubtmann Lehelir (!) euch in euer Stadt einzuquartieren angeordnet, demnach so befehlen wir euch ihr wollet angeregten Haubtmann mit seinem Fähndl bei euch dero Gestalt nicht allein einlosiern lassen, sondern auch ihme und seinem Kriegsvolk täglich 166 Rationes (jede Ration auf zwei Pfundt Brodts gerechnet) und also auf jeden Soldaten zwei Pfundt Brodts neben einem

[1] Ez a pusztítás 1601 őszén történt. Bőven ír róla Nagy Szabó Ferencz; Erdélyi történelmi adatok I. k. 63. és 69. l.

halben Mass Wein folgen lassen. Versprechen euch hiemit gewisse Bezahlung, werdet also auf beschehne Austheilung Brodts und Weins von dero Befelchshabern richtige Quittungen einziehen, sollen euch dieselbe nochmals in Rechnung für guet passiern. Da euch auch vom angemeltem Kriegsvolk einiger Schaden zuegefüget und nit erstattet würde, sollet ihr uns desselben eheist verständigen, wollen wir alsdann demselben mit gebührlichem Mittl fürzukommen wissen, etc.

Actum Weissenburg, den 28. Januarii 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1185.

Gyulafejérvár, 1603 január 28.

Basta nyilt útlevele Vásárhelyi János diák részére.

Hic praesentium ostensor Joannes Literatus Wasarhelyiensis ad certa ditionis Sacrae Caesareae M[tis] Transylvaniae loca ex annuentia nostra proficis[citur. Q]uare vobis harum serie committimus et nihilominus vigore functionis nostrae mandamus firmi[ter, u]t eundem ubique locorum, tam in eundo, quam in redeundo pacifice dimittatis et per Vestros [dimitti] facere debeatis et teneamini; etc.

Datum Albae Juliae, die 28. mensis Januarii 1603.

(Eredeti, csonka, nagyon rothadt állapotban, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum, Benigni-gyűjteménye.)

1186.

Gyulafejérvár, 1603 január 29.

Basta, Molart és Burghausen Rudolf császárnak.

Jelentjük, hogy a lefolyt gyűlés idején Jeremiás moldvai vajda követei is jártak nálunk uruk hűségét jelentvén,[1] *és azt tartjuk, hogy Erdélynek is érdeke, hogy békességben éljen vele.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1209. sz. a. jelentéséből.)

[1] A követek előadását kivonatoltuk 1163. sz. a.

1187.

Gyulafejérvár, 1603 január 29.

Basta nyilt parancsa, melylyel dési Barta Istvánt dési Mois Mihály kiskorú leányai gyámjává rendeli.

Quod cum . . . pro parte nobilium puellarum Annae, Elisabethae et Sophiae Mois, filiarum quondam nobilis Michaelis Mois de Deés, ex nobile domina Anna Pesthi consorti sua susceptarum *tett közbenjárásra e kiskoruakat védelmünkbe fogadtuk, jószágaik gondozójául* circumspectum Stephanum Barta Deesiensium . . . *választottuk.*

Datum Albae Juliae, 29. die m. Januarii. A. D. 1603.

Ellenjegyezte: G. Kerezturi secretarius.

Hátlapján: Anno 1603 Aprilis 17. exhibitae et praesentatae sunt praesentes in sede iudiciaria nobilium comitatus Zolnok interioris, videlicet in oppido Deés.

(Eredeti, M. Nemz. Múzeumi levéltár törzsanyaga.)

1188.

Gyulafejérvár, 1603 január 31.

Basta, Molart és Burghausen császári biztosok bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Hagyja meg Vajda Miklóst ő Felsége határozatáig jószágai birtokában.

Quemadmodum antea quoque *közbenjártunk ő Felsége alattvalóinak ottani jószágai ügyében,* ita nunc quoque a generoso domino Nicolao Vajda de Karánsebes, ratione iurium suorum possessionariorum in possessionibus Krichior, Zeliste, Kaluger et Leachian in praedicto tractu Beleniesiensi existentium habitorum sumus interpellati, ut apud Sp^{lem} et Mag^{cam} Do. V^{ram} obtineremus, quatenus ipse ad tempus benignae resolutionis Suae M^{tis} in dominio dictarum possessionum suarum consistere possit; *kérését támogatásába ajánljuk.*

Datum Albae Juliae, die 31. Januarii. A. D. 1603.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély; Prot. K/3. fasc. 219. No. 296.)

1189.

[Szeben, 1603 január vége.]

A Szász universitas kivánságai (Articuli Saxonum) Bastához és a császári biztosokhoz.

Nachdem wir arme Sachsen allhier in Siebenbürgen unter dem hungrischen Regiment und wallachischer tirannischen Gubernation *annyit szenvedtünk, hogy majdnem tönkrementünk s csak úgy maradhatunk fenn, ha ő Felsége, kihez eddig is hivek voltunk, kegyeibe fogad, kérjük Kegyelmetek támogatását, hogy alábbi sérelmeinket orvosolva megmaradásunkról kegyelmesen gondoskodjék.*

1. *Hagyja meg eddigi épségében* Augustanam Confessionem unserer sächsischen Nation ganz frei und ungehindert, sambt allen Kirchen und Schulen, *papjaikkal és jövedelmeikkel együtt.*

2. *Erősítse meg a régi királyoktól és fejedelmektől való kiváltságokat, melyekkel* die Sachsen pace et tranquillitate gaudentes haben zuegenomben an Geld und Gütern, *úgy hogy a fejedelmeket is kisegíthették szükség esetén.*

3. *Ne engedje ő Felsége, hogy* die uralte löbliche Universität der Sachsen, *mely régi szokás szerint itt Szebenben,* tanquam caput Saxonicae gentis *évente tanácskozni szokott, megszüntettessék.*

4. *Kérjük ő Felségét* auch hinfüro uns keine fremde Nation obtrudiren lassen, *hogy egyezségünk megmaradhasson.*

5. *Szüntesse meg ő Felsége a Báthory István által elrendelt tized-quartát, a mi szabadságaink ellen való elviselhetetlen teher,* damit der Zehnt wiederumb an die Kirche gebracht werde *s népünket ne terhelje.*

6. *Szünjék meg a postálkodás kötelezettsége, mely a szászokat iszonyuan nyomja, mert a nemesek útaztokban nemcsak szekeret, lovat, de még szabad ellátást is kivánnak tőlünk, sőt vesznek erőszakkal is maguknak, családjuknak, szolgáiknak és lovaiknak egyaránt.*

7. *Mivel a nemesség újabban országgyűléseit váro-*

sainkban kezdi tartani s azokban minden élelmet ingyen kiván, ez szünjék meg.

8. *A szászokat* der grosse und unersättliche Tirann Michael Waida *oly iszonyú módon zsarolta, hogy adóssága tőlünk kapott pénz és portékák fejében 44.000 frt lévén, kérjük ő Felségét, fizettesse ezt nekünk vissza az ország jövedelméből.*

9. *Falvaink nagyon elpusztúltak, úgy hogy* kein Jahrmarkt in langer Zeit gehalten worden *és iparosaink sem dolgozhattak; tehát engedjék el* die Zinstaxen *néhány esztendőre.*

10. *Minthogy* die Báthorysche Familie in iuribus possessionariis, so dem Fürsten haben zugehört *annyit elosztogatott, hogy a mire a fejedelmi konyhában szükség van, azt is mi szászok adjuk, kérjük szüntessék ezt meg.*

11. *Szünjék meg az a visszaélés, mely* beim Fürsten Sigismundo eingerissen, *hogy a székelyföldről jövő nehéz társzekereket a szászoknak kelljen továbbvinniök Gyulafejérvárig. Egyúttal kérjük, erősítsék meg Szeben falait, melyeknek hossza* umb etzliche Klafter weiter ist, als der Stadt Wien, *miként ezt régebben megmérték.*[1]

12. *Szükségünk van nagy ágyukra, mert* die hungrische Obrigkeit *sokat elvitt tőlünk belőlük, de soha vissza nem adta őket s így városunkat nem tudjuk kellően védeni, ha ostrom alá fognák.*

13. *Mivel Mihály vajda Szeben városából a búzát is mind elvitette, engedje át a városnak ő Felsége* das Salzhall zu Salzburg[2] und das Zwanzigst bei der Stadt,[3] *hogy polgárai abból kárpótolják magukat veszteségükért.*

14. *Minthogy Szeben városa régebben is hű volt a császárhoz, most is tiz hónapig tartott ki híven ő Felsége mellett, új kiváltságokat várunk.*

---

[1] Ez a fejezet kiválóan érdekes, mert részletesen leírja Szeben falait, erődeit, árkait és bástyáit, apróra felsorolván, mit kellene rajtuk javítani.

[2] Ez a vizaknai sóbánya, mely a biztosok megjegyzése szerint évi 6000 tallérért volt bérbe adva.

[3] Ez is ezer tallért jövedelmezett évente.

15. *Tétesse vissza ő Felsége Szebenbe az aranybeváltást* (das Cement), *mely* a memoria hominum allhier in der Hermannstadt gewesen ist, *de a magyar fejedelmek a város nagy kárára más helyre helyezték át.*

16. *Hajdan az volt szokásban, hogy midőn a fejedelem városunkba jött, 200 főnél nem nagyobb kisérete a maga pénzén élt s a fejedelem asztalát is legfeljebb három napig látta el városunk, de a Báthoryak alatt,* sonderlich beim Fürsten Sigismundo *oly visszaélés kezdődött, hogy több száz nemessel jött, kik közül* etliche haben schier so viel Gesinde gehabt, als der Fürst selber, *kiket szabad élelmen kellett tartanunk, sőt* haben darneben grossen Mutwillen getrieben *városunkban. Ezt kérjük megszüntetni.*

17. *Terjesztessék ki Szeben város joga, hogy a gonosztevőket necsak a vármegyékben és királyföldön, hanem* auf Edelerden und im Fogaraser Gebiet *is kergethesse és büntetésüket elvehessék az oda menekültek, a mi eddig nem lévén, sok kárt okozott.*

(Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde 1851-iki IV. k. 113—126. l. — Hibáit a nagyszebeni báró Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyüjteménye egykorú másolatáról javítottuk.)

Megjegyzés. A szászok e kérelme egyes pontjaihoz Bastáék saját javaslatukat is odajegyezték, de azok nem mindig kedvezőek, illetőleg nem mindig ajánlták teljesítésüket, daczára annak, hogy a szászokkal nemcsak a két német császári biztos, de maga az olasz Basta is különösen rokonszenvezett sokنemű szolgálatukért. A szászok ez emlékirata becses művelődéstörténeti emléke e kornak, daczára a túlzott követeléseknek és azoknak a megjegyzéseknek, melyeket a magyar uralomra s az erdélyi fejedelmekre tesznek benne.

1190.

Gyulafejérvár, 1603 február 1.

Basta, Molart és Burghausen a harminczadokról.

Vectigal provinciae Transsylvaniensis per Illustres ac Magnificos dominos Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis eiusdem provinciae generalem, consiliarios et designatos

commissarios in Transsylvaniam subscriptum et subsignatum, prout iam olim a principe fuit constitutum.

Notandum. Iuxta istud vectigal, similia exempla omnibus aliis Suae M^{tis} Caesareae in hac provincia Transsylvaniae tricesimatoribus extradanda erunt.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 192—202. l.)

1191.

Gyulafejérvár, 1603 február 1.

Basta, Molart és Burghausen Ajtoni Jakab lippai harminczadosnak

Memoriae commendamus, *hogy mivel* egregius Jacobus Literatus Ajtonii, Suae M^{tis} Caesareae quoque tricesimator Lippensis annis prioribus, uti 601 et 602 ad intertentionem militum Hungarorum praesidiariorum tam equitum, quam peditum *Báthory Zsigmond rendelésére* 3220 florenos hungaricos *adott kölcsön s később* Georgii Barbély, olim supremi capitanei Lippensis *rendelésére is 56, s így 3276 forintot, abban egyeztünk meg vele, hogy 1603 január elsejétől kezdve két részletben vonja le magának a harminczad jövedelméből.*

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 202—203. l.)

1192.

Gyulafejérvár, 1603 február 2.

Basta [bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.]

Bánffy Mihály panaszolkodott nekönk, hogy az elmúlt időkben valami oláhok által, az ő maga havassárúl, Belényesben lakó Sándor György hatalmasúl három száz juhait hajtatta volna el, kik mostan is oda volnának, *s így arra kérjük* Kegyelmedet szeretettel, hogy *azokat neki adattassa vissza.*

Datum Albae Juliae, die 2. Februarii. A. D. 1603.

Ellenjegyezte : G. Kerezturi.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély ; Prot. K/3. fasc. 219. No. 297.)

1193.

Gyulafejérvár, 1603 február 2.

Basta Beszterce város tanácsának.

Elvöttük az Kegyelmetek levelét, az melyben Kegyelmetek ir az ott való katonáknak elszállittása felől, *de ámbár* azokat mostan onnan el nem szállithatjuk, mindazáltal rövid nap Kegyelmetekre kiválYképpen való kegyelmes gondviselésünk leszen; etc.

Datum Albae Juliae, 2. die Februarii 1603.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi s[ecretarius].

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1194.

Bécs, 1603 február 6.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Recepisse an Herrn Basta, weil sich der Tartar Cham in Under Ungarn befindt aufgestellt, dem Feind in Oberhungern und Siebenbürgen ein Abbruch gethan werden möchte.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 83. No. 21.)

1195.

[Gyulafejérvár, 1603 február eleje.]

Egy gyulafejérvári névtelen jezsuita jelentése Basta és a császári biztosok számára.

Informatio cuiusdam per Jesuitas exhibita, ad commissarios Rudolphi II. in Transylvania, de statu bonorum et proventuum episcopatus Albensis, tam antiquitus, quam tempore restitutionis per Sigismundum Bathori, pro Demetrio Napragii factae.

(A császári biztosok hivatalos másolata, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyűjteménye.)

1196.

Gyulafejérvár, 1603 február 12.

Basta Beszterce város tanácsának.

Aus dem Schreiben, *melyet küldünk, megértheti, mit kivánunk katonáinkra. Ezenkívül* wollet uns alspaldt ein Fassel Haring von den besten und schönsten, so jetzo aus Polen komben allhero schicken. Solches soll euch bezahlt werden; etc.

Actum Albae Juliae, 12. Februarii 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1197.

Gyulafejérvár, 1603 február 13.

Basta Beszterce város tanácsának.

Elvöttük az Kegyelmetek levelét, az melyben azon könyörög Kegyelmetek, hogy az mely nímetek Kegyelmetekre szállottanak, azokat másua rendelnők. *De bár most még nem tehetjük,* az katonákat, minthogy sok üdőtől fogva vadnak Kegyelmeteken, rövid nap elszállítjuk Kegyelmetekről. Bene valeant.

Datum Albae Juliae, die 13. Februarii 1603.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Eredeti. Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1198.

Gyulafejérvár, 1603 február 15.

Basta Rudolf császárnak.

L' apportator di questa sarà Leka Aga, che li anni passati restitui i castelli di Keövár et Ujvár, in ricompensa di che *Felséged azon a vidéken nehány falut igért neki* per vita; *de mivel azokat mai napig sem kapta meg,* perchè io comprendo questa sua dimanda esser giusta, *készséggel ajánlom soraimmal.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 332. l.)

1199.

Prága, 1603 február 15.

Don Guillén de San Clemente követ Bastának.

Azokkal a gyanusításokkal szemben, melyek személyét érték, biztosíthatom, hogy urunk, királyunk[1] *továbbra is a régi kegyességét mutatja iránta, sőt azt kivánja, hogy térjen vissza szolgálatára.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1226. sz. a. válaszából.)

1200.

Gyulafejérvár, 1603 február 17

Basta és a császári biztosok Buza Jánosnak.

Bérbeadják neki a jenői harminczadot 720 forintért, mit az Báthory Zsigmond fejedelemnek kölcsönzött.

(Elveszett v. lappang; Erd. orsz. gyűl. emlékek V. k. 203. l.)

1201.

Gyulafejérvár, 1603 február 20.

Basta és a császári biztosok Mindszenti Benedeknek.

Bérbeadják neki »oppidum Deés, una cum fodina salis ibidem habita et possessio Akna« *17.000 forintért, a menynyiben Báthory Zsigmond fejedelemtől birta.*

(Elveszett v. lappang; Erd. org. gyűl. emlékek V. k. 203. l.)

Megjegyzés. Basta ez intézkedését az országgyűlés is jóváhagyta és pártolólag ajánlta Rudolf császárnak. (Ugyanott, 223. l.) Egyébként a dési sóaknából Mindszentinek 1602-ben »mehr nit, als 105 ducatos« tiszta jövedelme volt (ugyanott, 311. l.), a mi nem mutat valami rendszeres bányamívelésre.

1202.

Gyulafejérvár, 1603 február 20.

Basta és a császári biztosok Bonfadini Tranquillónak.

Kezén hagyják azokat a sóbányákat, melyeket ő Báthory Zsigmond fejedelemtől kapott bérben, kölcsöneért.

(Elveszett v. lappang; Erd. orsz. gyűl. emlékek V. k. 203. l.)

---

[1] III. Fülöp spanyol király.

1203.

Gyulafejérvár, 1603 február 21.

Basta és a császári biztosok Filstich Péternek.

Neki engedik az erdélyi aranybeváltás jogát.

Mivelhogy az aranyváltást és az cementet az kolozsvári Filstich Péternek conferáltuk, hagyjuk, authoritate a Sacra Caesarea Regiaque M[te] nobis attributa parancsoljuk is, hogy minden aranyas és aranynyal kereskedő az cement táblája után egy arany forint érő aranyat százhetven pinzen adjon Filstich Péternek, az aranyváltónak vagy ahhoz rendeltetett emberének, egyebeknek penég senkinek ne adhassák. Ha penég valaki eladná vagy titkon vagy nyilván, és megtudatik, az adó és az vevő nem csak az aranyat és az árát, hanem mind fejeket, jószágokat elvesztik ; etc.

Datum Albae Juliae, 21. die m. Februarii. A. D. 1603.

(Hiteles 1604-iki átirat, kolozsmonostori konvent 15. protocolluma 194' l. — O. l.)

1204.

[Kolozsmonostor,] 1603 február 22.

A kolozsmonostori konvent Bastának.

Jelentés arról, hogy Kolozsvár város tanácsát beiktatták a néhai Hesdáti Erzsébettől neki hagyott jószágok birtokába, de ellene többen tiltakoztak.

Szécsi István kolozsvári főbiró és Kolozsvár város tanácsa javára szóló iktató parancsát vevén, a beiktatás foganatosítására delegált embere, Lugasi Máté mellé adtuk unum ex nobis, nobilem Paulum Hajósi, collegam nostrum conventualem, *a kik visszatérvén, eljárásukról jelentették, hogy ők* feria sexta proxima post festum Purificationis Beatae Mariae Virginis proxime praeteriti [1] *megjelenvén* ad facies totalium portionum possessionariarum annotatae

[1] Február 7-én.

olim dominae Elisabethae Hesdati, et quidem primo in Kisbánya, dehinc autem altero die statutionis immediate subsecuto prius in Felső Jára, ex post autem in Alsó Jára, *valamennyi Torda vármegyében, az alábbi szomszédok és közbirtokosok:* nobilibus Andrea Zilvási, Joanne Frika et Stephano Fejérdi de praedicta Alsó Jára, item providis Laurentio Toppantó Ladislai Toroczkai de Toroczkószentgyörgy, Andrea Ferencz dominae Catharinae Ébeni, relictae egregii condam Stephani Zilvási de eadem Alsó Jára, Blasio Lőrincz dominae Elisabethae Hosszúaszai, consortis egregii Michaelis Literati Kolosvári, Michaele Huszár, relictae condam Francisci Toroczkai in Alsó Jára; Mathia István, Martino Kaszás et Thoma Czakó Sigismundi Sarmasági de Kövesd in Magyarléta; Nicolao Demeter, Simione Kopil, Georgio Kok, Wolphangi Kamuthi de Szentlászló in Barbátfalva; Lupa Frink Blasii Pápai de dicta Alsó Jára, Petro Murza, Michaele Laza Andreae de Bogát in Kisbánya; Joanne Tót Joannis de Várfalva, Opra Demjén Andreae Zilvási et Petro Lázár Ladislai Toroczkai in Ivánfalva, *a felsorolt birtokosok jobbágyai és mások előtt, kiket törvényesen meghívtak, beiktatták Gellyén Imre kolozsvári főbírót és a város tanácsát, Szécsi István főbíró hivatali utódját, miként azt néhai Hesdáti Erzsébet asszony végrendeletileg meghagyta;*[2] *azonban* altero die statutionis providus Petrus Benedek, jobbagio dicti Blasii Pápai, in praetacta possessione Alsó Jára residens *megjelenvén előttük, tiltakozott a maga és ura nevében a Jára patakára épített malom miatt, mely Felső Járában van. Ügyét tizenötöd napra rendelvén tárgyalni, embereink a beiktatás negyednapján, azaz* feria scilicet secunda proxima ante festum beati Valentini martyris proxime praeteriti[3] *visszatértek, de ugyanaznap* egregii praefatus Michael Literatus Kolosvári, in nobilium dominae Elisabethae Hosszúaszai consortis suae, ac Michaelis filii egregii condam Francisco de Gáltő; item Blasius Nagy, Albensis, similiter in nobilium dominae Catharinae consortis suae,

[2] E végrendeletről emlékezik 1136. sz. iratunk is.
[3] Februárius 10-én.

filiae videlicet egregii condam Pauli Don, similiter Albensis ac Michaelis Szilágyi de eadem Alba Julia nominibus et personis *előttünk megjelenvén, ünnepélyesen tiltakoztak az ellen, hogy néhai Hesdáti Erzsébet felsorolt birtokaiba Kolozsvár város tanácsát iktassuk be; mely eseményekről a fentiekben hűségesen beszámoltunk.*

Datum decima sexta die statutionis praenotatae. Anno Domini 1603.

(Hit. más. kolozsmonostori konv. 15. protocolluma 237. l. — O. l.)

1205.

Gyulafejérvár, 1603 február 24.

Basta útlevele Káldi Márton jezsuitafőnök részére.

Praesentium ostensor R[dus] Martinus Kaldi, praefectus patrum Societatis Jesu in collegio Albensi, cum sociis, ex annuentia et permissione nostra una cum sociis proficiscitur versus civitatem Colosvar. Pro eo vobis harum serie auctoritate a Sacra Caesarea Regiaque M[te] nobis attributa committimus serio et mandamus firmiter, ut visis praesentibus eandem una cum suis sociis tam in eundo, quam redeundo, ubique libere, pacifice et citra quodlibet impedimentum dimittere et per vestros dimitti facere modis omnibus debeatis et teneamini; etc.

Datum Albae Juliae, die 24. m. Februarii. A. D. 1603.

Ellenjegyezte: G. Kerezturi secretarius.

(Eredeti, M. Nemz. Múzeumi levéltár törzsanyaga.)

1206.

Gyulafejérvár, 1603 február 24.

Basta és a császári biztosok Brassó város tanácsának.

Kötelezvényök a kölcsön igért 17.000 forintnyi összegről, melyből 2100 frt. 390 köböl búzára ment, köblét 7 frtba számítva.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 203—205. l.)

1207.

Gyulafejérvár, 1603 február 24.

Basta és a császári biztosok Kolozsvár város tanácsának.

Mivelhogy az mi kegyelmes urunk, római császár ő Felsége végeinek szükségére kívántatik, hogy bizonyos számú élésnek szerét tegyük, *kérjük, adjon búzát pénzen, a mennyit csak szerezhet.*

Datum Albae Juliae, die 24. m. Februarii. A. D. 1603.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára fasc. III. 55. sz.)

1208.

Gyulafejérvár, 1603 február 24.

Basta és a császári biztosok Rudolf császárnak.

Küldik Erdély állapotáról szóló együttes jelentésüket.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Siebenbürgen.)

1209.

Gyulafejérvár, 1603 február 24.

Basta, Molart és Burghausen Rudolf császárnak.

A gyulafejérvári országgyűlés lefolyása. A rendek kívánságai s a császári biztosok válasza és kifogásai. Előterjesztésük folyamán ajánlják az erdélyi püspökség visszaállítását, helytartó, s mellé nyolcztagú helytartótanács kinevezését; a vármegyék, a városok és székhelyek önkormányzati jogainak megszüntetését (a császár iránt hű maradt Szebenét kivéve) és egy rendszeres kanczellária felállítását. Az adományleveleket meg kell vizsgálni és birtokosaik hűsége szerint megújítani vagy visszavenni. A hűséges katonák jószágokkal jutalmazandók. A tartomány megvédésére békeidőben 500,000 frt kell, a miből jelenleg csak 100,000 frt térülne meg adók és kincstári jövedelmek czímén, annyira tönkrement és elszegényedett Erdély. Az országgyűlések eltörlendők s helyettök a gubernator nagy tanácsa hozzon törvényeket. A szászok kiváltságai megújítandók s a kiválóbb szász férfiakat hivatalokba kell ültetni. A székelyek régi szabadsága meghagyandó, de kormányzásukra és fékentartásukra két német főember küldendő. Véd- és daczszövetség

Havasalföldével, jó viszony ápolása Moldovával. Német telepesek, iparosok és bányászok behívása, a betelepítés előmozdítása kedvezményekkel. Azok nevei, a kik felvilágosítást adhatnak a lázadó, hűtlen felsőmagyarországi s az erdélyi részekben lakó magyarokról. Az erdélyi rendek követeit jó szóval kell tartani, az általuk felmutatandó 1598-iki kiváltságlevelet pedig ne erősítse meg a császár, mivel most más viszonyok közt jutott az ország ő Felsége hatalmába. A magyarországi részek kormányzásáról külön javaslatot nyujtanak be.

(Eredeti, hivatalos jellegű másolat, bécsi állami levéltár, Hungarica ; hibás, pontatlan kiadása az Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde 1851-iki IV. k. 86—112. l.)

1210.

[Gyulafejérvár, 1603 február ius 24.]

Basta újabb javaslata Erdély kormányzásáról.

Conditiones, welche, wofern des Feldobristen Basta Fürschlag nach, die Bestellung und Assecuration dies Landes Siebenbürgen sollte fürgenomben werden, fürnemblich in Acht zu nehmen.

1. Erdély leendő kormányzója vagy vajdája 12 tagú tanácsával együtt hűségi esküt tegyen ő Felségének.

2. Az említett várat auf sein und des Landes Unkosten *felépitse, fentartsa*[1] *és a hűbéri uralom jelképeül évi adót fizessen s a császári udvarban állandó követet tartson.*[2]

3. A szászok és városok meglévő kiváltságai érvényesek maradjanak.

4. Mondjon le Várad, Szamosujvár és a magyarországi részek birtokairól.

5. Pénzt ne verethessen, csak a császár.

6. Mária Christierna főherczegnő[3] *hitbérbirtokait, Fogarast és a többit adja ki.*

---

[1] E vonatkozás alapja meg van az előbb közölt terjedelmes jelentésben, a mi arra mutat, hogy ezt a javaslatukat azután írták Bastáék, mikor amaz már készen volt.

[2] Ez igen hasznos intézmény lett volna, mert Erdélyországnak eddigelé a császári udvarban tényleg nem volt állandó követe.

[3] Báthory Zsigmondnak Erdélyből hazavonúlt felesége.

7. A törökkel kötendő kereskedelmi szerződések ő Felsége jogait ne sértsék, a vajda azonban a törököt haddal, élelmi- és lőszerrel ne segíthesse.

(Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde 1851-iki IV. k. 127—8. l. és Hurmuzaki: Documente III/1. k. 366—367. l.)

Megjegyzés. A Hurmuzaki-kiadvány és utána mások e keletnélküli fontos javaslatot 1599 november havára helyezték, azt a benyomást keltvén tartalma, hogy Basta akkoriban tette, midőn Erdély elesett és Mihály vajda kezébe jutott, de a császári biztosok előbbi nagy jelentésükkel küldték meg a császárnak, sőt hivatkoznak is reá benne. Egyébként Basta 1599 november havában még nem is járt Erdélyben s így kormányzásáról kimerítő javaslatot nem is adhatott.

1211.

Gyulafejérvár, 1603 február 24.

Basta Rudolf császárnak.

Kegyelmébe ajánlja Kolozsvár város jelentkező követeit.

La città di Claudiopoli tra gl' altri deputati di questa provintia, manda anche essa alcuno de' suoi dalla Maestà V. Sacratissima. M' ha pregato lo raccomandi, acciò la Maestà V. Sacra[ma] li degni accettarli nella sua protettione; il che non li ho voluto negare, supplicando humilissimamente, V. Maestà si degni haverli nelle sue pretensioni per raccomandati, alla quale humilissimamente m' inchino.

D' Albagiulia, li 24 Febraro 1603.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen fasc. 13630.)

1212.

Gyulafejérvár, 1603 márczius 1.

Basta Besztercze város tanácsának.

Elvöttük az Kegyelmetek levelét, melyben panaszolkodik Kegyelmetek, hogy az német vitézekre, kik ott az városban volnának, sokat költene Kegyelmetek és másfelől az magyar katonák is ott az vidékben volnának

Kegyelmeteknek nagy fogyatkozására. *De bár most még nem tehetjük,* azon leszünk, hogy mentől hamarébb elszállíthassuk őket onnét.

Datum Albae Juliae, die 1. Martii 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1213.

Prága, 1603 márczius 1.

Rudolf császár Bastának.

Ex praesentibus annexa supplicatione humillime intelliges, qualiter capitaneus noster Leka Aga contra supremum capitaneum nostrum Satmariensem, Mag^{cum} Michaelem Szekel conqueratur *s rendeljük, intézkedjék, hogy Székely azt a három falut* ipsi Lekae Agae statim cedat et eundem proventibus illis frui sinat.

(Hurmuzaki : Documente IV/1. k. 334. l.)

1214.

Gyulafejérvár, 1603 márczius 3.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adják meg Bocsárdi Boldizsár ottlévő adósságait.

Az minemű adóssági Szent Andráson lakó Bocsárdi Boldizsárnak az Kegyelmetek városában vadnak, hagyjuk . . . *hogy* mindjárást azon adósságokat az exponensnek instantiájára Kegyelmetek igaz törvény szerént feligazítsa, non obstante legitimo aliquo impedimento.

Datum Albae Juliae, die 3. mensis Martii. A. D. 1603.

Ellenjegyezte és írta : G. Kerezturi secretarius.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1215.

Besztercze, 1603 márczius 3.

Besztercze város tanácsa Bastának.

Ubi nobis Ill^{me} ac clementissime domine ab Illustri ac generoso domino libero baroni de Hoffkirch nomine

Ill^{mae} C. Tuae [1] expositum esset, certam pecuniae summam a nobis in rationes Ill^{mae} C. Tuae expeti, *elnézését kérjük, hogy szorultságunkban még nem fizethetjük meg.*

Datum in civitate Bistriciensi, die 3. mensis Martii. Anno Domini 1603.

Aláírása: Judex primarum caeterique iurati senatores senioresque universi dictae civitatis Beztercze.

(Eredeti, Kpü. levéltár, Familienakten.)

1216.

Karánsebes, 1603 márczius 7.

Tinkovai Macskási Farkas és Floka Péter Bastának.

Vestra noverit Illma Dominatio nos literas eiusdem introductorias et statutorias pro parte et in persona egregii Georgii Gaman de Kalova *véve,*[1] nos . . . in Anno Domini 1603 praesenti, die 18. mensis Februarii [2] . . . ad facies praenotatarum possessionum Machova, Pestere et Alsó Obresie vocatarum, consequenterque portionum possessionariarum in eisdem in praeallegato comitatu Zoereniensi ac districtu Caransebesiensi existentibus habitarum, vicinis et commetaneis earundem universis, signanter vero nobilibus Joanne et Stephano Duma de Tinkova, Nicolao Mykla de Machova, Ladislao Pribek de Jázfalva, suis ipsorum propriis; item providis et ignobilibus Petro Zimul, Francisci Josika in Tinkova, Andrea Péter Nicolai Pott de Caransebes, similiter in Tinkova, Mixa Brenda quondam Francisci Lázár de Caransebes in Brád, Dragul ac Mihucza, Veronicae relictae dudum Nicolai Pobora itidem de Caransebes in Machova, ac generosae Helenae Pobora, relictae egregii Francisci Lázár iam fati, ac Ste-

[1] Az eredeti e rövidítése: *Ill. C. T.* valószínűleg így olvasandó: Illustrissimae Clementiae Tuae, bár e czímzés használata ez időben egész szokatlan.

[1] Lásd Basta 1603 január 25-iki rendeletét, melyet e kötet 1176. sz. a. közöltünk.

[2] Úgy az év-, mint a hónapszám betükkel van írva.

phano Tuta praelibati Nicolai Pott in Jázfalva possessionibus ac Zoereniensi comitatu, districtuque Caransebesiensi residendis et commorantibus *és mások jelenlétében,* introduximus praefatum Georgium Gaman in dominium earundem, statuimusque easdem eidem; etc.

Datum in civitate Caransebes, decima sexta die ultimi diei introductionis et statutionis praemissarum. A. D. 1603.

Eredeti, Sombory-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1217.

Kolozsvár, 1603 márczius 11.

Basta Rudolf császárnak.

Venendo li deputati di questa provincia [1] a far la debita riverenza alla Maestà V. Sacra^{ma} *kérésükre ajánlom őket Felséged kegyeibe.*[2]

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 226. l.)

1218.

Kolozsvár, 1603 márczius 11.

Basta a császári titkos tanácsosoknak.

Ajánlja Mindszenti Benedeket, az erdélyi követség fejét.

Benedetto Mindszenti, capo della legatione che questa provintia manda a Sua Maestà Cesarea, m' ha fatto instanza, acciò lo vogli raccomandare alle Signorie Vostre Ill^{me}, il che non li ho voluto negare, per essersi egli sin' hora mostrato fedele alla Maestà Sua, supplicandone volerlo havere nelle sue pretensioni per favorito; etc.

Di Claudiopoli, li 11 di Marzo 1603.

Külczíme: All' Illustrissimi Signori colendissimi, i Signori consiglieri segreti di Sua Maestà Cesarea etc.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Siebenbürgen 15469.)

---

[1] Hatan voltak, úgy mint: viczei Mindszenti Benedek, Királyfalvi János itélőmester, Sarmasági Zsigmond, dersi Petki János, meg Lutsch Gál és Enyedi György szebeni esküdtpolgárok.

[2] Kolozsvárra Basta (Szamosközy munkái III. k. 15. l. szerint) 1603 márczius 8-án érkezett.

1219.

Prága, 1603 márczius 13.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet auf seine Schreiben beantwort und dahin vermahnt, dass er sein Reis aus Siebenbürgen solange bis der Rusworm an sein Statt hineingelangt, einstellen wolle.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No 12.)

1220.

Prága, 1603 márczius 13.

Rudolf császár Bastának.

Antwort an Herrn Georgio Basta und die siebenbürgische Commissari auf ihr Schreiben, was sich under gehaltener Zusammenkunft der Siebenbürgischen Ständt verloffen;[1] *Item die von neuem aufgenommene Huldigung und darunter geleistes Iurament und was demselben anhängig; sowohl auch Bezahlung und Proviantirung der Siebenbürgischen Gränitzen und Kriegsvolk, des Jeremiasen Waida Abgesandten gegebene Antwort,*[2] *auch die begehrte Residenz für des Radul Waida Weib und Kinder betreffend.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No 13.)

1221.

Kolozsvár, 1603 márczius 15.

Basta birtokadománya Thúry János és Zlatháry Mátyás részére.

Memoriae commendamus, *hogy* egregiorum Joannis Thury de Torda et Mathiae Zlathary *érdemei jutalmául* totalem itaque et integram portionem possessionariam in possessione Alsó Jára, simul cum domo et

---

[1] Ez az erdélyi rendek 1603 február 28-án Kolozsvártt tartott részgyűlése, melyről azonban Bastáék jelzett jelentése nem maradt reánk.

[2] Kivonatosan közöltük 1163. sz. a.

curia nobilitari ibidem habita, item totales et integras aequales dimidietates portionum possessionariarum in possessionibus Felseő Jára, Nagy Oklos, Kis Oklos, Kis Bánya et Ivánfalva vocitatas, omnino in comitatu Tordensi existente habitas, quae alias nobilium puerorum Pauli et Joannis filiorum egregii quondam Joannis Gyulai de praedicta Felseő Jára praefuissent, sed per mortem et defectum seminis eorundem utriusque sexus universorum ... iterum ad fiscum Transsylvaniae ... devolutae esse perhibentur et redactae, *összes hasznaival együtt* memoratis Joanni Thury et Catharinae Zalay, consorti eiusdem, necnon Mathiae Zlatháry ac Stephano filio, Annaeque similiter Zlatháry filiae ex nobili quondam Sára Zalay, olim consorte sua procreatorum, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis *adományozzuk.*

Datum Claudiopoli, die 15. mensis Martii. A. D. 1603.

(Eredeti, gr. Bethlen-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1222.

Kolozsvár, 1603 márczius 15.

Basta Besztercze város tanácsának.

Foglalják le Cavrioli javára Szok Péter ottani vagyonát.

Akaránk Kegyelmeteknek értésére adni, mivelhogy bizonyos summával oda fel Német országban adós Zok[1] Péter, mely summát Conte Tamásnak[2] convertálták, irtunk azért Zok Péternek, hogy mindjárást jöjjön ide és proponálván igazságát, mód nélkül meg ne bántódjék igazságában. Interim mind ott az várasban et in districtu Bistriciensi búzáját, borát és a mije leszen mindeneket arestáljon Kegyelmetek és semmit mi hirünk nekül hozzá tartozó emberének ki ne adjatok.

Datum ex civitate Colosvar, die 15. mensis Martii. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

---

[1] Később már így írják: Szok.

[2] Cavrioli Tamás olasz kapitány.

1223.

Prága, 1603 márczius 15.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Kegyességünk jeléül szebeni Schirmer Antalnak eine guldene Ketten von 200 Ducaten *adtunk azzal a meghagyásunkkal, hogy jogos követelésében* zu seinem contento accomodiret werden; *rendeljük tehát, hogy teljesítsétek e végzésünket,* damit auch die anderen sehen und spühren mögen, dass wir die uns erzeigte Treu und Standthaftigkeit unergänzt nit lassen, sondern dieselbe gebührlichen remuneriren.

(Deutsche Fundgruben Siebenbürgens 1839-iki I. k. 244—245. l.)

1224.

Kolozsvár, 1603 márczius 17.

Basta Petrityevith Horváth János és társai számára tanúvallomást biztosít.

Exponitur nobis in personis egregii domini Joannis Horváth Petrithewith de Széplak ac nobilis dominae Dorotheae Sztankvith, relictae egregii quondam Mathiae Horváth de Vaja, qualiter iidem medio universi ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum suorum coram declarandorum, in praesentia egregiorum et nobilium Andreae Jármy, Joannis Szőke, alterius Joannis Tövisi [1] de Szőkefalva, Nicolai Haranglábi de Désfalva, Francisci Nagy, Nicolai Glesán de Mikefalva, Joannis Angyalosi, Francisci Darlaczi de Egrestő, Nicolai et Georgii Sükösd de Kis Görgény, Joannis Harkó de Vaja, Michaelis et Gregorii Dósa de Szövérd, Stephani Pókay de Káposztás Szent-Miklós, Mathei Bereczky de Szenttorontás, pro iurium suorum tuitione et defensione quasdam fassiones et attestationes celebrari facere vellent iu[re a]dmittente.[2] Cum

---

[1] Irva betűszerint így: Thwissy.

[2] A papiros szakadozottsága miatt nem olvasható tisztán.

autem veritatis fassio, iustitiaeque recognitio nemini sit abnegandi, *rendeljük, hogy* sub oneribus singularis sedecim marcarum *az említett tanuvallomásokat szerezzétek be.*

Datum Claudiopoli, die 17. Martii. A. D. 1603.

(Aláírás nélküli eredeti, a marosvásárhelyi széki gróf Teleki-nemzetség levéltára gróf Teleki Sándor-féle osztálya B. 268. sz. a.)

1225.

Prága, 1603 márczius 20.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Megtekintvén szebeni Schirmer Antal érdemeit, umb seines Wohlverhaltens und Redlichkeit willen *neki és gyermekeinek adtuk* auf ihr lebelang das Dorf Bolla,[1] sambt den Zehenden zu Frauendorf[2] *és rendeljük nektek, hogy őt e jószág és tizedjövedelem birtokába helyezzétek; ha azonban azok netán* zu einem geistlichen Guetl[3] oder Beneficio *tartoznának, vagy már másé lennének, hasonló értékű egyéb jószággal kárpótoljátok.*

(Deutsche Fundgruben Siebenbürgens 1839-iki I. k. 246. l.)

1226.

Kolozsvár, 1603 márczius 21.

Basta Don Guillén de San Clemente prágai követnek.

Válasz. Kedvetlen a prágai udvari tanácsosok kicsinyeskedései miatt s így vissza akar térni Flandriába. Támogatását kéri, hogy 60.000 tallérnyi tartozását megkaphassa az udvartól s a spanyol király is emelje nápolyi javadalmát.

Sono da otto giorni in circa che mi capitò la de V. S. Illma de' 15 di Febbraio scritta in cifra[1] e poichè intendo

---

[1] Bólya, Nagyküküllő vármegyében.

[2] Magyarúl Asszonyfalva, Bólya határában.

[3] E helyen e rendelet kiadása ezt a szót így közli hibásan: Ent, a mit hiteles szövegéből, a bécsi Kpü. ltár Ungarische Gedenkbücher 411. k. 69. lapjáról helyesbítettünk.

[1] Titkos jegygyel írott lévén, kétszeresen sajnálatos, hogy nem maradt reánk.

quanto sia la clemenza e humanità del Re, nostro Signore [2] verso di me, mi risolvo di ritornare a farle humilissima servitù, sì come hanno fatto i miei predecessori,[3] che se bene fui perseguitato d' alcuni ministri, non debbe però esser questa bastante cagione di alienarmi dall' obbligo di vasallo e vero servitore, tanto più che questa persecutione è stata, per dir così, la mia grandezza, e da V. S. Illma riconosco tutto questo benefitio, sapendo molto bene quanto si sia compiaciuta adoperarsi in questa negotiatione.

Scrissi a V. S. Illma ultimamente haver risoluto di non voler dar in dietro e potrìa essere, che lei havendo inteso questa mia intentione n' havesse dato notitia in Fiandra e sarìa facil cosa che là havendo inteso questa resolutione havessero provvisto il carico di maestro di campo generale, il che non mi dà noia, contentandome anco di servire privatamente, sì come nella istessa scrissi, nel qual caso mi contentarei che si aumentasse qualche cosa di più il trattenimento dei cinquecento scudi al mese, acciò meglio potessi trattenermi, e perchè potrìa essere, anzi lo tengo per fermo, che i Signori di Praga, vedendo questa mia resolutione, faranno difficultà in pagarmi da 60.000 tallari che son creditore tanto per il mio soldo, quanto per danari sborsati, vorrei che V. S. Illma sollicitasse quella mercede, de che mi accenna di un contado in Italia, perchè io non mi curarò altrimenti del credito che tengo con la Maestà Cesarea, sì come anco desiderarei che il Re nostro Signore, restasse servito di augumentarmi la pensione di 500.000 scudi che tengo in Napoli e che una parte di essa fusse assignata per uno de' miei figlioli, e se fusse possibile all' arrivo mio in Praga vorrei haverne qualche certezza dell' uno e dell' altro, nel qual caso poi mi partirei anco senz' aspettar altro pagamento.

Mando l' alfier Cambi,[4] apportatore di questa a posta per consignarla di sua propia mano a V. S. Illma, non

---

[2] III. Ferdinánd spanyol király.

[3] Hogy a spanyol király miért hívta vissza Bastát szolgálatába, arról Spontoni is megemlékezik.

[4] Keresztneve: Czézár.

havendo voluto fidarla per la posta ordinaria. Egli non sa cosa alcuna di questo, ma solo di portar questo dispaccio e le altre lettere che scrivo a Sua Maestà e Consilio per licentia,[5] e che per l' ultimo d'Aprile penso, anzi ho deliberato partire da questa provintia. E così mi son protestato per la seconda volta.

Di Claudiopoli, 21 di Marzo 1603.

(Eredeti, simancasi spanyol állami levéltár, Legajo 707.)

1227.

Kolozsvár, 1603 márczius 21.

Basta Miksa főherczegnek.

Mint egyetlen igaz jóltevőjét értesíti arról, mily hálátlanul bántak vele a császári udvar emberei, kik még azt sem adják meg, a mit a császár magánlevélben igért neki jutalmul itteni sikereiért. E così per non correre tanto rischio, ho deliberato andarmene a casa mia, tanto più ritrovandomi vecchio et poco habile a travagliare; etc.

(Jorga: Studii și documente XX. kötete 301. l.)

1228.

Kolozsvár, 1603 márczius 22.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Prudens ac circumspectus vir Emericus Bogner, iudex primarius civitatis Colosvar exposuit nobis se in rationem Sigismundi principis antea regni huius Transsylvaniae aulae a quaedam iusto pretio florenos nimirum quadringentos septuaginta tres et denarios sexaginta quinque constituendos dedisse, quae postea in aula Albensi affixa haesissent, atque etiam nunc ibidem essent. Cum autem de pretio illorum nos compellavisset, iustum esse arbitrati sumus eum contentare, itaque ex arenda salisfodinarum Colosiensium et Sekiensium, quam Claudio-

[5] Egyik sem maradt meg.

politani annuatim pendere debent, *rendeljük, fizessék meg neki jogos követelését.*

Datum Claudiopoli, die 22. mensis Martii 1603.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi.

Kívül, Basta cancelláriájának írásával: Gellyén uramnak.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 56. sz.)

1229.

Prága, 1603 márczius 22.

Rudolf császár Bastának.

Herr Georgio Basta soll sich bei vorstehender Gefahr keineswegs aus Siebenbürgen begeben, sondern vielmehr auf fleissige Mittl und Weg bedacht sein, wie dem Feindt begegnet und das Land noch ferner aufrecht erhalten werde; beinebens wirdet er auch erindert, wessen er sich wegen Volkshilf, Bezahlung, Proviantierung und andern zu getrösten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No 24.)

1230.

Kolozsvár, 1603 márczius 23.

Óváry Sámuel és Fejérvári István jegyzők Bastának.

Jelentés a Lodi Simon részére megkisérlett iktatásról.

Vestra noverit Illustris Dominatio, nos literas eiusdem Ill. Do. V^{rae} introductorias pariter et statutorias pro parte et in persona egregii domini Simonis Lodi de Troger confectas et emanatas . . . *véve*[1] in hoc anno praesenti 1603 die 7. mensis Martii proxime praeteriti, cum praefatum Simonem Lodi in dominium praescriptarum portionum possessionariarum introducere vellemus, primum in propria sua persona egregius Gabriel Sombori in civitate Colosvariensi totali statutioni universis portionum possessionariarum curiarumque nobilitari, ex post vero cum ad facies possessionum accessissemus, eundem Simonem Lodi in dominiumque earum statuere satageremus, vicinis et commetaneis

[1] Következik Basta 1602 márczius 10-én kelt iktató parancsa, melyet eredetijéről 874. sz. a. közöltünk kivonatosan.

earundem universis inibi legitime convocatis, nempe Caspare Geöczi iurato, Stephani Sombori, Georgio Balás Ioannis Colosvari, Jacobo More iurato cive ac officiali eiusdem Ioannis Colosvari in Sombor saepedicta; Simone Drágai iudice dicti Stephani Sombori, Mariani Drágai iurato et officiali eiusdem, Gregorio Fekete similiter iurato Ioannis Colosvari praescripti, Galli Nagy, Petri Gerle, iuratis Martini Sombori, Kyra Kopácsi iurato Sigismundi Sombori, Simone Cimpul, Marco Perke, Paskó Perke iobbagionibus Gabrielis Sombori in Dal, possessionibus comitatuque Colosiensi et Dobocensi existentibus, commorantibus . . . ex tunc nobilis Michael Literatus Árkosi officialis, Valentinus Nyirő iudex dicti Gabrielis Sombori, Stephanus Bálint Ioannis Colosvari, Georgius Vincze iudex nobilis pueri orphani generosi quondam Ladislai Sombori, ex generosa quondam domina Anna Massai procreati, Gregorii Bona officialis eiusdem, nominibus et in personis dominorùm suorum terrestrium praeallegatorum, contradictionis velamine obviarunt a statutioneque nos prohibuerunt; etc.

Datum die ultima contradictionis et evocationis praedictae, 23. videlicet Martii, in civitate Colosvariensi. Anno Domini 1603. praedicto.

Hátlapján: Anno 1603 die 16. Aprilis apertae per me Georgium Kerezturi secretarium.

Alatta más kézzel: Lodi Simon uram relatoriája az Sombori Farkas jószágának iktatásáról.

(Eredeti, Gyulafejérvári káptalani levéltár, Diversorum comitatuum cista II. fasc. I. No 40. — O. l.)

1231.

Kolozsvár, 1603 április 1.

Basta Torda vármegye rendeinek.

Néhai Gyulai János jószágait adják Thúri J. és társai kezébe.

Mivelhogy Járában lakó Gyulai János in utroque semine deficiált, per mortem et defectum eiusdem Alsó-

Járabeli egész portiót cum curia nobilitari ibidem existente, Felső Járában, Nagyoklosban, Kisoklosban, Iváníalvában és Kis-Bányában való portióinak medietassát tordai Thúri Jánosnak, feleségének Zalay Katának és fejérvári Zlatháry Mátyásnak conferáltuk, mely portiókat csak iure dotalitio Bogáthi Andrásné Szilvási Ersébet asszony birná; hagyjuk . . ., *hogy* donatio-levelek continentiája szerint az dotalistát az ő dossáról megelígítvín először (ha szinte ez alatt más keziben adta volna is azt a jószágot Bogáthi András és felesége, kivevín annak is keziből) Thúri Jánosnak, Zalay Katának és Zlatháry Mátyásnak keziben bocsáttassa Kegyelmetek, mert nem akarjuk, hogy a dotalista ezeknek igazságok ellen tovább birja; etc. Datum ex Colosuar, die 1. Aprilis. A. D. 1603.

Külczíme: Magnifico, generosis, egregiis, nobilibus comiti, vicecomitibus et iudicibus nobilium comitatus Thordensis etc. Dominis amicis nobis honorandis.

(Eredeti, gr. Bethlen-család levéltára, M. Nemzeti Múzeum.)

1232.

Kolozsvár, 1603 április 1.

Óváry Sámuel és Fejérvári Pál[1] hites jegyzők Bastának.

Hivatalos jelentés Lodi Simon beiktatása ügyéről.

Vestra noverit Illma Dominatio, quod nobis praeterito anno proximae 1602 allatae et praesentatae sunt literae quaedam introductoriae et statutoriae pro parte et in persona egregii Simonis Lodii de Troger confectae, *rendelvén nekünk, hogy minden birtokba,* quae alias generosi quondam Wolfgangi Sombori praefuissent introduceremus et statueremus. Cumque nos eundem Simonem Lodii introducere volentes, in itinere progressi fuissemus, tandem in possessionem Szent Mihály vocatam in comitatu Dobocensi existenti habitam, cum pervenissemus ibidem, coram nobis egregius Gabriel Sombori personaliter constitutus anno isto praesenti 1603 die

[1] Neve tulajdonképpen így van aláírva: Paulus Alba Julius.

3. Januarii proximae praeteriti, intellecta prius ratione introductionis et statutionis nostri, cum praedicto egregio Simone Lodii hunc in modum collocutus est et sic composuit: Im értem az Kegyelmed szándékát, azért én Kegyelmeddel megalkunnám s végeznék is Kegyelmeddel, de először megjelentem az mostoha anyámnak, ha akarja-e vagy nem, azután Kegyelmeddel vagy akarja ő, vagy nem, de én megalkuszom, addig penig Kegyelmed mindeneket valamennyi jószágunk mind nekem s mind a bátyámnak a' Szilágyba vagyon az mint az előtt is bírta Kegyelmed, bírja békességesen, míg nem én Kegyelmeddel componálok. Quod quidem nos Ill^{mae} Do. V^{rae} fide mediante rescripsimus; etc.

Datum Claudiopoli, 1. die Aprilis. A. D. 1603.

Hátlapján: Anno 1603. die 11. Aprilis apertae per me Georgium Kerezturi secretarium.

Alatta más kézzel: Lódy Simon uram mikor akart megalkunni és békélni az Somboriak jószága felől.

(Eredeti, gyulafejérvári káptalani levéltár Cista com. Dobocensis fasc. 4. No. 3. — O. l.)

1233.

Kolozsvár, 1603 április 2.

Basta a meggyesi evangelikus káptalannak.

Quemadmodum antea, secundum ritum et receptam regni consuetudinem pastores ecclesiarum Saxonicalium currus et equos tempore cuiusque expeditionis ad vehenda tormenta administrare tenebantur, *rendeljük, hogy ágyúkhoz való lovakat küldjenek* ad manus magistri civium praescriptae sedis ac civitatis Meggies; etc.

Datum Claudiopoli, die 2. Aprilis. A. D. 1603.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Eredeti, nagyszebeni ág. püspöki levéltár.)

Megjegyzés. Betűszerinti egyidejűleg kelt másik példánya a szebeni szék káptalanához intézve; eredetiben, ugyanott.

1234.

Kolozsvár, 1603 április 2.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Moldovai Göreg Mihály jelenti minekünk könyörgése által, hogy egy borgai oláh, Kegyelmetek jobbágya, fosztott volna el tűle négyszáz forintot, ki felől, noha meg is találta volna Kegyelmeteket, hogy Kegyelmetek megfogatná és törvint is szolgáltatna Kegyelmetek reája, de Kegyelmetek nem cselekedte volna. *Ezért* parancsoljuk, hogy mindjárást azon borgai oláhat, kit ez exponens megnevez előttetek, fogassa meg Kegyelmetek és az megírt fosztás felől szolgáltasson Kegyelmetek Isten szerint való törvint.

Datum Claudiopoli, die 2. Aprilis. A. D. 1603.

Ellenjegyezte : G. Kerezturi secretarius.

Hátlapján : Aperta 7. die Aprilis 1603. anni.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1235.

Kolozsvár, 1603 április 2.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Tartsa indulásra készen a lőszerhez való lovakat és szekereket.

Megparancsoltuk az Kegyelmetek districtusabeli szász papoknak, hogy az régi mód és szokás szerént ad vecturam tormentorum impedimentorumque bellicorum lovakat és szekereket szerezzenek, melyet mihelt megszereznek, hagyjuk, auctoritate a Sacra Caesarea Regiaque Mte nobis attributa parancsoljuk is, hogy Kegyelmed azt egy helyre gyütvén, oly készen tartsa, hogy mihelt parancsoljuk fogyatkozás és késedelem nélköl mindjárást indulhassanak oda, a' hova a szükség kivánja. Secus non facturi.

Datum Claudiopoli, 2 die Aprilis 1603.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

1236.

Kolozsvár, 1603 április 4.

Basta Krakker Stenczel gyulafejérvári udvarbírónak.

Memoriae commendamus ... quod nos condignum habentes respectum inopiae miseriarum et calamitatum universorum inhabitatorum civitatis et sedis Saxonicalis Szász Sebes, in quae ipsi ob frequentes transitus militum castrensium devenisse perhibentur, eosdem ab administratione frumentorum et aliorum victualium in comitiis generabilibus Meggiesini proximae celebratis ordinatorum et conclusorum eximendae et supportandae, ac eadem victualia eisdem remittendae et relaxandae esse censuimus, *s így rendeljük, hogy őket ebben ne kényszerítsétek s másoktól zavartatni ne engedjétek.*

Datum in civitate Colosvar, die 4. mensis Aprilis. Anno Domini 1603.

Ellenjegyezte: G. Kerezturi secretarius.

(Eredeti, dr. Amlacher Albert romoszi ev. lelkész gyűjteménye.)

1237.

Kolozsvár, 1603 április 4.

Basta Besztercze város tanácsának.

Megparancsoltuk volt tinektek Konte uram instantiájára,[1] hogy Szok Péternek várostokban és egyebütt is levő marháját, a' hol mi volna, arrestálnátok, mindaddig valamég mi előttünk egymás között való dolgok el nem igazíttatnék;[2] *a mi megtörténvén, rendeljük, hogy* semmiben Kegyelmetek Szok Pétert meg ne háborítsa se személyében, se penig marhájában.

Datum ex Colosvar, die 4. Aprilis. A. D. 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

---

[1] Basta magyar kanczelláriája most már így írja az olasz *Conte* szót, a hogy rövidesen idézgették az erdélyiek Cavrioli Tamás kapitányt.

[2] Ld. Basta 1222. sz. a. rendeletében.

1238.

[Kolozsvár,] 1603 április 5.

Basta domum in oppido Gyalu *adományoz gyalui Finta Mártonnak.*

(1642-iki átirata gróf Kemény József: Diplomatarii Transilvanici cz. m. Supplementum X. k. 102. l. Erdélyi Nemz. Múzeum ltára.)

1239.

Kolozsvár, 1603 április 5.

Basta San Clemente prágai spanyol követnek.

Távozni akart, de Rudolf császár kérésére marad, sőt ha segítséget kapna, sikeresen elbánna Székely Mózes tatárhadával is.

Con l' arrivo dell' alfier Cesare Cambi, che ultimamente inviai a cotesta Corte, havrà V. S. Illma inteso la resolutione che ho fatto di voler risolutamente andarmene in Fiandra e servire al mio natural Signore,[1] conforme l' obbligo che tengo, nè da questa deliberatione mi potrà rimovere cosa alcuna, tanto più havendo più che legittima occasione per la maniera del trattare di cotesti Signori, quali forsi si danno da intendere ch' io sia lor schiavo, e che non habbi onde vivere, se essi non me le danno. Ricevei hieri sera lettera da Sua Maestà Cesarea in risposta d' alcune mie che havevo scritto per conto di non voler restar in questa provincia più oltre che per la metà di questo mese, con le quali me comanda che io non mi debbi movere sin all' arrivo del succesore, e so benissimo esser cosa longa; ma come dalle parti di Moldavia e di Temisvar si sentono alcuni motivi son forzato fermarmi per non dar disgusto alla suddetta Maestà, già che veggo esser più che necessaria la mia presentia, ancor che non mi manchi altro che tutte le provigione necessarie, così de gente, come di vittovaglia, il che me si fa; ho più volte rimostrato, ma sin hora non ci veggo conclusione alcuna e hora per l' ultimo rimedio addimando

[1] Érti hazája urát, III. Fülöp spanyol királyt.

solamente la summa di 30.000 tallari per poter comprar grani e anco per poter far leva di 4 o 5 mila Haiduchi, con i quali e con altri genti, che potrei metter insieme non sarìa difficile il potermi opporre a Zekel Moyses nelle angustie di Lippa, ancor che si trovasse havere 10 o 12 mila Tartari, come avvisano tenere, ma dubito che anco il poter haver la suddetta summa sarà cosa longa e tra tanto sarìa facil cosa che il tutto andasse in rovina, tanto più che oltre al poco numero in che si trova redutta questa infanteria Alemanna ha di già incominciato a mormorare e sarìa facil cosa che con l' occasione non volesse nè anco pigliar l' armi. Li motivi poi di Moldavia sono che Simeone con l' aiuto di Polacchi e forsi anco di Hieremia, suo fratello, vuole assaltare nell' istesso tempo la Valachia e non sarìa gran cosa, che se la surbesse in un tratto, poichè la nobiltà di quel paese si ritrova stracco dalla guerra e sarìa facil cosa che per levare i pretensori l' istessi mettessero li mani addosso al vaivoda e lo consignassero a' nimici, di che non sto dil tutto quieto. Questo è quanto posso dar di novo a V. S. Illma, la qual supplico tra tanto che io attendo alle cose di qua, vogli farmi sapere della risposta che havrà havuto di Fiandra in conformità di quanto ultimamente le scrissi.

De Claudiopoli, 5 de Aprile 1603.

(Eredeti, simancasi spanyol állami levéltár, Legajo 707.)

1240.

Kolozsvár, 1603 április 7.

Basta Besztercze város tanácsának.

Élelmezzék még egyideig ott lévő 200 katonáját.

Miért hogy egy ideig az kétszáz katonát, kik mostan ott az Kegyelmetek határán vadnak, az még bizonyos helyre rendelhetjük őket, ott Kegyelmetek között kell tartanunk, hagyjuk és parancsoljuk authoritate nostra serio, hogy Kegyelmetek képes[sége] szerint való éléssel egy ideig segítse őket, ne fogyatkozzanak el; nem tartjuk

sokáig Kegyelmeteken őket, hanem azon leszünk, hogy mentől hamarébb Kegyelmetek közül kiszállítsuk.

Datum Claudiopoli, die 7. Aprilis 1603.

Ellenjegyezte : Kereszturi György secretarius.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1241.

Kolozsvár, 1603 április 9.

Basta özv. Apafi Miklósné és gyermekei részére.

Megerősíti őket régi tizedfizetés alóli mentességükben.

Memoriae commendamus ... quod nobis pro parte et in personis generosorum Margarethae quondam Orbai relictae, ac Georgii, Francisci et Nicolai, filiorum Mag[ci] quondam Nicolai Apaffii de Apa Nagyfalva exhibitae et praesentatae sunt literae quaedam deputationales Ser[mi] Sigismundi alias principis regni Transsylvaniae ... quibus mediante totales et integras decimas, quovis nominis vocabulo vocitatas ... *a fejedelem a megnevezetteknek adta* vita eorundem durante *és könyörögvén nekünk,* ut nos easdem literas *megerősítsük, könyörgésüket meghallgatván, azt átírjuk* ...[1] et ratificamus ; etc.

Datum Claudiopoli, die 9. mensis Aprilis. A. D. 1603.

Ellenjegyezte : Georgius Kerezturi secretarius.

Hátlapján egykorú kézzel : Arendáról való levél, minden jószágimról való, Basta Györgytől adatott.

(Eredeti, Erdélyi fiskális levéltár I. szekrénye O. fasc. 6. sz. — O. l.)

Megjegyzés. Báthory Zsigmond idézett adománylevelének kelte Gyulafejérvár, 1598 február 23-ika, benne Apafi Miklós már néhainak van említve és birtokait s a rájuk vonatkozó kedvezményt ekként sorolja fel : Totales et integras decimas portionum suarum possessionariarum in possessionibus Almakerék, Rudoly in Albensi ; Handorf, Ernye, Balástelke, Gálfalva, Kis Sáros, Pócsfalva, Harangláb, Désfalva, Bozzás, Korintelke, Laczkod ac totalis Ebesfalva in de

---

[1] Itt következik az oklevél szószerinti szövege.

Küköllő; item Enchi, Bödön, Szász Ujfalu in Dobocensi, ac aliarum similiter portionum in possessionibus Apanagyfalva, Décse, Árpástó, Váralja in Zolnok interiori, nec non totalis possessionis Katona in Colosiensi, ac portionum in possessionibus Magyar et Oláh Bányabiki, possessionisque Káposztás Szent Márton in Tordensi comitatibus; praeterea totalium et integrarum possessionis Szováta, in Marus ac portionum in possessionibus Eted in Udvarhely et Nagy Ajta in Sepsi sedibus Siculicalibus existentibus habitarum.

1242.

Kolozsvár, 1603 április 10.

Basta Csáky István részére.

Biztosítja arról, hogy a fogarasi birtokáért neki adott, de elfogyasztott meggyes-széki dézsma-jövedelemért Sárosvár és Szádvára birtokát fogja kapni 80.000 forintba átírva.

Memoriae commendamus ... quod cum Sp^{lis} Mag^{cus} dominus Stephanus Chiaki de Keresszeg arcem Fogaras Sacra^{mae} Caesareae Regiaeque M^{ti}, id postulato nostro requirente, consignare vellet, ne sola tantum moenia Suae M^{ti} obvenirent, huiusmodi transactio nobis cum eo intercessit, ut dictus Stephanus Chiaki allodiaturas omnes ad necessitatem praescriptae arcis Fogaras collectas, quaecunque tempore deditionis vel in arce ipsa, vel in eiusdem pertinentiis inveniri possent, ibidem relinqueret, in quarum refusionem nos quoque ex decimis sedis Saxonicalis Meggies mille cubulos Sabesiensis frumenti, totidem cubulos item Sabesiensis avenae et quinquaginta vasa vini dederamus ac deputaveramus; sed cum parcius ex antelatis decimis frumentum et vina provenissent, cum praedicto Stephano Chiaki convenit inter nos, ut praelibatus quisque cubulus Sabesiensis tritici florenis quatuor, avenae denariis quinquaginta, singula vero vasa vini florenis triginta quinque Ungaricalibus aestimarentur, deinde cum antefatae Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} confinia victualibus exhausta ac milites famem perpessuri essent, trecentos cubulos tritici Colosvariensis, singulos etiam octo florenis ungaricalibus aestimatos

eiusdem Stephani Chiaki Claudiopoli repositos, in rationem praedeclaratorum militum Suae M^{tis} iusta mensura metiri ac deduci ad confinia curavimus; quocirca in eo iam saepefatum Stephanum Chiaki, ipsiusque haeredes et posteritates utriusque sexus universos, assecurandos et affidandos duximus, ut quemadmodum vel duarum arcium Sárosvár et Zaadvár, vel octuaginta millium florenorum a Sua M^{te} obtinendorum in transactione spem fecimus, qua fretus, nunc alia octuaginta millia florenorum Sacrae Caesareae M^{ti} pro inscriptione antetitulatarum arcium pendere vellet, nunc quoque partes intercessionemque nostram apud eandem $Sacra^{mam}$ Caesaream Regiamque M^{tem} interposituros pollicemur, quatenus praescriptam summam, liquidum videlicet frumenti et vinorum toties fatorum pretium in summam antelatorum octoginta millium florenorum, quos saepe dictus Stephanus Chiaki pro arcibus praefatis pendere instituit, Sua Maiestas recipiat ac inter eam annumeret; in cuius rei testimonium praesentes literas nostras sigilli nostri munimine et manus subscriptione roboratas, memorato Stephano Chiaki, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis benigne dandas duximus et concedendas.

Datum ex Coloswar, die 10. mensis Aprilis. A. D. 1603.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Eredeti, gróf Csáky Vidor nemzetségi levéltára, Lőcse; C. C. C. fasc. 32. No. 5.)

1243.

Kolozsvár, 1603 április 11.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

L' alfier Zucconi ha servito di quartiermastro generale in queste parti circa due anni molto honoratamente *s mivel most visszaindul, kegyeibe ajánlom.*

Di Claudiopoli, li 11. Aprile 1603.

(Eredeti, mantovai Gonzaga-levéltár busta 533.)

1244.

Kolozsvár, 1603 április 12.

Basta Fekete János gyalui udvarbírónak.

Özv. Kolozsvári Jánosné szőlőföldjét adó alól mentesíti.

Memoriae commendamus ... quod nos consideratis fidelitate et fidelibus servitiis egregii quondam Joannis Literati Coloswari, quae ipse dum adhuc in vivis existeret, huic regno principibusque Transsilvaniae exhibuit et impendit, uti manifeste ex literis Ser^{mi} quondam Stephani regis Poloniae apparet, tum vero benignum habentes respectum viduitatis honestae feminae Barbarae Bakos, relictae praenominati quondam Joannis Coloswari, in quam ipsa incidisse perhibetur, vineam igitur suam in promontorio Szászfenesiensi existenti habitam, tam iure successorio, tam etiam particulam vineae, quam praedictus maritus propriis suis pecuniis coëmisse perhibetur, in vicinitatibus vinearum ab una egregii Michaelis Literati Járai, parte vero ex altera Casparis Heltai, ac ex superiore parte relictae circumspecti quondam Michaelis Zuthor Colosvariensis sitarum, *minden időkre mentesítjük s így rendeljük, hogy semmiféle adófizetésre ne kényszerítsétek; etc.*

Datum in civitate Colosuar, die 12. mensis Aprilis. Anno Domini 1603.

(Eredeti, gróf Forgách-család levéltára, M. N. Múzeum.)

1245.

Kolozsvár, 1603 április 12.

Basta Névtelennek.

Jelentem, hogy Székely Mózes pártja gyarapodik, de ámbár az annyiszor sürgetett segélyt nem kaptam meg s így alig tudom, miként fogok ellentállni sikeresen az ellenségnek, mégis mi son fermato ancora qualche tempo *ez országban,* perchè non si potesse dire che l' havessi abbandonato nel maggior bisogno.

(Kivonat, Hurmuzaki: Documente VIII. k. 266. l.)

1246.

Innsbruck, 1603 április 12.

Miksa főherczeg Bastának.

Praesentium latorem nobilem fidelem nobis dilectum Joannem Casparum Colloredo baronem de Valsa, qui in contubernio nostrorum nobilium puerorum aliquot annos educatus est, nobisque indolem et mores suos egregie probavit *szolgálatodra ajánljuk.*

Datae Oeniponti, 12. die mensis Aprilis. Anno 1603.

(Fogalmazvány, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1247.

Prága, 1603 április 12.

Rudolf császár Bastának.

Seregeire legközelebb kap pénzt, de addig is tartsa őket szóval és jó reménységgel.

Uns geht nit wenig zu Gemüet, dass wir unser Siebenbürgisches und Oberhungerisches Kriegsvolk bisher solang mit der Bezahlung aufgehalten, daran gleichwohl nichts anderes, allein die vielfältigen höchst beschwehrlichen Ausgaben, so wir bei diesem nun lang continuirenden offnen Krieg haben, verhindterlich gewest ist. Wie wir uns aber dieses Kriegsvolks Contentirung, wie billich, genädigist hochangelegen sein lassen, als somit wir noch in vollem Werk und hoffen aus der Doboischen Verlassenschaft und andern Geltmittl ein solche Summa Gelts mit ehisten zu befürdern, damit allem Kriegsvolk ergebig geholfen, uns es von der gefassten Schwierigkeit unsehentlich wieder zur Guetwilligkeit gebracht werden solle. Inmassen wir dann auch deine, die Solmsischen und Flanzischen Compagnia, so wohl die Kosaggen und das Preinerische Regiment, wie du aus der Abschrift hiebei

zu sehen also vertrösten, an dich darauf hiemit genädiglich begehrendt, dass du, wie du bishero wohl tapfer und männlich gethan, solches Kriegsvolk mit allem Glimpfen verhalte, zur Gedult vermahnen und bei guetem Willen und Beständigkeit im Dienst erhalten, auch dies zu uns versehen wöllest, dass wir gewisslich mit Hineinbeförderung solcher Hilfen einiche Zeit nit versaumen lassen wöllen, wie unser gnädigists Vertrauen zu dir gestellt ist und du deiner erzeugten Dexterität nach wohl thun kannst; etc.

Geben Prag, den 12. Aprilis. Anno 1603.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13629.)

1248.

Kolozsvár, 1603 április 13.

Basta Lázár György és társai számára.

Szolgáltassanak igazságot Nyujtódi Györgynek.

Egregiis, nobilibus et agilibus Georgio Lazar de Gyalakuta, Joanni Gáspár de Szövérd in Marus; Georgio Dolgos de Bordos et Joanni Illyés de Rava in Keresztur, [in Udvarhely] sedibus Siculicalibus commorantibus; etc. *Kegyelmetek leveléből* értjük minémő végzést és kötést töttek légyen a sákodiak az Nyujtódi György uram Szent Demeteren levő udvarházának Mihály vajda béjövetelikor való felverése és marhájának eltékozlása felől, *de mivel panaszos jelentése szerint kárát mai napig sem térítették meg, parancsoljuk Kegyelmeteknek, hogy* az megnevezett Sákod nevű falunak szinére menvén, az kötéslevelet mindennémő pontjaiban és articulusiban kedvezés nélkül exequálja Kegyelmetek; etc.

Ellenjegyezte: Georgius Kerezturi secretarius.

(Székely oklevéltár IV. k. 161—162. l.)

1249.

Bécs, 1603 április 14.

Mátyás főherczeg Bastának.

Bocsássa szabadon a kezei közt levő török agát cserében egy Temesvárt őrzött zászlósért, de úgy, hogy ennek váltságdíja kevesebb legyen, mint az agáé s abból levonassék.

Uns hat der Ehrwürdige Fürst Herr Wolfgang Bischof zu Regenspurg und Probst zu Ellwangen [1] eines beim Türggen zu Temeswar Fendrichs, Namens Caspar Blarre Erledigung halber verhelfen zu sein ersucht. Gemelter Gefangene ist verschienes Jahrs neben dem Conte Isolani und andern ehrlichen Haubtbefelchs- und Kriegsleuten zu Stuhlweissenburg gefangen gen Griechischweissenburg geführt, von denen sambt einem Feldtprediger gen Temeswar geschickt und anstatt seiu und andrer Gefangenen Schatzung einen bei dir in Siebenbürgen gefangenen Türken, Namens Paisse Aga ledig zu machen verschienes Monats Februarii in Siebenbürgen gelassen worden, der bei dir sich angemeldt und seiner Erledigung halber dich gebeten hat, weil derselb dir unbekannt, in Abschlag des obenvermelten gefangenen Aga anzunehmen und ledig zu machen Bedenggən hast, daher er sich widerumb gen Temeswar in die Gefänknus einstellen müssen und wir nun ihne gnädigist gerne wollten geholfen sehen; also haben wir auf geschehene ansehenliche Fürbitte für ihne bei dir hiemit intercediren und dich gnädigist ersuchen wollen seiner aus christlicher Lieb anzunehmen, und weil sich des Fendrichs Schatzung, wie wir bericht werden, aufs höchst bei 1000 Thaler erstrecken möcht, dein gefangener Aga aber vielleicht höher geschätzt worden, den gefangenen Fendrich Blarre umb die Summe seiner Schätzung von 7 oder 800 bis auf 1000 Thaler, die er dir hiernach gewisslich richtig machen und ditsfalls schadlos halten würdet, in Abschlag des Aga Schatzung auf diese unser Intercession ohne Bedenggen annehmen, ihne durch dieses oder ander wohl

---

[1] Családi neve: Hausen, 1600 végén lett püspök.

bewussten Mitteln, seiner türggischen Gefänknus zu Temeswar, ehe er von denen weiter in die Türggei geschickt würdet, erledigen und damit er das Geld seiner Schatzung erlange und dich hernachen contentirn khundt, gegen seine Obligation heraus passiren; etc.

Geben Wien, 14. April.[a] Anno 1603.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. April. No. 42. Reg. 1603.)

1250.

Innsbruck, 1603 április 14.

Miksa főherczeg Bastának.

Válasz. Sajnálja, hogy távozni készül és támogatását ajánlja rosszakarói ellen.

Ut iucundae nobis primo aspectu acciderunt literae tuae, 21ma Martii praeteriti Claudiopoli datae,[1] ita subito animum nostrum percutere, cum offensa te affectum et ob id discessum parare ab istis partibus, ex iis intelligeremus. Momordit equidem nos, ut verum fateamur, id accidere illi; cuius virtutem et egregia prosperaque gesta superasse iam invidiam putabamus. Sed cum non minus viri fortis ac constantis esse nosti, eiusmodi fortunae ludibria flocci facere et aequo animo tolerare; ac nullo non tempore magnam gloriam, magnis calumniis subiectam fuisse, te propterea animum nequaquam desponsurum aut tramitem recti, quae te hactenus cum perpetuae tuae memoria ad bonum christianitatis publicum patrocinandum duxit, deserturum esse; quin potius hanc ipsam offensam, si a malivolis orta sit, declaratae magnanimitati tuae, calcar existimaturum, speramus. Id quod te non solum sedule hortamur, sed etiam, quo hinc offensae, etiam nostra ex parte, vel remedium quaerere possimus, vel eam una tecum sufferamus, abs te benigne requirimus, ut eam nobis confidenter patefacias; etc.

Datae Oeniponti, 14. Aprilis. Anno 1603.

(Fogalmazvány, innsbrucki ht. ltár, Ambraser Akten.)

---

[a] Keltét az irat szélére jegyezve találjuk.

[1] Ld. kötetünk 1227. sz. a.

1251.

Prága, 1603 április 15.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta, soll Stephanen Makray und seiner Mutter zu ihren in Siebenbürgen habenden Güter, darzu sie etwa befugt sein möchten, so viel möglich verhelfen und sie dabei schützen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 33.)

1252.

Kolozsvár, 1603 április 16.

Basta a nagyszebeni evangelikus káptalannak.

Quemadmodum antea de administratione equorum in unis literis Reverentias vestras praemonueramus, *most újból rendeljük, hogy a káptalan lelkészei a hadipodgyászhoz és ágyúkhoz való lovakat és szekereket* Albam Juliam ad festum divi Georgii [1] administrare modis omnibus debeatis et teneamini ; [2] etc.

Datum Claudiopoli, 16. die mensis Aprilis. A. D. 1603.

Ellenjegyezte : Georgius Kerezturi secretarius.

Czímzése : Reverendis honorabilibus decano, seniori caeterisque pastoribus ecclesiarum sedis Saxonicalis Cibiniensis.[3] Amicis nobis honorandis.

(Eredeti, nagyszebeni ev. káptalani levéltár 209. sz.)

Megjegyzés. A meggyesi, illetve a szászvárosi szék evangelikus káptalanjaihoz egyidejűleg intézett szószerinti két másik példánya eredetiben a nagyszebeni evang. püspöki levéltárban, a szászsebesi káptalanhoz intézett példánya a káptalan levéltárában; Urkunden-Sammlung II. N° 168.

[1] Április 24-ikéig.

[2] A rendelet írója a szokott formula szerint előbb így írta, a mint közöltük: *debeatis et teneamini*, de azután kijavította így: debeant et teneantur, a mi helytelen.

[3] Eredetileg *Zerdahely* volt írva, de fölibe más kéz aztán ezt írta Cibiniensis.

1253.

Kolozsvár, 1603 április 16.

Basta Lassota Erik kassai mustramesternek.

Sietve értesitem, hogy az ellenség Lugos és Karánsebes támadására indult.

(Elveszett v. lappang ; Basta 1258. sz. leveléből.)

1254.

Prága, 1603 április 18.

Rudolf császár Bastának.

Vigyázzon, hogy jól használják fel azt a 30,000 tallérnyi összeget, melyet hadaira özv. Perényi Zsófiától szerezve küldött kezeihez.

Uns hat unser Mustermeister in Oberhungern, Erich Lassota von Steblau gehorsamist berichtet, wasmassen du an ihme begehrest, dir mit Proviandt und Volk wegen der Polacken und Moldauer besorgenden Einfall und dann des Zackhel Moyses Practiken gegen Siebenbürgen alsbaldt zu Hilf zu kommen.

Wann wir dann darauf mit der Sophia Prynin Gewalttrager allhie, Francisco Daróczy von Deregnyő dahin handlen lassen, der gemelten Wittib zuezuschreiben, aus der Dobóischen Verlassenschaft dreissig Tausent Thaler zu solchen Notturften darnemben und folgen zu lassen, welches er auch gethan und wir nun die Zufürderung des Geldts oder Austheilung desselben nach deiner Disposition unser Zipserischen Cammer und obbenentem unserem Mustermeister befohlen, auch uns versehens hieran einichen Mangel oder Verhinderung nit haben werden; als haben wir dich dessen auch hiemit in Gnaden erinnern wollen, gnädigst befehlendt, du sehen wollest, wie solches Geldt wohl und guet zu Widerstandt unserer und der drinnigen Feindt Landt angelegt, und sie für Übergewaltigung noch länger geschützt und erhalten werden, wie wir dann in vollem Werk sein, mit einem mehrern baldt hiernach zu helfen; etc.

Geben Prag, den 18. Aprilis. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár. Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 86.)

1255.

Kolozsvár, 1603 április 19.

Basta a szerdahelyszéki evangelikus káptalannak.

Quemadmodum antea de administratione equorum binis vestras Reverentias requisiveramus literis [1] et locum, quo congregari deberent, Albam Juliam delegeramus, *változott viszonyok következtében rendeljük, hogy azokat* ad praetactam arcem Zamos Uyvar *küldjétek.*

Datum Claudiopoli, 19. Aprilis. Anno 1603.

(Eredeti, szászsebesi evangelikus káptalan levéltára.)

1256.

Kolozsvár, 1603 április 19.

Basta Névtelennek.

Nagy veszélyben vagyok, mivel Székely Mózes Temesvár felől közeledik 12 ezernyi török-tatár haddal s Lippa körül immár két helységet foglalt el.[1]

(Kivonata Hurmuzaki: Documente VIII. k. 266. l.)

1257.

[Kolozsmonostor,] 1603 április 19.

A kolozsmonostori konvent Bastának.

Jelenti, hogy néhai Gyulai Pál és János örökösei tiltakoztak birtokaik elfoglalása, illetve új birtokosuk beiktatása ellen.

Beiktatási rendeletét vevén, benne megjelölt embere, Lugasi Máté mellé adtunk unum ex nobis, nobilem Paulum Hajósii, collegam nostrum conventualem pro

---

[1] Nincs meg egyik sem, de tartalma ismeretes Basta hasonló rendeletei szövegéből.

[1] Ezeknek egyike: Lugos 1603 április 11-én jutott a Székely Mózes kezébe; egykorú ismertetését ld. az *Erdélyi Történelmi Adatok* I. k. 212—213. l.

testimonio, *a kik közénk visszatérve,* nobis unanimi consonaque voce *előadták, hogy* feria sexta proxima, post festum Paschae Domini proxime praeteriti [1] *megjelenvén a Torda vármegyében fekvő Alsójára községben, néhai Gyulai Pál és János nemesi curiájában,* vicinis et commetaneis eiusdem universis, et signanter egregiis nobilibus Gabriele Szalánczi de Kápolna, Andrea Szilvási, Joanne Frika de praedicta Alsójára, Stephano Sajgó, item providis Michaele Huszár dominae Margaretae Nagy, relictae egregii quondam Francisci Thoroczkai de Toroczkószentgyörgy, Blasio Lőrincz Michaelis Literati Kolosvári, in Alsójára, Samuele Stelnicz dicti Andreae Szilvási, Michaele Trifa Catharinae Ébeni, relictae quondam Stephani Szilvási de Magyarpeterd in Ivánfalva, Trifa Tatt Ladislai Thoroczkai, Theodoro Tatt eiusdem Ladislai Thoroczkai in Bikal, Simone Popa dicti Michaelis Literati, Michaele Szir et Boul Brib, eiusdem Michaelis Literati in Szurdok, praedictis possessionibus egregiorum et nobilium dominarum iobbagionibus *másokkal együtt törvényesen összehíván, midőn* dictus homo Illustritatis V^{rae} praefato testimonio nostro praesente *be akart lépni az említett curiába, hogy annak tulajdonába, kötelességszerüleg bevezesse* antefatis Joanni Thuri et dominae Catharinae Szalai, consorti eiusdem, necnon Mathiae Zlatháry et Stephano filio ac puellae Annae filiae eiusdem, haeredibusque et posteritatibus eorundem utriusque sexus universis, *hirtelenül* Andreas Bogáthi ante portam maiorem eiusdem curiae nobilitaris obviam eidem homini Ill^{tis} V^{rae} exeundo, curiam eiusdem domus ingredi haud permisisset, *sőt értesülvén szándékáról,* tam in suo, quam vero generosae dominae Elisabethae Szilvási, prius Melchiori Lupsai et post dicti Joanni Gyulai egregiorum condam relictae, nunc vero consortis suae, item Blasius Pápai de dicta Alsójára et Franciscus Lészai de Tövis similiter in suis nominibus et personis *tiltakoztak* totali introductioni et statutioni praescriptarum domus et curiae nobilitaris, portionisque possessionarias in Alsó Jára,

---

[1] Vagyis április 4-én.

nec non dimidietatem portionum possessionariarum in praetactis possessionibus Felső Jára, Kisbánya, Ivánfalva, Nagy Oklos et Kis Oklos, *valamennyi Torda vármegyében s egyúttal tiltakozásuk tárgyalását* ad decimum quintum diem a die huiusmodi contradictionis *kivánván, arról említett két hites emberünk jelentése alapján* fideliter et conscientiose Ill^{ti} V^{rae} rescripsimus.

Datum decima sexta die statutionis praenotatae. Anno Domino Millesimo sexcentesimo tertio.

(Hiv. más. kolosmonostori konvent 15. prot. 232. l. — O. l.)

1258.

Kolozsvár, 1603 április 20.

Basta Lassota Erik kassai mustramesternek.

Karánsebes és Lugos eleste. A szászvárosi templom-erődítés szintén az ellenség kezére jutott a zászlós ügyetlensége és tapasztalatlansága miatt. Ezért sürgősen küldjön segítséget Váradra.

L'ultima mia, che V. S^{ra} havrà ricevuto è delle 16 di questo,[1] dove le feci sapere la mossa dil nimico verso Karansebes et Lugas, delle quali piazze essendose per scelleragine de' soldati impatronito è passato con tutto l'essercito nella pianura di questa da Deva et assaltato la compagnia cotesta, che si era mandato in Zasuaros per levare al nimico ogni comodità di vittovaglia et anco per farle perder tempo, caso havesse voluto sloggiar detta compagnia dalla chiesa di detto luoco, quale è fortissima, con doppia muraglia,[2] ma l'alfieri de detta compagnia, come giovane et inesperto si curò[3] molto poco di eseguir l'ordine che si gli era dato et impatronirsi della chiesa, et supravvenuto dal nimico i cittadini non volessero altrimente introdurli nella preditta chiesa, a talche egli fu sforzato difendersi gagliardamente un giorno intiero nella piazza, non ostante che è borgo aperto, e vedendo non

[1] Jeleztük 1253. sz. a. kivonatában.

[2] Egyik fala még mai napig is megvan.

[3] Itt az írás elmosódott lévén, ez lehet.

poter più resistere, aspettato la notte, pensò retirarsi alla volta di Sassebes, ma per maglignità de i detti cittadini che avvisorno i nimici di questa sua partita, fu rotto et tagliato a pezzi con quasi tutta la gente. La negligenza del suddetto alfieri non è in conto niuno escusabile, perchè arrivato che fu al suddetto luoco, havendo trovato difficultà nella consignatione della chiesa suddetta, dovea avvisare perchè o se sarìa dato ordine per la introduttione o veramente si sarìa levata da quel posto, e non è a dire, che egli non havesse havuto tempo, essendo già un mese che era alloggiato in detto luoco. Ma non è maraviglia che succedino simili casi et maggiori, poiche i carichi si danno a giovani inesperti, nè io dal canto mio posso far altro, che con l'occasione farne quel resentimento contra detti cittadini che merita una tanta scelleragine.

L'inimico doppo questa fattione si è fermato in detto luoco che debbono essere da sei giorni, di dove non si move, non so, se sia per mancamento de vittovaglie o pur per aspettare che nella provincia si facci qualche movimento, perchè di Moldavia sin'hora non si sente cosa alcuna. E però sarìa bene, come per tre altre mie ho scritto, mi mandasse ogni possibile soccorso, perchè il pericolo che ne soprastà è grande : o veramente che mi facesse sapere, se debbo sperar soccorso o no, acciòche potesse pensare ad altri remedi, et in questo la prego usar ogni diligenza. E caso che possi mandarmi aiuto, lo incammini alla volta di Varadino, e che non passi più oltre. Et che subito sia avvisato, perchè son sforzato mutar deliberatione, non potendo più far la mossa dell' essercito verso Deva, come havea destinato, ma occupare qualche altro posto comodo, per ricever gli aiuti di Valachia, che spero non potranno tardar molto a comparire.

Tengo avvisi che Bectes bassà si ritrovi in persona con l'essercito e che non passi il numero di 12 m. huomini, tra cavalleria et infanteria, quasi tutta gente collettitia e s'io havesse mediocri forze, non dubitarei di venire seco alle mani, non ritrovando altro espediente, che questo. Torno donque di novo pregar V. S^{ria} che non perdi tempo e che

facci ogni sforzo in mandarmi gente, e sopra tutto che io sia avvisato in tempo. Et che la conserve come desidera.

Di Claudiopoli, le 20 Aprile. Anno 1603.

(Egykorú más., bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1603. Mai 87.)

1259.

Kolozsvár, 1603 április 21.

Basta Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek.

A tatárok Enyedre értek, Székely Mózes már Szászsebesen van. A veszély elől Basta Szamosújvárra akar menekülni, de sürgős segélyt kér.

In questo ponto che sono le 8 hore della mattina ricevo avvisi certissimi che i Tartari siano hieri sera arrivati in Eniedino et anco si sono intercette alcune lettere di Zekel Moyses che scrive dover esser arrivato hieri a Sassebes con il restante dell' essercito, dil che ne sto anco qualche dubio. Et per non esser interchiuso quì dentro, dissegno partir subito verso il castello di Oiwar, se pur ci potrò arrivarci senza disgratia. Ho introdutto in questa città le due compagnie dil capitan Kolonitsch et Seidensdorff, et sin hora non veggo segno alcuno che habbi da dubitare della fede di questi cittadini. Io, come altre volte ho scritto, farò quanto potrò et se V. S^{ria} ha da mandar alcun soccorso, la mandi verso Keöwar, non ostante che con altre mie le habbi scritto lo mandasse a Varadino.

Et però sarà bene che lei subito mandi in tutta diligenza a Varadino per dar questo ordine delle genti che potriano esser arrivate in detto luoco. Potrà anco scriver' a Sua Maestà il contenuto di questa, perchè io non ho tempo da poterlo fare. Il pericolo è grande, e se il Valacho non seconda con gagliardi aiuti, come di ragion dovrìa, io dubito della provintia. Che è quanto per hora le posso dire.

Di Claudiopoli, li 21 Aprile 1603.

Külczíme: An Herrn Mustermeister Erich Lassota.

A levél szélén Lassota kezével: Enied liegt zwo Meilen von Weissenburg gegen Clausenburg. Szomos Ujvar liegt drei Meilen von Klausenburg gegen Deés und Keöwar.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1603. Mai 87.)

1260.

Kolozsvár, 1603 április 21.

Basta [Lassota Erik] felsőmagyarországi mustramesternek.

Jelentem, hogy Székely Mózes a temesvári basával Gyulafejérvárhoz közeledvén ha tagliato a pezzi una compagnia di 300 fanti del Prainer *s így kénytelen vagyok* di ritirarmi verso Oivar,[1] per allogiare in sito più forte, *míg seregemet összegyüjthetem annyira, hogy bár félannyi emberem legyen, mint ellenfelünknek.*

(Kivonata Hurmuzaki: Documente VIII. k. 266. l.)

1261.

[Kolozsvár], 1603 április 21.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Itélet Markó István kolozsvári polgár ingó és ingatlan vagyona fölött.

Az irat alján: Lecta et expedita per me comitem Nicolaum de Bethlen.

(Kivonat, Történelmi Tár 1898. évf. 350. l.)

Megjegyzés. Ez irat ugyan Gyulafejérvártt kelt, holott Basta már rég nem volt ott, de ennek az a magyarázata, hogy az ítéletlevelet Basta nevében Bethlen Miklós adta ki, valószínűleg mint ítélőmester.

1262.

Szamosújvár, 1603 április 22.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Levele Borbélynak. Hirek Székely Mózes támadásáról.

Az Borbély György uram levelére választ irtam, Kegyelmed minden késedelem nékül küldje meg ő Kegyelmének úgy, hogy még ma Enyedre vigyék az mi leve-

---

[1] Szamosközy szerint is (munkái IV. k. 179—180. l.) április 21-én ment ki Basta Kolozsvárról Szamosújvárra, mely — a generális fenti állítása alapján — erősebb hely volt.

lünket sietséggel és az mi hirei lesznek Kegyelmeteknek, azt is Kegyelmetek adja értésünkre; etc.

Datum ex Zamosuivar, die 22. Aprilis. A. D. 1603.

Post scripta. Ez órában juta Fejérvárrúl egy emberem, mely azt mondja, hogy Székely Moizes igen gyülevész gaz néppel vagyon, az kik Fejérvárat immár megpróbálták volt, és ott valami rész égetést is töttek, de onnan szégyen vallva visszatértenek; mondja azt is hogy csak egy kicsin taraczk vagyon velek és csak kaszás földnépe volna. Én is Isten segitségéből oly helre szállok, az hul meg gyülekezhessem és az előttem álló dologra mennél hamarébb lehet gondot viselhessek. Kegyelmetekre gondom vagyon, úgy hogy én bennem Kegyelmetek meg nem fogyatkozik, csakhogy Kegyelmetek is tartsa az hűséghez magát.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 57. sz.)

1263.

Szamosújvár, 1603 április 23.

Basta Besztercze város tanácsának.

Hagyjuk ..., hogy Kegd mindjárást bocsásson bizonyos kémeket mind Marus Vásárhely és mind Görgény felé, az kik értekezzenek minden dolgok felől és főképpen az székelyek állapatja felől, ha készülnek-e és micsoda szándékban vadnak. Ebben penig semmi késedelem, se fogyatkozás ne legyen, hogy mennél hamarébb Kegyelmetek minket minden dolgokról bizonyossá tehessen.

Datum ex Szamos Uivar, 23. Aprilis. A. D. 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1264.

Prága, 1603 április 25.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet wider-beantwortet, dass Ihre Maiestät seine gethane Fürsehung gegen Wallachei und Siebenbürgen gern vernommen, und werde er die zu des drinnigen Kriegsvolkes Notturften jüngstlich hineinver-

ordnete 30 m. Thaler, so wohl die hernach von Henkel verhandlete 10 oder gar 15 m. Thaler von seinem Diener in Siebenbürgen empfangen haben, und seien Ihre Mt. in vollem Werk dem Kriegsvolk die Generalzahlung zu leisten, wie sie auch auf seine Succession bedacht seien.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 48.)

1265.

Szamosújvár, 1603 április 26.

Basta Beszterce város tanácsának.

Elvettük az Kegyelmetek levelét *és szolgálatkészségét köszönjük* ... Az kopját hogy Kegyelmetek megadta, jó néven vettük Kegyelmetektől. Az drabantokot hogy Kegyelmetek megtartotta, az város szükségére megmarasztotta, nincsen ellenünk; etc.

Datum ex Zamos Uivar, 26. die mensis Aprilis. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1266.

Szamosújvár, 1603 április 26.

Basta Névtelennek.

Jelentem, hogy Székely Mózes era andato sotto Alba Giulia, *de nem vehette be* per non haver seco artiglieria *s mivel a várbeliek is hősiesen védelmezték. Naponta várom azonban a székelyeket és a havasalföldi vajdát, a ki 10 ezer főnyi seregével közeledik.*

(Kivonata Hurmuzaki: Documente VIII. k. 267. l.)

1267.

Bécs, 1603 április 26.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta soll des Michael Karolii und seiner Mutter[1] *Gueter und Underthanen wider der Kriegsleut Gewalttätigkeit schützen.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 86. No. 104.)

---

[1] Perényi Erzsébet — Károlyi Mihályné.

1268.

Prága, 1603 április 28.

Rudolf császár Bastának.

Wasmassen Herr Georg Basta neben der Cammer in Zips und Erich Lassota umb einmalhunderttausend Ducaten zu dem oberhungerischen und siebenbürgischen Kriegswesen behandeln, auch des Verfolges berichten solle.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 217.)

1269.

Szamosújvár, 1603 április 29.

Basta Dés város tanácsának.

Praesentium ostensores, cives et inhabitatores oppidi Dees, frumentum tutioris conservationis gratia in civitate Bistriciensi depositum ad usum et necessitatem domorum suarum reportare in memoratum oppidum Dees, ex annuentia nostra nituntur *s ezért rendeljük, hogy őket békében hagyjátok járni.*

Datum ex Zamos Vÿwar, die 29. Aprilis. A. D. 1603.

(Eredeti, Dés város levéltára 271. sz.)

1270.

Szamosújvár, 1603 április 29.

Basta Besztercze város tanácsának.

Az nemes uraim közül valakik házok népét és akarmi marhájokat az Kegyelmetek városába tutioris conservationis causa be akarják vinni, Kegyelmetek békével citra omnem tergiversationis moram et quamcunque molestiam bebocsássa és velek mindenekből békével megalkudjék, mert ha külömben cselekesztek, Kegyelmetektől nem vesszük jó néven.

Datum ex Zamos Uivar, die 29. Aprilis. A. D. 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1271.

Szamosújvár, 1603 április 30.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adják ki a katonák fegyvereit. A nemesség jöjjön ki táborába.

Az vitézlő népek, kiket Kegyelmetek teleltetett, jelentik münekünk, hogy Kegyelmetek az ő vitézlő szerszámokat nem engedné kihozni. Azért Kegyelmetek ez mi levelünk látván efféle hadakozó szerszámokat engedje kihozni, mert ide mü hozzánk jőnek. Kegyelmetek penig (mivel hogy itiltük igen szükségesnek lenni az ő Felsége vitézinek), mindjárást egy szekér kopját küldjön ide mi hozzánk, mind vasastól készen, kit Kegyelmetektől jó néven veszünk. Et bene valeant. Az nemességet penig, az kik ott az Kegyelmetek városában vagyon, Kegyelmetek meghirdesse, hogy mind fejenként tartozzanak kijönni ide az mü táborunkba a mi készséggel lehetnek, házok népét jó modjával ott benn hagyván. Ugyan kényszeritsétek is fejenkint. Az vitézlő rendnek penig éléseket is megengedje Kegyelmetek kihozni.

Datum ex Zamos Uivar, 30. Aprilis. A. D. 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1272.

Szamosújvár, 1603 április 30.

Basta Besztercze város tanácsának.

Redditae sunt nobis literae vestrae viri circumspecti, ex quibus fidelitatem et obedientiam vestram manifeste cognovimus.[1] *Szolgálatát köszönöm s kérem, küldjön szükségünkre* bonum vinum in aliquo puro vase infusum.

Datum ex Zamos Uivar, ultimo Aprilis. Anno 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

---

[1] A városi tanács e levele nem maradt reánk.

1273.

Szamosújvár, 1603 május 2.

Basta [Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek].

Székely Mózes ostromolja Gyulafejérvárt. A várbeliek hősies védelme. Tholdy István hatodmagával Székelyhez pártolt.

Doppo la partita del capitano Boletta non è successo altro di nuovo, se non che il castello d'Alba Giulia tuttora si difende, da che senza dubbio è proceduto la conservatione di questa provincia, che se bene quel luogo non è d' importanza, più che tanto ha però trattenuto l'inimico che non è passato verso i Siculi per sollevarli et separare i soccorsi di Valachia da questi dell' Ungheria et oltre di ciò l' haver essi quel luogo tanto honoratamente difeso, ha fatto perdere molto credito a esso Moises, et fatta scoprire la sua debolezza.

Hier sera mi sopraggiunse avviso che il soccorso di Valachia si ritrova di qua da Corona, il che ha fatto risolvere molti che stavano alle mira del successo. Resta solo che i soccorsi che V. S. deve mandare,[1] venghino quanto presto ; prima, perchè io spero in Dio di poter ributtar questo inimico, più tosto imprudente che altrimenti, poichè senza alcun fondamento et recapiti necessari ha usato fondarsi sopra vani fondamenti, già che tutte le fortezze si trovano in potere di Sua Maestà et in somma è quello che ha ritenuto i mali intentionati a non dichiararsi, se non è stato Stefano Toldi con altri 4 o 6 nobili, che se ne sono passati a esso Moises.

Gli ultimi avvisi che io tengo d'Alba sono che esso Moise faceva grandissima provvisione di scale per far l' ultimo sforzo per spugnare il castello d' Alba. Voglia Iddio che non gli riesca il disegno, non per l' importanza del luogo, ma per la conservatione di quella honorata soldatesca.

---

[1] E vonatkozásából következtetem, hogy ezt a levelet Basta Lassotához intézte, mivel mástól már nem is remélt segélyt.

Le lettere che vengono con questa persona, le raccomando a V. S. et di core me le offero et raccomando.

Da Uivar, li 2 di Maggio 1603.

P. S. Al serrar di questo mi vengono avvisi certissimi che il nemico habbia tentata la scalata suddetta, dico del castello d' Alba, et che ne sia stato ributtato con grandissimo danno. Come avvisono, anche domani sieno per arrivare quì un gran numero di Tartari et con esso Zekel Moise per fare una scorreria. Io lo starò aspettando con molto desiderio et saranno ricevuti con solennità, havendoli apparecchiato una buonissima collatione.[2]

(Egykorú más. firenzei áll. Medici-levéltár fasc. 4578.)

1274.

Besztercze, 1603 május 2.

Besztercze város tanácsa Bastának.

Jelentjük Nagyságodnak, erős parancsot kaptunk, hogy ki ne adjuk a magyar katonák marháját, a nemeseket pedig fogadnók be városunkba, a mikre nézve Nagyságod parancsolatját várjuk, mit tegyünk?

(Elveszett v. lappang; Basta 1271. sz. a. válaszából.)

1275.

Szamosújvár, 1603 május 3.

Basta Segesvár város tanácsának.

Válasz. Seregeivel rövidnap támogatásukra indul.

Redditae sunt nobis literae Do. Vestrarum, ex quibus fidelitatem erga Suam M^tem^ praestitam, optime cognovimus.[1] Quod sane gratum ac periucundum nobis fuit, ac in posterum etiam idem, ut faciatur quanta animi

---

[2] Ez természetesen gúnyos czélzattal értendő.

[1] Ismeretlen, nem maradt reánk.

contentione possunt, maiorem in modum hortamur. Nos quoque propediem castra moturi et ad Do. V^{ras} cum exercitu appropinquaturi sumus, ac discretionem inter fideles Suae M^{tis} servitores et rebelles faciemus. Literas ad Michaelem Imechi et Demetrium Nyujtódi capitaneos misimus, quas, ut sine ulla mora ipsis transmittant, velimus. De reliquo easdem Do. V^{ras} bene valere cupimus.
Datum ex Zamos Uivar, 3. Maii 1603.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 101. sz.)

1276.

Szamosujvár, 1603 május 3.

Basta [Szászrégen város tanácsának.]

Hadi híreit és hűségét köszöni. Segítségét igéri. Bort kér.

Ex relatione Do. Vestrarum intelleximus Tartaros in territorio Regeniensi ac etiam circa Vechii grassatos fuisse diebus superioribus, sed optime nobis et de illorum copiis, et de viribus constat. Non enim plura . . .[1] qui hoc ac Tartarorum trecentis fuerunt, qui licet primo impetu aliquid efficere videantur: non tamen tantum efficere possunt aut nocere, quantos faciunt rumores. Gratum tamen nobis est, quod Do. V^{rae} in hoc quoque fidelitatem suam declarant, quod etiam ista nobis perscripserunt. Non est opus illorum incursiones Do. V^{ras} metuere cum tantos non habeant viros, ut Do. V^{ris} nocere possint. Et si quid possent nos propediem castra moturi et illis obviam cum exercitu processuri sumus, et sic tam Do. V^{ris}, quam etiam aliis Suae M^{tis} fidelibus non solum futurum detrimentum, sed etiam timorem adimemus. De vino, [de] quo antea scripseramus, nunc quoque rogamus easdem Do. V^{ras}, ut quamprimum mittere non negligant. Ac bene valeant.
Datum ex Zamos Vywar, die 3. Maii. A. D. 1603.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

---

[1] Itt a papiros lyukas.

1277.

Prága, 1603 május 3.

Rudolf császár Bastának.

Credenzschreiben an Herrn Georg Basta, in simile Erichen Lassota Mustermeister in Oberhungern, dass sie Ihre Mt. Abgesandten Herrn Pauli von Khrausenegg[1] *in seinem Für- und Anbringen allen vollständigen guten Glauben geben und verholfen sein, dasjenige Gelt, so er mit sich führen oder weiter erlangen wirdet, dem Kriegsvolk in Siebenbürgen und Oberhungarn ordentlich ausgetheilt werde.*

(Kivonat, bécsi Kpü. ltári Protokollbücher 1603. B. fol. 230.)

1278.

Szamosújvár, 1603 május 4.

Basta Besztercze város tanácsának.

Megértettük bizonyoson, hogy az katonák közzül, az kik ott az Kegyelmetek vidékében teleltek, egy nehányan sem Isteneket, sem hiteket, sem pedig az keresztyénséget nem tekintvén, az természet szerint való pogán ellenséghez szöktenek és adták volna magokat. Azért valakik legyenek azok, Kornis Bodizsár uram, ki az egész magyar lovag és gyalog vitézeknek generalis kapitánya, neveket registromban valamikor Kegyelmeteknek küldi, minden éléseket Kornis uramnak, avagy ahhoz rendeltetett emberének kezébe adja Kegyelmetek; *azonkivül küldjön* háromszáz kopját mind vasastól . . . ide Szamos Ujvárba.

Datum ex arce Zamos Uivar, die 4. mensis Maii. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Beszte rcze-Naszód vármegye levéltára.)

---

[1] Sajátkezű leveleiben magát így írja alá, miként közöltük, de már pecsétje köriratában így fordul elő neve: Krausenek, miként még hivatalosan is gyakran írják.

1279.

Szamosújvár, 1603 május 6.

Basta Besztercze város tanácsának.

Válasz. Maradjon hű. Nemsokára megindul az ellenségre.

Aus eurem Schreiben vom andern dies [1] haben wir vernommen, was Gestalt euch zugeschrieben worden, als ob ihr des hungerischen Volk, so allda auf eurem Gebüedt gelegen, ihre Sachen aufhalten und nit folgen lassen wollet, so wohl auch wie wir verstehen aus obbemelten euren Schreiben, dass euch in unsern Namen befohlen worden, dass ihr sollet die hungerischen Edelleuten in eure Stadt einlassen ; von welchen zwei Punkten und zwar sustentialiter nichts bewusst, und was die Einłassung der Edelleut belangt, habt ihr vor euch ein genugsams Exempel, wie es von ihrendt wegen vor diesen euch ergangen ist, und dero wegen wollet wohl Achtung auf eurer Stadt geben, damit nit etwan euch wiederumb ein Angelegenheit entstehe, und wie bishero geschehen, gegen Ihrer Kais. Mt. unserm allergnädigisten Herrn getreu und beständig verbleiben. Im übrigen allbereit befinden wir uns so viel Kriegsvolk, dass wir gar in wenig Tagen ins Feld rücken und dem Feindt gerad zuziehen werden. Dies haben wir euch in Wider-Antwort nit bergen wollen ; etc.

Datum Schomosz Wywwar, den 6. Maii. A. D. 1603.

Hátlapján rájegyezve : 8. Maii.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1280.

Szamosújvár, 1603 május 6.

Basta ruszkai Kornis Boldizsárnak.

Kerestesse meg és adassa vissza a désiek elhajtott marháját.

(Eredeti, gr. Kornis-család levéltára, Kolozsvár.)

---

[1] Nincs meg, de ez idézete alapján 1274. sz. a. besoroztuk.

1281.

Szamosújvár, 1603 május 6.

Basta Besztercze város tanácsának.

Meghozá mi nekünk az Kegyelmetek embere mind az bort, mind penig az kopját, melyeket Kegyelmetek küldött ; jóllehet akartuk volna, ha Kegyelmetek jobban kedvünk szerént való bort talált volna küldeni. Mivelhogy penig ez mostani expeditióra kopjára szükségünk nagy vagyon, Kegyelmetek mindjárást kétszáz kopjának mind vasastól szerét tevén, ide küldje Szamos Ujvárba. Moldovába is mindjárást bizonyos emberét bocsássa Kegyelmetek, ki onnét minden bizonyos hirt hozhasson nekünk minden dolgok felől.

Datum ex arce Zamos Uivar, 6. Maii. A. D. 1603.

(Eredeti, Beszte rcze-Naszód vármegye levéltára.)

1282.

Szamosújvár, 1603 május 7.

Basta Besztercze város tanácsának.

Die Lanzen, so ihr allhero geschickt, haben wir empfangen, weil sie aber gar scharf, so wollten wir, wann es sein kann, dass ihr andere hundert allher verschaffen wollet ; etc.

Actum Uivar, den 7. Maii 1603.

(Eredeti, Beszte rcze-Naszód vármegye levéltára.)

1283.

Szamosújvár, 1603 május 7.

Basta Radul havasalföldi vajdának.

Hortati me sunt Siculi, ut me cum exercitu meo conferam Albam Juliam, alioquin minantur mihi defectionem ad Moysem. Diem mihi constituerunt 8. Maii, *de mivel arra most nincs erőm, kérlek siessél egész seregeddel* per

Siculiam, Siculosque tibi adiungens *Erdélybe, s a mint jövetelednek hírét veszem, igérem* me sine omni mora Albam moturum esse.[1]

(Trausch: Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum I. k. 221. l.)

1284.

Prága, 1603 május 7.

Rudolf császár Bastának.

Herr Georg Basta solle fürderlich berichten, was es mit des Stephan Bánffy in der Spanschaft Marmarus durch die Zipserische Cammer fünf eingezogene Possessionen, die ihme seidhero durch sie hinwiederum restituirt, für ein Gelegenheit, und wie dieselben Wälder dem Marmarosischen Salzgrafen zu appliciern sein mügen.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár. Protokollbücher 1603. B. fol. 238.)

1285.

Szamosújvár, 1603 május 8.

Basta Beszterce város tanácsának.

Adák minekünk értésünkre, hogy némelyek, kiknek az Kegyelmetek városában volna marhájok, hütök mellől elszöktenek és császárnak ő Felségének, mind penig az keresztyénségnek ellene támadtanak volna. Hagyjuk azokáért . . . hogy mindenütt afféléknek marhájokat arestálja és senkinek az mi hirünk és akaratunk nélkül ki ne adja.

Datum ex Zamos Uivar, 8. Maii 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1286.

Szamosújvár, 1603 május 8.

Basta Beszterce város tanácsának.

Diese hiebeigelegte Schreiben an Herrn Grafen Thomasen Cavriolo Obern Wachtmeistern, so sich in Görginy

---

[1] Basta e leveléről (május 9-ikén küldöttnek mondva) Szamosközy is megemlékezik, munkái III. k. 168. l. és IV. k. 182. l.

befindt, wollet ihr alsbaldt bei eignen Poten zu Ross fortschicken, und dass er solche ihme, Grafen überantworte; etc.

Actum Zamos Uivar, den 8. Maii 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1287.

Prága, 1603 május 10.

Rudolf császár Bastának.

Herrn Georgen Basta wirdet Michaeln Sárváry Supplicieren wegen Restituierung seines Edlmannhofs in der Spanschaft Weissenburg Boros Bocsárd genandt, so Mathias Koppányi inne hat, umb Bericht überschickt.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 247.)

1288.

Szamosújvár, 1603 május 11.

Basta Besztercze város tanácsának.

Quoniam prudentes ac circumspecti domini iudex primarii caeterique iurati cives civitatis Bistriciensis certis in negotiis homines servitoresque suos ad nos frequenter expedire debebunt, ideo vobis omnibus *rendeljük*, ut eosdem ubique libere, pacifice et citra quodlibet impedimentum dimittere modis omnibus debeatis et teneamini.

Datum ex Zamos Uivar, 11. die Maii. Anno 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1289.

Szamosújvár, 1603 május 13.

Basta Besztercze város tanácsának.

A fosztogató oláhokat büntesse meg. Meggyesre embert küldjenek, hogy kikémlelje, ki van benne?

Euer Schreiben, darein ihr euch beschwehret über die Wallachen, dass sie rauben und den armben Leuten Schaden thuen, haben wir empfangen. Und wann ihr dergleichen Bösewichter bekhomben khindt, so wollet sie strafen nach ihren Verdienen.

Wollet von euren Leuten jemanden nach Medwesch schicken, damit er sehen könne wer drinnen in der Stadt ist, ob Teutsche oder aber wie es mit derselben Stadt beschaffen, uns darnach alsbaldt erindern, was er widerumb bringen wird; etc.

Actum Uivar, den 13. Maii 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1290.

Szamosújvár, 1603 május 14.

Basta Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek.

Panasza a prágai udvari tanácsosokra, kik őt hónapja még csak nem is feleltek előterjesztéseire. Gyulafejérvár, védőinek három heti hősies ellentállása után elesett. Küldje meg a hátralékos 10.000 forintnyi zsoldot és szerezzen egyéb pénzt: Csáky Istvántól, Rákóczy Zsigmondtól, Homonnai Drugeth Bálinttól vagy a kitől csak lehet.

Io non ho mai dubitato, che V. S. non havesse fatto ogni possibile, che il servitio della Maestà Cesarea non havesse a patire, havendola sempre conosciuta tale, ma pur è forza, che alle volte io ancora mi lamenti della mia fortuna e del poco conto, che i Signori consigliari fanno di questa provintia e della persona mia, poichè è da 5 mesi in qua che io non fo altro che rimonstrar l'imminente pericolo che soprastava et tuttavia soprastà a questa provintia, i quali non solo non han dato alcun rimedio, ma nè anco hanno mai dato risposta alcuna alle mie lettere, e V. S. istessa sa, quante volte mi son doluto seco di questo.

Hor saprà, che alli 7 di questo il castello di Alba si rese a patti,[1] che furno poi mal osservati, perchè usciti che furno gli assaltorno e tagliorno a pezzi, se bene non senza gran danno de' nimici, perchè i nostri si difendettero alla disperata. Mi dispiace sin' alla anima, che per colpa, non so di che, si sia perso una tanto honorata

[1] Spontoni (id. m. 218. l.) szerint a várat május 9-én adták fel az ostromlottak.

soldatesca, la quale con il suo valore havea mantenuto un luoco tanto debole per tre settimane continuo, sustenuto doi assalti et fatto perder tanto tempo al nimico. Essi hanno satisfatto al debito de' soldati d' honore et meritano per sempre esser lodati.[2]

Io dubito anco di peggio, se Iddio benedetto non approvvede. Hora l' inimico, per quanto intendo, fa ogni opera per tirar a se i Siculi, il che se avvenesse, come dubito, sarà periculosissimo, e se il vaivoda [3] non passa egli stesso con tutte le forze, sì come con più mie l' ho sollicitato, io dubito non poco delle cose nostre. V. S. mi scrive esser per mandarmi il restante delli 30 m. talleri doppo haver pagato li Haiduchi, non facendo mentione alcuna delli 10 m. di più, che le richiesi, e voglio sappi che non venendo i suddetti 10 m. talleri più, che io mi trovarò più impedito che mai, perchè non pagando le genti, che io mi trovo haver radunate in questo contorno, al sicuro se [ne] andranno da Zekel Moyses, e sarà novo errore. Così la torno di novo a pregar et insieme a protestarli, che succedendo qualche disordine per mancamento di detta summa, non sarà per colpa mia, e mi scusarò sempre d' haverle chiesto questi danari, e la priego scusarmi, se uso questo termine con lei, perchè non posso far di meno. Sarà anco bene e più che necessario, che si solliciti il Chiaki per haver qualche summa et tenerla apparecchiata per tutto quello che potesse succedere, dubitando per quanto veggio, che le cose debbino andar alquanto alla longa, poichè il Valacho va ritardando la passata di qua con l'essercito, come tante volte li ho scritto.

Non si scordi in modo niuno V. S. di far ravittovagliare le piazze con il modo scritto, mentre che l' inimico è occupato in queste parti, e doppo haver posta alcuna provvisione in Lippa et Jeneö converrà anco far istesso

---

[2] Gyulafejérvár feladásának hírével Basta küldöncze 1603 május 25-én ért fel Prágába, elmondván, hogy a várat lakói azért hagyták el, mivel már nem volt mit enniök; Hurmuzaki: Documente VIII. k. 268. l.

[3] Radul havasalföldi vajda.

con il castello di Deva ; ma sia con ogni sicurezza possibile, altrimenti potrebbe seguirne qualche grave inconveniente, et è superfluo il scrivermi, che io procuri dal Melit et altri qualche quantità di grano, sapendo essi molto bene il mal pagamento, che li vien fatto quando sborsano qualche cosa.

Il Sr Dr Pezzen mi scrive, che il Sr Ragozzi doveva provvedere di 3 m. chibili di grano. Converrà adunque usare ogni diligenza possibile per farne condurre qualche quantità a Keövar, di dove poi sarìa facil cosa il condurlo dentro la provintia.

In questo istesso ponto mi vengono avvisi da Claudiopoli esser comparso in detta città un certo villano, quale assicura haver camminato più di sei leghe con le tre bandiere d' Alemanni usciti d' Alba, le quali se ne andavano verso Belenes et confessa esser verissimo, che le suddette compagnie furno assaltate da Tartari et Ungari, quali furno ributtati da nostri, con perdita del bagaglio et de cinque o sei soldati ammalati et feriti, et per quanto posso comprendere mi pare habbi del verisimile. E non si maravigli V. S^{ria}, se siamo sì mal avvisati, perchè nè per argento, nè per oro si trova alcuno di questi Transilvani, che vogli nè far la spia, nè portar lettere, et il mandar de' nostri per tal effetto sono subito presi et ammazzati.

Il S^r presidente della Camera [4] mi scrive che il Sr Homonnai [5] debbe dare per 8000 talleri de grani. Sarà bene che V. S. insieme con li Signori della Camera sollicitino questo negotio quanto prima e che parimente sia mandati verso Keövar, et nel particolare della correspondenza del luocotenente colonnello Concini, che quanto prima li siano consignati gl' avanzi dei 30 m. talleri, che esso subito me li mandi con la sua compagnia de cavalli per scolta, perchè il voler aspettare che io mandi della mia gente per condurli, sono cose longhe. Dio la conservi.

Di Somos Ujvar, li 14 Maggio 1603.

(Hiv. más. bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Mai. No. 69. Exp.)

[4] **Mikáczy püspök, a szepesi kamara elnöke.**
[5] **Homonnai Drugeth Bálint.**

1291.

Szamosujvár, 1603 május 14.

Basta Besztercze város tanácsának.

Válasz. Vigyázzanak városukra. Legyenek kitartóan hiuek.

Euer Schreiben haben wir empfangen und den Inhalt vernomben, dass nämblich die Tartarn allda herumb gestreift 'und euer Vieh hinweg genomben, welches anitzo nit remediert werden kann. Werden aber in gar kurzer Zeit (weil allbereit all unser Kriegsvolk im volligen Anzug ist) solche ihr Muetwillen mit Gottes Hülff stillen. Mittlerweil wollet gar guet Achtung auf euere Stadt geben und fleissige Wacht halten, damit nit etwan ein Ungelegenheit euch entstehe. Wann ihr die Kuglen mit gewisser und sicher Gelegenheit allhero schicken könnet, so wollets thuen, das aber wie gemelt, mit Sicherheit sei. Und wann Ihr etwas mehreres neues vernemben werdet, wollet uns allzeit dessen avisiern. Wie Ihr ihme dann euren treuen Fleiss nach in einem und andern zu thuen wohl wissen wirdet. Gott mit uns.

Datum Zamos Vywar, den 14. Mai 1603.

P. S. Und wollet Ihr nur in der Getreuet also bis hero verbleiben und glaubet gewisslich uns. Ihr werdet euch dessen nichts gerathen lassen.

Külczíme : Dem Ehrenfesten, Ehrsamben und wohlweisen Herrn Künigs Richter und Rathsverwandten etc. zu Nösen. Unserm gueten Freund.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

1292.

Prága, 1603 május 15.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet des Zackhel Moises beantwortet, und vermahnt dem Feind ritterlich Widerstand zu thun und das Land Siebenbürgen in Devotion zu erhalten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 54.)

1293.

Bécs, 1603 május 16.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Rudolf császár Homonnai Drugeth Bálintnak engedte a neviczkei kastélyt, oly kikötéssel, hogy 150 huszárt és 150 drabantot tartson félesztendeig saját költségén rendelkezésére.

Die Kais. Mt. unser allergnädigster Herr, haben sich von wegen des durch Herrn Valentin Drugeth de Homonna vor diesem mit gewalttätiger Belägerung und Einnembung des Schloss Newiczke begangenen Versprechens, auf sein, Homonnai underthänigistes Ansuchen und dabei gebittne Begnadung, auch die für ihne eigewendten Intercessionen allergnädigist resolvirt und berührte Citation oder weitere Anklag under andern auch gegen dieser Condition aufhöben und fallen zu lassen bewilligt, dass gedachter Homonnay 150 Hussaren zu Ross und 150 Trabanten zu Fuess, doch dass solche taugliche und wohlversuchte Kriegsleut sein, und in Musterung durch Ihrer Mt. Muster-Commissarios passiert werden können, under dem Herrn Feldobristen in Oberhungern oder in Siebenbürgen, wohin sie der Enden verordnet werden möchten, sechs ganze Monat auf seinen Unkosten underhalten solle, dessen er sich dann nit allein er, Homonnai, sondern auch sein Schweher, Herr Sigmund Rákóczi [1] von seinetwegen also zu thuen erpoten ; etc.

Wien, den 16. Mai 1603.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Mai 88. Reg.)

1294.

Szamosujvár, 1603 május 17.

Basta Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek.

Válasz. Küldjön zsoldot a tiszteknek és eleséget Lippa, Déva és Jenő őrségének. Saját helyzete elég jó.

Arrivò hieri sera il capitano Rappach con la lettera di V. S^{ria}, che mi è stata carissima, per haver inteso che

---

[1] Homonnainak úgy volt Rákóczy Zsigmond sógora, hogy felesége Rákóczy Erzsébet vala, ámbár ezt Nagy Iván családtörténeti műve (IX. k. 604. l.) Rákóczy leányának mondja !

il danaro sia di già in cammino, cosa da me tanto desiderata. Et in questo ponto mando Simone, mio domestico a Sakmar con ordine a Kis Lukács che veggi di accomodare il soldo de' capitani, come meglio potrà, giachè la cosa non patisce dilatione. Et in quello che tocca al capitano Boletta, gli ho scritto che li dia cento fiorini per le spese e che per conto della paga li dia ducento fiorini, che V. S. li ha promesso et pretendendo di avvantaggio, che se li darà sadisfattione. E nel particolare della protesta che V. S. dice haverli fatto in mio nome l'Elbel, di gratia non se ne maravigli, nè lo pigli in mala parte, perch' io non lo fo per caricarli un tanto pezzo, ma solo per il desiderio, che ho, che il servitio di Sua Maestà non patischi, nè mai ho scritto cosa in Corte che le possa apportare pregiuditio alcuno. Torno di novo a pregarla, che quantoprima vogli mandar qualche grani a Lippa, Deva et Jeneö, ma che la prima a ravittovagliare sia Deva, come qello che tanto importa. E la strada che potranno fare quelli che andaranno per tal effetto sarà per Cheresbagnia et al callar che faranno nella valle che passino il fiume a squarro et in questo bisognia, che il capo usi buona diligenza et che sia con ogni secretezza possibile, e se questi potessero condurre oltre alle bisacche qualche quantità di carichi di grani sin a Jeneö sarìa molto meglio, perchè da Jeneö potriano poi anco ravittovagliare Lippa, senza haver sempre a ritornare a Varadino a pigliar grani. Questo è il mio parere, rimettendome però a quel tanto che V. S. farà il pretesto, come altre volte ho scritto, se può pigliar dal condur grani a Varadino e di là poi con buona diligenza passar a Jeneö.

Quanto poi al quartiermastro che V. S. mi propone, mi dispiace che sia stato tardi, havendolo già promesso quel offitio a un cavalliere, che V. S. conosce, ma se lei proporrà qualche altra cosa per servitio di questa honorata persona, io non mancarò d'accomodarli.

Sin quì havea scritto tre giorni fa et era in ponto per incamminare le lettere, ma essendo arrivato in questo contorno qualche numero de Tartari et altri nemici et in

certo modo serrati i passi, ho arrischiato un villano con questa, acciò si sappi che noi siamo vivi e che non habbiamo a dubitare di costoro, i quali per debolezza fingono volerno assediare. Paghisi pur la gente quanto prima, e si facci spingere innanti verso Keöwar, ma che non tenti alcuna cosa senz' altro avviso mio, perchè trovarò ben io modo d'incamminar le lettere; ma sopra tutto raccomando a V. S. la cavalcata di sopra, e non si piglino fastidio de' fatti miei, perchè havrò ben il modo di mantenermi; il che tutto servirà per avviso. Et ordini a Kis Lukács che in questi tempi non guardi a certo minute, acciochè i pizzoni non volassero a un altra colombara; etc.

Di Zamos Vywar, la vigilia della Pentecoste 1603.

(Egykorú más., bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1603. Mai 87.)

1295.

Prága, 1603 május 20.

Rudolf császár Bastának.

Hajdúira pénzt, posztót, lőszert rendelt. Hadai erősítésére újabb csapatokat küld. Homonnai Drugeth Bálint hadisegélye és Melith Pál 3000 tallérnyi kölcsöne.

Aus einem anderm unserm Schreiben würdet dir zukomben sein, was wir dich von unserer anwesenden Kriegsexpedition aus, auf die von dir einkombene gehorsamb Schreiben mit Gnaden bescheiden lassen; und wollen uns benebens einigen Zweifel machen die begehrten und auf Proviant und Haiduggen vermeinten dreissig tausent Thaler, sowohl auch die Henkelischen zwölftausent Thaler, die unserer beschehenen gnädigsten Verordnung gemäss bereit richtig erlegt sein werden. Damit dir aber mit einem mehreren gleich alsbald geholfen werde, haben wir den Paulen von Khrausenegg mit diesem unserem allergnädigsten Befelch dorthin nach Oberhungern abgeordnet,[1]

[1] Az állandó nagy pénzhiány miatt tehát csak most indíthatták útnak, habár már május 3-án elhatározták volt küldetését.

dass er das noch übrige zu Patak und Zerednie vorhandene Geldt, als bei einmalhundert zwölftausend Thaler erheben und neben dem, soviel etwa deren Orten müglich, sich umb Geldt bewerben und umbthuen solle, damit doch einigs dem so gefährlichen stehenden Wesen beigesprungen werden möchte, welches alles und was etwa eines oder anderen Orts erlangt würdet, du deiner selbsten Disposition nach (all dieweilen dir, wo es am meisten vonnöthen bewusst) austheilen lassen, und damit alle nothwendige Anordnung thuen oder bestellen wöllest. Sonsten hat sich zwar der Preiner gehorsamst angemeldet, dass wir verwilligen wollten von solchem Dobóischen Geldt seine Bewehrung, als fünf- und dreissigtausent Thaler zu bezahlen, das können wir aber bei jetziger so grosser Noth nit verstatten ; sondern weilen solch sein Regiment so gar abkomben, haben wir uns in Gnaden entschlossen mit demselben accordiren, doch alle Lehen in Geldt und Proviant, auf was sie und ihre Haupt- und Befelchsleut in ihren Quartieren zu wöchentlicher Zehrung von den Bürgern und Underthanen erhebt und empfangen, so wohl auch die wissentlichen Schaden in Wegnembung Ross, Ochsen und anderm abziehen, und alsdann dasselb abdanken und wo müglich in ein drei oder vier Fähndl reduciren zu lassen ; die können hernach theils darinnen bezahlt die Haupt- und Befelchsleut mit ihren Resten herausgewiesen, auf den länger dienenden und reducirten Knechten Restzettel und gewisse Anweisungen gegeben werden, wie du, alsdann dies Orts, da du mit Geldt darzue gefolgen kannst die Notturft handlen wöllest. Die schlesischen Reuter werden verhoffentlich gemustert und unserer beschehenen Verordnung nach bereit unter dem Herzogen von Teschen im Fortziehen sein, denen auch die Knecht den nägsten nachzufolgen angehalten werden sollen.

So sein auch die begehrten Tausent Archibusier Rohr, sambt noch zwanzig Centen Zinn über die vorigen fünfzehn Centen Zinn [zum] Geschützgiessen bereit auf dem Wege nach Kaschau zu führen, deren kann man sich auch bedienen.

Gleichermassen würdet umb dreissig Tausent Gulden Tuch nach Oberhungern abgeführt und sollen versehentlich auch siebenzig Tausent Thaler aus Schlesien mit ehistem hinein gebracht werden, wie man dann auch sonst im vollen Werk durch ein anders Mittel noch bis in fünfzig oder sechzig Tausent Thaler, bis etwas mehreres folgt, hienach zu ordnen ; inmittelst aber wollest demnach auch zuegeben, dass von dem verhandenen Geldt etwa in sechstausent Thaler herdann genomben und auf Erzeugung Saliter und Munition verwendet werden können. Und weilen auch die hohe Notturft erfordert, ein Wissenschaft zu haben, wie stark ein jede Reihe oder ein jedes Fähndl, so wohl unter dem Breinerischen Regiment, als den andern Reutern und Knechten derzeit seie, seitenmalen fürgeben würdet, als seie solches Regiment noch bei drei Tausent stark, do doch anderwert fürkombt, dass nit über zwei Tausent mehr darann verhanden seien : als wollest demnach, wie hiemit unser gnädigster Befelch, deswegen dich alles Fleisses erkundigen und uns des Befundts, und zwar mit ehistem, sonderlich do du wie obverstanden mit den Breinerischen Knechten einich Reduction nit fürnemben könnest, berichten.

So hat sich auch Valentin Homonnai gegen der bei uns erlangten Aussöhnung und Begnadung dahin verobligiert, dass er hundertfünfzig Hussaren und hundertfünfzig Trabanten, wohl armirete Kriegsleut, auf seinen Kosten auf sechs Monat zu Feldt underhalten und dieselben sambt siebentausent Thaler an Treidt, auch vierzehntausent Gulden seines Vatern [2] Rest dargeben wölle ; welches Kriegsvolk, so du willst, du auch zu dir zu fordern, und aus dem Treidt, wie auch des Paulen Melith, der sich umb drei tausent Thaler darzugeben verboten, so und wohin es die Notturft erfordert, und da du mit den obrigen zehntausent Thaler nit gelangen könntest, was zu begehren, auch sonsten im übrigen von unsertwegen, was du dem Wesen fürständig zu sein vermerken und warnemben

[2] Atyja Homonnai Drugeth István ungi főispán volt.

würdest, zu bedenken und zu verordnen hättest; hieran handelst du unseren gnädigsten gefälligen Willen und Meinung, und bleiben dir mit Gnaden wohlgewogen.

Geben in Prag, den 20. Maii. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 411. fol. 125.)

1296.

Szamosújvár, 1603 május 21.

Basta Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek.

Az ellenség 1500 főnyi serege tegnap ide ért. Székely Mózes Rádul vajda ellen indult. Küldjön zsoldot a hajdúknak, nehogy az ellenséghez pártoljanak, mint Rédey Ferencz tette.

Hieri scrissi a V. S^ria^ succintamente,[1] non so, se le lettere le saranno capitate. E tra li altri particolari dissi che l'inimico doppo esser stato intorno a questo castello si era partito, ma hieri sera sul tardi arrivorno nove truppe in numero di mille e cinquecento o circa et si sono poste tra questo loco et la terra di Deés, non so con che disegno, poichè sappiamo per cosa certa che Moyses è andato a trovare il nostro Valacho che con il suo essercito si trova verso Segesvar et siamo avvisati che ha seco, oltre al suo essercito, molti Siculi et Sassoni, che non hanno voluto aderire al suddetto Moyses; di modo che con l'aiuto di Dio possiamo sperare felicissimo successo. Tra tanto V. S. non scordi di ravittovagliare il castello di Deva, come altre insieme con Lippa et Jeneö, perchè succedendo qualche sinistro al Radul Vaida, che Dio non vogli, la Transilvania si possi sustentare anchor per qualche tempo, e per la istessa ragione converrà far provvisione per un altro mese di paga per i Haiduchi, acciò che tardando più la paga, non habbino occasione di passarsene al nimico, come ha fatto il Rédey Ferencz et altri furfanti. Et questo negotio è di tanta importanza che in ogni modo conviene che sia; etc.

Di Zamos Vywar, li 21. Maggio 1603.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, HKR. Exp. 1603. Mai 87.)

---

[1] Nincs meg, ismeretlen.

1297.

Prága, 1603 május 23.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet erindert, dass Ihre Mt. den Conte de Belgioioso[1] *zu seinem Obristen Lieutenant behandelt habe und dass er sich deswegen, da er Bedenken darwider, erklären soll.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 85.)

1298.

Prága, 1603 május 28.

Rudolf császár Bastának.

Adjon Örmény Péternek kárpótlásul Havasalföldében elvesztett jószágaiért valami erdélyi birtokot.

Es hat sich bei uns unser Hofdiener und g. l. Armeni Peter unterthänigist angemeldet und gebeten, dass wir ihme zu etwas Ergötzung seiner in der Wallachei verlorenen Güeter, dann auch wegen seiner uns geleisten Dienste mit einer kaiserlichen Gnadt bedenken wollten. So wir dann solch sein Begehren nit unbillich halten und dahero ihme hinwieder mit anderen Güetern versehen zu sein gnädigst gern wissen wollten, *rendeljük,* dass du ihme zu einer Ergötzlichkeit mit anderen allda in Siebenbürgen gelegenen Güetern verhelfen mügest; etc.

Geben in Prag, den 28. Maii. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 411. fol. 133.)

1299.

Prága, 1603 május 30.

Rudolf császár Bastának.

Herr Georg Basta wölle mit Guetachten berichten, wie und auf was Weg das Breinerische Regiment abzudanken

---

[1] A később oly nevezetességre jutott Barbiano Giovanni, conte di Belgioioso így lép fel Basta alatt először történelmünk színterén.

oder was davon reduciert werden möchte und wie viel Gelts man darzu bedarf, auch an was Ort drinnen in Siebenbürgen oder heraussen solches am füglichsten geschehen künne.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 242.)

1300.

[Prága, 1603 május hó vége.]

Rudolf császár Bastának.

Tegyen jelentést a Rottwitz Menyhártnak adományozott jószágok értékéről, hogy ez adományát megerősíthesse.

Nachdem bei uns der Melchior von Rottwitz umb Confirmation über des Stephani Toldy und Michaeln Bethlen, Siebenbürgischen Landsassen durch deren Treulosigkeit uns heimbgefallenen und ihme, von Rottwitz durch dich und den Michaeln Zakeln, auf unsere gnädigiste Ratification eingeraumbten Güeter underthänigst anhalten thuet,[1] und wir zwar nicht ungeneigt ihme, umb seines uns berühmbt fürkommenen ritterlichen Wohlverhaltens willen, mit Gnaden zu bedenken . . . *rendeljük,* dass du uns hierüber und was uns dies Orts zu thun ist, dein gehorsambes Guetachten zuekommen lassest ; etc.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

Megjegyzés. Ez a keletnélküli rendelet a levéltár 1604 márczius-áprilisi csomagjában hever, a mikor — úgylátszik — ügyét elintézték, mivel adatunk van reá, hogy 1603 őszén Rottwitz már birtokában volt a császár megerősítésének, a mi — tekintve, hogy e rendelet kihagyott részében a császár az Erdélybe küldött biztosokat említi — valószínüleg még ez év nyarán megtörtént, a mi azonban még nem jelentette azt, hogy tényleg kezéhez is vehette a még 1602 elején kapott jószágait.

---

[1] Együttes adománylevelök 1602 januárius 5-ikéről való ; szövegét ld. 1. kötetünk 841. sz. a.

1301.

Szatmár, 1603 június 2.

Basta San Clemente prágai spanyol követnek.

Sokáig nem irhatott. A körülzárt Szamosújvárból húsz lovasa kiséretében életveszedelem közt menekülhetett ide, segélyt várva. Székely Mózes hada Gyulafejérvár bevétele óta nem tett nagy haladást.

Mucho ha que no he escrito a V. S. por las incomodidades que he tenido hasta agora, sin culpa mia, porque no habiendo yo querido abandonar la provincia por no hacer perder la esperanza a los buenos (que son pocos) he andado de una parte a otra, conforme las ocasiones que se ofrecian y ultimamente hallandome asediado en el castillo de Zomos Uivar y viendo ir a la larga la llegada del socorro que me tienen prometido y que me habia de perder me resolvi di salirme de noche con 20 caballos con gran riesgo y peligro y por gracia de Dios he llegado a salvamento a este lugar, donde he hallado poco de bueno y si no hallegan otras fuerzas sere forzado poner otra vez mi vida en las manos de los Ayduques y porque no se me pueda oponer cosa alguna, quando no pueda hacer mas ire con estos por dar conclusion en un modo u otro a esta empresa. El enemigo despues de la presa de Alba no ha hecho ningun progreso [1] y todas las fortalezas con las ciudades estan todavia por nos otros y no hay duda que si hallegase la cente de Slesia con otra forastera, se podria hechar de la provincia al enemigo, mas nuestras cosas van tan a la larga quanto V. S. save.

De Sakmar, que es en la frontera de Transilvania, a 2 de Junio 1603.

(Eredeti, simancasi spanyol állami levéltár, Legajo 707.)

Megjegyzés. Szamosújvárból való éjjeli menekülését Spontoni is elbeszéli (id. m. 225. l.), megemlítvén, hogy Basta

---

[1] Ezt nem szabad szószerint érteni, hisz már maga az a körülmény, hogy Székely Mózes hadai hetekig tudták körülzárva tartani Bastát Szamosújvár várában, mutatja sikeres haladását.

mindössze két kocsival és 17 lovassal szökött ki, »ch' eran in habito Unghero«, hogy az ostromló magyarok táborán könnyebben átjussanak. Kolozsvárra érve Basta kitartásra s a császár iránti hűségre inté polgárait és német őrségét, aztán tovább ment Szatmárra, honnan szerencsés szabadulásáról sietett híveit és tisztjeit értesíteni. Bastát május 24-én egy parasztember hozta ki Szamosújvárból,[2] melyben Sennyei Pongráczot hagyta őrzésére, ezer aggodalom közt,[3] s aztán 28-án érkezett Szatmárra.[4]

1302.

Prága, 1603 június 5.

Rudolf császár Bastának.

Herr Basta soll so bald die Schlesischen 2000 Mann hineinkhumen, das Preinerische Regiment zusammenführen, mustern, reformieren und reduciern lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 16.)

1303.

Prága, 1603 június 12.

Rudolf császár Bastának.

Herrn Georgen Basta Andreasen Zekel Supplicieren wegen Confirmierung deren ihme durch Sigmunden Bathori verleihenen Güeter umb Bericht und Gutachten überschickt.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 316.)

1304.

Szatmár, 1603 június 14.

Basta Mátyás főherczegnek.

A magához rendelt tisztek ártatlanok a kassai Salm-ezred lázadásában.

Essendosi il luocotenente colonnello dil conte di Solmes, insieme con gl'altri officiali separati dalle lor compagnie

---

[2] Szamosközy feljegyzése, munkái IV. k. 179—180. l.

[3] Sennyei Újvárból írt 1603 május 23-iki levelét ld. az Adalékok Zemplén-vármegye történetéhez 1897. évf. 40. l.

[4] Ezt egykorú olasz tudósításból tudjuk.

a causa dell' alteratione de' soldati, e dovendo essi officiali venir da Sua M. Sacra^{ma} et a V. A. Ser^{ma} per giustificarsi, li ho voluto accompagnare con questa e testificare che niuno d'essi officiali ha havuto parte in detta alteratione, anzi essi sono stati in gran parte causa che si siano castigati i prencipali del mottino in Cassovia, sì come l'Altezza V. Ser^{ma} havrà inteso, e in tutte le occasioni che si sono presentate, essi officiali hanno fatto il debito loro e meritano che Sua M. Sacra^{ma} ne tenghi conto ; etc. Data in Sakmar, a di 14 Giugno 1603.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, HKR. 1603. Okt. 80. Reg.)

1305.

[Szatmár, 1603 június 14.]

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Értesülvén az ellenség előhaladásáról, parancsoljuk, hogy az város magát az hűséghez tartaná, *mert vasárnap oda érünk a császár ő Felsége hadával és megsegítünk.*[1]

(Említve Szamosközy munkái IV. k. 187. l.)

1306.

Szatmár, 1603 június 18.

Basta Spinelli Fülöp érsek prágai nuntiusnak.

Válasz. Székely Mózes előnyomulása. Kolozsvár eleste. Basta erőtlensége és elkeseredése.

Stando io assediato nel castello di Ujvar me capitò una lettera di V. S. Illma che per haverla lasciata in detto castello con altre cose mie d'importanza, non saprei per hora dir la data d'essa, basta che mi fu gratissima al solito et non occorreva altrimenti far scusa meco di non haver risposto ad alcune mie, sendole io obbligatissimo servitore, et ho sentito sin all' anime le disgratie occorse in casa sua, ma dove è stata prudenza non occorre affatigarsi in consolarla.

[1] Ez lehetett e levél tartalma, a mi — Szamosközy szerint — a város bíráit valamennyire megbátorítá.

Quanto alle cose di qua, la città di Claudiopoli dopo la mia uscita si rese a Moyses Siculo [1] per pura malignità et non per necessità alcuna, perchè non ritrovandosi il Siculo nè artiglieria, nè polvere era impossibile poterlo forzare, tanto più essendoci dentro due compagnie Alemanne, ma la ostentatione de' Transilvani è tale, et spero ne riceveranno il meritato castigo. Io travaglio a più potere per mettere insieme il maggior numero di gente che sia possibile et arrivati che saranno i 4 m. Slesii ho risoluto muover l'esercito et andarmene addirittura a ritrovare il nemico et rimettere il tutto nella mano di Dio, quale spero debbia favorire la giustissima causa nostra. Io spero d' havere 12 m. combattenti et tutti buona gente et se non arriva qualche soccorso al nemico spero haverne buono: ben mi dispiace che per colpa d'alcuni si debba ogni anno mettere il tutto sopra il tavoliere, come se fossimo figliuoli della fortuna, ma poichè non si può far altro attenderemo a menar le mani sin quanto si potrà; [2] etc.

Di Sacmar, li 18 di Giugno 1603.

(Ered. más. római vatik. Borghese-ltár III. 112. ab. kötete.)

1307.

Prága, 1603 június 18.

Rudolf császár Bastának.

Pénzt kap és 2000 kölni puskát. Radul vajdának évi 100.000 forintnyi segélyt igért.

Non dubitamus tibi consiliarium Camerae nostrae aulicae et fidelem dilectum egregium Paulum a Khrausenegg significasse, quas ob causas nos ipsum ad partes istas ablegaverimus, nempe, ut certas pecuniae summas levaret et penes Cameram nostram Scepusiensem conficeret, tuaeque

---

[1] Kolozsvár városa június 9-én hódolt meg Székely Mózesnek s ugyanaznap írt levelükben a városi tanács érdekesen adja elő megadásának okait; Székely oklevéltár VI. k. 7—8. l.

[2] A czímzett nuntius Basta e levelét Regensburgban vette kézhez.

tandem dispositioni omnes committeret et traderet, imo secum summas ex aerariis Patakianis et Zerednianis depromptas ad te iam vexisse Henkeliana duodecim millia recte deposita ac Chiakiana duodecim millia mutui nomine obtenta, tibi quoque transmissa esse, quae pro contentendo milite in Transylvaniam ducendo insumere et convertere scies. Ut vero ad praefatos usus maius habeas subsidium, iam Camerae nostrae Scepusiensi in mandatis dedimus, quo ex Melithiana et Czoboriana pecunia quinquaginta millium florenorum Hungaricalium ad arcem Zerednie et certas pertinentias numerandorum quadraginta millia tibi transferri et subministrari faciat, non diffisi, illum hanc transmissionem omni cura et studio maturaturam. Pro militibus Wallonis et aliis equitibus duo millia scloporum Coloniae Agrippinae comparari iussimus, quorum unum mille iam Viennam adductum aestimamus, quod, ut ad partes istas etiam quantocius vehatur, iam camerae nostrae aulicae Viennensi commisimus hoc curaturi, ut alterum mille isthuc, quoque quamprimum fieri poterit, feratur.

Voivodae Walachiae ablegatis ad ipsius instantiam hoc respondimus nos annuis centum millibus florenis Hungaricis et quidem quatuor terminis in anno, a festo Sancti Joannis Baptistae iam praesente inchoando et angariatim unam partem dando, ipsum adiuturos ; in quorum defalcationem quinquaginta mille floreni Hungarici in partibus istis et quidem cum praescitu tuo nunc deponendi et numerandi sunt, quos, ut praedictus a Khrausenegg a Magnatibus et nobilibus in partibus istis ad assecuratorias nostras et bona ipsis oppignoranda vel vendenda obtineat et congerat ipsi clementer iniunximus ; abs te benigne postulantes hoc, quam in te promovere et habita tandem pecunia ipsi voivodae in fide tamen praestanti assignari, utque in militum solutionem, et non in alios usus convertatur, animadverti cures, et qualiter hoc factum, ad nos posthac demisse perscribas ; etc.

Dabantur Pragae, die 18. mensis Junii. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 411. fol. 158.)

1308.

Szatmár, 1603 június 19.

Basta Mátyás főherczegnek.

Giorgio Basta Schreiben vom 19. Juni.

Beschluss. Auf die Hof-Cammer, die wirdet die Notturft zu bedenken und dem Herrn Basta darauf zu bescheiden wissen. Ex consilio secreto.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 4.)

1309.

Szatmár, 1603 június 21.

Basta a Szepesi kamarának.

Quoniam generosus Joannes Lugasi, Sacra^{mae} Caesareae Regiaeque M^{tis} belli domique strenuus, subditus et servitor eidem Sacra^{mae} M^{ti} non parvo usui est in hasce praesentes Transylvanica expeditione, *kérjük, állítsa ki Kerekire vonatkozó birtoklevelét, melylyel megjutalmazni kivánjuk.*

In Zathmar, 21. Junii 1603.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 12441.)

1310.

Válaszúti tábor, 1603 július 1.

Basta útlevele a beszterczei polgárok részére.

Quoniam iudex primarius caeterique iurati cives atque adeo tota civitas Bistriciensis, summa ope a nobis contenderunt, ut illis ad nos tute venire liceat, quibus id, ut facere liceat permisimus : *rendeljük, hogy őket szabad járásukban senki se akadályozza.*

Datum ex castris ad possessionem Válaszut positis, die 1. Julii. Anno 1603.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1311.

Szatmár, 1603 július 2.

Basta Miksa főherczegnek.

A mint seregei mind megérkeznek, megindul az erdélyiek ellen, hogy hidrafejöket lecsapja. Rudolf császártól megkapta Huszt várát, de a kamara oly súlyos föltételekkel akarja átadni, hogy nem veheti hasznát, ha csak nem könnyítenek rajta.

Non ho scritto un pezzo fa, sì com' era debito mio, all' A. V. Ser^{ma}, parte per la sua absenza d' Alemagna, et parte per esser andato alcuni mesi come fuggitivo in Transilvania, hor qua, hor là, sì come facilmente l'A. V. Ser^{ma} può haver inteso. Hora non ho che dirle, se non che mi vo preparando a tutto potere per metter' insieme l'essercito che sarà, secondo me di sei millia tra Ungari et Razziani, 4 m. Slesii, che non sono ancor' arrivati, et dui millia cavalli tra Valloni, Flanz et archibuggieri delle frontiere, et cinque bandiere dil colonnello Preiner, venute d' Albagiulia et Claudiopoli, et arrivati che saranno i suddetti Slesii con l'aiuto d'Iddio mi metterò in cammino per andar di novo contra questa idra, che ogn' anno sorge più orribile. Ma, se questa volta mi riesce il disegno, procurarò estirparla, il che senza dubbio havrei fatto l'anno passato, se le forze datemi havessero corrisposto al desiderio, e se mai fu tempo, hora si presente l'occasione, tenendo avvisi che tra Transilvani et Tartari sia gran diffidenza, e quello che più importa, è che non li è arrivato soccorso veruno da niuna parte. Ma non mi posso mover in conto niuno, senza l'arrivo de' Slesii, per non haver a mettere in compromesso tutta la summa dil negotio in potere di gente tanto leggiera, come quella che al presente mi trovo. Io havea, come penso haver scritto all' A. V. Ser^{ma}, deliberato[1] di andarmene a casa, mosso da i molti disgusti che giornalmente mi vengono dati d'alcuni, che senza causa alcuna mi hanno tolto a perse-

[1] Jorga kiadásában (Studii și documente XX. köt. 313. l.) itt és fentebb is több helyen hibás olvasással közölve.

guitare; ma visto i tumulti di Transilvania, non ho voluto che il mondo mi tenesse per ingrato servitore della Maestà Sua, e però mi son fermato et voglio vederne il fine.

Son circa tre anni che la Maestà Sua Cesarea si compiaque darmi speranza di qualche luoco per far venir la mia famiglia, e la Camera è sempre andata differendo d'un giorno all' altro questa donatione, con varii pretesti. All' ultimo mi hanno concesso Hust con certe conditioni peggiori di tutte le altre, il che mi ha mosso a scrivere alla Maestà Sua, supplicandola a volermi conceder qualche altro luoco, perchè il detto castello di Hust, nè con le conditioni suddette, nè senza è cosa che facci per me. E poichè l'A. V. Serma si ritrova costì, la supplico humilissimamente volere intercedere per me di qualche altro luoco, acciò possi far venir la mia famiglia che sono sei anni che non ho visto[2] et impossibile ch'io possi vivere con l'animo quieto. Et scusimi[3] l'A. V. Serma, se ardisco darli questo travaglio, che il tutto non procede d'altro che dalla devotissima servitù che le tengo; etc.

Di Sacmar, li 2 di Luglio 1603.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

Megjegyzés. Hogy Bastának Huszt várát a császári udvar mily föltételek mellett akarta átadni, megtudjuk a császári tanácsosok 1603 július 3-án kelt vonatkozó emlékiratából, melynek következő kivonata maradt reánk: Memoriale der Herren Geheimen Räth wasmassen dem General in Siebenbürgen, Herrn Georgen Basta das Schloss Hust und Zugehörungen, weil er mit den darauf verwilligten 50.000 fl. nit zuefrieden und solches dennoch ein 12.000 fl. jährlich Einkommen trägt, dergestalt einzugeben bewilligt, wann Ihre Maiestät ihm 100 m. Thaler zahlen lassen, oder andere Güeter heraussen eingeben, undterdessen aber die notwendige Besatzung darin zu erhalten, auch sein Sohn und Erben solches nit abzutreten schuldig, bis sie der 100 m. Thaler contentiert werden. (Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. 358.)

---

[2] A mióta t. i. a császár hivására hazánkba jött, hátrahagyván családját.

[3] Jorga id. helyén hibásan: scrivimi.

1312.

Bécs, 1603 július 4.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta wird erinnert, dass sich das Pezzisch Regiment erpoten, wann ihnen der erst Termin ehegelegt wird, wollen sie die andern beide Termine nachgelassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 91. No. 18.)

1313.

Szatmár, 1603 július 6.

Basta [Rabus György császári hadi titkárnak.]

A hajdukat és ráczokat Dés felé küldvén, meglepték a lázadókat és 40 nemest hozván magukkal, levágattam őket. E hó 15-én indulok Erdélybe 16.000 főnyi hadammal. A tatárok nem egyezvén Mózessel, talán már ki is mentek az országból. Bektes basa is hajlandó kimenni von dem Sekel Moises, der die Eroberung Siebenbürgens gar leicht gemacht, offendirt worden. *Feleségét s gyermekeit Lugosra s onnan Temesvárra küldte. Nyári és Mózes közt foly a tárgyalás, de eredményes nem igen lesz. A sléziai 2000 főnyi had most jött meg, de Ribisch csak négy hét múlva jöhet.* Der Radul Waida ist herüber über das Gebirg kumben *és 15.000 emberével* bei der Cronstadt *táboroz.*

(Jorga: Studii și documente XX. k. 320. l.)

1314.

Prága, 1603 július 7.

Rudolf császár Bastának.

Herr Georg Basta wolle fürderlich berichten, ob Leka Aga, des jetzigen Wallachischen Waiwoden Abgesandter, so wegen Übergebung Keowar und Samos Ujvar, bis er

mit Diensten versehen, 100 Thaler monatliche Underhaltung bewilligt, seidhero Kriegdienst gehabt und ob ihme solche monatliche Bezahlung mit Fueg beschehen mügen.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 371.)

1315.

Prága, 1603 július 7.

Rudolf császár Bastának.

Basta wirdet beantwortet, da er nunmehr das Schlesische Volk bei sich, dass er alle Gedanken dahin richten welle Siebenbürgen zu recuperieren und den Zackel Moyses daraus zu bringen, denn weil der von Khrausenegg bereit bis in 300 m. fl. dargegeben, so werde sich das Volk gutwillig bewegen lassen, wie man dann im Werk noch ein mehrere Summa Gelts hineinzuverordnen, so ziehe der Obrist Kolonitsch mit seinen 5 Fähndlen hinein, dem der Pezz oder ein anderer Obrister noch mit einem ganzen Regiment folgen werde.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 29.)

1316.

Prága, 1603 július 15.

Rudolf császár Bastának.

Gondoskodjék Várad élelmezéséről és őrsége erősítéséről, nehogy Székely Mózes megtámadja és elfoglalja.

Wir werden von underschietlichen Orten durch Kundschaften gehorsamst erinnert und berichtet, dass der Feindt Gross Wardein mit Belägerung anzugreifen entschlossen sein und derwegen allerhandt Praeparation thuen solle; und solches fürnemblich zue dem Endt, damit der Zackel Moises desto eher Siebenbürgen in seine Gewalt bringen und nachmals ruhiger possediren könnte.

Dieweil dann hochvonnöten, dass dieselbe Festung darann so hoch und viel gelegen, ja davon fast des ganzen Siebenbürgischen und Oberhungerischen Wesens (enthalb

der Teissa) Heil und Wohlfart dependirt, nach Notturft und bei Zeiten mit Volk, Munition und Proviant versehen werde, so haben wir zue dem Endt underschiedliche Verschreibungen gefertigt und unserer Zipserischen Cammer (inmassen du aus der Abschrift hierbei mit mehren zu sehen) zugeschickt, mit dem gnädigsten Befelch, dass sie darauf bei denjenigen, bei denen Treidt vorhanden, die Notturft erhandeln und die ehiste Verordnung thuen solle, damit Wardein nit allein mit Proviant auf 4 oder 5 Monat, soviel auf viertausent Mann vonnöten sein werde, sondern auch mit notwendiger Munition zeitlich versehen werde. Und befehlen dir nun, *hogy fáradozásában a szepesi kamarát támogassad,* damit wann sich das ganze Kriegshör Wardein zu entsetzen nach Oberhungern begeben müsste, alsdann an der Proviant kein Mangel, noch Abgang erscheine, sondern die Zuesammenführung der Proviant gen Toggey angestellt werde; über dies auch die Oberhungerischen Spanschaften von unsertwegen dahin vermahnest, dass sie auf einen solchen Nothfall und vorstehende Gefahr, dass sie zum ersten und am meisten treffen würde, dem allgemeinen Wesen auch mit Treidt, Habern und Gersten beispringen, alle mügliche Hülf leisten und ihre selbst Wohlfahrt darundter befürdern sollen; etc.

Geben Prag, den 15. Julii. Anno 1603.

P. S. So die Landtleut ihr habendes Treidt nit in einem leidentlichen Werth in des Lassota Schreiben hergeben, sondern dasselbe bei stehender Noth etwa lieber verlieren, dann unserem Kriegsvolk zue Nutz kommen lassen wollen, so wollest uns derselben alsbald ein Verzeichnus überschicken, insonderheit aber alles Treidt, wie in Italia [1] und anderer Orten beschieht beschreiben, und uns die Verzeichnus zukommen lassen, darinnen der ferrer Notturften zu verschaffen haben. Actum, ut supra.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 183.)

[1] A rendelet élén álló kivonatában úgy írja, hogy: »nach italienischem Gebrauch« irassék össze.

1317.

Prága, 1603 július 16.

Rudolf császár Bastának.

Nyugtassa meg a zsoldhátralékuk miatt elégedetlen vallon lovasait. A hűtlen kolozsváriakat kiméletlenül büntesse.

Ich habe aus des Paul von Khrauseneggs anhero gethanen gehorsamben Relation [1] seiner deren Orten ihme aufgetragenen Verrichtungen undter anderen auch in Gnaden verstanden, wasmassen mit den sechszehn Compagnien in Siebenbürgen dienenden Wallonischen Reuter durch dich und ihne wegen eines Nachlasses an ihren praetendirenden Verdienen und Schlacht-Monaten gehandelt und tractirt und bei ihren vier Monat Verdienen, neben dreien Schlachtmonaten schwinden und fallen zu lassen erhalten, der Überrest aber ihnen inner fünf Monaten aus den Kriegshülfen zu bezahlen versprochen und durch ihne, von Khrausenegg versichert worden.

Nun vermerken wir zwar deine diesfalls neben ihme, von Khrausenegg angewandten Fleiss zu gnädigisten Gefallen zu den Reutern, aber hätten wir uns in Gnaden versehen, sie würden in Bedenkung der ein zeithero allda in Siebenbürgen dennach eroberten nicht geringen Beut, und da sie daselbst, wie auch in Oberhungern auf freie Zehrung, auf den Unterthanen gelegen, das Landt verderrt ein näheren Nachlass, als beschehen bewilligt und eingangen haben; dann obwohl ihnen die Versicherung und Bezahlung aus der Reichshülfen versprochen worden, so kannst du doch selbsten leicht erachten, dass wir bemelte Hülfen, bevorab die erstgefallenden, zue andern hochnothwendigen unaufschieblichen Kriegsausgaben, zu Bezahlung des darauf wir ohne das nicht gefolgen können, unentbehrlich bedürftig sein und uns die

[1] Ismeretlen, de a körülményekből itélve Khrausenegg június végén juthatott Bastához, (habár vele való találkozásáról ez nem ír jelentéseiben) és Rudolf császár egy későbbi (1603 deczember 28-iki) levele szerint úgylátszik június 25-én beszélt vele először.

Abentrichtungen bemelter Compagnien noch hinderstelligen Rests, so wohl des noch weiter ihren neuen Verdienens, auf die bestimmte Zeit sehr schwer, ja dem ganzen Wesen zu merklichen Anstalten fallen würde, dahero man nun auf andere Mittel zu ihrer Befriedigung würdt gedenken müssen. Und so dann ermelter von Khrausenegg auch dabei Erwähnung thuet, dass durch Wiedereroberung der Stadt Clausenburg und Bestrafung der abgefallenen darinnen etwas ansehenliches herzunemben sein möchte, als befehlen wir dir hiemit gnädiglich, wann der Allmächtige dir Gwalt gibt, dass du bemeltes Ort Clausenburg wieder in unsern Gwalt und Gehorsamb bringest ; alsdann die Rädelführer und Aufwühler, ohne Verschonen nach ihrem Verwürken anderen zum Exempel am Leben, neben Einziehung ihrer Hab und Güeter, die andern aber, so in die Aufgebung gleich gezwungen willigen müssen, an Hab und Guet unnachlässlich und einem jeden absonderlich nach Gestalt seinern, seines Weibs und Kinder Vermögen strafest und Fleiss anwendest : ob man der Gestalt diesen Rest der Wallonen abstatten und auch etwas für das Breinerische Regiment dannenher haben könne, dann obwohl die Clausenburger etwa die Aussöhnung suchen und einer Geldt-Straf erbitten möchten : so wollest doch derselben nit Statt thuen, sondern, wie obverstanden, de rigore mit ihnen verfahren ; etc.

Geben Prag, den 16. Julii. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 185.)

1318.

Szatmár, 1603 július 17.

Basta Rudolf császárnak.

Székely Mihály ezredes halála. Basta két nap múlva megindúl az ellenségre, kinek 3000 gyalogját Merza hada levágta. A vallonokat megnyugtatta.

Hoggi a mezzogiorno il colonnello Michel Zekeli passò a miglior vita, causato d' un apoplessio che non gli ha

dato più tempo d' un giorno et mezzo *s kérem gondoskodását* d' un altro governatore, che sia soldato, perchè questi confini ne hanno troppo di bisogno, tanto più stando le cose in aria, come stanno; e tra tanto vo instruendo il suo luocotenente, di chè maniera si debbe governarsi, mentre si facci dalla Maestà V. la provvisione necessaria; et se ben egli è giovene, ha però ingegno e credo non mancarà del debito suo.

Quanto poi alle cose di qua, io partirò dopo domani . . .[1] per la volta de Maitin *s onnan tovább* resoluto di andar a trovar il nimico dovunque si sarà, se ben non son arrivato nè l' infanteria di Slesia, nè meno quelli dil Kolonitsch.

Sono avvisi certissimi, che un certo Merza, condottieri dil vaivoda di Valachia, habbi tagliati a pezzi 3 m. fanti di Zekel Moises, il fiore di tutto l' esercito, e con essi alcuni capi d' importanza, et questa è una delle principal cause che mi fa mover l' esercito, non ostante che ad esso Moises sieno arrivati li Cosachi . . . Ho dubitato per dui giorni continui che questi miei Valloni, insieme con quelli dil Flanz, non fussero altrimente per venire, poichè non se li è potuto dar il compiuto pagamento delle sei paghe promesse; si sono contentati per tre mesi di saldo, havendo però io promesso per il restante; etc.

Di Sakmar, li 17 Luglio 1603.

(Jorga: Studii și documente XX. köt. 318—319. l.)

1319.

Majtény, 1603 július 19.

Basta San Clemente prágai spanyol követnek.

Hadi hírek. Basta előnyomulási terve és hadi ereje.

Con otra mia di aviso a V. S. de las cosas de aca y como estaba poniendo en orden este exercito y hoy he llegado a este lugar de Maitin, donde se hara la muestra general *és aztán indulok Erdélybe az ellenségre, habár* la infanteria de Slesia con las cinco banderas del Colonitz

---

[1] Tehát július 19-én.

még nem jutott hozzám, ám tengo aviso certisimo de haber entrado el Waîaco con su exercito hacia Corona, cuya vanguardia ha cortado a piezas *Székely Mózes 3000 emberét, a mi arra kényszerítette, hogy elsánczolja magát.*[1] Corre voz que Simeon con favor de Polacos quiere asaltar la Walaquia, mas si el Walaco fuere prudente me dara ayuda para hechar de Transilvania a Moyses para que yo despues mas facilmente le pueda ayudar contra dicho Simeon. Nuestro exercito sera cerca de 8000 entre Ungaros y Racianos y mas 2000 caballos de Slesia i otros 2000 entre Valona y otra arcabuceria a caballo y quinientos infantes Alemanes del Prainer que salieron de Alba Julia y Claudiopoli. Plegue a Dios de favorecer esta causa, pues es suya.

De Maitin, a 19 de Julio 1603.

(Eredeti, simancasi spanyol áll. levéltár, Legajo 707.)

1320.

Prága, 1603 július 19.

Rudolf császár Bastának.

Giorgio Basta soll, wenn er mit der Hilf Gottes Siebenbürgen recuperiert, gegen des Feindts Dition etwas mit Feuer und Schwert tentirn, sich in Siebenbürgen nit aufhalten, Temesvar oder Giula belagern und auf keinem Weg nit underlassen, dem Feind Abbruch zu thun.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 68.)

1321.

Majtényi tábor, 1603 július 20.

Basta Miksa főherczegnek.

Hadi ereje. Indulása. Bizalma a győzelemben.

Ho finalmente messo insieme un essercito assai ragionevole . . . et il voler differire più oltre la mossa di questo

[1] A magyarul jelzett részeket elhagytam, mivel előbbi jelentésében bővebben ismertette őket.

essercito, sia perniciosissimo a Sua Maestà, perchè oltre al soccorso de' Turchi che può arrivare al nimico, quelle fortezze incominciano a patire di vettovaglie, et i dui mesi di paga dati anticipatamente a gl' Haiduchi, il termine comincia a spirare, et aspettando, farìa bisogno di nuovo pagamento; il che sarìa impossibile, per non vi esser dinari. Et oltre di ciò l' occasione mi par in pronto, *mert seregem is elég erős*[1] *s így* dopo dimani[2] con l' aiuto d' Iddio andaremo innanti; etc.

Dal campo a Maitin, li 20 Luglio 1603.

(Jorga: Studii și documente XX. kötete 319. l.)

1322.

Majtényi tábor, 1603 július 20.

Basta Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek.

Kérem legyen gondja hadaink hátrálékos zsoldja mielőbbi kifizetésére.

(Elveszett v. lappang, említve Basta 1311. sz. a. levelében.)

1323.

Szilágycseh, 1603 július 21.

Gyulafi László Bastának.

Székely Mózes hadai megveretésének első híre.

Servitor ille, qui detentus erat apud Moysem Zekel, hodie primum videlicet hora septima pomeridiana rediit, qui exercitui illorum praesens fuit, omniaque exploravit, et nobis certo retulit Moysem Zekel proelium commissum fuisse armis cum Radul vaivoda penes Brassó,[1] apud molendinum, ubi papirus conficitur, et Deus optimus maximus victoriam tribuit Raduli vaivodae;[2] adeoque

---

[1] Számadatait ld. előbbi levelében. [2] Tehát július 22-én.

[1] Bécsi másolatában így: penes Coronam.
[2] A csata július 17-ikén történt; bőven ír róla Szamosközy, id. munkái III. és IV. kötetében.

triumphavit, ut Moyses Zekel, una cum exercitu suo fugam dedit, numeroseque evasit, omnia bellicarum et tormentorum genera ab eis ademerunt, solus Moyses Zekel vulneribus evasit et passa Bektes fugam dedit; praeterea multi viri honoratissimi et strenui milites decollati[3] sunt. Nicolaus Bogathi captivus ductus est,[4] Moyses Zekel rursus parat et suscipit exercitum apud Albam Juliam denuoque copiat. Albertus quoque Nagy, qui apud Des cum Tartaris et Kozacis positus erat, amovit exercitum suum Moysemque Zekel adiit, Janiczeri quoque duo milia ad eundem adierunt, qui machinas maiores ex Tömösvar eductas apportarunt.

Ex Cheh, 21. Julii 1603.

(Basta irodájában készült két másolat, innsbrucki ht. ltár, Ambraser Akten. — Kivonata: Nuntiaturberichte IV/1. köt. 60. sz.)

Megjegyzés. E levelet — bécsi példánya szerint — Nyári Pál kézbesítette Bastának.

1324.

Ákos, 1603 július 22.

Basta Lassota Erik felsőmagyarországi mustramesternek.

Sajnálja, hogy nem magának jutott Székely Mózes leveretésének dicsősége. Igy most Temesvár ostromát ajánlja Rudolf császárnak. Fizetetlen magyar hadai oly elégedetlenek, hogy ha számukra sürgősen zsoldot nem kap, kénytelen lesz nekik az ország egy részét zsákmányul átengedni.

Partei questa mattina [a buon hora] da Maitin, et a pena arrivato al primo alloggiamento incontrai alcuni servitori del Sr Paulo Nyári con li avvisi che V. S. vedrà per la copia quì inclusa,[1] di che ne rendo gratie a Dio,

---

[3] Bécsi példányában »decolati« helyett »trucidati« olvasható.

[4] Ez Tholdi Istvánnal együtt fogságba jutván, őt, illetve háromezer forinton váltotta meg magát, de Brassóba menve csakhamar sebeikben meghaltak és a brassói magyar templomba temettettek; Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 158. l.

[1] Közöltük előbbi számunkban.

se ben non posso lasciar di sentire sin' all' anima ch' una tal vittoria mi sia stata levata di mano. Ma poichè il tutto risulta in servitio d' Iddio et del padrone, non possiamo, se non laudare il valore di quel Signore et farne publica allegrezza, sì come penso di fare questa sera.

Io propongo alla Maestà Sua Sacra[ma] la impresa di Temesvar, a conditione però che mi mandi oltre alla infanteria di Slesia et quella del Kolonicz un' altro reggimento d' Alemanni. Et perchè potrìa essere ch' alla Maestà Sua piacesse questa propositione, *kérem támogatását, hogy mielőbb elegendő lőszert kapjak.* Io usarò ogni diligenza per arrivar quanto prima si potrà nella Transilvania et vedere di abboccarmi con il Valacho per vedere in che stato si trova la sua provincia, et insieme la Transilvania, e conforme a questo m' andrò governando. Tra tanto ho resoluto di schiffare Claudiopoli, perchè sarìa impossibile difenderla dal sacco, il che sarìa bastante a metter in disordine tutto questo essercito, per la diversità di tante nationi. Andrò dritto alla volta d' Alba, *s onnan lehet* verso Lippa e Lugos.

Scrivo a Sua Maestà che in ogni modo mandi in qua quanto prima dui commissarii per repartire il paese a questa soldatesca, non vi essendo, a mio parere, altro mezzo per assecurare la provintia, *mert ha kitelik magyar katonáim két hónapja, lehetetlen őket a csavargástól visszatartanom; addig is* se farà bisogno li consignarò qualche parte del paese, aspettando le conditioni et ratificatione dalla Corte, poichè altro non si può fare; etc.

D' Ákos, li 22 Luglio 1603.

(Jorga: Studii și documente XX. kötete 321—322. l.)

1325.

Ákos, 1603 július 22.

Basta Miksa főherczegnek.

Io partei con l' essercito questa mattina da Maitin, *s ott vettem Székely Mózes megveretésének hírét. Ez most* è una occasione da desiderare per impadronirsi una volta

della Transilvania, sì come ne scrivo alla Maestà Sua Sacra[ma] *kérve, küldjön még egy német ezredet,* perchè vorrei assaltare Temesvar *és a közben* io non mancarò di camminare con ogni diligenza per arrivare quanto prima nella Transilvania ; etc.

(Jorga : Studii și documente XX. kötete 322. l.)

1326.

Innsbruck, 1603 július 28.

Miksa főherczeg Bastának.

Válasz. Támogatta volna ügyét, ha levelét Prágában kapta volna. Igy is biztosítja jóindulatáról.

Quas secunda huius Sacmaria ad nos dedisti, eas heri hic Oeniponti accepimus ; [1] quae si nos Pragae adhuc attigissent, non destitissemus tui causa conari, quantum in nobis fuisset. Sed nec sic facere omittemus, quidquid in rem tuam poterimus, saltem, ut nobis aperte declares, ubi locorum tibi prospectum ac gratificatum velis. Nam incertum aliquid arbitrio Camerae constituere, res est infinita et nullius effectus.

Tuo proposito numen adspirare cupimus et successum prosperum precamur, et quoniam tibi negotium cum Polonis futurum intelligimus, qui sese ubique temerarie ingerunt, optamus, ut primarios eorum nonnullos, vel nostro etiam venire, si tibi fortuna severit, orco destines, et nos brevi laeto aliquo nuncio exhilares. Siquidem nobis nihil iucundius, quam saepius felicia de te audire ; etc.

Datae Oeniponti, 28. Julii. Anno 1603.

(Fogalmazvány, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1327.

[Dési tábor,] 1603 július 29.

Basta Cornazzani Antal prágai parmai követnek.

Sietve értesítem, che 'l Moises Siculo finalmente è stato dal prencipe Valacco del tutto rotto et morto [1] con la

[1] Közöltük e kötet 1311. sz. a.

[1] Haláláról tehát úgy látszik ekkor értesült először.

maggior parte di quelli nobili Transilvani che l' haveano seguitato *s így most indúlok* col mio essercito a ricoverare Alba Julia, *a mi, remélem, jobban fog sikerülni, mint előbb, mert* ho deliberato usare il rigore et non più la solita clemenza verso quelli, che tante volte m' hanno mancato la fede et obbedienza giurata a Sua Maestà.

(Cornazzani leveléből, parmai áll. ltár, Carte Farnesiane.)

1328.

[Dési tábor, 1603 július 29.]

Basta Radul havasalföldi vajdának.

Intelligo, te campestri proelio superasse Moysem eumque trucidasse, quo percupio scire. Item praecipio tibi, ut cum toto exercitu redeas in tuum regnum, illudque defendas; si quos invenero in Transsilvania hostes, ita procurabo, ut nemini obsint; habeo enim tam numerosum exercitum, ut quibuslibet sufficiam.

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 330. l.)

Megjegyzés. Basta e levelét Radul vajda Brassóban tartózkodása idején, augusztus elején vette, sőt a generális másik levélben is inté a vajdát a távozásra, kérve egyúttal jelentését arról, hívek maradtak-e a brassaiak a császárhoz vagy nem?

1329.

Bécs, 1603 július 30.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta wird berichtet, dass der Feind willens Ofen zu proviantieren und bei Esseg ankommen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 91. No. 134.)

1330.

Válaszúti tábor, 1603 július 31.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Tartóztassa meg a nemesek ottani ingó marháját.

Es ist hiemit an euch unser ernstlicher Befelch ihr sollet aus dieser Stadt Nösen der siebenbürgerischen

Edelleuten Güter oder Sachen durchaus nit verrücken oder herausnehmen lassen, sondern dieselben alldorten verwahrt und versiegelter behalten, bis wir weitern Befelch thuen werden, was ihr darmit thuen sollet; usw.

Datum im Feldtlager bei Válaszut, den letzten Juli 1603.

Külczíme: Zeöcz[1] Geörgen, Richtern in der Stadt Nösen zu überantworten. Bistricium.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1331.

[Kolozsvári tábor], 1603 július 31.

Basta [Zucconi Vinczének Prágába.[1]]

Sietve jelentem, che la rotta di Sechel Mosè è stata verissima, anzi da tre o quattro parti tengo avviso certo che sia morto nella battaglia.[2] Bechtes bassà con le reliquie dell'essercito se n'è fuggito verso Transilvania et i Cosacchi venuti novamente di Polonia hanno preso l'istesso cammino, dietro a quali ho mandato 4 milla cavalli, non so, se gli potranno arrivare. Insomma nella provintia non è più nemico alcuno. Io sto hora trattando con questi di Claudiopoli per veder di castigarli nella borsa,[3] et del resto se ne tratterà poi a suo tempo. Io partirò domani con l'essercito verso Albagiulia, dove spero abboccarmi col Valacco per trattare della comune conservatione.

(Augusztus 18-iki prágai kivonata, ujsághír alakjában irva, a római vatikáni Borghese-levéltár III. 51. a. kötete 247. l.)

---

[1] Olvasandó így: Szőcs.

[1] E levél prágai kivonatában olvassuk, hogy »al suo agente qua« írta, a ki ekkoriban valószinűleg Zucconi volt.

[2] Basta azt is írta még kiegészítőleg pár nap múlva egy keletnélküli levelében, hogy Székely Mózes hétezer főnyi hadával maradt halva a csatatéren és holttestét »una lega lontano da Corona con tre archibugiate« megsebesítve találták meg Feketehalomnál; Hurmuzaki: Documente VIII. k. 271. l.

[3] Ebből azt következtetem, hogy Basta estére már Kolozsvárra ért Válaszútról s ott tárgyalt a meghódolt város követeivel.

Megjegyzés. Székely Mózes haláláról ugyancsak a fenti prágai hiríró Basta levelét előzőleg még ezeket a részleteket közli: Non solo si confermano le buone nuove di Transilvania della rotta data da Radul vaivoda di Valachia a Sechel Moises, ma di più per corriere espresso venuto a Sua Maestà s' intende siano un altra volta venuti alle mani, et che al medesimo Sechel Moises già ferito nella prima ruffa, come si scrisse, sia stato nel suo istesso campo tagliata la testa, senza sapersi da chi,[4] et che con questa occasione l'istesso Radul havesse seguitato la vittoria et fatto anco decollare diversi nobili principali, ribelli di Sua Maestà ch' erano con esso Moses, et pubblicar un bando per saper chi fusse quello l' havesse decapitato,[5] per premiarlo. Di più che il Basta si trovasse già dentro con 12 mila combattenti, la maggior parte però Aiduchi.

1332.

[Bécs], 1603 július 31.

Mátyás főherczeg Bastának.

Radul havasalföldi vajda és bojárjai kivánságára, hogy ihnen einen Fahnen, zu dem sie sammtlich schwören, auch sich dessen zu Feldt und im Zug wider den Feindt gebrauchen könnten zu verwilligen, ***küldünk egy ilyen zászlót s rendeljük, hogy azt a vajdának ünnepélyesen adassad át főembereddel.***

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 345. l.)

Megjegyzés. Rudolf császár e zászlója Bastát szeptember legelején Déván érte el, a honnan aztán gróf Cavrioli Camillo által küldte meg Radul havasalföldi vajdának, kit a császár egyúttal állítólag birodalmi herczegnek is kinevezett.[1]

---

[4] Indulása előtt Basta a város öt főpolgárát felakasztatta, Trausner Lukács deákot pedig fogva magával vitte; Spontoni id. m. 239. l.

[5] Spontoni szerint (id. m. 233. l.) Székely Mózest egy magyar huszár ölte meg; de Szamosközyből tudjuk (munkái IV. k. 191. l.), hogy ez Rácz György volt, nem magyar.

[1] A zászló ünnepélyes átadása részleteit bőven ismerteti Spontoni, id. m. 244—247. l.

1333.

Tövisi tábor, 1603 augusztus 5.

Basta Besztercze város tanácsának.

Mivelhogy mindeneknél nyilván vagyon, nekönk is tapasztalhatóképpen tudtonkra vagyon, tudjuk, hogy nektek is azonképpen, minemő károkat szenvedett az Ngos Sennyei Pongrácz uram ő Kegyelme az ellenségtől ő Felségéhez, az mi kegyelmes fejedelmönkhöz, római császáruronkhoz való hívségejért, úgy hogy mindenétől megfosztatott; *rendeljük, hogy* Erdélyi Istvánnak mindenféle marháját, valami névvel neveztetnek, *adjátok át neki kárpótlásul.* Datum ex castris ad oppidum Tövis positis, 5. die mensis Augusti. Anno 1603.

Kívül: Aperta 16. Augusti 1603. Notarius Bistriciensis.[1]

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1334.

[Tövisi tábor, 1603 augusztus 5.]

Basta Brassó város tanácsának.

Rendelem ezennel, ut omnes nobiles, qui cum Mose fuerant, ita custodiant, ne quisquam elabatur, donec, quid cum ipsis fieri vellet, pleniorem instructionem acciperetur *s együttal küldjetek hozzám* quattuor iuratos cives, *hogy általuk akaratomat közöljem veletek.*[1]

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 330. l.)

1335.

Bécs, 1603 augusztus 6.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Recepisse an den Grafen Basta wegen der gehaltenen Schlacht des Radul Waida mit dem Zackel Moyses.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 92. No. 16.)

---

[1] Besztercze város hites jegyzője ekkor Koch Lőrincz.

[1] Basta e rendeletét a városi tanács augusztus 7-én vette, azért tettük keltét 5-ikére.

1336.

Kenyérmezei tábor, 1603 augusztus 7.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Ertjük, hogy az Ngos Sennyei Pungrácznak valaminemű marhája ott volt, úgymint szalonnája, bora, buzája és minden egyéb féle élése, mindeneket Zekel Mojzes kezéhez adtátok. *Ezért rendeljük*, hogy mindeneket, valami az ő Kegyelméjé volt, helyre szerezzétek valami névvel neveztetnek ; etc.

Datum ex castris ad possessionem Kenyérmező positis, 7. die mensis Augusti. Anno 1603.

Hátlapján egykorú kézzel: Sennyei Pongarácz uram ű Nagysága hozta azokról az marhá[k]ról, kit Székel Mojzes elvétetett.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 59. sz.)

Megjegyzés. Ide, Szászváros közelébe érve, Basta maga elé hozatta s aztán példaadásul táborában felakasztatta a szászvárosi királybírót,[1] három más társával együtt,[2] a miért az elmult április havában nem engedték fallal körülvett templomuk udvarára menekülni a város német őrségét, melyet aztán a felkelők egy közeli erdőben utólérve, felkonczoltak.[3]

1337.

Kenyéri tábor, 1603 augusztus 8.

Basta védőlevele Muzsna lakói részére.

Quoniam nos providos universos incolas et inhabitatores possessionis Musna vocatae, in Sacrae Caesareae

---

[1] Szamosközy (munkái III. k. 287. l.) szerint: Bányai Mihály diák volt s nagy lelkinyugalmat tanusítva, énekelve lépett a vesztőhelyre.

[2] Megöletésükről egykorú szász följegyzés is szól; Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó IV. k. 44. l.

[3] Spontoni id. m. 241. l. és egy 1603 augusztus 30-iki tudósítás nyomán ; a római vatikáni Borghese-levéltár III. 51. a. kötete 258' l. Ez esemény (Szamosközy munkái IV. k. 179. l. szerint) április 16-án s tatárok által történt.

Regiaeque Mtis et nostra contra omnes militum impetitiones recepimus protectionem tutelamque specialem... *paransoljuk, hogy őket minden bántódás ellen megvédjétek*; etc.

Datum ex castris ad Kenjer positis, 8. die Augusti. Anno Domini 1603.

(Eredeti, rothadt, nagyszebeni báró Brukenthal-múzeum, Deposit Fr. Michaelis. Ms. K. R. 8/70.)

1338.

Kenyérmezei tábor, 1603 augusztus 9.

Basta Mátyás főherczegnek.

Válasz. Váradért aggódik, mert kevés a serege. Radul havasalföldi vajda gyanús szereplése. Kozákjai közül Basta kétezeret levágatott. Vimercato kapitány követsége.

Arrivò il barone Joachin Beck con la lettera di V. A. Serma, a quale non ho lasciato di obbedire et far per esso barone, quanto mi è stato possibile; etc.

Io vo non poco dubitando di Varadino, sì come più d' una volta ne ho dato avviso a Sua Maestà, e però sarìa bene provvederci a tempo, perchè se il nemico voltasse in qua tutte le sue forze, chiara cosa è, ch' io non li potrei resistere, tanto più che de' 8 m. soldati Ungheri che ultimamente levai in Sacmar, non ne posso cavar un construtto al mondo, andando ordinariamente qua e là spogliando la provincia, et il peggio è, ch' io non posso castigarli, per esser in tanto numero.

Sua Maestà oltre all' infanteria di Slesia m' havea promesso un reggimento intiero et le cinque compagnie del Kolloniz, ma sin' hora non ci veggo forma alcuna.

Il Valacho doppo la vittoria havuta ha spogliato Corona et quel ch' è peggio ha rilasciato per danari molti ribelli, che di ragione non dovea fare. Il suo procedere non mi piace ponto, sendosi trovate tra le scritture di Moyses alcune sue lettere, per le quali si vede chiaramente che tra loro era concluso l' accordo, et se ha combattuto ci è stato tirato per forza da i Haiducchi et Serviani ch' erano

con esso, che minacciorno d' ammazzarlo, se non combatteva.[1] Vi sono altri inditii manifesti, da dove si comprende, che non solo egli habbi giocato a dui tavole, ma che molto prima di hora abbi trattato con il Turco. Mando le originali a Sua Maestà et all' Altezza V. la copia, e tra tanto io andrò dissimulando sin' ad ulterior ordine.

Mi trovo con l' essercito verso Deva per finir di discacciare fuori del paese li Cosachi insieme con le reliquie dell' essercito nimico; etc.

Dal campo a Keniermező, li 9 d'Agosto 1603.

P. S. Mandai dietro alli Cosachi et reliquie della rotta 4 m. cavalli, i quali innanti hieri[2] li arrivorno, l' investirno con molto valore et li ruppero con morte di circa dui millia di loro, acquistato 20 bandiere et 4 pezzi d' artigleria, di maniera che colui che mandò questi Cosachi in aiuto de' rebelli non restarà molto sodisfatto.

Arrivò poi hieri sera il capitan Attilio Vimercato per trattar meco in nome del vaivoda. L' ho interrogato sopra i ponti del Valacho. Egli mi assicura esser stato tutto artifitio usato per ingannare Zekel Moyses, et esso esser stato partecipe d' ogni cosa, e che non occorre altrimente dubitare della fede di esso Valacho. Et conoscendo io esso capitan Attilio per huomo da bene et fedelissimo alla Maestà Sua, le presto fede et Aloigio Radibrati che se ne viene a Praga, potrà anco dire quel tanto ch' egli sa di questo negotio, e s'io havessi havuto tempo di mutar le lettere,[3] non havrei fatto mentione alcuna di questo negotio; ma tuttavia mi par bene che le lettere venghino a notitia della Maestà Sua e di V. A. Serenissima.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Aug. 102. Exp.)

---

[1] Ez az érdekes tény egész új világosságot derít Székely Mózes szerepére és halálára, ámbár levele utóiratában Basta maga is visszavonja állítását, illetőleg hitelt ad a havasalföldi vajda mellett működött Vimercato kapitány kijelentésének, hogy a leveleket csupán Székely Mózes megtévesztésére írták.

[2] Tehát augusztus 7-én.

[3] Vagyis, ha újra írathatta volna levelét.

1339.

Kenyérmező, 1603 augusztus 9.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Ismételten rendeli, küldjön táborába 5000 kenyeret.

Wir haben euch vor diesem mit Ihr Maiestäts Proviantmeister ersuchen lassen wegen einer Summa Proviant, welches ihr nit halben Theil geschickt habt. Derowegen wollen wir mit diesem unserm Befelch auferlegen, dass ihr ohne allen Verzug und Hindernus bei Zeiger dies, des Proviantmeisters Diener 5000 Leib Brot ohne einiche Weigerung mit gnugsamer Fuehr allher verschaffen thuet ins Läger und anderst nicht thuen ; etc.

Geben zu Kenyérmező, den 9. Augusto. Anno 1603.

Hátlapján : Az 5000 kenyérről való mandatum.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 60. sz.)

1340.

Kenyérmezei tábor, 1603 augusztus 10.

Basta védőlevele Kornis Boldizsár szentbenedeki jószágáról.

Quoniam nos condignum habentes respectum fidelitatis et fidelium servitiorum Mag^ci domini Balthasaris Kornis de Ruszka, quae ipse inde ab initio Sacrae Caesareae Regiaeque M^ti integre et illibate praestitit, patria bonisque omnibus relictis provincia decedere [1] potius maluit, quam factionibus, seditionibusque quondam Moisis Zekel adhaerere, *rendeljük, hogy őt szentbenedeki jószága birtokában megvédelmezzétek ; etc.*

Datum ex castris ad Kenyér positis, die 10. Augusti. Anno 1603.

(Eredeti, M. Tud. Akadémia ktára, Oklevélgyűjtemény 23. dob.)

---

[1] Basta egyidejűleg kelt másik védőlevelében itt még hozzá van téve : voluntarie.

1341.

Kenyérmezei tábor, 1603 augusztus 10.

Basta védőlevele Kornis Boldizsár alparéti jószágáról.

Quoniam nos . . . *elismeréssel vagyunk ruszkai Kornis Boldizsár iránt hűségeért és hű szolgálataiért,* possessionem possessionariam eius Alpret vocatam cum curia nobilitari . . .[1] *védelmünkbe fogadtuk és rendeljük, hogy őt megnevezett jószágában megvédelmezzétek.*

(Eredeti, M. Tud. Akadémia ktára, Oklevélgyűjtemény 23. dob.)

1342.

Kenyérmezei tábor, 1603 augusztus 10.

Basta dr. Pezzen Bertalan udvari tanácsosnak.

Borbély György seregének és Rádul vajda benmaradt kozákcsapatjainak megveretése. További hadakat kér Várad védelmére.

Il nostro vaivoda di Valachia . . . mi ha fatto una gran spianata a' miei disegni con haver rotto et morto Zekel Moyses, che, se va a dir il vero, mi è dispiaciuto in un certo modo, per havermi interrotto la ferma speranza ch' io havevo della vittoria, se bene a me ancora me ne toccò qualche parte; perchè, havendo inteso che Barbier Georg si era ritirato in un certo stretto, non molto discosto dal castello di Hunyad [1] con le reliquie dell' essercito rotto et i 3 m. Cosachi venuti novamente di Polonia, incamminai a quella volta 4 m. Haiducchi; i quali innanti hieri [2] colsero il nimico nel suddetto posto, e con perdita solo di 25 o 30 huomini [3] ruppero le suddette genti, con morte della maggior parte di essi,[4] et presa di 4 pezzi d' artigliaria, con 20 bandiere . . . *s így most már* nella

---

[1] Az elhagyott részek előbbi rendelete szavait mutatják.

[1] Ez, Basta egy későbbi jelentése szerint, a hunyadmegyei vaskapui szoros.

[2] Tehát augusztus 8-án.

[3] Jorga kiadásában hibásan így: 250, 30[o] huomini.

[4] A kozákok veszteségét egykorú ujsághír kétezerre teszi.

Transilvania non vi è più alcun nimico. Tuttavia non sarìa se non bene che il reggimento dil Signore suo fratello[5] venisse a Varadino, *nehogy azt támadják meg.* Et però ho novamente mandato ordine al Ribisch, che conduce la infanteria di Slesia, *hogy küldjön 1000 embert, nehogy meglepjenek.* Aspetto anco con gran desiderio le genti dil Kollonitsch per poter metter insieme un' essercito che habbi qualche forma, per potere in qualche modo trattener il nimico, *ha rám támadna.*

Dal campo a Keniermező, li 10 Augusto 1603.

(Jorga: Studii şi documente XX. kötete 336. l.)

Megjegyzés. Basta e levelét egy grazi híríró is kivonatolta 1603 szeptember elsején írott ujságában, megtoldván még ez érdekes ujdonságokkal: Avvisano di più che era giunto al medemo campo [del Basta] il conte Tommaso Cavriolo, liberato da un certo nobil Transilvano,[6] così si crede, che sarà seguito di certi Jesuiti, che si trovavano prigioni nel luoco dove era il soddetto conte Cavriolo. Scrivano anco, che la testa del Siculo era stata posta sopra un palo in pubblico alle muraglie di Corona, per essempio et terrore degli altri rubelli.[7] Che alcuni de i medemi ribelli Transilvani si eran raccolti di nuovo, et radunati verso Lippa, ma che gli Aiduchi del Basta gli havevan seguiti et disfatti di nuovo, essendosi però salvato Barbier Giorgio con alcuni pochi verso Temisvar. (Eredeti ujsághír, a római vatik. Borghese-ltár III. 51. a. kötete 260. l.)

1343.

[Kenyérmezei] tábor, 1603 augusztus 10.

Basta Besztercze város tanácsának.

Hiemit schicken wir unsern Hofmeister Francesco Bonomo zue euch. Dem wollet ihr, was er euch in unserm

---

[5] Vagyis a Pezzen-ezred.

[6] Ez az ifjabb Török Bálint volt, a ki a vasbavert olasz grófot olasz orvosával és német apródjával együtt kiszabadítva, vajdahunyadi kastélyába vitte. Cavrioli elfogatása, fogsága és véletlen menekülése részleteit bőven ismerteti Spontoni, id. m. 222—224. és 235—239. l.

[7] Ezt Spontoni is megerősíti, id. m. 233. l.

Namben anzeigen wird nicht allein völligen Glauben geben, sondern ihme solches helfen leisten; usw.

Datum Feldtläger, den 10. Augusti 1603.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1344.

Innsbruck, 1603 augusztus 11.

Miksa főherczeg Bastának.

Válasz két levelére. További diadalokat kíván neki.

Gratissimum nobis cognitu fuit, ex literis tuis Maitinii et in Ákos, 20. ac 22. Julii datis,[1] victoria a Valachis contra Moysem obtenta. Sed adhuc multo gratius, quod spem facis perfidam istam gentem tandem plane compescendi. Quod, ut tibi Deus ad reliquas insignes victorias cumulum addat, ex animo optamus. Istud vero nos quodammodo pungit, quod adventantes hospites Polonos, tibi pro meritis eorum excipiendi, occasio e manibus elati videtur. Sed utcunque agent, fatum suum haud effugient. Tu autem saepe nos felicibus tuis novis recrea et tibi certo persuade, nihil tibi tam prospere succedere ac contingere posse, quod tibi non ex animo cupiamus.

Datae Oeniponti, 11. Augusti. Anno 1603.

(Fogalmazványa innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1345.

Prága, 1603 augusztus 11.

Rudolf császár Bastának.

Giorgio Basta wird erindert, dass ihme derzeit des Kolonitschen, noch das andere vertröste Regiment Knecht nit hineingeschickt werden khünde, weil der Feindt mit aller Gewalt gegen Niederhungarn ziehe.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 39.)

---

[1] Közöltük őket e kötet 1321. és 1325. sz. a.

1346.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 12.

Basta és Khrausenegg Belső-Szolnok vármegye rendeinek.

Mivel hogy immár az országba vagyonk *parancsoljuk, hogy* ad ultimum diem huius mensis Augusti oda jőni tartozzék, az kapuszámról való regestomokat véllek el hozván, valahol az mi személyönket hallja; etc.

(Thaly Kálmán: Történelmi Kalászok 87. l. és Vajda Emil: A vargyasi Daniel-család a közpályán és a magánéletben 52. l.)

1347.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 17.

Basta Besztercze város tanácsának.

Budaki György, várostokban lakó ember, jelentette nekünk könyörgése által, hogy az ő megholt atyjának István király [1] a budaki dézmát conferalta volna vita durante. *Érdemeit méltányolva rendeljük tehát*, hogy annak az Budak nevő falunak dézmáját betakarni neki megengedjétek és semmi úton őtet abban megháboritani ne merészeljétek; etc.

Datum ex castris ad oppidum Zazvaras positis, 17. die Augusti. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1348.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 20.

Basta és Khrausenegg Lassota Erik mustramesternek.

Hűsége jutalmául Nagyfalut adják neki.

Memoriae commendamus ... quod nos honorificum et condignum habentes respectum, fidelitatem et fidelium servitiorum generosi Erici Lassotae de Steblowa, circuli

[1] Értendő Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király, kit még halála után is így emlegettek az erdélyiek.

superioris Hungariae lustrationem et generalatus pronunc locumtenenti, *jutalmául* totalem et integram possessionariam portionem in possessione Nagyfalu, cum domo et curia nobilitari ibidem habita, in comitatu Krasnensi existenti habitam, cum suis pertinentiis, quae antea Dionisii Banfi de praescripta Nagyfalu praefuisset, sed ex eo, quod ipse cum Transylvanis anno Millesimo sexingentesimo primo, contra praedictam Sacram Caesaream Regiamque M^{tem} et eius dignitatem arma coepisset, et ditionem illius hostiliter invasisset, ac propterea labe infidelitatis notatus fuisset, Mag^{co} domino quondam Stephano Prepostvári de Czinger contulissemus, iam vero per mortem et defectum seminis eiusdem Stephani Prepostvári *ő Felségére visszaszállott, neki adományozzuk,* hoc tamen conditionis interventu, quod si reditus aliqui in ea censebuntur esse ecclesiastici, non alterius religionis vel sectae praedicantium, sed catholicis sacerdotibus eos dari et administrari facere teneatur et sit adstrictus; etc.

Datum ex castris ad oppidum Zazwaros positis, 20. die mensis Augusti 1603.

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1349.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 20.

Basta San Clemente prágai spanyol követnek.

Küldi Rudolf császárnak a levert kozákoktól elvett zászlókat, seregeket kérve ismét a Temesvár elleni ajánlott ostromvállalat megkezdhelésére. Erdély immár teljesen a császár hatalmában van s így jó volna megtartásáról gondoskodni, mert Basta maga erőtlen arra.

Con este correo envio a Su Magestad Cesarea las 18 banderas que se tomaron a los Cosacos,[1] que por cierto han sido muy mal tratados, no solamente por los mios, pero tambien por los villanos que viven en este extrecho,

[1] Ezekről a zászlókról már tiz nap előtt írt 1342. sz. a. levelében.

y muy pocos se han salvado a Temesvar al despecho de quien los invio en estas partes, hanse hallado cartas del Turco al rey de Polonia, pidiendole que inviase algun socorro a Sekel Moyses, y creo firmemente que esto ha sido la causa que estos Cosacos vinieron aca. Yo me hallo con el exercito aqui cerca de Deva, esperando la resolucion de Su Magestad sobre lo de Temesvar[2] que muchos querrian yo la sitiase; pero sino me ymbian por lo menos 4000 o 5000 Alemanes yo no entiendo empeñarme, para no meter en compromiso aquel puntillo que V. S. sabe. La provincia al presente se halla del todo en poder de Su Magestad y seria bien que se tratase de la manera como conservarla, porque si el exercito del enemigo se echase sobre estas partes yo no seria bastante para resistirle y seria mayor error que lo pasado y assi lo escrivo a Su Magestad y ministros, yo no puedo saber hasta agora, para donde el exercito real del enemigo se querra encaminar, solamente paresce que tiene la cabeza para la Ungria inferior; con todo esto no es aun tan adelante que no podria venir aca, siempre que quisiere, de que en breve tendremos certidumbre y lo avisare a V. S.

Del campo a Zazvaros, en 20 de Agosto 1603.

(Eredeti, simancasi spanyol állami levéltár, Legajo 707.)

1350.

Prága, 1603 augusztus 20.

Rudolf császár titkos utasítása Bastához.

Erdély városait, várait és bányáit németekkel óhajtja megrakni. Ezért a lázadó erdélyi nemesekkel kíméletlenül bánjék és semmi szín alatt velök ne béküljön, de a hű magaviseletűeket jutalmazza. Az elkobzott jószágok jövedelmét fordítsa seregei hátralékos zsoldjára, birtokokat pedig csakis jutalomra érdemes hű németeknek adjon. Az egyházi javak és a fejedelmi udvartartáshoz tartozó birtokok, valamint a vámjövedelmek épségben maradjanak. A földmívelő parasztnépet és bányamivelőket védel-

[2] Temesvár elleni hadi tervét Basta már egy hónappal előbb felajánlta Rudolf császárnak.

mezze, hogy az elpusztult ország újra felviruljon. A nemesség kiváltságait ne vegye figyelembe. A várakra és határokra vigyázzon, különösen hogy oláhok ne települjenek be nagyobb számmal, csakis városokba. A hűtlen székelyeket büntesse, a hívek fölé pedig idegen kapitányokat rendeljen. A hű szászokat védelmezze, kivált a nemesek ellen. A várak jövedelméről könyvet vezessen. A hatalmaskodást büntesse és tiltsa, de ez útasítást tartsa titokban.

Wir hoffen zu Gott, du werdest die ungetreuen Siebenbürger, seit der des Wallachen gehabten Victorie nunmehr gedämpft haben und im Werk sein unserer jüngsten Resolution nach, jeden nach seinem Verdienen am Leben und durch Einziehung ihrer Güeter, und in anderweg, damit sie nit mehr schaden khünden ernstlich zu strafen ; [1] sintemal unser entliche Resolution ist das Land, die Städt und die fürnembsten Päss, Häuser, Perkwerk und Cammergefäll mit Teutschen zue besetzen, Festungen zu pauen [2] und das Land, so an ihm selbst fruchtbar und guet ist, vor fernerem Abfall zu versichern.

Dieweil wir aber in Sorgen stehen, dass die noch übrigen abgefallnen, treulosen Siebenbürger von Adel und Bürgerschaften (weil ihnen ihr Vorhaben missraten ist) umb Gnad bei dir erhalten sich entschuldigen und von neuem zu schwören, und gehorsamb zu sein sich erpüeten werden, wie sie vor auch gethan haben, so wöllest von uns verwarnet sein, dich gegen ihnen, den Rebellen, Ungetreuen und Meineidigen, sonderlich denen fürnembesten, durch einiches Zusagen oder Aussühnen (sie erpieten sich gleich, was sie wollen) in nichte einzulassen, sondern allein sie und alle ihre Güeter nichts ausgenomben, auf Gnad und Ungnad aufzunemben, die es verdient, hinzurichten, die übrigen fänglich zu halten, oder da erhebliche Ursachen vorhanden wären, etlichen an Ehr und dem Leben Gnad zu erzeigen, uns deren mit deinem Guetachten zue berichten, den Getreuen aber, so sich wohlgehalten favorisieren und ihnen die Güeter, so ihnen der Zakel Moses unrechtlich genomben, zu restituieren. Und weil wir ohne das unsern

[1] Rudolf császár e rendeletét ld. 1317. sz. a.

[2] Hogy Erdélyben várakat építsenek, maga Basta ajánlta.

Hofkammer Rath und g. l. Paulen von Khrausenegg und Georgen Hoffman Zipserischen Kammer Rath, unserer Kammergüeter und Einkommen halben hinein verordnet, so wöllest dich auch hierin ihres Raths und Gutbedünkens gebrauchen, und euch hierin zu unserm und des Landes Nutz vergleichen. In allbeg aber bedacht sein, dass die Stadt Clausenburg und andere abgefallnen Städt, Märkt, Flecken und Schlösser dem Kriegesvolk nit zum Raub gegeben oder verwüstet, sondern die Radlführer am Leib, Leben, Hab und Güeter, theils aber mit ewiger Gefängnuss und Confiscirung ihres Vermögens, die übrigen weniger schuldigen im Peutl dermassen gestraft werden, damit sie künftig kein Schaden thuen khunden, aber alles mit gueter Ordnung und Haltung eines eigenen Registers, und dass die Strafen zue Bezahlung unsers Kriegsvolks ausständigen Verdienens, nach euer dreier Guetachten verwendet und darumben ordentliche Raitung gehalten werde; und also auch von denen Güetern zu verstehen, so man von den Ungetreuen nemben und den Getreuen umb das Geld käuflich geben würdt. Alle solche Käuf aber, item die Vorsätz, Pfandschaften, auf Ablösung oder Lebenlang, und was man verdienten gueten Leuten teutscher Nation geben wirdt, die sollen auf unser Wohlgefallen und Ratification gerichtet, und ihnen darumben keine Schein-Donation oder einiche Aussöhnung aufgericht, sondern alles auf uns remittiert werden. — In allweg, dass die, so wir mit Güetern begnaden, uns geschworen sein, in aller Treu und Gehorsamb bei uns zu leben und zu sterben.

Die geistlichen Güeter, Bisthumb, Klöster, Pfarr-, und Stiftungen sein im allweg auszunemben, so wohl auch die Zehnt, Schätz, Gold-, Silber-, Kupfer-, Salz und andere Perkwerk und Waschwerk, Mauth, Dreissigist, Landt- und Kriegs Steuern, und in gemein alles, so hievor den Geistlichen und einem Fürsten in Siebenbürgen zu seiner Hofsunterhalt und Kammer gehört und gereicht worden. Allen Haubthäusern und Festungen sollen ihre von Alters angehörigen Dörfer und Einkhomben beleiben und da Not,

so viel darzue gegeben, dass sie künnen erhalten werden. Und welche Unterthanen von unser eignen Kammergüetern, Festungen, Herrschaften und Schlössern, sich bishero under gewährtem Krieg, bei denen Landleuten oder Städter under dero Schutz angefegt oder undergeben haben, die sollen solcher Undergebung, und ihrer Pflicht ganz wieder ledig und los sein, und wieder zu ihren Häuser und Güetern, under unsern Schutz und Dienst, wie zuvor kumben, und sie kein Mensch bei Straf davon nit abhalten, wie dann du und berührte zwen Räthe bedacht sein sollet, die Kammergefäll und Sachen, bis zu weiter unser Fürsehung, uns zum besten zue bestellen; auch auf solche Einkommen, und allerlei Mittel zu trachten, davon das Kriegesvolk mit Gelt und Proviandt, auch das Artelereiwesen, wie zuvor auch geschehen, ohne unsern so grossen Unkosten, zu erhalten.

Dem armen Pauersmann muss man vor unsers Kriegesvolks Insolenz Sicherheit machen, dass er mit Ruhe seine Häuser, Dörfer, Felder und Weingärten pauen, wieder Vieh und Proviandt im Landt zieglen und man das Land in bessern Standt bringen, dass selbe unsere Kriegsleut, die neuen Inwohner künftig geniessen und sich desto besser erhalten mügen, in Sonderheit auch die Underthanen, so allerlei Pergwerk pauen und sich des Goldwaschen gebrauchen, die sollen allein under unserm Schutz und Jurisdiction bleiben, und keines Orts ihnen die Perkwerk, auf unsers Gubernators Zulassung zu pauen, oder Gold zu waschen nit verwehrt werden.

Von ihren siebenbürgischen Freiheiten, alten Gewohnheiten und Rechten, do der Adel oder Städt darmit fürkommen würden, wöllest nichts annemben, noch bewilligen, weil sie dieselben so oft verwirkt, und mit dem Schwert gewunnen sein, dann wir wollen nach unserm Gefallen Gericht, Recht und Landtsgewohnheiten machen, nach denen sie leben, dabei auch die Teutschen und andere, so sich von neuem ansetzen beleiben und zuenemben khündten.

Die Confinia und Haubthäuser mit Besatzung, Gebäu,

Proviandt und Munition zu verwahren, ist dir, als unserm Kriegshaubt vertraut, und zu sehen, dass die polnisch, wallachisch und moldavische Nachbarschaft, unserstheils, so viel müglich in guten Verstandt erhalten, und alle Weiterung verhüet werde, weil man mit dem Erbfeind zu thun hat.

Und dieweil nit wenig Gefahr, da die Wallachen in grosser Meng in Siebenbürgen einwurzeln würden, wie uns fürkombt, dass sie von mehrer Sicherheit, wegen des Erbfeinds, häufig in Siebenbürgen trachten, die Polacken und Moldauer sich auch allgemach einschleifen möchten, so ist in allweg zu sehen, dass man sie allda in keiner Menig, sonderlich in Festungen und die Städt, nit einkommen lassen, es geschehe dann mit unsers Gubernators Bewilligung, der ohne grosse Ursach nichts bewilligen wirdt.

Wie es mit den Zaggeln zu halten, wirst du ohne Zweifel diejenigen strafen, so sich des Moises Unthaten theilhaftig gemacht; die gtreuen aber beleiben bei ihrer Freiheit, bis auf weitern unsern Bescheidt; doch müssen ihnen auch Häupter, so sie regieren und auf die sie ihr Achtung geben, von ausserhero verordnet werden, darauf du und unsere Räthe bedacht sein wollest; vielleicht wär nit pees, dass die Kreis und Spanschaften, so es mit dem Zakel Moises gehalten, neben der Straf, von den getreuen abgesondert und gleichsob zu einer künftigen Gedächtnus und Warnung, ein Unterschied gemacht werde.

Und also auch denen Sachsen, so getreu gewesen und blieben, gueten Schutz halten, dardurch sie unser Gnadt und Neigung gegen der teutschen Nation spüren, und in gueter Hoffnung leben khunden. Also auch die Städt bishero durch des Adels Auf- und Zureiten, in- und aus den Städten, und mit derselben kostfreien Zehrung zum höchsten beschwehrt worden, dadurch die teutsche getreue Bürgerschaft nit aufnehmen künnen, so ist in allweg solcher beser Gebrauch aufzuheben und abzustellen, auch darobzuhalten.

Die 4 Spanschaften, so wie vor zu Oberhungarn gehört, aber ein Zeit in Siebenbürgen genossen worden,

bis sie neuerlich wieder herüber kummen, sollen in Oberhungern beleiben.

Nachdem auch Samosujvár und andere unsere Güeter schöne Einkommen haben, so ist Noth, dass man von dem Vergangenen Raitung begehre und künftige Einkommen ordentlich verrait werden.

Wie das Recht im Landt, und die Cammer, und anders zum regierenden Wesen gehörig, auf ein beständiges Endt, wie eine Landtsordnung zu bestellen, und der Fromb und Gerecht geschützt und der Ungerecht gestraft, auch die bürgerliche Nahrung, Handwerk und Handtierung gemehrt und gefürdert werden künnte, deshalben hast du und die zween Räth dein und der vorigen unserer Räth und Commissarien, des von Molarts und Burghausen Relation zu gueter Nachrichtung in kurz zu empfahen, die Notturft zu berathschlagen, und mit Guetachten an uns zu gelangen; hiezwischen, soviel müglich, alle Gewaltthätigkeiten, die einer dem andern an Leib und Guet zuefügen möchten, abzustellen, und wo Noth, zu bestrafen.

Was hierzwischen etwan eilendt fürfallen möchte, darin du Bescheidts bedörftest, das kannst du an uns mit Guetachten herausbringen; in allbeg aber diese unsere Resolution in höchster Geheimb halten und nit auskhomben lassen. Hieran thuest du unseren genädigen gefälligen Willen und Meinung, und sein dir mit allen Genaden gewogen.

Geben Prag, den 20. Augusti 1603.

(Fogalmazvány, rothadt, bécsi Kpü. levéltár, Siebenbürgen.)

1351.

Bécs, 1603 augusztus 21.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Soll in der Disposition des Gelts darauf gedacht sein, damit dem Breinerischen Regiment auch ein Zahlung geschehe.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 92. No. 90.)

1352.

Prága, 1603 augusztus 21.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Herrn Georg Basta, Paul von Khrausenegg und Georgen Hoffman wirdet der Sächsischen Städt in Siebenbürgen Abgesandten, Gallen Lutschs auferlegt werden wollte, ihnen das entnommene Dorf Ross genannt hinwiederum einzuraumen und zu restituiren umb Bericht überschickt.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 456.)

1353.

Prága, 1603 augusztus 21.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Herr Basta, Khrausenegg und Hoffman sollen über Mathei Vicey und Lorenz Schueltzer, Clausenburgischen Abgesandten Suppliciern, damit sie ihre strafmässige Mitbürgern an Leib und Guet nit gestraft werden möchten, wie sie sich gegen Ihrer Mt. verschiener Zeit in Treu und Diensten verhalten, umb Gutachten überschickt.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 457.)

1354.

Prága, 1603 augusztus 22.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Tegyenek jelentést, mi adható meg Sarmasági Zsigmondnak kért jószágai közül.

Bei uns hat Sigmund Sarmasági gehorsambst angehalten und gebeten, wir wöllen aus gnädigster Erwegung seiner treuen und standhaften Diensten ihme und seinen Erben das Schloss Sidóvár und Zugehörigem, sambt den Güetern Feide und Busor auch mit dem Zugehörigen gnädigst conferiren und eingeben, wie auch den ganzen Zehnt der Güeter Sarmaság, Keövesd und Lompért, in der

Spanschaft Solnok, zu besserer Erbauung der Orten niedergefallenen Kirchen und Unterhaltung der Pfarrer alldort erfolgen lassen. Befehlen euch darumb *tudakozzátok meg a dolgot,* und was ihm, Sarmasági zu bewilligen mit Guetachten gehorsambst befehlen ; etc.

Gegeben Prag, den 22. Augusti 1603.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1355.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 24.

Basta és Khrausenegg Segesvár város tanácsának.

Quum ad quintum diem mensis Septembris comitia generalia tribus nationibus regni huius Transsylvaniae incolis indicere et in loco, ubi nos personaliter per id tempus futuri sumus, celebranda statuerimus, *rendeljük, hogy a megnevezett időre* magistrum civium regium et sedis iudices *tárgyalásainkra* cum sex civibus iuratis *elküldjétek ; etc.*

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 233—23. 4. l.)

Megjegyzés. Kolozsvár városához intézett egyidejű példánya a város levéltára III. fasc. 61. sz. a.

1356.

Bécs, 1603 augusztus 24.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Recepisse an den Basta wegen der gehabten Victorie wider die Cosaggen und Siebenbürger. Soll auch berichten, ob er ausser Gefahr dem hungarischen Lager zuziehen könne.

(Kivonat, Bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 92. No. 99.)

1357.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 25.

Basta Kolozsvár város részére.

Nyilt parancs, hogy a várost senki postálkodásra ne kényszerítse s az a császári szolgálaton kívül mással ne tartozzék.

Quoniam nos iudici primario caeterisque iuratis civibus universisque incolis et inhabitatoribus civitatis

Colosvar id favorabiliter annuendum et concedendum duximus, ut ipsi ad nullius instantiam equos cursorios, vel qualescunque vecturas facere aut victualia administrare, dareque debeant, nec sint adstricti ; exceptis illis, qui literas salvi passus a Sua M^{te} Caesarea, vel vicegenerali Hungariae superioris, sive a nobis, vel vero ab Illmo domino commissario [1] in Transsylvaniam habuerint, quemadmodum praesentes per vigorem annuimus et concedimus. Proinde *rendeljük,* quatenus vosque a modo deinceps annotatos primarium regiumque iudices ... dictae civitatis Colosvar ad nullam equorum cursoriorum ... administrationem cogere et compellere aut propterea eosdem in personis rebusque et bonis eorum universis impedire, turbare, molestare, seu quovis modo damnificare praesumatis ; etc.

Datum in castris ad Zazvaros positis, die 25. mensis Augusti. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára I. fasc. 7. sz.)

1358.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 25.

Basta és Khrausenegg Kolozsvár város részére.

Bővebb rendelet az iránt, hogy a város lakóit senki postálkodásra ne kényszerítse.

Exponitur nobis in personis primarii et regii iudicis caeterorumque iuratorum civium ac universorum incolarum et inhabitatorum civitatis Colosvar, qualiter non deessent quidam, qui ab ipsis equos, currus, caeteraque iumenta, qui illoc iter facerent, extorquere quocunque modo vellent ac niterentur in praeiudicium et damnum ipsorum exponentium manifestum. Supplicatum igitur nobis est in personis praedictorum exponentium, ut nos citra praemissa de opportuno remedio providere dignaremur. Eorum igitur desolutionis et multarum aerumnarum ac frequentium damnorum, quae ipsi in istis bellicis

[1] Khrausenegg Pál.

tumultibus a diversis nationibus perpessi ac paene exhausti sunt rationem habentes, id memorati exponentium annuendum et concedendum duximus, ut ipsi nulli equos, currus vel iumenta, praeter eos, qui vel a Sua M^te^, vel a domino Lassota de Steblau, circuli superioris Hungariae lustratore et generalis Cassoviensis locumtenente ad nos in Transsylvaniam, vel a nobis et praedicta Sacra Caesarea M^te^ commissario nobiscum existente, aliquem in locum expediti fuerint, dare vel attribuere, quovis modo debeant et teneantur, quemadmodum annuimus et concedimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis omnibus committimus et mandamus . . . quatenus iam dictos . . . inhabitatores civitatis praescriptae Colosvar ad huiusmodi equorum, curruum, vel iumentorum administrationem cogere et compellere minime praesumatis, iis exceptis, quorum antea meminimus ; etc.

Datum ex castris ad oppidum Zazvaros positis, die 25. Augusti. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára I. fasc. 7. sz.)

1359.

Szászvárosi tábor, 1603 augusztus 25.

Basta és Khrausenegg Besztercze város tanácsának.

Quum ad quintum diem mensis Septembris *generálisországgyűlést rendeltünk, küldjétek el arra követeiket.*[1]

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1360.

Prága, 1603 augusztus 25.

Rudolf császár Bastának.

Székely Mózes megöletésével belátására bízza, hogy mely török kézen lévő vár ellen induljon, de érintkezzék Rusworm tábornokkal.

Scripsimus iam ante simulatque Moysen Siculum cum suis caesum esse audivimus, quid te in hostem Turcam suscipere vellemus. In praesenti his nostris benigne tibi

[1] Az 1355. sz. a. meghivó (comitialia) szavaival.

significatum volumus, permittere nos liberum tibi, quam in partem sit in Temisvarium, Zolnokum sive in aliam Turcarum arcem limitaneam expeditionem suscipiendam existimes. Hoc vero tibi curae esse cupimus, ut cum Rus wormio,[1] cui inferioris Hungariae defensio incumbit, de iis, quae pro occasione gerenda sint familiariter, fidenterque per literas communices et ita expeditionem tuam instituas, ne, si necessitas postulet, ab inferioribus Hungariae partibus, quibus auxilia ferenda sint, longius absis. Placent interim nobis, quae prudenter fortiterque Transilvania geris ; teque eo nomine maiori gratia prosequimur.

Datum Pragae, 25. Augusti. Anno 1603.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Aug. 97. Exp.)

1361.

Déva, 1603 augusztus 30.

Basta Miksa főherczegnek.

Ujabb részletek a kozákok megveretéséről. Hadi hírek a törökről. Közbenjárását kéri a császár huszti adománya ügyében.

De' 22 dil passato essendo in viaggio con l'essercito per Transilvania, scrissi all' A. V. Ser^{ma} della rotta che il Valacho havea data a Moyses Siculo, e come io passava innanti a tutto potere.[1] Et essendo poi arrivato in Albagiulia, intesi come verso Deva si trovava un certo Barbier Georg con le reliquie dil campo et da 3 m. Cosacchi novamente venuti di Polonia. Et però feci subito partire 4 m. cavalli Ungheri, i quali havendoli arrivati alla *Porta ferrea, megverték és Temesvár felé űzték őket.*[2]

La provintia, per gratia d'Iddio, è tutta in potere di Sua Maestà, ma conviene pensare al sustentarla, acciò non habbiamo ogn' anno da incominciare. Io mi trovo con l'essercito in questo contorno di Deva, per vedere la intention del nimico, del quale hieri mi son venuti avvisi certi

---

[1] Rusworm János generális.

[1] Ld. Kivonatosan 1325. sz. a.

[2] Bővebben leírta 1342. sz. a. levelében.

che il Visier con tutto l'essercito sia camminato verso Buda. È ben vero et certissimo che il Scrivano[3] rebello di Turco non può tardare ad arrivar a Belgrado, ma non conduce seco se non 7 m. huomini. Dicono che sia per venire alla volta nostra, il che vien molto desiderato da questa soldatesca, perchè dicono volergli insegnare a scrivere.[4]

Quì si fa nova habitatione,[5] unico rimedio, a mio parere, per assicurarsi di questi Transilvani, dil cui castigo in breve l' Altezza V. Ser[ma] sarà avvisata.

Sua Maestà mi ha fatto gratia del castello di Hust con le sue appendentie et titolo di conte,[6] ma la Camera aulica non cessa di aggiongerci sempre qualche conditione, che poi guasta il tutto. Scrivo di novo al presidente, acciò mi levino la conditione dell'haver io a sostentar il presidio, perchè in questi tempi le intradi non sariano bastanti, et il dono mi sarìa più presto di danno che d'utile. Supplico humilissimamente l'Altezza V[ra], se in questo particolare mi può giovare, si degni favorirmi, già che mia moglie et famiglia dovranno esser a Vienna su la fine di Ottobre, et non havendo casa propria, non saprei dove metterli ; etc.

Di Deva, li 30. Augosto 1603.

(Jorga: Studii şi documente XX. kötete 340—341. l.)

1362.

Dévai tábor, 1603 szeptember 4.

Basta Szászváros város tanácsának.

Quoniam nos quam plurimos milites intelligimus esse, qui vexillo et castris relinquendis ad certa ditionis huius

---

[3] Ezt egy későbbi (1603 szeptember 14-iki) levél Kara Jazighinak nevezi.

[4] Gúnyoros, finom szójáték, vonatkozással a közeledő hűtlen irnokra (scrivano), a ki ellensége lett a töröknek.

[6] Grófi czímének ez legelső említése, de adományozása napját és magát a grófi diplomát nem ismerjük.

[5] Ez úgy értendő, hogy új őrséget tett a dévai várba ; német katonaságot, báró Hoffkirchen parancsnoksága alatt, a kire Trausner Lukács őrzését is bízta ; Spontoni id. m. 244. l.

Transilvaniae loca excursiones, impetitiones faciunt, violentiamque exercent, puta equos, fruges et alia iumenta, caeterasque res mobiles vi adimunt, *rendeljük, hogy az ilyen garázda katonákat megfogjátok s rablott zsákmányukkal együtt táborunkba küldjétek.*

(Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvei 1868-iki IV. k. 101. l. és a Hunyadvármegyei tört. és régészeti társulat XI. Évkönyve 149. l.)

1363.

Dévai tábor, 1603 szeptember 4.

Basta adománylevele Khrausenegg Pál császári biztosnak.

Érdemei jutalmául neki adományozza a császár ő Felségére szállt Toroczkó, Krakkó és Rakató birtokát, a hozzájuk tartozó részjószágokkal együtt.

(Ismeretlen, Rudolf császár rendeletéből.)

1364.

Prága, 1603 szeptember 4.

Rudolf császár Bastának.

Neki és örököseinek adományozza Huszt várát, előbb adott gróf rangja használatával együtt, de oly kikötéssel, hogy őrségét saját pénzén tartsa s az elővásárlási jog a császárt illesse.

Haud immemores sumus, qualiter tibi ante hac comitis Hustensis titulum, et ex redditibus illis per provisorem nostrum dirigendis ultra ea, quae a nobis tibi debentur stipendia, quinquaginta millia tallerorum sive in numerata pecunia, sive in bonis aliis decreverimus, idque tibi peculiaribus literis nostris significaverimus.[1] Verum cum hactenus causas probabiles, ob quas tibi grave futurum esset provisorem ibidem admittere atque te usufructuarium tantum esse debere adduxeris et

[1] Rudolf császár e rangemelő levele nincs meg, Don Guillén di San Clemente jelentése szerint a grófi czímet Basta még 1602 április közepén megkapta a császártól, de maga kineveztetése csak most jutott kezéhez.

attuleris, nosque tuorum fortium fidelium praeclarorum et nobis gratorum meritorum omnino rationem et considerationem habere cupiamus, itaque nunc memoratam arcem Hust, una cum pertinentiis tibi et haeredibus tuis perennali iure conferendam et concedendam duximus, tali sub conditione, ut si tibi alia bona aequivalentia in aliis nostris regnis et ditionibus dare vellemus, eadem vicissim cedere, praesidium absque impensis nostris intertenere deberes, ac si tu vel tui haeredes aliis vendere vellent, nos praeemptionem haberemus; clementer confisi, te hac nostra restitutione contentum futurum ac in ea virtute militari et fide, quam nobis et christianae rei, hactenus multis in modis laudabiliter probasti, animo cupido porro perseveraturum et cunctaturum.

Quod immissionem in arcem istam et pertinentias attinet, illam Camerae nostrae Scepusiensi nunc demandassemus, sed obstitit nos hactenus proventuum illorum nullam certam habuisse consignationem, aut (ut vocant) urbarium. Scripsimus tamen iam memoratae Camerae, nobis eandem statim huc ferri curaret, ac iuxta formulam donationalium tibi et haeredibus tuis conficiendarum stylo solito conciperet et nobis expediendas transmitteret. Quod ubi factum fuerit, cum super immissione et traditione tum etiam donationalium expeditione, id, quod opus fuerit mandabimus et tibi transmittemus. Cui gratia nostra Caesarea sumus benigne propensi.

Dabantur Pragae, 4. Septembris. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 222.)

1365.

Prága, 1603 szeptember 4.

Rudolf császár Basta, Khrausenegg és Hoffman részére.

Sollen alles Fleisses verhülflich sein, damit des Lazari Henkels[1] *Diener dasjenige Geldt, so ihme von etlichen*

[1] A rendelet szövegében melléje van írva ez is: der Eltere von Donnersmarkt.

Bürgern zue Clausenburg, welche an Ihre Mt. abermals treulos worden, verrathen, ja dem Zackel Moyses gar überliefert und bis in 15.000 Thaler sich verlaufen solle, restituirt, auch seine bis in 30.000 Thaler liquidierte Schulden erlegt und richtig gemacht, welches zuesamben 45.000 Thaler brächte, die er Ihrer Mt. darzuleihen bewilligt, so für den Radul Waida in Wallachei in Abschlag der ihme für dies Jahr bewilligten 100.000 Thaler deputirt, bis zu der wallachischen Abgesandten Ankunft aufbehalten, und weilen die Clausenburger für die Plinderung 70.000 Thaler geben, die anderen Städt und Märkt auch was namhaftes herschiessen, er, von Khrausenegg auch ein ziembliches Geldt aus Oberhungern hinein bracht, davon das Kriegsvolk zue Feldt underhalten und solches des Henkels Geldt und Schulden desto ehunder zuesamb gebracht werden möge.[2]

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 223.)

1366.

Dévai tábor, 1603 szeptember 9.

Basta szabad menetlevele Besztercze követei részére.

Quoniam iudex primarius caeterique iurati cives civitatis Besztercze, saepenumero homines et servitores in certis negotiis celeri cursu ad nos mittere et expedire debebit, *rendeljük, hogy őket mindenütt szabadon járni engedjétek.*

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 9. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Beszterçze-Naszód vármegye levéltára.)

1367.

Prága, 1603 szeptember 10.

Rudolf császár Bastának.

Giorgio Basta wirdet beantwortet, dass es Ihre Mt. so viel die angedeutete Impresa belangt in seine Discretion

[2] E rendelet szószerinti szövegében megjelent Hurmuzaki Documente IV/1. k. 345. l.

und Dexterität stellen, darzue man zwar das begehrte Regiment gern hineinschicken wolle; weil aber derzeit mit seinem ganzen Schwal daher muss ziehen, so werde es nit sein khünden; solle derowegen mit seinem underhabenden Kriegsvolk wider den Feind tentirn, was nur immer müglich. Im übrigen werde er von der geheimben Hofexpedition Bescheidt empfahen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 41.)

1368.

Déva, 1603 szeptember 12.

Basta Mátyás főherczegnek.

Figyelmébe ajánlja érdemeiért szebeni Rehner Jánost.

Giovanni Rehner de Cibinio, che viene a requisitione dil commissario Khrausenegg con esso lui in Corte, mi ha fatto instanza che lo vogli raccomandare alla Altezza V. Ser^{ma}, e perchè egli in queste revolutioni di Transilvania si è sempre deportato honoratamente et in particolare l'anno passato nella suddetta città di Cibinio, dove lui si trovò, servì de esempio, acciochè quella città restasse in fede et in altre occasioni ha mostrato l'istessa buona volontà, *melegen ajánlom kegyeibe;* etc.

Di Deva, li 12 Settembre 1603.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1603. Nov. 26.)

1369.

Dévai tábor, 1603 szeptember 12.

Basta védőlevele Szászsebes városa részére.

Praesentium exhibitores Szászsebesienses, ut immunes sint a violentia omnium, sive sibi, potusque exactioni ex nostra benevolentia concessimus; *a miért rendeljük, hogy őket minden bántástól megóvjátok.*

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 12. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Eredeti, dr. Amlacher Albert romoszi ev. lelkész gyűjteménye.)

1370.

Dévai tábor, 1603 szeptember 12.

Basta védőlevele Besztercze város részére.

Praesentium exhibitores cives Bistriczienses ab omni violenta et potentiaria exactione liberando, authoritate nostra plenipotentiali, qua fungimur, iubemus et mandamus singulis, ne ullus violenter in cibo vel potu, vel ulla alia extorsione, immo ne de equis quidem auferendi sibi praesumat, seu bobus apud eos violenter auferendis citra benevolentiam iudicum et eiusdem civitatis civium, exceptis iis, qui literis nostris habitis ad eos proficiscuntur; etc. Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 12. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

Az irat alján : Protectional Bistriciensis.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1371.

Déva, 1603 szeptember 13.

Basta Rudolf császárnak.

Küldöm jóváhagyásra azoknak a végzéseknek jegyzékét, melyeket az erdélyi rendeknek most lefolyt gyűlésén tettünk.[1] *Igy most e tartomány csendes, csak a török fenyegeti, hire jövén, hogy a vezérbasa mindenáron csatát akar a mieinkkel. E szerint Temesvár ostromát most nem tartom kivihetőnek, de azért seregemmel arra felé indulok, a mint tehetem.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1379. sz. a. leveléből.)

Megjegyzés. Nagy kár, hogy Bastának a dévai országgyűlésről szóló e jelentése nem maradt reánk, mert így arról ma sem tudunk többet annál, a mit róla — hazai kútfőink nyomán — Szilágyi Sándor írt.[2] Előadását legfeljebb azzal egészíthetjük ki Spontoni (id. m. 244. l.) alapján, hogy Basta még Dévára jutása előtt (a szászvárosi táborban) kemény

[1] Ld. kivonatosan jelezve következő számunkban.
[2] Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 57—60. l.

szemrehányással illette a kegyelemért esdő elibe jött nemességet s megfélemlítésükre szemükláttára rendelte el a tábori főporkolábnak,[3] hogy menjen Fogarasra s az ott fogva tartott főemberek közül tizennyolczat[4] fejeztessen le és kilenczet akasztasson fel, neveiket Basta fel is olvastatván az uraknak.[5]

1372.

Déva, 1603 szeptember 13.

Basta és Khrausenegg válasza az erdélyi rendeknek a dévai országgyűlésen.

Resolutio Illustrissimorum et Magnificorum dominorum dominorum Georgii Bastae, comitis in Huszt etc. et Pauli a Khrausenegg in Wesendorf etc.[1] *super propositiones, oretenus hesterna die nobilibus praesentibus in comitiis Devensibus facta, et ad responsum deprecationemque eorundem nobilium, ad ratificationem Suae M^tis 13. die mensis Septembris data. Anno Domini 1603.*

Hét pontból álló szigorú végzés, melylyel a levert nemességet jószágvesztéssel sujtották, a városok közül pedig Brassót 50, Kolozsvárt 70 ezer frt lefizetésére itélték, kötelezvén a kolozsváriakat arra is, hogy quamprimum patribus Societatis Jesu ecclesiam parochialem consignare, et scholas domusque pro collegio destructo.[2]

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 235—236. l.)

Megjegyzés. Szamosközy és utána Bethlen Farkas azt írja, hogy Khrausenegg előterjesztésére a rendek külön beszédben

---

[3] Neve Szamosközy (munkái III. k. 46. l.) szerint: Matheus Alexander, cognomento Ummach a Krumpenthal.

[4] Ezeket Basta rendeletére augusztus 11-én fogták össze és vitték vasbaverve a fogarasi várba; egykorú feljegyzés a Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 158. l.

[5] Az elfogottak s kivégzettek nevét Szamosközy jegyezte fel, munkái IV. k. 201. l.

[1] Czímei közé tartozik még ez is: der Rechten Doctor, Hofkammerrath.

[2] Ezt t. i. azért, mivel a város polgárai 1603 június 9-én tönkretették a jezsuiták farkas-utczai templomát, iskoláját és szemináriumát, kik azóta fedél nélkül, szétszóródva kóboroltak.

feleltek s az életüket és vagyonukat fenyegető Bastát Sennyei Pongrácz kérlelte meg fényes oratioval;[3] de ezekről biztosan megemlékezett volna Spontoni, ha tényleg elhangzottak volna, s így azt hiszszük, hogy azok csupán Bethlen retorikai gyakorlatai.

1373.

Prága, 1603 szeptember 13.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Hire jövén, hogy az erdélyi nemesek Kolozsvár városában sok pénzt rejtettek el, igyekezzenek megszerezni és hadaik zsoldjára fordítani.

Nachdem allhie fürkombt, als sollten die vermüglichsten widerwärtigen Siebenbürgischen von Adel vor diesem gen Clausenburg viel, in die 60.000 fl. Rheinisch wert gestecket und an sonderer Ort verwahret haben, daher diejenigen, so darumb gewusst, die 70.000 Thaler Straf, darvon du, von Khrausenegg in deinem Schreiben vom 19. August nächsthin Andeutung gethan, welches anerbieten oder dargeben würden künnen; befehlen wir euch hiermit gnädigist, ihr wollet euch demnach der Beschaffenheit bei denen Teutschen *kinyomozni, s ha úgy lenne,* alsdann Gelegenheit sehet, wie ihr dergleichen zur Handt bringen und darvon zu des Kriegsvolkes Unterhalten *fordítsátok és* wollet dahin bedacht sein, damit dergleichen Strafen an Städten und andern nit dem Kriegsvolk zur Ausbeut, sondern in Abschlag ihrer Besoldung gereicht und verfolgt werden; etc.

Geben Prag, den 13. September. Anno 1603.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14425.)

1374.

Prága, 1603 szeptember 13.

Rudolf császár Bastának.

Tegyen sürgősen jelentést Leka aga ügyében.

Du wirdest dich ohne Zweifel zu erinnern haben, was wir vom 7. abgelofnen Monats Julii dir wegen der

[3] Közölve Bethlen *Erdélyi históriája* V. k. 481—489. l.

monatlichen Unterhaltung, die wir des Radul Waida in Wallachei allhero Abgesandten, Lekae Aga bis er mit andern unsern würklich Diensten versehen würdt, bewilligt, angedeutet und benebens in Gnaden anbefohlen, uns deinen gehorsamben Bericht zuekhomben zu lassen, ob er, Aga sich nit etwa drinnen in Siebenbürgen in unsern Kriegsdiensten, darvon er auch seine Bestallung oder Underhalt gehabt, brauchen lassen, damit wir ihne seiner bei uns gesuechten Bezahlung halber desto füeglicher bescheiden khundt.[1] So uns aber derentwegen bis dato nichts zuekhomben und dann er, Leka Aga umb Bescheidt sich uns täglich anmelden thuet, als ist hiemit unser gnädigister Befelch, dass du wollest uns solchen deinen Bericht begehrtermassen unverlängt zuekhomben lassen; etc.

Geben Prag, den 13. Septembris 1603.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. ltár, Hoffinanzen 13631.)

1375.

Dévai tábor, 1603 szeptember 14.

Basta Segesvár város tanácsának.

Adják vissza Apafi György és testvére elfoglalt jószágait.

Hagyjuk és parancsoljuk auctoritate nostra plenipotentiali, hogy ez mi levelönk látván, mindjárást Apaffy Györgynek és Ferencznek atyjoktól maradt javokat Ebesfalvát és ahhoz tartozó egész jószágokot, valamelyeket elfoglaltatok, egyebeket is mindeneket ez mi levelünk látván nekik kezekhez bocsássátok és restituáljátok, minden halogatás nélkül, több poroncsolatunkat ez dologról nem várván; etc.

Datum ex castris ad Devam positis, die 14. Septembris. Anno 1603.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 102. sz.)

---

[1] Egykorú kivonatát e kötet 1314. sz. a. közöltük.

1376.

Dévai tábor, 1603 szeptember 14.

Basta Belső-Szolnok vármegye rendeinek.

Hagyjuk és parancsoljuk, hogy ad primum diem Octobris az kapuszámról [való] registromokat *Stenczel Krakker fejérvári udvarbirónknak vagy esetleg Szebenbe* Daniel diáknak vigyétek.

(Thaly: Történelmi kalászok 88. l. és Vajda id. m. 53. l.)

1377.

Dévai tábor, 1603 szeptember 14.

Basta védőlevele Káli Kun János részére.

Cum egregius Joannes Kun de Kál ad consuetam Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] gratiam et misericordiam confugere, eamque debita cum reverentia, humilique contentione amplecti, et sub eius tuitione permanendum sibi statuit, eundem Joannem Kun, sub conditionibus in Articulis proxime in comitiis ad quintum diem mensis Septembris in oppido Deva celebratis et conclusis,[1] specifice denotatis,[2] in persona rebus bonisque ipsius universis *védelmünkbe fogadtuk s rendeljük, hogy őt senki bántani ne merje.*

Datum ex castris ad Devam positis, 14. die Septembris. Anno Domini 1603.

Hátlapján egykorú kézzel: Kun János jószágirul való protectio.

(Eredeti, a marosvásárhelyi széki gr. Teleki nemzetség levéltára kun-földvári osztálya F. LXX. No. 34.)

---

[1] Hogy a dévai országgyűlés pontosan a hirdetett napon folyt le, azt csak Basta ez okleveléből tudjuk, mert végzései nem maradtak reánk s azokról csupán Basta egy héttel később tett felterjesztéséből értesültünk.

[2] Az idézett végzések utolsó, 7-ik pontja rendeli el, hogy minden nemes védőlevelet szerezzen a generálistól, *ne quis pro infideli habeatur et patiatur* s ez is egyike azoknak, melyeket a megrémült és letiport erdélyi nemesség sietett Bastától megszerezni.

1378.

Dévai tábor, 1603 szeptember 14.

Basta Besztercze város tanácsának.

Expositum nobis in persona fidelis Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] capitanei Urbani Perkhman,[1] qualiter ipse Bistriczio discerit a nobis vocatus mandato nostro satisfacere volens, et omnes res suas, immo et milites sub ipso militantes bona sua ibi reliquissent et deposuissent; postea autem Moises Zekely superveniente civitate dedita, omnia amisissent et medio vestri perdidissent. *Ezért rendeljük, hogy elfoglalt holmiját adassátok vissza.* Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 14. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Pátens-alakú eredeti, Besztercze-Naszód vm. levéltára.)

1379.

Déva, 1603 szeptember 14.

Basta Rudolf császárnak.

Hadi hírek a vezérbasa jöveteléről és támadó szándékáról.

Hieri tra gl' altri particolari diedi avviso alla Maestà V. Sacra[ma], qualmente la intentione dil Visier era di procurare in ogni modo di venir alle mani con il nostro essercito, con disegno poi di voltar tutte le sue forze in queste parti.[1] Questa mattina poi ho ricevuto avvisi da buonissima parte, haver esso nimico risoluto di venire, quando anco non li succeda il venir alle mani con il nostro essercito, a questa volta per invernare nella Transilvania, e questi avvisi vengono da luoco tale, che si possono credere; e però ne ho voluto dar parte alla Maestà Vostra, acciò che vadi pensando a questo et tener qualche gente alla mano per poter mandar a questa volta, caso facesse

---

[1] Értendő: Bergmann.

[1] Nincs meg, csak épp hogy e kivonata alapján besorozhattuk e kötet 1371. sz. a.

bisogno. Intendo di più, che s' egli non potrà combattere con i nostri, che la intentione sua sia di passar verso la Superiore Ungheria et di là venirsene in Transilvania. Che tutto servirà per avviso.

Scrissi medemamente hieri alla Maestà V. la causa, perchè non era di parere di assaltar Temesvar, ma sì bene di mover l' essercito in quelle parti, senza molestar il corpo della provintia. Ho poi inteso esservi in quelle parti alcuni castelli tenuti da Turchi, e però ho resoluto cavar tre pezzi di batteria da Lippa et veder di pigliarli et destruggerli, et in questo m' andrò governando conforme l'occasioni che si presenteranno.

Di Deva, 14 Settembre 1603.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Oct. 49. Exp.)

1380.

Bécs, 1603 szeptember 14.

Mátyás főherczeg Bastának.

Gondolkozzék s tárgyaljon titokban Rádul vajdával is arról, miként lehetne Oglu Alit eltériteni attól a szándékától, hogy a törököt hadával megsegítse. — Egyúttal tartson jó összeköttetést Rosswurm és Belgioso generálisokkal.

Wir werden berichtet, dass des Kara Jazighi Bruder, so mit dem Sultano reconciliirt worden, den die Türken Oglu Aly nennen, mit zehntausend wohlbewehrten Mann dem Serdar und türkischen Lager zu Hilf nachziehe, dem die Türken, wie auch er ihnen hinwider, nicht allerdings vertrauen und wegen solches Misstrauens durch heimliche Praktiken und Zusagungen stattlicher Recompens vielleicht zum Abfall Ihrer Kais. Mt. und der Christenheit zum Besten möchte bewegt werden. Wenn dann hierin nicht zu feien ist, so wöllest der Sachen nachdenken, wie und durch was Mittelspersonen mit diesem des Scrivani Bruder Handlung gepflegt und ihme persuadirt werden kundte, dass er bei den Türken in Misstrauen stehe, sich zu ihnen nichts Gutes zu versehen, noch zu gewarten haben solle, hingegen, wann er von Türken

abfallen, Ihrer Kais. Mt. zum Besten dem Kriegsheer des Feinds Schaden und Verhinderung zufügen, gute und nützliche Officia praestiren würde, dass er von Ihrer Kais. Mt. reichliche Belohnung und Ergötzlichkeit wegen seiner Dienst alsdann zu gewarten und zu empfangen haben solle, wie ihr dann hierüber des Radul Vaida Bericht, Meinung und Gutachten zu vernehmen, seiner Hilf und Beförderung zu gebrauchen und mit ihme in aller Geheim in dieser Sach correspondieren und euch vergleichen wöllet.

Mit der Kais. Mt. und unserm Feldmarschall und lieben besondern, Hermann Christoph Rosswurm und dem Feldobristen in Oberhungarn, dem Grafen Belgioioso wollet, so viel die von Ihrer Kais. Mt. Euch aufgetragene Kriegs-Expedition betrifft, gute vertrauliche Correspondenz halten, oft zusammen schreiben und solches hinwider von ihnen zur Beförderung Ihrer Kais. Mt. Dienst zu gewarten haben ; etc.

Geben Wien, den 14. Septembris 1603.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Sept. 48. Reg.)

1381.

Dévai tábor, 1603 szeptember 15.

Basta védőlevele Kornis Boldizsár berkenyesi jószága részére.

Quoniam nos condignum habentes respectum fidelitatis et fidelium servitiorum Mag[ci] domini Balthasaris Kornis de Ruszka, quae ipse inde ab initio Sacrae Caesareae Regiaeque M[ti] integre et illibate praestitit, patria, omnibus bonisque relictis, provincia decedere potius, quam factionibus seditionibusque condam Moysis Zekel adhaerere ; his igitur respectibus ducti possessionem eius Berkenyes appellatum cum curia nobilitari ... *védelmünkbe vettük s rendeljük, hogy nevezett jószágát minden bántástól megoltalmazzátok.*

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 15. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Másolata gróf Kemény József »Appendix diplomatarii Transilvanici« 14. k. 280. l. Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltára.)

1382.

Dévai tábor, 1603 szeptember 15.

Basta Szeben város tanácsának.

Hűségüket 14 falubeli birtokrészszel jutalmazza.

Memoriae commendamus ... quod nos attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} prudentium et circumspectorum civium civitatis Cibiniensis, quae ipsi Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti} pro locorum et temporum varietate exhibuerunt et impenderunt, in posterum quoque exhibituri et impensuri sunt, totales, si propter notam infidelitatis patronorum illorum fieri potest, et portiones sequentium pagorum possessiones Tetschlin, Schärdörfflin, Schetzel, Rakowitz, Harvesdorf, Rucker, Vessed, Mechelsdorf, Kaltwasser, Bolkach, Seiden, Ross, Sinna, Gainayre [1] . . . memoratis civibus seu civitati Cibiniensi ... universis, exceptis decimis ... usque ad benignum eiusdem Caesareae M^{tis} $Sacra^{mae}$ resolutionem benigne dedimus; etc.

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 15. Septembris. Anno Domini 1603.

(Basta nagy pecsétjével megerősített pátens-alakú eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1383.

Dévai tábor, 1603 szeptember 15.

Basta Sennyei Pongrácz részére.

Hűsége jutalmául 13 falut és 2 birtokrészt adományoz.

Memoriae commendamus ... quod nos condignum et honorificum habentes respectum fidelitatis et fidelium servitiorum Mag^{ci} domini Pangratii Sennyei de Kis Sennye, quae ipsae Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti} pro locorum

[1] Magyar neveik: Ecsellő, Mág, Szecsel, Rákovicza, Hortobágyfalva, Rukur, Szászvessződ, Mihályfalva, Hidegviz, Bolkács, Zsidva, Rovás, Sina és Gainár.

et temporum varietate, summa cum animi sui promptitudine et alacritate exhibuit et impendit, ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est, totales et integras possessiones Teremi cum domibus et curiis nobilitaribus ibidem, Ujfalu, Vajdakút, Kis Cserged et Kis Teremi in de Küküllő, ac Héviz[1] cum domo similiter et curia nobilitari ibidem, Hidegkút, Bogát, Dak, Máthéfalva, Alsó Rákos cum domo pariter et curia nobilitari ibidem, item Ürmös et Ágostonfalva vocatas, nec non portiones possessionarias in Sombor, in Albensi Transilvaniae comitatibus, ac Homoród Szent Pál nuncupatis possessionibus, in sede Siculicali Udvarhely existentibus habitas, quae antea Nicolai et Stephani quondam Sükesdiorum de praetacta Teremi praefuissent, sed ex eo, quod illi iuris iurandi iam dictae Caesareae Regiaeque M^{ti} obstringebantur obliti, ab eadem Caesarea M^{te} Sacra^{ma} descivissent et partibus ac factionibus quondam Moysi Zekel de Semjénfalva adhaesissent et cum eo facta coniuratione regnum Transylvaniae ab imperio Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} abalienare et in potestatem Turcarum redigere conati,[2] ob idque perpetua infidelitatis labe notati essent, et eorum alter nempe declaratus Stephanus Sükösd in proelio in campo Barcensi commisso periisset, praescripta eorum bona ad Sacram Caesaream Regiamque M^{tem} et consequenter ex auctoritate ab eadem Caesarea M^{te} Sacra^{ma} nobis attributa ad dispositionem collationemque nostram rite et legitime devoluta esse perhibentur et redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet . . . sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, hoc conditionis interventu, quod si reditus aliqui in eis censebuntur ecclesiastici vel parochiae, eos non alterius religionis, sed catholicis sacerdotibus dare, et in eisdem parochos catholicos tenere, eosdemque episcopo ordinario praesentare debeat et sit obligatus ; memorato Pangratio Sennyei ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus

[1] Irva így : Heűiz.

[2] A Székely Mózes-féle felkelés okainak e sajátszerű, rövid felsorolása igen jellemző.

universis ... usque ad benignam eiusdem Caesareae M^{tis} resolutionem benigne dedimus ... harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum ex castris ad oppidum Deva, die 15. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Pátens-alakú eredeti, szokatlan nagy alakú papirosra írva, báró Sennyei-család bottyáni levéltára ; fasc. 8. No. 12.)

1384.

Dévai tábor, [1603 szeptember 15.]

Basta Sennyei Pongrácz részére.

Hűsége jutalmául további hat falut adományoz neki.

Memoriae commendamus ... quod nos condignum et honorificum habentes respectum fidelitatis et fidelium servitiorum Mag^{ci} domini Pangratii Sennyei de Kis Sennye ... totales et integras portiones possessionarias in Fületelke, Szőlős, Szénaverös, quae alias Joannis et Michaelis Kornisorium de Homoród Szent Pál, item Királyfalva una cum pertinentiis ac domo et curia, ac Zagor cum domo similiter et curia nobilitaribus in eisdem, quae Sebastiani Tarnóczi de praetacta Királyfalva, nec non Fületelke et Szőlős vocatis ac declaratis possessionibus in de Küküllő, quae antea Francisci Balassi de Véczke praefuissent, sed ex eo, quod ipsi contra dictam Sacram Caesaream M^{tem} cum reliquis regni Transylvaniae nobilibus arma coepissent et ab illius imperio eam provinciam separare et in potestatem Turcarum redigere conati, ob idque perpetua infidelitatis labe notati essent ; ac totalem similiter et integram possessionem Bódoghfalva nuncupatam praeallegato comitatu de Küküllő existentibus habitas, quam antea egregius quondam Petrus Orbai tenuisset ac possedisset, per mortem autem et defectum seminis eiusdem, secundum receptam et approbatam antelati huius regni Transylvaniae consuetudinem allegata eorum bona ad praefatam Sacram Caesaream M^{tem} ... devoluta esse perhibentur et redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ... memorato Pangratio

Sennyei de Kis Sennye ... usque ad benignam eiusdem Caesareae M^{tis} $Sacra^{mae}$ resolutionem benigne dedimus; etc.

Datum ex castris ad [oppidum Deva positis,[1] die 15. mensis Septembris. Anno Domini 1603.]

(Eredeti, b. Sennyei-cs. bottyáni ltára, fasc. 8. No. 9.)

1385.

Dévai tábor, 1603 szeptember 16.

Basta és Khrausenegg Segesvár városának.

Hűsége jutalmául s a Breuner-féle gyalogosokra költött 28.000 frt kárpótlásául 12 falut adományoz a városnak.

Memoriae commendamus ... quod nos cum ad nonnullorum dominorum nostrorum fidelium intercessionem propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelium Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} prudentium et circumspectorum civium civitatis Schespurgh, quae ipsi Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti} pro locorum et temporum varietate exhibuerunt et impenderunt, in posterum quoque exhibituri et impensuri sunt, totales possessiones et integras pro defalcatione viginti octo millium florenorum summam, quam ipsi ad Prainerianos Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} pedestris ordinis milites exposuerunt: Czikmántor, Kis Kend, Nagy Kend, Zynaveres, Maldorf,[1] Szent Iván, in comitatu Küköllő per infidelitatis notam ad Sacram Caesaream Regiamque M^{tem} devolutas existentes; item Alsó Szederjes, Felső Szederjes, Rhéten, Moha, Voldorf, Pálos, in comitatu Albensi habitas et existentes, etiam per notam infidelitatis in hoc regno Transilvaniae condescensas ... memoratis civibus seu civitati Schespurgh et posteritatibus

---

[1] Ez az iródeáknak sajátosképpen tollában maradt, illetőleg az *ad* szó az oklevél jobboldali szélére esvén, elfeledte az adománylevél szövegét a következő sorban folytatni s úgy iratta alá Bastával; dátumát azonban megállapítja az, hogy az előbbi sz. a. közölt oklevéllel teljesen azonos írású és kiállítású, még papirosában is.

[1] Magyar neve: Domáld.

universis; exceptis decimis tam vini, quam tritici ex antelatis possessionibus provenire debentibus et tricesimis ac teloniis, si in hisce bonis extent ...[2] usque ad benignam eiusdem Caesareae M^{tis} $Sacra^{mae}$ resolutionem benigne dedimus ... possidendas et habendas; etc.

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 16. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Pátens-alakú eredeti, Segesvár város levéltára 116. sz. a.[3])

Megjegyzés. Ez adománylevélnek az az érdekes története van, hogy a segesváriak már két nappal előbb — 1603 szeptember 14-én — megkapták Bastától, de gondosan elolvasván rájöttek, hogy az a része, mely arról rendelkezett, hogy a nevezett birtokok dézsmája csakis katholikus papokat illet, kiváltságaikba ütközik és sérti lelkiismeretüket. Ezért aztán visszaadták Bastának, a ki könyörgésükre újra iratta számukra, a sérelmes rész kihagyásával, mely az *extent* szó után folytatólag így hangzott a szintén megmaradt (115. sz. a.) eredeti első oklevélben: hoc quoque conditionis interventu, quod si reditus aliqui in eis censebuntur esse ecclesiastici, vel parochiae, eos non alterius religionis, sed catholicis sacerdotibus dare, et in illis catholicos parochos tenere, eosdemque episcopo ordinario praesentare debeant et sint obligati.

1386.

Dévai tábor, 1603 szeptember 16.

Basta Besztercze város tanácsának.

Hűsége jutalmául részbirtokot ad neki Borgóban.

Memoriae commendamus ... quod nos cum ad nonnullorum Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} fidelium singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate ... inhabitatorum civitatis Bistricziensis, quae ipsi praenominatae Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti} ... fideliter exhibuerunt ... totales

[2] Az elhagyott részre vonatkozólag lásd a *Megjegyzés*-ben mondottakat.

[3] Kiadva hibásan *Gévá* és szeptember 6-iki keltezéssel a nagyszebeni Siebenbürgische Provincialblätter 1824-iki V. k. 49—50. l. (Régi német fordítása az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvei 1868-iki IV. k. 101. l.)

et integras portiones possessionarias in possessione Borgó et comitatu Dobocensi existenti habitas, quae antea quondam Volfgangii, Nicolai Apafi et Michaelis Bethlen praefuerant, sed ex eo quod ipsi contra praefatam Sacram Caesaream M^{tem} cum reliquis regni Transilvaniae nobilibus arma coepissent et ab illius imperio eam provinciam separare et in potestate Turcarum redigere conati, ob idque perpetua infidelitatis labe notati essent allegatae ipsorum portionum ad praetitulatam Sacram Caesaream M^{tem} . . . legitime devolutae esse perhibetur . . . simul cum cunctis suis utilitatibus . . . hoc conditionibus interventu . . .[1] memoratis iudicibus . . . civitatis Bistricziensis . . . benigne dedimus . . . etc.

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 16. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1387.

Prága, 1603 szeptember 17.

Rudolf császár Basta, Khrausenegg és Hoffman részére.

Tegyenek jelentést arról, hogy mi teljesíthető Brassó város kivánságaiból, melyeket kölcsöneikért való kárpótlásuk iránt terjesztettek elé.

Was Max Schunkabunk[1] und Hans Chrestels, Abgesandte von unser Stadt Cron allda in Siebenbürgen,[2] in unterschiedlichen Puncten bei uns unterthänigist angebracht und begehrt haben, das werdet ihr aus beiliegenden dreien Supplicieren gehorsamist vernehmen. Als nämlich, dass sie, die berührte Stadt der Darlehen, so sie dir Basta und anderen unseren Befelchs-, und Kriegsleuten dar-

---

[1] Következik a szokásos formula, hogy az illető községben katholikus papot legyen köteles tartani, a mit úgylátszik a beszterczeieknek nem engedett el.

[1] Irva hibásan így: Schanbekunk, a mint kortársai általában nevezték.

[2] Brassó város tanácsának e két követe 1603 márczius 5-én indult útnak; Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó IV. k. 101. és 136. l.

gereicht, wieder vergnügt, darnach ihnen wegen ihres Gelts neue Schadens an der Fechsung, so viel Zehnt, als 400 Thaler Arenda austrüge, eingeraumbet und gelassen, dann unserem Burgmeister zur Hermanstadt [3] anbefohlen werden wollte, dasjenige, was obberührte Stadt noch dem Sigmund Bathori dargeliehen, an der ordinari Steuren nit einzufordern und schliesslich ihre von vielen Jahren habende Privilegia und Freibrief gnädigist zu confirmiren und zu bestätigen.

Nun wissen wir uns gleichwohl gnädigist zu erinnern, wie du, Geörg Basta, uns obgemelter Cronstädter vom 24. Februar nächsthin commendirt hast.[4] Dieweil sich aber mittlerzeit allerlei Veränderungen zugetragen haben, und wir sie darauf desto grundtlicher bescheiden mügen, als befehlen wir euch hiemit gnädiglich, ihr wollet uns über diese ihre gehorsamiste Suchen und was ihnen darinne absunderlich und in specie zu bewilligen, mit Guetachten berichten, fürnemblich aber Aufachtung geben, was sie denen Preinerischen Knechten, auch andern Kriegsleuten in Gelt, Proviandt oder anderm fürgestreckt, dass solches in die Abraitung gebracht und bei der Bezahlung abgezogen oder doch darauf der Nachlass gesucht und accordirt werde. Wie ihr gehorsambist zu thun wüsst ; etc.

Prag, den 17. Septembris. Anno 1603.

(Egykorú más. Brassó város ltára, Fronius-gyűjtemény 354. sz.)

1388.

Dévai tábor, 1603 szeptember 18.

Basta Mátyás főherczegnek.

Naponta gonosz hireim érkeznek a török felől s így nem tartom czélszerűnek és kivihetőnek, hogy seregem egy részét az erdélyi határokról elmozdítva az alsómagyarországi hadsereg erősítésére küldjem, miként Fenséged óhajtja.

(Elveszett vagy lappang ; Mátyás főherczeg 1402. sz. a. válaszából.)

---

[3] Engetter Lukács, a ki meghalt 1603 augusztus 26-án

[4] Basta 1209. sz. a. nagy jelentésében ajánlta a brassaiakat megjutalmazásra.

1389.

Dévai tábor, 1603 szeptember 19.

Basta Küküllő vármegye, Maros és Udvarhely székek rendeinek.

Adják át Kornis Boldizsárnak a hűtlenné vált szentpáli Kornis Farkas fiairól és másokról a kincstárra maradt s most neki adományozott megnevezett falvakat.

(Eredeti, gr. Kornis-család ltára, 36. fiók, fasc. 4. No. 1. Kolozsvár.)

1390.

Dévai tábor, 1603 szeptember 19.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adassa meg a felemlített két katona elfoglalt ottani holmiját.

Expositum est nobis a Joanne Tascher et Andrea Rosman, fidelibus Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} pedestris ordinis militibus, qualiter ipsi bona sua apud Joannem Pintér deposuissent et concredidissent, ab iisdemque abalienata et disperdita essent ; quorum supplicatione admissa, cum nemini ius et iustitia denegari soleat, authoritate nostra plenipotentiali iubemus et mandamus, ut per praenominatum Joannem Pintér exponentibus damnam perpessa refundi iubere et facere debeatis et teneamini ; etc.

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 19. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1391.

Dévai tábor, 1603 szeptember 20.

Basta védőlevele Karánsebes és Lugos részére.

Memoriae commendamus . . . quod nos . . . prudentes et circumspectos iudicem primarium caeterosque iuratos cives ac universos incolas et inhabitatores civitatis Karánsebes [et oppidi Lugos] certificandos . . . duximus, quod nos omnibus iis . . . atque adeo toti civitati [et oppido] vestrae in personis eorum parcendum . . . certificamus, assecuramus et affidamus ; etc.

(Fogalmazvány, gyulafejérvári káptalani levéltár, Com. Zaránd fasc. 2. No. 13. — O. l.)

Megjegyzés. Basta ez iratát kanczelláriája formula-könyvének egy szabad lapjáról ismerjük, mely alatt (Kereszturi György secretarius kezével) a következő megjegyzést találjuk: Ex Deva iterum altera vice tam nobiles, quam milites et cives Karansebesienses post discessum Ill^{mi} domini commissarii Pauli a Khrausenegg fide mediante et Lugasienses tam de vita, quam de bonis omnibus Ill^{mus} d. generalis assecuravit, die 20. Septembris. A. D. 1603.

1392.

Dévai tábor, 1603 szeptember 20.

Basta adománya Lódi Simon rácz kapitány részére.

Erdemei jutalmául neki adja Lukács vajda jószágait.

Quoniam universa Lucae Vaivodae Valachi bona generoso ac egregio Simoni Lodi Rascianorum capitaneo pro fidelibus servitiis [suis] donavimus et contulimus, authoritate nostra qua fungimur plenipotentiali iubemus et mandamus, ut praenominata iam Lucae Vaivodae bona ipsi Simoni capitaneo vel homini ipsius in manus dare, fruges percipere, iisque uti, frui pro voluntate pati debeatis et teneamini. Immo subsidio et auxilio esse potius, qua ullo modo molestare et turbare audeatis, sine gravissima indignationis nostrae mulcta ne intermittatis, neve quisquam vobis contra praesumere audeatis; etc.

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 20. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

Hátlapján egykorú kézzel: Lukács vajdának jováról Basta György donatiója, melyeket Lodi Simon uramnak adott volt.

(Pátens-alakú eredeti, gyulafejérvári káptalani levéltár, Miscellaneorum cista 1. fasc. 4. No. 27. — O. l.)

Megjegyzés. Ez egyébiránt hiteles kiállítású és eredetiben fenmaradt oklevélnek két feltűnő hiánya van: hogy nem említi, miként szálltak ismét vissza a kincstárra Lukács vajda jószágai, meg hogy nem sorolja fel azokat.

1393.

Dévai tábor, 1603 szeptember 22.

Basta Szeben város tanácsának.

Adja vissza özvegy Keserű Jánosné elfoglalt jószágait.

Adák értésünkre, hogy az néhai Keserű Jánosnénak [1] Bolkács, Sitve nevü falukban, Küküllő vármegyében lévő [némi] nemü portióit, benne való hasznaival az városhoz foglaltátok volna. Megtekintvén azért az ő nyomorult árva és özvegy állapatját, és ez jelen való időben szenvedt sok kárvallásit, hagyjuk és császár ő Fölségétől nekünk adatott authoritásunkból parancsoljuk, hogy Kigyelmetek mindjárást minden elvött hasznaival az megnevezett portiókat visszabocsássa ; etc.

Datum ex castris ad oppidum Deva positis, die 22. mensis Septembris. Anno Domini 1603.

Külczíme: Prudentibus ac circumspectis magistro civium regio et sedis iudicibus caeterisque iuratis civibus civitatis Cibiniensis. Nobis honorandis.

(Eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

Megjegyzés. A kérelmező kárvallott özvegy Keserű Jánosné osztopáni Perneszi Gábor nővére volt ; de a szebeni városi tanács még egy év mulva, a császári biztosok újabb sürgetésére sem engedte át a kívánt birtokokat, habár 1604 július havában Perneszi Gábor személyesen szorgalmazta is és jog szerint nem is adhatta, mert azokat Basta (fentebb közölt pátensével) maga adományozta Szeben városának !

1394.

Prága, 1603 szeptember 25.

Rudolf császár Bastának.

Küldjük Bochkai István hozzánk beterjesztett kérvényét restitutionem bonorum suorum in Transylvania existentium causa, *hogy megvizsgáld s tégy jelentést felőle.*

(Elveszett v. lappang ; Basta 1479. sz. a. válaszából.)

---

[1] Ez úgy értendő, hogy a meghalt Keserű János hátramaradt özvegye ; Perneszi Erzsébet.

1395.

Bécs, 1603 szeptember 27.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta soll zu Erledigung Caspar Blarrer und M. Johann Lotter zu Ranzion 6000 Lüffel Salz verordnen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 94. No. 97.)

1396.

[Brassó, 1603 szeptember 28.]

Brassó város tanácsa Bastának.

Placuit Ill^{mae} Do. V^{rae} generosum dominum Jacobum Beaurieu, cui curam et regimen urbis huius commendavit, ad nos mittere ;[1] *mely irántunk való különös gondoskodását és kegyét hálásan köszönjük. De a mi elhunyt biránk*[2] *hátrahagyott vagyona összeirását illeti,* cum autem ipsum iudicem (piae memoriae) nostrum privatim pro sua persona contra Sacram Caesaream Regiamque M^{tem} nihil fecisse aut cum hoste nuper in hanc provinciam ingresso tractasse sciamus *könyörgünk, éreztesse velünk kegyességét.*

(Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 164—165. l.)

1397.

Prága, 1603 október 1.

Rudolf császár Bastának.

Solle Hans Fendrichen Moser zu mehrerem befürdern.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 3.)

---

[1] Ez szeptember 27-én ért Brassóba s így a városi tanács levelét másnapra helyezhetjük.

[2] Hirscher Bálint volt.

1398.

Marsinai tábor, 1603 október 2.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Adják át a jezsuitáknak lerombolt templomuk helyébe a (nagy) templomot összes javaival együtt.

Quoniam ecclesiam pro ecclesia a vobis destructa Reverendis patribus Societatis Jesu possidendam dedimus et concessimus, quare necesse est omnia adiuncta, quae antea fuere, adiungantes, etiam in praesenti, *rendeljük,* ut non solummodo molendinum, sed etiam hortos, vineas et alia omnia ad domum parochialem et ecclesiam pertinentia vel pertinere debentia *adjátok át a pátereknek.*

Hátlapján egykorú kézzel : Pater jesuita uraim hozták.[1]

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 236. l.)

1399.

[Bécs,] 1603 október 4.

Mátyás főherczeg Bastának.

Védje meg enyingi Török István pápai főkapitány vajdahunyadi várát és birtokát.

Aus dem Beischluss hiebei hast du mit mehrerem gehorsambist zu vernehmen, was der Röm. Kais. Mt. Oberhaubtmann zu Papa, Stefan Török von Enying Freiherr bei uns wegen Beschützung seiner Güeter und Diener in Siebenbürgen gehorsambist angebracht und gebeten hat. Weilen er dann in Ihr Kais. Mt. Diensten sich in Hungern aufhält und wir ihne von seiner Oberhaubtmannschaft zu Papa dieser Zeit abwesig zu sein nicht bewilligen künnen, er also selbst gedachte seine Güeter nit besuchen, noch schützen kann, also befelchen wir dir hiemit genädiglich, gedachtes Török Diener, als Franciscum Somlyai und Paulum Krakai, so er auf sein

[1] Ezt a kolozsvári városi ó-levéltár eredetijéről írtuk ki.

erblich Schloss und Guet Huniad in Siebenbürgen hat, sambt allen demselben zugehörenden liegenden und andern Güetern, damit sie von menniglich unbeschwert gelassen werden, gueten Beistand und Schutz zu erzeigen und ihne und die seinigen bei rechtmässigen ruehigen Possess zu erhalten ; etc.

Geben den 4. Octobris 603.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Oct. 13. Reg.)

1400.

Prága, 1603 október 7.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Gondoskodjanak róla, hogy Reichel György Ganz József felsőmagyarországi fizetőmesterrel jó összeköttetésben álljon.

Nachdem ein Notturft sein will, dass der Georg Reichel mit unserem Feldtzahlmeister in Oberhungern und g. l. Josephen Ganz guete Correspondenz halte, und seines Einnembens und Ausgabens herausberichten, die Zahlungs- und Lehens Register des Kriegsvolks, und sonderlich desjenigen, so sonsten ordinarii in Oberhungern und in dasselbe Feldzahlamt gehört mit ernenntem unserem Feldtzahlmeister, dem Ganzen fleissig communicire, damit man ein verlässliches Wissen haben möge, was solches Kriegsvolk für Zahlung und Lehen in Geldt, Proviant und anderm empfangen, die Abreitungen darauf gestellt, und zu Schaden aus Unwissenheit nichts übersehen werde, als befehlen wir euch hiemit gnädiglich, dass ihr ihme Reichel dahin haltet, dass er solchem fleissig nachkombe und ihme, Ganzen monatlich seines Empfangs- und Ausgebens specificirte Auszüge überschicke, und mit ihme correspondire, wie er Ganz, dann soviel bemeltes Kriegsvolk betrifft, auch dergleichen gegen ihme thuen würdt und solle, weil solches zu unsers Oberhungerischen Feldtzahlambts Richtigkeit gereicht ; etc.

Geben in Prag, den 7. Octobris. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 262'.)

1401.

Almaszegi tábor, 1603 október 8.

Basta teleki Donáth György háromszéki kapitány részére.

Hűsége jutalmául neki adományozza a hűtlenné vált Aporok s a kihalt Nemes-család jószágait.

Memoriae commendamus, *hogy megtekintvén* generosi Georgii Donath de Telek, capitanei trium sedium Siculicalium Sepsi, Kizdi, Orbai *kivált* in expeditione adversus Moisem Zekelii suscepta *tett hűséges szolgálatait,* totales et integras portiones possessionarias in possessionibus Felső Torja et Hidvég cum domibus et [cur]iis nobilitaribus [in] eisdem, item Szárazpatak, Kratna, Pesselnek et Kantafalva in comitatu Albensi, nec non Alsó Torja, Markosfalvaque in Kizdi . . . ac Szotyor in Sepsi sedibus Siculicalibus existentibus habitas, quae alias quondam Laurentii et Joannis Apor senioris de Felső Torja, ac alterius Johannis similiter Apor iunioris de Alsó Torja, et Michaelis Nemes de Killyén praefuissent, sed ex eo, quod praefati Laurentius et Joannes [Apor] senior, ac Joannes similiter Apor iunior *a többi erdélyi nemesekkel a császár ő Felsége ellen fegyvert fogtak,* dictus vero Michael Nemes in semine defecisset *s így birtokaik ő Felsége s a mi rendelkezésünk alá jutottak ; etc.*

(Székely oklevéltár IV. k. 162—164. l. — Javítva, Basta nagypecsétjével megerősített eredetijéről, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum levéltárában.)

1402.

Bécs, 1603 október 8.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. A török Erdély felé közeledéséről való hírei hamisak voltak. Ezért nem kap segélyhadakat. A keresztyén seregek Buda alatti győzelme a törökön.

Aus was bedenklichen Ursachen nicht rathsamb, dass theils des Kriegsvolks, welches sich under deinem

Befelch befindet, viel weniger dasselbige ganze Kriegsheer von den Siebenbürgischen Granizen weit absentiren oder mit dem underhungerischen Kriegsherr coniungirn solle, haben wir aus deinem gehorsambisten Schreiben vom 18. verwichenen Monats Septembris vernuhmen [1] und wirdet nunmehr, weil es so spat im Jahr ist, bei deiner Meinung gelassen, wöllest aber in allweg dahin gedacht sein, damit dennoch mit dem allbereit versambleten Kriegsvolk wider des Feinds Dition was Fürnehmes tentirt und ferrers die Zeit und der Kriegsunkosten vergebens nicht zuegebracht werde, hierzu Gelegenheiten nicht manglen, sonderlich weil weder der Scrivano (wie dir von schlechten, gefangenen Personen fürbracht worden,) noch der Serdar mit des Türken Macht gegen Siebenbürgen nicht ziehen und also desto weniger Widerstandt finden würdest; wie dann das Türkische Heer und der Scrivano doch ausser den Tartarn, welche vielleicht gegen Siebenbürgen oder Oberhungern streifen möchten, underhalb Ofen an der Thonau gelägert, von Ihrer Kais. Mt. Kriegsheer daselbst aufgehalten würdet und dem Feind den 28. Tag Septembris mit Gottes gnädigen Beistandt in die 6000 der besten theils Janitscharn und Türkischen Pferdt erlegt worden.[2]

Die fünfzehn Fähndl teitschen Knecht, die man dir hätte zueschicken sollen, sein auf Ihrer Kais. Mt. Befelch, als man befunden hat, dass der Serdar mit dem Türkischen Kriegsheer Ofen zueziehet, hervorn aufgehalten worden, unsers Erachtens aber kannst auch ohne dieselben mit dem Kriegsvolk, welches under deinen Befelch ist, wider den Feindt was fürnehmen; etc.

Geben den 8. Octobris 1603.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár HKR. 1603. Oct. No. 37. Reg.)

---

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.

[2] A keresztyén seregek e budai győzelmét a *Magyar hadi krónika* II. k. (Budapest, 1897.) 152. l. e szerint tévesen teszi szeptember 29-ikére.

1403.

Prága, 1603 október 11.

Rudolf császár Bastának.

Sürgősen tegyen jelentést Leka aga követelései ügyében.

Du wirdest dich ohne allen Zweifel gehorsambist wohl zu erindern wissen, was massen wir dir zuvor und letztlich den 13. jüngst abgelofenen Monats September zu erst anbefohlen haben,[1] dass du uns in Gehorsamb ehist erinnern solltest, ob Leka Aga, wallachischer Abgesandten wirklich bei uns nit etwan mit bestimbter Besoldung allda in Siebenbürgen in unsern Kriegen gedient habe und von welcher Zeit an, denn wenn dem also sein sollte, so wären wir ihme die monatlich bewilligte 100 Thaler, darumb er in Unterthänigkeit bei uns zu mehrmalen anhalten thuet, zu entrichten nit schuldig, sintemal sich dieselbig nur auf die Zeit verstehen, zu welcher er keine andere Besoldung haben würde. Dieweil aber uns von dir deswegen nichts zukam und er, Leka Aga umb Bescheidt und der Bezahlung uns täglich anhalten thuet, als befehlen wir hiemit widerumb gnädigist, du wollest nunmehr den begehrten Bericht herausbeferdern; etc.

Geben Prag, den 11. October 1603.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. ltár, Hoffinanzen 13631.)

1404.

Prága, 1603 október 29.

Rudolf császár Bastának.

Basta soll berichten, da der Schlesischen Reuter Abdankzeit vorhanden, was er davon vermeint mit Notturft zu sein über Winter drinnen zu erhalten. — Basta soll dem Armeni Peter aus denen Ihrer Mt. anjetzo heimbgefallenen Güetern in Siebenbürgen mit irgend einem Güetl, davon er sich erhalten künne, versehen. — Basta solle Aluisio Radi-

---

[1] Közöltük e kötet 1374. sz. a.

brati das ihme hievor conferierte Güetl in Siebenbürgen nochmals einraumen oder wo darwider Bedenken fürfallen möchte ihne in ander Weg mit einem Güetl versehen.[1]

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 29—31.)

1405.

Almaszegi tábor, 1603 október 31.

Basta védőlevele Kemény Boldizsár részére.

Memoriae commendamus ... quod cum generosus dominus Balthasar Kemény de Lándor ad gratiam et misericordiam Sacrae Caesareae M^{tis} *tért, könyörgésére védelmünkbe fogadtuk s birtokaiban másokkal is megvédelmeztetjük.* Quod autem ad bona illius attinet, universa et quaelibet ipsius bona tam mobilia, quam immobilia desupra quarta parte antelatorum bonorum ipsius fisco praedictae Sacrae Caesareae M^{tis} adiicientes,[1] iusto tamen et legitimo titulo antea ab ipso possessa, *neki adományozzuk.*

(Magyar Történelmi Tár XVIII. kötete 34—35. l.)

1406.

Prága, 1603 október 31.

Miksa főherczeg Bastának.

Huszti adományát illető kérését teljesítve, gratulál új czíméhez, kérést is fűzvén hozzá.

Cum ante aliquot dies a Sacra Caesarea M^{te} domino ac fratre nostro carissimo accersiti huc venissemus, id nobis curae duximus, quod literis abs te haud multo ante rogati fueramus, ut nimirum, quae tibi a Sua M^{te} contigit gratia comitatus ac tituli Hustiensis integra et absque defalcatione sustentandi praesidii fieret; depre-

[1] Ez a három rendelet egy napról lévén keltezve, helykímélésből összevontan közöltük.

[1] Ezt a szeptember elején tartott dévai országgyűlésen végezte így Basta.

hendimus tum apud Caesarem ipsum, quam Camerae praesidem,[1] in eo tibi iam gratificatum esse. Itaque, uti optamus tibi accessionem hanc prospere evenire, sic etiam de aucto honoris titulo benigne gratulamur, maioraque felicitatis incrementa virtuti tuae digna tibi a Deo conprecamur. Quia vero in tali successu aliorum quoque benemeritorum rationem habere verae humanitatis esse arbitramur, ideo tibi praesentes duos Petrum Armenium et Aloisium Radibratum, quorum industria, fides atque varii cum periculo vitae exantlati labores in Suae M^tis servitiis, aeque tibi ac nobis nota sunt, commendare voluimus, quandoquidem occasio et facultas nunc sit, ut et illis de possessiunculis ipsorum conditioni congruentibus in Transylvania prospectum esse velis; etc.

Datae Pragae, ultima Octobris. Anno 1603.

(Fogalmazvány, innsbrucki ht. ltár, Ambraser Akten.)

1407.

Lippai tábor, 1603 november 1.

Basta Besztercze város tanácsának.

Es kombt hiemit unser Hofmeister, welcher das Geld, so Ihr uns schuldig zu thun, einbringen und von euch abfordern solle. Welchen Ihr nit allein solch Geldt zuestellen wollet, sondern auch im Übrigen, was er euch von unsertwegen anzeigen wird, völligen Glauben und Assistenz geben; etc.

Datum Feldtlager bei Lippa, den 1. Novembris 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1408.

Almaszegi tábor, 1603 november 4.

Basta Borbély György és társai részére.

Küldi Rácz Györgyöt, hogy vele bántatlanúl hozzá jöhessenek ő Felsége hűsége alá.

Quoniam frequenter hucusque modo de tuto et securi itinere providerimus se ad nos venturos promise-

---

[1] A prágai udvari kamara elnöke Unverzagt Farkas volt.

runt, expedivimus generosum dominum Georgium Rácz ad Dominationes vestras, qui, ut secure venire ad castra usque ubi nos fuerimus possint comitetur. Hortamur Dominationes vestras omnes, qui ad Sacrae Caesareae M^tis gratiam confugere statuerunt, ut cum praefato domino Georgio Rácz venire ad nos et lenitatem Suae M^tis ne recusent. Felicissime valeant.

Datum ex castris ad possessionem Almaszeg positis, die 4. mensis Novembris. Anno Domini 1603.

Külczíme : Generosis ac egregiis Georgio Borbély caeterisque nobilibus Transylvanis nunc in Karánsebes existentibus. Dominis amicis nobis honorandis.

(Eredeti, a marosvásárhelyi széki gróf Teleki-nemzetség levéltára gr. Teleki Sándor-féle osztálya B. 269. sz.)

Megjegyzés. Basta e védőlevelét a hazájukba visszatérni vágyó erdélyi nemesek maguk kérték Gyulafi Lestár által, kivel Bethlen Farkas egész oratiót mondat el s közöl (Erdélyi történelme V. k. 507—511. l.,) melyet azonban, minthogy arról, hogy tényleg elmondta volna, nincs hiteles tudomásunk, — sőt még arról sem, hogy valóban Gyulafi járt-e Bastánál kegyelmet kérni a kimenekült nemesekért — elhagytunk.

1409.

Lippai tábor, 1603 november 6.

Basta Jell Lénárt huszti főkapitánynak.

További rendeléséig ne tegyen a megyébe alispánt.

Gleich heunt bekomm ich Schreiben von Herrn Präsidenten Herrn Unverzagt, darinnen er mir wiederum andeutet, dass Ihre Kais. Mt. sich allergnädigst resolvieret, mir Hust sammt dem Comitatum Marmaros zu geben, und derowegen wolle der Herr keinen Vice-comes allda in Marmaros nit einsetzen bis auf weitere meine Erinnerung. Solche Freundschaft verschuldt ich ihm anderweg ; etc.

Datum Feldlager bei Lippa, den 6. November 1603.

Külczíme: Dem Edlen und gestrengen Herrn Hansen Lienhardt von Jell, Röm. Kais. Mt. Oberhaubtmann zu Hust, meinem sonders lieben und gueten Freunde etc.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1603. Nov. 73. Exp.)

1410.

Almaszegi tábor, 1603 november 7.

Basta Szörény vármegye rendeinek, Karánsebes és Lugos város tanácsainak.

Mivelhogy mü Horváth Simonnak, császár ő Felsége bizonyos számú rácz vitézinek kapitánjának adtuk a karánsebesi és lugosi főkapitánságot, *rendeljük,* hogy neki engedelmesek legyetek *s kezébe adjátok,* ha valahun valami jövedelme annak az tisztnek volna ; etc.

(Pesty Frigyes : Krassó vármegye története IV. k. 233. l.)

1411.

Almaszegi tábor, 1603 november 7.

Basta Hoffman György szepesi kamaratanácsosnak.

Értesítem, hogy a Breuner-féle gyalogság megtagadta az engedelmességet, sőt lázadásra készül, s ha sürgősen zsoldot nem kapnak, nagyobb baj is lehet belőle.

(Elveszett v. lappang ; Rudolf császár 1432. sz. a. leveléből.)

Megjegyzés. A német katonák lázadásának egyik oka az volt, hogy a hirtelen beállott hidegben nem akartak s nem tudtak szolgálni. De Basta szemükláttára egy fára köttette három társukat, a főrendzavarókat s felszedve táborát, megindult vissza Erdély felé.[1]

1412.

Tótvárad, 1603 november 11.

Basta Hoffman György szepesi kamaratanácsosnak.

Jelentem, hogy a Breuner-féle gyalogosok fellázadtak fizetetlenségük miatt s csak úgy bírtam őket lecsendesíteni, hogy minden zászlóaljuknak ezer, összesen tehát 15.000 forintot igértem, minek megküldését sürgősen kérem.

(Elveszett v. lappang ; Rudolf császár 1417. sz. a. válaszából.)

---

[1] Bőven ismerteti Spontoni id. m. 250—251. l.

1413.

Prága, 1603 november 13.

Rudolf császár Bastának.

Radul havasalföldi vajdának 120 ezer tallért utalt ki hadak tartására s neki meg tisztjeinek különböző ajándékot küld.

Nachdem wir dem Radul Waida in der Wallachei, hundert und zwanzigtausent Thaler, zu Bezahlung des durch ihme drinnen haltenden Kriegsvolks erfolgen zu lassen bewilligt, darann dir auf den nägstkünftigen Monat Decembris fünf und fünfzig Tausent, und mit den fünf Tausent Thaler, welche seinen, des Waida allhier gehabten Abgesandten auf Zehrung zu ihrer Wiederzurückreis in Abschlag erlegt worden, und also Sechzig tausent Thaler sambt einer Truhen mit Silber, und einer mit Edlgestein versetzten Ketten, darann unser Bildtnus, auch einer Ketten von Zweihundert Cronen Werth für des Radul Brueder Preda Busesti, Ban in Kralowia,[1] und dreizehen Trinkgeschier, jedes von hundert Thalern Werth für 13 Boiarn und Capitainen zu einer Verehrung umb ihrer Treu und Standthaftigkeit willen zuegebracht, und die übrigen 60.000 Thaler inner zwei Monat hernach oder auf ehender, da es sein kann, hienein gerichtet werden sollen; als befehlen wir dir hiemit gnädiglich, wann dir solches Geldt und die Verehrung zuegebracht, dass du sie alsbaldt durch eine vertraute qualificirte Person, die sich auch bei dieses Kriegsvolks Bezahlung in allweg befinden solle, sambt den Fahnen und den Praesenten umb mehrers Ansehen willen dem Radul zueschickest und obwohl auch ihme Radul 24.000 Thaler, so er vorhero von der Cronstadt empfangen, an der obberüerten Summa der 120 m. Thaler abgezogen werden sollen, immassen er Radul selbst sich solches zu beschehen erboten haben solle, so wöllen doch wir dir hiemit heimgestellt haben, zum Fall es nit füeglich sein könnte, und du Bedenken

[1] A Romániában fekvő mai Craiova, a régi krajovai bánság székhelye.

hierwider hättest, dass du es underlassen, und also die 115.000 Thaler sambt berüerten Praesenten völlig hinausgeben und ihme folgen lassen wollest; etc.

Geben Prag, den 13. Novembris. Anno 1603.

(Hiv. más. a bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 289. l. és fogalmazványa a Hoffinanzen 13632. sz.)

1414.

Prága, 1603 november 17.

Rudolf császár Bastának.

Herr Georg Basta solle Ihrer Mt. hinein nach Siebenbürgen undter andern verordneten Commissari, Niclassen von Burghaus in seinen Für- und Anbringen, was Cameralia betrifft, vollständigen guten Glauben geben und ihme auf alle Fall gute Assistenz leisten.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Protokollbücher 1603. B. fol. 669.)

1415.

Gyulafejérvár, 1603 november 18.

Basta védőlevele Kornis Boldizsár részére.

Quoniam nos possessionem Szent Pál in sede Siculicali Udvarhely, Szent György, Gyalakuta, Szent Anna, in sede Siculicali Maros, et Vesszős, in comitatu de Küköllő, Mag[ci] domini Balthasaris Kornis de Ruzka, incolas et universa, ac quaelibet eorum bona in Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis], domini nostri clementissimi, et nostram recepimus protectionem, tutelamque specialem, contra omnes militum impetitiones et violentias defendere ac liberare volentes, ***rendeljük, hogy a megnevezett jószágokat bántani*** vel ad frumenti, aut aliarum rerum exactiones cogere et compellere, aut in eisdem cum exercitu manendi causa condescendere praesumat vel ausit, modo aliquali, sub gravi indignationis nostrae poena; etc.

Datum Albae Juliae, die 18. Novembris. A. D. 1603.

Hátlapján egykorú kézzel: Protectionales super bonis Siculicalibus.

(Eredeti, gr. Kornis cs. ltára, 36. fiók f. 4. No. 13. Kolozsvár.)

1416.

Gyulafejérvár, 1603 november 18.

Basta adománya Sárközi Máté és testvérei részére.

Almád-apáti nemes Sárközi Máté, Miklós és István részére ő Felsége, a császár iránt több helyen és különböző időkben tanusított hűségökért adjuk a szecskei részbirtokot Doboka vármegyében,[1] mely azelőtt Bánrévi János tulajdona volt, de most, hogy halálával családjának magvaszakadt, visszaszállott a kincstárra; továbbá Deésen egy nemesi udvarházat, mely előbb radnóti Szántai Mihályé volt, de mivel a császár ellen kardot rántott a nemesekkel s magát e tartománytól elválasztván a török hatalma alá adta, hűtlensége következtében jószágát elvettük s az említetteknek oly kedvezménynyel adjuk, hogy utána semmi egyházi adót ne fizessenek, még katholikus papnak sem.

(Kádár József polgári iskolai igazgató kivonata; eredetije meg volt Mihály Ferencz levelesládájában, Désen.)

1417.

Bécs, 1603 november 18.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta et Waivodae Wallachiae wirdet Martin Wolff Steinberger, gewesener Rittmeister umb Hilf zu seiner Ranzion commendirt.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 209. k. 98. No. 51.)

1418.

Gyulafejérvár, 1603 november 19.

Basta Szeben város tanácsának.

Gondoskodjék az átutazó Ribisch kapitány élelmezéséről.

Magnificus Gottfried iunior Ribis supremus capitaneus peditum, proficiscitur ex annuentia nostra in

[1] Alőr története keretében említve Szolnok-Doboka vármegye monográfiája V. k. 332. l.

Fogaras. Ideo Dominationibus vestris authoritate nostra plenipotentiali committimus et mandamus, ut in transeundo apud vos de commeatu ipsi cum militibus suis prospicere debeant et teneantur; etc.

Datum Albae Juliae, die 19. mensis Novembris. Anno Domini 1603.

(Eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1419.

Prága, 1603 november 21.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Adjanak Örmény Péternek valami erdélyi birtokot.

Wir haben unserem Hofdiener und getreuen lieben Armeni Peter, umb deren uns geleisten Treu, gehorsamen und nützlichen Dienst willen aus denen uns jetzt in Siebenbürgen heimgefallenen Güetern irgent ein solches Güetel einzuraumben gnädigist bewilliget, dardurch er seiner geleisten Dienst ergetzt, auch sich weiter in unsern Diensten gebrauchen zu lassen Ursach nemben müege. Befehlen derowegen euch hiemit gnädiglich, *hogy neki valamelyes jószágot adjatok.*

Geben Prag, den 21. Novembris. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 291.)

1420.

Prága, 1603 november 22.

Rudolf császár Bastának.

Tegyen jelentést, miként lehetne a Leka agának kárpótlásul adott havi 100 tallérnyi járadékot megtakarítani.

Du hast dich gehorsamist zu erinnern, wasmassen wir des jetzigen Wallachischen Waiwoden zu uns hiehero gefertigten Abgesandten, dem Lekae Agae wegen seiner uns, bei Übergebung Keöwar und Samos Uiwar, auch anderen geleisten Dienste halber, monatlich hundert Thaler

so lang zu reichen gnädigst bewilligt, bis er in andere Wege mit Diensten versehen, oder sonst gebraucht werden könnte. Dieweil er dann anjetzo bei uns um völlige Bezahlung angeregter 100 Thaler underthänigst anhalten und bitten thuet, wir aber gehorsambst berichtet worden, dass er under dessen, seit ihme solche Bewilligung beschehen, auch anderst wohero sein Underhaltung gehabt dahero nun diese 100 Thaler, weil die conditioniert gewest, nit unbillich gefallen wäre; als befehlen wir dir hiemit gnädiglich, *hogy számolját le* mit ihme, Leka Aga, wann er dahin kombt *és legyen rá gondod,* dass ihme der Ausstandt, so weit er sich erstrecken möchte, etwa drinnen bezahlt, oder solches der Zipserischen Kammer zu thuen angedeutet werde, *mi végett mi is írtunk a kamarának;* wollest du auch dahin bedacht sein, ihme, Aga etwa zu unsern Diensten, darzue er tauglich, deren Enden zu befürdern und zu gebrauchen, damit solche Pension der monatlichen 100 Thaler aufgehebt und erspart werden möchten; etc.

Geben Prag, den 22. Novembris. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 293'.)

1421.

Kolozsvár, 1603 november 26.

Basta bedegi Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Melchior Rottwitz uram adá értésünkre, hogy Kegyelmed Tholdy István jószágát, melyet ő Felsége az mi kegyelmes urunk római császár ő Kegyelmének conferálta, elfoglalta volna. Azért Kegyelmedet szeretettel kérjük és intjük is, hogy az felől megnevezett exponensnek mindennemő Tholdy István jószágát remittálja, és ha kik háborgatnák is benne, azok ellen is oltalmazza. Eandem feliciter valere cupientes.

Datum Claudiopoli, 26. Novembris. A. D. 1603.

Külczíme szerint Nyári Pál immár Középszolnok vármegyének is főispánja, sőt királyi pohárnok (pocillator) is.

(Eredeti, gróf Zichy-ltár, Zsély; Prot. K/3. fasc. 219. No. 300.)

1422.

Kolozsvár, 1603 november 26.

Basta Mátyás főherczegnek.

Miért volt kénytelen feloszlatni seregét, mely semmi szín alatt nem akart Erdélyben telelni. Megmaradt hadainak szétosztása. Gondoskodjanak zsoldról, pénzről, mert a nélkül Erdélyt nem tarthatja meg.

Ho tardato alquanto più del dovere in scrivere a V. A. Serma della dissolutione dell' essercito, che seguì alli otto di questo,[1] a causa che li Alemanni dil colonnello Prainer nell' istesso tempo pigliorno le bandiere, et in tutti i modi se ne volevano con esse venire a Vienna; dicevano: a ricercar il lor pagamento, et io considerando il grave danno, che ne poteva seguire, insieme con altri inconvenienti, operai tanto, che li ho ricondotti in Transilvania con haverli dato mille tallari per compagnia et con promessa, che se sin' alla festa de »I tre Re«, che sarà a 6 di Gennaro, non verrà altra resolutione della Maestà Sua, ch' essi se ne possino uscire dal paese. Io feci grandissima resistenza per non venire a questa promessa, ma non potei far' altro, a talche in ogni modo conviene, che Sua Maestà quanto prima comandi, che si trovino mezzi da poterli dar sodisfattione. E caso, che le cose andassero alla longa più del detto termine, sarìa bene scrivere loro che dovessero haver pacientia et non moversi dalla provintia sotto gravi pene, perchè con vietare suddetta Maestà, che non si partino, io verrei a sodisfare alla parola mia, dove dice: *se non vien' altra resolutione da Sua Maestà.* E tra tanto essi non volevano in conto niuno lasciarsi dividere, et a gran pena mi hanno concesso quattro compagnie per venire a Claudiopoli et le altre dieci compagnie si trattengano nel contorno di Cibinio, aspettando il termine già detto. Gli profersi tutte le città Sassone per inver-

---

[1] Miként Basta 1411. sz. a. leveléből tudjuk, a lázadás már 7-én kitört almaszegi táborában, hol úgylátszik másnapra nyomhatta el szigorúságával, meg igéreteivel.

nare, ma non l' hanno voluto intendere, di modo che sopra questo starò aspettando resolutione.

E perchè questi Transilvani non cessano di tentare cose nove, dubitando di qualche improvvisa intrata de' nemici, ho ritenuto su le frontiere di Lugas, Lippa et contorno da tre millia Razziani, con dar solamente qualche soldo a i capitanii et mille Haiducchi che resideranno in Zazvaros; questi sono trattenuti a tre tallari il mese per soldato. Ho ripartito anco altri Haiducchi verso un luoco detto Keresbagna e Belenes; questi non havranno soldo alcuno, se non si presenta occasione, di modo che son andato assicurando le cose al meglio che ho potuto. Ho ripartito anco la cavalleria Vallona et quella del Flanz qua e là per la provintia.

Incamminai la cavalleria di Slesia verso Varadino et convenni con essi che dovessero aspettar in detto contorno sin' al giorno di Santa Caterina che fu hieri, et hoggi è comparso il colonnello Rottwitz, il qual dice tener ordine da i Stati di Slesia di fermarsi un mese più del solito, del quale sin' al giorno d' hoggi n' è passato la metà, e per ogni buon rispetto li farò fermare, dove si trovano per questi 15 giorni, che li restano, e poi li lasciarò andare per il suo viaggio, già che sono tanto diminuiti, come mai siano stati, a causa de i gran patimenti, che si sono havuti, et il ritenerli più oltre, a mio parere sarìa spesa buttata, e senza dubbio 2 m. Haiducchi sariano per hora più a proposito.

La assecuratione di questa provintia sin' al tempo novo non consiste in altro che in tener o quì, o in Cassovia 30 o 40 m. tallari apparecchiati per ogni evento, acciò che movendosi il nimico, come fece l' anno passato, con essi si possi far leva d' Haiducchi, che per una necessità saranno buoni, poichè non si può haver altra gente, e senza questo dubitarei delle cose nostre.

Ho levato dalli presidii tutte le compagnie dil Prainer et postovi quelle dil Ribisch, quali si siano, che per dir' il vero, sono molto scarse, et in ogni modo converrìa rinforzarle, altrimenti i presidii restariano molto sforniti per la continua mortalità che regna fra essi.

Raccordo a Sua Maestà et a V. A. Ser^{ma} la promessa che fece il commissario Khrausenegg alla cavalleria Vallona che fu, che per tutto il mese di Novembre se li sarebbe data sodisfattione dil pagamento, sarìa bene rimediarci, acciò che con questa occasione degl' Alemanni non facessero essi ancora qualche mottivo. Dico questo per debito mio et spogliato d' ogni passione, perchè alle volte sarìa molto meglio non promettere, se poi non si ha da mantenere.

Hieri sera hebbi nova, che Barbier Geörg insieme con alcuni altri rebelli, ch' erano a Karansebes se ne venghino a ritrovarmi; staremo a vedere ciò che dicano, et del tutto l' A. V. Ser^{ma} ne sarà avvisata; etc.

Di Claudiopoli, li 26 di Novembre 1603.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1603. Dec. 96. Exp.)

1423.

Prága, 1603 november 27.

Rudolf császár Bastának.

Giorgio Basta wirdet erinnert der Eroberung Hatvan[1] *und dass man Erlau noch belagern werde, mit Befelch dem Feldmarschalch Rusworm von seinen in Siebenbürgen habenden Haiduggen von 4 bis in 5 oder 6000, desgleichen etwas von Reiterei zu Hilf zu schicken.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 69.)

1424.

Kolozsvár, 1603 november 28.

Basta Szeben város tanácsának.

Fizessék meg hátralékos tavalyi és idei adójukat.

Monitae sunt antehac quoque prudenti et circumspecti Dominationi V^{rae}, ut censum Sancti Martini anni proxime praeteriti per easdem et reliquas civitates debi-

[1] Hatvan még szeptember 30-ikán visszakerült a császári hadak birtokába s így róla való értesülése meglehetősen késett

tum exsolverent. Quod cum necdum factum et iam alter quoque praesentis anni Sancti Martini terminus efluxerit, Do. V^{ras} prudentes et circumspectas requirimus, curent, ut quae dicti census nomine debent praestent.

Restare quoque dicuntur apud Do. V^{ras} ratione vigesimae pro anno praeterito floreni mille, quos similiter, ut administrent requirimus ; etc.

Datum Claudiopoli, 28. Novembris. Anno 1603.

(Eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1425.

Kolozsvár, 1603 november 28.

Basta Beszterce város tanácsának.

Engedjék szabadon ki- s bejárni a moldovai kereskedőket.

Quoniam mercatoribus Moldavis facultatem exercendi in Transilvania mercaturam dedimus, authoritate nostra plenipotentiali vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut ipsos libere ingredi patiamini, et impetitores, si qui sint vel eorum turbatores comprehendere, nosque de illis certiores deinde reddere, immo quando legati Ill^{mi} domini Jeremiae eo pervenerint, ipsos comitari et de securo itinere prospicere modis omnibus debeatis ac teneamini ; etc.

Datum Claudiopoli, die 28. Novembris. A. D. 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1426.

Prága, 1603 november 28.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Fizessék meg apránként Radibrot Alajosnak azt az összeget, melylyel neki még a császári kincstár tartozik.

Demnach wir unseren Hofdiener und g. l. Alouigi Ratibrati wegen aufgewendten Unkosten noch einem Rest von drei Tausent fünfhundert neun und achtzig

Thaler schuldig sein, dessen wir ihme aus denen Siebenbürgischen Völligkeiten oder denen Einkommen daselbst zu befriedigen gnädigist bewilligt; als ist hiemit unser gnädigister Befehl an euch, dass ihr ihme, Radibrati berüerten Ausstandt der 3589 Thaler, im Fall er anders seines praetendierenden Verlusts und erlittenen Schadens, auch dieser Praetension halber nicht etwa in Siebenbürgen oder Wallachei bereit Güeter empfangen, nach und nach aus ermelten Völligkeiten oder Einkomben richtig machen und bezahlen lasset; etc.

Geben Prag, den 28. Novembris. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 302.)

1427.

Kolozsvár, 1603 november 29.

Basta Névtelennek Prágába.

Jelentem che le cose passano bene et quietamente *s nyoma sincs az erdélyiek nyugtalanságának.*[1]

(Kivonat, római vat. Borghese-ltár III. 51. a. köt. 386. l.)

1428.

Kolozsvár, 1603 deczember 1.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Rendeljen végzést három kolozsvári polgár ügyében.

Kondort István, Teicz[1] János és Simon Akatius, Kolosváratt lakók, találtak meg minket könyörgések

---

[1] Ezt olvasói megnyugtatására azért közli 1603 november 22-én egy prágai híríró, mivel: s' era sparsa una nuova, scritta da Cassovia con lettere de 28 del passato che li Transilvani col fomento et aiuto de' Turchi et Tartari di nuovo si fossero sollevati et havesse combattuto et rotto il Basta et tagliatolo a pezzi, con molti de' suoi et Zechel Moises fosse ancora vivo fra Turchi in Temisvar.

[1] A Teutsch névnek magyaros irásmódja.

által jelentvén, hogy ez elmult napokban néminemő arestáltatott marha felől Kegyelmetek előtt teljességesen az causajok decidáltatott volna, melyről Kegyelmetek sententiája is nállok extálna. Hagyjuk azért . . ., hogy mindjárást iuxta continentiam sententiae ac decisionem iuris Kegyelmetek az usus szerint executiót tegyen ; etc.

Datum Claudiopoli, 1. Decembris. Anno 1603.

(Eredeti, Kolozsvár ó-levéltára III. fasc. 63. sz.)

1429.

Kolozsvár, 1603 deczember 2.

Basta kiváltságlevele Dés város részére.

Katonai fuvarozást és élelmezést, malomvám elvételét és piaczi árúk harminczadolását illető visszaélések megszüntetésére.

Ex humillima relatione universarum incolarum et inhibitorum oppidi Dees intelleximus, qualiter ipsos diversi, variique milites ad exhibitionem equorum, bovum, curruum ciborumque et potus, aliorumque victualium, etiam in hac summa inopia et angustia cogerent et compellerent ; insuper non deessent quoque quidam, qui molendinum in territorio dicti oppidi super fluvio Zamos extructum, visto suo proventu defraudando ipsis adimere vellent et niterentur ; tandem ea victualium genera, quae a diversis accolis variis ex locis huius ditionis comportantur, contra antiquum oppidi morem et consuetudinem, nonnulli tricesimare intenderent, in praeiudicium, damnum et detrimentum ipsius oppidi valde magnum, supplicarent nobis iidem exponentes humillime, ut nos circa praemissa de opportuno remedio benigne providere dignaremur, quorum supplicatione tanquam iusta exaudita et admissa, volentes huiusmodi defectibus ipsorum succurrere, ideo vobis . . . mandamus firmiter, ut visis praesentibus, antefatos exponentes a modo in posterum ad nullam equorum, bovum ciborum et potus, vel vero currus, aliorumque victualium administrationem et exhibitionem nullus omnino verbum[1]

[1] Röviditve így: vrm.

cogere et compellere, aut fructum memorati molendini sibi vendicando et usurpando ipsis adimere et auferre, vel vero solita, ac debito defraudare proventu; superque praetacta victualia ab oppidanis et paganis hinc et inde collecta ac adducta, contra antiquum oppidi ritum, morem et consuetudinem, tricesimaturum aliquam novam inducere instituereque et exercere, vel quovismodo adimere praesumat, nec ausit ullo modo, hoc tamen non intermisso, quod, si qui vel a Sua M[te], vel vero a domino generali Cassoviae locumtenenti ad nos in Transilvaniam, vel a nobis et praedicta Caesarea M[te] commissarios nobiscum existentibus aliquem in locum expeditis equos et currus, aliasque res ad iter necessarias suppeditare debeant et teneamini; etc.

Datum Claudiopoli, die 2. m. Decembris. A. D. 1603.

(Patens-alakú eredeti, Dés város levéltára 275. sz.)

1430.

Kolozsvár, 1603 deczember 2.

Basta Besztercze város tanácsának.

Igazítsa el Jankaffi Gáspár ügyes-bajos dolgát.

Az vitézlő Jankaffi Gáspár adja értésünkre, könyörgése által jelentvén, hogy az beszterczei gazdája sok külömb különbféle egyet más depositumát eltikozlotta és vesztegette volna. Könyörgött nekünk, hogy ezen dolgot általatok igaz törvény szerént eligazittatnók. Az dolog azért igy lévén, hagyjuk . . ., hogy . . . az két fél közt igaz törvén szerént való executiót tegyetek; etc.

Datum Claudiopoli, die 2. Decembris. Anno 1603.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1431.

Kolozsvár, 1603 deczember 4.

Basta Dés város tanácsának.

Kiváltságai s a tutajosok kikötője oltalmára.

Exponitur nobis in personis universorum incolarum et celleristarum dicti oppidi Dees, qualiter non deessent

quidam in medio vestri degentes, qui annotatos exponentes citra omnem viam iuris in certis ipsorum libertatibus, iuribus, immunitatibus, indultisque a Ser^{mis} quondam principibus et divis regibus Hungariae ipsis concessis, et a nobis ... superioris temporibus ratificatis ... notanter autem in usu portus antefati oppidi Dees impedire ... vellent, in praeiudicium damnumque ac vilipendium et contemptum immunitatuum suarum manifestum; supplicarunt nobis iidem exponentes humillime, ut nos circa praemissa de opportuno remedio ac via protectionis benigne prospicere dignaremur. Quorum supplicatione benigne exaudita et admissa, nolentes ipsos ... illegitime turbari, vobis ... committimus ... annotatos exponentes in praescriptis suis immunitatibus ... signanter autem in quieto usu memorati portus impedire ... et velamine eundem portum ab ipsis occupare nequaquam praesumatis ... immo eosdem ... defendere modis omnibus debeatis et teneamini; etc.

Datum ex civitate Colosuar, die 4. mensis Decembris. Anno Domini 1603.

(Patens-alakú eredeti, Dés város levéltára 273. sz.)

1432.

Prága, 1603 deczember 4.

Rudolf császár Bastának.

Válasz. Csendesítse a fellázadt gyalogokat, kiknek nemsokára pénzt küld. Hadi intézkedéseit helyesli. Radul vajdának is fog pénzt küldeni. Tegyen jelentést a császár hatalmába jutott jószágokról s tartózkodjék eladományozásuktól.

Wir wollen dir in Gnaden nit verhalten, dass uns unser Zipserischer Cammer Rath und g. l. Georg Hoffman diejenigen Schreiben, so du ihme vom siebenten dies [1] aus Almaszeg, und vom eilften [2] bei Tótvárad

---

[1] Azért maradt hibásan *dies* a fogalmazványban, mivel azt még november havában készítették, de csak deczember 1-én tisztázták le és küldték el.

[2] Itt ugyan *achten* olvasható, de *eilften* a helyes, miként e levél első fogalmazványában találjuk, mivel Basta Almaszegről

gethan,[3] gehorsamblich herausgeschickt, daraus wir unter andern verstanden, dass es sich mit den Breunerischen Knechten zu einer Mäuterei anlassen wollen. Wie du aber durch deine Fürsichtlichkeit und Dexterität solches gestillt und jedem Fähndl oder Compagnia ein Tausent und zusamben ihnen fünfzehentausent Thaler reichen zue lassen zuegefasst und versprochen: als wollen wir uns gnädigist versehen, es werde der gemelte Hoffman begehrtermassen dieselben dir daraus alsbaldt nach Weissenburg zuegefertigt haben und solche den gemelten Knechten zuegeführt, auch sie zu gueter Ruhe wiedergebracht worden, und man bis unsere dahin geordnete Commissarien hinein gelangen nunmehr ohne Sorg sein mügen. Dabei wir nun dich gnädigist unerinnert nit lassen wollen, dass wir uns dahin in Gnaden entschlossen, dich auf weitere unsere gnädigste Resolution in denen jetzo tragenden Befehl in Siebenbürgen zu lassen, und dir wegen der politischen Justiz und Cammersachen unsere sondere Räthe zuzuordnen, wie wir dann bereit befohlen, dass sie sich zu der Hineinreis fertig machen, mit ehistem dahin begeben, sich bei dir anmelden und ihren Diensten mitbringender und gefertigter Instruction nach abwarten sollen. Wegen Defension des drinnigen Landts, do haben wir anjetzo dem Obristen Rottwitz und Obrist Leutenandt von Schneckenhausen, wie aus beiliegender Abschrift zu sehen, zuegeschrieben und an sie begehrt, dass sie von den zweitausent Schlesischen Pferden eintausent Pferdt erhandlen und demnach in unser Besoldung erhalten sollen, des gnädigsten Versehens, sie solches wohl bei ihnen erlangen und man diese eintausent Pferdt der Orten gebrauchen werde mögen. So haben wir den Johann Baptista Pezzen zu unserm Obristen gen Wardein fürgenomben und wollen ihme bei der jetzigen seiner Abdankung Befelch geben, dass er über die fünfhundert Mann, so er in Wardein

mely Aradmegyében Szabadhely határában, a Maros egy nagy kanyarulatában fekszik, egy nap alatt nem juthatott (útban vissza Erdélybe) Tótváradig, mely oda közel 60 km. távol van.

[3] Egyik sem maradt reánk.

mitbringen und dort zue Besatzung halten, noch eintausent Muscatierer, so in Siebenbürgen, dir zu deiner Disposition zuzuführen, werben und mithineinbringen solle, in Hoffnung des von den Breunerischen auch in fünfhundert Mann, wann die bei der Abdankung wieder in Bestellung gebracht bleiben, und also in fünfzehnhundert Teutsche zu Fuess drinnen unterhalten und die Gränizen mit besetzt, oder auch dieselben auf allen Fall gebraucht und wieder angeführt werden mögen.

Solche jetzt benennten Preinerischen Knecht, do sie ja etwas sich ungedultig erzeigten, wollest du noch zu einer kleinen Gedult vermahnen und ihnen andeuten, weil ihr Obrister gleich allhier, dass wir ihne mit ehistem dahin fertigen und durch unsere dahin mitkommende Commissarien zue Abdankung und ihrer Befriedigung greifen lassen wollten.

Des Radul Waida aus der Wallachei Abgesandten allhie gedenken wir diese Tag auch von hinnen abzufertigen, und das Geldt, so für ihne vermeint, dir zukhomben zu lassen, damit du solches ihme ferrer zubringen lassen könntest; allein weil dennocht allerlei ungleiche Reden, obgleich wir an sein, des Waida Treu nit zweifeln, von seinen Boiarn erschallen und dennocht diesfalls guetes Aufmerken nit schadet, als werden wir dahin gemeint, do du kein Bedenken darwider hättest, ihme, Waida den von Schneckenhaus, welchem etwa in 300 oder 400 Pferdt mit zugeben, dann dem Haubtmann Attilio,[4] welchen du ihme bereits vor diesem zugeschickt, und dann auch unsern Administrator der Siebenbürgischen Einkomben Johann Rehner, also dass auch der Armeni Peter und der Radibrati drinnen und bei ihnen bleiben, zuezuordnen.[5]

---

[4] Attilio Vimercato kapitány.

[5] A császár ez érdekes levelének 1603 deczember elseji első fogalmazványában itt még e később áthúzott s le nem tisztázott mellékmondat olvasható: hergegen aber einen von den fürnembsten Boiaren, welcher etwa der Kolzar oder Preda Radul sein möchte, an unserm Hof gleich zu einer Geissel zu nehmben, dardurch würde er, Waida Radul nit allein in seiner Devotion

Mit unseren dahin verordneten Commissarien wollen wir dir auch wegen des Geldts, damit die Wallonische ausser deren, so dir zu deiner Guardie bleiben möchten, Pflanzische Pferdt, auch andere abgedankt werden sollen, zuekhomben lassen; unter dessen wollest sehen, wie du sie in Disciplin und Gehorsamb erhaltest.

So hast du auch mit Einlegung der eintausent Haiduggen gen Szászvaras, dann Austheilung der Razen in Lugas, Karansebes und in der Gezirk umb Belienes gar nit wider uns gethan; allein wollest sehen, damit sie dennocht alldort nit übel hausen und dem armen Mann zu grossen Schaden thuen. Sollte es aber auch eines mehreren Kriegsvolks zu Beschützung des Landts bedürfen: so stellen wir die Aufnemb- und Werbung desselben zu deiner und unserer dir zugeordneter Räthe Discretion, doch do etwa der Feindt ins Land fallen und dasselbe wieder einzunemben sich bemühen würde, wollest du keineswegs daraus weichen, sondern ihme die Stirn bieten und ihne hinauszuschlagen aüsserist befleissen, sonsten zweifelt uns nit, es werde die angeordnete Beschreibung der drinnigen uns zugefallenen Güeter im vollen Werk sein; allein wollest mit Vergebung desselben, weil man noch nicht eigentlich weiss, was eines und das andere Werth, und was wir für verdienten unsren Dienern heraussen daraus bewilligen möchten, etwas langsamber gehen und bis zu unserer Commissarien Hineinkunft, die gewisslich ihre Reis nit verziehen, oder in die Haar spielen sollen, etwas inhalten und cunctiren, auch die Verfügung thuen, wann die Bereit- und Beschreibung fürüber, dass uns deren darzugeordneten Commissarien Relation unverleugt herausgeschickt werde, wie du in einem und dem andern obangedeuter massen recht zu thun wissen werdest; etc.

Geben Prag, den 4. Decembris. Anno 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 112—114. és fogalmazványa ugyanott, Siebenbürgen.)

---

confirmirt und roborirt, sondern auch die unstandhaften Boiarn oder andere in Officio erhalten und von allerlei Practiken abgescheucht und daran verhindert.

Megjegyzés. E hosszabb levél első fogalmazványa deczember elsejéről keltezve meg van a fenti levéltár id. kötete 308—310. lapján ; de aztán, úgy látszik, sérelmesnek találták benne a Radul havasalföldi vajdára vonatkozó ama részletét, melyet a 333. lap 5-ik jegyzetében közöltünk s kihagyásával letisztázva expediálták negyednap jelen alakjában.

1433.

Kolozsvár, 1603 deczember 5.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adja vissza Schneckenhaus (kapitány) elfoglalt két faluját.

Expositum est nobis in persona Mag^{ci} domini Joannis a Schneckenhaus, qualiter duos pagorum ipsi donatorum occupassetis et occupata possideretis, nec reliquere, necque remittere ipsi velletis. Rebus itaque sic stantibus . . . mandamus, quatenus visis praesentibus praefato exponenti pagos eosdem remittere modis omnibus debeatis ; etc.

Datum Claudiopoli, die 5. m. Decembris. Anno 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1434.

Prága, 1603 deczember 6.

Rudolf császár Bastának.

Leka aga havi járadékából vonja le a neki előlegezett 300 tallért, s ha lehet, vegye szolgálatába, hogy meg lehessen járadékát takarítani.

Wir haben dir noch hievor, und erst vom 22. November jüngsthin gnädigist auferlegt [1] neben unserer Zipserischen Cammer, dero solches von uns auch befohlen worden, dahin bedacht zu sein, wie des Wallachischen Waivoda allhero gefertigte Abgesandter, der Leka Aga wegen Übergebung Keövar und Samosujvar ihme bewilligten monatlichen Underhaltung der 100 Thaler contentirt und er etwa deren Enden zu unsern Diensten, darzue er tauglich befür-

[1] Ld. e kötet 1420. sz. a.

dert und gebraucht, auch solche Pension der monatlichen 100 Thaler dardurch aufgehebt und erspart werden möchten. Dieweilen aber gedachter Aga bei uns anjetzo abermals underthänigist angehalten und gebeten, dass ihme in Abschlag obbemelter monatlicher Underhaltung damit er seiner Creditores allhie contentiren und auf die Reis auch Zehrung haben müge, etwas gereicht werden wollte, als haben wir ihme aus unserm Hofzahlambt 300 Thaler dergestalt geben und reichen zu lassen gnädigist bewilligt, dass ihme dieselben künftig, an solcher ihme bewilligten und noch ausständigen monatlichen Pension wieder abgezogen werden solle. Befehlen dir derowegen hiemit gnädiglich, du neben unserer Zipserischen Cammer auf solchen Abzug, bei dem drinnigen Zahlambt nit allein gedenken, sonderrn auch zuvor begehrtermassen daran sein wollest, damit er, Aga zue Ersparung solcher Pension desto ehender zu unsern Diensten, darzue er tauglich gebraucht und gefürdert werde; etc.

Geben Prag, den 6. Decembris 1603.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 411. fol. 315.)

1435.

Kolozsvár, 1603 deczember 9.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adák mi nekünk az tordai Nagy Miklós és Nagy János értésünkre könyörgések által, hogy az ő megholt atyjokfiának, tordai Vas Imre deáknak az tü várostokban volt volna tutioris conservationis gratia valami letött marhája, kinek kezükhez adása felől ennek előtte is poroncsolatunkot adtuk volt, de az üdőnek háború volta miatt és egyébb sokféle nyavalyák miatt még kezekhez ki nem vehették volna, mely marhában az üdőtől fogva az deési Máttyus Anna sokat eltékozlott volna. *Ezért rendeljük, hogy hátrahagyott ingóságait adjátok meg.*

Datum Claudiopoli, 9. die Decembris. Anno 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1436.

Kolozsvár, 1603 deczember 9.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Némai Péter, Kornis Boldizsár uram szolgája adá nekünk értésünkre könyörgése által, hogy Székely Mojzes ez országban való bejövetelekor, ő mi velünk hogy Magyarországban jött volna ki, ott várostokban Budaki Mártonnál tutioris conservationis erga hagyott volna bizonyos summa pénzt, kit ő itílvén azt, hogy ő elveszett, elköltett volna, másnál ugyan várostokban lakónál, kit ő megnevez és mutat, néminemü ruhákat *hagyott* . . . Az dolog azért ugy lévén és ha hű volt az római császárnak, hagyjuk . . . hogy . . . azokról az ő ott hagyott pénzéről, mind penig ruháiról avagy azoknak az áráról az felül megirt vagy nevezett emberekkel contentáltassátok; etc.

Datum Claudiopoli, die 9. Decembris. Anno 1603.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1437.

Kolozsvár, 1603 deczember 9.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

Erdély is Rudolf császár hatalmába jutott. Az erdélyiek nyugodtak. Temesvár ostromát nem kisérelhette meg, mivel a kért két ezredet nem kapta meg az udvartól.

Se ben un pezzo fa non ho con alcuna mia fatto riverenza all' Altezza V. Ser^{ma}, non è però che in me non vivi l'istesso desiderio di sempre di farle humilissimo servitio, sì come con effetti lo mostrarò sempre che mi si presentarà l'occasione. Tra tanto questa provintia è di novo ridutta alla obbedienza di Sua Maestà, non ostante i garbugli passati.

Haveva deliberato di passar più oltre et veder di tentare Temisvar, se dui reggimenti d'infanteria Alemanna, che mi furno promessi, non fussero stati detenuti all' essercito del Danubio, da chi puote farlo, e così questa impresa si è rimessa a miglior comodità.

I Transilvani sono per il presente molto bassi, e giornalmente se ne va castigando alcuni, e credo che mai più siano per alzar il capo.

Sua Maestà ha provvisto per queste parti di molti consiglieri, e spero anco debbi provvedere delle cose necessarie per la difesa, acciò non succedi come l'anno passato; etc.

Di Claudiopoli, li 9 Decembre 1603.

(Eredeti, mantovai áll. Gonzaga-levéltár 533. csom.)

1438.

Kolozsvár, 1603 deczember 10.

Basta Fejér és Küküllő vármegyék rendeinek.[1]

Védőlevél özv. Bőnyei Mátyásné-Szentmiklósi Anna részére.

Quoniam nos generosam dominam Annam Szent Miklóssy, relictam quondam Mathiae Beonyey de eadem Beonye in persona, rebus, ac bonis ipsius . . . in possessionibus Beonye, Szépmező et Panád, in de Kököllő, Mikeszásza in Albensi et Monostor possessionibus nuncupatis in Colosiensi comitatibus existentibus habitis *védelmünkbe fogadtuk, rendeljük, hogy őt a megnevezett jószágok birtoklásában bántani ne engedjétek.*

Datum ex civitate Colosuar, die 10. mensis Decembris. Anno Domini 1603.

(Eredeti, b. Radák család levéltára, M. N. Múzeum.)

1439.

Kolozsvár, 1603 deczember 10.

Basta a kolozsmonostori konventnek.

Iktassa be Szegedi Márkus lovaskapitányt a hűtlen Szilvási Boldizsártól elfoglalt jószágok birtokába.

Mandatum ad requisitores conventus Kolos Monostoriensis, ad Georgium Kutfeöi, Casparem Beölöni, Joannem

---

[1] Valamint krakkói Krakker Szaniszló fejérvári udvarbírónak, elekesi Elekesi Kristófnak és Károlyi Boldizsár enyedi tiszttartónak.

Bibarczfalvi et Andream Coronensem[1] *scribas cancellariae regiae in Transilvania ad id specialiter transmissos, item ad Joannem Thuri, Joannem Literatum Kolosvári de Torda, Paulum et Stephanum Jobbágy de Tur, ut Marcus Szegedi capitaneus militum equestrium Transilvaniensium Suae M^tis^, ob merita, quae ipse pro locorum et temporum varietate Sacrae Caesareae M^ti^, praecipue vero in expeditione recenti contra Moysem Zekely habita laudabiliter et magna cum animi sui intentione et alacritate exhibuit, statuatur titulo donationis per eundem Georgium Basta factae, in dominium possessionum Csürüllye et Zelicze ac portionum in Szilvás cum curia inibi nobilitari, item in Zelistie, Nagy et Kis Oklos, Felső et Alsó Jára, Ivánfalva, Kis Bánya, utraque Lupsa, Mező Csán et Boldocz cum curia ibidem nobilitari, in comitatu Torda existentium, quas Balthasar Szilvási per notam infidelitatis ex eo amiserat, quod superioribus temporibus ipse cum reliquis regni Transilvaniae nobilibus contra Caesaream M^tem^ arma sumpsisset et ab illius imperio provinciam abalienare et in Turcarum potestatem redigere conatus fuisset.*

(Gróf Kemény József kivonata »Appendix diplomatarii Transilvanici« 14. k. 284. l. Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltára.)

1440.

Prága, 1603 deczember 10.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Fizessék meg a Mayr-testvéreknek néhai meggyilkolt testvérük hátralékos zsoldját.

Nachdem bei uns Friederich und Elias Mayr, Gebrüder, umb Bezahlung ihres Brudern, Salamon Mayrs, so under unserm gewesten Obristen, Joachimben von Flansen mit 9 Pferdten gedient und underwegs im Heimbziehen ermördert worden sein solle, ausständigen und auf neunhundert ein und dreissig Gulden, vierzig Kreuzer sich belaufenden Kriegsverdienen underthänigist angehalten und gebeten, auch unser Feldtzahlmeister in Oberhungern

[1] Magyar neve Brassai, latinosan visszaadva.

und g. l. Joseph Ganz darüber berichtet, dass solche Forderung und Rest-Zettel ausser dreier Monat, so uns bemelte Reiterei nachgelassen richtig, inmassen ihr ab Beilagen mit mehrerm gehorsambsten zu vernemben, aber allhier derzeit bei andern vielfältigen Ausgaben, kein Mittel zu Abstattung dergleichen Ausständ verhanden; als haben wir bemelte Supplicanten mit solch ihrem Ansuchen zu euch remittiren wollen, euch hiemit gnädiglich befehlendt, dass ihr sie dieser Forderung, so viel sich gebührt, aus denen Mitteln, so man zu der ganzen Gesellschaft Bezahlung finde und zur Hand bringen würdet, so ehist, als sein kann befriediget; etc.

Geben Prag, den 10. Decembris. Anno 1603.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 411. fol. 318.)

1441.

Kolozsvár, 1603 deczember 11.

Basta védőlevele kisegrestői Angyalos János részére.

Quoniam nos universos et singulos generosos, egregios nobiles, qui factionibus quondam Moysis Székely adhaeserunt et ob metum imminentem periculi in civitate Caransebes salvandi sui causa ex Transylvania profugerant *védelmünkbe fogadtuk* et egregius Joannes Angyalos de Kis Egrestő in literis fretus praescriptam antedictae Sacrae Caesareae M^{tis} gratiam consequi cupiat, *rendeljük mindeneknek, hogy őt személyében és vagyonában megvédjétek és bántani ne engedjétek.*

Datum in civitate Colosvar, 11. die mensis Decembris. Anno Domini 1603.

(Eredeti, marosvásárhelyi széki gr. Teleki-nemzetség levéltára gróf Teleki Sándor-féle osztálya B. 270. sz.)

1442.

Kolozsvár, 1603 deczember 11.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adá minekünk értésünkre az kolosvári Vicei Máthé, miképen Poch János, ugyan kolosvári, neki bizonyos summa

pénzzel adós lött volna, kiért Kegyelmeteknél marháját is arestálta volna. *Ezért rendeljük, hogy dolgát eligazítsátok.* Datum Claudiopoli, die 11. m. Decembris. Anno 1603.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1443.

Prága, 1603 deczember 11.

Rudolf császár Bastának.

Herr Georg Basta und Georg Hoffman sollen sich fürderlich erkundigen und berichten, was die Güeter, so er vermöge Donation den 4. September Herrn Pauln von Khrausenegg in Siebenbürgen, sonderlich Toroczkó, Krakkó und Rakató conferiert, sambt derselben Zuegehör derzeit in billichen Anschlag werth sein, oder wann die wider Recht gepaut gelten mochten.[1]

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Reg. Prot. 1603. B. fol. 733.)

1444.

Kolozsvár, 1603 deczember 12.

Basta Szeben város tanácsának.

Quamvis in praecedentibus quoque binis literis nostris demandaveramus vobis serio et strictissime, ut vos generosae dominae Elisabethae Perneszi, relictae generosi quondam Joannis Keserű de Gibart, portiones possessionarias in possessionibus Sitve et Bolkács in comitatu de Kükeölleő existentibus habitas *megadjátok, mivel ez még nem történt meg, rendeljük, hogy halasztás nélkül teljesítsétek.*

Datum ex civitate Colosuar, die 12. mensis Decembris. Anno Domini 1603.

Az oklevél alsó szélén: Ut Cibinienses tandem bona relictae quondam Joannis Keserű restituant.

(Eredeti, gr. Bethlen cs. levéltára, M. Nemz. Múzeum.)

---

[1] Basta ez adománylevelét, melylyel a segítségére mellé rendelt császári biztost kitüntette, nem ismerjük.

1445.

Kolozsvár, 1603 deczember 13.

Basta Beszterce város tanácsának.

Deésen lakó Máthé deák,[1] Váradi Pálné, Tölkelő Kelemenné és az Kádas Ferencz, Szőcs Boldizsár, Somogyi Mihály árvái adák értésünkre könyörgések által, jelentvén, hogy az ő gazdájok a hul marhájokot letötték volt, az ő marhájokot adta volna ki az inquisitoroknak az deési biró, és nemesség marhája gyanánt, melyeket közönséges compositióból az felyül megnevezett Máthé deák az inquisitoroktól ezer forinton váltott volna meg; *de mivel az árvákat még nem elégitették meg, rendeljük, hogy dolgukat eligazítsátok.*

Datum Claudiopoli, 13. Decembris. Anno 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1446.

Kolozsvár, 1603 deczember 16.

Basta Thurzó György dunáninneni főkapitánynak.

Támogatására ajánlja farnasi Gyczy Györgyöt.

Egregius adolescens Georgius Gyczy de Farnas, ut apud Mag^{cam} Do. V^{ram} commendatus per me fieri posset, humillime nos requisivit, sperans se intercessione nostra bona quaedam ipsius in Hungaria, per Do. V^{ram} Mag^{cam} recuperaturum. Rogo itaque Do. V^{ram} Mag^{cam}, ut in quibus poterit propter intercessionem nostram sit ipsi adiumento; nullam ego etiam Do. V^{rae} gratificandi praetermittam occasionem. Quod superest felicissime Do. V^{ram} Mag^{cam} valere cupimus.

Datum Claudiopoli, die 16. m. Decembris. A. D. 1603.

---

[1] Ez minden valószínűség szerint azonos Sárközi Mátéval, kinek egykorú (1604 január 17-iki) említését lásd a »Történeti Lapok« 1874. évf. 586. l.

Külczíme: Spectabili et Mag^{co} domino Georgio Thurzó de Bethlehemfalva, comiti comitatus Arvensis, pincernarum regalium magistro, partium Cis-Danubianalium regni Hungariae generali capitaneo, ac Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} consiliario etc. Domino plurimum observandissimo.

(Eredeti, árvaváraljai Thurzó-levéltár; No. 255.)

1447.

Kolozsvár, 1603 deczember 17.

Basta beszterczei Symonius Istvánnak.

Exponitur nobis in personis circumspectorum iudicum, qualiter exemptionis tuae a nobis tibi ab hospitum saltem, et tantum condescensiarum concessae praetextu, omnibus civitatis Bistriciensis viribus et consuetudinibus relucteris, imo per alios in domo tua existentes observari non patiaris. *Ezért intünk, ne adjál többé okot panaszolkodásra.* Datum Claudiopoli, die 17. m. Decembris. A. D. 1603.

Külczíme: Egregio Stephano Symonio Bistriciensi. Nobis honorandi.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1448.

Prága, 1603 deczember 18.

Rudolf császár Bastának s a császári biztosoknak.

Támogassák Lukhin János kassai kereskedőt, hogy ottani adósaitól megkaphassa pénzét.

Uns hat anietzo Hans Lukhin Handelsmann in Caschau [1] underthänigist zu vernemben geben, wasmassen er vor diesem zu Befürderung der Pergwerk in Siebenbürgen, weilandt Simeon, Fabian und Flaminio Genga zu Weissenburg ein Summa Geldtes, vermüeg habenden Schuldbriefs fürgestreckt, zu deren Bezahlung er bei ihren hinderlassenen Wittib und Erben nicht gelan-

[1] Ez trentói olasz ember volt, másképp: Lucinus Tridentinus; említve Gyulafi Lestár feljegyzései II. füzet 32. l.

gen müege; derohalben gehorsambst gebeten, dass wir ihme zu seiner billichen Anforderungen durch euch, aus ihrer, der Genga hinderlassenen Güetern verhelfen lassen wollten. So wir dann ihme in billichen Sachen gern gnädigist geholfen sehen, als befehlen wir euch hiemit gnädiglich, dass ihr nach Vernemb- und Erkündigung der Sachen eigentlichen Beschaffenheit dies Orts ihme Lukhin, zu dem was recht und billich ist, verholfen seit und die Gebühr an unsere Stadt [Caschau] verordnet; etc.

Geben Prag, den 18. December. Anno 1603.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 1603. fol. 323.)

1449.

Prága, 1603 deczember 18.

Rudolf császár Bastának.

Giorgio Basta wirdet auf sein Schreiben beantwortet, dass er das Breinerische Regiment ungeacht der gethanen Einwilligung nit abziehen lassen solle. Die Einlagerung der Ratzen gegen Lippa, Lugas und derselben Enden, wie auch die Bestellung 1000 Haiduggen sei gut. In massen das begehrte Gelt von 30—40 m. Thaler nach Caschau geordnet werde und was er sonst dem Radul Waida und Barbier Georgen geschrieben. Wirdet ihme auch eingeschlossen was Heremias Waida in Moldau nach Hust geschrieben.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 27.)

1450.

Kolozsvár, 1603 deczember 19.

Basta Besztercze város tanácsának.

Committimus et mandamus authoritate nobis plenipotentialiter attributa, ut acceptis praesentibus mox et de facto in rationem nostram tria vel quatuor vasa vini melioris adducere debeatis ac teneamini; etc.

Datum Claudiopoli, die 19. m. Decembris. A. D. 1603.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1451.

Kolozsvár, 1603 deczember 19.

Basta a császári titkos tanácsosoknak.

Kegyükbe ajánlja Kolozsvár város felmenő követeit.

La città di Claudiopoli mandando anche essa i suoi deputati alla Corte, m' ha fatto instanza che io la raccomandi a Vestre Signorie Illustrissime. E poichè in loro si vede se non buona intentione di voler mantenere la fede verso Sua Maestà, non ho potuto negarli di supplicar le S^{rie} V. Ill^{me} che li voglino havere nella loro protettione e favorirli nelle loro pretensioni ; etc.

Di Claudiopoli, li 19 Dicembre 1603.

Külczíme : Alle Illustrissime Signorie colendissimi i Signori consiglieri secreti di Sua Maestà Cesarea.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13630.)

1452.

Kolozsvár, 1603 deczember 20.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Adassa ki Teleki István okmányait másolatban.

Teleki István talált meg minket könyörgése által jelentvén, hogy néminemő fassiók az Szegedi Gáspár árváinál volnának és inventariumok, viszontag Turi Kalmár Gáspár marhájának inventáriumja ugyanazon Kalmár Gáspár árváinál volnának, melyek felette az felől megnevezett exponensnek szükségesek volnának. Hagyjuk azért . . . hogy absque omni procrastinatione az megnevezett exponensnek pariaját mindeneknek Kegyelmetek kiadassa ; etc.

Datum in civitate Colosvar, die 20. Decembris. 1603.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 64. sz.)

1453.

Kolozsvár, 1603 deczember 24.

Basta Besztercze város tanácsának.

Küldjön sürgősen Désre 300 köböl búzát a Breuner-féle katonáknak.

Committimus ... quatenus ... mox absque longa procrastinatione trecentos cubulos tritici pro militibus Prainerianis, qui inter Bistricium et Segesvár in Dees collocabuntur, procurare et domino comiti a Salmis[1] administrare, ac chyrografum superinde petere et conservare debeatis et teneamini; etc.

Datum Claudiopoli, 24. Decembris 1603.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1454.

Tergovistye, 1603 deczember 25.

Radul havasalföldi vajda Bastának.

Per la lettera di Vostra Eccellenza portatami dal Sr Lodovico *megértettem parancsát s mindent elkövetvén, a mi lehetséges, remélem, hogy a tatár a neki felajánlott évi 15.000 tallér adó ellenében nem fogja bántani országainkat s a töröktől is nyugton maradunk.*[1]

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 356. l.)

1455.

Tergovistye, 1603 deczember 25.

Vimercato Attilio kapitány Bastának.

A tatár követtel folytatott tárgyalás menete.

Arrivò il quartiermaestro Lodovico con la risposta et ordine di V. Eccellenza come m' haveva da governare in questa trattatione di pace, in particolare con il chiaus,

---

[1] Salm Miksa gróf, Breuner János után való vice-generális; Szamosközy munkái IV. k. 204. l.

[1] A vajda hosszú levelének érdekes részleteit helykímélésből mellőzvén, az olvasót a levél oláh kiadására utaljuk.

a che non ho mancato di obbedirla in tutti i ponti, *remélve, hogy eljárásommal meg leszen elégedve; ámbár* toccante alla Transilvania et Ungaria non si è possuto trattare altro per non havere egli potere dal suo Signore di trattare solo della Valachia; etc.[1]

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 352—355. l.)

1456.

Prága, 1603 deczember 26.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Herr Georg Basta und den andern zu dem Cammerwesen in Siebenbürgen verordneten Commissarien wirdet des Haubtmann über die Gelb Röckel Reiterei in Oberhungern Johann Antoni Ranka Supplicieren ihme anstatt seines hindterstelligen Kriegsverdienens ein Stück Guets einzugeben, wie ihme etwa geholfen werden möchte umb Bericht überschickt.

(Kivonat, bécsi Kpū. ltár, Reg. Prot. 1603. B. fol. 763.)

1457.

Kolozsvár, 1603 deczember 27.

Basta Dés város tanácsának.

Mivelhogy regnicolis trium nationum regni huius Transylvaniae et partium ei subiectarum ad diem Conversionis divi Pauli apostoli, hoc est vigesimum quintum Januarii, hic Claudiopoli congregationem generalem *rendeltünk, intünk és parancsoljuk,* quatenus ex illo oppido vestro octo ex fratribus suis, viros graves et non rerum atque authoritate pollentes deligere ac una cum iudice vestro *küldjetek ide a fentnevezett napra.*

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 240. l. és utána később a Történelmi Tár 1885. évf. 94. l.)

Megjegyzés. Besztercze városához intézett hasonló példánya (deczember 28-iki keltezéssel) Besztercze-Naszód vármegye levéltárában.

---

[1] A lefolyt tárgyalást majdnem párbeszédszerűleg ismerteti, de helykimélésből itt éppen csak jeleztük fenti rövid kivonatában.

1458.

Prága, 1603 deczember 28.

Rudolf császár Bastának.

Huszti adománya, máramarosi főispáni czímének használata és követelése ügyében.

Ihrer Maiestät amtliche Resolution an Herrn Georgen Basta, wasmassen ihme nunmehr das Schloss Hust und Zugehörung sambt dem Salzperkwerk Marmaros und was vor Alters darzue gehörig gewest, durch Herrn von Burghaus und den von Khrausenegg völlig einzuantworten bewilligt. Wie auch gedachte Commissari seines Ausstands wegen mit ihme zu tractirn ein Befelch, dass er sich auch des Titels Comitis comitatus Marmarosiensis *bewilligtermassen gebrauchen und zu Verhütung tauglicher werden, bei nägst angehunden Landtag für einen Landtmann annemben lassen müge; wie er auf die am 25. Juni nägsthin durch den von Khrausenegg mit ihme getroffenen Abredt verbliebener 27.550 fl. über das für 6200 fl. empfangener Kleinot wegen bezahlter 6 Monat Soldt und der Flanzischen Reiter Fürlehen durch Lazari Henkel anjetzt bezahlt werden, oder sich darauf gegen 6 pro Cento länger gedulden, und ihme die Herrschaft Gföll in Österreich gleich zum Underpfandt fürzuschlagen, dass sie niemand, bis er befriedigt eingeben werden solle, und daneben erinnert, den Clausenburgern ihre auf 70.000 Thaler auferlegte Straf, von den Cronstädtern die 80.000 auf 60.000 Thaler zu ringern bewilligen, die er einzubringen, mahnen und zu der Wallonen und andern Kriegsvolk Contentierung zu gebrauchen besonders helfen wollte.*

(Kivonat, bécsi Kpü. levéltár, Reg. Prot. 1603. B. fol. 764.)

1459.

Prága, 1603 deczember 29.

Rudolf császár Bastának.

Tegyen jelentést az elfogott Bánffy Dénesről és társairól.

Georgio Basta soll berichten, wie die Sachen mit Dionisio Banfi, welchen der Feldobrist in Oberhungarn[1] *einziehen,*

[1] Ekkor már, ősz óta Barbiano-Belgioioso generális.

nach Saggmar führen lassen beschaffen, und ob er von den alten oder neuen Rebellen sei; benebens ein ordentliche Verzeichnis der alten und neuen Rebellen überschicken, die grossen Insolenzen, so die umb Wardein und Belienes losierten Razen an die armen Leute haben, ernstlich abgeben und mit dem Feldobristen vertrauliche Correspondenz haben.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 47.)

1460.

Prága, 1603 deczember 30.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Hajtsák fel Henkel Lázár pénzét erdélyi hitelezőitől, a mit ő a hadak fizetésére kölcsönadni igért.

Nachdem unser Diener und g. l. Lazarus Henkel der Elter von Donnersmarkt sich gegen uns gehorsambst erboten alle die Schulden, so er allda in Siebenbürgen hat und eingebracht werden können, zu denen drinnen verhandenen genötigen unumbgänglichen Kriegsausgaben herzuleihen; als befehlen wir euch hiemit gnädigist, dass ihr diejenigen Span und Richter, darunter die Schuldner gesessen, und welche euch sein allda habender Diener anzeigen würdet,[1] *megintsétek,* auf dass sie dasjenige, was sie dem Henkel zu thuen *megfizessék*; etc.

Geben Prag, den 30. Decembris. Anno 1603.

(Fogalm., bécsi Kpü. ltár, Ung. Gedenkbücher 411. fol. 336'.)

1461.

Prága, 1603 deczember 30.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Herrn Georgen Basta und denen in Cammersachen deputierten Räthen in Siebenbürgen wirdet Herrn Hansen Breuners Supplicieren wegen Bewilligung etzlicher Güeter

---

[1] Ebből tehát az tünik ki, hogy Henkel Lázár Erdélyben állandó ügynököt tartott.

allda in Siebenbürgen, sonderlich da er neben einer Gnadt solche in Abschlag seines Kriegsverdienens annembe, umb Bericht überschickt.

(Kivonat, bécsi Kpü. levéltár, Reg. Prot. 1603. B. fol. 768.)

1462.

Prága, 1603 deczember 31.

Rudolf császár Bastának és a császári biztosoknak.

Tegyenek jelentést a Khrauseneggnek adott jószágokról.

Herrn Georgen Basta und andern in Siebenbürgen in Cammersachen verordnete Commissari wirdet Herrn Paulen von Khrausenegg Supplicieren wegen Bewilligung einer mehreren Gnadt, an denen ihme durch Herrn Basta verliehenen Güeter über die ihme bereit zu einer Recompens allda in Siebenbürgen sich zutragenden Fälligkeit zu bezahlen bewilligten 3000 Thaler, wie es umb dieselben Güeter beschaffen, was sie jetzo werth sein möchten umb Bericht überschickt.

Alatta más tintával : Cum relatione et specificatione bonorum eidem collatorum.

(Kivonat, bécsi Kpü. levéltár, Reg. Prot. 1603. B. fol. 772.)

1463.

Kolozsvár, 1604 január 1.

Basta adománya Veress Pál deák részére.

Memoriae commendamus, *hogy megtekintvén* egregii Pauli Literati Veress de Alsószentmihályfalva *eddigi hűséges szolgálatait,* totales et integras portiones Joannis et Petri, filiorum circumspecti quondam Georgii Szabó Enyediensi, fratrum nimirum Barbarae similiter Szabó, olim uxoris suae, iam vero defunctae carnalium, in domo seu curia nobilitari, in praedicto oppido Enyed, vicinitatibusque domorum egregii Joannis Rakolczi de Béld ab una, parte vero ab altera relictae quondam Caspari Borbély, in vico *Szentkirály-utcza* vocata, in comitatu Albensi Transsilvaniae existenti habitas, *melyet Veress Pál deák* iam ab aliquot annis *békésen bírt, majd* nomine et titulo uxorio eidem et coniugi suae benigne per nos

supportata, nobilitata et libertata, *melyek* ex eo, quod annis superioribus praefati Joannes et Petrus Szabó, fidei suae ac religionis christianae immemores, relicta patria ad Turcas infensissimos, atque naturales christiani nominis hostes transfugisse et ab eo tempore in omnibus bellicis expeditionibus contra patriam et Sacram Caesaream M[tem] arma tulissent, *ő Felségére . . . estek, összes hozzátartozó földjeivel és hasznaival együtt* usque ad gratiosam praememoratae Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] resolutionem *neki adjuk.*

(Hiv. más. kolosmonostori konvent 14. sz. Liber regius 23. l. — O. l.)

1464.

Kolozsvár, 1604 január 3.

Basta védőlevele Keresztúri János részére.

Quoniam nos ad humillimam intercessionem generosi domini Gabrielis Haller de Hallerkő, comitis comitatus Küküllő nobilem agilem Joannem Kereszturi de eadem Keresztur, familiarem suum, *ő Felsége és a mi védelmünkbe fogadtuk, úgy hogy* ad comitia usque proxime affutura, ad bona quantum attinet pacientiam habeat, *rendeljük, hogy őt senki háborgatni ne merészelje.*

(Hiv. más. kolosmonostori konvent 14. sz. Liber regius 22. l. — O. l.)

1465.

Kolozsvár, 1604 január 4.

Basta Dés város tanácsának.

A január 25-ikére rendelt meggyesi tanácskozásra,[1] ex illo oppido vestro iudicem primarium cum duobus fratribus vestris *küldjétek a megnevezett napra.*[2]

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 241. l. és később *Történelmi Tár* 1885. évf. 95. l.)

---

[1] Ezt a gyűlést (az 1457. sz. irat szerint) előbb Kolozsvárra rendelte.

[2] A vármegyéktől (egyidejűleg kelt másik meghivója szerint) Basta a főispánt rendelte két társával a tanácskozásra.

Megjegyzés. Ezen a fenti rendeletben hirdetett meggyesi tanácskozáson Basta nem jelent meg, mert ki sem mozdúlt Kolozsvárról a hideg, téli időben, de nyoma van, hogy megtartatott, illetve csakugyan nem végeztek egyebet benne, mint hogy felolvasták Rudolf császár meghivóját a február 3-ikára rendelt pozsonyi országgyűlésre, melyre aztán a három nemzet egyenként két követet küldött.[3] Ezt persze a kolozsvári országgyűlés is elvégezhette volna, ha korábbra lett volna hirdetve; ezért kellett Bastának ezt a külön tanácskozást összehívnia.

1466.

Kolozsvár, 1604 január 4.

Basta nyilt kergető parancsa[1] Felsőbánya város számára.

Exponitur nobis in personis prudentium et circumspectorum iudicum et iuratorum civium civitatis Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis Felsőbánya, qualiter praeterita aestate quidam temerarii et malitiosi homines Moisi Zekeli et factionibus eius adhaerentes excursiones ad praedictam civitatem usque fecerint et domos incenderint, et templum eorum domum nimirum Dei ignem coniicientes combusserint et plurima ipsis damna sceleratissima quaeque tentando intulerint et nunc metu poenae latitarent. *Ezért rendeljük, hogy azokat a gonosz embereket mindenfelé üzzétek és megbüntessétek.*

Datum Claudiopoli, die 4. mensis Januarii. A. D. 1604.

(Eredeti, pátens-alakú Felsőbánya város levéltára 137.)

1467.

Gyulafejérvár, 1604 január 4.

Gróf Salm Miksa kapitány Bastának.

Ideérkezett ezredével, de előbb nem jöhetett. Katonái engedetlenek s továbbszolgálni nem akarnak. Várja rendeletét.

Euer Excellenz soll ich gehorsambst nicht verhalten, wie dass ich heutiges Abends allhier mit dem Regiment angelanget. Wäre gerne eher ausgezogen, da ich einziges Prodt auf höchste Notturft der Knecht bis hieher umb

---

[3] Weiss Mihály följegyzése, a brassói Quellen V. k. 166.

[1] Egykorú rájegyzés szerint: Persecutoria.

die Bezahlung von denen von Hermannstadt hätte eher bekhomben khinnen; so haben auch in meinem Abwesen die Befelchshaber sich zu proviantieren mit Gedreit und Habern ins Zaggl Land geschickt gehabt, deren Zurückkunft ich erwarten müssen.

Die Knecht seindt übermässig ungeduldig und opiniatisch in ihrem fürgesetzten Hinausziehen nach verstrichenen H. Drei-König Tag,[1] wollen keine Justitiam mehr leiden, geben der Obrigkeit kein Gehör mehr, ihr Gemieth und Sinn ist voller Alteration; unangesehen sie sich zu meiner Ankunft erpoten guet Regiment zu halten, erfolgt doch die That darauf nicht, bin auch von ihrem Mittl von etlichen heimlichen erindert worden, wie dass sie eigentlich resolviert alspaldt sie nach Dees komben nicht einen Tag still zu liegen, sondern straks fort nach Zips hinauszuziehen, auch willens sein die Befelchshaber, sonderlich aber mich mit Gewalt oder gefangen mit sich zu nemben; derohalben ich solches Euer Excellenz bei diesem Currier in höchster Eil nicht verhalten sollen, dieselbe gehorsamblich pittendt mir aufs fürderlichste was ich mich zu verhalten, schriftlich befehlen wölle.

Datum Weissenburg, den 4. Januarii 1604.

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1468.

Kolozsvár, 1604 január 5.

Basta Mátyás főherczegnek.

Vedrà l' Altezza V. Ser[ma] per le copie quì incluse ciò che mi scrivano di Valachia,[1] *a tatárral és törökkel való tárgyalásról. Eddig ő Felsége válaszát vártam* sopra il particolare di questi Alemanni,[2] *a kik, ha maradni nem akarnának, nagy bajba juttatják ezt a tartományt s mi is kénytelenek leszünk* che tutti noi abbandoniamo questa città et

[1] Vagyis január 6-ika.

[1] Radul vajda és Vimercato kapitány 1454. és 1455. levelei.

[2] A Breuner-ezred német legénysége értendő, mely egyébként ekkor mindössze öt csapatnyi (compagnie) volt. (Egykorú 1604 január 19-iki prágai újsághír, a római vatikáni Borghese-levéltár, III. 49. c. kötete 16. l.)

ritirarsi in Fogaras, poichè non habbiamo luoco dove si possi star sicuro, *habár a törökről gonosz hírek érkeznek.* Al serrar di questa arriva l' alfier Pettinger con le lettere di Sua Maestà per il reggimento, il stato del quale potrà l' Altezza V. vedere dalla inclusa copia che mi scrive il conte di Salma,[3] *s épp azért nem bízom benne ; etc.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 361—362. l.)

1469.

Kolozsvár, 1604 január 6.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Adassa vissza a jezsuitáktól elszedett ingóságokat.

Az pater jesuiták jelenték minekünk, hogy az ő kiüzéseknek idején [1] az minemű lábas barmokot és egyéb ingó, bingó marhájokot és házakbeli eszközöket várostokbeliek distrahalták volna, ez ideig is oda volnának és kezekből ki nem vehetnék ; annak felette, hogy buza, és pénz dolgából is, ugyan azon direptorok miá igen meg fogyatkoztak volna ; könyöregvén azon mi nekünk, hogy Kegyelmetek átal lábas barmokot, házbeli eszközöket és mind egyéb ingó, bingó marhájokot fel kerestetvén, nekiek meg adatnók, és hogy pénzt s azonképpen buzát is (uti superiori mense factum est) veletek administráltatnánk nekiek táplálásokra. Hagyjuk azért és poroncsoljuk, vigore commissionis et functionis nostrae firmiter, hogy az meg nevezett barmokot, házbeli eszközöket és egyéb ingó, bingó marhájokot ex asse fel kerestetvén, minden továbbá való halogatás és tergiversatio nekül nekiek meg adjátok, buzát is, és pénzt, mint ez elmult holnapba táplálásokra statim et de facto administralni tartozzatok. Secus non facturi.

Datum ex civitate Coloswar, die 6. m. Januarii 1604.

(Eredeti, gr. Forgách-család levéltára, M. N. Múzeum.)

A rendelet alsó szélén : Ut res ablata a Colosvariensibus restituantur Jesuitis.

---

[3] Ld. előbbi sz. a. szövegében.

[1] Ez 1603 június 9-én történt Kolozsvártt.

1470.

Prága, 1604 január 6.

Rudolf császár Bastának.

Antwort an Georgio Basta wegen der zwischen dem Radul Waida in Wallachei und dem Tarterhan bevorstehenden Friedens Tractation.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 12.)

1471.

Kolozsvár, 1604 január 9.

Basta Kiss János kapitánynak.

Hagyjuk és parancsoljuk authoritate nostra plenipotentiali, hogy Kegyelmed ultra numerum ordinarium, az az bizonyoson elrendeltetett számú népnél [többet [1]] ott Besztercze vidékén ne tartson, azokat penig in disciplina tartsa és az szegénységet ne dúlassa és az beszterczeieket elvégezett élésnél többre violenter ne erőltesse, mert semmiképen el nem akarjuk szenvedni.

Datum Claudiopoli, die 9. mensis Januarii. Anno 1604.

Külczíme: Egregio Joanni Kiss certorum Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis militum Hungarorum capitaneum etc. Nobis honorando. Eo absente vicem eius gerenti.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1472.

Kolozsvár, 1604 január 10.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Vágó Barbára asszony, ki elsőben Molnár Istvánnak, azután Tordai Vas Imre deáknak, mostan pedig Nagy Pálnak relictája volna, adta értesönkre könyörgése által, jelöntvén, hogy egy Tordai Szőcs Márton nevő legény

[1] Ez a szó a levélíró tollában maradt.

az ő meg holt urának, Vas Imre deáknak némőnemő bizonyos számú marháit adta volna Hertelius Jánosné kezéhöz tutioris conservationis gratia, mely marhákat mostan az Szőcs Márton halála után neki restituálni nem akarná. *Ezért rendeljük, hogy* ez mi levelönk látván mindjárást restituáltassa Hertelius Jánossal és feleségével, hogy többé minket ezön dologról ne kellessék busitania; etc.

Datum in civitate Colosvar, die 10. Januarii 1604.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 66. sz.)

1473.

Kolozsvár, 1604 január 10.

Basta nyilt rendelete Szeben város részére.

Quoniam nos serio magistro civium regio ac sedis iudicibus civitatis Cibiniensis iniunximus, ut in rationem nostram accumulatas decimas ibidem existentes deferre et devehi curent, *rendeljük, hogy a dézsma elhozatalára kocsit, lovat küldjetek.*

Datum Claudiopoli, die 10. m. Januarii. A. D. 1604.

(Patens-alakú eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1474.

Kolozsvár, 1604 január 10.

Basta a Szepesi kamarának.

Generosus dominus Joannes Lugasi de eadem significat se mandatum a Sacra Caesarea M[te] ad R[mas] ac Gen. Do. V[ras] directas et sonantes attulisse, quibus volebat Sua Maiestas, ut conceptum seu essentiam donationis super bona Joannis Kereki in cancellaria fienda R[mae] et Gen. Do. V[rae] formata in scriptis ipsi Lugasio darent. *De mivel azt még mindig nem kapta meg, rendeljük, hogy sürgősen adjátok ki neki.*

Datum Claudiopoli, die 10. Januarii. A. D. 1604.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14421.)

1475.

Kolozsvár, 1604 január 11.

Basta Unverzagt Farkas prágai udvari kamara-elnöknek és Petronella tanácsosnak.

Támogatására ajánlja a személyesen jelentkező Lugasi Jánost.

Si praemio afficiendi sunt ii, qui se strenuus praesertim in fortissimis proeliis exhibent, certe non videtur negligendus egregius praesentium exhibitor Johannes Lugasi, qui in quamplurimis, sed maxime in Transsilvanicis expeditionibus, non nostro solum, sed omnium, qui interfuerunt testimonio praeclare se laudabiliter ac fideliter gessit, multumque confidit se meriti sui gratiam per Ill^{mam} Do. V^{ram} apud Sacram M^{tem} consecuturum, quamobrem tanto diligentius Ill^{mae} Do. V^{rae} commendamus, quanto plus nostri causa facturam speramus et nobis eius fides ac virtus plus quam aliis in rebus bellicis et quibusvis seriis negotiis perspecta ac cognita esse potuit. Rogamus itaque Ill^{mam} Do. [V^{ram}] perficiat ne intercessio nostra inutilis ipsi et ad languorem futurae virtutis fuisse videatur, nullam nos quoque gratificandi Ill^{mae} Do. V^{rae} praetermittemus occasionem. In reliquo felicissime eandem valere percupimus.

Datum Claudiopoli, die 11. m. Januarii. A. D. 1604.

Külczíme: Illustrissimo ac Magnifico domino Volphango Unverzagt, libero baroni et domino Petronella, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerae Pragensis praefecto et consiliario etc. Domino et amico observando.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14421.)

1476.

Kolozsvár, 1604 január 12.

Basta Besztercze város tanácsának.

Adjon kenyeret az ottani német gyalogosoknak, kiket kénytelenségből tart ott.

Necessitate, non rancore aliquo sic urgente pedites hosce Germanos Suae M^{tis} milites apud Do. V^{ras} colloca-

vimus, quorum tamen capitaneis serio quales se praebeant iniunximus, hortamur itaque ne id ad aliquod saltem temporis spatium grave ac molestum videatur, cum in aliis nos interim premi non simus passuri, imo in quibuscunque fieri poterit sublevare conabimur. Stanislaus Krakker expediet hominem suum ad conficiendam panes et distribuendum militibus prout ipsi fuerit iucundum, vos quoque in administrandis iucundo iam frumento sitis solliciti. Milites, quos aluistis hactenus abducemus,[1] nec dare amplius quicquam ipsis tenebimini; etc.

Datum Claudiopoli, die 12. m. Januarii. A. D. 1604.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1477.

Kolozsvár, 1604 januárius 12.

Basta Kiss János kapitánynak.

Hagyjuk és parancsoljuk auctoritate nobis plenipotentialiter attributa, hogy Kegyelmetek ezen levelünk látván, mindjárást onnan Besztercze vidékéről elmenjen, mert azt az helyt az ő Felsége gyaloginak rendeltük; elmenvén penig, az szegénységen kárt ne tegyen; etc.

Datum Claudiopoli, die 12. m. Januarii. Anno 1604.

(Vasárnapi Ujság 1861. évf. 511. l.)

Megjegyzés. Basta e kis rendeletét Vass József tanár adta ki valószinűleg Cornides Dániel másolatáról; a M. N. Múzeum kézirattára 2220. fol. Lat. I. 289. lapjáról.

1478.

Kolozsvár, 1604 januárius 12.

Basta és Hoffman császári biztos Rudolf császárnak.

Fölséged parancsára mellékelten küldjük a Khrausenegg Pál császári biztosnak adományozott erdélyi jószágok becslését.

(Elveszett v. lappang; a császár 1526. sz. a. válaszából.)

---

[1] Ezt a következő sz. a. iratával rendelte el egyidejűleg.

1479.

Kolozsvár, 1604 január [12.]

Basta és Hoffman György Rudolf császárnak.

Felséged mult évi szeptember 25-iki rendeletét Bochkai István kérvényével együtt, erdélyi jószágainak visszaadása ügyében olvastuk [1] *és* praetensiones eius non iniustae esse videntur, *mivel adományai* pro fidelibus eius servitiis a Sigismundo principe annis 1594, 95, 96, 97 et circa principium 98 factae sunt, *a mikor joga volt adományozni ; elveszté azonban jószágait Bochkai,* praeter iustam rationem, primum, quia partim per cardinalem Andream Bathori, partim per Michaelem vaivodam illis privatus est, qui non fuerunt legitimi Transylvaniae principes,[2] et, ut *ius donandi* aliis non habuerunt, ita adimendi ea, quae legitime donata sunt, non potuerunt ; *ámde e jószágok visszaadása most igen nehéz dolog, részint mivel mások kezén vannak, részint* per me Bastam ad benignam M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ ratificationem fidelibus et benemeritis *adattak, kettő pedig :* Vécs et Görgény ex infidelium manibus recuperata *— s ezek erősségek lévén, tanácsos bennök német őrséget tartani ; míg a többire nézve,* si fideles bona Bochkaiana, quae ego Basta illis contuli, remittere cogentur, iustum erit, ut iis alia loco illorum ex infidelium bonis dentur ; etc.

Datum ex Coloswar, [12.] Januarii.[3] Anno 1604.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 261—263. l.)

1480.

Prága, 1604 január 12.

Rudolf császár utasítása Basta és társai számára.

Rudolphus etc. Instructio pro Rev^dis^ Mag^cis^ strenuis, egregiis nobilibus fidelibus nobis dilectis Demetrio Napragii

---

[1] Ismeretlen, nem maradt ránk.

[2] Ez csak Mihály vajdára illik, mivel Báthory Andrást a rendek törvényes módon választották fejedelmükké ; a mit a császáriak elismerni nem akartak, ragaszkodván az 1598-iki szerződéshez, melyben Báthory Zsigmond fejedelem országáról Rudolf császár javára lemondott.

[3] Keltét előbbi jelentésük biztos keltéből állapítjuk meg és gyanítjuk, mivel Hoffman rövid ideig volt akkor Erdélyben Basta mellett.

designato episcopo Transsylvaniensi, Georgio Basta (Titulus) *comiti in Hust et comiti comitatus Marmorusiensis, Nicolao a Burghaus in Stoltz, Schiltperg et Jannsdorf, Paulo a Khrausenegg in Vesendorf, Melchiori a Rottwitz, Georgio Hoffman, Carolo Im Hof, deinde Pangratio Sennyei, Benedicto Mindszenti, Balthasari Kornis, Francisco Daróczi de Deregnyő, Gabriele Haller et ex civitatibus Saxonicis e Saxonibus Alberto Hutter et Joanni Rehner consiliariis et commissariis nostris Transsylvaniensibus iuxta quam sese in Transsylvania gerere debeant.*

Cum profligato et caeso rebelle Transsylvanico Zekel Moyse cum asseclis et gregariis suis ac fidelitatis iuramento a superstitibus nobilibus defectionem suam professis vicissim sumpto iam in ea spe simus fore, ut in iurata fide et fidelitate erga nos persistant ac mandatis et iussis per nos, aut nostro nomine factis demisse obsequantur et proinde ipsis de secura gubernatione et decenti defensione vera religione, recta iustitia ac commertiorum et negotiorum tractatione ac pactis prospicere et procurare cupiverimus; itaque praefatos nostros consiliarios et commissarios nostros illos - - - clementer confisi ipsos omni [iura et] sedulitate coniunctim vel seorsim pro ea, qua nobis sunt obligati et obstricti fide gubernationi, defensioni et conservationi in obsequio provinciae istius invigilaturos et omnem operam locaturos.

Ac primo quidem praedicto Georgio Basta ob laudatas virtutes militarem experientiam rerum gerendarum dexteritatem et hactenus multis modis laudabiliter praestita et in posterum praestanda servitia pro tempore gubernationem et generalatum regionis istius Transsylvaniae in bellicis et politicis eandem cum aliis nostris supranominatis commissariis consultandam, sed per ipsum solum tandem disponendam et exequendam concredimus et committimus tali modo, ut ipse caeteris consiliariis tempus habendi consilii quotiescunque opus erit denunciet ac in consilio praesideat res defensioni paci publicae servientes iustitiae et commertiis tractandis et regalibus nostris augendis per vicecancellarium, aut eos, quibus

incumbet, propositas sedulo deliberabit ac deliberatas et secundum maiora vota conclusas post modum debitae exequutioni demandet. Quod, ut eo facilius et rectius fiat, secretarios doctos et linguarum necessariarum peritos cum scribis idoneis penes ipsos alemus et intertenebimus.

Sed cum de religione non immerito prima sit cogitatio et cura dilectus et supra nominatus episcopus Transsylvaniensis[1] in id omni studio incumbet, ut dignitates et libertates ecclesiasticae redintegrentur et licet sectarum et haereseon, quae cum iniuria temporum ibidem praevaluerunt, tam repentina extra eamque Claudiopoli non ita dudum facta est, introduci mutatio nequeat, attamen de commodis rationibus cogitabit, quomodo ordo ecclesiasticus et catholica religio instauretur, collegia Societatis Jesu reaedificentur et sustententur, Franciscanorum bona ipsis restituantur, beneficia ecclesiastica ad profanos usus hactenus usurpata recuperentur et sacris usibus applicentur. Qua in re quoque episcopus iuxta gubernator et consiliarii nostri zelum, prudentiam et discretionem suam ostendent, utque memoratus episcopus alimenta necessaria et sustentationem episcopo dignam ex bonis ecclesiasticis habere queat, diligenter perquirent et ad ratificationem nostram eadem ipsi denominabunt et assignabunt. Per iustitiam, uti stabilitur, thronus regis et regna conservantur, ita praedictus gubernator et consiliarii omnes nervos in id intendent, quo ipsa sincere et incorrupte administretur, magnatum et nobilium causas in pleno isto consilio ventilabunt et discutient ac negotia a minoribus iudiciis provincialibus et civitatibus eo delata definient et decident, salvo tamen supplicatione, uti extraordinario remedio ad nostram Maiestatem et iudiciis minoribus in districtibus, civitatibus et oppidis, uti hactenus, quatenus aequa sunt in suo usu manentibus, quo tamen iure Hungarici Caesareae Saxonico, vel aliquo particulari in futurum Transsylvani, uti debeant, sub

[1] Naprági Demeter mint vál. erdélyi pk. 1600 elején hagyta el Erdélyt, hová úgy látszik az udvar ismét vissza akarta küldeni, de ez abbanmaradt s nem is neveztetett ki erdélyi püspökké.

proxima dieta consultandum et ulterior nostra resolutio expectanda erit.

Sin vero gubernatorem ac generalem, uti praesidem consilii aliquando abesse, aut, cum ad alia loca ire vel bellicis vacare et in castris manere necesse esset, tunc consilio isti praesidebit, et res agendas curabit is, qui in ordine consiliariorum memoratorum post eum primum locum obtinuit, ut ipso absente, simul et praesente recte omnia gerantur, nequiquam ullo tempore negligatur in his, quod ad promovendam iustitiam et arcendam iniustitiam facere videbuntur.

Gubernator et generalis noster quoque capitaneos, comites et vicecomites cuiuslibet comitatus ex iis, qui fideliores et constantiores deprehensi fuerint constituet. Iudices et iuratos cives in civitatibus a communitate electos, si ipsis apti et idonei videbuntur, nomine nostro confirmabit ac in omnibus civitatibus Saxonicis (excepto Cibinio et Segesvario, cum illae in fidelitate hactenus perstiterit), ad evitandas alterationes et defectiones personalem praesentiam, vel iudicem regium nobis iuratum praeficiat, qui claves civitatis et armamentarium in potestate habeat, vigilias et defensionem disponat, congregationibus ipsorum et consiliis intersit, nihilque ipso inscio civitatem concernens instituatur. Vetus consuetudo, qua civitates Saxonicae principem et nobiles ingredientes aliquot dies gratis alere, equos et currus ipsis suppeditare tenebantur, omnino aboleatur et sustollatur, hac tamen conditione, ut civitates libertatem talem nactae nobis in cameram nostram annuatim, quid certi contribuant et quaelibet earum diversoria duo aedificet et instruat, quo peregrinantes et adventantes propriis peregrinantium sumptibus in illis recipi et manere queant. Super administratione cameralium et regalium nostrorum ex supra memoratis consiliariis quidam mandata nostra et instructionem certam quidem habebunt, gubernator ac generalis tamen et reliqui consiliarii auxilio ipsis (quandocunque postulaverint) esse debebunt, quia ab ipsis salaria sua accipient et conservatio totius provinciae

ab ista administratione cum sumptus ex his partibus ob alias erogationes plurimas non subministrari possit, dependeat. Defensio provinciae istius in praesidiis et gliscente adhuc bello in sustentatione militis extraordinarii consistit, ut itaque confinia iusto militum numero annona necessaria rebus artellaricis, solutione debita et aedificiis recto semper tempore sufficienter provideantur, gubernator, generalis et consiliarii ipsi adiuncti omni studio elaborabunt.

Extraordinarius vero miles et Germanus quidem tam eques, quam pedes, ut conducatur et nostris sumptibus interteneatur, curabimus veterano Wallonum, Pflanzianorum, Preinerianorum, Haidonum et Rascianorum stipendiis solutis, quantocitius fieri poterit iuxta consilium tamen et opinionem generalis pro statu et tempore dimisso. Sic provinciae defensioni et securitati non parum accedet, si bene meritis militibus bona et possessiones desertae ad ratificationem nostram conferantur, quod tamen ita fieri volumus, ut omnia bona talia sint et maneant bona feudalia masculina ipsius feudatarii iuramentum praestent, sicuti exemplar talis iuramenti et investiturae his adiecta est,[2] secundum, quod omnia feuda conferentur et ipsi feudatarii iurabunt, qui tandem in certum librum feudale quoque referendi, liberque talis sedulo propter caducitates et telonias in archivis conservandus erit.

Super fodinis minerarum et metallorum statuta et privilegia in hisce regionibus usitata publicabimus et certos officiales constituemus, ut liberior cuilibet sit accessus et hilarior eas fodendi animus curae, itaque ipsi gubernatori generali 12 consiliariis nostris erit, ut cum officiales tales, tum etiam cultores et proprietarios minerarum ac sectores earundem tueantur, sic fiet, ut augeantur ac in certas turmas tandem dividi et tempore necessitatis adversus hostes quoque educi possint. Mechanicis in civitatibus, oppidis, pagis privilegia et statuta dentur, quibus Germanici mechanici gaudent et praesertim

[2] Ez egyidejűleg (1604 január 12-én) kelt két donatio-levél formulája az Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 242—244. l.

sedibus Saxonicalibus iniungatur, ut domos et possessiones per Germanos ante in civitatibus, oppidis et villis habitatas nulli alii, quam Germanis habitandas et possidendas relinquant.

Capitaneis et officialibus aliis militum Germanorum intimetur, si cui benemeritorum militum honestum matrimonium contrahendi, aut alia in Transsylvania manendi et operas manuarias exercendi sese offeret opportunitas ipseque licentiam peteret, ut eundem testimonio dato, nisi aliquid obstet, dimittant.

Omnibus civitatibus, oppidis et pagis item provisoralibus mandetur, si quis Germanorum praesertim mechanicus domum vel alia emere et sic sedem figere statuerit, ut biennium vel triennium publicis oneribus et ordinariis contributionibus eum eximant et liberent. Ita tamen, si periculum ab hoste aliquod immineret, ut ea, quae defensione inservient, praestent, hisce modis populosior regio futura est et qualibet ingruente necessitate hosti vel insurgendo, vel auxilia conferendo obviari et resisti poterit.

Donationes, impignorationes et permutationes bonorum in Transsylvania et partibus Hungariae variorum sunt generum, quarum illas tantum ratas nostro nomine habebunt, quae per Sigismundum Bathoreum ante primam resignationem indultae,[3] sed ea, quae post reditum ex Silesia, deinde per cardinalem Bathoreum et Michaelem vajdam factae sunt, illas annulatas et sublatas esse volumus; super iis vero, quae per generalem nostrum Bastam tempore necessitatis ad nostram ratificationem concessae et per nos nondum confirmatae sunt, memoratus gubernator, generalis et consiliarii ulterius inquirent et deliberabunt, ac quae confirmandae, aut non confirmandae forent consilio suo addito nos informabunt in hoc sedulo animadvertentes, ne tales postea ratificare suadeant, in quibus ab ecclesiis, xenodochiis confiniis mineris aut in praeiudicium tertii, quid abalienatum et dectractum sit, aut abalienari et detrahi possit.

Rebellium et transfuganum vel adhuc in vivis exi-

---

[3] Ez 1598 tavaszán történt.

stentium, vel iam mortuorum aut caesorum, utpote praescriptorum et nota infidelitatis reorum, exceptis eorum, qui in gratiam recepti sunt, bona omnia pro fisco nostro mancipabunt ac uti camera nostra illis ordinata in mandatis habebit, administrari facient. Promissioni nobilium, qui ad comitia Devensia comparuerunt et culpam deprecati sunt et propriam in se latam sententiam subscripserunt super condonanda vita et bonis, excepta quarta parte, quam in proximis comitiis, secundum aestimationem per commissarios deputatos specificandam parata pecunia redimere debebunt, factae taliter annuimus, ut quarta pars non uti iam tempore desolationis est, sed iusto quanto futuro tempore redimi possit, pretio aestimetur, alias liberum erit nobis aliis illam quanti possumus venundare et tradere. Deinde, ut omnia bona ipsorum, sicuti quarta ita et aliae tres partes in futurum sint mere feuda masculina, earum investituram denuo accipiant et iuramentum praestent, libroque feudalium superinde conficiendo soluta compotente, taxa quae non vicecancellario aut scribis, sed nobis cedet et de ea rationes servabuntur et dabuntur, inscribantur.

Sed inter hosce nullus numerabitur, qui comitiis Devensibus affluit, aut nobis non est reconciliatus. Omnia ad nos devoluta vel iam desolata bona, quae consiliariis ministris nostris militibus et aliis illic locorum ex gratia conferemus, erunt et manebunt feuda masculina, gubernatorque et consiliarii nostri ratione valoris proventum et utilitatum cuiuslibet non tamen modernorum, sed futurorum et iam melioratorum imponent extraordinaria denominata servitia, ut quilibet vasallus sciat, quot equos et servos tempore insurrectionis vel expeditionis ultra ordinarias contributiones, mittere sit obligatus. Ordinarias vero annuas collectas contributiones pecuniam aedificiorum et id genus alia, quae conservationi provinciae et confiniorum deserviunt, secundum nostram et gubernatoris generalis ac consiliariorum dispositionem quamlibet dare et subministrare tenebitur.

Gubernator generalis et consiliarii nostri quoque

prospiciant, ut securitas et tranquillitas sit publica et quaelibet latrocinia et depraedationes coërceantur, ipsisque civitatibus licentia detur praedones et latrones insequendi et illos in quocunque loco et territorio comprehendendi, quo vicissim commertia exerceri rura, arva coli annona comparari, telonia et tricesimae colligi aliaque homini et iumentis necessaria curari possint.

Imprimis vero gubernatori et generali nostro curae erit, ut milites extraordinarii non in civitates aut in viscera provinciae, sed limites et fines disponantur et collocentur, iique ab iis custodiant commeatum et alia necessaria pro solutione militum civitatibus et oppidis advehentibus et subministrantibus. Quibus modis auri et argenti fodinae, aliaque minera cum emolumento coli queant saepe memoratus gubernator et consiliarii deliberabunt et nobis sententiam suam hac in parte explicabunt interim media quaesituri, quibus cultura minerarum et auri lotio reparari et ab interreptione moderna vindicari queant.

Siculi, qui in fide perstiterunt, non immerito usque ad ulteriorem resolutionem nostram suis antiquis gaudent libertatibus, e contra vero illi, qui Zekel Moysi adhaeserunt, puniuntur et illis privantur. Sed qualiter id instituendum et an non sedes fidelium ab infidelibus segregari et in perpetuam rei memoriam separari debeant, gubernator et consiliarii mentem suam nobis explicent, hocque imprimis naviter agant, ut quamprimum ipsis Siculis capitanei duo extranii, ac si possibile Germani, praeficiantur, qui ipsos in fide erga nos servent, ac in quolibet casu consilio et auxilio iuvent.

Cum Polonis et Moldavis bona vicinitas et vaivoda Valachiae in devotione conservandus et mutua, ubi opus fuerit ipsi auxilia conferenda. Quatuor comitatus, utpote Marmorusiensis, Silagiensis, Mediocris Zolnok et Bihoriensis aliquot annos Transsylvaniae applicati, sed ante ad superiorem Hungariam pertinentes, eidem vicissim cohaerebunt et onera publica cum eadem ferent. In distributione annonae in confiniis certus constituatur ordo, ita, ut gregarius miles cum capitanei et alii officiales

aliunde facile victum habere queant, portionem suam habeant. Sin vero et capitaneis aliisque officialibus annonam ad tempus subministrare necessum sit, non tantum postulent et sibi dari urgeant, ut quoque raptivis Turcis canibus et famulis Suae M[ti] non servientibus sufficiant, multominus cum ab annonariis levi pretio habeant, aliis maiori vendant.

An propugnaculum unum vel duo in umbilico provinciae aedificanda et qualiter limites defendendi et intra situs prohibendus, gubernatoris et consiliariorum discretioni et iudicio relinquimus et superinde sententiam illorum expectabimus. Conventum publicum, vel dietam proximam gubernator generalis et reliqui consiliarii nostri ex praescripto nostro indicere noverint. Et cum omnia, quae quotidie aut post obventura sunt et tam nostri, quam provinciae istius Transsylvaniae causa tractanda erunt, non omnia simul comprehendi et instructioni inseri possunt, fidelitati et discretioni gubernatoris et consiliariorum illa curanda et perficienda committimus et eos commoda nostra et provinciae illius, quod fieri poterit, aucturos et promoturos. Damna vero et incommoda nostra et illius praeventuros et aversuros clementer confidimus nobisque certo pollicemur nostram in praemissis omnibus expressam et omnimodam exequuturi voluntatem.

Datum in arce nostra regia Pragae, die 12. mensis Januarii. Anno 1604.

Ellenjegyezte: Rudolphus Coraducius, Joannes Barvitius.

(Egykorú más., nagyszebeni b. Brukenthal-múz. Rosenfeld-gy.)

Megjegyzés. Ez utasítás (daczára terjedelmességének) nem felelt meg annak a czélnak, melyet vele a prágai császári udvar megvalósítani akart s ezért egy hét múlva (január 20-ikán) kibővítették s már csak négy biztos, úgy mint: Burghausen, Khrausenegg, Hoffman és Im Hoff számára állították ki,[4] föltételezve, hogy ez a négy könnyebben megegyezhetik vitás ügyekben, mint az eredetileg szervezett 14 tagú bizottság. De azért érdekes szövegének ismerete összehasonlítás végett, meg annak tanuságáért is, miképpen nyirbálták meg az erdélyi nemesség jogait s részesítették kedvezményben a szászokat!

[4] Kiadva az Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 244—260. l.

1481.

Kolozsvár, 1604 január 15.

Basta Zeller Ferencz kolozsvári polgár részére.

Átírja a Bánffyaktól zálogon kapott jószágokról szóló birtoklevelét.

Memoriae commendamus . . . quod pro parte et in persona circumspecti Francisci Zeller, civis Colosvariensis exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae nobilium requisitorum literarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio conventus monasterii beatae Mariae Virginis de Colosmonostra repositarum et locatorum[1] ac aliarum quarumlibet iudiciariarum deliberationum, legitimorumque mandatorum Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} in Transsylvania executorum . . . quibus mediante egregius Stephanus filius egregii quondam Gabrielis Banffy Lossonczi de Mogyoró totales et integras portiones suas possessionarias, domumque et curiam nobilitarem Mag^{ci} quondam Balthasaris Banffy Lossonczi de dicta Mogyoró, fratris carnalis praefati Gabrielis Banffy Lossonczi genitoris sui in Borsa, item tam eiusdem quondam Balthasaris Banffy Lossonczy, quae per defectum seminis masculini sexus eiusdem in ipsum tanquam haeredem virilem iure successorio devolutae forent, quam vero proprias suas paternas in Válaszut et Iklód in Dobocensi, necnon Girót, Poklostelke et Pintek possessionibus in Zolnok interiori comitatibus existentibus habitas, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, praefato Francisco Zeller et dominae Barbarae Baráth consorti eiusdem, haeredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis in et pro summa quingentorum florenorum Hungaricalium titulo pignoris dedisset, obligasset et inscripsisset tenore infrascripti, supplicans nobis humillime, ut nos easdem literas sessionales *elismerjük, átirjuk és jóváhagyjuk ; a mit ezennel teljesítünk.*

Datum in civitate Coloswar, 15. die mensis Januarii. Anno Domini 1604.

(Eredeti, b. Bánffy-család levéltára, M. N. Múzeum.)

[1] Kelt 1603 deczember 31-én.

1482.

Kolozsvár, 1604 január 15.

Basta Besztercze város tanácsának.

Weil dann ein Theil des Preinerischen Regiments Knecht durch uns hin zue euch ist verordnet und geschickt worden, ihr Quartier einweil allda zu haben, *kérünk, élelmezzétek őket még egyideig.*

Geben zue Clausenburg, den 15. Januarii. Anno 1604.

(Eredeti, Besztercze-Naszód vármegye levéltára.)

1483.

Prága, 1604 január 15.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet auf sein Begehrn, ihme einen Postritt heraus zu erlauben, widerbeantwort.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 22.)

1484.

Kolozsvár, 1604 január 16.

Basta tordai Thury János részére.

Neki adja a hűtlen néhai Boér János tordai jószágait.

Memoriae commendamus ... quod nos ... consideratis fidelitate fidelibusque servitiis egregii Joannis Thury de Torda ... totales et integras domum et curiam nobilitarem lapideam nunc desolatam in teatro oppidi Torda vicinitatibusque domorum similiter desolatarum egregii Joannis Literati Tordai ab una et circumspecti Petri Pesti alias inhabitatorum praedicti oppidi Torda partibus ab altera, item tres partes molendini cuiusdam duarum rotarum super rivulo Rákospataka volventium nuncupato ex opposito domus circumspecti Michaelis Nagy in vico eiusdem oppidi Varga utcza vocato decurrenti, constructi, necnon piscinam vulgo *Pogán tava* appellatam in valle Péter-

laka nominata subtus piscinam allegati oppidi Virágostó dictam in territorio et intra veras metas totiesfati oppidi Torda, omnino in comitatu Tordensi existentis habitas, quae alias nobilis quondam Nicolai Pogan de eadem Torda, fratris ipsius Joannis Thury praefuissent, per mortem autem et defectum seminis eiusdem nobili quondam Joanni filio egregii olim Stephani Boer similiter de praefata Torda, annis superioribus a quondam Michaele vaivoda pro tunc regimen huius provinciae Transsylvanicae consecuto et tenente, titulo novae donationis collatae, sed ex eo, quod ipse cum reliquis regni Transsylvaniae nobilibus contra Sacra^{mam} Caesaream Regiamque M^{tem} arma coepisset et ab illius imperio eam provinciam separare ac in potestatem Turcarum redigere conatus, ob idque perpetua infidelitatis labe notatus et in proelio ad campum Barcza [1] cum rebelli quondam Moyse Zekel habito sine ulla posteritatis et haeredum solatio periisset, allegata bona ad . . . ad dispositionem . . . nostram devoluta esse perhibentur . . . memorato Joanni Thury ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis . . . dedimus, donavimus; etc.

Datum in civitate Coloswar, 16. die mensis Januarii. Anno Domini 1604.

(Eredeti, gr. Bethlen-család levéltára, M. N. Múzeum.)

1485.

Kolozsvár, 1604 január 16.

Basta a kolozsmonostori konventnek.

Iktassék be Thury Jánost felsorolt tordai jószágai birtokába egregius et nobilis Joannes Thordai vel Petrus Eradonius [1] camerarum, omnino de Torda, aut Paulus Bogosi de eadem, sive Stephanus Jobbágy de Tur seu Paulus Jobbágy de eadem, neve Georgius Orban vice-

[1] Ezt másként a brassói papirmalom melletti csatának nevezik, mely 1603 nyarán történt és Székely Mózes megöletésével végződött.

[1] Nyilván Eradonyi Péter, habár tisztán igy van írva: Erodonius.

comes comitatus Tordensis, neve Gabriel Sombori de eadem Sombor *jelenlétében.*

Datum in civitate Coloswar, 16. die mensis Januarii. Anno Domini 1604.

(Eredeti, kolozsmonostori ltár Com. Torda T. No. 29. — O. l.)

1486.

Kolozsvár, 1604 január 16.

Basta özv. Hamvai Györgyné részére.

Új-adományként neki adja zarándmegyei csungi jószágát.

Memoriae commendamus . . . quod nos cum ad nonnullorum Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} fidelium singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero dignum habentes respectum praesentis viduitatis nobilis feminae Barbarae Kamuthi, relictae quondam Georgii Hommai,[1] in quam ipsa ob recentem mariti sui mortem misere incidisse perhibetur, totalem et integram possessionem suam Chiungh nuncupatam, in comitatu de Zaránd existentem, in cuius quieto et pacifico dominio eadem a tempore adeptionis et consecutionis eiusdem perstitisse et ad praesens persistere . . . perhibetur, *birtokleveleit elvesztvén, ő Felsége kegyes határozatát várva, nova donatioként neki adjuk,* hoc conditionis interventu, quod si reditus aliqui in ea censebantur esse ecclesiastici, vel parochiae, eos non alteris religionis, sed catholicis sacerdotibus dare, et in illa parochos catholicos tenere debeat et sit obligata ; etc.

(Eredeti, Basta nagypecsétjével megerősítve, Erdélyi fiskális levéltár X. a. szekrénye A. fasc. 7. sz. — O. l.)

1487.

Prága, 1604 január 16.

Rudolf császár pótutasítása Basta, Burghausen, Khrausenegg, Hoffman és Im Hoff biztosok számára.

Aus einer sondern auf Euch und etliche darinnen benennte Siebenbürger gefertigten Instruction werdet

[1] Igy van írva, de neve helyesen: Hamvai.

Ihr mit mehrerm vernemben, was wir Euch bei dem drinnigen Euch anbefohlchenen Regiment zu verrichten, und fürnemblich in Acht zu nemben gnädigst anbefolchen; [1] nun hätten zwar auch folgunde Puncten darbei eingebracht und specificirt werden sollen. Wir haben aber umb Glimpfes willen, und weil wir noch nit eigentlich gewusst, was sich auf der Euch zuegeordneter Siebenbürger Treu und Standhaftigkeit zu verlassen, und damit es destoweniger Offension gebe, Euch solche absonderlich, doch in der Still und in Vertrauen zuschreiben wollen, dass Ihr nemblich darann und darob seiet, weil wir die Städt in Siebenbürgen mit Teutschen fürnemblich zu ersetzen, und dieselben hinein zu zieglen, die andern Nationen aber daraus zu bringen gnädigist gemeint, dass einiche Hungern und so nit Teutsch geboren sein in die Städte nit an- oder eingenomben, viel weniger in die Rathsmittl befürdert, sondern allein den Teutschen die Häuser und Güeter, so etwo in den Städten leer oder zu erkaufen und zu erhandlen sein mochten, eingeben und gelassen, sie zu Ämbtern befürdert, und über ihnen gueter Schutz gehalten.

Die Hungern aber, wo sie in den Sachsen Städten, und sonderlich die so zu Klausenburg bishero sesshaft gwest, darausgebracht, und an andern Orten, do man sich weniger Gefahr von ihnen zu besorgen, ihnen Sitz und Wohnungen ausgezeigt und eingeben werden.

Darnach weil fürkhumbt, dass sich viel Wallachen aus der Wallachei wegen der Feindtsgefahr heraus begeben, welchen hernach do man die zu Gütern und gueter Nahrung in Siebenbürgen kommen liesse, auch Moldauer und Polaggen folgen, und die Teutschenheit wieder übermahnt, und dergleichen Unruhe und Widerwärtigkeit, ja Abfall von uns oder unsern Nachkommen, wie verschient Jahr beschehen, sich zutragen möchten, so wollet für Euer Person Aufachtung geben, auch durch die Ambtleut in allen Spanschaften und Gezirken aufsehen und merken lassen, damit die Wallachen nit so häufig

[1] **Közöltük kötetünk** 1480. **sz. a.**

angenomben, sondern da ja irgend einer oder mehr einzulassen, solches mit dem des Gubernators und Euerer der dahin geordneten Räthe Vorwissen und Zuelass beschehe, auch ihnen die Wohnungen nit etwa an Pässen, sondern an solchen Enden ausgezeigt werden, an denen sich am wenigisten Gefahr von ihnen zu besorgen. Zu dem, weil wir das Landt mit dem Schwert und grossem, schweren Unkosten erobert, so haben wir nit Ursach die Landtag, wie vorhin gebräuchig gewest, ausschreiben zu lassen, und von ihnen allererst ihrer Gaben halber ihre Bewilligung zue begehrn, sondern vielmehr für uns oder in unsern Namben ihnen dieselben, doch so weit sie es ertragen künnen, und mit einer gewissen Mass, aufzulegen. Wollet derowegen den negstkünftigen Landtag zwar ehist ausschreiben und ihnen, den Ständen die Andeutung thuen, dass sie erscheinen sollten, unsere Resolution in einem und dem andern anzuhören, welche ihr alsdann aus der Euch gefertigten Instruction ausziehen und was wir Euch in Religions, Gubernaments und Defensions Sachen auferlegt, so weit sichs thuen lässt, ihnen andeuten, darüber hernach halten, und darauf zu Underhaltung des Landes und der Gränizen, für dies Mal was Euch für guet ansehen und ihnen zu leisten müglich sein wirdet, begehrn möget, wie es aber in künftig mit Ausschreibung der Landtag zu halten, und wie die Anlagen anzulegen, ob die Einwilligung von ihnen zu suchen, oder wir es *pro iure magistratus* für uns ihnen benehmen sollten, das wollet in ferern Beratschlagung ziehen und uns mit Guetachten darüber berichten.

Und do ja etwo in der Instruction solche Puncten einkämen wären, welche nit so gleich aus sondern Bedenken in das Werk gerichtet werden kündten, sondern ein Veränderung darmit fürgenommen werden müsste, so wollet dieselben bis auf ferern Bescheidt differirn, uns aber alspaldt euer Bedenken und Motiven gehorsamist erindern, so solle darin Euch unsere Resolution auch unverlängt zurück erfolgen. Wie ihr in einem und dem andern recht zu thuen und Euere Gedanken und Fleiss

dahin zu richten und anzuwenden wüsst, damit Gottes Ehre fürnemblich gesucht, unser Fromben und Nutzen befürdert, Schaden gewarnet und verhüetet, das Landt erhalten, und zu gueter Ruhe und Aufnemben wieder gebracht werde. Daran handlet Ihr unsern gnädigisten Gefallen ; etc.

Prag, den 16. Januarii. Anno 1604.

(Egykorú másolat, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyűjteménye.)

Megjegyzés. Ez utasítás (mely az erdélyi magyarság háttérbe szorítását, sőt valósággal megsemmisítését czélozta) titkos jellegű volt, azért nem foglalták bele sem a négy nappal előbb irottba, sem a januárius 20-ikán kelt végleges nagy utasítás szövegébe !

1488.

Bécs, 1604 januárius 17.

Mátyás főherczeg Bastának.

Was zwischen dem Radul Waida und dem Tartar Chan *történt a béke érdekében,* haben wir aus deinem Schreiben vom 5. dieses Monats vernommen [1] *és várjuk további jelentésedet egyúttal a Breuner-ezred dolgairól is.*

(Hurmuzaki : Documente IV/1. k. 363. l.)

1489.

Kolozsvár, 1604 januárius 18.

Basta Kolozs és Torda vármegye rendeihez.

Küldjenek sürgősen szénát és tüzifát seregei részére.

Committimus . . . ut visis praesentibus in ratione equorum nostrorum foenum ex vestro comitatu et ligna in nostrum et Germanorum militum in vigiliis existentium comportare absque ulla tergiversatione et comportari facere modis omnibus debeatis ac teneamini, neque negligere primo quoque die ausi sitis ; etc.

Datum Claudiopoli, die 18. m. Januarii. A. D. 1604.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 65. sz.)

---

[1] Kivonatosan ld. 1468. sz. a.

1490.

Kolozsvár, 1604 január 18.

Basta Beszterce város tanácsának.

Expositum est nobis in persona honestae viduae Elisabetae Apaffi, relictae egregii quondam Petri Tárkányi, qualiter Georgius Budaki, civis vestrae civitatis, pro quinquaginta florenorum debito, centum et octo cubulos tritici sui occupata teneret et arestata in damnum ipsius exponentis manifestum, ex eo, quod debitum multis superetur tritico arestato. *Ezért rendeljük, hogy azt neki fizettessétek meg.*

Datum Claudiopoli, die 8. mensis Januarii. Anno 1604.

(Eredeti, Beszterce Naszód vármegye levéltára.)

1491.

Prága, 1604 január 21.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Vigyázzanak Mária Christierna főherczegasszony erdélyi hitbérbirtokaira.

Ihr wisst Euch gehorsambist zu erindern, dass die allda in Siebenbürgen liegende Schlösser und Güeter Fogaras, Maros Uivar, Enyedin, Kisfalud und Monora, sambt deren Zugehörungen der *(Titel)* Mariae Christinae Erzherzogin zu Oesterreich, als ihr Heuratgut von Rechts und Billigkeit wegen zugehören. So wir dann solche benannte Güeter Ihrer Liebden nochmalen in Handen zu lassen gnädigst gemeinet sein, auf Maass und Weg, wie euch hernach zu wissen gemacht werden solle; als befehlen wir euch hiemit gnädigst, dass Ihr mit sonderem Fleiss dahin gedacht seiet, damit bemeldte Güeter beisamben bleiben, nichts davon verwendet, oder vergeben, und im Fall schon etwas *tempore necessitatis* durch dich Basta vergeben, oder verwendet wäre, dasselbe, weil die Inhaber etwa also beschaffen, dass sie wohl werden können von solchen Güetern abgewiesen, oder sonst contentiret werden, wieder zurecht gebracht, auch

guete Würtschaften allda angestellet und sintemal grosse Ausstände darbei vorhanden gesehen und Fleiss ankehrt, damit dieselbe, womöglich eingebracht; wie auch was es mit einem und dem anderen obbemelten Güeter derzeit für eine Gelegen- oder Beschaffenheit habe, durch Euch ehist berichtet werden; wie ihr gehorsambst zu thun wisset; etc.

Geben Prag, den 21. Januarii. Anno 1604.

(Hiv. más. bécsi Kpü ltár, Ung. Gedenkbücher 1604. fol. 6 — Fogalmazványa ugyanott, Hungern.)

1492.

Prága, 1604 január 21.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Vizsgálják meg Radibrati követelését s ha jogosnak találják, térítsék meg neki: készpénzben vagy jószággal.

Wir wollen Euch in Gnaden nit verhalten, dass unser Hofdiener und g. l. Alouisius Radibrati bei uns underthänigst angehalten und gebeten, dass wir ihm zue Erstattung 3589 Thaler für seinen in unsern Diensten angewendten Unkosten und erlittenen Schadens an parem Gelt und in Güetern, so uns in Siebenbürgen heimbgefallen gnädigist verhelfen wollten. Derowegen so befehlen wir . . . dass ihr Euch der Gelegenheit dieser seiner Pretension mit Fleiss erkundigt *s ha igaz,* dass die Schuldt also richtig, ihme Radibrati entweder mit parer Bezahlung oder mit Güeter, so etwa so viel werth, wie ihr am berechtsambisten zu sein vermeint zufrieden stellet undt contentieret; etc.

Geben Prag, den 21. Januarii. Anno 1604.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14421.)

1493.

Prága, 1604 január 28.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet auf sein Schreiben wegen der Friedens Tractation mit Türggen und Tartarn durch den Radul Waida beschehen; item des angestellten sieben-

bürgischen Landtags und Breinerischen Regiments Abdankung widerbeantwortet und dass er des Banffi[1] *halber den vorbegehrten Bericht thun solle, dass er auch das Rauben auf der Strasse ernstlich abstellen soll.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 34.)

1494.

Kolozsvár, 1604 január 29.

Basta Beszterce város tanácsának.

Adassa vissza Vajda Márton ottani lefoglalt ingóságait.

Exponitur nobis in persona Martini Vaida, qualiter ipse res quasdam apud vos a nobis arestatas ob vini ipsi venditi et violenter adempti partim[1] haberet. Committimus igitur . . ., ut mox et de facto iure nunc teneatur persolvere vinum totaliter, revideatis ipsique res deinde suas restituatis ; etc.

Datum Claudiopoli, die 29. Januarii. A. D. 1604.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1495.

Prága, 1604 január 29.

Rudolf császár Bastának.

Soll mit Guetachten berichten, was es mit Melchior Bogathi, so umb Begnadung bittet, für ein Gelegenheit habe.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 40.)

1496.

Kolozsvár, 1604 január 30.

Basta Marosszék rendeinek.

Ne vegyék be Bene lakóit a szabadszékelyek közé, hanem azok továbbra is a földesúri hatóság alatt maradjanak.

Daczó Ilona asszony, az vitézlő Maros Szent Györgyön lakó Pataki György meghagyatott özvegye adja érté-

---

[1] Bánffy Dénes.

[1] Szokatlanúl így rövidítve : p̄im̄.

sünkre könyörgése által, hogy Marosszékben Bene nevű falu őstől maradt jószága volna; ennekelőtte is az szabadság idején nekik remittáltak és szolgáltak volna, mostan penig az több szabad székelyek köziben akarnák magokot adni. Könyörge mi nekünk, hogy ez megnevezett Bene falvát mi es faventer remittálnók s annak békességesen való birodalmában meg is ótalmaznók. Igy levén azért az dolog, hagyjuk . . . hogy ez mi levelünk látván, ennek utánna ezeket az szabad székelység közzé venni és számlálni ne merészeljétek, hanem, mint ennek előtte, ez után is annotatis exponentis terrestribus eorum dominis, ut legitimus haeredibus szolgálni és mindenekben engedni tartozzanak; etc.

Datum Claudiopoli, die 30. Januarii. A. D. 1604.

Alól a rendelet alján (Kereszturi György secretarius kezével): Ut jobbagiones avitici inter Siculos se non annumerent, sed dominis terrestribus inserviant.

Hátlapján egykorú kézzel: Szent Annáról való levél 1604.

(Eredeti, b. Bálintitt József családi ltára, No. 38. Nagyernye.)

1497.

Kolozsvár, 1604 január 30.

Basta Horvát István és társai részére.

Ügyvédvalló levél Horvát János és mások számára.

Memoriae commendamus per praesentes, quod egregii nobiles Stephanus Horvát de Dücső-Szent-Márton, ac Petrus Zekely de Szentlélek, nec non honesta femina Sophia Krisóczi, consors eiusdem Petri Zekely, coram nobis personaliter constituti, in omnibus causis suis . . . a data praesentium per anni circulum motis vel movendis, egregios et nobiles Joannem Horvát de Széplak et alterum Joannem Angyalosi de Egrestő, Michaelem Beödeő de Kálnok, Nicolaum Gyujtó de Edfalva, Jacobum Literatum de Barót, Emericum Fosztó de File, Joannem Thordai et alterum Joannem Salánki de eadem Torda, Lucam Bakó, Martinum Hidalmási, Mathiam Keövendi de Ko-

losvár, Lucam Varga, Joannem Gyarmathi de Sárd et Stephanum Literatum de Almás fecerunt ... in causis eorum universis.

Datum in civitate Coloswar, paenultima die mensis Januarii. Anno Domini 1604.

Az irat élén : Procuratoria constitutio.

(Hiv. más. kolozsmonostori konvent 14. sz. Liber regius 26. l. — O. l.)

1498.

[Bécs], 1604 január 30.

Mátyás főherczeg Basta és a császári biztosok számára.

Tegyenek jelentést Deumbler kapitány kívánságáról.

Welchermassen und aus was Ursachen Ihrer Mt. Hauptmann Georg Deumbler gehorsamst anhalten und bitten thut, damit ihme des zum Türken gefallenen Nicolai Waida de Meggies [1] confiscierte Güter zu einer Ersetzung seines erlittenen Einbusses eigener Person bis auf Ihro Mt. gnädigste Resolution verbewilliget und geschenktermassen völlig ein- und übergeben werden wollten, das habet Ihr aus der Beilag mit mehreren zu vernehmen; befehlen demnach in höchsternannter Ihro Kais. Mt. Namen euch hiemit gnädiglich, ihr wollet uns hierüber eueren Bericht und Gutachten zukommen lassen; etc.

Den 30-ten Januarii. Anno 1604.

(Hiv. más. bécsi Kpü. ltár. Ung. Gedenkbücher 1604. fol. 7.)

Megjegyzés. Hogy Vajda Miklósnak melyek voltak azok a Deumbler kapitánynak igért erdélyi birtokai, melyeket ő úgylátszik a Székely Mózes-féle felkelésben való részvétele miatt 1603-ban elvesztett, megtudjuk Basta adománylevelének alábbi keletnélküli kivonatából: Donatio Georgii Basta super castello et oppido Enyed, totalibusque et integris possessionibus Fel-Enyed et Miriszló, nec non Maros Ujvár cum castello, portionibusque possessionariis in Csongva, comitatuque Albensi, ac Felső Fügöd Tordensi comitatibus existenti-

[1] Vajda Miklós karánsebesi volt s ez itt nem prédikátumát, hanem lakóhelyét jelzi.

bus, cum appertinentiis in territoriis sedis Aranyas existentis, Nicolao Vajda de Karánsebes et generosae Catharinae Borbély consorti eius, ad utrumque sexum, his vero deficientibus, fratribus suis Ladislao, Christophoro, Stephano, Joanni et Bonae Vajda, in 25 m. Hung. florenos inscriptis.[a]

1499.

[Prága, 1604 január vége.]

Rudolf császár Bastának.

Tegyen jelentést Schneckenhaus adományáról.

Demnach bei uns der Hans von Schneckenhaus umb Confirmation über die ihme durch dich und den Pauln von Khrausenegg, des Wolfgangii Apaffii und Nicolai Harinnai, Siebenbürgischen Landtsassen, auf unsere gnädigiste Ratification verliehene und verschriebene Güeter[1] underthänigst anhalten und bitten thuet, und wir nun zwar ob wir wohl ihme, von Schneckenhaus dies Orts zu willfahren und zu gratificirn nicht ungeneiget... *rendeljük, hogy e jószágok ügyében,* was uns diesfalls zu thun dein gehorsames Guetachten zuekhomben lassen wollest; etc.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14421.)

Megjegyzés. Ezt a keletnélküli rendeletet az erdélyi császári biztosok 1603 február 13-iki jelentéséhez csatolva őrzi a levéltár, minthogy azonban Schneckenhaus idézett folyamodása 1604-iki iratok közt található, ez év elejére tettük.

1500.

Kolozsvár, 1604 február 1.

Basta Nagyenyed város részére.

Memoriae commendamus... quod nos... compatientes inopiae et summae egestatis... inhabitatorum

[a] Egy 1773-iki iratjegyzékből, gróf Kemény József gyüjteménye, Erdélyi Nemz. Múzeum levéltára.

[1] Basta ez idézett adománylevelét nem ismerjük, de mivel Khrausenegg 1603 június végén jutott Bastához, valószinűleg az év nyaráról (augusztus havából) való, midőn tömegesen jutalmazták a császár iránt hű tiszteket, meg erdélyi nemeseket, miként erről kötetünkben is több iratuk tanuskodik.

oppidi Enyed... *mindenféle adó és fizetség alól mentesitjük* infra spatium unius integri anni; [1] etc.

Datum in civitate Coloswar, die 1. mensis Februarii. Anno Domini 1604.

(Hiteles más. kolozsmonostori konvent 14. prot. 28. l. — O. l.)

1501.

Kolozsvár, 1604 február 1.

Basta Krakker Szaniszló gyulafejérvári udvarbírónak.

Miérthogy Fichior Péter Magyarországban az császár ő Felsége hívsége alatt holt meg, még akkor, mikor Konstanczinápolyból [1] kijött volt, hagyjuk azért Kegdnek, s parancsoljuk is császártól ő Felségétől nekönk adattatott plenipotentialis authoritásunkból, hogy az minemő jószágit az árváinak Kegd elfoglaltatta volt, azt mindjárást remittálja nekiek. Nec secus faciat.

Datum Claudiopoli, die 1. Februarii [2] 1604.

A levél alján (Keresztúri György kezeírásával): Ut dominus Stenczel bona orphanis Petri Fichor remittat.

Külczíme: Generoso domino Stanislao Krakker [3] de Karkó, generali in Transyilvania annonae magistro ac provisori Albensi etc. Nobis honorando.

(Eredeti, gr. Teleki-nemzetség levéltára, Marosvásárhely.)

Megjegyzés. E kis levél már 1868-ban megjelent (a Török-magyarkori állam-okmánytár III. k. 43. lapján) gróf Kemény József másolatáról, de a már jelzett két hibán kívül még hat — pontatlan olvasásból eredő — más hibát találtunk s javítottunk benne; ezért közöltük újra.

---

[1] Ez tulajdonképpen Basta kanczelláriája formulakönyvének egyik darabja, melyet szószerinti szövegében külön füzetben közlünk.

[1] Kiadásában hibásan így: Konstantinápolyban.

[2] Február 4-ikén keltezve hibásan kiadásában.

[3] Irva hibásan: Karker.

1502.

Kolozsvár, 1604 február 4.

Basta Kolozsvár város tanácsa részére.

Megerősíti a városnak a gonosztevők kergetését biztosító bíráskodási régi százados jogát.

Memoriae commendamus . . ., quod nos cum ad nonnullorum Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} fidelium in Transsilvania existentium singularem intercessionem nobis pro partibus et in personis iudicis et iuratorum civium civitatis Coloswariensis factam, tum vero rationem habentes antiquorum eorum libertatum et praerogativorum, quibus ex humili eorundem supplicatione a multis saeculis tam praedecessores suos, quam ipsosmet usos esse cognovimus: ne igitur concivem seu iure commansorem eorum intra limites et veras metas dictae civitatis Coloswar existentium contra quempiam quovismodo delinquentem, alieni cuiuscunque dignitatis et praeeminentiae homines, praedictos iudicem et iuratos cives civitatis ob commissum patratumque scelus, persequandi, captivandi, incarcerandi ac puniendi haberent facultatem, nisi a iudice et iuratis civibus saepefatae civitatis Coloswar iuris et iustitiae super eiusmodi malefactores administratio abnegaretur, quod e contra si contingat alterius nationis et ordinis homines contra praescriptos cives vel incolas peccare, eos quoque coram capitaneis ductorum seu quorum intererint, iure persequi volumus. Quorum quidem supplicatione tamquam iusta est admissa et exaudita eadem eosdem immunitate, libertate et praerogativa denuo et ex novo uti, frui et gaudere annuendum et concedendum duximus, prout annuimus et concedimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis generosis egregiis . . . harum serie committimus et mandamus firmiter, ut a modo in posterum nullus, uti praemissum est, dictos incolas et inhabitatores civitatis Coloswariensis contra quoslibet et quovis modo delinquentes, praeter iudicem et iuratos

cives persequi, captivare, incarcerare vel punire quovis sub praetextu ausit atque valeat ; etc.

Datum in civitate Coloswar, 4. die Februarii. A. D. 1604.

(Eredeti, gróf Forgách-család levéltára, M. N. Múzeum.)

1503.

Kolozsvár, 1604 február 4.

Basta Beszterce város tanácsának.

Császár ő Felsége bizonyos számu vitézinek főhadnagyja, Nagy Demeter adta értésünkre könyörgésében jelentvén, hogy egy Puskás Mihály nevű atyjafia holt meg, mely annak előtte megmaradásnak okáért köztetek lakó Iffiu Gergelynél reponálta volt egyetmás marháját, pénzét és egyéb ruháit is. De az mostanság meghalván minden egyetmása az feleségénél, az az Iffiu Gergelynénél maradott ; de mostan ő neki noha vér szerint való atyjafia volt, semmiképen kiadni nem akart. *Ezért rendeljük, hogy ingóságait kiadassátok,* hogy többször minket ezen dolog felől meg ne találjon ; etc.

Datum in civitate Coloswar, die 4. mensis Februarii. Anno 1604.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1504.

Kolozsvár, [1604 február 4.]

Basta megerősíti a kolozsvári generális országgyűlés végzéseit.

A *Pálfordulására (január 25-ikére) hirdetett és megnyilt országgyűlésen az erdélyi rendek 12 pontba foglaltan feleltek Basta előterjesztésére, bevezetésükben megköszönve* hozzánk — úgymond — immáron a natura insitam suam pietatem et benignitatem és az pogán ellenség ellen is Nagyságod hazánkért, feleséginkért s gyermekinkért szorgalmatos industriáját, vigilantiáját

és forgolódását ... és atyai kegyességét, *melylyel dolgaikat intézte és a császárnál is támogatta.*

Datum ex civitate Coloswar, die et anno in praenotatis.[1]

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 263—269. l.)

Megjegyzés. A rendek e meghunyászkodó hangja és hálálkodása nem volt igaz, mivel Basta éppenséggel nem viselkedett irányukban szelidebben, mint előbb; hisz épp a gyűlés alatt fogatott el többeket,[2] a nélkül, hogy okát adta volna. De talán épp ezért rettegtek tőle a rendek és akarták könyörületességre bírni, legalább anyagi ügyeik érdekében, miután hálára kölelezte őket már azzal is, hogy az országgyűlés megtartását s határozataiknak artikulusokba való foglalását engedélyezte, a mit pedig Basta előbb ellenzett s a tavalyi utolsó gyűlésen nem is engedett meg; mintha csak érezték volna a rendek, hogy most utoljára alakoskodnak és alázkodnak meg a nemsokára végképpen távozó gyülölt olasz generális előtt!

1505.

Kolozsvár, 1604 február 6.

Basta Bedő István udvarhelyszéki és Csongrádi Ferencz marosszéki kapitánynak.

Adják Kornis Farkas ingóságait Kornis Boldizsárnak.

(Eredeti, gr. Kornis-cs. ltára 36. fiók 4. fasc. No. 16. — Kolozsvár.)

1506.

Kolozsvár, 1604 február 7.

Basta Doboka és Kolozs vármegyék rendeinek.

Adják vissza a kiskorú Cséffei László jószágait, melyeket tévedésből adományozott előbb másnak.

Tomori Anna asszony, Cséffei János relictája jelenté mi nekünk könyörgése által, hogy [az] mely jószágot

---

[1] Ez a kelet a végzések bevezetésében említett január 25-ikére utal, az országgyűlés megnyitása napjára, de a jelenvolt Weiss Mihály krónikájából tudjuk (Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó V. k. 160. l.), hogy a gyűlés február 3-án oszlott szét s így a végzések kelte 4-ikénél korábbi nem lehet.

[2] Igy pl. Weiss Mihály (id. h. 167. l.) szerint Boronkai Jánost, Kálnoki Jánost és Donát Györgyöt és ugyanakkor Brassóban Schunkabunk Márkus villicust; Szamosközy azonban (munkái IV. k. 218. l.) csupán Boronkait, Kálmándy Mihályt és Csiszár Gergelyt említi, kiket márczius 2-án öletett meg.

per defectum seminis quondam Joannis Céffei Pangil Pana[1] mi tőlünk obtineált, az nem deficiált volna, fiscust nem illetne, mivelhogy Céffei Jánosnak László nevű tizenegy esztendős fia élne,[2] kit előnkbe is hozott, kire az Céffei János jószága, úgy mint Noszaly, Kisdevecseren,[3] Magyar Újfalun, Fodorházán, Sólyomkőn, Babóczon, Kovácsiban, Nagy Eöskölőn, Kis Eöskölőn, Ugróczon és Zombortelke, Zútoron, Nörczén, Középlakon, Berenden, Valkón, Keleczel, Ujfalun, Jákótelkén, Barén, Fejérden iure legitimo szállott volna, könyörge mi nekünk, hogy igazságában oltalmaznók és az vértől az jószágot el ne idegenitenők. Igy levén azért az dolog, hagyjuk és poroncsoljuk authoritate nostra, hogy azokot az jószágokot az árvának remittálja, egyebekkel is remittáltassa, és senki az árvától, az vértől, az mi mandatumunk ellen birni, elidegeniteni ne merészelje, sőt Kegyelmetek annak békességesen való birodalmában minden törvintelen háborgatók ellen megótalmazza; etc.

Datum in civitate Coloswar, die 7. mensis Februarii. Anno Domini 1604.

Alatta (Keresztúri György secretarius kezeirásával) a kanczelláriai iródeáknak szóló e megjegyzés: Non debes specificare bona, quia ista partim sunt in Zilagy; de iis autem non disponit Sua Excellentia,[4] sed scribas: Erdélyben lévő jószágát.

(Fogalm. kolozsmonostori konv. ltár, Com. Doboka C. 26. — O. l.)

1507.

Kolozsvár, 1604 február 7.

Basta zalánkeményi Rácz Györgynek.

Adja vissza Hosszúaszói Ferencz elfoglalt jószágait.

Miérthogy Hosszúaszai Ferencz az dévai gyűlésben jelen nem lehetött, az mint pedig sok fő embereknek

---

[1] Ezt az oklevél üdvözlő soraiban familiaris-ának nevezi.

[2] Ez a később nagyszereplésű erdélyi főúr tehát 1593-ban született.

[3] Ez a szokatlan ragozás így értendő: rész-birtok Kisdevecseren, ellentétben a nominativusban írt birtokkal (Noszoly), a mi azt jelenti, hogy az egész falu a családé volt.

[4] Mivel az t. i. a királyi Magyarországhoz tartozott.

hitek szerént való informatiojokból megértöttük, hogy akkor ő mirigyben feküdt, ez okon mi azon dévai gyűlésnek continentiája szerént minden jószágát megadtuk, excepta quarta licet parte.[1] Hadjuk azért Kegyelmednek és parancsoljuk is császártól ő Felségétől nekönk adatott plenipotentialis authoritásunkból, hogy ez mi levelönk látván mindjárást az dévai articulus continentiája szerént mox et defacto jószágát remittálja, hogy többé ezön dologról ne kellessék minket megtalálnia; etc.

Datum Claudiopoli, 7. die mensis Februarii. A. D. 1604.

(Eredeti, Erd. Nemz. Múzeum ltára Oklevelek törzsgyüjteménye.)

1508.

Kolozsvár, 1604 február 7.

Basta [Rabus György császári hadi titkárnak.]

Értesítem, hogy itt mindenféle összeesküvés folyik. Radul vajda állhatatlan, mert habe die Zakl an sich gezogen und mit den Turggen und Tartarn Fried gemacht. *A török tavaszra Erdélybe tör. Ezért segélyt kérek,* sonst sei Siebenbürgen verloren. Das Land ist voll Haiduggen und Rascianer *s ezek miatt nem mozdulhatok semerre; pedig Radul vajda Brassóba hivat tárgyalni. Nem bizom ugyan benne, de azért teljesítem kivánságát, hanem előbb megváltoztatom* den Zakl ihre Häubter, so gar verdächtig.

(Kivonata Jorga: Studii și documente XX. köt. 352—353. l.)

1509.

Kolozsvár, 1604 február 8.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Fizettesse meg Tamás deákkal Veress Györgyné adósságát.

Veress Györgyné, nemegyei, adta értésönkre könyörgése által jelentvén, hogy az ő urától életében Kolosvári

[1] Viszont a ki elmaradását nem igazolta, vagyonának felerészét vesztette el.

NOS GEORGIVS BASTA

COMES IN HVZT LIBER BARO

ALSÓCSERNÁTONI VAJDA ISTVÁN ÉS BALÁZS LÓFŐ-LEVELE BASTÁTÓL

vereshajú Tamás deák kölcsön kért volna száz aranyat, mely száz arannak bizonyos része még hátra volna, noha gyakorta kérte volna tőle, de mind ez ideig is plenarie nem contentálta. Könyörgött mi nekönk, hogy általatok contentáltatnók őtet vereshajú Tamás deákkal, vagy ha ugyan semmiképpen contentálni nem akarná, tehát marhajából is contentáltatnók. Igy levén az dolog, hagyjuk s parancsoljuk is, hogy mindjárást ez mi levelönk látván, az supplicans asszont vereshajú Tamás deákkal contentáltassa; ha hol contentálni nem akarná, marhájából is contentáljátok; etc.

Datum Claudiopoli, die 8. Februarii. A. D. 1604.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára fasc. III. 67. sz.)

1510.

Kolozsvár, 1604 február 8.

Basta lófőséget (primipilatust) adományozó levele alsócsernátoni Vajda István és Balázs számára.

Nos Georgius Basta, comes in Huzt, liber baro,[1] dominus in Sult, eques auratus, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis ac Catholici regis Hispaniarum consiliarius bellicus, eiusdemque Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis exercitus et regni Transsilvaniae generalis capitaneus[2] etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis fidelium singularem nobis propterea factam intercessionem, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis nobilis agilis Stephani *Vajda*[3] de Alsó Chernáton, peditis pixidarii, quae ipse in omnibus occasionibus pro locorum et temporum diversitate fideliter exhibuit et impendit ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est, eundem igitur Stephanum *Vajda*,

---

[1] Idáig kezdőbetűkkel írva.

[2] E szavak mind kezdőbetűkkel írvák.

[3] Eredetileg a két név minden betűje kezdőbetűvel írva.

antea quoque, uti intelligimus peditem pixidarium, ac per eum fratrem quoque ipsius carnalem *Blasium* similiter *Vajda* de dicta Alsó Chernáton, ex statu et conditione reliquorum peditum pixidriorum authoritate nostra a praefata Sacra Caesarea Regiaque Maiestate nobis attributa eximendos ac in coetum et numerum verorum regni huius Transsilvaniae primipilorum annumerandos, aggregandos, cooptandos et ascribendos duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et ascribimus; decernentes expresse, ut a modo in posterum iidem Stephanus et Blasius *Vajda,* ipsorumque haeredes et posteritates universae pro veris et indubitatis primipilis Siculis habeantur et reputentur, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus et immunitatibus, iuribus, praerogativisque, quibus caeteri veri, nati et indubitati praedicti regni huius Transsilvaniae primipili Siculi quomodocunque, de iure et antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere valeant atque possint. Ita tamen, ut iidem Stephanus et Blasius *Vajda* ipsorumque haeredes et posteritates universae bonis equis, frameis, galeis, loricis, clypeis, hastis, ac aliis instrumentis militaribus, more aliorum primipilorum optime instructi, ad mandata nostra, successorumque nostrorum, omnibus bellicis expeditionibus tam generalibus, quam partialibus interesse fidelemque patriae operam navare debeant et sint adstricti; et nihilominus domum eorundem in praelibata possessione Alsó Chernáton, vicinitatibusque domorum nobilis Thomae Gajdó primipili ab una, ac agilis Martini Kancsi[4] libertini ab altera partibus, in sede Siculicali Kizdi existenti habitam ab omni censuum taxarum et contributionum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidiique et lucri Camerae praefatae Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis solutione, item seminaturas, allodiaturas agricolationesque et alias quaslibet haereditates Siculicales a decimarum, nonarum et capetiarum pensione servitiorumque quorumlibet plebeorum et civilium exhibi-

[4] Irva így: Kanczii.

tione in perpetuum eximendas et supportandas duximus, prout eximimus, supportamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis, Magnificis, generosis, egregiis, nobilibus et agilibus Petro Konkoly capitaneo, iudicibus, vice-iudicibusque regiis, dicatoribus, decimatoribus, connumeratoribus et exactoribus contributionum praenominatae sedis Siculicalis Kizdi, item iudici caeterisque iuratis civibus antefatae possessionis Alsó Chernáton, modernis scilicet et futuris quoque pro tempore constituendis, eorumque vices gerentibus, harum serie authoritate praetacta committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus vos quoque a modo in posterum praefatos Stephanum et Blasium *Vajda*, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus universas, pro veris et indubitatis primipilis habere et reputare debeatis, eosdemque ratione praescriptae domus aliarumque haereditatum suarum ad aliquam censuum, taxarum et contributionum tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidiique et lucri praelibatae Camerae solutionem, item decimarum et nonarum, capetiarumque pensionem, servitiorumque quorumlibet plebeorum et civilium exhibitionem cogere et compellere, aut propterea eosdem in personis, rebus et bonis ipsorum universis impedire, turbare, molestare, seu quovismodo damnificare, nequaquam praesumatis, aut sitis ausi modo aliquali. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis Stephano et Blasio *Vajda*, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, benigne dandas duximus et concedendas.

Datum in civitate Colosvar, die octava mensis Februarii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo quarto.[5]

Alól, felhajtásán: Primipilatus Stephani et Blasii Vajda de Alsó Chiernáton.

---

[5] Kivételesen betűszerint közöljük, mivel fénynyomatú hasonmását akartuk egyúttal átírni benne.

Hátlapján : Coram Magnificis Pancratio Sennyei et Joanni Petky commissariis praesentatae ac per eosdem confirmatae ea conditione, ut exhibitor in officio suo primipilatus optime sit instructus. Anno 1609. 9. die Junii.

(Eredeti, 46 × 71 cm. nagyságú díszes pergamen-oklevél,[6] melynek függő-pecsétje hiányzik,[7] Erdélyi Nemzeti Múzeumi levéltár Oklevelek törzsgyüjteménye.)

1511.

Kolozsvár, 1604 február 8.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Adassák meg Szeredai András elrablott ingóságait.

Jelentette minekünk Szeredai[1] András marusszéki notarius, hogy az pater jezsuiták elrontatott collegiomokban lött volna egy ládácskája (kit úgy lenni az rector Petrus Maiorius informatiojából is eszünkben vettünk), melyet az collegiom elrontásakor[2] több társaival együtt váradi Igaz Gáspár rontott volna fel, és az ládabeli javait ő tékozlotta volna el, kiben valami rész ez supplicansnak kezéhez is jutott volna, de nagyobb része, úgy mint kevesebb computatio szerint száz magyar forintja, száz aranya, száznyolczvanhét talléra, sok több egyet más marháján kivül, mostan is oda volnának, nyilván való kárára és fogyatkozására. *Könyörgésére rendeljük hát, hogy* Igaz Gáspár javaiból, kik Kis Gáspár keze és gondviselése alatt vannak, contentáljátok Szeredai Andrást éppen, annak utána az kikkel ő az kárt tötte szabad uta vagyon azokot keresni, iuxta regni pristinam consuetudinem; erről több parancsolatunkat nem várván; etc.

Datum Claudiopoli, die 8. mensis Februarii. A. D. 1604.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 68. sz.)

---

[6] Első sora aranynyal írva. Kezdő *N* és *G* betűje piros, kék, zöld és arany szinekkel diszítve; a *B* kezdőbetű szine lila és zöld, arany árnyalással. Második sora piros, a harmadik zöld szinű írással.

[7] Ezt nagyon sajnáljuk már csak azért is, mivel Bastának semmiféle más függő-pecsétjét nem láttuk és teljesen ismeretlen.

[1] Irva így: Zeredai.

[2] Ez 1603 június 9-én esett.

1512.

Kolozsvár, 1604 február 8.

Basta Bedő István udvarhelyszéki és Csongrádi Ferencz marosszéki kapitánynak.

Adják vissza Kornis Ferencz hatalmasúl elfoglalt búzáját és egyéb marháját.

Kornis Ferencz adá értésönkre könyörgése által, jelöntvén, hogy te Bedő István zabbal együtt búzáját harmadfél száz köböllel vettél volna el, azon kivöl sajtját és tömlejét negyvent. Te is pedig Csongrádi Ferencz száz fejős barmát és két száz köböl búzáját vitetted volna el. Könyörgött mi nekönk, hogy el vitt marháit és búzáit ti veletek megadatnók. Igy levén azért az dolog, hagyjuk . . . hogy ez mi levelönk látván, mindjárást minden tőlle elvitt marháit, búzáit neki *absque ullo defectu* restituáljátok ; etc.

Datum in civitate Colosuar, 8. die mensis Februarii. Anno Domini 1604.

Az irat alján (Keresztúri György kezeírásával) : Repetitoria rerum ablatarum.

(Eredeti, gróf Kornis-cs. ltára 36. fiók, 4. fasc. No. 15. Kolozsvár.)

1513.

[Kolozsvár,] 1604 február 9.

Basta utasítása a székelyek közé küldött biztosok számára.

Instructio ab Excellentissimo domino generale Georgio Basta dominis commisariis in Siculiam expeditis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo quarto, die nona Februarii data.

I. Elsőben erreváló gondviselések lehet az commissarius uraimnak minden helyeken, hogy az infideli széknek marhájokat, jószágokat felkeressék és császár urunk ő Felsége számára foglalják, főképen azokét, kik az harczon[1]

[1] A múlt évi Brassó melletti csatát érti.

elvesztenek és az országon kiű vadnak, vagy török között, vagy idegen országokban.

II. Vagyon ilyen dolog is, hogy az kapitánok ilyen praetextus alatt császár számára ingó bingó marhájokat, örökségeket nemes embereknek, özvegyeknek, árváknak foglalták és maguknak vendicalták, mely dologért ez mostani gyűlésbe sok panaszolkodás volt. Szükséges azért, hogy valóban megvizsgálják. És ha valamit occupáltak mód nélkül vagy elvötték az kapitánok, az melyet itélnek császár ő Felsége számára valónak lenni, ingó bingó marhákat exigáljanak tőlök, azonképen örökségeket is az fiscusra foglalják. Az mi peniglen özvegyé, árváké vagy ártatlanoké volna, megértvén igazságokat, mind ingó bingó marhájokat, örökségeket restituáltassák az kapitánokkal.

III. Minden székekben szorgalmatosan kikeressék az kapitánok, az mely falukon summát vöttek, és menynyit azoltátul fogva, miólta az kapitánságba vadnak és irva hozzák ő Nagyságának.

IV. Ez hadakozás alatt Székel Mojzes bejövetelének idejétől fogva az székelység között sok huzás vonás volt. Egyik az másik marháján kapdosott. Ha ki mód nélkül cselekedett egyik az másikon, törvény szerint igazítsák el az commissarius uraim, ha kik megtalálják efféle dologról.

V. Mivelhogy vagyon panasz az katholikus papoktól, hogy az ő rendekben és processusokban némely személyek megháborgatják őket, sőt ugyan meg is bántották, főképen Kézdi székben, Szentléleken, az commissarius uraim serio eleikben adják minden rendeknek, hogy az féléktől megszünjenek nagy büntetés alatt.

VI. Az székely nemesség tartsa magát őstől maradt jószágához és az mit pénzen vött vagy zálogasitott, azonképen az lófőség, szabad székelység, az ő magok határában tartsák magokat.

VII. Kapitánokat megtiszteljék, becsüljék és tűle hallgassanak nemesség, lófőség, szabad székelység, és az kapitán után az kik lesznek, hadnagyok is, generalis Basta uram ő Nga után, mert ha külömben cselekűsznek, érdemek szerént való büntetéssel büntettetnek.

VIII. Az kapitánok mód nélkül való szedő vedő adót az székelységen ne vegyenek.

IX. Az mennyi búzát, pártosokét és az molnokból az kapitánok egyben gyűjtöttek, vagy ha magok szükségekre forditottanak, egy helybe hordassák az commissarius uraim. Az mit pedig magok számára vöttenek volna az kapitánok, számot vevén tőlök, adják meg és császár urunk ő Felsége számára tartsák, és az mikor és hova kelletik vinni, generalis Basta uram ő Nga parancsolatjától várjanak.

X. Kévántatik ez is, hogy az székelység minden székekben készen legyenek oly készülettel, hogy valamikor és valamely órában Basta uram ő Nga parancsolatja jut közikben, kapitányokkal mindjárást indulhassanak fejek, jószágok és szabadságok vesztése alatt.

XI. Minden rend pedig, az ki lovas, jó szerszámmal, lovával készüljön. Az gyalog azonképen puskájával, szablyájával és hozzá való eszközivel, mert megmustrálván, és ha mód nélkül találtatik, valóban megbüntettetik.

XII. Az kapitánok kémekre és ha honnan ellenség leendne, valóba vigyázzanak és ha mit értnek, minden haladék nélkül Basta uramnak ő Ngának értésére adják.

(Egykorú más. Erd. Nemz. Múzeum ltára Oklevelek törzsgyüjt.)

1514.

Kolozsvár, 1604 február 10.

Basta Beszterce város tanácsának.

Miérthogy az végekben és minden helyekben az vitézlő rend igen fogyatkozott állapattal vagyon, búza, bor, zab és mindenféle élés nélkül, bocsátottuk annak okáért Kegyelmetek köziben az vitézlő Staniszló Krakkert, az római császár ő Felsége Erdélyben levő profont mesterét és fejérvári udvarbiráját *s kérünk, adjatok neki élést*, kinek az árát adótokból defalcaltatjuk ; etc.

Datum Claudiopoli, 10. die mensis Februarii 1604.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1515.

Róma, 1604 február 14.

P. Aquaviva Claudio jezsuita-generális Bastának.

I favori che V[ra] Eccellenza fa di continuo alll nostri Padri in coteste parti *nagy hálára kötelez és jóságát* Nostro Signore la remeriti con felicità in questa vita et con eterni premii nell' altra.

(Fogalmazvány, a Jézus-társaság levéltárában.)

1516.

[Kolozsvár,] 1604 február 15.

Basta a kolozsmonostori konventnek.

Iktassa be zálogjogon kolozsvári Zeller Ferenczet és feleségét a Bánffyak megnevezett részjószágaiba.

Cum nos illi fassioni et inscriptioni, qua mediante egregius Stephanus filius egregii condam Gabrielis Banffy Losonczi de Mogyoró totales portiones suas possessionarias . . .[1] circumspecto Francisco Zeller civi et inhabitatori civitatis Coloswar et honestae mulieri Barbarae Baráth consorti eiusdem, haeredibusque et posteritatibus suis utriusque sexus universis, respectu singularis beneficii ipsius Francisci Zeller sub tantis disturbiorum procellis in accomodanda quingentorum florenorum Hungaricalium summa ratione celebrationis solemnitatis nuptiarum ipsius Stephani Banffy per eundem levata,[2] exhibiti et declarati in et pro summa mille florenorum similiter Hungaricalium vendidisse et obligasse dignoscitur vigore aliarum literarum nostrarum consensualium exinde emanatarum nostrum consensum praebuerimus benignum pariter et assensum, velimusque eosdem Franciscum Zeller et Barbaram Baráth consortem eiusdem in dominium earundem per nostrum et vestrum homines legitime facere introduci, *rendeljük, hogy őket iktassátok be a Bánffyak megnevezett részjószágaiba,* egre-

[1] Az 1481. sz. a. oklevél szavaival.
[2] Ezt az előbb id. oklevél nem említi.

gius Petrus Zylwassy de Légen iudex nobilium comitatus Colosiensis, aut Andreas similiter Zylwasy de Keszi et Zylwas, neve Joannes Zemere de Doboka iudex nobilium, neve Ambrosius Literatus de Dees iuratus notarius seu Nicolaus Thorma de Girolt vicecomes Zolnok interioris comitatuum, sive Georgius Thorma de eadem Girót, neve Joannes Sándor, namque Andreas similiter Sándor de Chomafája *jelenlétében.*

Datum [3] 15. die mensis Februarii. A. D. 1604.

(Eredeti, b. Bánffy-család levéltára, M. N. Múzeum.)

1517.

Kolozsvár, 1604 február 16.

Basta Khrausenegg Pál császári biztosnak.

L' alfiere Cesare Cambi arrivò da me questa mattina nel castello di Gialu, dove mi era ritirato per il disordine delli Alemanni ch' erano usciti da Claudiopoli,[1] *de segélycsapatokat szerezve ma reggel idejövék alkudozni a zsoldjukat követelő katonákkal s nagyobb siker reményében* ho dato le lettere che V. S[ria] [2] scrive a gl'officiali et soldati al conte di Salma, *bár nem sokra megy velük; ha sürgősen pénzt nem kapnak.*

S[re] Burghausen *jövetelét is türelmetlenül várom, mert nagy szükség van reá.*

P. S. In questo ponto arriva il capitan Coppa, *kit alkudozni küldtem a lázongó ezredhez s nem tudom* ciò che potrà far il conte Dampier, mandato da me questa mattina da loro ad assicurarli sopra l' honor mio che i danari sono arrivati a Cassovia.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 271—273. l.)

---

[3] A helynév kiírása tévedésből elmaradt.

[1] Lázongó német gyalogosai elől Basta a február 10—15. közti napok valamelyikén menekülhetett a gyalui várba, mivel 1514. sz. a. február 10-iki levelét sajátkezűleg írta alá Kolozsvárról keltezve.

[2] Mivel e levél külczímes lapja hiányzik, Szilágyi Sándor dr. Pezzen Bertalan császári udvari tanácsoshoz irottnak gondolta, de vonatkozásai mutatják, hogy Khrausenegghez intézte

1518.

Kolozsvár, 1604 február 18.

Basta Ajtoni Jakab deák és társai számára.

Iktassák be a felsorolt három jószág birtokába Eradonyi Péter sókamarást, kinek sóspataki jószágát közérdekből elvevén, helyébe három másikat adott zálogjogon.

Cum proceres regni huius Transsilvaniae ad arduas et inevitabiles eiusdem regni Transsilvaniae necessitates ab egregio Petro Eradoni de Torda, salisfodinarum similiter Tordensium camerario et certarum praefatae Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} tricesimarum quoque Transsilvaniensem praefecto sex milium florenorum Ungaricalium summam currentis et usualis monetae, paratis et numeratis in pecuniis erogatorum ac depositorum levassent, percepissentque, ac ut eiusdem summae certa apud praenotatum Petrum Eradoni constaret ratio, ad singularem intercessionem praetitulatorum procerum Sigismundus Bathori, tunc antefati regni Transsilvaniae princeps totalem et integram possessionem Sóspatak nuncupatam, in comitatu Albensi Transsilvaniae adiacentem, antea ad arcem Albensem tentam et possessam . . . eidem Petro Eradoni, ac nobili Barbarae Hunyadi, consorti suae, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis, in et pro summa antelata 6000 fl. Hung. titulo pignoris dederat, obligaverat et inscripserat . . . cum igitur nos eandem possessionem Sóspatak, ob eius commoditates atque utilitates e manibus praememoratorum Petri Eradoni et Barbarae Hunyadi, consortis suae eximendam, ab eis alienandam et ad praescriptam arcem Albensem annectendam et applicandam duxerimus . . . in recompensam eiusdem alias totales et integras possessiones Vajasd, Táté et Akmár vocatas, in praeallegato comitatu Albensi existentes, quarum quidem Vajasd et Táté Francisci quondam Buday de Sárd, Akmár autem Volffgangi Alia de Karatna praefuisset,[1] sed ex eo, quod ipsi contra

[1] Ezt Alia Farkas 1597 szeptember 25-én kapta (egyebekkel együtt) Báthory Zsigmondtól adományul a maga és felesége: Bagdi Christina részére.

antedictam Sacram Caesaream Regiamque M[tem] ac publicum patriae statum arma tulissent, ac eorum alter, Franciscus videlicet Buday in semine quoque defecisset, alteri vero Volffgango nimirum Alia, ob rebellionem declaratam medietatem bonorum, iuriumque possessionariorum in quibuscunque comitatibus, intra terminos allati regni Transsilvaniae existentibus habitorum in comitiis generalibus ad 25-tum diem Januarii anni praesenti indictis, in civitate Kolosvar celebratis, ex decreto et publica declaratione nostra et regnicolarum, quemadmodum aliis in simili casu existentibus detrahendam et confiscandam censuimus,[1] allegata eorum bona *a fiskusra szállott, közülök nekik adjuk* velimusque eosdem in dominium earundem possessionum Vajasd, Tâté et Akmár per vos legitime facere introduci; etc.

Datum in civitate Kolosvar, die 18. mensis Februarii. Anno Domini 1604.

(Újabb másolat, nagyszebeni báró Brukenthal-múzeum.)

1519.

Kassa, 1604 február 18.

Khrausenegg és Burghausen császári biztosok Bastának.

Értesítjük, hogy jövünk, de a német gyalogság zsoldja még nincs meg s ez késlelteti indulásunkat.

(Elveszett vagy lappang; Basta 1525. sz. a. válaszából.)

1520.

Kolozsvár, 1604 február 20.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Adassa meg a jezsuita-pátereknek tavalyi jövedelmüket.

Proponitur nobis in personis Reverendorum admodum in Christo patrum, nominatim Reverendi patris

[1] Ezt az idézett kolozsvári országgyűlés végzései 3-ik pontja mondta ki és állapította meg ekként; Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 265. l.

viceprovincialis in Transsilvania[1] aediles elapsi iam anni, neque de proventibus templi vel quibusvis aliis ab aedilibus percipi solitis rationem reddidisse, neque libros, literasque omnes, praesertim antiquas, ipsis Reverendis patribus, vel aedilibus praesenti hoc anno creatis resignasse, annuosque proventus tam pecuniarios, quam alios apud se retinuisse in damnum et detrimentum ecclesiae manifestum, eo quod nec reparanda reparare, nec prout deberent se ipsos ad quaelibet circa ecclesiam necessaria accomodare possint. Committimus igitur et mandamus authoritate nobis plenipotentialiter attributa, ut visis praesentibus mox praedictos anni praeteriti aediles in praesentiam vocare, ipsosque ad rationem de perceptis seu possessis reddendam R^{do} patri viceprovinciali cogere et compellere debeatis ac teneamini; etc.

Datum Claudiopoli, die 20. m. Februarii. A. D. 1604.

(Eredeti, gróf Forgách-család ltára, M. Nemz. Múzeum.)

1521.

Kolozsvár, 1604 február 21.

Basta Miksa főherczegnek.

Carrillo Alfonz ausztriai jezsuita-tartományi főnök érkezése. A hajdúk garázdálkodása. A Breuner-féle gyalogosok lázadása. Erdély veszélyben. Basta pénztelen helyzetében keveset tehet.

Comparse pochi giorni fa il padre provinciale Carrillo[1] con la lettera di V. A. Ser^{ma},[2] a quale ho usato ogni cortesia, sì per l'obbligo che tengo alla religione, sì come anco per obbedire all' Altezza Vostra. Le cose di questa provincia, ancor che si sia recuperata, non stanno però in quel termine che dovriano, perchè havendo io

---

[1] Ez a visszatért Maiorius Péter volt.

[1] Carrillo Alfonz jezsuita-atya, a ki 1591—99 közt Erdélyben működött. Levelezését és iratait az akadémiai Monumenták 32. kötetében adtam ki.

[2] Nincs meg, ismeretlen.

ritenuto in essa molti Haiduchi, Razziani et altri per dubbio che non succedesse qualche alteratione, come l'anno prossimo, si commettono molti disordini, senza poterli castigare. E vogli Dio che non segui peggio per la inconstanza di simil sorte di genti. Dall' altro conto li Alemanni dil colonnello Prainer si sono ammotinati et credo che domani o l' altro siano per uscir dalla provincia, non ostante che il lor danaro sia di già arrivato a Cassovia, e ch'io li habbi trattenuti per dui mesi la maggior parte con il mio proprio danaro. Alli Valloni ancora fu promesso intiero pagamento per il mese di Novembre passato, nè sin' hora si vede forma alcuna di sodisfattione et è non poco da dubitare, che questi ancora non faccino qualche novità, se non arriva rimedio.

E tanto e maggior è il pericolo che soprastà a questa provincia, quanto che si ha non poco sospetto che tra il Moldavo, Valacho et Turco non vi sia secreta intelligenza, se bene per molta diligenza che si ha usata, non si è potuto ancor scoprire, ma in breve spero saperne la certezza, e se ciò fusse le cose non passariano troppo bene; e sopra di ciò ho scritto più volte a Sua Maestà, et humilissimamente pregato vogli far provvisione in tempo, acciò che scoprendosi in costoro questa intelligenza si possino prevenire, perchè dandoli tempo sin' tanto che il Turco sia in campagna è impossibile poter rispondere a tante parti. Io son quì prontissimo per far quanto mi sarà possibile, ma senza i mezzi non si può operare, come l' Altezza V. Ser[ma] sa molto bene. Io vivo al solito humilissimo servitore dell' Altezza V[ra] e se non sodisfo al debito mio in scriverla più al spesso, la supplico humilmente volermi perdonare, essendo tali et tanti i travagli che ordinariamente tengo, che non posso ciò che sarìa ragione; etc.

Di Claudiopoli, li 21. Febbraro 1604.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten. — Kiadva Jorga: Studii și documente XX. kötete 350—351. l.)

1522.

Kolozsvár, 1604 február 21.

Basta [Khrausenegg Pál császári biztosnak.]

Heri sera arrivò Pietro Armeno di ritorno di Valachia *jelentvén,* che la lega di che si dubitava tra esso Valacco et il Moldavo non è altrimente vero, et il simile mi scrive il capitano Attilio *s nemsokára kiderül az igazság, mivel a vajda megkért* di transferirmi fin a Corona, ove elli desidera parlarmi ... Delli Alemanni ammutinati non tengo nova alcuna, non essendo ancor arrivato il conte Dampier, *kit békéltetésükre küldtem.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 369. l.)

1523.

Kolozsvár, 1604 február 24.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Hagyjuk ..., hogy mindjárást az minemő marhája Lónai Horvát Andrásnak vagy Csanádi Jánosnál vagy egyebött itt Colosváratt vagyon fide mediante mindeneket előkeresvén ez levél mutató keziben Kegyelmetek adja; etc.

Datum Claudiopoli, 24. Februarii 1604.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 69. sz.)

1524.

Kolozsvár, 1604 február 24.

Basta adománylevele Sennyei Pongrácz részére.

Neki adja érdemeiért több hűtlen nemes felsorolt jószágait.

Memoriae commendamus ... quod nos condignum habentes respectum fidelitatis et fidelium servitiorum Mag[ci] domini Pancratii Sennyei de Kis Sennye ... totales et integras portiones possessionarias in possessionibus Szent Demeter, cum domo et curia nobilitari ibidem, et Cheb in sede Siculicali Udvarhely, item Oláh Sákod, Magyar Sákod et Zágor in de Küküllő, quae alias quondam Georgii Nyujtódi de praetacta Szent Demeter, ac Véczke cum domo similiter et curia nobilitari ibidem, in antelata sede Siculicali Udvarhely, quae Francisci

Balassi de eadem Véczke, nec non Moch, Novaj et Géres, quae Benedicti quondam Henter de Szent Iván ac Palotka vocatis in Colosiensi comitatibus existenti habitas, quae Gabrielis quondam de Irsa et egregii olim Georgii Nyakaszó de Buzás Bocsárd antea praefuissent, sed ex eo, quod ipsi anno superiori factioni rebellis quondam Moisis Zekely de Simjénfalva non tantum adhaesissent, armaque contra iam dictam Sacram Caesaream Regiamque M[tem] et tranquillum patriae statum capissent, sed etiam maximi huius seditionis authores fuissent, ac in proelio caesi essent, et licet praelibatus Franciscus Balassi superesset, quia tamen ad christiani nominis hostes, Turcas profugisset, ob idque etiam aliter illi si superviverent, capitibus condemnari debuissent, hic vero dictus videlicet Franciscus Balassi proscriptus esset, ac simul omnes bonis suis privati extitissent, Georgius autem Nyakaszó, licet insons praetacti criminis fuisset, quia tamen in semine defecisset, allegata eorum bona ad fiscum Transsilvanicum et consequenter collationem praenominatae Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] devoluta esse perhibentur et redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus . . . memorato Pancratio Sennyei ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis . . . usque ad gratiosam eiusdem Caesareae Regiaeque M[tis] Sacra[mae] resolutionem *adtuk;* etc.

Datum in civitate Colosvar, die 24. mensis Februarii. Anno Domini 1604.

(Eredeti, b. Sennyei-cs. bottyáni levéltára, fasc. 8. No. 18.)

1525.

Kolozsvár, 1604 február 24.

Basta Burghausen és Khrausenegg császári biztosoknak.

Válasz. Baj, hogy a pénz még nem jött meg, mert a katonák türelmetlenek, sőt már eltávoztak Beszterczéről Nagybánya felé. Basta maga Brassóba indúl találkozni Radul vajdával.

Ricevi hieri sera sul tardi la littera di V. S[rie] de' 18 del corrente,[1] che fu carissima, ma sommamente mi

[1] Nincs meg, csupán ez idézetéből ismerjük.

dispiace intendere, che i danari per questi Alemanni non siano ancor in essere; il che mi fa dubitare, che non siano altrimente per fermarsi più oltre, ma seguir il lor primo disegno ch'era d'andarsene. Io ho visto al mio tempo molte alterationi de' soldati, ma non ho visto tanta rabbia, quanto in costoro, che a pena si trova huomo che ardischa parlarli, e per me dico chiaramente, che non si può sperar più cosa alcuna di buono da costoro, ancor chè fussero strapagati, non che pagati; e pur, la provincia non può stare senza gente. Sto però per momenti aspettando il ritorno del conte de Dampier, che mandai a Bistrizza a parlarli, et assecurarli, che V. S[rie] insieme con i danari et panni erano arrivati a Cassovia, et io retardarò a spedir questa sin' all' arrivo di esso conte, per poter avvisare, qual sia la resolutione che queste gente havranno pigliato.

Raccordo di novo a V. S[rie] la promessa fatta alli Valloni che non stanno aspettando altro, che il lor arrivo in queste parte, e torno a dire, che non si fondino sopra la condannagione di queste città et nobili, perchè se ne cavarà molto poco et assai manco di quello ci crediamo. Che tutto servirà per avviso.

Quanto poi al Valaccho,[2] Pietro Armeno è quì di ritorno da quelle parte, et non porta alcuna cosa che possi dar sospetto, sì come anco mi scrive il capitano Attilio, che assenta in corte di esso Valaccho, e non sarà se non bene, con destro modo ritardar di mandar il danaro et presenti sin tanto, ch'io possa arrivare a Corona, per dove penso partirmi fra tre o quattro giorni per avanzar tempo, e tanto più mi risolvo di dar fretta a questa mia andata, quanto ch'esso Valaccho desidera abboccarsi meco.

Alcuni mercanti di Vienna lasciorno quì a Giorgio pagatore [3] la summa di 60 mila talleri, de' quali se ne sono spese da 10 mila tra gl'ammotinati, et a quelli chsono e restati che non hanno voluto andar con gl'altri, a' quali se dà trattenimento ordinario.

[2] Innen végig Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 369—370. l.
[3] Reichel György fizetőmester.

In questo istesso ponto arrivò il conte de Dampier, quale non ha potuto cavar altro dalli ammotinati, solo ch' essi sono partiti hoggi da Bistrizzio e tirano verso Nagy Bania, dove pensano fermarsi otto giorni, aspettando, come dicono, o il lor colonnello,[4] o qualche commissario, et V. S^rie^ che sanno in che termine stanno le cose del danaro, potranno conforme a questo governarsi et vedere, se sarà bene mandar alcuno da loro, ch'io per me non so più chè rimedio farci, et per avanzar tempo, io partirò doppo domani verso Corona, già che l'assicurarsi del Valaccho importa tanto,[5] et quì restarà il conte di Salma, ch'havrà cura d'inviarmi le lettere, che capitaranno, e tra tanto mi torno a confirmar nella opinione che V. S^rie^ vadino con destrezza trattando i deputati Valacchi; etc.

Di Claudiopoli, li 24. Febbraio alle 4 hore dopo mezzogiorno 1604.

(Egykorú másolat, bécsi Kpü. levéltár, Siebenbürgen.)

1526.

Prága, 1604 február 24.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Válasz. A Khrauseneggnek igért jószágokat kezeltessék külön provizorral. Basta tartózkodjék további adományozásoktól.

Wir haben aus deinem, Basta und Hoffmans vom 12. Januarii nägsthin gethanen underthänigsten Schreiben,[1] und der dabei liegenden Verzeichnus mit mehrerem verstanden, was es mit denen durch dich Basta, unserem Hof-

[4] Breuner ezredes.

[5] Basta ez elhatározását, hogy Radul vajda hívására Brassóba indul a császári biztosok ketteje: Khrausenegg és Im Hof nem helyeselte (s meg is írta Kassáról, 1604 február 26-án a Szatmárra előrement Burghausennek) és inkább azt óhajtották volna, hogy a vajda jöjjön be fegyvertelenül és Burghausen jelenlétében tárgyaljon Bastával. (Újabb másolata a nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyűjteményében.)

[1] Ismeretlen, nem maradt reánk.

kammer Rath und getreuen lieben Paulo von Khrausenegg allda conferirten Güetern für eine Gelegenheit haben solle.

So aber er, von Khrausenegg für dieselben 6000 Thaler zu nehmen allhier sich ergeben, deswegen wir ihme den bereit 3000 Thaler, doch drinnen in Siebenbürgen aus Fälligkeiten zu zahlen gnädigist bewilligen; wir aber aus der jetzigen überschickten Beschreibung vernehmen, dass dieselbe viel ein Mehrers werth sein müssen, sonderlich da dieselben wieder zu früchten gebracht und eingerichtet wurden, also befehlen wir euch hiemit gnädigist, dass ihr solche Güeter, wie die in dem überschickten Extract specificiert sein, allesambt wiederumb für uns einziehet und dieselbe durch einen Provisoren auf Raitung handlet . . . Ingleichen wollen wir, dass du Basta des abgelebten Barbel Geörgen Güter nit vergebest und da es beschehen wäre alles wieder zu unsern Handen bringst, wie auch andere, so ausser unseres gemessenen Befelchs etwa vergeben, und hinfüro dergleichen Vergebung, so viel müglich dich mässigest.

Sonsten wirdet die euch zugefertigte Instruction schon ausweisen, wie man auch gegen den Rebellen procediern solle, damit es keiner Tyrannisei gleich seie. Derselben habt Ihr euch im Übrigen zu accomodieren; etc.

Geben Prag, den 24. Februar. Anno 1604.

Külczíme: An Herrn Basta und die andern siebenbürgischen Commissarien, Niclassen von Burghaus, Georg Hoffman, Carl im Hof.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14421.)

1527.

Kolozsvár, 1604 februárius 25.

Basta Beszterce város tanácsának.

Támogassák levele felmutatóját hivatalos eljárásában.

Egregius Georgius Schitz, servitor circumspecti Lazari Henkel, proficiscitur ad vos certorum quorundam debitorum exigendorum gratia, quae nos in solutionem Suae

M^{tis} militum deputavimus. Quocirca vobis *rendeljük,* ut visis praesentibus praefato Georgio Schitz omnia debita cum debitoribus eorundem *elintézzetek;* etc.

Datum Claudiopoli, 25. Februarii. Anno 1604.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1528.

[Bécs,] 1604 február 26.

Mátyás főherczeg Bastának.

Vigyáztasson Deumbler György kapitány erdélyi jószágaira.

Auf der Kais. Mt. . . . Haubtmann über ein Fähndl teutsche Knecht und unseres g. l. Georgen Deumblers . . . Anbringen haben wir noch im September des verschienen 1603. Jahrs bei der Kais. Mt. . . . dahin intercediert, damit er von deroselben die völlige Confirmation deren durch dich und der Kais. Mt. gewesten Obristen zu Saggmar Michaeln Zekel ihme, Deumbler seines ehrlichen und rümblichen Verhaltens halber, bis auf Ihr Mt. Ratification geschenkten Güetern, so dem meineidigen Nicolas Waida de Meggies zugehörig gewesen, erlangen mächte. Damit aber unter dessen dieser Güeter in seinem Abwesen nicht etwa ein anderer sich anmasse, also hat er sich abermaln mit beiliegundem gehorsamben Supplicirn bei uns undterthänigst angemelt und die Notturft an dich deretwegen zu fertigen gebeten, dieweiln dann die von Ihrer Kais. Mt. nach Siebenbürgen deputierte Commissarien Zweifelsohne nunmehr bereit drinnen ankhumen sein, und so sowohl diese, als ander Güter halber eigentliche Resolution haben werden, also haben wir ihne Deumbler hiemit sowohl an dich, als obbemelte Commissarie gewiesen, dem wöllest verholfen sein, damit ihme zu seinen billichen Praetensionen geholfen werden müge; etc.

Factum den 26. Februarii. Anno 1604.

Külczíme: Dem edlen unserm lieben besondern Georgen Basta, Freiherrn zu Sult auf Hust, Span der Spanschaft Maramaros, Röm. Kais. Maiestät etc. Kriegsrath, und Feldtobristen in Siebenbürgen.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1604. Febr. 69.)

1529.

[Berethalom, 1604 február vége.]

Schiffbaum Mátyás ev. superintendens Bastának.

Esedezik: intézkedjék, hogy Zalánkeményi[1] *Rácz György ne bántalmazza a szász papokat és ne zavarja istenitiszteletüket.*

A folyamodvány hátlapján Basta válasza: Non pertinet ad Georgium Rácz ecclesiae statum reformare, relinquat igitur eos in pace.

(Trausch: Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum I. k. 228—229. l.

1530.

Meggyes, 1604 márczius 2.

Basta védőlevele az erdélyi szász papok részére.

Biztosítja s megújítja régi, megbántott kiváltságaikat.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod R^{dus} Mathias Schiffbäumer[1] superintendens ac reliqui parochi seu pastores ecclesiarum Saxonicalium, in eisdem[2] sedibus Saxonicalibus[3] regni Transsilvaniae existentes et commorantes, nostram venientes in praesentiam significare[4] curaverunt in hunc modum: Quomodo plerique[5] non deessent, qui eosdem in illorum[6] antiquis libertatibus, ritibus seu consuetudinibus ecclesiasticis[7] ac religione turbarent et molestarent, iisque gaudere et frui non permitterent in praerogamem eorum manifestum, supplicantes nobis humillime, ut nos circa praemissa eisdem[8] de opportuno remedio et conservatione immunitatum[9] ac privilegiorum benigne providere dignaremur.[10] Cum autem propter hoc, quod semper fidelitates Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti} exhibuissent, tum vero, quod per creber-

---

1 Kiadásában hibásan így: Zalomkemeny.

1 Kiadásában: Schiffbaum.
2 Ugyanott hibásan így: eiusdem.
3 Kimaradt kiadásából. 4 Kiadásában így: significari.
5 Idézett kiadásában e helyett e szó: multi.
6 Ez a szó kiadásában hiányzik.
7 Egykorú másolatában és kiadásában is tévesen így: ecclesiis.
8 Ez a szó kiadásában hiányzik.
9 Kiadásában hibás olvasással: immunitatem.
10 A szász papok e kérése benne van előbbi iratunkban.

rimas hostium irruptiones ac caeteras excursiones devastati, penitus [11] desolati perhibentur, uti, frui et gaudere authoritate nostra plenipotentiali a Sacra Caesarea Regiaque M^{te} nobis [12] attributa permittendum et concedendum duximus, prout permittimus et concedimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis universis et singulis Magnificis, generosis, egregiis [13] et nobilibus comitibus, vicecomitibus [14] et iudicibus nobilium [15] quorumcunque comitatuum, capitaneis (signanter vero Georgio Rácz de Zalánkemény) [16] belliductoribus, campiductoribus, ductoribus [17] castrorum et excubiarum magistris, modernis scilicet et futuris quoque, [18] pro tempore constituendis, eorumque vices gerentibus, [19] harum serie committimus et mandamus firmiter authoritate praetacta, quatenus annotatos parochos seu pastores ecclesiarum Saxonicalium in antedictis immunitatibus, ritibus ecclesiasticis [20] et religione eisdem, ut praemissum est, concessis modis omnibus conservare et per alios conservari fecere debeatis et teneamini, neque ipsos ac successores in personis, rebusque suis turbare, molestare, aut [21] quovismodo ratione praevia [22] damnificare praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali; etc.

Datum in civitate Meggies, die 2. Martii. Anno 1604.

(Egykorú másolat, szászsebesi ev. káptalan levéltár.)

Megjegyzés. Ez oklevél 1847 óta ismeretes, midőn megjelent Trausch József Chronicon-Fuchsio-Lupino-Oltardinuma I. k. 229—230. l. De példányunkkal való összevetése 22 kisebb-nagyobb olvasási hibát eredményezett; egy okkal több, hogy a régi kiadásokat revideáljuk és a különben is nehezen hozzáférhető okleveleket lehetőleg újra kiadjuk nagyobb összefoglaló gyüjteményes munkákban.

---

[11] Itt egy fölösleges *et* szócska van az oklevél kiadásában.
[12] Kiadásában kimaradt.
[13] Ez irat kiadásában hibásan így: equitibus.
[14] Kimaradt kadásából.
[15] Kiadásában feloldatlanul így: iudicalium.
[16] Hibásan írva így: Zalomkemény.
[17] Kiadásában kimaradt.
[18] Tévesen így közölve: quocunque.
[19] Kiadásában hibásan: vicemgerentibus.
[20] Nem pedig, miként kiadásában: ecclesiis.
[21] Kiadásában így: ac.
[22] Ez a két szó kiadásából kimaradt.

1531.

Prága, 1604 márczius 6.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Tegyenek jelentést a csanádi püspökséghez tartozó erdélyi jószágok állapotáról.

Wasmassen bei uns der *(Titel)* Faustus Verantius episcopus Chanadii umb gnädigiste Verordnung, damit die zue der Kirchen gewidmet und demselben Bisthumb zugehörige Güeter, nämblich Maros Uiwar, Holdvilág, Kischanád[1] und andere Dörfer, dabei gelassen undt sonsten niemandt, so etwa darumben anhalten würde, vergeben werden möchten, undterthänigist anhalten und bitten thuet, das habt Ihr ab beiliegundem Suppliciern mit mehrerm gehorsambst zu vernemben. Befehlen euch darauf ... Ihr wollet bemelter Güeter halben ob die ein geistlich Guet Erkundigung einziehen und uns dies Sachen alsdann mit Guetachten gehorsambist berichten; etc.

Geben Prag, den 6. Martii. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1532.

Prága, 1604 márczius 7.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Küldjék meg Radul vajdának az igért pénzsegélyt, de ügyeljenek, hogy valóban zsoldra és hadiczélokra fordítsa.

Nachdem du Basta uns gehorsamblich berichtet, wie du in die 60,000 Thaler, so zu Clausenburg durch die Sophie Prynin als Dobóischen Erbin gewalthaber erlegt und durch uns für den Radul Waida in der Wallachei deputiert worden, umb 7000 Thaler gegriffen und dieselben zu andern Notturften verteilt und angewendet hast, wir aber die Wiedererstattung solches Abgangs gnädigist gerne sehen; also befehlen wir Euch hiemit

[1] Félszázaddal később (1668-ban) már csupán Csanádnak nevezik, ma pedig Szászcsanád a neve, Alsó-Fehérmegyében.

gnädigist, dass Ihr in allwegen dahin bedacht seiet, damit Ihr aus dem drinnigen Gelthandlungen solche 7000 Thaler wieder darzu erlegen khünnet, damit die völligen sechsig Tausent Thaler sambt demjenigem, was noch dazugehört Ihme Waida, wann Ihme dieselben anderst noch zu reichen und zu erlegen, zugefertigt und gebracht werden müge. Insonderheit aber wollet das nit unvergessen halten, dass Ihme Waida das Gelt geben und geliefert werden wirdt sollen, damit jemandt mit hereinreise, der zusehe und aufmerke, dass solches Gelt dem Kriegsvolk ausgetheilt werde und nit etwa anderswohin, auch wohl unsern Widerwärtigen zukomme oder zu Theil werde; etc.

Geben Prag, den 7. Martii. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1533.

Brassó, 1604 márczius 8.

Basta Kézdi-szék rendeinek.

Megújítja Kézdivásárhely régi jogait és kiváltságait.

Georgius Basta comes in Huzt, liber baro, etc.

Quoniam nos prudentes ac circumspectos iudicem primarium, caeterosque cives iuratos ac universos incolas et inhabitatores oppidi Kÿzdÿ Vasarhely in iustis eorum iuribus, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis a divis olim principibus ipsis concessis, confirmare et observare volentes, eosdem in Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} et nostram recepimus protectionem ac defensionem specialem: ideo vobis authoritate nostra plenipotentiali a Sacra Caesarea Regiaque M^{te} nobis attributa committimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque acceptis praesentibus, annotatos iudicem primarium iuratosque cives ac universos incolas et inhabitatores dicti oppidi Kÿzdÿ Vasarhely in praescriptis ipsorum iuribus, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis tam vos ipsi observare, quam per alios quospiam observari facere, modis omnibus

debeatis et teneamini; eosdemque contra praetactam ipsorum immunitatem ad quaevis onera subeunda cogere et compellere nequaquam praesumatis. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum ex civitate Brassoviensi, die 8. mensis Martii. Anno Domini 1604.

Az oklevél alján, ugyanazon kézzel: Protectio immunitatum Vasarhelyensium.

Hátlapján más kézzel: Protectio immunitatum Vásárhely.

(Eredeti, Kézdivásárhely város levéltára. Másolta Csutak Vilmos.)

Megjegyzés. Szószerint közöltük ez oklevél szövegét, minthogy az egyetlen Bastától való, mely Kézdivásárhely város levéltárában fenmaradt és mivel a Székelyföldet illető oklevele Bastának különben is igen kevés van s maradt meg.

1534.

Prága, 1604 márczius 9.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wird auf sein Schreiben widerbeantwortet, nämblichen, dass er auf den Radul Waida fleissiges Aufmerken haben, den Armeni Peter nicht aufhalten, sondern heraus befürdern soll; dem Belgioioso sei befohlen worden ihme alle mügliche Assistenz zu thun, wie auch das um Belines und Wardein eingelegte Kriegsvolk zu gedulden; Pulver werde man 300 Centner von Wien nach Caschau schicken, die er alsdann daselbst abzufordern; wegen der Preinerischen Knecht sei Ihrer F. Dt. befohlen, was sie thun und fürnehmen sollen; wegen Bestärkung des Riebischen Regiments werde Ihme hienach Resolution zukommen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 12.)

1535.

Brassó, 1604 márczius 10.

Basta Segesvár város tanácsának.

Ennek előtte is megparoncsoltuk volt nektek, hogy az mely negyvenhat köböl búzát várastok szükségére

Illyefalván lakó Voncsy Boldizsártól vöttetek volt, azon búzának akkori alkuástok szerént való ára felől ugyan Voncsy Boldizsárt plene et integre ha nem contentálnátok arestaltatnánk érette. S mivel, hogy pedig in contemptum et vilipendium mandati nostri ez dologban semmi executiót nem cselekedtetek, *rendeljük, hogy neki mindjárást fizessétek meg.*

Datum ex civitate Brassoviensi, die 10. mensis Martii. Anno Domini 1604.

(Eredeti, Segesvár város levéltára 128. sz.)

1536.

Prága, 1604 márczius 10.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Tegyenek jelentést Bánffy Dénes elvett jószágai állapotáról.

Demnach unser *(Titel)* Erich Lassota bei uns underthänigst angehalten und gebeten, ihne in Erwägung seiner uns in mehrweg treu-, nütz- und rümblich geleisten Dienst über das bereit erlangte Guet Nagyfalu, auch die andern des Dionysii Banffy Güeter, so in Oberhungern und Siebenbürgen gelegen, gnädigst zu vergönnen und zu conferirn, und wir nun deren, so in Siebenbürgen sein Beschaffenheit und Werth gern wissen wollten; also befehlen wir Euch hiemit gnädigst, dass Ihr Euch solcher Güeter Gelegenheit und was sie, wenn sie eingerichtet, werth sein möchten, alles Fleisses erkundiget und uns dasselbe gehorsambist berichtet; etc.

Geben Prag, den 10. Martii. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1537.

Brassó, 1604 márczius 11.

Basta Brassó város tanácsának.

Hagyjuk és parancsoljuk, hogy levelemet látván készüljetek ad obviandum Radulae vaivodae *és őt úgy fogadjátok,*

miként engemet. Adjatok neki aliquot centenarios plumbi, pulveris item tormentarii *és végül nevezzétek meg azokat,* qui occasionem adhaerendo Moisi Siculo, qui nuper cum Turcis et Tartaris ingressus erat dedissent *köztetek rejtőznek.*

(Kivonata a brassói Quellen V. k. 169. l.)

Megjegyzés. Weiss Mihály Basta e kívánságairól ezt a megjegyzést tette krónikájában, hogy »Priora duo postulata fiunt praestanturque, tertium a nobis negatur et supplici libello infrascripto excuratur«, mivel sokakat sértett vagy tönkretett volna.[1]

1538.

Brassó, 1604 márczius 11.

Basta Szeben város tanácsának.

Teljesítsék a szegények és özvegyek segélyezése végett küldött rendeleteit.

Quantum et hactenus prae aliis Vestris Dominationibus et earundem subditis indulserimus, et quo erga easdem animo fuerimus, ipsae norunt; quid in posterum quoque earum causa facturi simus, experientur. Verum, quia aliquid saltem subditi etiam nostri patiantur, recusari non potest, praesertim cum alii multa et graviora, et maiora passi sint, interim tamen per brevi solummodo aliquo patienter tollerent tempore, haud enim vestri immemores sumus futuri. De missilibus ad nos scriptis cum aequum iustumque sit pauperrimas et miserrimas viduas bonis suis non privari, mirari satis non possumus in eo vos laborare, ne ipsis bona sua restituantur, praecipue cum nulli, nisi salvo iure alieno quicquam demus, remittant igitur ipsis, quicquid eas concernit et per nos praemissum est; immo multum miramur literas nostras mandatorias tam vili apud vos aestimari, quos prae aliis pro amicis habuimus. Hortamur igitur ... et mandamus, ut modum istum posthabendi mandata nostra exuant et relinquant, et si amici esse velint, mandatis nostris pareant. Ut ex posses-

[1] A város ez érdekes folyamodványát alább közöljük.

sione Joannis Régeni Mertensdorf[1] Vallones exeant iam mandaturi sumus. In reliquo felicissimi valeant.

Datum in civitate Brassó, die 11. mensis Martii. Anno 1604.

Külczíme: Prudentibus et circumspectis magistro civium regio iudici et caeteris iuratis civibus civitatis Cibiniensis. Amicis nobis honorandis.

(Eredeti, Nagyszeben város levéltára.)

1539.

Prága, 1604 márczius 11.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Tegyenek jelentést Csáky István követelése ügyében.

Ihr habt hiebei sub A und B gehorsambist zu vernehmen mit was Begehrn der *(Titul)* Stephanus Chiaky von Keresszeg bei uns einkomben, dass wir nämblich seinem . . . baren[1] Bruder, dem Gabrieli Kendi über das Guet Kend und Zugehör die Donationales in massen er, Chiaky mit dir Basta destwegen transigirt habet fertigen lassen. Darnach dass wir Chiaky und seine Erben wider Stephanum Bochkai und seiner Erben wegen des Edelmannssitz Egeres und Zugehörung, wie auch wider alle siebenbürgischen Landtständt die ihm heut oder morgen, umb dass er sie etwan offendirt, anfechten und besprechen möchten, fürnemblich aber wider des Michaels Waida in der Wallachei hinderlassene Wittib und Sohn[2] schirmen und schützen wollten. Befehlen euch demnach hiemit gnädigist, dass Ihr euch eines und des andern angebrachten Begehrens Beschaffenheit alles Fleisses erkundigt und uns mit Guetachten . . . berichten; etc.

Geben Prag, den 11. Martii. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

---

[1] Magyar neve: Mártontelke.

[1] Olvashatatlan, de Kendi unokaöcscsi voltára vonatkozik.
[2] Fia Petráskó, özvegye Sztánka volt.

1540.

[Brassó, 1604 márczius 12.]

Brassó város tanácsa Bastának.

Ismételten könyörgünk causa Vallonorum in districtu nostro commorantium, *kegyeskedjék* ipsos hinc amovere *s mivel a nagy szükség miatt* quasi impossibile nobis sit domino gubernatori[1] pro sua dignitate de omnibus necessariis providere, *minket e teher alól felmenteni* et administrationem rerum in hac urbe iuxta antiquam nostram libertatem nostrae curae et fidei committere; *ezenkivűl megtiltani, hogy* magister annonae sive magister vel provisor curiae Albensis[2] *tőlünk jogtalanul élelmet követeljen és végül ne kivánja tőlünk azok megnevezését,* qui praecipui in causa defectionis nostrae fuerint, *mivel mi* unanimiter in deditione ista peccavimus, ideoque neminem in specie nominare possumus; etc.

(A brassói Quellen V. k. 169—170. l.)

1541.

Brassó, 1604 márczius 14.

Basta Brassó város tanácsának.

Könyörgésteket megtekintve jelentjük, hogy a vallonokat nem szállithatjuk el várostokból, quia nullibi locorum in toto regno tantum commeatus est, quantum hic in Barcia.[1] *Megengedjük,* ut nimirum hinc gubernator

---

[1] Ez Beaurieu Jakab volt, a ki Basta rendeletéből 1603 szeptember 27-ike óta hevert a brassaiak nyakán (a brassói Quellen V. k. 164. l.) »in freier Kost mit 25 Wallonen« s csak 1604 húsvétjakor szabadúltak meg tőle; Trauschenfels: Deutsche Fundgruben 249. l.

[2] Krakker Szaniszló.

[1] Nem is mentek el nyakukról csak 1604 augusztus 30-án; a brassói Quellen V. k. 171. l.

abeat[2] *és régi szabadságtokat élvezzétek. Admittáljuk,* ne impositos a provisore curiae Albensis commeatus *általatok administráltassék és végre concedáljuk* ex magna et speciali gratia nostra, ne specificatio personarum istarum fieret.

(Kivonata a brassói Quellen V. k. 170. l.)

1542.

Brassó, 1604 márczius 14.

Basta Ribisch Gottfried kapitány és társai részére.

Védjék meg Fogaras város lakóit régi kiváltságaikban, kivált a beszállásolás alól való mentességükben.

Magnifico et egregiis Gottfriedt Ribisch capitaneo, ac Joanni Palai signifero, Andreaeque Oláh provisori arcis seu praesidii Fogaras etc.

Exponitur nobis in personis prudentium et circumspectorum iudicis caeterorumque iuratorum civium et universorum incolarum et inhabitatorum oppidi Fogaras, qualiter ipsi in antiquis illorum libertatibus . . . signanter autem in praerogativa expeditionis equorum et victualium quibusvis administrare debentis ac immunitate condescensionis militum, quibus hactenus usi ac gavisi fuissent a plerisque tam cursoribus, legatis, militibusque et diversae conditionis hominibus impedirentur, turbarentur et molestarentur. Supplicarunt itaque nobis iidem exponentes humillime, ut nos circa praemissa de opportuno remedio, ac via protectionis benigne prospicere dignaremur. Quorum supplicatione benigne exaudita, vobis . . . mandamus firmiter, ut visis praesentibus, vos quoque annotatos exponentes in praescriptis ipsorum libertatibus, indultis, immunitatibusque et praerogativis contra quorumvis violentam impetitionem, notanter autem contra cursores et legatos, militesque et omnes turbatores, condescen-

---

[2] El is távozott körükből 1604 április 7-én, és azzal: administratio rerum in hac nostra urbe et provincia Barcensi demum nostrae curae et fidei committitur; ugyanott.

soresque tenere, protegere et defendere, et tam vos ipsi observandi, quam per alios quospiam, quorum intererit, observari facere omnibus modis debeatis ac teneamini. Secus nullatenus facturi ; etc.

Datum ex civitate Brassoviensi, die 14. mensis Martii. Anno Domini 1604.

(Gróf Kemény József másolata »Appendix diplomatarii Transilvanici« cz. kézirati műve 14. k. 287. l. — Erd. N. Múz. ltára.)

Megjegyzés. Eredetije meg volt (a *Századok* 1890. évf. 735. l. nyomán) Fogaras város levéltárában, de — a város hivatalos értesítése szerint — ma már nincs meg benne.

1543.

[Brassó, 1604 márczius közepe.]

Oltárdi Mihály kisselyki ev. lelkész Bastának.

Kéri, erősítse meg (régi szokás szerint) papi hivatalában.

Humillima supplicatio Reverendi viri Michaelis Oltard ad Excellentiam Vestram.

Excellentissime domine. Ego ex divina benignitate de pago Asszonyfalva ab incolis communitatis Kisselk in animarum pastorem sum vocatus. Proinde humillime supplico Excellentiae V^{rae} secundum consuetudinem huius regni, dignetur literis confirmatoriis me quoque munire. Bonam ab Excellentiam V^{ram} expecto relationem.

Alatta, Basta kezeírásával : Fiat.

(Neugeboren K. másolata, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum.)

Megjegyzés. A kívánt megerősítő levelet Oltárdi Mihály mindjárt megkapta Bastától s azt következő sz. a. közöljük. Ezzel szemben Oltárdi Mihály, testvére egykorú följegyzése szerint már február 28-án confirmáltatott »in pastorem Kis Schenkensem«,[1] a mi talán úgy értendő, hogy ekkor egyházközsége választotta meg s ezt a megválasztatását erősíté meg Basta két hét múlva.

---

[1] Trauschenfels : Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens 37. l.

1544.

Brassó, 1604 márczius 16.

Basta Oltárdi Mihály ev. lelkész számára.

Megerősíti kisselyki lelkészi hivatalában s felkéri, hogy hivatali esküjét tegye le kezébe.

Tibi Michaeli Oltard, honorabili pastori ecclesiae possessionis Kisselk, in sede Saxonicali Cibiniensi existentis habitae. Salutem et nostri benevolam commendationem. Vita, eruditio atque mores tui honesti et probati, quibus a Deo altissimo insignitus et decoratus esse perhiberis, faciunt, ut te digno virtutibus tuis praemio prosequamur. Te igitur tanquam personam idoneam et benemeritam in plebaniam eiusdem possessionis Kisselk nominandum, eligendum et confirmandum duximus, dandam et concedendam tibi plenam omnimodam auctoritatem in hac functione rite et pro consuetudine omnia ea exequendi, quaecunque tui muneris esse censebuntur, praestito tamen nobis prius iuramento super fidelitatem nobis observandam et quod oves fidei tuae concreditas et commissas, decenter gubernabis, fideliter verbum Dei docebis, sacramenta ecclesiae rite et iuxta institutionem Christi administrabis, bona ecclesiae tuae non dilapidabis, imo dilapidata quoque et abalienata pro posse tuo recuperabis, ad ius et proprietatem ecclesiae praescriptae studebis. Imo eligimus, nominamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate Brassó, die 16. mensis Martii. Anno Domini 1604.

(Neugeboren K. másolata, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum.)

Megjegyzés. Basta egyidejűleg, még ugyan e nap eltávozott Brassóból, a miről Weiss Mihály a következő érdekes feljegyzést hagyta ránk (a brassói Quellen V. k. 171. l.) krónikájában: Die 16. Martii discedit a nobis Ill^{mus} dominus Basta amice nobis valedicens; post commemorationem delictorum nostrorum, gratiae item suae hortatur, ut in posterum prudentius agamus; quod ni fiat, nobis quoque eventurum, quod Claudiopolitanis, qui universas ipsorum libertates, eli-

gendi utpote senatum, constituendi pro templis ipsorum parochos etcaetera, immo templa ipsa (quae Jesuvitis data sunt, assignarunt etiam aedes quorundam civium Jesuvitis) miserunt. Haec Deus clementissimus a nobis clementissime avertat!

1545.

Fogaras, 1604 márczius 17.

Basta Beszterce város tanácsának.

További türelemre inti ottlévő hadai tartása miatt.

Quantum nitamur ad uniuscuiusque vestrum sublevationem vel ipsi et multis iudiciis coniicere fueritis, verum cum iam fieri hoc, ut milites istinc abducantur non possit, hortamur habitote pacientiam, haud vestri futuri sumus immemores, interim mandatorias dabimus literas, quo ibi compescantur ad dominum Seidensdörfer.[1]

Datum in Fogaras, die 17. mensis Martii. A. D. 1604.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1546.

Fogaras vára, 1604 márczius 19.

Basta védőlevele Ach Briccius puskaporkészítő számára.

Nyilt rendelet, hogy működésében senki ne akadályozza, sőt támogassa.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod cum sal nitri ad conficiendos pulveres tormentarios maxime necessarium sit, elaborandae vero et excoquendae materiae[1] ac conficiendorum pulverum Briccium Ach supercontusorio in oppido Fogaras extructi, ipsius autem materiae ubi locum idoneum et rei sine damno et praeiudicio regnicolarum invenire poterit, cum antea quoque idem officium functus fuerit, nos quoque vigore commissionis et functionis nostrae in eo conservandum et praeficiendum duximus,

[1] Irva hibásan így: Cidensterfer.

[1] Irva így: materiei.

quemadmodum conservamus et praeficimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis magnificis, generosis, egregiis, nobilibus, comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumcumque comitatuum, capitaneis, praefectis, provisoribus, castellanis arcium ac aliorum quorumlibet locorum officialibus et eorum vices gerentibus, item prudentibus ac circumspectis magistris civium, iudicibus, villicis et iuratis civibus quarumcumque civitatum, oppidorum, villarum et possessionum, cunctis etiam aliis, quorum interest seu intererit, auctoritate praetacta committimus et mandamus harum serie firmiter, quatenus praenominatum Briccium Ach in investigatione, effossione, excoctione et contusione antelati salis nitri, conficiendisque pulveribus non modo non impedire, remorari vel turbare sitis ausi, in quantum id sine praeiudicio regnicolarum fieri potest (uti praemissum est), verum etiam ope et adiumento ipsi esse modis omnibus debeatis; etc. Datum in arce Fogaras, die 19. m. Martii. A. D. 1604.

A rendelet alján: Annuentia pro excoctione salis nitri.

(Eredeti, nagysinki ev. káptalani levéltár; dr. Scheiner András nagysinki ev. lelkész szivességéből.)

1547.

Fogaras, 1604 márczius 19.

Basta Miksa főherczegnek.

Gl'Alemanni del Prainer finalmente se ne sono usciti dalla provincia, *jó igéreteim daczára és* i Valloni essi ancora non stanno troppo contenti, *mivel a tartomány tönkrement és eleség nem kapható.*

Arrivai sin a Corona per abboccarmi con il Valaccho,[1] *a ki, úgy látom,* più che mai si mostra servitore di Sua Maestà ... Questi Transilvani, non ostante che si siano

[1] Basta Weiss Mihály (id. h. 168/9. l.) szerint márczius 10-én érkezett Brassóba 500 vallonja kiséretében, míg Radul vajda pár nappal utána, 12-én, et praesentabat vaivoda domino Bastae loco muneris equum turcicum generosum, velocem, cum pretioso ornatum ornamento.

ridutti all' estrema povertà, e che non habbino con che poter comprar pane, sono più che mai ostinati e non cessano di trattar con il Turco, a tal che sarò forzato d'estirparli a fatto;[2] etc.

(Jorga: Studii și documente IV. k. 150—151. l.)

1548.

Berethalom, 1604 márczius 21.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Hagyjuk és parancsoljuk . . . hogy ez levelünk látván mindjárást huszonöt kolosvári köböl búzát küldjetek Ujvárra és ez jelen valót[1] pro nostri expeditione et satisfactione meg tartanátok; etc.

Datum in Berthalom, die 21. m. Martii. Anno 1604.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 70. sz.)

1549.

Pozsony, 1604 márczius 22.

Mátyás főherczeg Basta, Burghausen és Khrausenegg részére.

Tegyenek jelentést Jezerniczky János kívánságáról.

Wasmassen bei uns Johannes Jezerniczky gehorsamist anhalten thuet, damit ihm sein Edelmannsitz sambt dessen Zugehörungen im Markt Teöwis in der Weissenburger Spanschaft gelegen wiederumb restituiert, ihm auch ein kaiserlicher Dienst conferiert werden wollt, das habt ihr aus der Beilag mit mehrerem zu vernemben. Befehlen demnach in der Kais. Mt. Namen euch hiemit gnädiglich Ihr wöllet uns hierüber mit Guetachten berichten; etc.

Pressburg,[1] den 22. Martii 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

---

[2] Basta e megjegyzése az erdélyiekről igen jellemző, mivel azok az utolsó országgyűlés óta ugyancsak jártak kedvében.

[1] Értendő a jelen levele, mely egyúttal nyugtája maradt a kért szállítmányért.

[1] Mátyás főherczeg ide Pozsonyba a magyar országgyűlés megnyitására jött le.

1550.

Pozsony, 1604 márczius 23.

Mátyás főherczeg Basta és a császári biztosok részére.

Tegyenek jelentést a három özvegy Nemes-leány kéréséről.

Wasmassen bei uns Justiniana, Barbara und Ursula Nemes, alle drei Wittiben demüthigist anhalten thuen, damit ihnen ihre in Siebenbürgen gelegene und eingezogene Güeter wiederumb restituiert und sie dabei defendiert und geschützt werden wollten, das habt ihr aus dem Einschluss mit mehrerem zu vernemben *s rendeljük, hogy arról nekünk jelentést tegyetek.*

Pressburg, den 23. Martii 1604.

Külczíme: An Herren Basta, den von Burghaus, und Khrausenegg und Carl im Hof.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1551.

[Kolozsvár], 1604 márczius 27.

Basta Névtelennek a prágai udvarba.

Találkozása Brassóban Radul vajdával, a ki hű Rudolf császárhoz s e hűségére újra megeskette. Moldvai zavarok.

Scrive il Sr Basta di Transilvania per sue lettere di 27 del passato, che s'era transferito a Corona, et ivi abboccatosi col Radul vaivoda di Valachia, qual gli haveva palesate et narrate le cause, perchè havesse trattato col Turco et Tartaro, procurando d'accordarsi con loro. Il che solo tendeva per divertirli dal danneggiar di continuo quella provintia tanto conquassata et per dar un puoco di comodità a quei popoli, che sono stracchi et quasi del tutto eshausti, non già per partirsi in conto alcuno dalla fedeltà, devotione et servitio di Sua Maestà, sotto la cui obedientia et governo, et protettione vuole continuare vivere et morire; sopra che detto Sr Basta l'ha fatto di nuovo giurare, et afferma, che si può star sicuro di lui et deponer ogni sospetto, sendoli

massime mandati di qua li aiuti de denari che gli son stati promessi. Scrive di più, come detto Radul vaivoda gli haveva fatto sapere, come era comparso in Moldavia et Valachia un certo Ciciliano, che si dice vescovo Greco con un giovane, qual attestava et provava esser legitimo herede et successore di quelle due provintie,[1] *et che haveva sedotto molta gente a riceverlo et accettarlo per tale et giurarli la fedeltà, et si temeva non havesse ogni giorno maggior seguito et potesse eccitar tumulto, et che esso vaivoda haveva con arte procurato di farlo venir da lui con detto vescovo, et che al giovane havesse fatto tagliar il naso et orecchie et fatto far prigione il detto vescovo.*

(Eredeti, római vatikáni Borghese-ltár III. 93. b. 2. kötete 253. l.)

Megjegyzés. Basta e levelének eredetije ismeretlen s fenti kivonatát Giovanni Francesco Ferreri vercelli püspök prágai nuntius közölte (1604 április 12-iki) rendes heti jelentésében Aldobrandini Cinzio bíboros pápai államtitkárral és egyidejűleg egy híríró is hozzájutott másolatához, melyet aztán rögtön szétküldött irott ujsága megrendelőinek.[2]

1552.

Pozsony, 1604 márczius 27.

Mátyás főherczeg Basta és a császári biztosok számára.

Tegyenek Wajda Farkas birtokügyi kívánságáról jelentést.

Wasmassen bei uns Wolffgang Waida gehorsamist anhalten thuet, damit ihm in Ansehung seiner treu geleisten und hinfüro leistenden Dienst, das in der Spanschaft Bihor gelegen und Ihrer Mt. per notam infidelitatis des Bartlen Somogyi heimbgefallene Dorf Kis Belinies gnädigst conferiert und bewilligt werden wollt, das habt Ihr aus der Beilag mit mehrerm zu vernemben *s rendeljük, tegyetek róla nekünk jelentést.*

Pressburg, den 27. Martii 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

---

[1] Ez valamelyik trónkövetelő volt, a milyen lépten-nyomon feltűnt a két oláh vajdai székért való versengésben.

[2] Megvan egy példánya a római vatikáni Borghese-levéltár III. 49. c. kötete 103. l.

1553.

Pozsony, 1604 márczius 27.

Mátyás főherczeg Basta és a császári biztosok részére.

Tegyenek jelentést Segnyei Miklós birtokügyi kívánságáról.

Wasmassen bei uns Nicolaus Segnyei[1] gehorsamist anhalten thuet, damit ihm umb seiner sonderlich in Siebenbürgen treu geleisten Dienst willen, die durch dich, den Feldtobristen daselbst und zuvor durch Sigismundum Bathori beschehene und gefertigte Donationes etlicher Güeter von Ihrer Mt. mit dero *iure regio* confirmiert und bestätigt werden wollten, das habt Ihr aus der Beilag mit mehrerem zu vernemben *s rendeljük, hogy terjeszszétek elő róla javaslatotokat.*

Pressburg, den 27. Martii. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1554.

Vajasd, 1604 márczius 28.

Ajtoni Jakab deák, Siska János és Kapronczai Márton Bastának.

Jelentjük, hogy Éradonyi Péter tordai sókamarás birtokbaiktatása ügyében[1] primo quidem nona die praefati mensis Martii ad facies praedictarum possessionum Akmár, ubi tribus continuis diebus more solito, exinde 13-tio die eiusdem scilicet mensis Vajasd et curiae nobilitari ibidem, ac Táté in comitatu praefato Albensi existentibus habitarum vicinis ... Joannes Borza Jesuitarum in Bocsárd ... Joanne Mészáros Sp^{li} ac Mag^{ci} Pauli a Khrausenegg in Karkó ... accessimus, introduximus praefatos Petrum Eradoni et Barbaram Hunyadi, consortem eius in dominium totalium et integrarum iamdictarum possessionum, curiaeque nobilitaris ; etc.

Datum in possessione Vajasd, decimosexto die introductionis et statutionis nostrae praenotatae.[2] Anno 1604.

(Új más. nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gy.)

---

[1] Irva hibásan így: Zenniey.

[1] Ld. kötetünk 1518. sz. a. szövegében.
[2] Vagyis márczius 13-ikától számítva: 28-ikán.

1555.

Kolozsvár, 1604 márczius 29.

Basta Beszterczc város tanácsának.

Hagyjuk és parancsoljuk, hogy ez mi levelünk látván, mox et de facto Szaniszló Krakkernek várostokban való búzáját Szamos-Ujvárra hordjátok és vigyétek és az szamosujvári udvarbirótól az búzának summájáról, tudniillik hány köböl és mennyi legyen signaturát vegyetek; etc. Datum Claudiopoli, die 29. Martii. A. D. 1604.

(Eredeti, Beszterczc-Naszód vármegye levéltára.)

1556.

Kolozsvár, 1604 márczius 31.

Basta Meggyes város tanácsának.

Küldje a visszatartott bort sürgősen Szamosújvárra.

Committimus et mandamus authoritate nostra plenipotentiali, quatenus visis praesentibus arestata nuper per nos vina apud vos et iam in Samcsuivar deputata, mox et de facto eo transportari curetis. Secus non facturi. Datum Claudiopoli, die ultima m. Martii. A. D. 1604.

Külczíme: Prudentibus et circumspectis magistro civium regio iudici et caeteris iuratis civibus civitatis Medgies etc. Nobis honorandis.

(Eredeti, meggyesi ev. főgimnázium könyvtára.)

1557.

Kolozsvár, 1604 április 1.

[Basta Khrausenegg Pál császári biztosnak.]

A Breuner-ezred szökött katonái ugyan büntetésre méltók, de tekintettel Erdély szomorú helyzetére, kegyelemre s visszafogadásra ajánlja őket.

Il Sr Burghausen mi ha comunicato certi ponti, sopra li quali V. S^{ria} desidera havere il mio parere toccante

alli soldati del reggimento dil Sr Prainer; sopra di che dirò che se vogliamo haver risguardo al mancamento che essi han' commesso in haver abbandonata la provinza, i presidii et il lor Generale, meritariano senza dubbio severissimo castigo, e tanto maggiore, quanto che io li offersi non solo due talleri la settimana, ma ancho ultimamente mandai a loro il conte di Dampier ad assecurarli del pagamento, e sto per dire che non meritarebbero esser pagati, ma castigati, come di sopra si è detto; ma havendo consideratione al mal stato in che si trova per hora questa provinza, conviene che V. S^ria facci ogni opera, perchè subito che haveranno ricevuto il danaro, ritornino di dove sono partiti et in questo V. S^ria usarà ogni diligenza possibile, acciò non riffutino nè il colonnello, nè meno i capitani, nè altri offitiali suoi, perchè questo resulterebbe in grandissimo disprezzo di essi offitiali. Ma quando restassero nella lor ostinatione di non voler più servire sotto gl'offitiali suddetti e che più presto desiderassero andarsene, potrà V. S^ria vedere di darli satisfattione, con promettere che si gli provvederanno d'altri offitiali, piùtosto che lasciarli andare, già che la necessità ne astringe a far questo. Et il colonnello insieme con i capitani et offitiali havranno pacientia, poichè non si può far altro. Et se pur volessero in ogni modo andarsene, senza voler ritornar nella provinza, io sono di parere, che non si pagano altrimente, ma lasciarli andare et impiegar quel danaro altrove, avertendo però molto bene ad assecurarsi, in modo che non possino ingamare V. S^ria doppo haver ricevuto il danaro. E quando non si potessero far ritornare tutti, almeno procurar di condurne il maggior numero che si potrà, perchè quì non possiamo star senza gente. Et in questo V. S^ria usi della sua solita prudenza, a quale mi rimetto, augurandole da Dio ogni contento.

Di Claudiopoli, il primo d'Aprile 1604.

(Egykorú más., bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Apr. 62.)

1558.

Kézdi-Vásárhely, 1604 április 1.

Konkoly Péter kézdi-széki kapitány Bastának.

Moldvai hirek a kimenekült erdélyi főurak működéséről s a török-tatár hadak mozdulatairól.

Homo meus, quem in Moldaviam exploratum miseram, refert, quod cum secretario vaivodae Petro Literato [1] locutus fuerit, qui certo nunciaverit Gabrielem Bethlen et Zylvasi [2] hactenus in Huttin [3] mansisse, iam autem Constantinopolim discessisse, et Joannem Nemes in Poloniam ad cancellarium [4] ablegasse. Duos quoque Béldi praeterito die Veneris [5] una cum Davide Literato [6] Constantinopolim esse profectos, illos quidem rebus omnibus ita exhaustos, ut vaivoda [7] 30 aureos Davidi Literato suppeditaverit. Simeonem vaivodam cum Polonis et Turcis Transalpinam Valachiam cogitare, Turcasque trans Danubium in castris esse et apud Orosz Chik [8] traiicere velle, exercitum in dies augeri, iamque satis numerosum apparere, Jeremiam Simoni vaivodae invisum fuisse, quod hanc expeditionem dissuasisset. A Jeremia vaivoda Tartarorum chamus [9] equos mille, Turcicus vezir totidem postulant. Vaivoda mihi nuntiari iussit, ne id malo fine ab ipso fieri cogitaremus, quibus enim modis regnum suum defendi potest, iis sibi utendum esse atque ita viginti sacerdotibus unius equi, septemdecim curtanis unius, quindecim incolis regni unius subministrationem imposuit. Quapropter benignissime Domine, haec nova Excellentiae V[rae] perscribere volui, unde de captivis istis coniecturam sumere potest, non bona intentione hic latitasse nebulones. De his novis Radulium certiorem feci,

---

[1] Nápolyi Péter diák. [2] Szilvási Boldizsár.
[3] Mai neve: Chocim. [4] Zamoyski János.
[5] Márczius 26. [6] Veres Dávid diák.
[7] Mogila Jeremiás. [8] Ruscsuk.
[9] Khazi Geráj kán.

ut ipse quoque advigilet, ego similiter ad omnia intentus excubo. Imo iam cum tribus sedibus[10] in promptu sumus.[11]

Datum ex Kizdi Vasarhely, 1. die mensis Aprilis. Anno 1604.

(Jorga: Studii și documente IV. kötete 142. l.)

1559.

Pozsony, 1604 április 1.

Mátyás főherczeg Bastának.

Tegyen jelentést Demjén Ferencz birtokügyi kéréséről.

Was und welicher Gestalt bei uns Franciscus Demien, ein Siebenbürger wegen Restituirung etlicher seiner Güeter, so er über seiner erwiesenen Untreu und bezeigten Meineids verfallen, und dieselben andere von dir ausgebeten und erlangt haben sollen, gehorsamblich angebracht und gebeten, das alles hast du aus seinem hiebeiliegenden überreichten gehorsamblichen Suppliciren mit mehrerm gehorsamblich zu vernehmen.

So uns dann dieser Bestrafung halber noch bis hero gar nichts zuekhumben und wir aber anjetzo dieselben eigentlichen Nachrichtung bedürften, als befehlen wir dir *nekünk arról* dein ausführlich, gehorsamben Bericht unverzogentlich zuezufertigen; etc.

Geben Pressburg, 1. April 1604.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár HKR. 1604. Reg. Apr. No. 4.)

1560.

[Pozsony,] 1604 április [eleje].

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta und Lassota sollen berichten, was denen so in den siebenbürgischen Tumult die Festung Hust übergeben für ein Provision zu ihrer jährlichen Besoldung bewilligt werde.

(Kivonat, bécsi hadi ltár Reg. Prot. 212. k. 85. No. 9.)

---

[10] Csík, Gyergyó és Kézdi szék.

[11] E csupa történeti adatokat és hadihireket tartalmazó tömör levelet Basta irodája másolatáról közöljük (a bécsi állami levéltárból), mert oly érdekes, hogy habár ki van adva, újra kiadjuk, mivel kivonata nem elégítené ki tudásunkat.

1561.

Kolozsvár, 1604 április 4.

Basta Nyári Pál váradi főkapitánynak.

Adja vissza a két Kamuthynak ottani elvett jószágait.

Miérthogy Kamuthy Farkasnak és Balázsnak minden jószágokat és marhájokat meghadtuk, annak okáért Biharvármegyében Belényes vidékén is az minémő Ske és Szaka neveő falujok voltak, könyörgének minékünk azon, hogy azoknak is revisioja felől irnánk Kegdnek. Kegyelmedet azért szeretettel kérjök, hogy az mi tekintetönkért az megnevezett falukat Kamuthy Farkasnak és Balázsnak vagy bizonyos emberek kezében remittálja. In reliquo eandem Mag^{tiam} V^{ram} bene valere cupientes.

Datum Claudiopoli, die 4. Aprilis. A. D. 1604.

(Eredeti, Erd. Nemz. Múzeum ltára Oklevelek törzsgyüjteménye.)

1562.

Kolozsvár, 1604 április 6.

Basta Beszterczе város tanácsának.

Hajtsa fel az országgyűlésen kivetett hadi segélyt.

Non dubitamus, quin contributionem in comitiis Claudiopoli ad diem vigesimum quintum Januarii anni praesentis celebratis ex communi regnicolarum suffragio ordinatam Do. V^{rae} sedulo exegerint. Cum igitur in praesentia necessitas Sacrae Caesareae Regiae M^{tis} et usus militum ac publica patriae defensio, nec non respirandi provinciae ratio sumptus magnopere requirat, Do. V^{ras} committendi atque serio iniungendi duximus, quatenus antelatam contributionem a singulis nimirum civibus locupletioribus civitatis et districtus vestri denarios currentis et usualis monetae quinquaginta, ab aliis vero, qui lenioris [1] sunt conditionis, vigintiquinque, uti constitu-

---

[1] Irva értelmetlenül igy: temmioris.

tum est in ipsis comitiis [2] exactos ad manus solutoris bellici sive perceptoris *adják.*

Datum in praedicta civitate Colosvar, die 6. mensis Aprilis. Anno Domini 1604.

(Eredeti, Beszterczе-Naszód vármegye levéltára.)

1563.

Prága, 1604 április 6.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Vizsgálják és egyenlítsék ki Kretz Frigyes és elhalt fia zsold-követelését.

Ihr habt beiliegundt sub A nach längst in gehorsamb zu vernehmen, wasmassen bei uns mit Fürbringung etlicher Für- und Intercession-Schreiben unser und des Reichs g. l. Friedrich Kretz von Scharffenstein underthänigst angehalten und gebeten, dass wir Ihme und seines Sohns Hannibalden, gewesten Schönbergischen Obristen Leutenandts verdienten Rest bei den 3 Wallonischen Fähndln in Siebenbürgen, so sich auf 21,586 fl. vermög unsers *(Titul)* Hans Leonharden von Jell gemachten und abschriftlich hiebei mit B vermerkten Abreitungen erstrecken solle, entrichten und bezahlen lassen wöllen.

Nun beschieht gleichwohl die Zahlung dieses Rests, dass der also richtig, wie der von Jell am besten wissen wird, billich, allein sehen wir in Sorgen, ob er, Kretz nit in Siebenbürgen und dann aus andern unsern Zahlämbtern heraussen, was bereit in Abschlag empfangen haben möchte, deswegen wir gleichwohl unserer hinderlassenen Hof Cammer, dass sie auch dergleichen erindern solle anjetzo abermal zugeschrieben. Damit aber er, der Friedrich Kretz dennoch auch zu dem seinigen bei jetziger

[2] Ezt a rendek az említett kolozsvári országgyűlésen akként határozták meg a végzések első pontjában, hogy »az szabad várasiak magabiró emberek ötven-ötven pénzt, az szegénybek huszonöt pénzt« adjanak segélyül, minthogy »az pusztaság miatt kapuszám szerinti adót« akkor nem vethettek ki; Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 264. l.

der Wallonen in Siebenbürgen Abreit-, und Zahlung khömbt und ihme seines verstorbenen Sohns Sold, soviel sein kann, entrichtet werde; als befehlen wir euch hiemit gnädigist, dass Ihr gemelten von Jell wegen solcher getroffener Abreitung nochmalen höret, was euch etwa für richtig empfangen von dem abgeleibten Kretzen, von unser hinderlassenen Hof Cammer aus dem Kriegszahlambt, Zipserischen Cammer, auch aus dem Feldtzahlambt in Oberhungarn, dann aus dem Zahlambt in Siebenbürgen fürkomben, darvon abkürzet und den Rest alldann, wann er richtig und soviel sein kann, drinnen aus den euch eingeraumbten Mitteln erlegt und richtig machet, auch uns des Verfolgs alsdann berichtet, den Friedrich Kretzen deswegen ferrer zu bescheiden habt; etc.

Geben Prag, den 6. Aprilis. Anno 1604.

Külczíme: An Herrn Basta und andere siebenbürgische Commissarien.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1564.

Prága, 1604 április 6.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Helyteleníti Breuner ezredes késedelmes útnakindulását és egész eljárását a gyalogezrede hátralékos zsoldját illetőleg. Szorítsák reá, hogy legalább 3—4 zászlóaljat megmustráljon s azok továbbra is Erdélyben maradjanak, vagy Erdély határára: Beregszászra vitessenek. Büntessék meg azokat a főtiszteket, kik a legénységgel rosszul bántak és szolgálatukat önző módon végzik.

Wir sein von Seiner des *(Titel)* Erzherzogs Mathiasen Durchlaucht erindert worden, was an dieselbe du, von Khrausenegg und du Im Hofe, unter dato 21. nägstabgeloffenen Monats Martii des Preinerischen Regiments und dessen vorhabender Abdank- und Bezahlung, oder auch Reducirung halber geschrieben und berichtet, und Euch darüber zu bescheiden gehorsambist begehrt habt.

Nun ist anfänglich in dem wohl nicht recht beschehen, dass ermeltes Regiments Obrister der Breiner, unsere an

Euch hievor ergangene Resolution so lange bei sich behalten, auch sich . . . so langsamb auf die Reis zu den Knechten gemacht *s hogy egyáltalán semmit sem végzett*, das würde noch beschwerlicher und uns schädlicher sein, dann man Ihme eben darumben die 200 m. fl. Rh. under einsten zu zahlen zugesagt, dass er zu einem mehrern Nachlass und sonsten einer fürderlichen Abfertigung oder Reformation der Knecht verhelfen und dergleichen Schwürigkeit verhüeten sollte. . . . *Azt sem értjük,* warumb er sich nit baldt zu den Knechten befürdern, die Abreit-, und Musterung fürnemben, auch die Reformation in 3 oder 4 Fähndl fortstellen lassen wollte; darzue Ihr ihne nun von unsertwegen auf diesen unsern Entschluss zu vermahnen und dass er, als unser Obrister und Kriegsrath hierunter das beste thuen wollte, ihme zuezuesprechen habt.

Was aber die absonderliche Tractation mit den Knechten oder die gänzliche Absonderung von dem Obristen und Haubtleuten betrifft, weil zwischen ihnen bereit eine Verbitterung, destwegen du, von Khrausenegg und Im Hof euch zu bescheiden begehrt, da hat man bishero gesehen und mit unsern Schaden erfahren, was dergleichen Absonderung bei den Althanischen Knechten gewürket, dahero wir nun solche Separation diesorts gar nit für rathsamb befinden, sondern vielmehr darfür halten, dass die Knecht mit den Haubtleuten wieder vereinigt und nach beschehener Muster-, und Bezahlung sie als obverstanden in 3 oder 4 Fähndl under die vorigen Haubtleut, des Obristen Discretion nach reducirt und in unsern Diensten drinnen in Siebenbürgen oder Ober Hungarn erhalten werden, dann under den Haubtleuten sunders Zweifels sich solche Leut finden und der Obrist dieselben am besten kennen würdt, welche die Knecht nit also, wie sie fürgeben, beschwehrt, die man hierzue brauchen würdt künnen und die sie, die Knecht etwa gern leiden werden. Wie dann auch gar nit rathsamb, noch thunlich dem gemeinen Knecht den Zaumb fast schiessen zu lassen und hierdurch ein allgemeine Licenz under die Knecht zu bringen, dardurch die ganze Kriegs-

disciplin, Forcht und Obedienz ganz und gar erliegen möchte. Werden aber die Haubt- und Befelchsleut uns zu Schaden gehaust und etwa vervorteilt, die Knecht auch wider die Gebühr und zu übel tractirt haben, destwegen ihr Nachfrag halten und auch des rechten Grundts erkundigen wollet, so künnen alsdann diejenigen, so sich dergleichen Eigennutz gebraucht oder sich sonsten gegen die Knechten so übl verhalten, gestraft werden.

Wollten wir Euch zu unserer gnädigsten Resolution hinwieder nit verhalten, und habt Ihr nunmehr die Muster-, Zahl- und Reducirung dieses Preinerschen Regiments, weil sie wieder zurück an den siebenbürgisch Gränizen zu Beregszász ehist fortstellen zu lassen und uns des Verfolges hernach zu berichtent ; etc.

Geben Prag, den 6. Aprilis. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

1565.

Bécs, 1604 április 8.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta Recepisse auf etlich underschiedliche Schreiben des Radul Waida Treu und Gehorsamb halber. Item betreffs Fortschickung Pulver nach Caschau, dann wegen Erkundigung gewisser Kundschaften der Türken und Tartarn Kriegspräparation.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 86. No. 39.)

1566.

Kolozsvár, 1604 április 10.

Basta Mátyás főherczegnek.

Tárgyalása a havasalföldi és moldvai vajdákkal, ámbár népeikben nem bízik. Az erdélyiek mozgolódása. Sarmasági Zsigmond elfogott levele, vallatása. Székelyföldi hirek.

L'ultime mie che V. A. Ser^{ma} havrà ricevuto sono de 19 d'il passato [1] con le quali havrà inteso la trattatione

[1] Nincs meg, de másodpéldánya lehetett az ugyanakkor Miksa főherczeghez intézett levélnek, melyet kivonatosan kötetünk 1547. sz. a. közöltünk.

fatta con il Valacho, della cui constanza io grandamente confido, purchè i suoi boyeri non lo faccino prevaricare, e però andarò sempre vigilando e farò ogn' opera per sapere i suoi andamenti. Scrissi anco all' Altezza V^{ra} haver trovato convenire di offerir a Hieremia la consignatione del vescovo Greco, che tentò di far eleggere un certo giovane per vaivoda di Moldavia, e questo mi risolsi di fare, per levarli ogni sospetto che havesse potuto havere che Sua Maestà fusse consapevole di questo trattato, tanto più che il vescovo suddetto si era lasciato intendere, per meglio indurre quelle genti a far questa novità, ch' io era consentiente di questo trattato, et nominò anco la Maestà Sua. Si sono poi ricevute lettere dil suddetto Hieremia, con le quali molto mi ringratia dell' avviso et offerta, e credo che mandarà per il vescovo suddetto, e per maggior sodisfattione li consignarò anco il giovane che fu eletto, giachè il Valacho me lo ha mandato. Pare che Hieremia non desideri altro che buona corrispondenza, ma dall' altro canto son avvertito ch'egli insieme con Simeone venghino sollicitati dal Turco a prepararsi per assaltare, a novo tempo, la Valachia, e che per tal effetto li habbi mandato a presentare cavalli et altre cose. Questa, come V. Altezza sa, è una natione molto cupa e non è da fidarsene troppo, e però sarìa bene provvedersi del bisogno, et tra tanto cavar da costoro ciò che se ne potrà havere. Et acciochè l'A. V. Ser^{ma} possi meglio sapere il stato di questa provintia, ho mandato una relatione al Sr Cavriani, acciò egli di sua mano la dia all' Altezza V^{ra}, a che mi rimetto et humilissimamente supplico voler sollicitare il rimedio, altrimenti io veggo le cose mal parate. Chluziar Radul passò per di qua et sta aspettando i danari in Cibinio ; ho tardato sin'hora a inviarli, sperando pur che il complimento dovesse arrivare, ma visto la tardanza, mi risolvo fra due o tre giorni mandarli cinquanta milla tallari, che si trovano quì in essere, acciò il vaivoda possi dar qualche sodisfattione alla sua militia,[2] non lasciando

---

[1] **Idáig kihagyásokkal Jorga: Studii și documente IV. k. 143. l.**

di sollicitarmi, et venendo il restante se li potrà facilmente incamminare.

Sto con desiderio aspettando che il reggimento dil colonnello Prainer sia sodisfatto, acciò che ridotto in qualche compagnie, se ne ritornino nella provintia, per il cui difetto stiamo non senza fastidio per la male dispositione di questi popoli più ostinati che mai, non ostante che tra loro non vi sia pur' un huomo da qualche cosa, e che si moiano di fame.

Si sono intercette alcune lettere, che un certo Sarmasági,[3] che ultimamente fu a Praga, scriveva a Bectes bassà et a Bethlen Gábor, con le quali lor rimostrava le poche genti et recapiti ch'io mi trovo, et li esortava a voler quanto prima intrare nella provintia, perchè senz' altro l'haverebbero potuta conquistare. Egli confessa esser suo il sigillo, ma nega l'assignatura ; si va procedendo contra di lui con i debiti termini e trovandolo colpevole se li darà la debita provvisione.

Mi sono anco di novo sopraggionti di Siculia gl'avvisi che l'A. V. Ser[ma] vedrà quì inclusi,[4] da dove si vede chiaramente che gl'inimici non dormano, e però non habbiamo tempo da perdere ; etc.

Di Claudiopoli, li 10 di Aprile 1604.

Külczíme : Al Serenissimo arciduca Matthia etc. Mio Signore etc. Cito-cito-cito-citissime.

Alatta kanczelláriai kézzel : Praes[entirt] 7. Mai 1604.

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1567.

Kolozsvár, 1604 április 17.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Mivel kénytelen két hétre távozni, helyetteséül gróf Cavrioli Tamást rendeli.

Cum Sacra[ma] Caesarea Regiaque Maiestas ex munifica in nos propensione arcem Huzt vocatam cum tractu

---

[3] Sarmasági Zsigmond. [4] Ld. 1558. sz. a.

Maramarosiensi nobis titulo donationis contulerit, ac secundum exigentiam legum Ungaricarum legitima statutione subsequente per homines regios in eandem introduci nos oporterat, praesentia nostra ibi magnopere requirit,[1] ne igitur itineris nostri causa in aliam partem quoquomodo raperetur, ob rem commemoratam, ad summum quindecim dies abesse a provincia nos debere,[2] Dominationes Vestras significandas duximus, relicto interea in locum nostrum Illustri ac Mag^{co} domino Thoma, comite Capreoli,[3] praenominatae Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} exercitus in Transilvania generali, excubiarum magistro, ad quem Do. V^{rae}, si quid occurrat, in nostra absentia confugere queant. Nos quoque terminum ad praefatum redituri, bene valere Do. V^{ras} cupientes.

Datum Claudiopoli, die 17. mensis Aprilis. A. D. 1604.

(Eredeti, gr. Forgách-család levéltára, M. N. Múzeum.)

1568.

Kolozsvár, 1604 április 17.

Basta Torda város tanácsának.

Adja vissza Thury János ottani elfoglalt ingatlanait.

Georgius Basta etc. Prudenter et circumspecti nobis honorandi. Salutem et benevolentiam.[1] Tordai Thury János jelenté minekünk könyörgési által, hogy az mely jovakot, örökséget és malombeli három részt ugyanott Tordán és határában lévőköt per notam Joannis Boer in rebellione

[1] Az elhagyatott és erőtlen Basta ezzel leplezte Erdélyből való távozása valódi okát.

[2] Ezt is csupán a forma kedveért írta, mert valójában soha többé vissza nem tért Erdélybe.

[3] Valódi olasz nevén: Cavrioli, a ki magát Basta helyetteseként, hivatalos kiadványaiban ekként czimezte: Thomas comes a Capreolo, Sacra^{mae} Caesareae Regiaeque M^{tis} exercituum in Transylvania existentes generalis excubiarum magister, ac in absentia Excellentissimi domini gubernatoris per Transylvaniam locumtenens etc.

[1] Ez a megszólítás egész szokatlan, azért mutatjuk be.

deficientis [2] neki conferaltunk, mely molnot meg is épitett, egy ideig quiete birt, fructusát percipiálta, ez elmult napokba Sigmond fejedelemtől adott recens privilegiumhoz való birtokban azokból exturbáltátok, elfoglaltátok teljességgel s most is potentiose birjátok. Mivelhogy azért afféle privilegium Sigismundi, alias principis Transsylvaniae tempore illegitimo datum [3] ex deliberato Caesareae M^{tis} Sacra^{mae} nem stal, alioquin etiam universorum rebellium quaelibet haereditates ex decreto dominorum commissariorum et consiliariorum dictae Caesareae M^{tis} Sacra^{mae} nobiscum existentium directe fisco applicari et donatoriis de facto assignari soleant, hagyjuk, *hogy azokat adjátok vissza.*

Datum Claudiopoli, die 17. Aprilis. A. D. 1604.

Alul a rendelet szélén : Ut bona Joanni Turi collata possidenda assignentur.

(Eredeti, gróf Bethlen-család levéltára, M. N. Múzeum.)

1569.

Kolozsvár, 1604 április 18.

Basta kiváltságlevele Abrudbánya város számára.

Abrudbánya törvényhatósága alá rendeli a város négy szomszédos falvát és Offenbányát.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod cum ex mandato Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis}, domini nostri clementissimi, ut in regalium commodorum Suae M^{tis} emolumento summo debeamus laborarum studio, atque in eum finem loturam auri, desertarumque metalli fodinarum culturam restaurare et renovare, earumque cultorum et investigatorum promovere omni nitamur conatu, volentes consulere promotioni atque fructui et reditui rei

[2] Itt is a Brassó melletti csata értendő.

[3] Császári udvari felfogással az erdélyi fejedelmek minden adománya törvénytelen volt, a mi Erdélynek 1598 tavaszán történt átadása után kelt.

metallicae, totales et integras possessiones valachales Abrugyfalva vicinam sive proximam oppido metallico Abrugybánya, ac Buchyn, Körpenyes et Musca nuncupatas in pertinentias praefati oppidi Abrugybánya, totale item et integrum oppidum Offenbánya, una cum universis pagis et possessionibus ad idem oppidum Offenbánya hactenus tenendis et possidendis, omnino in comitatu Albensi Transsilvaniae existentis habitas, a veteri pristinoque ac priori cuiuscunque et qualicunque iurisditioni liberandas, eximendas et absolvendas, et iurisditioni dicti oppidi Abrugybánya, salvis tamen civium Offenbányaiensium priviligiis et immunitatibus, subiiciendas, applicandas atque annectendas, imo incolas quoque praefatarum possessionum et oppidi, ac etiam alios quosvis cuiuscunque status, ordinis et conditionis homines, ubivis in ditione Suae M^tis existentibus et commorantibus, operam videlicet suam, laboresque et studium culturae ac elaborationi aurifodinae, loturaeque ac minerarum dare, navare et locare volentes, a censuum persolutione et servitiorum quorumlibet plebeorum exhibitione eximendas et supportandas, universisque et singulis libertatibus et immunitatibus metallicis, in aurifodinis Hungariae superioris et Germaniae a cultoribus et elaboratoribus fodinarum Suae M^tis receptis et usitatis, salvis tamen omnibus regalibus et proprietate bonorum Suae M^tis reservata, uti, frui et gaudere permittendas et concedendas, denique emptionem auri tali sub taxa, ut aureus hungaricus sive ducatus pro centum et sexaginta nummis non alteri cuipiam, sed arendatori Suae M^tis concambiatur et exhibeatur, usque ad gratiosam Suae M^tis resolutionem limitandas et licitandas esse duximus, pro ut liberamus, eximimus et absolvimus, ac antefatae iurisditioni subiicimus, applicamus et annectimus supportamusque, permittimus et concedimus ac limitamus et licitamus praesentium pervigorem. Quocirca vobis Magnificis, generosis, egregiis, nobilibus comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium [1] comitatus Albensis,

[1] Irva a szokott módon így: iudicalium.

signanter autem Joanni Adamo libero baroni ab Hofkirch capitaneo, et alteri Joanni Váradi de Kemend,[2] provisori arcis Devensis, cunctis etiam aliis quorum interest seu intererit, modernis et futuris quoque pro temporum constituendis, eorumque vices gerentibus praesentium notitiam habituris harum serie authoritate nostra a praememorata Sacra Caesarea Regiaque M^{te} nobis attributa committimus et mandamus firmiter, ut acceptis praesentibus vos quoque praedeclaratos incolas et inhabitatores antelatarum possessionum Abrugyfalva, Buchyn, Keorpenyes et Musca, item praedicti oppidi Offenbánya aliarumque possessionum ad idem oppidum Offenbánya tentarum et possessarum, pro subiectis, applicatis, addictis et annexis, antelatae iurisditioni toties fati oppidi Abrugybánya habere et reputare debeatis, eosdemque contra formam exemptionis, applicationis, addictionis et annexionis nostrae ad aliquam censuum solutionem servitiorumque quorumlibet plebeorum exhibitionem tam diu, quam diu videlicet in opere auri fodinae loturae et minerarum fuerint occupati cogere et compellere nequaquam praesumatis, aut sitis ausi modo aliquali. Vobis autem incolis dictarum possessionum et oppidi serio et firmissime iniunctum esse volumus, quatenus vos quoque a modo in posterum tempus infra praemissum praelibatae iurisditioni praelati oppidi Abrugybánya sub praeinserta conditione subiacere subesseque ac praefectis quoque loci modernis scilicet et futuris quoque pro tempore constituendis in omnibus, uti par est, obedire, cedere et obtemperare, vestraque officia in praetactis auri fodinarum loturae ac minerarum muniis et operibus absque omni tergiversatione et defectu, debito exequi modo, ac uti praemissum est, campsionem auri et venditionem non alteri cuipiam, neque maiori graviorique pretio, sed limitatione et licitatione taxae sub praeinsertae arendatori Suae M^{tis} exhibere, concambiare et vendere sub gravi indignatione nostra modis omnibus debeatis et teneamini.

[2] Az íródeák tévedésből így írta: Keovend, holott ez a Váradi-család a hunyadmegyei Kéméndről való.

Secus nulla ratione facturi. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis.

Datum ex civitate Colosvar, die 18. mensis Aprilis. Anno Domini 1604.

(A gyulafejérvári káptalan 1604 április 21-iki hiteles átirata,[3] a káptalani levéltár 15. protocolluma 193. lapján. — O. l.)

Megjegyzés. E privilegiumot kieszközölték Bastától: circumspectus Paulus literatus Rákosi alias Fodor iudex primarius oppidi Abrugybánya ac egregius Mathias Kósa de eodem Abrugybánya.

1570.

Kolozsvár, 1604 április 20.

Basta Kolozs és Doboka vármegyék rendeinek.

Iktassák be özv. Szentpáli Jánosnét és fiait hűtlen néhai ura jószágai felerészébe.

Miérthogy az római császárnak ő Felségének, nekönk kegyelmes[1] urunknak özvegyekhez és árvákhoz való kegyelmes affectusa ez széles velágban dícsírendőképpen verágzik, inkább is ügyekezik ő Felsége kegyelmességéről, hogy sem mint törvénnek súlyos rigorának exequáltatásáról ismertetni, annakokáért mü es az ő Felsége kegyelmességét tudván, noha Szentpáli[2] János az ő excessusaiirt, az törvénnek rigora szerént, universa tam suam, quam uxoris et filiorum suorum bona per notam amisere palam dignoscitur, és mü es az okon usque ad resolutionem specialem exinde fiendam Konkoly Péter kezében bocsátottuk volt, mindazáltal az ő relictájának, Bánffi Anna asszonnak özvegységét és árva gyermekinek: Szentpáli Andrásnak és Jánosnak neveletlen apró voltokat affectuose megtekintvén és ponderálván, azon Szentpáli Jánosnak ős jószágának felit, tudniillik Szentpál nevű falut egészen, az ott való udvarházokkal együtt, item ahhoz való portiojokat, úgymind Sárdon, Topán, Beren-

---

[3] *Keltezve:* feria quarta proxima post festum Paschae Domini.

[1] Itt és az egész levélben következetesen így írva: kegelmes.

[2] Következetesen így írva: Zent Palÿ.

den, Mérában, Ujbudán, Kolozsmegyében és Ugróczon, Hidalmáson, Doboka vármegyében levőket, cum cunctis suis pertinentiis, accedente naturali nostra pietate per manus megadtuk nekiek és ezen levelönknek ereivel Kegyelmetek által kezekben adatni decernáltuk, *rendeljük, hogy azokat* Szentpáli Jánosnénak az ő megnevezett árváival együtt kezében bocsássátok ; etc.

Datum in civitate Colosuar, 20. Aprilis. A. D. 1604.

A levél alján (Kereszturi György kezeírásával) : Ut medietas bonorum viduae et orphanis Joannis Zentpali restituatur.

Külczíme : Spectabili ac Magnifico domino, item generoso, egregiis et nobilibus comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium comitatuum Colosiensium ac Dobocensium etc. Nobis honorandum.[8]

(Eredeti, gróf Bánffy-család ltára, Erd. Nemz. Múzeum.)

1571.

Prága, 1604 április 26.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok részére.

Tegyenek jelentést ama nemesekről, kik maguk költségén az erdélyi határokon akarnak az ellenség ellen harczolni.

Wasmassen und Gestalt sich etliche vom Adel aus christlichem Eifer gegen den Feindt an den siebenbürgischen und wallachischen Grenzen ohne unsern Unkosten wollten gebrauchen lassen und was uns derowegen für ein Fürschlag gethan worden, das werdet Ihr ab der Beilag mit mehrerem vernehmen. Derowegen so befehlen wir Euch hiemit gnädigist, dass Ihr die Sachen alles Fleisses nachforschet und denket Euch aller Gelegenheit, welche sich darzue schicken möchte erkundigt, und uns mit Guetachten, wessen sie deshalben zu bescheiden und was ihnen zu bewilligen sein möchte berichtet, fürnemblich aber wöllen wir, dass die Sach nirgents ausgebreitet, sondern in aller Still und Eng gehalten werde ; etc.

Geben Prag, den 26. Aprilis 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14422.)

[8] Basta e missilis-levelének külczímes lapja ugyan hiányzik, de czímzését megtaláltuk három héttel kelte után készült hiteles átiratában.

1572.

Prága, 1604 április 30.

Mr Castiglia Damiano prágai toszkánai követ Bastának.

Értesítem, hogy az udvari kamara már utasítást kapott arra, hogy hadai zsoldjára kiutalja a kivánt összeget és továbbra is rendelkezésére állok ilyen tudósításokkal.

(Elveszett v. lappang; Basta 1590. sz. a. válaszából.)

1573.

Prága, 1604 május 1.

Rudolf császár Bastának.

Basta wird auf seine Schreiben beantwort, dass Ihre Maiestät gerne vernehmen, dass die zwischen Ihme und dem Radul Waida angestellte Zusammenkunft zu Cronstadt wohl abgeloffen und dass er mit dem Heremias Waida gute Nachbarschaft halten soll; Gelt, Volk, Munition und anderes mehr solle Ihme zuekommen, wie dann die Hofcammer im Befelch die begehrten 40 m. Thaler hineinzumachen. Soll berichten, ob man der 400 Archibusierpferdt in Wallachei noch vonnöten, was er wegen heurigen Kriegswesen rathet, das soll berathschlagt und in Ihrer Mt. Resolution zugeschickt werden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 1.)

1574.

Prága, 1604 május 1.

Rudolf császár Bastának.

Basta wirdet avisiert, was der Feldtobrist in Oberhungarn [1] von des Bathori,[2] Bochkai, Bornemisza, Chiaky István und etlicher anderer heimblicher Conventikel bericht, mit Befelch Ihme im Notfall alle gute Assistenz zu erzeugen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 2.)

[1] Belgioioso generális.
[2] Valószinűleg ecsedi Báthory István értendő.

1575.

Szatmár, 1604 május 2.

Basta, Khrausenegg és Hoffman útasítása a Rudolf császárhoz küldött Burghausen Miklós császári biztos részére.

Az ellenség leverésére gyengék, mivel a fizetetlen hadak dúlása tönkretette az országot, melynek újjászervezése e miatt szenved. Ezért küldik postán Bécsen át Burghausent, hogy sürgős segítséget eszközöljön ki az udvarban és személyesen terjessze elő az emlékirat tartalmát a császárnak, kérve: fogadja fel az országot duló 6—7 ezernyi hajdut, mely had megfékezésére elég volna egyelőre 70 ezer frt, míg a vallonok és a többi seregek hátraléka kielégítésére legalább 330 ezer frt kellene. Ezenkívül adjon a császár választ Basta hadi előterjesztéseire, most is arra kérvén, hogy a császári seregeket Vácz alá rendelje, hogy ott vívjon csatát a törökkel.

Demnach die Röm. Kais. Mt. vor diesem ausführlich und underschiedlich durch mich, Generalen des Feinds Intention und seines fürhabenden Anzugs halber, gehorsambist berichtet, die Zeit sich auch nunmehr herzue nahet, gefasst zu sein, solches Feindes grossen Macht an Ort und Endt, da es am bequemesten zu begegnen, zu welchem Wiederstandt aber wir, General und Commissarien, umb einige gewisse Praeparation noch derzeit Wissenschaft, also auch auf die oftbegehrte und nicht erfolgte Bezahlung im Landt Siebenbürgen das Kriegsvolk so unwillig, dissolut und ungehorsamb worden, dass dardurch allerlei Rauberei, Plünderei erfolget und alle Kriegsdisciplin derzeit erliegen muss; dardurch dann die heilsame Fürsehung, so von Ihr Kais. Mt. wegen Administrierung der Justitien und Anrichtung des Cammerwesens, so durch ordentlich Instruction beschehen, durch uns und alle Commissarien dieser Zeit und bei beschaffenen Sachen nicht können angefangen, geschweige effectuirt werden, sondern anjetzo meistestheils dahin zu gedenken und das Wesen zu richten, wie und was Gestalt dem Haubtwesen, als des Feindes starken Anzug könnte begegnet und das Landt defendiret und erhalten werden, solchen Widerstand an den kaiserlichen Hof

zu sollicitiren, und was derzeit mit dem Landt Siebenbürgen, so wohl auch die Oberhungerischen Gränizen für eine Beschaffenheit zu referiren, haben wir, General und Commissarien, für ein hohe Notturft geacht, einen aus unserm Mittel, als wir dann zu solcher Verrichtung der Kais. Mt. Hofkammer-Rath und Directoren, Herrn Niclas von Burghaus auf Stolz, am taugelichisten zu sein erkannt, vermügt und abgefertigt; der wirdt Ihr Kais. Mt. zu unterthänigisten Gehorsambs solche Reis über sich zu nehmen per posta zu befördern wissen.

Und weil die bequemiste Gelegenheit theils per posta, theils per Gutschi hinaus zu reisen nach Wien vorhanden, so wöllen wir Ihm dennoch hierin ersucht haben, dass er bei Ihrer Kais. Durchlaucht Erzherzogen Mathias, unsern gnädigisten Herrn anmelden, den Inhalt dies Memorials gehorsambist referirn, neben underthänigiste Commendirung unserer Personen und Dienst. Folgends sich ohne alle Aufhaltung nach Prag befördern, bei Ihrer Kais. Mt. persönliche Udienz begehren, den Inhalt dies Memorials in underthänigisten Gehorsamb fürbringen, bei höchstgedachter Ihr Kais. Mt., folgends bei der Geheimben Kammer- und Kriegs Räth eilende Resolution und Effectuirung der Notturft sollicitirn, uns auch zu unsrer Nachrichtung den Verlauf öfters avisiern.

Und erstlichen zu Defendirung des Lands, so wohl zu einem Widerstand des Feinds Intention gehört ein gehorsambes, vertrautes und treues, undergebenes Kriegsvolk, dass ich, General derzeit under mir zu haben, wegen der nicht beschehenen Bezahlung nit befinden kann, dann der Razen und Haiduggen, derer bei sechs oder sieben Tausend hin und wieder im Landt zertrennt sein möchten, kann ich, General kein Trauen, noch Glauben geben, sondern kein Stundt sicher bin, wann sie dem Feinde Zuefallen thuen, sonderlich dero Häubter so stark von dem Feindt eingenomben wöllen werden, dass ich bishero zu thuen gehabt mit underschiedlichen und vielfältigen provisionibus und Gaben von bösem Fürnemben ab und im Dienst zu erhalten, weil nun solche Vertröstung

oder Zuesag nicht erfolgt und wegen nicht habenden Bezahlung ihnen können zuegehalten werden; dannenhero sié angefangen allen Unwillen zu erzeigen ihres Gefallens aus und in das Land ziehen, solches durchstreiften, allen Muetwillen mit Rauben, Plindern und Morden üben und thuen, deswegen täglich und ständlich von Städten und Landtleuten unerhörliche Beschwerungen einkhumben, und ich derzeit weder genugsambes Volk zu compescirn, oder Mittel der Bezahlung solche zu contentirn hab.

Damit aber solche Ungelegenheit dem Landt abgeschafft der tragenden Beisorg ihres zu dem Feindt Umbfallens fürzukhumben wird kein anders Mittel gefunden, als dass sich Ihr Kais. Mt. genädigist resolvirn wollen, solche 6 oder 7 Tausend Haiduggen und Razen, welche in der Wahrheit für der Faust guete, ansehenliche, notleidende und zur Expedition geschwinde Kriegsleute, auf diesen Sommer von neuem geworben und in Ihr Mt. Dienste genomben und zu dem christlichen Feldtlager undergestossen, allda sie konnten compescirt, in gueter Ordnung und Verrichtung gehalten werden, dass ich, General mir getrau bei ihnen zu erhandeln und zu erhalten, da mir Ihr Kais. Mt. 70 m. Thaler alsbaldt herein verordnen thät, dass ich ihren Häubtern zum Theil ein Contento, also auch dero Kriegsvolk ein benanntes des alten Verdienens und auf die neuen Dienst ein Monatsoldt davon geben kündt, sonsten wie oben vermeldt, allerlei Gefahr zu besorgen, dann sie einmal in dem öden Landt, darin sie weiter nicht zu leben, erhalten können werden.

Die tausend Wallonen, so nunmehr des Feindes und des Landts bekannt, welche da sie bezahlet und zufrieden gestellt würden, im Fall der Noth mehrers, als neu geworbenes, unerfahrenes, nochmals so viel Volks verrichten künnen, auf welche ich, General mich zu verlassen weiss, zu Bezahlung des alten Rests, ihrer und der Pflanzischen, ist vonnöten über 160 m. fl. des neuen Verdienen seit der des verschienen ersten Dienen über die 340 m. fl., von

welchen neuen Verdienst ihnen gleichwohl eine ziembliche Summa Gelds, wegen der empfangenen Underhalt abzukürzen sein wirdt, doch nicht auf die Hälft erstrecken wirdt. Wenn sie aber gar zu solche Nachlass zu bringen, wäre man dannoch zu Contentirung altes und neues Verdienens in die 330 m. vonnöten sein, darzue wir dann eine schlechte Summa bei Handen, und derzeit nach nicht wissen können, was wir bei den Städten Straf bei dieser Schwierigkeit erlangen möchten, dann sie die einige Proviant und Darlehung, so sie auf das Preunerische Regiment geben, nicht verloren haben, sondern an dem Strafgeld abkürzen, wird also Herr von Burghaus darob und daran sein, die Notturft zu Contentirung des Volks zu sollicitirn und mit sich zu bringen wissen.

Gedachtem Herrn von Burghaus sein vorhero zu Genügen bewusst meines, Generals underschiedliche Discurs, so ich Ihrer Kais. Mt. wegen Erhaltung dieses Landts, und was Gestalt dem Feindt begegnet möchte werden, überschickt,[1] darein wir uns dann Kurzhalber referirt haben wollen, die weil Ihr Kais. Mt. und Ihro Durchlaucht, er gehorsambist referirn und hierüber allergnädigiste und ehiste Resolution mit aller ersten erlangen, und da Ihr Kais. Mt. dero allergnädigisten Vorhaben möcht nochmalen bedacht sein, meines, Basta Person in Underhungarn oder wo des Feindes Macht sich hinwenden möchte, zu gebrauchen, so wölle er, Herr von Burghaus erlangen und sollicitiren, dass Ihro Mt. exercitus frei in das Feldt für Waizen, aufs allerehist und ohne alle Versaumbnus einig Zeit frei und ohne allen Anschlag bestellt werde, damit man zeitlich des Feindes Anzug und Intention begegnet kann werden, und uns einige angefangene Impresa verhindern möcht, wann wir alsdann mit der Hilf Gottes dem Feindt entgegenzuziehen, an was Ort und Endt er sein Intention hinstellt, mit demselben nicht wann es Ihme, sondern mir gefällig ist zu schlagen und Ihr Kais. Mt. die Victorie zu erlangen,

---

[1] Basta ez emlékiratai, sajnos, nem maradtak reánk.

darzue sich dann in allweg und zum vornembsten bedürftig bin 40 m. Kübel Treidt, welche ich, General am Ort und Endt vorher verordnen, damit ich kein Mangel und nit erst in des Feindes Anzug und Beisein proviantiert muss werden, welcher gegen seiner habenden meinig Reiterei alle Abstrickung der Proviant-Zuefuhr thuen kann. Zu Einkaufung solches Treidts wirdt Herr von Burghausen bei Ihr Kais. Mt. bis in die 40 m. Thaler zu sollicitirn haben, damit jedem an dem Kauf was gegeben und mit dem Ueberrest versichert können werden,[2] darzue dann Ihr Kais. Mt. zween fürnemben Commissarii allhier im Landt behandlen können lassen, die solche Carico über sich nehmen, sich umb den Ueberrest für Ihr Kais. Mt. gegen den Parteien auf gewisse Zeit verschreiben, denen Ihr Kais. Mt. die Entgegen-Versicherung an der Herrschaft Kővár zum Fall der nicht Zuhaltung thuen könnt, darzu wir dann unsers theils den alten Ragozzi [3] und den jungen Magochi [4] benennt wollten haben.

Wie es derzeit mit dem Preinerischen Regiment beschaffen, als auch im Fall sie sich nicht reducirn wollten lassen, aus was Ursachen ihnen das Geld nit kann auf solchem Fall erlegt werden, wirdt Herr von Burghausen die fürgefallene Motiv Ihr Kais. Maiestät, fürstlicher Durchlaucht und Herren Räthen zu referirn wissen, also die Ursach der nicht Fortsetzung der kaiserlichen habenden Instructionen und des ganzen Landes Beschaffenheit, so Ihme wohlbekannt mit mehrerm zu erzählen, und ehiste Wendung zu sollicitiren wissen; welches alles wir seiner Discretion und Verstandt heimbgesetzt; wölle sich aber in allweg befleissen, damit er sich mit dem ehisten herein befürdere.

Actum Sagmar, den 2. Maii. Anno 1604.

(Újabb másolat, nagyszebeni b. Brukenthal-múz. Rosenfeld-gy.)

---

[2] Ebből tehát az tűnik ki, hogy egy köböl gabona a kezelési költséggel együtt akkoriban egy forintba került.

[3] Rákóczy Zsigmond. [4] Keresztneve Ferencz.

1576.

Huszt, 1604 május 6.

Basta térítvénye Huszt váráról.

Esküszik, hogy Huszt várát ő Felsége hűségében fogja tartani, védeni és ha kívánnák, más jószágokért átengedi és elismeri ő Felsége és utódai elővásárlási jogát.

Ego Georgius Basta, comes in Huzt et Maramaros, liber baro, dominus in Sult, eques auratus, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis et Catholicae regis Hispaniarum consiliarius bellicus, eiusdemque Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis regni Transsilvaniae gubernator et generalis capitaneus etc.

Do pro memoria, quod cum Sacra Caesarea ac Regia Maiestas dominus, dominus meus clementissimus arcem Huzt, cum suis pertinentiis, ad eam de iure spectantibus et per Suam M^tem^ hactenus possessis, cumque fodina salinaria, ob respectum fidelium servitiorum meorum, mihi haeredibusque et posteritatibus meis clementer conferre dignata sit iure perpetuo, his sub conditionibus, ut Suae M^ti^ haeredibusque et successoribus Suae M^tis^ venditio salis libera maneat, salvumque sit Suae M^ti^ eandem arcem et fodinam cum pertinentiis suis, datis aliis aequivalentibus bonis, a me, haeredibusque meis ad se redimere, iure quoque praeemptionis in casu, quo illa vendenda esset, Suae M^ti^ salvo remanenti.

Promitto itaque me has conditiones servaturum et simul iuro ad Deum verum et vivum, Patrem, Filium et Spiritum Sanctum, Sanctam individuam Trinitatem, quod dictam arcem Huzt, quantum in me situm erit, sub fidelitate Suae M^tis^ et haeredum, ac successorum Suae M^tis^ conservabo, in ea amicis Suae M^tis^ amicus, inimicis inimicus ero, neque eam unquam a fidelitate Suae M^tis^ ac haeredum et successorum Suae M^tis^ abalienabo. Ad quae liberos, haeredesque meos, nec non castellanos arcis tam modernos, quam futuros perpetuo obstrictos esse volo, harum mearum testimonio et vigore litterarum mediante.

Datum in Huzt, die 6. mensis Maii. A. D. 1604.

(Eredeti, Orsz. ltár, N. R. A. fasc. 1730. No. 45.)

1577.

Prága, 1604 május 8.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok számára.

Tegyenek jelentést Perneszi Gábor követelése ügyében.

Ab beiliegundem unterthänigsten Supplicieren unseres *(Titel)* Gabrielis Perneszi de Osztopán habet Ihr in Gehorsamb zu vernehmen, was massen er umb Confirmation der mit eingeschlossenen 3 Donationen sub ABC, so Ihme noch durch den Sigmundt Bathory, gewesten Fürsten in Siebenbürgen beschehen, gehorsambist anhalten und bitten thuet. Befehlen Euch derowegen, dass Ihr Euch der Beschaffenheit dieser Sachen der Notturft nach erkundiget und uns mit Guetachten, was diesfalls zu bewilligen mit ehisten berichtet, wie Ihr zu thun wisset; etc. Geben Prag, den 8. Maii. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14423.)

1578.

Prága, 1604 május 10.

Rudolf császár Bastának.

Giorgio Basta wirdet communicirt, was dem Conte Belgioioso zuegeschrieben wirdet, mit Befelch, dass er und Belgioioso zusammenkumben, die Sachen berathschlagen und remediren helfen solle.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 18.)

1579.

[Prága,] 1604 május 10.

Dr. Pezzen Bertalan udvari tanácsos Bastának.

Válasz. Rudolf császár hallani akarván véleményét az erdélyi ügyekről, siessen fel az udvarba.

Il ritorno del Sr Bônomo ha riferto a Sua Maestà Cesarea la risposta di V. S. Illma et considerato il stato

delle cose di Transilvania havutasi non piccola consideratione il vederla lontanarsi da quelle parti, tuttavia Sua Maestà Cesarea desidera intendere il suo parere sì per conservatione di quella provincia, come della soprastante guerra, e comanda che lasciato buoni ordini et provvisioni in quelle parti, V. S. Illma alla leggiera et con maggior diligenza possibile se ne venga a questa volta, acciò, secondo sarà espediente, possa ricevere li comandamenti Cesarei o del ritorno, o del restare nella maniera di prima avvisata et perciò si manda questo corriero a posta et s'aspetta presente a . . . per tutto questo mese, dovendo far la strada dritta per Moravia.

(Egykorú másolat, firenzei áll. Medici-levéltár fasc. 4578.)

1580.

[Kolozsvár], 1604 május 11.

Kolozs vármegye rendei Bastának.

Beiktatták Szentpáli János hátramaradt gyermekeit megnevezett jószágaik birtokába.

Vestra noverit Excellentia, quod nos literas eiusdem Excellentiae V^{rae} praeceptorias missiles pro parte et in personis generosae dominae Annae Bánfy relictae, ac generosorum puerorum Andreae et Joannis filiorum generosi ac egregii condam alterius Joannis de Zentpal, in civitate Coloswar vigesima die praesentis mensis Aprilis annoque modo currenti confectas *véve*[1] nobilem Gasparem Nagy de Ujbuda viceiudicem nobilium huius comitatus Colosiensis ad executionem praeinsertarum literarum missilium transmiseramus, *a ki küldetéséből visszatérvén jelenté,* qualiter ipse vigesima sexta die praetitulati mensis Aprilis proxime praeteriti una cum eisdem literis praeceptoriis ad facies praedictarum possessionum Szent Pál, exinde autem portionum possessionariarum in possessionibus Méra et Berend, omnino in hoc comitatu Colosiensi existenti habitarum, praesente ibidem

[1] Ld. kötetünk 1570. sz. a. szövegében.

in Méra provido Balthasare Sárkány vicino iobbagione nobilis Joannis de Doba in possessione Nádas, in isto similiter comitatu Colosiensi existenti commoranti: plures siquidem et illic, sed in faciebus reliquarum praedictarum possessionum Szent Pál et Berend, ob praesentem tumultuarium regni statum, neminem pro vicinis et commetaneis accersiri et advocari facere potuisset, accessisset;[2] easdemque possessionem Szent Pál integre *a felsorolt többi részjószágokkal együtt* nullo penitus inibi in faciebus earundem possessionem et portionum possessionariarum, sed neque expost durante quindecim integris diebus coram ipso contradictore apparente *a megnevezett özvegy asszony és fiai kezébe iktatta,* iure et titulo ipsis ex praemissa gratiosa collatione Excellentiae V^rae^ incumbente perpetuo possidendas. Ad facies vero reliquarum portionum possessionariarum in praetitulatis possessionibus Topa, Sárd et Ujbuda in hoc eadem comitatu Colosiensi existentium habitarum, quia eaedem possessiones penitus desolatae forent, habitatorisque carerent, nec ullos vicinos illuc convocari facere quivisset, non accessisset, verum quos ex iobbagionibus ad easdem portiones possessionarias pertinendos hic atque illic divagantes appendisset, rem et negotium meritumque praetacti mandati Excellentiae V^rae^ exposuisset et, ut ad annotatos dominam Annam Bánfi ac filios suos deinceps se praeservent, eisdemque tanquam veros suis dominis inserviant, serio commisisset; etc.

Datum decima sexta die executionis praenotatae. Anno Domini 1604 supranotato.[3]

Hátlapján, egykorú kézzel: Relatoria Basta Georgy parancsolatjára, mikor az szentpáli jószágot meg adta és kézben adták.

(Eredeti, gróf Bánffy-család ltára, Erd. Nemz. Múzeum.)

[2] Kitünő példája annak, hogy néha birtokügyi (fontosságnélkülieknek tetsző) oklevelek is tartalmaznak köztörténeti adatokat.

[3] Május 11-én.

1581.

Prága, 1604 május 12.

Dr. Pezzen Bertalan udvari tanácsos Bastának.

Hivatkozással tegnapelőtt irt levelemre, kérem induljon azonnal és siessen postán ide az udvarba.

(Elveszett v. lappang; Basta 1589. sz. a. válaszából.)

1582.

Bécs, 1604 május 13.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta soll mit Gutachten berichten, was dem Andre Váczi wegen seiner in Siebenbürgen geleisten langwierigen Dienst semel pro semper zu verwilligen sei.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 89. No. 44.)

1583.

Bécs, 1604 május 15.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Idem [Basta] betreffs Versicherung der Provinz Siebenbürgen in seinem Abwösen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 89. No. 47.)

1584.

Huszt, 1604 május 17.

Basta Giacomo Barbiano Belgioiosonak.

Küldi Radul vajda emberét, a ki a Rudolf császár által neki igért 200.000 tallér hátralékos részeért jött. Lőszert is kér. Jó lesz biztatásokkal tartani.

Il vaivoda di Valachia ha mandato da me un suo servitore, esibitor di questa, per haver il cumplimento delli 200 m. talleri promessoli da Sua Maestà, allegando ritrovarci con la soldatesca molto alterata. E se bene io so i pochi ricapiti, che al presente si trovano costà, ho però

giudicato molto meglio mandar il suddetto secretario dal Sr Khrausenegg, che lo trattenghi con speranze, perchè tornando in Valachia senza i danari, non causase qualche novità. Mi ricerca polvere et alcune altre munitioni da guerra, e caso che da Vienna fossero arrivate le polvere, che si aspettavano V. S^{ria} ne potrebbe incamminare a conto dil Valacho suddetto una quantità verso Keövar, di dove poi havrei cura io di mandarle più avanti.

Havrà anco V. S^{ria} quì inclusa una dispositione d'una spia.[1] Prego voler vederla et incamminarne una copia a Sua Maestà et l'altra a Sua Altezza in mio nome. La potrà anco lasciar veder al Sr Khrausenegg, e non sarìa, se non bene, a mio parere, che si facesse diligente inquisitione per cavarne il netto et io farò il medesimo da questa parte; e s'è lecito dire, osarei affirmare, che la negociatione sia come vien scritta, e prego V. S^{ria} con prima occasione favorirmi di risposta.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Juli 6.)

1585.

Prága, 1604 május 17.

Rudolf császár Bastának.

Giorgio Basta und Belgioioso sollen den Lugasi[1] *in seinen Güetern wider des Kriegsvolks Insolenz schützen.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 34.)

1586.

Bécs, 1604 május 18.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Soll des Schloss Küwar Beschaffenheit sowohl Casparn Hartenberg, so von dem Obristen Becken dahin zu einem Haubtmann commandirt worden, qualitative berichten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 89. No. 58.)

[1] Már nincs a levél mellett.

[1] János.

1587.

Prága, 1604 május 19.

Rudolf császár Bastának.

Kívánságára harminczezer tallért küld hadai fizetésére.

Auf dein gehorsambes Andeuten und Begehrn haben wir anjetzo Verordnung gethan, dass zu vorstehunden unsern und des gemeinen Wesens hochangelegene Kriegsnotturften in specie über dasjenige Kriegsvolk, so du unter dir hast anjetzo 30 m. Thaler, weil derzeit ja ein mehrers nit zu erlangen gewest, in unser Oberhungerischen Feldtzahlambt erlegt und folgundts an die Ort, dahin du es ferner anweisen würdest . . . abgegeben und verordnet werden sollen, des genädigen Versehens, du werdest damit für diesmal und bis weiter . . . content sein und solchs Gelts mit gueten des gemeinen Wesens Nutz und Erspriesslichkeit dich gebrauchen mügen; etc.

Geben Prag, den 19. Maii 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14423.)

1588.

Prága, 1604 május 23.

Rudolf császár Bastának.

Rendeljük, hogy a mint ez a futárunk elér, siessél ad ogni modo quanto prima *színünk elé, hogy véleményedet a mostani hadi állapotokról megérthessük.*

(Ujsághír, római vatikáni Borghese-levéltár III. 49. c. köt. 150. l.)

1589.

Huszt, 1604 május 28.

Basta dr. Pezzen Bertalan császári udvari tanácsosnak.

Válasz. Nem mehet fel az udvarba, annyira beteg ; de adjanak hitelt Burghausen előterjesztésének. Kéri, ne rendeljék vissza Erdélybe, mert annyira megfogyatkozott, hogy még maga személyét se tudná megvédeni.

Le lettere di V. S. Illma delli 10 et 12 del corrente [1] mi capitorono innanti hieri et non prima, et mi rincresce

[1] Ez ismeretlen, az előbbit ld. kötetünk 1579. sz. a.

infinitamente che m'habbino trovato in termini che io non posso muovermi del letto due mesi sono, parte tormentato dalla podagra et parte dalla colica, mia antica infirmità; altrimente non havrei lasciato di mettermi subito in cammino, conforme la benigna voluntà della Maestà Sua, et dubito prima che io possa esser sano, che passerà qualche tempo. Tuttavia Sua Maestà con l'arrivo del Sr Burghausen in Corte intenderà il stato della Transilvania [2] et insieme qual sia l'opinione mia toccante la guerra, a che di nuovo mi rimetto.[3]

Io sono stato sempre obbediente ad ogni minimo cenno della Maestà Sua, nè mai ho ricercato più un carico che l'altro, sì come non ho mai richiesto alcune sorti di provvisioni, che forse altri hanno domandato et con quelle comodità che mi sono state date, quali siano state, ho cercato avanzare il servitio del principe, sì come anco sono prontissimo di fare per l'avvenire. Ma non posso lasciare di supplicare humilmente Sua Maestà a volere

---

[2] Burghausen május 24-én este ért fel Prágába, hol már másnap kihallgatást kért a császártól, lesve, várva, mikor fogadja, hogy élőszóval tegyen jelentést Erdély helyzetéről és személyes tapasztalatairól.

[3] Basta ez emlékiratát csupán Burghausenhez intézett 1575. sz. a. útasításából ismerjük, melyről Prágába érkezése utáni napon (1604 május 25-én) Rudolf császárhoz intézett levelében így írt: Der Inhalt solches Memorials fürnemblich in diesen zweien Punkten bestehet, als *erstlich*, wie die bevorstehende grosse Gefahr und Verlust abgewendet, und das nunmehr zum Greuel verderbte Land Siebenbürgen von der Bedrängnus, Raubereien und Plindereien des unbezahlten Kriegsvolks, fürnemlich der Wallonen, Razen und Haiduggen kennen befreiet, und von dem Einfall der Rebellen, auch ander Feindes-Gefahr versichern und ein Anfang zum Regiment und gueter Polizei gemacht, wie auch das Cammerwesen besser bestellt werden; *zum andern*, wie dieses des Feindes Macht, sonderlich wann Euer Mt. den Basta darzue gebrauchen wollen, seinen, des Basta Rathschlägen nach, welcher Widerstand gethan, und mit Gottes Hilf abgetrieben, und eine Victorie erhalten werden, und was darzue in allweg für unentberliche Praeparatoria von Nöten. (Ujabb másolat, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum, Rosenfeld-gyüjtemény.)

haver consideratione all'età mia, et alla reputatione acquistata et non comandarmi che io torni in Transilvania, senza i debiti recapiti, acciò non habbia causa d'andar ramingo hor qua, hor là con pericolo di perdere l'honore, come l'anno passato. Dico questo perchè, se io entrassi hora in Transilvania non saprei dove potermi assicurare, non vi sendo genti di guerra per poter guardare la persona mia, insieme con il Consiglio. Non parlo delle vettovaglie, perchè Sua Maestà ne deve esser informata, sopra di che starò aspettando resolutione dalla Maestà Sua, et tra tanto forse potrei recuperare la desiderata salute; et più le bacio le mani.

Di Hust, li 28 di Maggio 1604.

(Egykorú másolat, firenzei áll. Medici-ltár fasc. 4578.)

1590.

Huszt, 1604 május 29.

Basta Mr Castiglia Damiano prágai toszkánai követnek.

Válasz. Pezzen levele és Basta felelete. Jóravaló sereg és segély nélkül nem tér vissza Erdélybe, mert tisztességét mindenek előtt valónak tartja.

La vostra lettera dell' ultimo del passato [1] mi trovò quì in Hust molto mal conditionato, travagliato non solo dalla podagra, ma anco dalla colica, et dubito la cura habbia da esser più lunga di quello vorrei. Sua Maestà li giorni passati mi mandò il mustermastro Bonomi a farmi sapere esser sua intentione che io servissi questo anno nell'esercito inferiore, a che non mi parve far difficultà alcuna, ma obbedire a' suoi comandamenti, et hora di fresco m' è capitata una lettera del Sr Pezzen, la cui copia vedrete inclusa et insieme la risposta che ho data,[2] da che comprendo che Sua Maestà et Consiglio debbino haver mutato opinione, il che poco m' importa, purchè la Maestà Sua resti sodisfatta, facendovi anco sapere haver

[1] Ismeretlen, de tartalmára e válaszból következtethetünk.
[2] Közöltük kötetünk 1572. és 1589. sz. a.

risoluto di non voler rientrare in Transilvania, senza recapiti di genti et altre monitioni, perchè non vorrei haver occasione di andar ramingo hor qua, hor là, come l'anno passato et in questo potrete parlare liberamente, et per levare ogni dubbio alli censori che io trovi queste scuse per non travagliar più altri, potrete chiaramente dire che io andrò o con carica, o senza carica in qualsivuoglia luogo che Sua Maestà degnerà comandarmi, ma l'andare a una perdita certa di reputatione, che io non intendo farlo in conto alcuno.

(Egykorú másolat, firenzei áll. Medici-levéltár fasc. 4578.)

Megjegyzés. E levelet, az előbbi napon írottal együtt a toszkánai követ e sorokkal küldte meg haza, másolatban: Queste copie di lettere si desidera che non vadino attorno, sendomi date dall' agente del Sr Basta confidentamente.

1591.

Prága, 1604 június 1.

Rudolf császár Bastának.

Vegye reá azokat a birtokosokat, kiknek jószágot adományozott, hogy idei termésök feleészét adják a hadak eltartására.

Nachdem deines gehorsamen Wissens die hohe Notturft erfordert, die Festungen und Granizhäuser deren Orten in Siebenbürgen, so viel müglich, mit Proviant zu versorgen und dieselben dardurch vor allerhandt des Feindes Tentiren zu versichern und zu erhalten; also haben wir anjetzo unsere daselbsthin verordneten Commissarien, denen *(Titel)* Paul von Khrauseneg, Carl Im Hof und Georgen Hoffman genädigen Befelch geben, denjenigen, welchen du neben den andern unsern Commissarien hievor auf unsere genädigste Ratification, Landtgüeter deren Orten verliehen und eingeben, aufzuerlegen und mit ihnen zu tractirn, dass sie uns von allen Treidt und Habern, so sie dies Jahr fechsen werden, den halben Teil, zur ermelter Festungen Proviantierung hergeben, weil sie die Güeter nicht allein bereit possedirn,

sondern auch bei Antretung derselben teils viel Getreid, Wein und andere Frucht und Fahrnuss, teils auch sonsten im Landt ansehentliche Peute bekommen. Zu dem etliche unsere besoldte Diener darunter sein, und werden es diejenigen, so sich hierinnen gehorsambist accomodirn, hernach bei noch bevorstehender unserer Ratification über die ihnen eingegebenen Güeter nach Gelegenheit zu geniessen, die andern aber zu entgelten haben. Ingleichen sollen auch obbemelte unsere Commissarien mit denen Sachsen und Städten, auch denen umb Clausenburg herumb wohnenden dahin handlen, dass sie uns für dies Jahr den halben Teil ihrer Zehent zu nothwendiger Versehung der Granizhäuser deren Orten erfolgen lassen wollten, darzue sie unsere Commissarien ein sondern Proviantmeister und Officier bestellen sollten, dir hiemit genädiglich befehlendt, dass du ihnen, unsern Commissarien hierinnen guten Beistandt und Assistenz leistest, und die obbemelte Begüetete und die andern zu Leistung dessen vermahnest; etc.

Geben Prag, den 1. Junii 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14423.)

1592.

Huszt, 1604 június 3.

Basta Besztercze város tanácsának.

Szolgáltassanak igazságot Josephowicz Szaniszló ügyében.

Committimus et mandamus authoritate nobis plenipotentialiter attributa firmiter, ut quandocunque per Stanislaum Josephowicz vel hominem eius fueritis requisiti homicidus fratris eiusdem cum rebus dilapidatis conquirentes, ipsi iustitiam et ius administretis absque ulla procrastinatione. Sub gravi indignationis nostrae poena; etc.

Datum in Huzt, die 3. mensis Junii. Anno 1604.

(Eredeti, Beszterce-Naszód vármegye levéltára.)

1593.

Prága, 1604 június 11.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok részére.

Basta und Commissarii sollen Gregorien de Nicolo Güeter in Siebenbürgen einraumen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 29.)

1594.

Szatmár, 1604 június 13.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Hajtsák végre a nőcsábító Hajdu Bálinton a hozott, de elhalasztott itéletet.

Várastokban lakó publicus cursorotok, Themesvári Miklós jelenté nekünk könyörgése által, hogy az elmult üdőkben quidam Valentinus Hajdu noctis in silentio, nescitur quo nefario et temerario ausu ductus, két vallont melléje vevén, házára ment volna, az hul azon vallonok némely tisztességbeli asszonyállatokat in detrimentum ignominiam dehonestationemque famae et nominis familiae ipsius exponentis praedictorumque feminarum manifestum, violenter constupraltanak volna, mely dologért ugyan Hajdu Bálintot tanquam summum et praecipuum perpatrati facinoris et flagitii authorem előttetek legitime meg is sententiázott volna, sed quibusdam difficultatibus et obstaculis praepediti azon sententiát nem exequalhattátok volna. Könyörgött nekünk, hogy igazságában meg nem fogván, az törvénynek processusa szerént azon sententiát exequaltatnók is. Et quia frustra fierent iudicia nisi ea, quae iudicaliter decernuntur legitimae quoque ac debitae demandarentur executioni, az dolog így levén, hagyjuk authoritate functionis et commissionis nostrae és parancsoljuk, hogy az mi levelönk látván mindjárást omnibus obstaculis et difficultatibus postpositis, prout mos et consuetudo vestra requirit, ez exponensnek instantiájára az feljül meg irt dologban pronunciált sententiá-

tokat mox et defacto (nisi aliquod obsistat legitimum impedimentum) exequaljátok ; etc.

Datum ex Zathmar, die 13. mensis Junii. A. D. 1604.

Hátlapján : 1604 die 21. Junii praesentata in domo senatoria coram dominis senatoribus. Absente domini notarii Gregorius Bonczidai.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 71. sz.)

1595.

Szatmár, 1604 június 16.

Basta Kolozsvár város tanácsának.

Ko[v]ács Jánus nagybányai, adá minekünk értésünkre, könyörgésével jelentvén, hogy ez elmult üdőben mikoron Báthori András Szeben alatt veszett volna [1] ugyan akkor ez exponens ott Colosváratt létében bizonyos summa pinzét az várasatok számára, úgy mint két száz fl. először, az után meg száz forintot kölcsen adott volna, melyet még eddig való üdőben meg nem fizettetek volna ; mivelhogy peniglen liquidum debitum volna ismerjük, hagyjuk azért, *hogy* ez exponenst az meg említett summa pénzen contentaljátok ; etc.

Datum in oppido Zakmar, die 16. Junii. Anno 1604.

Hátlapján egykorú följegyzés : 1604 die 22. Junii praesentatae coram iudicibus.

(Eredeti, Kolozsvár város ó-levéltára III. fasc. 72. sz.)

1596.

Szatmár, 1604 június 18.

Basta útasítása Khrausenegg Pál császári biztos részére.

Adjon zsoldot a hadaknak, élelmezze Szamosujvárt ; tartsa igérettel a várható tatár követet, fogadja fel a kozákokat, adjon pénzt a havasalföldi vajdának, bánjék ügyesen a szebeniekkel és szerezzen a szászoktól szekereket.

Essendo l'intentione di Sua Maestà Cesarea, ch' io me ne vadi con ogni diligenza a ritrovarla, mi è parso

[1] Báthory András biboros, fejedelem (1599 október 28-iki) Szeben alatti csatájában tulajdonképpen nem veszett el, csak utána, menekültében.

necessario lasciar al suddetto Sr Krausenegg qualche memoria toccante le cose di Transilvania.

Et prima raccordarli quanto importi veder di dare qualche sodisfattione alla cavalleria Vallona et a quella del Flanz, secondo le promesse che lor sono state fatte, perchè altrimente si corre rischio di qualche seditione, difficile poi a rimediarsi.

Conviene anco provvedere molto bene di vittovaglie qualsisia Somos Uiwar, essendo quello di grandissima importanza per la conservatione della Transilvania.

Terrà anco esso Sr Khrausenegg buona correspondenza con il conte Tomaso Cavriolo che resta in Claudiopoli.

E perchè Sua Maestà con l'ultime sue mi fa intendere haver comandato mi siano provvisti dalli Vertamani trenta millia talleri, non so se per stipendiare Haiduchi, o pur per provvisione di vittovaglie, arrivati che saranno detti danari, esso Sr Khrausenegg vedrà in che si hanno da impiegare, et con il parere et intervento del conte Cavriolo metterà in esecutione il comandamento di detta Sua Maestà.

Dovrà anco arrivare un ambasciatore dil Tartaro, della cui venuta essendo molti mesi prima la Maestà Sua avvisata mi comandò con una sua che venendo questo ambasciatore io non lo lasciassi altrimente passar più innanti verso Praga, ma che, come da me, trattassi seco, et vedere che il suo padrone promettesse di non molestar nè la Valachia, nè meno la Transilvania, e che li promettesse venti millia ducati l'anno, cioè dieci millia che ne pagasse il Valacho et dieci millia la Transilvania, durante la guerra però; ma che questo, come ho detto, fusse trattato come da me, et non di consentimento dil padrone, di maniera che venendo questo tale potrà il Sr Khrausenegg negotiare seco conforme si è detto, e per maggior intelligenza se le lascia la copia di detta lettera di Sua Maestà.

Dovranno anco capitar qua fra pochi giorni da tre cento Cosacchi di quelli che l'anno passato vennero in soccorso di Zekel Moyses, che poi, essendo stati rotti da

noi, se ne andorno dal Turco, et hora sono fuggiti, e se verranno, giudicando esso Sr Khrausenegg esser necessario condurli, li potrà trattenerli et metterli al soldo di Sua Maestà o veramente procurar, che il Sr conte Belgioioso lor dia un passaporto per poter andar al suo paese.

Havrà anco memoria di sovvenire i padri Giesuiti di Claudiopoli, i quali si trovano in grandissima necessità.

Procurarà anco dar sodisfattione quantoprima sarà possibile al Valacho, acciò servendosi della occasione non venisse a mutar fede, dandoli sino alla summa di trenta, o pur venticinque millia tallari.[1]

Si lasciarà anco al suddetto Sr commissario una lettera che Sua Maestà scrive alli Cibiniensi del contenuto che potrà vedere dalla copia inchiusa, ritenendola però appresso di sè sin tanto, che si presenti occasione, et all' hora poi si rimette il tutto alla sua discrettione circa al darla o non darla, conforme vedrà esser necessario.

E perchè s'intende vi sia qualche difficoltà de carriaggi per condurre i grani verso Lippa, si potrà trattare con le città di Cibinio, Meggies et Sassebes, che diano qualche numero de carri, e che di Cibinio si conduchino dei grani sin al Ponte d'Alba [2] e di là poi per il fiume [3] a basso, viaggio comodo a tutti e di poco travaglio.

Fatta in Sakmar, li 18 di Giugno 1604.

(Eredeti, bécsi Kpü. ltár, Siebenbürgen 1527—1694.)

1597.

Prága, 1604 június 21.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet vermahnt, da er nit allbereit auf der Reis, dass er sich alsbald hieher begeben soll.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 61.)

---

[1] Idáig, a hatodik ponttól kezdve (de a 8-ik kivételével) kiadva Hurmuzaki : Documente IV/1. k. 375—376. lapján is.
[2] Váradjára vonatkozik. [3] Maros.

1598.

Prága, 1604 június 28.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wird erindert, was dem von Jell wegen Preinerischen Regiments Musterung befohlen worden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 85.)

1599.

Prága, 1604 július 2.

Rudolf császár Basta és a császári biztosok részére.

Bocskaynak megadhatják a kívánt jószágokat, Görgényt és Vécset kivéve, Bornemisza Boldizsárral meg tárgyaljanak.

Was uns du Basta und Hoffman im Monat Januario dies Jahrs wegen des *(Titel)* Stephan Bochkay teils in unser Gewalt habenden, teils durch den Cardinal Bathory, Michael Waida und dich, Basta anderen conferirten Güeter in Gehorsamb zugeschrieben [1] und benebens zu seiner, des Bochkay Contentirung gereicht, das alles haben wir gnädigst verstanden.

Betreffend nun Görgin und Wech, weil wir dieselbe mit so grossen Unkosten, Mühe und Arbeit aus der Untreuen Händen widerziehen und in unser Gewalt haben müssen bringen lassen, auch also zu erhalten, dem Landt merklich viel daran gelegen, so wollen wir, dass dieselben für uns behalten und dass er, der Bochkay durch Euch dahin beschieden werde, diesorts sich zu Ruhe zu begeben und ferrer nichts zu tentirn. Sollte er aber sich's dadurch in hochbeschwert befinden und davon nit lassen wollen, so wollt sehen, wie Ihr deshalben auf unsere gnädigste Ratification mit Ihme in anderweg [wäre ge]ordnet; [2] damit uns bemelts gnugsamb in Händen bleibe.

Was die ander Güeter anlangt, welche Ihme, Bochkay rechtmässig und ex donatione Sigismundi, da er uns Siebenbürgen erstlich abgetreten geliehen, [3] es sein dieselbe

[1] Közöltük kivonatosan e kötet 1479. sz. a.

[2] Talán ez, mert olvashatlan.

[3] Vonatkozik Erdély első, 1598 tavaszán történt átadására.

hernach gleich durch den Cardinalen Bathory, Michael Waida oder auch dich, Basta andern conferirt, da wöllen wir, dass Ihme dieselben widergeben und Ihme durch Euch zur Possession verhelfen werde. Denn weil des Cardinals Bathory und Michael Waida Donationes per se ungültig, deme Basta auch auf unsere gnädigste Ratification gestellt, so haben sich die Inhaber derselben der Abtretung gar nit zu beschweren, noch einiger Recompens darfür zu begehren.

Sollte aber in etlichen eine Ergötzung, sonderlich denen so wohl verdient darfür erfolgen, so werdet Ihr uns zu berichten haben, wer solche Personen und wie verdient, sie auch was die Güeter, so man ihnen darfür conferiren müsst, wert sein.

Wegen des Bornamissa Balthasars Praetension, an welche, weil es seine Leut dem Zekel Moyses übergeben und wir es wieder von dem Feind erhalten müssen, werdet Ihr die Notturft drinnen handeln und diesfalls auch ein Richtigkeit für uns machen; etc.

Geben Prag, den 2. Julii. Anno 1604.

Külczíme: An Herrn Basta und andere siebenbürgische Commissarien in Cammersachen.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14424.)

1600.

Prága, 1604 július 20.

Rudolf császár rendelete, melylyel gróf Basta Györgyöt eddigi szolgálatai jutalmául tábornagygyá nevezi ki.

Bestallung für Herrn Graf Basta über den General Obristen Leutenant Befelch.

Wir Rudolf etc. Bekennen hiemit offentlich und thuen Kundt allermeniglichen,[1] als unser und unserer Kü-

[1] Érdekes, hogy e kinevezési okmányt már július 15-én kiállították s az eredetiben (Rudolf császár aláírásával és Pezzen Bertalan ellenjegyzésével) meg van az Országos levéltár Akadémiai iratok cz. osztálya 120. csomójában, melynek nehány sora olvasható az *Erdélyi országgyűlési emlékek* V. k. 72. l. 3. jegyzetében.

nigreich und Landen, sonderlich aber der Cron Hungern höchste Notturft erfordert, bei jetzigem zwischen uns und dem Erbfeindt christliches Namens und Glaubens dem Türggen noch continuirenden offnen Krieg zu sein, des Erbfeindes Widerstandt und Beschütz- auch Rettung berührter unserer Künigreich und Landen Underthanen und Gränizen, zuvorderst aber umb der Ehr Gottes, auch tragender väterlicher Fürsorg willen, uns mit aller Notturft müglichist gefasst zu machen, und under anderm an dem eben viel gelegen, dass wir zu einem so fürnemben Werk und Kriegsexpedition uns mit ansehenlichem, dapfern, Kriegserfahrnen Personen, zu Ersetzung der hohen Ämbter und Befelch versehen, demnach haben wir den wolgebornen Georgio Basta Grafen zu Hust, unsern Generalen in Siebenbürgen und lieben getreuen [2] in gnädigister Betrachtung und Ansehung seines uns vor diesem berüembten, nunmehr aber selbst erkannten und bekannten dapfern, aufrechten und redlichen Gemüets, und in Kriegssachen erlangten und in unsern Diensten genueg-sam bewiesnen Kriegserfahrenheit,[3] auch auf das sonder genädig Vertrauen, so wir in sein Person stellen, zu unserm und des Durchläuchtigen, Hochgebornen unsers freundtlichen, geliebten Brueders, Fürsten und zu vorstehendem Feldtzug von uns verordneten Feldtgeneraln Mathiasen Erzherzogens zu Österreich etc. General Obristen Leutenanten über den ganzen hellen Haufen unsers Kriegsvolks zu Ross und Fuess fürgenomben und bestellt haben. Thuen das auch hiemit wissentlich in Kraft dies Briefs, meinen und wellen, dass er von mennigelichen, was Standts, Würden oder Wesens, auch Nation er seie, niemand ausgenomben, in und ausser Feldts, darfür gehalten, erkennt und geehrt, Ihme auch noch gedachter Sr. L. den gedach-

---

[2] Itt csupán *Titel* szóval jelzett czímét idézett eredeti példányából pótoltuk.

[3] Akadémiai példányában itt még e sorokat találjuk: und bevorab seiner uns selbs in Nieder und Oberhungern, sonderlich aber gedachter Provinz Siebenbürgen vielfältig ansehenlicher und nützer erwiesner Kriegsdienst.

ten Feldt Generaln [4] oder wen wir an dero statt verordnen möchten sein gebührliches Aufsehen haben, wie auch auf unsern oder Sr. L. Befelch jetzt und künftig, bevorab under vorstehunden und währenden Feldtzug in Kriegssachen alles handlen, ordnen und verrichten, was einem General Obristen Leutenanten zu handlen, zu ordnen und zu verrichten ambtshalber wohl gebührt und zuesteht, auch sein Pflicht damit Er uns zuegethan und des ganzen Wesens unser und allgemeiner Christenheit Notturft erfordert, auch wir Ihme darumben gnädiglich vertrauen.

Umb und für solche sein Sorg, Müeh und Arbeit wöllen wir Ihme für sein selbs Leibs Besoldung, auch für alle seine Staats Personen und Wägen monatlich und jedes Monat besonders allweg 30 Tag für ein Monat gerait, von dem ersten Tag negstkommenden Monats Augusti dies Jahrs anzuraiten, so lang er solchem Befelch vorstehen wirdet, zwei Tausent Gulden Rheinisch, jeden zu 15 Pazen oder 60 K. gerechnet, und die Münz in dem Werth, wie die an denen Orten, wo die Bezahlung beschieht, giebig und gäbig ist, aus unserm Kriegs Zahlambt

---

[4] Innen az id. akadémiai példány rövidebb ennél és ekként foly végig: aller gebührlicher und schuldiger Gehorsamb und Respect erzeigt und geleist werde. Und darauf gebieten wir Euch h[iemit] allen unsern hohen Befelchshabern und Obristen zu Ross und Fuess, deroselben Haubt- und Befelchsleuten, und in gemein allen Reiter und Knechten, so uns in gegenwärtigem heurigen Hör- und Feldzug wider gedachten Feindt dienen werden, sie seien was Standts, Würden, oder Nation sie wöllen, niemanden ausgenomben, hiemit genädigist, ernstlich und wellen, dass Ihr nach uns und mehrhochermelts unsers Brueders Liebden, als unsern Generaln auf gedachten unsern Obristen Feldt General Leutenanten, den Basta euer Aufsehen und Gehorsamb habet, Ihme für unsern Obristen Feldt General Leutenanten haltet, ehret, und respectiret, unsern Nutz und Frumben befürderet, allen Nachtl und Schaden aber warnet und wendet, und Euch in allweg dermassen erzeiget und beweiset, wie es ehrlichen Kriegsleuten gegen uns, als ihrem Feldt- und Kriegsherrn gebührt und wol anstehet. An diesem vollziecht Ihr nun unsern gnädigisten entlichen Willen und Meinung, und seindt Euch benebens mit Gnaden gewogen.

reichen und bezahlen lassen,[5] genädiglich und ohne Gefehrde, mit Urkundt dieses unsers Bestallbriefs mit unser eignen Handtschrift und unserm kaiserlichen fürgedruckten Segret Insigil verfertigt.

Geben Prag, den 20. Julii. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi hadi levéltár, Bestallungen No. 779.)

Megjegyzés. E kinevezési okmányt két példányban állították ki, bizonyára azért, mert az elsőt (az akadémiait), mely feleészéig ezzel majdnem szószerint egyezik, úgyszólván kiáltványnak, a hadak és népek tájékoztatására szánták, a másodikat pedig, a melyet szószerint közlünk, tartalmazván a zsoldviszonyokat is, Bastának kézbesítették.

1601.

Prága, 1604 július 23.

Basta Miksa főherczegnek.

Rudolf császár kívánságára szolgálatot vállalt a dunai hadseregben, miután Erdély teljesen elhagyatott. Pár nap múlva indúl Bécsbe.

Arrivai a questa Corte, chiamato da Sua Maestà,[1] quale mi ha fatto intendere esser sua intentione ch'io lo servi per quest' anno nell' essercito dil Danubio, il che ho volontieri accettato,[2] sì per la obbedienza che debbo, come anco per non haver più che fare in Transilvania, la qual provincia resta dil tutto abbandonata, et l'Ungheria superiore non meglio in essere di quello resti la Transilvania. Ho significato tutto questo alla Maestà Sua, ma per quanto posso comprendere, mancano i mezzi, senza quali come V. A. Ser^ma^ sa, è impossibile venir al fine. Dall' altro canto, alcuni interessati hanno fatto opera che i vecchi

---

[5] E rendes havi fizetésén kívül Basta még egyidejűleg »vermög eines Decrets von ebenmässigem Dato, extraordinari noch monatlich zur Zuereis« 200 forintot kapott.

[1] Basta a prágai udvarba július 13-án érkezett és másnap fogadván a császár, utasítására 18-ikán vett részt a titkos haditanácsban, mely további alkalmaztatásáról döntött. (Florio Czézár a modenai herczegnek Prágából, 1604 július 19-én; modenai áll. ltár »Carteggio degli ambasciatori Estensi in Germania« fasc. 58.)

[2] Elfogadta t. i. az előbbi kinevezési okmány átvételével.

reggimenti siano licentiati per accomodare i suoi amici, cosa molto dannosa a Sua Maestà, e che potrìa causare qualche grave inconveniente. Io farò quanto sarà in mio potere, acciò che Sua Maestà resti servita, come conviene. Sollicito anco il Ser[mo] Mathias [3] che dovendo la sua persona uscir in campagna, si facci dar le debiti provvisioni, importando tanto il conservare la sua reputatione. Io penso partir da quì fra pochi giorni per Vienna,[4] e di quello seguirà ne darò relatione all' A. V. Serenissima. Tra tanto humilmente la supplico volermi tener in gratia sua, come humilissimo servitore che le sono.

Di Praga, li 23 di Luglio 1604.

(Eredeti, innsbrucki helytartósági levéltár, Ambraser Akten. — Kiadva Jorga: Studii și documente XX. kötete 358. l.)

1602.

Prága, 1604 július 26.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

Új czíme és megbizatása. Béketárgyalások a törökkel.

Arrivai a questa Corte, chiamatovi da Sua M. Cesarea, quale mi ha fatto intendere volere ch'io la servi per luocotenente generale nell' essercito maggiore, la qual carica ho accettato volontieri, sì per la reputatione, come anco per non haver che far più con la Transilvania; [1] è ben vero ch'io vorrei vedere li apparati di questo anno un poco più gagliardi che non sono, già che il nemico viene assai forte, ma di questo lasciarò la cura al Ser[mo] Mathias come Generalissimo; et io non lasciarò di fare quanto sono obbligato.

[3] A főherczeggel Basta már Bécsben tárgyalt négy napon át, miután június 27-én esti 10 órára érkezett fel, nagyszámú nemességtől fogadva. (P. Giovanelli Pál ausztriai minorita-provincialis Offredo Offredi molfettai püspöknek Bécsből, 1604 július 4-én; vatikáni Borghese-ltár III. 49. c. köt. 187. l.)

[4] Nem utazhatott el s így hibás az a hír, mely július 28-án már Bécsbe érkezéséről és ott ért kitüntetéseiről szól; Óváry regesztái III. k. 162. sz. a.

[1] Távozása okát itt őszintébben bevallotta, mint Miksa főherczeghez írt előbbi levelében.

La pace si tratta tuttavia..., ma credo sarà difficile ottenerla per la occasione, che dicono essersi persa; etc.

Di Praga, li 26 Luglio 1604.

Külczíme: Al Ser^{mo} duca di Mantova et Monferrato etc. Mio Signore.

(Eredeti, mantovai állami Gonzaga-levéltár fasc. 483.)

Megjegyzés. Szószerinti egyidejűleg írt példánya Farnese Ranuccio parmai herczeghez intézve, a parmai állami levéltár »Carte Farnesiane« gyüjteményében.

1603.

Prága, 1604 július 30.

Rudolf császár Bastának.

Közölje a szolgálatra felajánlott tizenöt nemes nevét.

Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} domini nostri clementissimi nomine eiusdem Suae Maiestatis (Titel) Georgio Basta hisce significandum: Intellexisse Suam M^{tem} benigne, quae ipse exhibito nuper memoriali suo inter alia et ratione sustentationis ac promotionis quindecim nobilium bene meritorum demisse petierit. Ut autem praelibata Sua Maiestas superinde se se melius resolvere possit, necessarium esse, quod ipse dominus Basta talium nobilium nomina consignata exhibeat, simulque indicet ad quae servitia quilibet aptus sit et promoveri queat; etc.

(Kivonat, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14424.)

1604.

[Prága, 1604 július 30.]

Basta Rudolf császárnak.

Grófi rangra emelését, Huszt vára és máramarosi főispáni czíme adományozását köszönve, 50 főnyi őrség engedélyezését, erdélyi hadi költsége és zsoldja megadását és betegeskedése miatt helyettes kinevezését kéri.

La Maestà V^{ra} Sacra^{ma} con ogni riverente affetto ringratio della mercede che si è degnata farmi del castello di Hust et pertinenze, con titolo di *Conte* per me et miei heredi et successori, et del officio del comitato di Marmaros,

et humilissimamente supplico Vra Maestà, si degni comandare che me ne sia fatto il privilegio, con l'inclusione dell' arma concessami, qual se estenda anco in mio fratello.[1] Et perchè informato del tutto, trovo che i redditi di detto castello sono molto tenui et dovend' io mantenervi il presidio di cento huomini, puoco mi avanzarebbe, humilissimamente anco supplico Vra Maestà a farmi gratia, che da i reggimenti, che si mandano in quelle parti, possa mettervi almeno cinquanta soldati, che al resto supplico con miei servitori et a Vra Maestà non sarà di più spesa, e sarà utile a me, sin tanto che possa rimettere le cose di quel castello in miglior stato. Che quanto meglio potrò goder i frutti della gratia di Vra Maestà, tanto più le ne restarò obbligato. Di più, desiderando servir bene et con quiete d'animo la Maestà Vra humilissimamente anco supplico si degni benignamente acconsentire et concerdermi l'infrascritte mie pretentioni.

Et prima, che mi sia dechiarato il soldo di Generale di Transilvania e ne segua la patente, qual sin' hora non ho potuto havere, et detto soldo sia a ragione de campagna, poichè la spesa è stata grandissima.

Che li 70 m. tallari parte sborsati per servitio de Vra Maestà, et parte consignati al commissario Khrausenegg, mi siano assignati sopra il castello e territorio di Keövar, conforme la convention fatta con detto Khrausenegg, et quando questo non possa essere, mi sia dato qualch' altra buona assignatione.

Che dovendo servire per Luogotenente generale, mi sia assignato conveniente soldo, conforme il duca di Mercurio hebbe.

Che trovandomi quindeci gentilhuomini che hanno militato meco in Transilvania, gli sia dato honorato trattenimento, sì come han meritato et in particolare et tra essi Oratio Borboni cavaliere della qualità che si sa, che ha servito di quartiermastro generale, al quale anco conviene dare honorato trattenimento, perchè l'ha meritato.

Che non potendo per l'infirmità sopraggiontemi tra-

[1] Basta Demeter.

vagliare come soleva, vorrei havere un' luogotenente di mastro di campo generale, dipendente da me et mio confidente, et questo fusse il conte Cavriolo, che se poi V^{ra} Maestà vorrà crearne un' altro, mi rimetto.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Sept. 51.)

1605.

Prága, 1604 július 30.

Basta Unverzagt Farkas udvari kamara-elnöknek.

Erdélyi hadjáratát végigszolgált tisztjeinek névsora és zsoldja.

I trattenuti di che ho supplicato la Maestà Sua sono li seguenti, quali mi hanno seguitato da principio delle guerre di Transilvania sino all' ultimo et sarà anco notato il soldo che ciascheduno d'essi ha goduto in quella provinzia.

Oratio Borboni ha servito duoi anni continui per quartiermaestro generale et haveva 200 fl. il mese et a questo desiderarei se li augumentasse qualche cosa di più, acciò si potesse mantenere..	fl.	200
Il capitano Ambrosio d'Ambrosi haveva	fl.	80
Alfier Cambi	fl.	80
Il teniente Domenico d'Erasso	fl.	80
Alfieri Angelo Limità........................	fl.	80
Francesco Bonomi	fl.	80
Nicolò Rossi	fl.	80
Giovann' Antonio Arese	fl.	60
Gherardo Clementi	fl.	60
Antonio Collalto	fl.	60
Giovanni Battista Padovano	fl.	60
Quattro trombetti a 25 fl. l'uno	fl.	100

Le suddette persone sono tutte effettive, come si può mostrare, quando si vorranno vedere.

Praga, li 30 Luglio 1604.

Külczíme : All' Illmo Signor, il Sr Presidente della Camera Aulica di Sua Maestà Cesarea.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Sept. 51.)

1606.

Innsbruck, 1604 augusztus 2.

Miksa főherczeg Bastának.

Válasz. Szerencsét kíván új megbizatásához.

Venisse te Pragam clementissimo M^{tis} Caesareae mandato accersitum; eandemque opera tua in Hungariae inferioris exercitu hac expeditione, uti decrevisse et te M^{ti} Suae, uti par est, obsequi humillime statuisse, ex literis tuis 23. Julii mensis proximi ad nos datis,[1] clementer intelleximus. Nobis humillima, qua in M^{tem} Suam est observantia, apprime placet, interim etsi non minus praesentiam tuam Transylvaniae afflictissime maximopere usui fuisse existimemus, attamen facile coniicimus eandem tibi causam istinc discedendi esse, quae nos ex superiori Hungaria dimovit;[2] verumtamen cum utrobique rei publicae christianae plurimum prodesse possis et inferior Hungaria aequi exercitatorum et prudentium opera indigeat, nos tibi a praepotenti Deo auxilium, consilium et fortitudinem praecamur, ut id, quod ad nominis sui gloriam et bonum totius christianitatis moliris dexteritate tua ad exoptatum finem devicto et superato immanissimo hoste perducas; etc.

Datum Oeniponti, 2. Augusti. Anno 1604.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1607.

Parma, 1604 augusztus 6.

Farnese Ranuccio parmai herczeg Bastának.

Válasz. Gratulál előléptetéséhez, magát ajánlva.

Sì come ho desiderato sempre a V. S^{ria} ogni avvenimento proportionato a i meriti e valor suo, così mi son

---

[1] Közöltük e kötet 1601. sz. a.

[2] E találó megjegyzésből még hat esztendő múlva is kiérzik az a keserűség, melylyel Miksa főherczeg 1598 őszén kénytelen volt sikertelen vállalkozása után hazánkat elhagyni.

rallegrato dell' carico conferito ultimamente a la persona sua di luogotenente generale dell' essercito maggiore di Sua Maestà Cesarea et ringratiandola dell' avviso che me ne ha dato per la sua de' 26 del passato,[1] me ne rallegro anco con la V. S^{ria} ... et a V. S. di nuovo mi offero ; etc.

Di Parma, 6 Agosto 1604.

(Fogalmazvány, parmai állami levéltár, Carte Farnesiane.)

1608.

Prága, 1604 augusztus 21.

Basta Miksa főherczegnek.

Válasz. Köszöni jóindulatát. Indúl Bécsbe.

Ben conosco dall' humanissima lettera di V. A. Ser^{ma} delli 2 stante,[1] quanto ella per sua benignità mi favorisce ; onde con quella maggior volontà di reverente e devota servitù, che conviene all' obbligo mio et alla grandezza sua, e che io professerò sempre verso la Maestà Cesarea, e verso l' A. V. Ser^{ma} e tutta la casa d' Austria, cercherò con ogni prontezza di corrispondere al cortese amor suo verso di me.

Parto questa mattina per Vienna,[2] di dove non mancherò darle parte di quello che passerà di mano in mano. Piaccia a Dio d' indrizzare il tutto a gloria sua, et in servitio di Sua M. Cesarea, dandomi forze et sapere di poterla servire, conforme al desiderio suo ; etc.

Di Praga, li 21 di Agosto 1604.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

---

[1] Ld. kötetünk 1602. sz. a. szövegében.

[1] Olvasható 1606. sz. a. szövegében.

[2] El is indult aznap, miután a császárral és a miniszterekkel folytatott tárgyalásairól kimerítően nyilatkozott Ferreri püspök pápai nuntiusnak.

1609.

Róma, 1604 augusztus 24.

Aldobrandini Cinzio bíboros államtitkár Bastának.

Figyelmébe ajánlja levele átadóját, Mazzini Gyulát, a ki titkolt eljárásával a legerősebb várat is elfoglalja.

È stato proposto a Nostro Signore [1] da persona degna di fede il Sr Giulio Mazzini, nobile Bresciano, che renderà a V. S. questa mia, per huomo che habbia un secreto importantissimo et un raro modo da sorprendere qualsisia fortezza inespugnabile, purchè in essa si sogliano introdurre vettovaglie con carri. A Sua Santità non occorre di valersi dell' opera sua et però l'ha esortato, che voglia venire in coteste parti et valersi di questa virtù, mettendola in prattica a benefitio della christianità et utile suo proprio. Per questo Sua Beatitudine lo indirizza a V. Sria, affinchè sentendolo, possa col suo gran giuditio applicar l'animo al pensiero di questo huomo, et trovando, che sia cosa, che ne possa resultar buon' effetto, come dicono, che di già ne ha stata fatta l'esperienza da principi grandi, ella se ne voglia contro l'inimico comune, secondo l'occasioni che ne haverà, raccomandandole nel resto la persona del suddetto Mazzini; etc.

Di Roma, li 24 di Agosto 1604.

(Hiv. másolat, római vatik. Borghese-ltár III. 33. köt. — Kivonata a Nuntiaturberichte IV/1. kötete 297. sz.)

1610.

[Prága, 1604 augusztus vége.]

Rudolf császár Bastának.

Hűséges szolgálatai jutalmául neki adományozza máramarosi főispáni czímmel Huszt várát a hozzátartozó öt várossal és öt falúval, meg a rónaszéki sókamarával együtt, fentartván magának ezekre nézve azt a jogát, hogy azokat elcserélhesse, vagy pedig eladásuk esetén visszavásárolhassa.

Nos Rudolfus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod

---

[1] Az 1592 óta uralkodó VIII. Kelemen pápa.

cum Regium ac Maiestati imperatoriae plane conveniens sit praeclara virorum praestantium et de principiis regnorum publica christiana optime meritorum facta condignis et ad posteritatem memorandis decorari praemiis, ideo nos dignum et honorificum habentes respectum praeclarae fidei, sincerae integritatis et gratissimorum obsequorum, insigniumque meritorum Ill^{mi} ac Mag^{ci} Georgii Basta comitis in Huzt, liberi baronis, domini in Sult, equitis aurati, consiliarii nostri ac regni nostri Transylvaniae generalis capitanei, quae ipse tum antehac reipublicae christianae, tum vero signanter nobis inde a compluribus annis quibus contra infensissimum christiani nominis hostem Turcam, grave ac continuum bellum gerimus, non modo in inferiori, superiorique Hungaria primum in recuperatione e manibus Turcarum arcis Pápa, deinde ad Waczium, demum in subsidio obsessae arci Waradiensi ferendo, sed etiam in Transylvania primum Michaeli vaivoda, deinde Sigismundo Bathoreo, tertio Moise Zekelii, aliisque hostibus[1] Turcis et Tartaris rebellibusque Transylvanis magnis proeliis saepe fortiter ac feliciter victis recuperanda, imperioque nostro subiicienda summa cum laude atque dexteritate praestitit et in posterum quoque pari alacritate et constantia praestiturus est, arcem nostram Huzt ac totalia et integra oppida Huzt, Wisk, Techeo, Hozzumezeo et Ziget, item totales et integras possessiones Iza, Talbófalva, Dulfalva, Bustyaháza et Zaldobos, nec non cameram remque nostram salinariam Rónaszék cum possessione Felseö Róna, omnino in comitatu Maramarusiensi existentes habitas, simul cum cunctis earundem pertinentiis et utilitatibus quibuslibet de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, prouti hactenus per nos tentas ac possessas fuerunt, memorato Georgio Basta, haeredibusque ac posteritatibus eius universis clementer dedimus, donavimus et contulimus his sub conditionibus, ut si alia bona in vel extra Hungariam in valore et bonitate aequivalentia ei vel

[1] Példányunkban hibásan így: nostribus.

haeredibus eius dare et conferre voluerimus, teneatur saepefatus Georgius Basta, haeredesque et posteri eius teneantur illis acceptis memoratas arcem et fodinam una cum dictis oppidis et villis nobis aut haeredibus et successoribus nostris legitimis Hungariae regibus mox et defacto remittere, ius quoque praeemptionis in casu, quo idem vel haeredes posterique eius dictam arcem ac pertinentias eius venderent, nobis haeredibusque et successoribus nostris prae aliis reservamus eo similiter cauto, ne collatio haec nobis, aut successoribus nostris in venditione salis, si quam iis vel aliis in locis sive per terram, sive per flumina nos vel illi instituere vellemus praeiudicet aut incommodet; prout damus, donamus et conferimus iure perpetuo, una cum titulo et officio supremi comitis comitatus Maramarusiensis, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus dum in specie ad nos fuerint reportatae. Datum Pragae etc.

Alatta : Aliae literae super titulo et officio supremi comitis comitatus Maramarusiensis iuxta consuetum stylum in maiori cancellaria Hungariae expediendae.

(Eredeti másolat, bécsi Kpü. ltár, Hungern Juli-Aug. 1604.)

Megjegyzés. Huszt várát és hozzátartozó részjószágait Basta 1603 végén nyerte adományul Rudolf császártól, de a róla szóló adománylevelet nem tudta megkapni a kamarától, daczára minden sürgetésének. Ennek kiállítása sokáig részint az Erdélybe küldött biztosok hanyagságán vagy mondjuk: másnemű elfoglaltságán, de főleg azon múlt, hogy Jell Lénárt huszti gondviselőnek nem igen volt inyére a jó jövedelmű vár átadása, a mire a biztosok már 1604 január vége felé felszólították, azzal mentegetődzvén, hogy ő csakis Basta tulajdon kezébe bocsáthatja a nagy hadi jelentőségű erősséget. Basta azonban országos dolgaiban sehogy sem tudott magának a vár átvételére időt szakítani és tulajdonát tényleg csak akkor vehette át, mikor Erdélyből kivonulva Husztra mehetett s várában hűséges megvédésére május hó 6-án esküt is tett a szepesi kamara hivatalos kiküldöttjei jelenlétében. Erre immár ki lehetett állítani az oly rég várt és annyiszor sürgetett adománylevelet is, melynek fent közölt mintáját (formulam donationalium) Basta újabb utánjárással végre

megszerezvén az udvari kamarától és személyesen beterjesztvén Prágában, onnan előbb Bécsbe küldték Mátyás főherczeghez, ki viszont július 27-én a szepesi kamarához küldte véleményadás végett, mire az (Kassáról kelt 1604 augusztus 14-iki) átiratában úgy találván, hogy »donationales istas iuxta praedictam formulam sine ullo praeiuditio expediri posse« visszaküldte [2] s így aztán augusztus végén kiállíthatták, mert akkor már a huszti vár és jószágadomány visszaadásának és Bastának más birtokkal való kárpótlásának ügye is sürgős volt [3] s egyidejűleg azt is elintézték a császár következő sz. a. közölt új rendeletével, melybe Bastának akarva nem akarva bele kellett egyeznie.

1611.

[Prága, 1604 augusztus vége.]

Rudolf császár Bastának.

Mivel Bastát az alsómagyarországi hadak fővezérévé nevezte ki s neki igy alkalmatlan huszti uradalmának kezelése, visszaveszi tőle és kárpótlásul a sléziai Troppau várát és uradalmát adja neki és utódjainak zálogjogon.

Wir Rudolf der Andere etc. Bekennen für Uns, unsern Erben und Nachkommen, die Künig zu Beheimb und Obriste Herzoge zu Schlesien offentlich mit diesen Brief vor menniglich. Nachdem Wir in dem negstverschienen 1603. Jahr dem *(Titel)* Georgio Basta umb seiner uns und ganzer Christenheit, in treuherzigen gehorsamen Eifer geleisten ritterlichen nützlichen, ansehenlichen und Uns angenehmen Kriegsdienst das Schloss und Herrschaft Hust in comitatu Maramarusiensi in Oberhungern gelegen, sambt den Zugehörungen, auch dem Salzpergwerk alldort erblich und eigenthümblich, doch mit gewissen Conditionen, sonderlich der Widerablösung zu unsern Handen in Gnaden conferiert und eingegeben, inmassen er dann dieselbe ein Zeit inne gehabt und genossen, Wir aber gnädigist entschlossen und bedacht uns

---

[2] A kamara e válasza a fenti adománylevél mellett hever.

[3] Ezt bizonyítja az is, hogy a fenti adománylevél átnézésére és visszaküldésére Mátyás főherczeg augusztus 11-én újra felhívta a szepesi kamarát.

seiner, des Basta Obristen Leutenants heraussen in Underhungern, zu Widerstandt des Erbfeindts zu gebrauchen, wie er sich denn darzu auf unser gnädigistes Erfahrn und Begehrn gehorsambist und willfährig erklärt, dahero Ihne nun ermelte Herrschaft Hust zuzuhalten und so weit davon zu sein nit gelegen sein würdet, dass er diesen nach uns solche Herrschaft Hust und Zugehörungen, wie die zuegegeben und eingeraumbt gewest wieder zurückgesprochen und selbst abzutreten und folgen zu lassen sich erklärt, doch benebens gehorsambist gebeten Ihne solcher unsre vorigen Bewilligung gemäss in anderweg mit paarem Gelt oder Güetern zu ergötzen, dieweil Wir dann Ihme umb obangeregten seiner ansehenlich und uns angenehmen Dienst willen und gegen Widerherumblassung angeregter Herrschaft Hust und Zugehörungen die gebetne Ergötzlichkeit erfolgen zu lassen nochmaln gemeint und geneigt gewesen, also haben Wir Ihne Basta anstatt Hust und Zugehörungen zu einer Gnadt und Recompens 100.000 Thaler, jeden zu 12. L.[1] gerechnet oder 120.000 fl. R. in paarem Gelt gnädigist verwilligt und darauf zu oftgedachtes Basta seiner Erben oder wer diese unsere kaiserliche Verschreibung mit seinen oder ihren gueten Willen und Wissen in Händen haben würdet, billicher Versicherung für uns, unsere Erben, nachkommende Künig zu Beheimb und Obriste Herzoge in Schlesien, nach nottürftiger mit unsren edlen Räthen unserer Kron Beheimb gehaltenen Berathschlagung gnädigelich zugesagt und versprochen; thuen das auch hiemit wissentlich in Kraft dies Briefs also und dergestalt, dass Wir Ihme Basta zu seiner Versicherung ermelter 100.000 Thaler halber unser Schloss und Herrschaft Troppau in Schlesien, sambt aller Zugehörungen, wie Wir die bishero durch einen Rentmeister administrirn lassen, genutzt und genossen haben, also ein Pfandt ein-

---

[1] Itt egy L betűhöz hasonló rövidítési jel látható, a minek magyarázatára nem akadtunk sehol, mivel egy tallérban 12 fillér értékű 24 garas volt, s ennek értéke másfél forintnyi lévén, az ilyen tallért nevezik Reichsthaler-nek.

raumen und eingeben lassen wollen, Er, seine Erben *und getreue Briefsinhaber mittlerweil dieselben Pfandtweis auch solang inhaben und geniessen sollen und mügen, bis Wir oder unsere Erben* [2] Ihne oder sie erwähnter 100.000 Thaler entweder mit baaren Gelt contentiert oder mit einen andern Landguet in 100.000 Thaler, angeregts Anschlags wert, versehen und die Auswechslung gethan haben werden, und ob wohl aus dem Einkommen solcher Herrschaft, der Unkosten, so auf den Landtshaubtmann alldort und Landtrechtsitzer zu den Landtrechten jede Quatember aufgängen bishero genommen worden, soll zwar Er, Basta den Platz zum Recht halten, wie von alters gebräuchig zuzulassen, den Unkosten aber zu tragen nit schuldig sein, sondern Wir wollen solchen aus unserer Schlesischen Cammer quatemberlich oder so oft die Landtrecht gehalten werden, dargeben lassen. Desgleichen haben Wir Ihme Basta und seiner Erben auch zugesagt, da die Herrschaft Troppau die obberüerten 100.000 Thaler nit werth sein würde, dass Wir Ihme den Abgang in anderweg erstatten, insonderheit aber des *(Titel)* Bartlen Pezzen Freiherrn, als welcher umb 67.500 fl. Haubtguet und davon verfallendes Interesse 5 und 6 per Cento darauf sein Hypothecam hat, in anderweg versichern und solche Herrschaft für Ihne Basta frei und ledig machen wellen, wie dann Ihme Grafen Basta und seinen Erben, auch dies durch uns zugelassen, wann Ihme oder Ihnen nit gelegen oft angeregte Herrschaft und Schloss Troppau zu behalten, dass Er oder sie dieselbe einen andern, welcher uns oder unsern nachkommenden Künigen zu Beheimb und Obristen Herzogen in Schlesien gefällig und annehmblich ediern und übergeben müge. Doch solle Er Basta [und] seine Erben, das oftbemelte Schloss pauständig erhalten und Ihne bei der Einantwortung das Urbarium und andere zugehörige Notturften zugestellt, auch sonsten notwendiger Bericht durch den alldort gewesten Rentschreiber gegeben

[2] A *dült* betűvel szedett szavak át vannak húzva, de tulajdonképpen csak ezt a kitételt: *und getreue Briefsinhaber* illetné az áthúzás, mivel a többi szavak kiegészítői a mondatnak.

werden, in Zeit seiner Inhabung auch die Stadt Troppau bei ihren Freiheiten, Privilegien und alten gueten Gewohnheiten, als unser eigner Cammerguet . . .[3] lassen, dann unsre Holden und Unterthanen zu derselben Herrschaft gehörig wider altes Herkommen nit dringen, noch beschweren, noch auch einiche Herrlichkeit davon entziehen lassen, weniger dasselbe selbst thun, sondern sie dabei bis an uns vestigelich handthaben, auch Er und seine Erben uns und unsern nachkommenden Künigen zu Beheimb und Ober Herzogen in Schlesien mit berüertem Schloss zu allen Zeiten getreu und gewärtig sein, auch offen halten, unsern widerwärtigen darinn kein Aufhalt gestatten, noch für sich einiche Feindtschaft daraus nit anfahen, inmassen sich denn Er Basta dessen alles wie obstehet, insonderheit gegen Uns verreversiert und verschrieben hat, und wollen Wir an obgedachten Ihme verpfändten Einkommen und Nutzungen weder für uns selbst, unsere Erben und nachkommende Künig zu Beheimb und Obrist Herzogen in Schlesien, noch unsere Hof- oder Landtkammer, oder auch sonsten auf einiche andere Weg, wie die Namen haben, oder durch Menschen List und Vernunft erdacht werden kündte ernennten Basta, seinen Erben oder Erbnehmen in den wenigisten einiche Hinderung, Irrung oder Eintrag thuen, sondern er oder sie gueten Fueg, Recht und Macht haben bemeltes unser Schloss und Herrschaft Troppau solang Pfändtweis inzuhalten, die Gefälle, Maut, Nutzung und Einkommen zu geniessen und zu empfahen, bis er oder sie angeregter 100.000 Thaler eintweder baar bezahlt oder sonst obangedeutermassen vergnügt werden. Wir wollen auch insonderheit weder für uns, noch durch unsere Hof- und Landtkammer, oder auch sonsten keine Schulden-Zahlung, oder wie das immer Namen haben mag zu Verfang oder Abbruch dieser unserer Pfandtverschreibung darauf remittirn und verweisen, sondern Ihne Basta, seine Erben und Erbnehmer bei dieser Pfandtverschreibung ungehindert geruhiglich verbleiben lassen; im Fall sich's auch

[3] Egy szó olvasatlan, illetve értelem nélküli.

begäbe (welches aber doch der Allmächtige gnädiglich verhüeten wolle), dass bemeltes Schloss und Pfandtschilling Troppau Einkummen und Nutzungen durch Krieg oder in anderweg geschmälert oder gar zu nichte gebracht würden, so wollen wir Ihne, seine Erben oder Erbnehmer diets Orts gänzlich ohne Schaden halten und Ihme gemelte Haubtsumme der 100.000 Thaler, eintweder wie gehört in paarem Gelt bezahlen oder aber durch ein anderes Landguet, so 100.000 Thaler wert erstatten und richtig machen, gnädiglich und ohne Gefehrde. Mit Urkundt etc.

Hátlapján: Dem Grafen Basta einzuschliessen. 6. Septembris 1604.

(Hiv. másolat, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13637.)

Megjegyzés. Rudolf császár e végzését a bécsi udvari kamara 1604 szeptember 6-ikán kapta meg és küldte tovább Bastának, azzal a felszólítással, hogy közölje vele »ob er damit content und zufrieden, oder was darann zu ändern begehrt« hogy aztán a kamara aláírásra és végleges kiállításra késedelem nélkül felterjeszthesse a prágai udvarba ; míg egy másik rendeletével egyidejűleg arra utasította, hogy Huszt várát és birtokát sürgősen adassa vissza benne lévő embereivel a szepesi kamarának ő Felsége részére.[4]

1612.

Prága, 1604 szeptember 2.

Rudolf császár Bastának.

Basta wird vermahnt, dass er sich seine Praetensiones an dem Feldzug nit verhindern lassen, sondern Ihrer Maiestät vertrauen solle.[1]

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 7.)

---

[4] A bécsi Kpü. ltár *Hungern* osztálya 14425. sz. csomagjában található fogalmazvány nyomán.

[1] Vonatkozik arra, hogy a kincstárnak zsoldhátraléka volt vele szemben és az udvar sok egyéb igérete is teljesítetlen maradt, a mit Basta minden kedvező alkalommal sürgetett.

1613.

Bécs, 1604 szeptember 3.

Basta Rudolf császárnak.

Szabadságra ajánlja Schlieben kapitányt, kinek hazájába, Poroszországba kell ügyes-bajos dolgai miatt mennie.

Euer Maiestät in Underthänigkeit bring ich für, wegen des Albrecht von Schlieben, gewester Preinischer Regimentshaubtmann in Siebenbürgen, welcher bis in die 15 oder 16 Monat lang in der Festung Deva mit denjenigen ihme zuegegebenen Soldaten sich dermassen also verhalten, sondern auch allenthalben . . .[1] ritterlich gebrauchen lassen, dass ich derwegen grosse Ursach hab zuförderst Euer Mt. für andern Wegen seines grossen Fleiss und Wohlverhaltens denselben zue recommendiren, nit allein wegen der Festung Deva, sondern auch in allen treuen Euer Mt. verpflichtschuldigen Diensten befunden haben.

Wie dann allergnädigster Kaiser, allergnädigist erwägen können, einen solchen ehrlichen Cavalier zu gebrauchen vonnöten, ihne auch diesen Feldtzug gerne bei mir haben und leiden mögen; weil ihm aber wegen eines Lehens dasselbe im Fürstenthumb Preussen zu empfahen dies Jahr fürgefallen, dardurch er, wann er demselben nit nachkommen thät, zu merklichen Schaden gereichen würde, also hab ich ihne an seiner Reis nit verhindern, sondern vielmehr befürdern wollen. Weil dann allergnädigster Kaiser, ich nit allein sein standthaftes, sondern treues Gemüet, so er dem Haus von Österreich mit seinen treuen Diensten zue dienen sich anerboten und ich ihne vor meine Person in einem und andern erkennt, also gelangt an Euer Mt. mein sonders underthänigstes Bitten, dieselben allergnädigist geruehen bemelten Schlieben seines Wohlverdienens wegen allergnädigst bedenken und Euer Mt. ihme befohlen sein lassen, damit er solch mein Intercession-Schreiben bei Euer Mt. fruchtbarlich ge-

[1] Elhagytuk azt a négy szót, mely itt egy csonkán maradt mellékmondatból olvasható.

niessen möge; das erkenn umb Euer Mt. ich allerunderthänigst und gehorsambst zue verdienen schuldig.

Wien, den 3. Tag Septembris.[2] Anno 1604.

Külczíme: Der Römisch Kaiserlichen, auch zu Hungern und Böheimb Kuniglicher Maiestät etc. Meinem allergnädigisten Herrn.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13637.)

1614.

Bécs, 1604 szeptember 3.

Mátyás főherczeg pátense, melylyel Basta táborszernagyot helyettesévé kinevezte s azt kihirdette.

Patent für Herrn Basta an alle Obristen zu Feldt wegen des General Leutnants Befelch zu Feldt.

Wir Mathias etc. Entbieten allen und jeden von höchstgedachter Kais. Mt. dieses Jahrs ins Feldt wider den Erbfeindt christliches Namens den Türggen bestellten Obristen, Rittmeistern, Obristen Leutnanten, Haubt-, Befelchs- und Kriegsleuten zu Ross und Fuess, was Nation dieselben sein, die sich jetziger Zeit in dem christlichen Feldtlager und auf der Armata des Donau-Strombs befinden oder hienach kummen werden, wie auch allen bestellten hoch und niedern Befelchen und Ämbtern unser Gnadt, und geben Euch zu vernehmen, dass wir Ihrer Kais. Mt. und unsern Rath und General Obristleutnant, den Wohlgeboren unsern lieben getreuen Georgen Basta, Grafen zu Hust in unserm Abwesen das ganze christliche Ihrer Kais. Mt. Kriegsheer zu regieren und zu führen gnädigst vertrauet und abgefertigt haben. Ist derowegen unser gnädiger Befelch wohlgedachten Grafen Basta, als der Kais. Mt. und unsern Obristen Leutnant zu erkennen, ehren, respectiren und in allem was er Euch von einer zur andern Zeit in Ihrer Kais. Mt.

[2] Bécsbe Basta augusztus 26-án (csütörtöki napon) érkezett, abban a reményben, hogy majd ráveheti Mátyás főherczeget arra, hogy személyesen álljon a hadjárat élére, a mit annyiszor sürgetett. (Giovanelli jelentése Bécsből, 1604 augusztus 28-ikáról; római vatikáni Borghese-ltár III. 49. c. köt. 255. l.)

und unserm Namen befehlen würdet, wie gehorsamben Kriegsleuten eignet und gebührt, und wir uns zu Euch sambtlichen und jeden insonderheit gnädigist versehen, jederzeit bei Tag und Nacht gehorsambist bestes Fleisses verrichten und vollziehen sollet. Hierin beschiehet [unser Gnad und Wille].[1]

Wien, den 3. Septembris. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi hadi levéltár, Bestallungen 791.)

1615.

Bécs, 1604 szeptember 4.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta wirdt dero Althanischen Befelchshaber Suppliciern zu seiner ferrern Discretion zugeschickt.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 438. No. 30.)

1616.

Bécs, 1604 szeptember 4.

Mátyás főherczeg Bastának.

Jelentem, hogy ő Felsége zu Unterhaltung 50 wohlverdienter Personen *eddigi zsoldján kívül még* monatlich 400 fl. *rendelt személyére szeptember elsejétől e hadjárat végeig, a miről e* decretum *által biztosítom.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, HKR. Expedit 1606. Nov. 59.)

1617.

Bécs, 1604 szeptember 7.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll sich stracks vom Neuhäusel[1] *ins christlich Feldtlager verfüegen; item betreff Vertröstung wegen der Lehen bei allen Obristen anzudeuten.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 439. No. 56.)

---

[1] Két-három sornyi írás a papiros vízfoltos volta miatt olvashatatlan.

[1] Basta ekkor még csak útban volt Érsekujvár felé, a honnan a török ellen kellett mennie, mivel Bécsből csak szeptember 7-én indulhatott el. (Giovanelli 1604 szeptember 11-iki jelentése; a római vatikáni Borghese-ltár III. 49. c. köt. 263. l.)

1618.

Diószeg, 1604 szeptember 9.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Esztergomot a mostani kevés haddal nem lehet megvédeni a török támadásával szemben ; ezért őrségét 4000 emberrel kell szaporítani, a többi hadat pedig Érsekújvár alá küldeni, a hová Basta is elmegy ; míg az esztergomi vár védelmére Althan bárót ajánlja.

Risposta agli articoli portatimi dal Signor di Sancto Iler cameriere di Sua Altezza Serenissima [1] *sotto li 9 di Settembre 1604.*

Nel particulare dove mi si dice, ch' io debba andare con ogni diligenza al campo, atteso che l' inimico viene con gran forze, e che il capitano Jagen-Reiter [2] ha di già senz' ordine alcuno abbandonato il posto di Pest, si risponde, che io son prontissimo per espormi ad ogni periglio, come conviene al debito mio ; non voglio però lasciare di mettere in consideratione a Sua A. Ser^{ma} che volendosi difendere un posto tanto difettoso come è quello di Strigonia, con sì poco numero di gente contro tanta moltitudine di nemici, quanta Sua Altezza istessa scrive, è cosa pericolosissima ; poichè è più che chiaro, non potessi far perdita di quella piazza, senza perdersi anco tutta la gente e l' esercito. Il che quando avvenisse, che Dio non voglia, chi non vede chiarissimo, che anco con questo si perderiano insieme Ujvar e la piazza di Comar, senza potervisi porgere alcun rimedio ? Imperò io dico, che per evitar questo risico e cercare di perdere in tanta strettezza il meno che sia possibile, in tempo massime che noi siamo tanto deboli e l'inimico così gagliardo, è mio parere, che nella detta piazza di Strigonia si mettessero 4 mila huomini di più, fuor di quelli, che al presente vi si ritrovano, e che questi difendessene quella piazza più che fusse possibile. Et il restante dello esercito si mettesse a Ujvar, dove si attrincierasse fuora della fortezza, che per esser luogo piano, pare che si potrebbe meglio defendere, e stesse aspettando l' esito di Strigonia ;

[1] Mátyás főherczeg.
[2] Oberhauptmann Wolff Ehrenreich Jagenreiter.

altrimenti volendo a detta piazza avventurare il tutto, manifestamente si incorrerà il risico, che sopra. E però sopra questa mia opinione veda Sua A. Ser^{ma} ciò che ella comanda, perchè io tra tanto me ne andrò a Ujvar, di dove scriverò al Sr de Tilly[3] che non vadia più al posto, che si era deliberato nell' ultimo consiglio fatto in Vienna, già che Pest è stato abbandonato ; ma se ne vadia a preoccupare il posto di Strigonia, rifaccia le trinciere e fortifichi l'isola, quale dicono, che difende la bassa villa.

Quanto al difendere, che il nemico non faccia scorrerie, io non so, nè veggo come con così poca gente si possa far tante cose insieme, nondimeno non resterò di oprare quello che sarà possibile.

Sopra a che mi si dice, che io non perda tempo a mettere in possesso il Coloniz, dico sopra di ciò non havere ordine alcuno nè a parole, nè in scritti.

Nel particulare della causa, poichè il capitano Jagen-Reiter habbia abbandonato Pest, non mancherò di esaminarlo e conforme alla volontà di Sua Altezza lo manderò a Giavarino in arresto, e di tutto ne darò informatione a Sua Altezza.

Circa gli avvisi che Sua A. Ser^{ma} tiene, che l'inimico venga con 100 mila persone, torno a replicare quanto ho detto nel primo capo, ciò è che Sua A. Ser^{ma} consideri molto bene al risco in che si incorrerà per voler defendere Strigonia con tutto l'esercito ; perchè se questo ha da essere, mal volentieri piglierei io la difesa di un luogo tale. Imperò supplico humilissimamente a Sua A. Ser^{ma} che gli piaccia di haver consideratione a questo punto particulare, non tanto per quello che tocca alla persona mia, quanto per quello, che risguarda la somma di tutte le cose ; che quando pure Sua Altezza comandasse, che io vi andassi in persona, io sarò prontissimo a farlo, protestando però humilissimamente, che ciò non sarà fatto già mai per mio consiglio, conoscendo io per ragion di guerra, che da

[3] Itt tűnik fel először a későbbi harminczéves háború e kiváló hadvezére: Tilly Tserklaes János, a ki katonai pályáját szintén Basta alatt kezdte.

simil partito, non ne può risultare altro che disordine e perdita grande, come di sopra nel primo capo ho esplicato. E quanto alle munitioni che potranno bisognare in Strigonia, scriverò al S^r di Tilly che avvisi; se bene per relatione venuta, pare, che delle munitioni di guerra da instrumenti in poi, la detta piazza sia assai ben provvista; e con tutto che in detti capitoli non venga scritto, dove in caso di mancamento, se ne possino haver di nuovo.

Del mettere in Strigonia il baron di Althan [4] è cosa più che giusta, come suo governo, e si procurerà ancora di dargli una persona assistente, facendosi provvisione di soggetto sufficiente, che governi l'armata delle ciaiche.

Si solleciterà il Coloniz perchè quanto prima metta le sue genti insieme, al quale si incaricherà ancora che a tutto suo potere vegga di impedire le scorrerie dell' inimico, se bene al parer mio sarà impossibile.

Sarà bene che Sua Altezza scriva al conte Belgioioso, che le genti quali deve mandare in queste parti, le incammini dritto a Ujvar e non verso Strigonia; dovendosi ragionevolmente dubitare, che il nemico habbia disegno di mettere un ponte sotto o sopra di Strigonia, per essere padrone di ambe le ripe del fiume.

E parendo a Sua A. Ser^ma altrimenti di quello, che ho esplicato in questa mia risposta, si supplica con ogni reverenza, che si degni darne subito avviso.

Dato in Diosech,[5] li 9 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Expedit 1604. Sept. 160.)

1619.

Bécs, 1604 szeptember 11.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wird angedeut, des Herrn Kriegspräsidenten Reis und Verrichtung zu Feld, denselben völligen Glauben zu geben.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 439. No. 88.)

---

[4] Althan Adolf Mihály ezredes.

[5] Ez a Pozsony vármegye galántai járásában fekvő kisközség, melynek ma Magyar-Diószeg a neve.

1620.

Érsekújvár, 1604 szeptember 12.

Basta Rudolf császárnak.

Esztergom elvész, ha nagyobb őrséget nem kap.

Vostra Sacra Cesarea Maestà è stata informata, che con l'aggiunta di alcune trinciere Strigonia possa defendersi, *a mit nem hiszek 100 ezer főnyi ellenséggel szemben,* perchè se l'inimico numerosissimo di gente, si divide in due et ne mette una parte di qua et una di là dal fiume, impedendoci le vettovaglie, come facillime potrà avvenire, chiara cosa è che la ritirata nostra diverrà disperata, perdendosi Strigonia e tutto lo esercito, col quale in conseguenza si veranno a perdere tutte queste frontiere sprovviste di gente e di munitione. Però considerato io questo imminente pericolo sarei di parere, che ci assecurassimo più che fusse possibile, lasciando in Strigonia un presidio di 3 o 4 m. huomini di più di quelli, che di presente vi si ritrovano, ritirando il resto dello esercito a Uivar et a Comar, mentre quelli di Strigonia la difendessero a tutto potere e ritenessero il nemico, più che fusse possibile. *De azért, a mint odaérek,* ne risolverò cosa alcuna, senza il Consiglio etc.

Di Vyuar li 12 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Feldakten 1604. IX. 7.)

1621.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 13.

Basta Rudolf császárnak.

Megérkezése. Tanácskozása a főtisztekkel. Esztergom helyzete. Hadi ereje.

Arrivai hiersera al campo, e questa mattina sono stato insieme col conte d'Olac[1] e col S^r di Tilly a riveder tutti i forti fatti intorno a Strigonia; e così giudicato,

[1] Gróf Hohenlohe György Frigyes.

che settemila fanti siano bastanti per difenderli, habbiamo stabilito, che tanti vi se ne mettino, cioè il reggimento di Ferdinando Coloniz, quello del conte di Mansfeld e 3 m. Aiducchi, oltre a mila moschettieri, che tiene Althan col restante del presidio ordinario, che ascenderanno al detto numero di 7 m. o più. *Majd tanácsot tartván, úgy véljük, hogy az őrségnek semmit sem használ ittmaradásunk* col restante dell' esercito, in sito massime tanto difettoso come è questo ; benchè per il passato approvato da molti per buono e non ben conosciuto ; poichè e dall' eminente, e dall' altra parte dell' acqua, per i molti tiri del nemico sarebbe questo esercito astretto a disloggiare, et in caso, ch'il Turco passasse con tutta la sua cavalleria di qua dal fiume, verebbe anco privato della comodità e modo di potere haver vettovaglie ; dal che nascerebbe una necessità di doversi ritirare in campagna rasa, contro tanto numero di cavalleria, che sarebbe impossibile uscirne con salvezza *s azért* habbiamo resoluto di ritirare il resto dello essercito a Comar *s onnan figyelni a továbbiakra, miután a várat elláttuk eleséggel és lőszerrel.*

Quanto al numero della gente mi sono informato da supremi officiali, e sino ad hora non si trova, che passino il numero di 12 m. fanti e 3 m. cavalli senza l'Aiducchi ; se ben s' aspetta il reggimento del Rusworm, quale non so se passerà il numero di mille cinquecento, talchè ritrovandoci in questi termini, conviene de duoi mali eleggere il minore et andar temporeggiando il meglio che si può ; etc.

Dal campo sotto Strigonia, il dì 13 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi ltár Feldakten 1604. IX. 8. Mátyás főherczeghez intézett másodpéldánya ugyanott HKR. Exp. 1604. Sept. 160.)

1622.

Bécs, 1604 szeptember 14.

Mátyás főherczeg Bastának.

Graf Basta Recepisse wegen der verrichten Installirung des Kreisobristen Seifriden von Kolonitsch. Item betreff gethanen Fürsehung der Granerischen Schantzen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 440. No. 96.)

1623.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 15.

Basta Mátyás főherczegnek.

Engedelmeskedik parancsának, csak támogassák. Báró Herberstein maradjon.

Sotto li 13 stante detti conto a V. A. Ser^{ma} della resolutione fatta intorno al defendere Strigonia et assecurare lo essercito.[1] Ma sendo di poi arrivato quì il conte di Sulz[2] e significatomi la mente di Sua Maestà Cesarea e di V. A. Ser^{ma} essere che in tutti i modi si difenda questa piazza, anco che perciò si dovesse avventurare l' essercito *ahhoz fogok alkalmazkodni; csak gondoskodjék,* che le vettovaglie non manchino.

Circa al mandar qua il barone di Herberstein[3] a mio parere non sarìa bene che egli venisse in questi frangenti, per non causare confusione, perchè il conte d'Olac ha resoluto di non volerlo obbedire in conto alcuno; etc.

Dal Campo Cesareo, li 15 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Expedit 1604. Sept. 160.)

1624.

Bécs, 1604 szeptember 16.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll den Don Aloiosa Maheda zu Ihren Maiestät Diensten in Feldt gebrauchen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 440. No. 100.)

1625.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 17.

Basta Rudolf császárnak.

Új hadi állása. Számereje. Eleség- és lőszerbősége.

Doppo l'ultima lettera scritta a V. M. Cesarea nelli 13 stante,[1] *Fölséged rendeletére itt maradok* e di già havevo

---

[1] Rudolf császárhoz írt példányát ld. 1621. sz. a.
[2] Gróf Sulz Károly Lajos.
[3] Ermestan = Herberstein Zsigmond.

[1] Ld. kötetünk 1621. sz. a. jelezve.

dato ordine, che si facesse un altro ponte, per il quale dalle nostre trinciere si potesse passare alla parte opposta dell'acqua; perchè se l'inimico divideva la sua gente, come si credeva, havevo pensato di assaltarlo dall' altra parte: parendomi il sito di quelle colline, per la nostra moschetteria e cavalleria che è tutta di archibugi, assai più a proposito che qualunque altro sito, per combattere con la cavalleria turchesca, ma egli se ne viene tutto unito dalla banda di là del fiume, in gran numero, *ámbár ezzel szemben nekünk a várban mindössze alábbi 5200 emberünk van.*

Il reggimento del Coloniz intero che passerà il numero di	2000
Le cinque bandiere del conte di Mansfeld	1500
Due compagnie di Jagen-Raiter	500
Trecento Alemanni del presidio	300
Seicento moschettieri	600
Trecento Aiducchi del presidio	300
Mille altri Aiducchi, che l'Althan disegna introdurre	1000

Vettovaglie abondantamente per più di tre mesi, e polvere, balle, miccie e fuochi artificiati in abondanza, talchè mentre la bassa villa si terrà per noi, non mi potranno li nemici impedire il soccorso, se ben senz' altro aiuto penso che il presidio sia bastante a defendersi; etc.

Del campo li 17 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Feldakten 1604. X. 9.)

1626.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 17.

Basta Mátyás főherczegnek.

Delli 15 stante è la lettera di V. A. Serma,[1] *melyre csak azt felelhetem,* hogy l'inimico è lontano da una lega e mezzo o due, onde penso che questa sera arriverà a vista del nostro campo *s így* per non haver havuto barche a

[1] Nincs meg, ismeretlen.

bastanza, nè trovarsi buon fondo, non ho voluto altrimenti tirare avanti il disegno di fare il ponte, come si era pensato ; etc.[2]

Del Campo Cesareo, li 17 di Settembre 1604.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, Feldakten 1604. IX. ad 13 a.)

1627.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 17.

Basta Soranzo Ferencz prágai velenczei követnek.

Il Turco quest' anno viene tanto gagliardo, *hogy csekély erőnkkel alig léphetünk fel ellene támadólag. A császár kivánságára mégis Esztergom védelmére szántam magamat. Ezért őrséget és eleséget raktam bele,* e se bene ho trovato che i miglioramenti fatti alla fortificatione fuor della città, non sono tali, quali sono stati persuasi e dipinti a Sua Maestà, anzi che appena si potranno difendere, per mio credere, tre giorni solamente; tuttavia il presidio, che io ho messo dentro e così scelto e di tal qualità, *hogy sokat remélek tőle. Magam serege kicsi, mégis megkiséreltem volna ráütni az ellenségre, ha hadát ketté választotta volna,* ma egli se ne viene tutto unito da parte di là dell' acqua in numero di 100 m. persone, se bene a me giova di credere, che non tutti siano atti a combattere, e questa sera o domani al più lungo, credo, che lo vedremo in faccia etc.

Dal Campo Cesareo, li 17 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi állami ltár, Dispacci di Germania 34. k. 238.)

1628.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 17.

Basta Ferreri János vercelli pk. prágai nuntiusnak.

Considerando io la qualità et numero dell' essercito imperiale non esser quest' anno bastevole *ellentállani a törökkel szemben, 10 ezernyi gyalog és 5 ezer főnyi lovas hadammal igyekszem fentartani magamat.*

(Eredeti, római vatikáni Borghese-ltár, III. 113. cde. köt. 3. l.)

---

[2] Innen végig majdnem úgy, mint előbbi levelében.

1629.

Prága, 1604 szeptember 18.

Rudolf császár Bastának.

Basta wird auf seine Schreiben, darinnen er sich beklagt, dass das ganze Lager nur 17 m. stark sei,[1] *wider-beantwortet, dass er sich da müglich umb und bei der Festung Gran halten und ernste Inquisition haben lassen, wie stark sich ein jeder Obrister in sonders befinde und solches berichten wolle.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 30.)

1630.

Bécs, 1604 szeptember 18.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta wirdt die rückkombene Zeitung vom Bellioioso aus Oberhungern wegen des Feindts starkem Herauszug überschickt. — Idem wirdt erinnert, dass auf das Kriegsvolk zu Feldt 5 m. fl. zum Lehen geschickt würdet.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 440. No 111, 112.)

1631.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 20.

Basta Rudolf császárnak.

L'essercito turchesco, *melyet e hó 17-iki levelem szerint*[1] *óráról órára vártunk,* arrivò finalmente hieri a vista del nostro campo *és úgylátszik időnyerési szándékkal alkudozni kiván velem.* Haveva messo gli alloggiamenti di là dal fiume alle radici del Monte Carlo, rincontro alle nostre trinciere a tiro di cannone : ma con la nostra artiglieria fu subito fatto dislogiare e ritirare più addietro verso l'eminenza. *Úgy látszik nem akarja Eszter-*

---

[1] Ez a levele, melyben ezt írja, ismeretlen.

[1] Ld. 1625. sz. a. jelezve.

gomot ostromolni, mert ma reggel parlamentairt kivánt; e per quanto mi ha referto Cesare Gallo, che stanotte ha parlato con i Turchi, essi si lasciano intendere, che tuttavolta che gli sia data in mano questa piazza di Strigonia *visszaadják Kanizsát.*[2]

Del campo, li 20 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Feldakten 1604. IX. 11.)

1632.

Bécs, 1604 szeptember 21.

Mátyás főherczeg Bastának.

Georg Basta wird erindert, dass der Feindt seinen Abzug gegen den Raaberischen Gränitzen nehme, soll derwegen gute Fürsehung thun.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 441. No. 124.)

1633.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 24.

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta etliche Praetensionen wegen seiner Abfertigung ins Feldlager betreffend.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 211. k. 613. No. 125.)

1634.

Bécs, 1604 szeptember 24.

Mátyás főherczeg Bastának.

Graf Basta soll dem Capitano Balthasar Maradas zu Ihrer Maiestät Diensten zu Feldt gebrauchen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212 k. 441. No. 135.)

---

[2] Ez t. i. 1600 őszén jutott kezükbe.

1635.

Mantova, 1604 szeptember 25.

Gonzaga Vincze mantovai herczeg Bastának.

Soraim átadója, conte di Rivara *személyét szíves jóindulatába ajánlom.*

(Elveszett vagy lappang ; Basta 1682. sz. a. leveléből.)

1636.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 27.

Basta Rudolf császárnak.

Jelentem Fölségednek, hogy tegnap reggel újabb kirohanást tettem a török ellen.[1]

(Elveszett v. lappang ; említi Basta 1641. sz. a. levelében.)

1637.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 27.

Basta Soranzo Ferencz prágai velenczei követnek.

A török támadása. A várbeli hajdúk és társaik kirohanása.

Con l'ultima mia delli 17 stante[1] *értesítém a török közeledéséről, a mi 19-én bekövetkezett* e la mattina poi del 24 cominciò con 6 e 7 pezzi a battere la città alta et in qualche parte ancora il forte del monte di San Tommaso. Il medesimo giorno fecero gli Aiduchi del presidio una sortita, e con grandissimo valore e pochissimo lor danno ammazzorno molti Turchi, i quali hanno di poi,

---

[1] Mivel Basta e levele ismeretlen, tartalmáról a következő sz. a. levele nyújt tájékozást, melyben kirohanásairól bőven beszámol. Egyébként a szemtanú Pogrányi Benedek aznap írt leveléből tudjuk, hogy Basta 300 lovas vasas fegyveressel, 1000 gyalog muskatérral, 500 kopjás gyalogossal és 1000 hajdúval ütött 26-án d. e. 11 órakor a törökök sánczaira, levágván a janicsárokat s az ütközetben Basta is három főembert vesztett. (Századok, 1871. évf. 288. l.)

[1] Jeleztük kötetünk 1627. sz. a.

aggiungendo sempre nuovi pezzi, continuato e continuano tuttavia di tirare con la loro artiglieria, se ben sino ad hora non ci hanno fatto altro di male, che rotto e guasto il ponte, in maniera che non possiamo più valersene. Hier mattina feci fare un' altra sortita con mille moschettieri e 500 cavalli e 200 fra picche et alabarde, havendo fatta passar questa gente la notte avanti nella città sopra le barche, poichè la rottura del ponte mi haveva guasto il disegno di farme passare sino al numero di 8 mila, la metà moschetteria e l'altra cavalleria, sendo cosa impossibile il potere in una notte far sopra barche traghettar tanta quantità di gente. La cavalleria che uscì nella sortita fu guidata in due truppe, una dal conte Ringrof [2] e l'altra dal colonnello Puchen [3] et il conte Mansfeld, deputato alla guardia di San Tommaso, si portò con grandissimo valore, havendo ributtato li Turchi e guadagnato una bandiera di Giannizzeri. De' nostri morirono circa cento e fra questi un fratello del conte di Olac e dugento feriti. *A török is sokat vesztett, főemberei közül meghalván* il Generale della loro artiglieria.

Del Campo Cesareo, li 27 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi áll. ltár, Dispacci di Germania 34. k. 292. l.)

1638.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 27.

Basta Mátyás főherczegnek.

Kivánja jövetelét. Új haditerve. A sajkás hajdúk.

Dal conte di Sulz *megérthette a tegnapi kirohanás részleteit ; de mivel* le cose di questo assedio stanno con qualche pericolo, *jó volna, hogy* quantoprima si transferisse a Giaverino o a Comar, e quìvi desse ordine di farsi venir subito le genti di Moravia, Bohemia e di Ungheria in maggior numero che potesse, cercando anco di condurre le genti dell' Hergott [1] et altre infanterie vecchie, *hogy velük*

---

[2] Rheingraf, a rajnai választó fejedelem.
[3] Puechheim Farkas főkapitány.

[1] Irva: Ergott.

egyesülten mozduljak verso Totis *a török ellen*, perchè forzatamente gli converrebbe abbandonar l' assedio di Strigonia et unire le forze sue per non essere assaltato, et a questo modo si verrebbe a liberar questa piazza e partito, che secondo me, è unico per assecurare il tutto, ma che consiste principalmente nell' essere esseguito con ogni maggiore prestezza ; etc.

Del Campo Cesareo, li 27 di Settembre 1604.

P. S. Con questa sarà la bandiera, la quale il conte di Mansfeld guadagnò hieri nella sortita contra i Turchi così honoratamente e la mando a V. Altezza in testimonio del suo valore.

Vedendo che li Aiducchi delle ciaiche mal volentieri obbedivano allo Althan, con suo consenso ne ho dato il comando al Coloniz . . ., poichè si mostrano prontissimi verso di lui ad ogni fattione, oltre, che egli gli farà più fare a modo suo.

(Hiv. más. bécsi hadi levéltár, Feldakten 1604. X. ad 1. a.)

1639.

Bécs, 1604 szeptember 28.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll berichten, was sich von einem Tag zum andern in der Belagerung verlauft, dann wie es mit Schleifung Hatvan beschaffen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 441. No. 149.)

1640.

Bécs, 1604 szeptember 29.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll bei dem Kriegsvolk wegen gethaner Schäden, so in den erzbischöflichen Gütern geschehen, strafen und ernstlich einstellen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 442. No. 156.)

1641.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 30.

Basta Rudolf császárnak.

Újabb intézkedései. Segélyt vár. Szökött kozákok.

Ho dato pieno ragguaglio alla Maestà Vostra sotto li 27 del corrente [1] *a török elleni műveleteimről s mivel az a híre,* che il nemico ha resoluto hoggi o domani di dare un assalto generale al Monte di Santo Tommaso io per rimediare a questo, mandai tre giorni sono altri duomila huomini estraordinarii alle trinciere suddette, i quali si andranno cambiando di tre in tre giorni, sin tanto che si vegga quale sia il disegno del nemico. *Újabb hírek folytán* domattina mi risolvo di ristringere gli alloggiamenti e prepararmi per tutto quello, che potesse succedere; et se io havessi il ponte in essere per passare dall' altra parte, non dubitarei di cosa alcuna: perchè potrei andarmene di là a combattere la parte che restasse allo assedio, se bene anco in questo si corre rischio, che mandando l'inimico la sua cavalleria dalla nostra parte, non sia di più per far passare il restante della sua infanteria; *ezért sürgős segítséget kérek. Kirohanásunkban* tuttavia si vadia più verificando che la perdita sia stata di 700 huomini morti, insieme con alcuni capi di importanza e molti feriti. *A török táborából 50 kozák átszökött a 700 közül.*

Del campo, li 30 di Settembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Feldakten 1604. X. 15.)

1642.

Esztergom alatti tábor, 1604 szeptember 30.

Basta Mátyás főherczegnek.

Doppo l'haver sotto li 27 del corrente dato avviso a V. A. Ser^ma^ della sortita che si fece [1] *nem történt semmi nevezetesebb dolog, de küldjön lőport* acciò per mancamento

[1] Mátyás főherczeghez írt példánya 1638. sz. a.

[1] Lásd kivonatosan 1638. sz. a.

di essa non si habbia a restare di continuamente tirare, poichè la necessità n'astringe a farlo.[a]

Del campo Cesareo, li 30 di Settembre 1604.

P. S. Non sarìa se non bene che l'Altezza Vra comandasse che con ogni diligenza ci fusse mandate quattro o cinque mila palle da colubrina di libre 15 di peso, perchè dentro nella fortezza e fuora nello esercito cominciano a mancare.

(Hiv. más. bécsi hadi ltár, Feldakten 1604. X. ad 2. a.)

1643.

Bécs, 1604 szeptember 30.

Mátyás főherczeg Bastának.

Rudolf császár rendelete. Hadi hírek Temesvár alól.

Der Kais. Mt. *megküldtük* dasjenige, was du uns vom 19, 20. und 21-ten dies Monats von Belagerung der Festung Gran und was damals in Friedenshandlung beederseits fürgerloffen ist, den 23-isten hernacher gehorsamblich bericht und wie wir dich von gedachtem Dato genädigist erindert haben,[1] Bescheidt und Resolution begehrt, wann der Turggen bei vorigem ihrem Begehrn, wegen Auswechslung der Festung Gran gegen Restituirung Canisa oder Erla verbleiben, ob man in Friedenshandlung procedirn und wie weit man sich wegen Auswechslung Gran einlassen solle. *Erre válasz jövén ő Felségétől, helybenhagyta, hogy* die Auswechslung Gran *elvetettük s elrendelte: kisérelnőnk meg a töröknél,* ob er Canisa, weil dieselb Festung betrieglicherweis unter der Friedenshandlung angegriffen und eingenomben worden, widergeben wollte; darnach dass jedweder Theil, was er hat, — darunder Gran und Siebenbürgen verstanden und begriffen — behalten und ein Anstandt von zweien Jahren geschlossen werden solle. *Rendeljük hát, hogy ehhez tartsd magadat* und den Caesar Gallo, der Ihrer Kais. Mt. etwas verdächtig fürkumbt, in den Friedenssach ferners nicht brauchen lassen. *Azt is szeretnők,* dass dem Obristen von Althan *támoga-*

[a] Folytatólag majdnem szószerint úgy, mint előbbi levelében.

[1] Ismeretlenek, egyik sincs meg.

tására noch etliche erfahrne Rittersleute *rendeljél. A mi a híreket illeti, talán már értesültél róla,* dass der Conte Dampier die Türggen und meineidigen Siebenbürger bei Temeswar aufs Haubt geschlagen und das türggische Lager verstreut habe. Zu Verwirrung des Feindts wäre guet, dass solches in dem türggischen Läger spargiert würde; etc.

Geben Wien, den letzten Septembris. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár Feldakten 1604. IX. ad 16.)

1644.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 1.

Basta Don Guillén de San Clemente prágai spanyol követnek.

La sortida que hizieron ultimamente los nostros *igen fontos volt, mert 700 török halálával végződött, de azért kevés seregemmel még mindig kénytelen vagyok* estar sobre la defensa.

(Egykorú másolat, firenzei áll. Medici-levéltár, filza 4578.)

1645.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 2.

Basta Farnese Ranuccio parmai herczegnek.

Ancorch' io creda che l' Altezza V. Ser^{ma} possa havere inteso da qualche parte i successi seguiti sino a quì intorno allo assedio di Strigonia, *mégis kötelességemnek tartom részletesen ismertetni.*

(Eredeti, parmai állami levéltár, Carte Farnesiane.)

1646.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 3.

Basta Mátyás főherczegnek.

A Szenttamás-hegyi ostrom visszaverése. Gróf Mansfeld és társainak vitézsége.

Per l' ultima mia de 30 del passato[1] *kértem lőszert s most ismétlem kérésemet.* L'abbandonamento d'Atvan è seguito doppo la mia venuta in campo,[2] et il conte di

[1] Ld. 1642. sz. a.

[2] Hatvan 1603 szeptember 30-án jutott újra a császáriak kezébe.

Olac *azt mondja, hogy* havendo essi veduto Pest abbandonato e li Turchi andar verso di loro *seregük megmentése végett vonultak el alóla. A török sürgeti a béketárgyalást,* ma io non penso di voler trattare d'altro che d'una sospensione d'arme; *habár az éjjel lőport kapott Budáról s így* habbia questa mattina battuto con più diligenza del solito.

La persona del duca di Tesna arrivò quì hier sera, *hogy megtudja tőlem, jöjjön-e hadával ide. Ezt elrendeltem neki,* tanto più che il conte d'Empier, come mi viene scritto, ha disfatto l'inimico ne i confini di Transilvania; etc.

In questo punto il nemico ha dato un gagliardo assalto al monte di Sto Tommaso e ne è stato ributtato con molto danno.[3] Il conte di Mansfeld si è portato tanto honoratamente nella sua carica che tiene in detto forte, che io non potrei tanto lodarlo appresso a V. Altezza, quanto egli meriterebbe, sìcome anco il principe di Ringrof, il conte de Salmis, il conte di Collalto, Italiano et i gentilhuomini della mia casa con altri che vi si sono ritrovati, hanno combattuto valorosamente. Da' nostri sono morti circa trenta,[4] et alcuni feriti, e de i nemici dicono da 300; *s azonkivül ma bevégeztük* il ponte in tal parte che il nemico non potrà, se non difficilmente romperlo; etc.

Li Cosacchi sono arrivati quasi tutti a Comar e hoggi credo che giungeranno in campo. Io li tratterò quì, poichè la necessità m' astringe.

Del campo Cesareo, li 3 di Ottobre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Expedit 1604. Oct. 167.)

1647.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 3.

Basta Miksa főherczegnek.

Se bene intorno allo stato di questo assedio *nem történt nevezetesebb dolog, mégis részletesebben beszámolok az utóbbi két hét eseményeiről.*

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

[3] Erről Pogrányi Benedek is írt még aznap, megemlítvén, hogy a Szent Tamás-hegyén valókban 35-en vesztek el. (Századok, 1871. évf. 289. l.)

[4] Adata majdnem teljesen egyezik a Pogrányiéval.

1648.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 4.

Basta San Clemente prágai spanyol követnek.

Ho propuesto a Su Maestad Cesarea, *hogy sürgősen rendelje Mátyás főherczeget* a Comar, con que darà mucha calor a las cosas, *hogy seregével egyesülve a törököt visszavonulásra kényszerítsük.*

(Egykorú másolat, firenzei áll. Medici-levéltár, filza 4578.)

1649.

Bécs, 1604 október 4.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta betreff Erinderung, dass der Rittmeister Sebastian Plob von Plobenstein von sondern Ursachen wegen ins Feldt geschickt würdet, den habe er wider den Erbfeindt zu gebrauchen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 443. No. 22.)

1650.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 5.

Basta Mátyás főherczegnek.

Aus beiliegender Translation der türkischen zur Friedenstractation verordneten Commissarien an Herrn Obristen von Althan gekommenen Schreiben *megértheti Fenséged, mennyire kívánják a béketárgyalás folytatását.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Oct. 167.)

1651.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 7.

Basta Mátyás főherczegnek.

Intendo dalla lettera di V. Altezza, *hogy a kívánt lőszert még nem küldheti. A béketárgyalások a törökkel tegnap megindultak. Pénzt kérek nyomorgó katonáinknak.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Oct. 167.)

1652.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 7.

Basta Rudolf császárnak.

Oltre a quanto scrissi alla Maestà V^{ra} li 3 del corrente [1] *semmi különösebb eset nem történt.*

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1653.

Zürndorf, 1604 október 8.

Mátyás főherczeg Bastának.

Aus deinem Schreiben vom 5. dieses Monats [1] *megértettük, mit kezdtél a béketárgyalás ügyében és helyeseljük,* dass du der Kais. Mt. Hofkriegsrath und Obristen zu Comorn, Hansen von Molartn Freiherrn etc. in der Sachen ein Anfang zu machen zu dir erfordert hast *s végül értesítünk,* dass wir uns übermorgen zu Raab mit Verleihung Gottes befinden werden.

Geben zu Zirndorff, den 8. Octobris. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár Prager HKR. 1604. No. 86.)

1654.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 10.

Basta Mátyás főherczegnek.

Questa mattina alle nove hore il nemico ha cominciato un' assalto contro al monte di Santo Tommaso, *mit azonban sikeresen visszavertünk s ez ostromban különösen kitünt gróf Mansfeld.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1604. Oct. Exp. 167.)

Megjegyzés. Soranzo Ferencz prágai velenczei követhez intézett majdnem szószerint egyező eredeti másodpéldánya a bécsi áll. levéltár Dispacci di Germania 34. k. 300. l.

---

[1] Mátyás főherczeghez intézett példánya 1646. sz. a.

[1] Kivonatát ld. 1650. sz. a.

1655.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 12.

Basta Rudolf császárnak.

In questa notte delli 11 corrente *az ellenség visszavonult és most Hatvan és Pest megerősítésére gondol.*

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Feldakten 1604. X. 6.)

1656.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 12.

Basta Mátyás főherczegnek.

Questa notte l' inimico *visszavonult előbbi táborhelyére s ezért várom Fenséged rendeletét további teendőm iránt.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Oct. 167.)

1657.

Bécs, 1604 október 12.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wasmassen der Feind den 10. dieses Monats *általatok visszaveretett a szenttamási sánczokból kegyesen értém s a továbbiakat belátásodra bízom.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1604. Oct. 48.)

1658.

Bécs, 1604 október 13.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle Franciscum Grafen von Bellioiosa nach seinen Qualitäten zu Ihrer Maiestät Diensten brauchen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 444. No. 52.)

1659.

Bécs, 1604 október 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle den Polavitz zu Feldt in Ihrer Maiestät Dienst ein Intertiniment brauchen lassen, und wegen des D. Schwarzthalers durch Joan Baptista Carminelli hinweggeführten Tochter.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 445. No. 66, 75.)

1660.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 16.

Basta Ferreri vercelli pk. prágai nuntiusnak.

A quest' hora dovrà V. S. Illma haver inteso la retirata e levata del campo dell' inimico, *melynek helyébe most a tatárokat várom.*

(Eredeti más., római vatik. Borghese-ltár, III. 11. cd. köt. 224. l. — Kivonata a Nuntiaturberichte IV/1. köt. 311. sz.)

1661.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 16.

Basta Soranzo Ferencz prágai velenczei követnek.

Scrissi a V. S. Illma l' ultimo assalto, *melyet a törökök adtak,*[1] *de visszaverettetvén, 14-én felkerekedtek Buda felé.*

(Eredeti, bécsi állami ltár, Dispacci di Germania 34. k. 308. l.)

1662.

Bécs, 1604 október 17.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta Recepisse wegen der Tartarn Coniungirung; item betreff Erinderung der ausgezeigten Quartier auf die kranken und geschädigten Knecht.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 446. No. 85.)

1663.

Bécs, 1604 október [közepe].

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta Recepisse wegen dass die Tartarn stark beisamben sein, Verschanzung des Feldtlagers, Convoierung der Proviant und dann das Lehen auf das Kriegsvolk betreff.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 446. No. 9'.)

---

[1] Vonatkozik Basta 1654^{m} alatti levelére.

1664.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 19.

Basta Murád vezérbasa, Ali basa és Habil effendi biztosoknak.

Literae per Illustres Do. V[ras] transmissae domino de Althan *vettük és első ajánlatunkhoz ragaszkodván, kérem mielőbbi végzésüket.*

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1665.

Bécs, 1604 október 19.

Mátyás főherczeg Bastának.

Du hast dich gehorsambist zu erindern, *mit rendelt ő Felsége példaadásul szeptember 16-án a hütlen Jagenreiter ügyében és haditanácsot tartván a főtisztekkel, a szerint végezzél vele.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1604. Reg. Oct. 92.)

1666.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 20.

Basta Rudolf császárnak.

Hadi hírek Pest erősítéséről s a törökök egyéb szándékáról. Basta intézkedései.

Oltre a quanto scrissi alla Maestà V. Cesarea li 16 corrente,[1] non vi è altro di nuovo, se non che d'alcuni prigioni fatti li giorni passati s'intende che Pest si fortifica gagliardamente, lavorandovi per tale effetto tre mila huomini del continuo. Molti prebecchi e fuggitivi dicono ancora, che tutti li Giannizzeri si partono e se ne vanno alle case loro, essendo quel campo tutto in scompiglio. Altri riferiscono, che i Turchi habbino disegno venirsene alla volta nostra, et altri, che voglino mettere il campo tra quì et Uivar;

[1] Nincs meg, ismeretlen.

onde io per ogni buon rispetto ho dato ordine, che le compagnie del colonnello Jagen-Raiter s'incamminassero hier mattina a quella volta per mettersi in detta piazza, acciò in ogni caso possino trattener l'inimico sino a che si mandi nuova gente, perchè in campo credo che vi saranno fanterie a bastanza da poter rispondere a nemici, quando venissero verso di noi. Hier sera li Turchi scrisseno una lettera al colonnello Althan, richiedendo di voler trattar di nuovo della pace, et io ho risposto loro nella forma, che la Maestà V. potrà vedere nella inclusa copia, nella quale ho fatta anco transcrivere la lettera dil nemico, perchè possa esser visto da V. Maestà quanto domandano ; e del tutto ho dato conto a Sua A. Serma ;[2] etc.

Del Campo sotto Strigonia, li 20 di Ottobre 1604.

(Eredeti, Königl. Staatsarchiv Hannover ; Cod. Y. 17. IV. fol. 326.)

1667.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 20.

Basta Mátyás főherczegnek.

La mattina delli 18 stante *ment el Wratislav ezredes sokat szenvedett két százada. Török hirek. Hadi intézkedései. Betegeskedése a podagra miatt.*

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1668.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 20.

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta commendirt anstatt des verstorbenen Rittmeisters Marchesi über eine Compagnie, den Capitan Martin Robert da Tregua.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 211. köt. 628. No. 97.)

---

[2] Ld. kivonatosan 1667. sz. a.

1669.

Bécs, 1604 október 20.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll berichten, wie es mit den Curraziern und Draconischen Compagnien beschaffen, und ob dieselben dem Bellioiosa kunden zugeschickt werden; wird auch hierin eingeschlossen, was dem von Herberstein zu Bescheidt wegen seiner Publicierung ertheilt worden. — Basta solle den Capitan Martin Roberto des Margloffs Compagnie zu einem Haubtmann fürstellen und publiciern lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 447. No. 96, 98.)

1670.

Buda, 1604 október 20.

Murád budai vezérbasa és társai Bastának.

Die Schreiben, *miket küldtél megértettük, de mivel már* ein lange Zeit hero die Friedenstractation gehandelt und tractirt worden, *újabb tárgyalást fölöslegesnek tartunk.*

(Egykorú német kivonat, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1671.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 22.

Basta Mátyás főherczegnek.

Katonái zsold- és eleséghiány miatt már annyira rakonczátlanok és engedetlenek, hogy kihágásaikról két főtisztje útján számol be, gyors segélyt kérvén. A közeledő téli szállás kijelölése is sürgős.

Euer F. Dt. sein meine gehorsambe Dienst jederzeit bereit. Dieselbe hab ich ein zeithero etlichmaln erindert, was grosse Not und Armut nicht allein bei den gemeinen Reitern und Knechten, sondern auch allen hohen und niedern Befelchshabern eingerissen bishero auch die anwesendt Herren Obriste dahin ermahnt, dass sie ihren underhabenden Reiter und Knechten aufs äusseriste mit Lehen helfen

und allem besorgenden Unrath und Mäuterei, deren sich das Kriegsvolk in gmein vermerken lassen fürkomben sollen. Ob nun wohl gemelte Herren Obriste das ihrige, wie ich zwar selbst bekennen muss, bishero treulich gethan, so ist es Ihnen doch nunmehr zu erschweigen unmüglich und leider nunmehr dahin kommen, dass sich die Knecht Haufenweis zusamben voltiern, die Marcatenter plündern, ja auch noch anderer gefährlicher Reden vermerken lassen und bereit gestern solche Plünderung in starker Anzahl angefangen haben. Das ordinarie Profiantbrodt wird zwar auf die Regimenter ausgetheilt, es ist aber unmüglich, dass ein Knecht mit dieser ordinarie auskomben, geschweige einer so nunmehr vom Hunger und Frost abgemalt sich davon erholen oder zu seinen Kräften komben müge; dahero dann erfolgt, dass die Knecht labloser Weis sterben und verderben oder aber dergleichen Plünderungen sich understehen müssen.

Dieweilen dann diese Not je einmal grösser, als gross und ohne Geldt allhie nicht remediert werden kann, also haben obgemeldt anwesende Herren Obriste mit meinem Rath beide Ihrer Kais. Mt. Räth und Obriste, als Herrn Heinrich Mathes Grafen und Freiherrn von Thurn, auch Geörg Andreen von Hoffkirchen, Freiherrn etc., hiemit zu Euer F. Dt. gehorsambist abgefertigt, underthänigist bittendt, Sie wolle diese grosse Not und darauf beruhende höchste Gefahr gnädigist in Acht nemben und verschaffen, damit dem Kriegsvolk in Gmein mit Geldt alspaldt geholfen und dardurch der mehrer Unrath und Gfahr des ganzen Lagers, (welche gwiss solcher Gestalt nit ausbleiben kann) verhüet werden müge. Inmassen dann obgemelte beide Herren Obriste Euer F. Dt. dieser weitaussehenden gefährlichen Sachen halb mehrers gehorsamblich relationirn werden und ich mich im übrigen auf Ihr Relation underthänigist referirn thue.

So kommt auch die Zeit nunmehr herzue, dass man sich zu Feldt nicht lang wirdt aufhalten, sondern das Lager solvirt und jeder Obrister mit seinem underhabenden Kriegsvolk in die Quartier begeben müssen. Damit nun

dies auch mit seiner Ordnung zu Verhüetung des armen, ohne des ausgesaugten Manns beschehe und jeder Obrister auf solchen Fall sich in sein Quartier zu begeben wisse, also werden Euer F. Dt. ohne mein Gebetmassgeben gleichfalls dahin gnädigist zu gedenken haben, damit obgemelter Herr Obrister jeder sein Quartier benennt und sie darauf beschieden werden mügen. Welches Euer F. Dt. ich der erforderten hohen Notturft nach nicht verhalten, deroselben mich beinebens underthänigist befehlen solle.

Geben im Christlichen Feldtlager oberhalb Gran, den 22. Octobris. Anno 1604.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

1672.

Bécs, 1604 október 22.

Mátyás főherczeg Bastának.

Solle Petro Torin zu seinem Aufwarter zu Feldt brauchen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 447. No. 104.)

1673.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 23.

Basta Murád budai vezérbasa és társai részére.

Hoc die mihi redditae fuerunt literae Illustrium Do. V^{rum} [1] *és mivel kérésük teljesítésére Mátyás főherczegtől kell végzést várnunk, 3—4 napi türelemre kérem.*

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1674.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 23.

Basta Mátyás főherczegnek.

Küldvén Fenségednek a törökök újabb levelét, stehet anjetzo in deroselben ferneren gnädigsten Resolution, *hogy mit feleljek reá.*

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Turcica.)

---

[1] Vonatkozik a török békekövetek 1670. sz. a. levelére.

1675.

Győr, 1604 október 25.

Mátyás főherczeg Bastának.

Was die türkischen zur Friedenshandlung Deputierten *kivánnak, megértettük e hó 23-iki leveledből*[1] *s hogy mit feleljél reá, részletesen utasítunk.* Was wir dir vor diesem der schlesischen 300 Pferde und Pezzischen Regiments 6 Fähndel von den Haiducken erlittenen Niederlag in Oberhungern communicirt haben[2] *megerősítést nyert,* kivált von dem Feldobristen Grafen Belgioioso *jött 15-iki adorjáni levele által, s miután a gróf Váradra vonult, sürgősen küldjél neki segítséget, vigyázva, hogy a hajdúk útközben meg ne támadják.*[3]

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1676.

Bécs, 1604 október 25.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta Credenzschreiben für Herrn Grafen von Sulz zu Musterung des Kriegsvolks zu Feldt und Austheilung der Lehen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 448. No. 115.)

1677.

Bécs, 1604 október 25.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta solle wegen Ausfertigung der Passzetteln auf die Marcatanter bei der alten Feldt-Proviantordnung verbleiben lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 448. No. 118.)

---

[1] Jeleztük előbbi számunkban. [2] Nincs meg.

[3] A hajdúk e támadása lévén kezdete a Bocskay-fölkelésnek, Basta főfigyelme és ereje most már ennek leverésére irányult.

1678.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 26.

Basta Mátyás főherczegnek.

Gróf Belgioioso leveretésének híre. Megsegítésére négy ezredet kellene küldeni. A török Pestet erősíti.

L'altro giorno significai a V. A. Ser^ma^ qual fusse il parer mio intorno al rimediare in qualche parte alla disgrazia accaduta al Generale dell' Ungheria [1] et hora in questa notte passata ho havuto avviso, che il nemico habbia resoluto di spedire alla volta di Transilvania 10 m. cavalli, quali non posso sapere, se di già gli habbia mandati o no, se ben presto se ne dovrà haver certezza. In qualunque modo si sia, torno a nuovo a replicare a V. Altezza, che non sarà se non bene per mantenere quello che resta nella devotione di Sua Maestà, di inviare a quella volta quattro reggimenti, duoi di cavalleria e duoi di infanteria, se ben dubito, che sarà cosa difficile a far movere questa gente, senza un gagliardo pagamento, salvo però il reggimento del duca di Tesna, che essendo pagato dalla Slesia, non desidera altro che incamminarsi verso quella provincia.

Io non posso sapere quello, che sia avvenuto della persona del conte Belgioioso, perchè quando fusse perso (come si vocifera) converrìa pensare di mandar quìvi ancora qualche huomo di recapito. Ma, se li pezzi di artiglieria, li quali si dice il nemico haver conquestati in questa ultima rotta data alli nostri, sono de grossi, come ne è sparsa, le città di Transilvania e forse anco i castelli, i quali non so io, come siano ben provvisti di vettovaglie e però mandar genti in quelle parti, lo trovo molto necessario e che si faccia con ogni maggior prestezza; altrimente dubito, che i nemici si impadroniranno talmente di quella provincia, che sarà poi impossibile a poterneli più discacciare, perchè il Polacco, insieme col Moldavo non vorranno perdere l'occasione da lor tanto tempo desiderata.

L'inimico di qua s'intende che continua a fortificar

[1] Gróf Belgioioso megveretését érti.

Pest, havendolo ristretto assai più di quello, che soleva essere, e finita che havrà l' opra, pure che sia per andarsene verso Constantinopoli, il che si tiene per fermo. E quanto alla scorreria, che fecero i Turchi ultimamente per il paese, non hanno fatto danno alcuno di momento, perchè furono impediti dal Colonitz.

Del Campo Cesareo, li 26 di Ottobre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, Feldakten 1604. X. ad 10. a.)

1679.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 26.

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta die condemnierten Althanischen Haubtleut und Befelchshaber, dass sie sich in anwesender Belagerung der Festen Gran ehrlich verhalten und bitten, dass ihre Verbrechen nachgelassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 211. k. 628. No. 125.)

1680.

Pest, 1604 október 27.

Murád budai vezérbasa és társai Bastának.

Des Herrn Schreiben haben wir empfangen[1] *s ha a békét igazán akarjátok, küldjétek követeiteket császárunkhoz.*[2]

(Egykorú német fordítás, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1681.

Pesti tábor, 1604 október 28.

Murád budai vezérbasa és társai Bastának.

Des Herrn an uns gethanes Schreiben haben wir empfangen *és ámbár arról panaszkodik benne,* dass er bis dato nicht weiss, wessen wir gesinnet sein, *véglegeen*

---

[1] Vonatkozik négy nap előtti, 1673. sz. a. levelére.
[2] I. Ahmed szultán, 1603 óta.

értesítjük, dass ihr uns Gran, Szécsén, Novigrad und Visegrád gebet *s mi is közbenjárunk* bei unsern Kaiser und dem Serdar, dass sie euch dargegen Erla und die zwei Häusel so darneben, erfolgen lassen und der Fried also geschlossen sei *vagy ha azt nem akarjátok, tartsátok meg Esztergomot és küldjétek követeiteket császárunkhoz, miként mi is embereinket menesztjük a ti császárotokhoz a végleges béketárgyalás érdekében.*

(Egykorú német fordítás, bécsi állami levéltár, Turcica.)

1682.

Esztergom alatti tábor, 1604 október 29.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

Col piacere ch' io sento, *ha Fenségednek szivességet tehetek, készséggel szolgálok* al conte di Rivara raccomandatomi da lei per la sua gratissima de 25 del passato.[1]

(Eredeti, mantovai állami Gonzaga-levéltár, fasc. 533.)

1683.

[Innsbruck,] 1604 október 31.

Miksa főherczeg Bastának.

Quae de statu obsidionis Strigonii rerumque in ea hinc inde gestarum ad nos ex castris Caesareis de 3. huius mensis perscribis[1] *örömmel értettük és neked további jó sikert kivánunk.*

(Fogalmazvány, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1684.

Esztergom alatti tábor, 1604 november 3.

Basta Mátyás főherczegnek.

Későbbre igéri véleményét Rudolf császár kivánságáról.

Ho vedute le lettere, che Sua Maestà Cesarea scrive a V. A. Ser^{ma} sopra il particulare delle cose di Transil-

---

[1] Nincs meg, ismeretlen; jeleztük 1635. sz. a.

[1] Ld. kivonatosan 1647. sz. a.

vania, e più che volentieri direi il mio parere quale egli sia, ma vedendo le cose di Ungheria superiore tutte in confusione, giudico meglio aspettar l'esito del mio viaggio in quelle parti,[1] *hogy annál alaposabb jelentést tehessek róluk.*

Del Campo Cesareo, li 3 di Novembre 1604.

(Eredeti, bécsi udv. könyvtár, Autographen-Sammlung.)

1685.

Bécs, 1604 november 3.

A Bécsi udvari kamara Bastának.

Néhai Schütter örökösei hajlandók Rudolf császár kivánságára Bastának a greizensteini uradalmat készpénzért jövő karácsonykor átengedni, dabei auch den, unterm Greizenstein zu Leobersdorf gelegenen Freihof, welchen der Schütter seeligen absonderlich mit Vorwissen und Zuelass der Nieder-Oesterreichischen Cammer aus des Land-Marschälkischen Gerichts Executorie geledigt und als sein Eigenthumb an sich gebracht, *s így reméljük, hogy* der Herr Graf werde weiter kein Bedenken haben, auf höchsternennter Ihrer Kais. Mt. hievor beschehenes und dem Herrn Grafen durch uns vom 6. Septembris angedeutes gnädigstes Begehrn,[1] derselben die Herrschaft Hust, sammt deren Salzgrueben zu Marmaros zu Handen der Zipserischen Cammer wider abzutreten; etc.

Wien, den 3. Novembris. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. ltár, Hungern 1604-iki 14426. sz. a.[2])

1686.

Komárom, 1604 november 4.

Mátyás főherczeg Bastának.

Kérünk, adjál véleményt in höchster Geheimb alspaldt bei diesem Currier, *mit feleljünk Radul és Simon*

---

[1] Basta innen másnap, november 4-én indult a fölkelők ellen Felsőmagyarországba.

[1] Említettük az 1611. sz. a. levél Megjegyzése végén.
[2] Nehezen olvasható részeit ellenőriztük és javítottuk 1770-iki hitelesített bécsi másolatáról; Erdélyi fiskális levéltár, XIII. b. szekrénye H. fasc. 1.

vajdáknak ő Felségéhez küldött kivánságaira. Egyúttal jelentem, hogy tegnap délben etlich hundert Türken und Tartern über die Raab gesetzt *s négy falut felperzseltek, de lovasaink elüzték őket és zsákmányukat is elszedték.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 400. l.)

Megjegyzés. Ez a rendelet Bastát már nem találta Esztergom alatt, honnan november 4-én kerekedett fel táborával.[1]

1687.

Dezséri tábor,[1] *1604 november 6.*

Basta Mátyás főherczegnek.

Per non haver meco secretario Unghero in cui potessi confidare, *nem mertem elolvastatni a Moldovából jött magyar levelet, de a mennyire a német levelekből kitűnik, a havasalföldiek* vorriano introdurre nella Valachia Simeone, fratello di Hieremia, *a miben a török keze is benne van és mivel* queste sono genti da non si fidar di loro, *nem igen ajánlom a vajda támogatását, mivel* il vaivoda Radul quando non servisse ad altro, servirebbe per antemuro alla Transilvania. — *Nagy podgyászunk és a szűk útak miatt* non si possono fare più di due leghe il giorno, *de azért* spero domane essere a Karpona.

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 401. l.)

1688.

Prága, 1604 november 6.

Rudolf császár Bastának.

Basta wird ersucht, dass er sich zur Stillung der Oberhungerischen Tumults brauchen lassen solle.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 6.)

---

[1] Florio Czézár jelentése Prágából, 1604 november 15-én; modenai áll. ltár »Carteggio degli ambasciatori Estensi in Germania« busta 58.

[1] E levél kelte kiadásában hibásan így van írva: Erge, míg az eredetijében *Egeg* olvasható, s mivel egy másik levelében így találjuk: *Di Egeg*, egy németnyelvű levele keltében meg *Dezsér*-t látunk, kitűnik, hogy az olasz íródeák e szó első tagját — olasz hangzásától irányíttatva — határozónak vélte s így lett *Dezsér-ből* olasz fonetikával: Di Egeg!

1689.

Bécs, 1604 november 6.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta würdet des Feldtobristen Bellioiosa Schreiben wegen Befürderung der Hülfen zu Erhaltung beider Provinzen: Oberhungern und Siebenbürgen überschickt.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 452. No. 32.)

1690.

Róma, 1604 november 6.

VIII. Kelemen pápa Bastának.

Esztergom alatti hősiességeért üdvözletét és áldását küldi.

Dilecto filio nobili viro Georgio Basti, Caesarei exercitus in Ungaria locumtenenti generali.

Clemens papa VIII.

Dilecte fili nobilis vir salutem et apostolicam benedictionem. Hoc tempore christianae reipublicae infensus hostis, quod multa conetur, nihil proficiat momenti, velitque dumtaxat, non possit, quamquam Deo acceptum debeamus referre, tanta tamen est hominum de tuae nobilitatis virtute opinio atque expectatio, ut te duce rei militaris tam perito, Turcici belli exitum prorsus formidet nemo. Ut idem hoc sentiamus nos quoque a te, quae sunt adhuc res praeclare gestae, vire postulant, unumque hoc vel maxime, quod gravissima cum nunc obsidione Strigonium, tu animo erecto atque invicto, impetum fregeris inimicorum, iisque spe potiundi amissa, istinc se proripientibus publicum metum, publica laetitia commutaveris. Tuae laudi cum Nos imprimis studeamus tantam tibi gratulamur celebritatem, cupimusque tuae virtuti debitos fructus te ferre laetos atque uberes. Quo tu fortius posthac hostium obsistas machinationibus

sarto protege te nostrae quam tibi impartimur, apostolicae benedictionis.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die VI. Novembris MDCIIII. Pontificatus nostri anno decimotertio.

(Hiv. más. római vatikáni ltár, Arm. 44. vol. 56. fol. 35.)

1691.

Róma, 1604 november 6.

Aldobrandini Cinzio bíboros államtitkár Bastának.

Üdvözli Esztergom felmentésével tanúsított hősiességeért.

Tra tanti desiderii, ch' io sento nell' animo, nessuno è più intenso di quello che di vedere ogni giorno la grandezza di V. S. cresciuta di splendore et di merito. Il che essendole succeduto in questa nuova impresa della liberatione di Strigonia dall' assedio del Turco, *szívből üdvözlöm.*

Di Roma, li 6 di Novembre 1604.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár, III. 33. köt.)

1692.

Dezséri tábor, 1604 november 7.

Basta Mátyás főherczegnek.

Hieri sera circa a mezzanotte è venuto avviso che Cassovia, Eperies e Leuciovia si sono date al nemico Bochkai,[1] *a miért sürgős segítséget kérek, s ha lehet* il Koloniz *is jöjjön, hogy sikeresen működhessem ellene.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Nov. 36.)

1693.

Dezséri tábor, 1604 november 7.

Basta nyilt parancsa a hét kir. szab. bányaváros tanácsának.

Mivel ő Felsége alsómagyarországi hadával nach Oberhungern *húzódom, rendeljük és kérjük, hogy a városokban és községekben* einen stattlichen Vorrath an Prot, Wein, Pier und andern Victualien *gyüjtsetek.*

(Eredeti, Beszterczebánya levéltára, fasc. 257. No. 32.)

---

[1] Leveleiben Basta itt említi először Bocskay István nevét, a ki ellen most harczolnia kellett.

1694.

[Dezséri tábor, 1604 november 7.]

Basta emlékirata Mátyás főherczeg számára.

Bocskay fölkelése fontosabb, mint gondolják, ezért fészkében kell erőtlenné tenni, vagyis Várad körüli várait elfoglalni, a hajdúkat pedig díj igéretével rávenni Bocskay megöletésére. De szükséges, hogy Váradra kellő élelmiszert küldjenek, a havasalföldi vajda meg seregekkel támogasson.

Discorso e considerationi date dal Signor Basta a Sua Altezza sopra le provvisioni da farsi in Ungheria superiore contra il Bochkai.

Il motivo quale ha fatto il Bochkai nell' Ungheria superiore è per avventura di maggiore conseguenza, che quella, che molti si danno a credere, particolarmente per il rispetto di religione tanto desiderata da' popoli di quella provintia. Onde conviene ogni modo cercar mezzi sufficienti per estinguer quest' incendio, innanzi che più s'accresca e divenga maggiore. Però non sarà se non bene, incamminare a quella volta li 8 mille fanti et li 2 mille cavalli già destinati, con li due capi già nominati; avvertendo però sopra tutto, che si vadi accortamente e col calzar di piombo, senza avventurar cosa alcuna, ma con il corpo unito tirar diretto a snidare l' inimico suddetto dalli castelli, che possiede intorno Varadino, il che non sarà molto difficile, potendosi et dal detto loco di Varadino, et da Sacmar cavar artiglieria grossa a bastanza per poter batter detti castelli, perchè levatoli quelle retirate, conviene che il nemico se ne cali alla volta di Temesvar, già che in Transilvania non sarà accettato; non perchè quei popoli siano ben affetti verso di noi, ma perchè non vedranno apparenze di forze reali, et però io credo fermamente, che essi stiano a vedere l' esito delle cose, il che anco m' immagino, che faranno alcune altre provincie di Sua Maestà. S' avvertirà anco molto bene a non voler tentar cosa alcuna per mezzo di cavalcate, come si suol fare, perchè per l' odio naturale, che è tra quei del paese et noi, non si potrìa far cosa così segreta, che il nemico non ne sia avvisato, il

quale sendo armato alla leggiera, potrà prevenir li nostri. In oltre si provvederanno tutte le piazze della maggior quantità di vettovaglie et monitione di guerra, che sarà possibile, acciò havendo qualche sinistro, possino con l' intrattenere il nemico dar tempo a Sua Maestà di provveder alle cose sue. E questo conviene eseguire con ogni celerità possibile. E con l' occasione della partita di queste genti verso quella parte, si potrà mandar con essi quella maggior quantità di polvere, che sarà possibile.

Sarei ancor di parere, che si procurasse di trattar con gli Aiduchi segretamente, inducendoli con prometter loro e premii, e perdono ad ammazzar detto Bochkai, perchè, come gente avara et volubile, facilmente potriano esseguir questo trattato, et però vorrei, che tutti gli Aiduchi, quali si piglieranno in questo pincipio, non fussero fatti morire, come hanno meritato, ma che si trattasse con essi dolcemente et si vedesse di tirarli a far detto trattato.

Converrà anco di tener la mano, che i soldati non faccino disordine e danno per il paese, per non irritar maggiormente i regnicoli, e sarà anco necessario, che Sua Altezza scriva alla Camera Sepusiense et al conte Belgioioso, che quanto prima faccino ordinare a Varadino buona quantità di grani, poichè la guerra si ha da fare in quelle parti.

Parmi anco che Sua Altezza dovesse scrivere al vaivoda di Valachia, che dovesse in ogni evento, che il nemico entrasse in Transilvania, mandare al conte Belgioioso (caso che da lui ne fusse ricercato) il maggiore aiuto et soccorsi di genti, che gli fosse possibile.

(Egykorú más. bécsi áll. ltár, Dispacci di Germania 34. k. 331. l.)

Megjegyzés. Basta e nevezetes emlékiratát Soranzo Ferencz prágai velenczei követ 1604 november 15-ikén írt jelentéséhez mellékelten küldte meg a velenczei tanácsnak. S mivel Basta a hajdúk első mozgolódásáról és Belgioioso kapitány Váradra vonulásáról először Mátyás főherczeg október 25-iki (1675. sz.) leveléből értesült, Bocskay szerepéről és a havasalföldi vajda ajánlkozásáról meg november 6—7-ikén ír (1687. sz. levelében), valószinű, hogy az egészet ekkor írta meg dezséri táborozásában Mátyás főherczeg felszólítására, a ki az emlékirat egyik részletére november 13-iki (1701. sz.) levelében látszik reflektálni.

1695.

Körmöczbánya, 1604 november 7.

Körmöczbánya város tanácsa Bastának.

Was für grossen unüberwündtlichen Schaden die Althanischen Knecht in unsern Stadtdörfern *műveltek, bizonyára tudja, tegnapelőtt óta azonban* etlich Compagnien Wallonen *dúlnak falvainkban, kiknek elviteleért esedezünk.*

(Eredeti, Körmöczbánya ltára, II. k. 26. része 3. fasc. 759. sz.)

1696.

Prága, 1604 november 10.

Rudolf császár Bastának.

Basta soll sich bei jetzigem oberhungerischen Tumult des Nyari Paulen bedienen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 11.)

1697.

[Rimaszombat, 1604 november 11.]

Lippai Balázs Bastának.

Értesítem, hogy seregemmel itt tartózkodom, miután Tokaj, Kassa, Szendrő, Putnok és Szádvár már hatalmunkba jutott.

(Elveszett v. lappang; Basta 1699. sz. leveléből.)

1698.

Esztergári tábor, 1604 november 13.

Basta Kollonitsch Seifried alsómagyarországi kapitánynak.

Erindere denselben hiemit, dass ich an gestern auf Mittag allhier zu Estergar mit dem Läger ankomben *és mivel az ellenfél támadásra készül, nagyon szeretném, ha repülve idejöhetne,* dann ich für gewiss achte, über vier Tage nicht ablaufen werden, dass die Schlacht mit den Haiducken angehen solle. *Mátyás főherczegnek szóló levelemet, kérem, továbbítsa.*[1]

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Nov. 57.)

---

[1] Ezt következő 1699. sz. a. közöljük.

1699.

Esztergári tábor, 1604 november 13.

Basta Mátyás főherczegnek.

Az ellenfél támadni készül s így Basta kénytelenségből megállott. Lippai Balázs levele hozzá. A tokaji és szendrői vár elfoglalása.

Hiersera arrivai in questo luogo d'Estergar, dove intesi per cosa certa, che il nemico si trovi nel villaggio di Rimaszombat con sette pezzi di artigleria, e per quanto si intende, resoluto di combattere, il che è stato cagione, che io mi ha fermato hoggi in questo posto, per mettere in ordine la gente e domani con l'aiuto di Iddio partirò alla volta del nemico; parendomi, che non ci sia altro rimedio che questo, perchè altrimenti si potrìa dubitare della perdita di tutto il regno. Dicono alcuni, che sieno in numero di 30 m. et altri di 50 mila, ma questo non impedirà l'andare avanti, giudicando io, che quanta più gente saranno, maggiore anco deve essere la confusione. Ho anco ricevuto una lettera da Lippai Balás, che si intitola *Luogotenente del Bochkai,* il contenuto della quale non è altro, che il farmi sapere, come egli con la sua gente si trova a Rimaszombat con la sua gente, per defendermi la entrata; e per una certa via di bravata mi notifica la perdita di Tokai, insieme con quella di Cassovia, Sendreö e Putnok insieme con Sadvar.[1] Ma poco importa, poichè il tutto consiste in questo fatto d'arme, che aspettando il nemico si dovrà fare fra duoi o tre giorni al più tardi.

Io trovo la gente molto ben disposta e disingannata, che questa rebellione non è altrimenti per la religione, come il nemico si è lassato intendere, e ne ha pubblicato fuora la voce, poichè hanno tagliato a pezzi i presidii di Tokai e Sendreö, doppo l'essere usciti sotto parola di securezza, il che veramente è stata la pena del peccato, che hanno commesso in haver reso quelle piazze così malamente, come si dice.

[1] Irva olasz fonetikával így: Sahtuar.

Non ho più che dire a V. A. Serma, se non che se sarà possibile l'avvisarò di quanto succederà; etc.

Dal campo a Estergar, li 13 di Novembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Nov. 57.)

1700.

Esztergári tábor, 1604 november 13.

Basta Beszterczebánya város tanácsának.

Levelüket sammt den darin verzeichneten, uns presentierten Victualien und Wildtgeflügels *megkaptuk és köszönjük.*

(Eredeti, Beszterczebánya levéltára, fasc. 341. No. 10.)

1701.

Bécs, 1604 november 13.

Mátyás főherczeg Bastának.

Titkos »Handbillett« a Bocskay-felkelés fegyveres leverésére.

Ob wir nun wohl gern und lieber sehen, dass diese Unruhe mit Accordo, als dem Schwert gestillt würde, so wollen wir doch auch nicht ungern sehen, dass soliches sine praeiuditio der Catholischen Religion und Ihr Mt. Authorität geschehe, es wäre dann so augenscheinliche Gfahr und Unmüglichkeiten vorhanden, dass man zu Verhietung eines grössern Übels dringlich was thuen müesste. Sollet Ihr aber die Gelegenheit wie in Siebenbirgen bekümmen, dardurch sowohl der Religion, als Ihr Mt. das Ihrige erhalten wüerde, so wär dieses Euch bei Ihr Mt. rühmblicher. Stellen es also in Discretion, dem wir mit Gnaden gewogen verbleiben.

Geben in der Stadt Wien, den 13. November. A. 1604.

Hátlapján Mátyás főherczeg kezével: Dies solle alspaldt in höchst Geheimb, ohne alle andere Intitulation, allerdings wie hierhin concipierten Zustandt in Form eines Handschreibens geschrieben und mir überschickt werden.

(Fogalmazvány, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1702.

[Esztergári tábor], 1604 november 14.

Basta Mátyás főherczegnek.

Basta bericht, dass in Mangel des Lehen und Proviant-Zufuhr von den Kriegsleuten Schaden beschieht; bitt umb die Zahlung zu befürdern.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 211. k. 645. No. 41.)

1703.

Árva vára, 1604 november 14.

Thurzó György árvamegyei főispán Bastának.

A mellékelt iratot küldvén, kérem, értesítsen a felkelők elleni sikereiről.

(Elveszett v. lappang; Basta 1710. sz. a. válaszából.)

1704.

[Palánka,] 1604 november 15.

Kollonitsch Seifried kapitány Bastának.

Értesítem, hogy a kivánt puskaport számára allbereit nach Setschin *küldettem.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1708. sz. a. leveléből.)

1705.

Bécs, 1604 november 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Nachdem wir uns zu Gnaden erindern, *mit igértünk seregeid számára, küldünk egyelőre 20 ezer frt zsoldot kiosztásra és továbbit négy nap mulva.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13638.)

1706.

Bécs, 1604 november 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Abschrift des Befelchs an Herrn Basta betreffs Defendierung der Oberambtleut in den Pergstädten für der Rebellanten in Oberhungern Fürbrechen.

(Kivonat, bécsi Kpü. levéltár, Prot. Exp. 1604. fol. 939.)

1707.

Bécs, 1604 november [közepe.]

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll den Landtsknechtfendrich zu Toggai, Hansen Spaiser wegen der entstandenen Rebellion in Oberhungern nach Gelegenheit derselben Festung Beschaffenheit, wessen er sich zu verhalten, bescheiden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 456. No. 114.)

1708.

Osgyáni tábor, 1604 november 18.

Basta Kollonitsch Seifried kapitánynak.

Az ellenfél megverése. Némethi Balázs elfogatása.

Avisier den Herrn hiemit, dass ich angestern mit dem Läger auf Osgyán zuekommen, den Feind allda antroffen und alsbald in die Flucht geschlagen,[1] obwohlen sich auch ein ziembliche Anzahl in den Castell hinein riterirt und sich so viel sie uns daraus gewehrt, so werden sie sich doch ferner nit halten mügen. Verhoffen also, ob gleich bei diesen Scharmützel wenig Todt geblieben, die Sachen in Kurz wiederumb zue vorigen *statu* zu bringen, welches ich den Herrn in Eil *pro nova* andeuten wollen.

Datum im Läger zue Osgyan, den 18. Novembris. Anno 1604.

P. S. Des Herrn Schreiben von 15 dits[2] hab ich anheut dato wohl empfangen und den Inhalt dessen wohl

---

[1] A csata tehát november 17-én volt, nem 14-én, miként a *Magyar hadi krónika* II. része 160. l. is olvasható.
[2] Jeleztük 1704. sz. a.

verstanden. Was nun das Pulver anlangt, wölle der Herr Verordnung thuen, weilen der Herr schreibt, dass das Pulver allbereit nach Setschin führen lassen, dass es dorten wohl verwarter bis zue meinem weitern Erklären verbleibe. Ferner solle ich meinem Herrn Sohn nicht bergen, dass mir gleich das dies Schreiben zuegemacht werden sollen, der Némethi Balás, des Bochkai Obrister, welcher sich als man das Castell einbekommen befunden, fürgebracht worden; den hab ich alsbald bei einem Fuess aufzuhenken anbefohlen. Des Herrn Brueder, Herr Ferdinand von Kollonitsch ist gestern im Sturm geschädigt, aber doch nicht tödtlichen verwundt. Ist mir herzlich leid, dass dieser Unfall beschehen. Actum, ut supra.

Megjegyzés. E levelet czímzettje másolatban 1604 november 19-én Palánkáról megküldte Selmeczbánya város tanácsának, kérve, hogy közöljék a többi városokkal is példaadásul: dann also gehets zue, wann man sich wider seine von Gott vorgesetzte ordentliche Obrigkeit so rebellisch erzeiget.

(Hiv. más. Beszterczebánya levéltára, fasc. 279. No. 18.)

1709.

Osgyán, 1604 november 18.

Basta Mátyás főherczegnek.

Basta der meineidigen Haiduggen Niederlag halber.[1]

(Említve a bécsi hadi ltár HKR. Reg. Prot. 1604. Dec. No. 8.)

1710.

Osgyán, 1604 november 18.

Basta Thurzó György árvamegyei főispánnak.

Recepimus literas Do. V^rae^ die 14. et 15. instantis mensis[1] *és szivességét köszönve értesítem, hogy tegnap* nos proelium habuisse cum his Bochkai seguacibus, *kiket megvertünk.*

(Eredeti, árvaváraljai Thurzó-levéltár, No. 576.)

---

[1] Azonos lehetett a Kollonitschnak írt levél tartalmával.

[1] Ismeretlenek, de az elsőt 1703. sz. a. jeleztük.

1711.

Bécs, 1604 november 19.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta werden etliche Schreiben, so an die Spanschaften gefertigt worden, überschickt, dieselben seinem Gutachten nach ferrer zu dirigirn.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 454. No. 81.)

1712.

Prága, 1604 november 19.

A Prágai udvari kamara Bastának.

Was dem Herrn Zipserischen Cammer-Präsidenten wegen der Cammer, dem Mustermeister Lassota *hallgatása* und des Wardeinerischen Gelds zu berichten, *megértheti a nekik szóló mellékletekből.*

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13.638.)

1713.

[Putnoki tábor,] 1604 november 22.

Basta Kollonitsch Seifried kapitánynak.

Jelentem, hogy magyar csapatjának hadnagya, Nagy[1] *György, mielőtt ráakadtunk volna a lázadókra, hozzámjövén* sich den Weg auf den Feind zu weisen anerboten, unterwegs von mir abgeschweift, voran und dem Némethi Balás zugezogen und alles verkundschaftet; *kérem tehát üldözze s ha lehet, fogja el, hogy hűtlenségeért lakoljon.*

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1725. sz. a. leveléből.)

1714.

Putnoki tábor, 1604 november 23.

Basta Rudolf császárnak.

Az ellenfelet három napja üldözi. Lippay Balázs levele. Káthay Mihály Bocskayhoz pártolt. Hadi végzés, hogy Basta Kassa felé induljon.

Con la venuta di Oratio Borboni havrà V. M. Sacra[ma] inteso la rotta data alli nemici, e della presa di Némethi Balás, doppo la quale l'inimico s'è andato ogni giorno

---

[1] Irva hibásan így: Naidt.

rinforzando, particularmente con l'arrivo di Lippay Balás, che in quel tempo si trovava verso il Sepusio, e saranno, per quanto s'intende, circa 10 m. o 12 m. huomini a cavallo, e tra loro pochissima infanteria. Con tutto ciò non ardiscono aspettarmi, ma vanno fuggendomi innanzi due o tre leghe, immaginandosi forse, che io sia per seguirli con la sola cavalleria et in quel modo separatamente provar la lor fortuna. Ma io congietturando questo lor pensiero, vo camminando con tutto il corpo unito, il quale in modo alcuno non intendo di separare. Gli ho seguitati già per tre giorni continui con tutto il campo, et in questo punto arrivo al castello di Putnok, abbandonato da loro, et essi si ritrovano a Sajó San Petro, di modo che s'io voglio attendere a seguitar costoro, sarà un non finirla mai, e tra questo mezzo il tempo si potrìa guastare e darne non poco impedimento. E però penso esser meglio voltar verso Cassovia, poichè m'hanno ceduto l'entrata del paese et assecurarmi da quella parte, e di quìvi poi voltarmi dove farà di bisogno, già che Tokai è tuttavia in potestà della Maestà Vostra.

Subito doppo la rotta data a Némethi Balás, mandai lettere di perdono agli Aiducchi, i quali mostrorono desiderio d'accettar la gratia, del che accorgendosi Lippay Balás, mi pare che sinistramente habbia esposto il senso delle mie, scritte all'università degli Aiducchi, e così hoggi mi risponde fuori di proposito ; di modo che mi fa credere, che costui mosso da qualque interesse, habbia voluto mettere in desperatione detti Aiducchi, e questo credo io, che faccia, per volerci poi includere il Bochkai, se ben non ne so altro, perciò che in quel che toccava al detto Lippay di già gli havevo mandato il perdono et egli mostrato di accettarlo.

Intendo anco per cosa certa, che Michel Káthai habbia discacciato da Kálló il presidio Alemanno e dichiaratosi per il Bochkai, e si ritrova hora nel campo con gli Aiducchi.

In questo punto si metterà in consulta, quale de duoi partiti si deva eleggere : o di seguire il nemico, o di andar verso Cassovia. Et in somma non posso dire altro a V. Maestà, se non che io non perderò oncia di tempo, e spero

in Dio di ridurre questa provinzia all' obbedienza di V. Maestà, sì come era prima. Tra tanto trattengo tuttavia vivo detto Némethi Balás, per cavar da lui quel che si potrà, poichè promette di fare assai, conforme a che andrò governandomi, e dandone avviso a V. M. Sacra[ma], alla quale con più comodità darò risposta alle sue delli 13, 17 e 19. dell' instante; etc.[1]

Del campo a Puchtenock, li 23 di Novembre 1604.

Si è trattato dipoi in Consiglio quale de duoi partiti già detti si dovesse pigliare, cioè di andare a trovare il nemico o vero tirare a Cassovia; ma tutto il Consiglio ha giudicato esser meglio che si vada a Cassovia, la quale pigliata che sia, darà gran timore a tutta la provincia e farà perdere il credito a nemici, e subito si andarà a Kálló, quale non potrà far molta resistenza, e se il nemico vorrà impedirci de' nostri disegni, potremo sempre combattere, e non havendo essi piazza alcuna saranno forzati a separarsi. Et io ancora mi appiglio a questo parere, come più utile a V. Maestà.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Feldakten 1604. XI. 5.)

Megjegyzés. Basta 1708. sz. a. levelében ugyan azt írta Némethiről, hogy «éppen akasztatja», de egyelőre megkegyelmezett neki, mivel azt igérte, hogy életéért kézbeadja neki Szendrő várát, a hová Basta el is indult; de a mint Edelényhez értek, egy hídnál Némethi a vízbe ugrott, hogy kiszabaduljon fogságából, hanem a Mansfeld-ezred egy puskása utána vetette magát és kardjával fejét vette;[2] míg más forrás szerint Basta november 30-ika éjjelén ölette meg.[3]

1715.

Prága, 1604 november 23.

Rudolf császár Bastának.

Ex literis tuis 18. huius mensis datis [1] et ex relatu Horatii Borboni *nagy örömmel értesültünk sikereidről és*

---

[1] Egyik sem maradt meg, s még tartalmukat sem ismerjük.
[2] Spontoni id. m. 269—270. l. De hibásan írja Szendrőt így: fortezza di Sant' Andrea.
[3] Ortelius krónikájának 1613-iki kiadása 87. l.

[1] Nincs meg, de azonos lehetett 1708. sz. levelével.

laudamus prudentiam ac fortitudinem tuam... Ad reliqua literarum tuarum capita paulo post separatim respondebitur.[2]

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. No. 9. Exp.)

1716.

Prága, 1604 november 23.

Rudolf császár Bastának.

Wir haben aus deinem Schreiben... verstanden, *mit végeztél a hajdúkkal s rendeljük, hogy a lázadók ingó és ingatlan jószágait foglald le számunkra.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14426.)

1717.

Prága, 1604 november 23.

Rudolf császár Bastának.

Wir haben aus deinem Erindern mit Gnaden verstanden, *mint verted le a hajdúkat s rendeljük, hogy ha visszafoglalod Kassát, vedd védelmedbe az elhalt* Feldtzahlambtscontrollor, Georgen Petzen nachgelassene Wittib, ihre Kinder und Güter.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14426.)

1718.

Bécs, 1604 november 24.

Mátyás főherczeg Bastának.

Adjon véleményt arról, jó lenne-e az erdélyi kamarát Gyulafejérvárhoz közel felállítani s tanácsosaiúl erdélyieket is kinevezni.

An uns hat die Röm. Kais Mt. gnädigst gelangt, wie dass Sie erindert worden, dass zu besserer Beförderung

---

[2] Erre vonatkozik a következő két levél.

des Cammerwesens in Siebenbürgen rathsamb wäre, einen oder mehr ins Landt alldort angesessne, weil die Frembden nit stätig bei dem Dienst sein können, zu Cammer-Räthen alldort zu bestellen und zu verordnen, darzue Ihrer Mt. Balthasar Bornemisza, Gabriel Haller und Hans Rehner als taugliche Subiecta fürgeschlagen worden; darnach sintemalen die Stadt Clausenburg den hungrischen Gränitzen näherer, den siebenbürgischen aber zu weit entlegen, dardurch man nit aller Orten, wie es oft die Noth erfordert, rath schaffen könne, dass es besser wäre, die Cammer in umbillicum provinciae näher Weissenburg zu transferiren, damit sie so wohl den Zekeln, als andern Enden besser bei der Hand sein könnte: deroweg dann benebens höchsgedachte Kais. Mt. gnädiglich befohlen, dich hierüber mit deiner Meinung zu vernehmen, welches dann hiemit beschieht, und ist darauf in Ihr Mt. Namen unser gnädiger Befelch, du wollest uns hierüber mit Guetachten ehist berichten; etc.

Wien, den 24. Novembris. Anno 1604.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14426.)

1719.

Róma, 1604 november 27.

Aldobrandini Cinzio bíboros, államtitkár Bastának.

Készséggel támogatja azt a szándékát, hogy fiát papi pályára szánja s bővebb adatokat vár róla.

Non solo V. S. non deve restare di comandarmi, et di valersi di me, *de szabadon teheti mindenkor.*

Ho visto quanto ella mi scrive nel particolare di suo figliolo che vorebbe dedicare alla Chiesa, et ne ho tenuto proposito con Sua Santità, la quale ascoltò questa risolutione di V. S. con particolar benignità et mi disse, che desiderava sapere l'età del figliolo; etc.

Di Roma, li 27 di Novembre 1604.

(Hiv. másolat, római vatikáni Borghese-ltár, III. 33. köt.)

1720.

Szendrői tábor, 1604 november 29.

Basta Kassa város tanácsának.

Hűségre inti, rendelvén, hogy a lázadók jószágát foglalja le ő Felsége számára.

Quanta rebellio et insurrectio Haidonum nonnullorum, etiam regnicolarum a Sua M^{te} deficientium orta erat vobis quoque satis manifesta omnia et bene cognita esse non dubitamus. Itaque cum iam tum primis exercitus, tum etiam hesternus cum omnibus auxiliis et copiis Turcarum ac aliorum etiam Bochkaianas partes tuen[das] Dei auxilio a nobis profligatus sit, ac cum ab initio semper animi nostri erga vos sinceritatem et benevolentiam experti sitis, nunc quoque has ad vos exarandas duximus, hortantes, ut de salute et commodo vestro mature prospiciatis ac consultatis, nobisque ex fratribus vestris cum plenaria instructione quid facturum estis obviam mittatis, ac in pristina fidelitate Suae M^{tis} perseveretis. Quod si hoc feceritis, non detrimento, verum commodo vestro fu[eri]t. Quod autem ad res Germanorum sive reliquorum fidelium Suae M^{tis}, si quae superessent, attinet, eas intactas ac illaesas, ut reserventur volumus. Rebellium vero seu infidelium, qui a Sua M^{te} defi[ce]runt, res universas et si ipsimet in civitate praesentes essent, a vobis arestentur et ad ulteriorem dispositionem nostram detineantur cupimus. Et bene valeant.

Datum ex castris ad Zendreo positis, die 29. Novembris. Anno 1604.

Hátán egykoru írással: Kerékgyártó Mátyás felesége, Turterebesi Zsuzsánna elszökött. Föl kel találni, kézhez adni marhájával együtt. Megyen el Gyarmati Menyhárt és Kovács Máté. Sub sigillo civitatis. M.

Korizmán Sándor nemes embernek írni, Váli Borbély Istvánné leánya Suska nála; meg ne tartsa; maga megyen biró pecséti alatt.

Külczime: Iudici primario, caeterisque iuratis civibus ac universis inhabitatoribus civitatis Cassoviensis etc.

Alatta: Anno die 29. Novembris hora 1 postmeridiana.

Ujabb rájegyzés: Georgii Basta de bonis rebellium pro parte Maiestatis Sacratissimae arestandis. Anno 1604.

(Eredeti, Kassa város levéltára, 5098. sz.)

1721.

Szendrői tábor, 1604 november 29.

Basta Mátyás főherczegnek.

Sietve értesítem, hogy avendo dato una rotta al Bochkai, insieme col Bechtes bassà e Tartari, *látván,* ch' il nimico haveva abbandonato il presidio di Sendreo, vi pose dentro 300 fanti et una compagnia di cavalli *s most indulok tovább Kassa visszavivására.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1729. sz. a. leveléből.)

1722.

Szendrői tábor, 1604 november 29.

Basta San Clemente prágai spanyol követnek.

Tisztelettel jelentem, hogy tegnap reggel arattam második győzelmemet contra los rebelles a Bessenyő, *miután* en el partirme la mañana de los 26 del village de Edelinio *harmadnap a hídnál még egyszer levertük a török-tatár haddal egyesült felkelőket.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1741. sz. a. leveléből.)

1723.

Szendrői tábor, 1604 november 30.

Basta Miksa főherczegnek.

Jelentem, hogy Esztergom alól indulva dopo 17 giorni di cammino *találkoztam az ellenséggel Osgyánnál, hol megvertem s folyton követvén, 28-ikán reggel újabb fényes győzelmet arattam fölötte.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1778. sz. a. leveléből.)

1724.

Bécs, 1604 deczember 1.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir erindern uns zwar gnädigst, *mit igértünk a 20 ezer frt küldésekor, de mivel nem lehetett, csak most küldhetünk ismét 80 ezer forintot katonáid zsoldjára.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13638.)

1725.

Bécs, 1604 deczember 2.

Mátyás főherczeg Bastának.

Aus deinem Schreiben vom 18 . . . und 23. Tag jüngst verloffenen Monats[1] *megértettük, a mit írtál és szándékaidat helyeseljük. A mit Kollonitsch kapitánynak múlt hó 22-én* wegen seiner hungarischen Compagnie Leutnant Nagy Georg *írtál, szintén megkaptuk*[2] *és ellene szigorúan járunk el.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1604. Dec. No. 8.)

1726.

Bécs, 1604 deczember 2.

Mátyás főherczeg Bastának.

Graf Basta werden die 13 teutsche Knecht, so von Toggay under der oberhungerischen Rebellion auf Sendreō und folgundts hieher komben, zugeschickt, dieselben wieder nach Toggay zu verschaffen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 458. No. 4.)

1727.

Bécs, 1604 deczember 3.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta wirdt der hungerischen Cammer zu Pressburg Beschwehrung wider der Wallonen grossen Mutwillen und Gewalttäthigkeit gegen Ihrer Mt. Güeter und Underthanen eingeschlossen, soll solches bei ihnen ernstlich abstellen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 458. No. 11.)

---

[1] Ld. kivonatosan 1709. és 1714. sz. a.
[2] Kivonatát ld. 1713. sz. a.

1728.

Kassa alatti tábor, 1604 deczember 3. éjjelén.

Basta Kassa város tanácsának.

Ideérve ő Felsége hadaival, felszólítlak, adjátok meg a várost, mire a lázadóknak teljes bocsánatot biztosítok és falaitokat is kimélni fogom.

(Elveszett v. lappang; Basta 1729. sz. leveléből.)

1729.

Kassa alatti tábor, 1604 deczember 4.

Basta Mátyás főherczegnek.

Az este ideérve, készül a város ostromára, de nincs elég serege, ágyuja és lőszere. Küldjenek hát, ha azt akarják, hogy a fölkelést még e télen leverje. Bocskayval tart a nemesség és a nép; de a kassaiak is védik magukat és Basta kegyelmi levelére nem is feleltek.

Con una mia de' 29 del passato [1] diedi avviso a V. A. Ser[ma] della rotta data al Bochkai, insieme col Bechtes bassà e Tartari, doppo la quale havendo trovato ch'il nimico haveva abbandonato il presidio di Sendreo vi pose dentro 300 fanti et una compagnia di cavalli, et oltre alle vettovaglie che vi son trovate dentro diedi ordine ancora che vi si mettessero altre del contorno, dove n'era gran copia, sì come credo haveranno eseguito; et dal suddetto Sendreo venni per la dritta alla volta di Cassovia, dove arrivai hieri sera, et in somma trovai che erano entrati dentro da 600 Aiduchi, col qual numero hanno superato gl'habitatori della città; et non ostante ch'io habbia mandato loro questa notte lettere di perdono assai ample,[2] non hanno però sin hora voluto rimuoversi dalla loro ostinatione, ma continuano tuttavia a difendersi con ogni lor potere. Il Bochkai si ritrova verso Ghins [3] et per aiuto li sono arrivati Valentino Homonnai et il Magochi,[4]

---

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.
[2] Közöltük 1720. sz. a. szövegében.
[3] Göncz, Abauj vm. [4] Mágócsi Ferencz.

che forse come giovani si son lasciati indurre dagl'altri, che non hanno voluto dichiararsi, ma stanno aspettare l'evento delle cose ; et pare ch'esso Bochkai habbia fondata ogni sua speranza sopra gl'aiuti de' Turchi, se ben credo per me, che non debba haverne alcuno. Et se io havessi artiglieria grossa potrei promettermi espugnar questa città in pochi giorni ; ma il peggio che sia è, ch'io non so dove pigliarne ; tuttavia non si lascierà di tentar l'impresa per qualsivoglia via, se pur il tempo non si mutasse, sendone stato sin hora molto favorevole.

Ho mandato questa notte 2 m. cavalli a Eperies per intender, qual sia l'animo di quella città, dalla quale se sarà fedele, potremo ricever molto comodità et spero haver nuova al più tardi verso la mezzanotte, conforme a che si anderanno regolando le cose ; tuttavia non sarìa se non bene, che l'Altezza Vra scrivesse a Sua Maestà acciò facesse ogni opera per incamminare a questa volta 3 o 4 m. fanti Alemanni, con quattro mezzi cannoni, poichè non sappiamo dove trovar artiglieria grossa, acciò potessimo anco questo verno finir questa guerra, giachè tutta la nobiltà et il popolo sono adherenti al Bochkai ; non so che frutto sarà per partorire. La fanteria nostra è molto diminuita et però, come che ho detto, se Sua Maestà desidera finir la guerra questo verno, conviene in ogni modo mandarmi gli aiuti suddetti, accompagnati con palle et polvere, perchè sopravenendo i cattivi tempi, non posso far altro che mettermi in qualche cantone di questo regno et rinfrescar la gente. Scrivo questa con molta fretta, poichè mi trovo occupato nell'assedio di questa città ;[5] ma con la prima comodità scriverò poi più amplamente.

Intanto supplico Vra Altezza a dar quest' avviso a Sua Maestà, poichè io per mancamento di tempo non posso farlo, et come ho detto, a non perder tempo a mandarmi gl'aiuti suddetti di gente, artiglieria et monitione.

Dal Campo Cesareo sotto Cassovia, alli 4 Dicembre 1604.

(Egykorú másolat, római vatikáni Borghese-ltár, III. 92. bc. köt.)

[5] Ostromát Basta meg is kisérelte s a kassaiak viszonozták is lövéseit, de félbe kellett hagynia, mert a halálra éhezett német gyalogság nem akart a falak közelébe menni ; Spontoni id. m. 277. l.

1730.

Eperjes, 1604 deczember 9.

Basta védőlevele Lőcse, Bártfa, Eperjes és Kis-Szeben szabad királyi városok részére.

Demnach vor etlich wenig Wochen neben dem ganzen obern Kreis Ungern, die armen fünf künigelichen freie Städt dieser Ort in äusserister unvermeidenlicher Noth, leider Gott Erbarms gerathen, also und dermassen, dass soliche wider aller Menschen Sinn und Gedanken, plötzlich als mit einer Wasserfluet, von denen widerwärtigen überschwemmet, sonderlich aber und zu vorderist die Haubtstadt Caschau, darzue sich dann Herr Feldtobrist [1] aus tragenden Ambt, da zuemahl billich hätte finden und nicht weichen, viel weniger vor der Stadt Eperjes fürüber schleichen, einbekommen, und aber aus sonderlicher Schickung Gottes des Allmächtigen diesen allen Übeln zeitlich bevor zukummen, der Hoch- und Wohlgeborne Garf, Herr Georg Basta mit der Röm. Kais. Maiestät christlichen Kriegsvolk herein ins Landt gelangt, des gänzlich [2] Fürhabens und Meinung diese fünf freie Städt mit göttlicher Hülf neben dem ganzen Landt in vorigen und zwar besseren Zuestandt zu bringen, auch nunmehr Ihr Gnaden, Herr Georg Basta durch die hochgeborne, edle, gestrenge Herren: Georg Friedrich Grafen von Hollach,[3] Herrn Hans Kristoffen Freiherrn von Puechheim [4] und Herrn Melchior Rottwitz, den fünf freien Städten Ihr. Kais. Mt. Gnad in allen gueten anbieten und vermelden lassen, neben christlicher wohlmeinender Erinnerung von der gewöhnlichen Treu und Beständigkeit gegen Ihr Kais. Maiestät, als unseren allergnädigisten Herrn nicht abzusetzen, sondern vielmehr, wie bis anhero, also auch künftig bei deroselben in allem Gehorsamb zu verbleiben, als thuen gegen Ihr Mt, unsern allergnädigisten Herrn, sowohl gegen höchstgedach-

---

[1] Belgioioso generális. [2] Másolati példányában: göttlichen.
[3] Másik példányában így: Grafen von Hohenlohe.
[4] Irva így is: Buchaim.

ten Herrn Grafen Georgen Basta, wie die vier freien Städte, als Leutsch, Bartfeldt, Eperjes und Szeben, uns solicher angebotenen kaiserlichen und ganz väterlichen Gnad[5] zum alleruntertbänigisten, gehorsambist bedanken.

Und weilen vorgedachte, hochgeborene edl gestrenge Herren, Herren als Abgesandten im Namen Ihrer Gnaden, Herrn Basta an die Stadt Eperjes, darbei sich der andern jetzt gedachten Städt *Amissaten* auch gefunden abgesandt worden, der Meinung, von Ihnen zu vernemben, wessen sie gegen Ihr Mt. gesinnet, neben gänzlicher Vertröstung und Zuesag, dass solicher Ihrer Standthaftigkeit, Gehorsamb und gewöhnlich Treu sie hinfüro erspriesslich geniessen und sich darbei herzlichen werden zu erfreien haben, als haben sich die Städt Eperjes, sambt denen andern freien Städten dahin entschlossen, dass sie, wie bis anhero, also auch künftig bei Ihr Kais. Mt. standthaftig verbleiben und neben deroselben Leib, Guet und Bluet zuesetzen wöllen, mit angehängter undterthänigister Bitt, Ihr Kais. und Kön. Mt. geruehen dieselben, sambt und sonderlich bei den nachfolgenden Puncten allergnädigist zu erhalten.

Erstlich. Damit uns hinfüro und zue ewigen Zeiten das *Liberum exercitium religionis nostrae* und die freie Uebung Augspurgerischer *Confession,* so Anno Eintausend fünfhundert und dreissig dem hochlöblichsten Kaiser *Carolo Quinto* zu Augspurg im Reichstag eingereicht worden, möchte von Ihr Kais. Mt. sowohl Ihren *Successoren* künftig unverhinderlich zuegelassen werden.

Zum Andern. Auf dass Ihr Gnaden, Herr Basta nicht allein für seine eigene Person uns hierüber schriftlich *assecurire,* sondern auch bei Ihr Kais. Mt. derogleichen zu wegen bringen, damit wir eine Versicherung ob solichen freien *exercitio religionis nostrae*[6] *authentice* und *patenter* eine Versicherung eheist haben und bekummen mügen.

Zum Dritten. Damit Ihr Kais. Mt. uns und unsern Nachkhommen in unsern uralten *Privilegien,* Freiheiten

[5] Másik példányában még ez is: und Officien.
[6] E mondat kiegészítő mellékmondata más tentával írva.

und deroselben Articln, Puncten und Clausen neben denen wohlhergebrachten üblichen Gewohnheiten aller gnädigist erhalten, auch dieselbigen wegen unserer vorigen und jetzigen Treu, Gehorsamb und Beständigkeit, so viel müglich vermehren wollen.

Zum Vierten. Auf dass Ihr Kais. Mt. den Städten und Ihren Einwohnern das jetzige genötigiste und gezwungene Übertreffen, darmit sie sich gegen Ihr Mt. hochvergriffen, indem sie von denen widerwärtigen, da sie sich keiner Hülfe in so grosser Eil zu getrösten und wider so grosser Macht viel zu schwach befunden, übermahnet, sich ein Zeitlang übergeben müessen, hinfüro allergnädigist nachsehen und zu ewig Zeiten weder sie, noch ihre Nachkommen entgelten wollen lassen.

Zum Fünften. Weilen auch vielen ehrlichen Leuten dieses und anderen Ländern von denen Widerwärtigen [7] gewalttätigerweis in diesen Städten viel Sachen von Geld und Geldeswert genommen, als wollten Ihr Kais. und Kön. Mt. soliche Städt und ihre Inwohner in- und ausserhalb des Landts hierumb nit *molestiern* lassen.

Zum Sechsten. Weilen wir dann den Feindt nicht allein im Landt, sondern auch allbereit täglich für unsern Mauern und Städten künftig haben werden, als wollten Ihr Kais. Mt. diesen Städten ganzen Landt und das Künigreich in Hungern zum Besten durch Ihr Kriegsvolk in Ihren vaterlichen Schutz allergnädigist nemben und nit Not leiden lassen.

Zum Siebenten. Weilen auch sonsten diese arme Städt durch das langwierige Kriegswesen allenthalben entschöpft und in die äusseriste Armuet geraten, Ihr Kais. Mt. wollen ihrer mit Einlosierung des Kriegsvolks allergnädigist verschonen, da sie sich hergegen aller Beförderung der *Victualien,* umb eine billiche Bezahlung, so viel ihnen müglich undterthänigist erbieten.

Zum Achten und schliesslichen *Supplicando* unterthänigist begehrend, Ihr Gnaden, Herr Basta wölle die armen bedrängten Caschauer und Spanschaften, so ebener-

[7] Másik példányában: Heiduggen.

massen übereilet, auf ihr diemitigs Zuefallen väterlich bedenken und zu Gnaden auf- und annemben.

Und haben also gegen Ihr Gnaden, Herrn Georgen Basta die obgedachten vier küniglichen freien Städt sich auf Ihr gnädiges Begehren undterthänigister gehorsambist *resolvirn* wollen, solliche undterthänigister Diemuet bittendte Ihr Gnaden wollen soliche unsere Antwort gnädigerlichen vermerken.[8]

Wir Georg Basta Grafe zu Hust und Marmaros, Röm. Kais. und Kön. Maiestät Rath und Gubernator in Siebenbürgen, und General Leutenambt in Hungern. Thuen Kundt offentlich vor jedermennigelich, dass demnach die vier Städt Obern Kreis Hungern, nämblich Leutsch, Bartfeldt, Eperjes und Szeben, von denen rebellischen in verschiener Zeit übereilet und denselben aus hochdringender Notturft etlichermassen beigepflichtet, und aber anjetzo die Kaiserliche Gnade, so ihnen von uns angetragen worden, undterthänigist und gehorsambist angenommen, auch uns schriftlichen *assecurirt* bei ihren Eidts-Pflichten, versprachen ferner von der Röm. Kais. und Kön. Maiestät, als Ihr allergnädigister Kaiser, König und natürlichen Erbherrn nicht abzuweichen, sondern beständigelich durch Gottes Gnaden bei deroselben in Glück und Unglück zu halten, als haben sie uns diemietigist bittendt angelangt, dass wir vorgeschriebene Articulen und Puncten, nit allein für uns *acceptirn* und bestätigen, sondern auch mit allen Fleiss dahin bemüehen wöllen damit diese Puncten und Articlen eheist von höchsternennter Ihrer Kais. und Kön. Maiestät *speciali privilegio acceptirt*, *ratificirt* und *confirmirt* werden möchten.

Derohalben wir dann soliche vorgeschriebene Articl und Puncten aus Kaiserlicher Kraft und Vollmacht nit allein für uns *acceptirt* und *ratificirt* haben, sondern erbieten uns auch über soliche zu halten, versprechen auch hiemit gewiss- und eigentlich, dass höchsternennter Ihr Kais.

---

[8] Másolati példányában folytatólag: und unser gnädiger Herr und Schutzherr, wie bis anhero, auch hinfort sein und verbleiben. (Meg van idáig egykorú keletnélküli másolatban a M. N. Múzeumi levéltár törzsanyagában is.)

und Kön. Maiestät dieselben allergnädigist *acceptirn, ratificirn* und *speciali privilegio confirmiren* werden, jeder Stadt in Sonderheit. Zu mehrerer Sicherheit haben wir unser Petschaft hierauf drucken lassen und uns mit eigner Handt undterschrieben.

Geschehen und gegeben in Eperies, den neunden Tag Decembris. Anno Eintausend sechshundert und vier Jahr.

G. Basta mpr.

Kivül: Litterae assecuratoriae Generosi Bastae super confirmatione libertatum pro civitatibus Cassovia, Bártfa, Eperjes, Cibinum. Anno 1604 emanatae.

(Eredeti, Bastának piros, fehér, sárga és fekete színű selyemzsinórra nyomott pecsétjével és aláírásával megerősítve, Bártfa város levéltárában.)

Megjegyzés. Ez egyezséglevél egykorú másolata megvan a bécsi hadügyi levéltár HKR 1604. Dec. 21. Expedit jelzése alatt, rövid latin kivonata pedig egykorú másolatban a római vatikáni Borghese-levéltár I. 966. kötete 91—92. l.

1731.

Eperjes, 1604 deczember 9.

Basta kapi Kapy János és atyjafiai[1] részére.

Siessenek táborába a hajdúk ellen, a haza felszabadítására.

Postquam insignis illa petulantia, invasio et depraedatio inclyti huius regni Hungariae per perfidos istos Haidones *miatt ő Felsége a haza megmentésére küldvén, szerencsésen ideértünk, intjük, hogy minél nagyobb erővel* personaliter ad castra nostra sub Caesareae Regiaeque M^{tis} vexillum quamprimum veniant, *hogy egyesült erővel ellentállhassunk a hajdúknak és küzdhessünk a haza felszabadításáért, szentül igérvén ő Felsége nevében, hogy* non solum in suis antiquis libertatibus et privilegiis conservabimus, sed et unicuique liberum religionis suae usum et exercitium permittimus.

(Erdélyi Történelmi Adatok 1858-iki III. k. 323—324. l.)

Megjegyzés. Eperjes város polgáraihoz intézett szószerinti példányának másolata a M. Nemz. Múzeum kézirattára 2359. Fol. Lat. kötete 1. lapján.

---

[1] Ezek Kapy Zsigmond, László, András, Miklós és Sandrin.

1732.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 9.

Basta Mátyás főherczegnek.

Jelentem, hogy szerencsésen ideérve békés egyezséget kötöttem a négy szabad királyi város követeivel.

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1742. sz. a. válaszából.)

1733.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 9.

Basta Rudolf császárnak.

Felségeddel tudatom, hogy ámbár idáig baj nélkül eljutottam s a városokkal megbékéltem, nekem zur Bestärkung des oberhungarischen Kriegsheeres 2000 gute Musketiere . . . wie auch Geld und Tuch *küldjön sürgősen.*

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1742. sz. a. leveléből.)

1734.

Bécs, 1604 deczember 9.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle bei dem ihme undergebenen kaiserlichen Kriegsvolk guete Discretion halten, damit des Nicolai Dersfi Güeter und Underthanen möchten verschont werden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 459. No. 48.)

1735.

Bécs, 1604 deczember 11.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll berichten, wie es sich mit Aufgebung Sendreö verloffen, auch was mit denen herauskombenen Knechten fürzunehmen sein möchte.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 460. No. 49.)

1736.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 12.

Basta Lőcse város tanácsának.

Nachdeme wir in Erfahrung kumben, *hogy a lázadóknak ott a polgároknál letéve sok ingó jószáguk van, rendeljük, hogy azokat számunkra lefoglaljátok.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 27. sz.)

Megjegyzés. Hasonló Bártfa város tanácsához intézve.

1737.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 14.

Basta Lőcse város tanácsának.

Nachdeme bei dieser Ihrer Kais. Mt. vorstehunden Kriegs-Expedition an Zindstricken Mangel erscheint, *küldjetek sürgősen egy csomót.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 29. sz.)

Megjegyzés. Hasonló Bártfa város tanácsához intézve.

1738.

Eperjes, 1604 deczember 15.

Basta Thurzó György árvamegyei főispánnak.

Literas Ser^{mi} archiducis Mathiae *sajátjával együtt ma vevén, kérem juttassa a mellékelt* fasciculum literarum *szintén ő Fensége kezeihez.*

(Eredeti, Thurzó-akták, 71. csom. 4. sz. — O. l.)

1739.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 17.

Basta Mátyás főherczegnek.

Nem lévén elég erőm a támadásra, folytatom die angefangene gütige Tractation zur Stillung der oberhungarischen Rebellion.

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1756. sz. a. válaszából.)

1740.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 18.

Basta Lőcse város tanácsának.

Nachdem wir zu weiterm unserm Vorhaben aufbrechen und zu Recuperierung dieses Landts *tovább akarunk menni, küldjetek az ágyúkhoz sürgősen 30 lovat.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 24. sz.)

1741.

Eperjes, 1604 deczember 18.

Basta San Clemente prágai spanyol követnek.

Az osgyáni, bessenyői és edelényi csaták leírása.

Con mis ultimas de 29 del pasado [1] di parte a V. S. de la segunda vitoria que tuve contra los rebelles a Bessenyő el primer domingo del Adviento,[2] mas porque me he certificado que las cartas han ido a manos del Bochkai me ha parecido tornar a replicar lo que en aquellas decia y es como despues de la primera rota que di a Nemethi Balás al village de Osgian me resolvi de ir derecho con el exercito a Casovia, no queriendo perder mas tiempo en seguimiento del enemigo, que iba huyendo con su caballeria en el partirme la mañana de los 26 del village de Edelinio habiendo nosotros de pasar dos riachuelos sobre dos puentes y estando el enemigo a la cara, esperando ocasion de dar en la retraguardia de nuestro exercito, hice resolucion por asegurar las cosas de inviar el bagage y los carros adelante y quedarme atras con tres regimientos de infanteria y la mayor parte de la caballeria y desta suerte estuve en la batalla hasta medio dia que acabo de pasar el bagage los enemigos con los, quales se hallaba en persona Bechtes Baxa de Buda y el de Agria con hasta 3000 Turcos y Tartaros juntamente con el Bochkai y que la tarde antes habia llegado con hasta 5000 hombres de socorro, viendo que habia quedado desta parte del puente poca gente de-

[1] Nincs meg, kivonata 1722. sz. a. [2] November 28-ikán.

la mia cargaron con todo su exercito sobre el regimiento del Conde de Mansfeld, donde yo me hallaba en persona y fue tanto el valor del dicho Conde y regimiento, que pasamos la rivera sin desorden alguna. Murieron de los nuestros hasta 200 y de los enemigos mucho mayor numero.[3] Fuimos despues a alojar sobre ciertas montañuelas sitio aventajoso para nuestra infanteria y donde el dia siguiente de 27 nos vino a buscar el enemigo hecho superbio por la carga que nos dio el dia antes al pasar del puente, pensando que nuestra retirada fuese fuga, mas hallandonos prevenidos en la batalla no quiso venir a las manos y estuvo a la vista hasta la tarde y viendo yo que tenia intencion de tenerme opreso, para que no pudiese moverme, ni ir a buscar mantenimientos y considerando los peligros y daño, que desto podia seguir, me resolvi la mañana siguiente, que eran 28, de asaltar el campo del enemigo y habiendo puesto tacitamente el exercito en batalla, me encamine por una cierta valla que venia a dar al del enemigo, por la qual ayudado de una niebla espesa me llevo sobre el sin ser visto, ni sentido y al amanecer los acometi con tanta resolucion, que en un mismo tiempo ganamos tres piezas de artilleria y se separo su infanteria y caballeria y despues de dos horas de combatimiento por la misericordia de Dios la vitoria se señalo por nuestra, poniendose su caballeria en manifiesta huida, quedando muerta la mayor parte de la infanteria con muchos Turcos y Tartaros con ganancia de muchas banderas y de siete piezas de artilleria y de los nuestros no creo, que murieron mas de 40 y entre ellos el Conde de Salmes, capitan en el regimiento del coronel Flaus, despues de dicha vitoria por no tener yo artilleria gruesa y por haber los Ungaros, que residen en Casovia recibido un presidio superior a los Tudescos que alli residen no me parecio conveniente tentar aquella empresa sino por ser la soldadesca muerta de hambre y mal tratada venirme a Eperies, donde a 8 dias que me hallo habiendo alojado

[3] Az edelényi csatát részletesen leírja Spontoni, id. m. 270—276. l. Ortelius krónikájának 1613-iki kiadása 84—87. l. és Szamosközy István, munkái IV. k. 260—261. l.

esta gente en los villages convecinos para refrescarla del gran trabajo que ha pasado entretanto estoy esperando dinero conque i la llegada del Kolonich que no podra tardar dé 6 a 8 dias procurare de tentar alguna otra cosa en servicio de Su Magestad.

De Eperies, a 18 de Diciembre 1604.

(Eredeti, simancasi spanyol áll. főlevéltár, Secr. de Estado 708.)

1742.

Bécs, 1604 deczember 18.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir haben aus beiden deinen gehorsamen Schreiben vom 4. und 9. dieses Monats [1] *győzelmeid lényegét* vernommen, *a részleteket tartalmazó november 29-iki leveled* [2] *azonban nem jutott hozzánk; de kivánságod szerint elrendeltük Kollonitsch kapitánynak, hogy segítségedre siessen.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1604. Dec. 77. Reg.)

1743.

Bécs, 1604 deczember 18.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir vernehmen gnädigist, dass bereit etliche Städt in Oberhungern *ő Felsége hűségére tértek,* welches unzweiflich aus deiner Fürsichtigkeit und deiner hierundter gebrauchten Discretion und Fleiss herkombt *és rendeljük, hogy a mi gyanús leveleket találnál az illető városok kanczelláriáiban, sürgősen küldd fel hozzánk.*

(Fogalmazvány, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1744.

Prága, 1604 deczember 18.

Rudolf császár Bastának.

Abschrift kaiserlichen Schreiben an Herrn Basta und Volkhardten Widtmer betreff Einziehung der Rebellen in Oberhungern Güetern.

(Kivonat, bécsi Kpü. levéltár, Prot. Exp. 1604. fol. 1042.)

[1] Az elsőt 1729. sz. a. kivonatoltuk, a második ismeretlen.
[2] Ezt is csak fenti spanyol szövegében ismerjük.

1745.

Eperjes, 1604 deczember 19.

Basta a felsőmagyarországi rendeknek.

Literae assecuratoriae ad magnates et comitatus Superioris Hungariae datae per comitem Bastam.

Georgius Basta etc.

Quod cum Nos a Sacra[ma] Caesarea Regiaque Maiestate, domino nostro clementissimo, ingruentibus hisce seditiosis motibus, non ad depopulationem depraedationemque Dominationum Vestrarum,[1] aut aliquod derogamen Hungaricae nationis, verum futuro commodo ac utilitati volentes esse et succurrere afflictissimae huic patriae, cum plenaria authoritate et valido exercitu huc expediti sumus. Nam, quae et quanta rebellio seu insurrectio sub certo praetextu ac persuasionibus a Stephano Bochkay orta et inchoata est, praetextum ipsum ex actis eius Dominationibus Vestris constare non dubitamus, itaque ne animi nostri sinceritas et benevolentia eo clarius Dominationibus Vestris Magnificis eluceat, persuasum sibi habeant tam Dominationibus Vestris Magnificis, quam omnibus iis, qui timore perculsi vel vi adacti partes Bochkayanas secuti, ad gratiam Suae Maiestatis redire verentur, delicta hactenus patrata condonare ac sublevare volumus, eosdemque tam in bonis nobilibus quibusvis, quam iuribus possessionarum, religione, privilegiis, antiquarum eorum immunitatibus praetacta plenaria authoritate, a iam fata Sua Maiestate nobis attributa fide nostra mediante assecuramus, superindeque ad omnes clausulas a Sua Maiestate literas confirmatorias, primo quoque tempore et sine ullo defectu pro certo, promissa fide nostra mediante, sancte promittimus. Quapropter, ut Dominationum Vestrarum Magnificarum fidelitas nobis certius constet, cum easdem amantes proprie esse scimus, ad evitandum illud durum intollerabileque Turcicum iugum, quod huic pro-

---

[1] Hibásan irva így: Vestrae.

vinciae imponere student, se in castra Suae Maiestatis huc absque ulla procrastinatione quo potest maiori numero et apparatu conferant, easdem amice hortamur. In reliquum etc.

Eperies, 19. Decembris. Anno 1604.

(Egykorú másolat, bécsi hadi ltár, HKR. 1604. Dec. 121. Exp. és a római vatikáni Borghese-ltár I. 641. és II. 164. köteteiben.)

1746.

Eperjes, 1604 deczember 20.

Basta Lőcse város tanácsának.

Demnach allhie an der Futterei grosser Mangel erscheint, *kérünk, küldjetek sürgősen egy vagy több kocsi zabot.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 23. sz.)

1747.

Prága, 1604 deczember 21.

Rudolf császár Bastának.

Vitézségét dicsérve, segélyt igér, de inti, hogy a felkelést lehetőleg békés módon szüntesse meg.

Etsi nullas abs te literas hactenus accepimus, nisi unas quarto huius mensis die ad Ser^{mum} archiducem Mathiam, fratrem nostrum charissimum scriptas,[1] intelligimus tamen diversorum nunciis ac literis, quam indefessum te praebeas ac strenuum, ut motus istos ad pristinam tranquillitatem reducas, quos conflictus, quae certamina cum confluentibus illis hostium obstinatorum turbis sustineas. In quo cum felices hactenus expeditionis successus consecutus sis, confidimus divino concessu ad optatum omnia finem brevi redactum iri. Et quoniam exercitum nostrum laboribus illis et conflictibus valde extenuatum ac debilitatum audimus, ut supplementum unius regimenti brevi mittatur, curamus; interim vero benigne te monitum

[1] Ld. 1729. sz. a. szövegében.

volumus, omnia, ut tentes, num reliqui motus pacificis (quod malimus) componi modis possint. Qua in re prudentiam singularem ac sollicitudinem adhibebis. De caetero tibi gratiam nostram, quam mereris clementer offerimus. Datum Pragae, 21. Decembris 1604.

(Egykorú másolat, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. No. 9. Exp.)

1748.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 22.

Basta Lőcse város tanácsának.

Euer Schreiben, neben Überschickung der begehrten Anzahl Ross *véve, készségteket köszönjük.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 22. sz.)

1749.

Eperjes, 1604 deczember 22.

Basta Lőcse város tanácsának.

Praesentium exhibitorem, generosum dominum Ciriacum Feigel, Suae M^{tis} Caesareae annonarium *bizonyos ügyben hozzátok küldvén, intünk, adjatok szavainak hitelt.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 25. sz.)

1750.

Eperjes, 1604 deczember 22.

Basta védőlevele Berzeviczi András és testvérei részére.

Quoniam generosi Andreas, Nicolaus, Joannes senior et Joannes iunior, Georgius, Stephanus, Adamus et Henricus, ac orphani relictae Berzeviczei, qui ingruentibus hisce seditiosis motibus in fidelitate, qua Suae M^{ti} obstricti erant, uti quoque luculentissime comprobatum est, perseverarunt, *őket ingó és ingatlan vagyonukkal együtt* in Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} et nostram recepimus protectionem, tutelamque specialem, *igérvén, hogy javaikkal együtt megvédelmezzük.*

(Eredeti, Bereg vármegye levéltára, 293. sz.)

1751.

Eperjes, 1604 deczember 22.

Basta Drehorowski János Tamás przemisli kapitánynak.

Válasz. Vigyázzon a lengyel határra, mert a felkelő magyaroknak az a czélja, hogy Basta leveretésével Krakót foglalják el s onnan Sléziába és Csehországba törjenek.

Literas Ill^{mae} et Mag^{cae} Do. V^{rae}, quibus de rebus ad Strigonium feliciter gestis mihi congratulatur, simulque de novis istis motibus in hisce superioribus Hungariae partibus nuper a nefariis quibusdam hominibus excitatis condolet, a praesentium exhibitore accepi atque Ill^{mae} et Mag^{cae} Do. V^{rae} in me propensum studium perlibenter intellexi, de quo Do. V^{rae} Ill^{mae} et Mag^{cae} gratias ago maximas, atque illi me iterum ad quaevis officia et obsequia paratissimum offero. Prudenter vero Illma ac Mag^{ca} Dominatio V^{ra} veretur, ne turbae si incrementum sortiantur, ulterius serpant, in vicino etiam Poloniae regno periculosae et nocivae sint. Iam dudum enim tale, quid concepisse et inter se conclusisse, ex ipsiusmet Blasii Nemethii, qui inter factiosos illos non ultimus, et a nobis in primo conflictu captus et ultimo supplicio affectus fuit, confessione constat, nimirum habuisse illos in animo, ut me et exercitu Caesareo profligato in regnum Poloniae irruerent et Cracovia, metropoli regni, quam spe iam devoraverant, occupata et praesidio munita, tandem in Silesiam ac regnum Boemiae pergerent, ad quod se plures iam in ipsomet Poloniae regno fautores et asseclas, qui ad eum ingressum et adventum ipsis se se coniunxissent, habuisse affirmavit. Non itaque abs re erit Ill^{mam} ac Mag^{cam} Do. V^{ram} quam etiam me non suggerente pro tam primarii officii sui ratione, suaque prudentia id facturam non diffido, in eo intentam esse, ut confinia regni Poloniae militibus bene provideantur, ne ex insperato a scelesta illa colluvie, quae neque Deum, neque homines pensi habet, aliqua irruptio fiat. Ego quidem iam diu contra illos progressus, victoriam, quam mediante divino auxilio iam binis conflictibus ob-

tinui, prosequutus fuissem, nisi interim spes de concordia et bonis modis sine ulteriori utriusque partis sanguinis effusione turbas has componendi intervenisset et oblata fuisset, quam si etiam Ser^{mus} rex Poloniae (prout Illma et Mag^{ca} Dominatio V^{ra} prudenter consulit) mihique etiam non inconsultum videtur, auctoritate et interventu suo promovere dignaretur, faceret rem gratam et tanto rege non indignam. Ego interim ab istis partibus nihil intermittam, quod muneris mei erit; et haec Ill^{mae} ac Mag^{cae} Do. V^{rae} respondenda fuerant, cuius gratiae et benevolentiae me sedulo commendo.

Datum Eperies, 22. Decembris 1604.

Külczíme: Illmo ac Mag^{co} domino Joanni Thomae etc. Drehoroto, regni Poloniae referendario et generali Premisliensi capitaneo etc. Domino et vicino observandissimo.

(Egykorú más. római vatikáni Borghese-ltár, III. 90. c. köt. 57. l.)

Megjegyzés. E másolatot Claudio Rangone püspök, lengyelországi nuntius Varsóból, 1605 február ius 12-ikén irt levelével küldte Rómába, Aldobrandini Cinzio bíboros államtitkár kezéhez.

1752.

Bécs, 1604 deczember 22.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta wirdt des Verlusts des Gelts erindert, soll vom Obrist von Starhemberg die Verlaufenheit erkundigen und das Kriegsvolk in Gedult vermahnen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 461. No. 91.)

1753.

Makovicza, 1604 deczember 23.

Csáky István Bastának.

Utasításához képest eljárt a nemességnél, mely békeajánlatára majd felelni fog.

Vermüg Euer Gnaden mir angehändigten Instruction hab ich mich bei denen vom Adel, welche zu finden gwest angemeldt und Ihnen Ihrer Kais. Mt. Gnad angezeigt, auch das von Euer Gnaden in Handen habendes Schreiben, wo es sich hat thuen lassen, fürgezeigt. Darauf bin ich von

Ihnen beschieden. Sie wollten solches dem Adel hin und wider anzeigen und was sie einhellig schliessen werden, Euer Gnaden hernach berichten, Euer Gnaden bittend die wollen dessen alles, was sie Ihnen zugesagt, von Ihrer Kais. Mt. ein gefertigtes Schreiben mit ehisten erlangen und interim dem Kriegsvolk alles Ernsts auferlegen, dass sie sich von dem Plündern und Rauben enthalten und sie wollen auch Ihr Antwort an Euer Gnaden ehist befürdern. Ich hab sambt dem Herrn Rákóczy [1] den Homonnai Bálint und Mágóchi beschickt, und an unserm Fleiss, was Ihrer Mt. Dienst erfordert, nichts erwarten lassen, und was sie uns für Bescheidt geben werden, wollen wir Euer Gnaden bei Tag und Nacht erindern.

Makovicza, 23. Decembris. Anno 1604.

P. S. Interim wollen Euer Gnaden die Gelegenheit vergebens nit hinziehen lassen.

(Egykorú más., bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 13. Exp.)

1754.

Prága, 1604 deczember 23.

Rudolf császár Bastának.

Welchermassen anjetzo bei uns der Stephanus Petheö von Gerse *a hajdúk által nemrég elvett jószágai visszaadásáért könyörög, megértheted írásából és intünk, tégy ez ügyről nekünk bővebb jelentést.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14426.)

1755.

Eperjes, 1604 deczember 24.

Basta Mátyás főherczegnek.

A mellékletből megértheti Fenséged quanto mi scrisse il Chiaki [1] circa la negotiatione cominciata, remélve, *hogy a nemesség velünk fog tartani a nagy fölkelésben.*

(Elveszett v. lappang ; Basta 1760. sz. a. leveléből.)

---

[1] Rákóczy Zsigmond.

[1] Ld. 1753. sz. a. szövegben.

1756.

Bécs, 1604 deczember 24.

Mátyás főherczeg Bastának.

Obwohl durch ein Postscriptum vom 22. dieses Monats[1] wir dir auf deine jüngsten Schreiben vom 17. und 18. dieses[2] *már feleltünk, értesítlek, hogy mivel Belgioioso grófnak hivatala (saját levele szerint) e nehéz időkben terhére van,* dir von Ihrer Kais. Mt. und uns das oberhungarische Kriegs- und Landregiments-Commando, bis andere Verordnung von Ihrer Kais. Mt. erfolgt, gnädigst aufgetragen und verordnet worden. *Hadi intézkedések.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1604. Dec. 100. Reg.)

1757.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 25.

Basta Rudolf császárnak.

Vor diesem habe Euer Kais. Mt. ich den von Schneckenhausen[1] wegen etlicher Güeter in Siebenbürgen, *melyeket érdemeiért neki adtam,* umb Confirmation derselben auf ihne und seine Erbens Erben allergehorsambist recomandirt;[2] *de mivel adományom jóváhagyását még eddig el nem nyerte,* er sich auch dieses vergangene Jahr *hüségesen viselte magát, megújítom érdekében kérésemet.*

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1758.

Makovicza, 1604 deczember 27.

Rákóczy Zsigmond Bastának.

A császár iránti hűségében inti, vessen véget a háborúskodásnak, melynek leginkább a török örvend.

Proxime elapsis diebus per Mag^{cum} dominum Stephanum Chiaki, mandatum et nuncium Ill^{mae} Do. V^{rae}

---

[1] Ld. kötetünk 1752. sz. a.
[2] Egyik sincs meg, az első kivonata 1739. sz. a.

[1] Keresztneve: János.
[2] Először Basta még a mult esztendő végén ajánlta s azóta egyre várta birtokbaiktatását!

intellexi, quod hoc tempore multae viduae et orfani miserrime lugent. Ea, qua ab ineunte aetate mea promptitudine ac sinceri animi contestatione Suae M^{ti} Caesareae inservivi, Deus Optimus Maximus id sane largitus fuisset, ne haec tempora attingere et cernere potuissem, autores huius facti scio, Sacra^{mam} Caesaream M^{tem} non impune laturam, cum et ipsa terra caedem et sanguinis effusionem multorum milium hominum gravissime et innocenter caesorum lugeat deploretque. Iuxta fidelitatem meam Sacrae Caesareae M^{ti} debitam vel hoc valetudinario statu meo nihil in me praetermissum est, quod ipsum iam Ill^{mae} Do. V^{rae} innotuisse scio. Nunc quoque, ut ad Ill^{mam} Do. V^{ram} dominus Chiaky proficiscitur, Ill^{mam} Do. V^{ram} humillime obsecramus, dignetur ex suo sapienti consilio caedem et sanguinis effusionem in toto evitare, ne tertius, nempe naturalis hostis Turca (quod Deus avertat) super eo gaudeat, sed potius in conatu suo superbo divinitus supprimatur atque pudefiat. Nostra quidem opinione haec duo bella christianorum ex arbitrio Dominationis V^{rae} possunt sancte sedari sopirique ; super quo et Sancti Dei Angeli congaudere, ac nomen et aestimatio sua florere ac vigere incipient ; reliqua ab domino Stephano Chiaki, domino meo benevolentissimo intelliget. Deus altissimus animum ingeniumque Ill^{mae} Do. V^{rae} dirigat ; sub his eidem exigua mea servitia commendo Eandemque feliciter valere desidero.

Datum in Makovicza, 27. Decembris. Anno 1604.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1604. Dec. 121. Exp.)

1759.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 27.

Basta Bártfa város tanácsának.

Dieses hiebeiliegende Schreiben *juttassátok sürgősen* Joanni Dalmata *kezéhez és válaszát vissza hozzám.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1760.

Eperjes, 1604 deczember 28.

Basta Mátyás főherczegnek.

Válasz. A fagy miatt semmit sem kezdhet rendetlen seregével. A nemesség nem jelentkezik hódolásra, sőt a törökkel együtt előbbi helyén áll. Némethi Balázs halála előtti vallomása.

Il colonnello Starhemberg non è per ancora arrivato, onde perciò non mi son possuto informar bene della perdita del denaro, sìcome l'Altezza V^ra^ mi comanda, che io deva fare, per la sua de' 22 del corrente:[1] ma per quanto mi referiscono alcune persone degne di fede, che si trovorno in fatto, il danaro suddetto veniva molto mal guidato e con malissimo ordine, nè so a chi si possa attribuir la colpa. Ma poichè la cosa è fatta, conviene in ogni modo che l'Altezza V^ra^ solleciti, che quanto prima venga qualche somma di denari, senza i quali, (come altra volta ho scritto), sarà difficile a poter movere questo esercito; sìcome anco li 2 m. moschettieri altre volte scritti, già che quì si manca assai di moschetteria per la perdita che se n'è fatta alla difesa di Strigonia et in questo viaggio. È ben vero che ancora che havessimo i recapiti necessarii, sarìa impossibile a poter movere lo esercito per i freddi eccessivi, e per le molte nevi, che sono cascate; ma di ragione non potrà tardare ad allargarsi il tempo; e però sarà bene, che non si resti di far venir detti recapiti, come ho detto di sopra.

Crederò che a quest' hora l'Altezza V^ra^ per altra mia de 24 stante havrà visto,[2] quanto mi scrisse il Chiaki circa la negotiatione cominciata, dal quale per anchora non ho altra risposta, e secondo me vo credendo, che questa nobilità voglia stare ambigua, aspettando l'esito di queste cose; perchè questa è una rebellione tanto generale, che non è sino ad hora comparso nobile alcuno, fuora che alcuni pochi, quali per esser tanto sotto le nostre forze, non hanno possuto far di meno.

---

[1] Közöltük kivonatosan 1752. sz. a.

[2] Nincsen meg, kivonata 1755. sz. a.

L'inimico se ne sta tuttavia nel primo posto, cioè tra Cassovia e Tokai, dove pare che i Turchi si siano fermati seco, e ciò sarà, come io credo, perchè il denaro ultimamente preso dagli Aiducchi, gli havrà fatti restare.

La cavalleria, che era a carico di Rottwitz se ne è voluta finalmente andare, et io non la ho possuta ritenere; ma il duca di Tesna resterà, perchè così gli viene scritto di Slesia.

Ho usato ogni diligenza, nè mancarò di usarla in cercare, se fra costoro vi sono lettere di corrispondenza con qualche altra provincia: ma non credo, che ve ne sia alcuna, perchè prima che morisse Nemethi Balás, l'esaminai sopra di questo diligentemente; par bene che gli Ungari disegnassero in caso che havessero rotto l'esercito di Sua Maestà (come si credevano) di voler passare verso Cracovia e di là in Slesia. Altro però non potei cavar da esso Nemethi. Tuttavia non mancherò di usare ogni diligenza.

Nel particulare, che mi scrive l'Altezza V^ra^ per la sua delli 11 del corrente,[3] come seguisse la perdita di Sendreö, non ho per hora, essendo la gente sparsa qua e là, possuto chiarirmi di questo fatto: ma con la prima comodità vedrò di informarmi del tutto e ne manderò relatione all' Altezza V. Ser^ma^ etc.

D' Eperies, li 28 Decembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Dec. No. 121.)

1761.

Bécs, 1604 deczember 29.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta würdet bei Horatio Borboni Widerantwort zugeschickt; item betreff Erinderung, dass mit ehisten ein Lehen auf das Kriegsvolk von Prag hineinverordnet werde.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 212. k. 462. No. 106.)

---

[3] Ld. kivonatosan kötetünk 1735. sz. a.

1762.

Eperjes, 1604 deczember 30.

Basta Rudolf császárnak.

Csáky sikeres munkálkodása. Öt vármegye meghódolt. A nemesség fegyverszünetet kiván, de Basta nem bizik benne. Az ellenfél mult éjjeli támadása.

Al serrar del plico è arrivato il Chiaki, quale mi assecura d'havere operato in modo, che cinque comitati si sono ridotti all' obbedienza di V^{ra} Maestà, se ben si scusano di non havere in alcun modo assentito alla sollevatione del Bochkai, se non tanto, quanto ha apportato il repentino assalto degli Aiducchi; e come che essi nobili non havevano alcun refuggio, alcuni [però] per timore sono stati constretti ad andare nello esercito del Bochkai, et altri a stare irresoluti; con tutto ciò non si vergognano di chiedere alla Maestà V^{ra} le capitulationi quì incluse,[1] le quali, per quel poco che io posso comprendere, sarei di parere che V^{ra} Maestà comandasse, che fussero confermate, *perchè da questo esercito poco si può sperare di buono,*[2] *atteso che alcuni per causa della religione, et altri per il proprio comodo vorriano abandonare la impresa et tornarsene alle case loro, et in particolare la cavalleria, che più insta di volersene andare, e questa mattina a punto ho parlato con i colonnelli e dimostrato loro il grave danno, che la Maestà V^{ra} riceverebbe, caso che i lor soldati se ne andassero, come han detto di voler fare, e la vergogna che essi receverebbeno da questa lor partita,*[3] tanto più stando le cose nel termine che stanno; e però non sarìa se non bene, che la Maestà V^{ra} quanto prima scrivesse a i colonnelli le lettere, che ultimamente le supplicai.

Quanto poi alla trattatione suddetta pare, che la nobiltà, come mediatrice tra il Bochkai e me, volesse che

---

[1] Ld. következő számunkban.

[2] Ennek okát a Mátyás főherczeghez intézett példányban rövidebben így adja: sì per esser i soldati nudi e scalzi, sì per altre cagioni.

[3] A *dült* betüvel szedett szavak titkos jelekkel írottak.

si facesse una triegua per qualche giorno, e si assegnasseno i limiti, mentre esso Bochkai mandasse alla Maestà Vra un certo Szinai Georg, alla qual cosa io sarò forzato di condescendere con quei maggior vantaggi, che potrò, sapendo l'intention della Maestà Vra essere, che si tentino tutti i modi prima che venisse all' arme, e così domattina esso Chiaki partirà verso il Bochkai per vedere di concluder questa triegua. E perchè si ha sempre da dubitare, che sotto questa trattatione non vi sia qualche inganno, potrà la Maestà Vra sollecitare, che mi si mandino i 2 m. moschettieri altre volte ricercati, come grandemente necessarii per le cause di già scritte, insieme con gli altri recapiti, acciò non volendo costoro accettare la clemenza di Vra Maestà, se li possa proceder contro con le armi et dar loro il meritato castigo. *Tra tanto io pretendo che con questa triegua il Bochkai se ne passi dall' altra parte del Tibisco, che levi lo assedio da Sendreõ e che io possa mandare a vedere in che stato si ritrovano le fortezze di Tokai e di Sakmar o altre di questo qualche altra cosa, che io stesso non saprei per hora nominare ; ma in questo mentre assecurando le mie cose mi andrò accomodarlo, come meglio potrò.*[4]

In quello [poi] che tocca a i nobili, io veggo benissimo consistere il tutto in separare una volta la nobiltà dal Bochkai, e però ho dato ordine al Chiaki, procuri di farmi haver lettere di fede dalla nobiltà di questi cinque comitati, cioè di *Sáros, Zemlyn, Ung, Ujvar* e *Sepusiense,*[5] chè quando il Bochkai non volesse condescendere a qualche accordo, essi subito si habbino a dichiarare per suoi nemici.

Pare anco che il Magochi e Valentino Homonnai desiderino haver dalla Maestà Vra lettere di gratia, e non sarà se non bene, che ella comandi, che mi siano man-

---

[4] Ezeket a titkos terveit Basta elővigyázatból nem merte Mátyás főherczeggel közölni, a mit így okolt meg : In tanto ricordo a Vra Altezza che si degni mandarmi la cifra domandatale nell' ultima mia, acciò ch' io possa alle volte, quando se ne porge l' occasione scrivere a Vra Altezza qualche segreto, convenendomi per non haver cifra andar più ristretto, che io non vorrei.

[5] Ezek a vármegye-nevek is titkos jelekkel írvák.

date con ogni diligenza ; sì come [gli ho scritto, e] anco sarà molto a proposito che la Maestà Vra ordini ciò che ha da fare il conte Belgioioso, poichè nel terzo articolo, che la nobiltà ha esposto, pare che tacitamente inferisca di volere altro governatore, il che si rimette alla prudenza della Maestà Vostra.

L'inimico questa notte due hore avanti giorno è venuto ad assaltare duoi villaggi, in uno de quali era alloggiato il reggimento Italiano, e nell' altro Carlo Coloniz. I nostri si son difesi et hanno ammazzato alcuni de nemici, e di loro possono esser restati morti da 200 in circa,[6] tra i quali sono il capitano Sassatello, Italiano con due alfieri ; il capitano Martino Alemanno nel reggimento del Hofkirchen col suo alfiere, et il capitano Pettingen non si ritrova, il che fa credere, che i nemici lo habbino condotto con esso loro. Altro male non si è ricevuto di questo, che anco si sarìa sfuggito, se li cattivi tempi e li freddi eccessivi comportassero, che li soldati potessero tenersi allo scoperto, senza grave lor danno.

Vedrà la Maestà Vra inclusa la copia di una lettera, che mi scrive il Ragozzi,[7] che è la prima che ho havuta da lui, da poichè io sono in queste parti ; etc.

Da Eperies, li 30 di Decembre 1604.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, HKR. Exp. 1604. Dec. 121. Mátyás főherczeghez intézett példánya Feldakten, 1604. XII. 7.)

1763.

[Eperjes, 1604 deczember 30.]

A felsőmagyarországi rendek Bastához.

Hódolatukat ajánlva, eszközöljön ki nekik Rudolf császártól kegyelmet felsorolt hét föltételük biztosításával.

Illustrissimus dominus Georgius Basta etc. benevole curare non gravabitur, quatenus ad inclyta Hungaricae nationis petita, a Sua Mte Caesarea quamprimum suffi-

[6] Másik eredeti példányában csak 100.

[7] Közöltük 1758. sz. a.

cientes literas confirmationales pro fidelibus regnicolis Hungariae obtineat assignetque.

I. Ut nimirum Sua Maiestas et M^tis Suae successores, fideles suos regnicolas in ipsorum hactenus conservata fide et religione; sicut et Suae M^tis avus, genitor ac praedecessores, felicissimae memoriae, benigne praestiterunt, posthac etiam conservare dignentur, nec quovismodo, aut tempore in eadem semel recepta professione turbentur.

II. Omnes nostras antiquas libertates et immunitates, sancte et illibate conservabit, neque in nostris, ab antiquis Hungariae regibus sacratissimis datis et confirmatis legibus sive statutis, iuridicisque processibus quicquam innovabit, extraordinarias etiam illas (ut in negotio arcium Regécz, Makovicza et aliis factum) citationes, poenitus abolebit, ac ne similes deinceps citationes subsequantur, benigne seduloque cavebit, sed omnia et singula, tam Sua Maiestas, quam Suae M^tis successores in priori laudabili statu conservabunt.

III. Ita etiam Sua Maiestas et successores ordinent, mittantque semper talem superiorum quoque Hungariae partium generalem capitaneum Hungarum, qui pro more Cassoviae residere, omnes milites insolentias compescere ac fideles regnicolas in pace ac quiete conservare valeat, si quidem a militibus Suae Maiestatis, praesertim Moldaviensibus, sive Szepsiensibus, Cassoviensibus, Senderoviensibus, Tokaiensibus et Vallonibus (quos signanter Vallones, ut deinceps Sua Maiestas inter regnicolas suos vivere non sinat, humillime supplicant) multas hactenus pressuras hoc regnum substinuit, ingentiaque damna accepit. Qui vero in bonis regnicolarum desaevire, praedari, intraque suos limites contra benignum Suae M^tis mandatum sese continere non desisterent, liceat eosdem tamquam praedatores et damnificatores a regnicolarum bonis arcere et ex eis eiicere, qui videlicet supra omnes alios Suae M^tis milites calamitates hisce partibus longe maiores inflexere.

IV. Camerae M^tis Suae coërceantur, quarum officiales proprio magis lucro inhiantes et sublimen M^tis Suae reputationem, et regni etiam libertates infringere, laedereque

consueverunt, dum fidelium regnicolarum bona, medio extraneorum militum, praesertim Vallonum de facto occupare sunt soliti, summamque sibi vendicare authoritatem, similes violentias et iniurias exercentes.

V. Prout antiqua et approbata regni Hungariae statuta testantur, absque legitimi Hungariae regis benigno praescitu et voluntate, nullo unquam tempore licet quicquam regnicolis ipsis agere et concludere, sic legitimi etiam reges ad idem praestandum viceversa obligantur ; verum in dietis potissimum longe contraria evenerunt, semel enim unanimi statuum et ordinum voto deliberata et conclusa, postmodum immutata, invalidata, sive innovata extitere, quod de ultimo etiam anno praesenti 1604 absque regnicolarum consensu postmodum sancito et annexo articulo intellegendum, ubi annexa etiam illa clausula : *Ex proprio nempe, Maiestatis Suae motu hoc fieri*, supplicant ergo fideles Mtis Suae regnicolae, dignetur in posterum Maiestas Sua similes quoque inconvenientias benigne tollere, ne sive per dominum cancellarium Suae Maiestatis, sive secretarios, vel alios quospiam Suae Mtis consiliarios et officiales contra libertates regni huiuscemodi innovationes irrepant, quinimo hoc summe damnosum ultimum articulum Sua Maiestas penitus tollere et annihilare dignetur.

VI. Quandoquidem animum et mentem Stephani Bochkai eo plane inductum videmus, ut hic motus ad pacis et concordiae tranquillitatem deveniat, ipseque pristina sua fidelitate, Suae Caesareae Mti deinceps quoque adhaereat : ab Illmo domino Basta regnicolae maiorem in modum petunt, ut suas partes apud Suam Mtem sedulo interponere velit, quatenus pro bono publici status, cuncta salutaribus et optatis modis sopiantur atque in optimum rursus statum redigantur.

VII. Postquam in recensitis (ut palam est) plurimum fideles Suae Mtis regnicolae laesi, lacessitique sunt, fonteque putarentur, postquam hic tumultus excitatus est, hac in parte aliquid contra Suam Mtem commisisse, regnicolae sese humiliter excusant, demisse petentes, ne aliquam Sua Maiestas in illos culpam reiiciat, sed potius pruden-

tissimo suo iudicio cuncta revolvens, fideles suos regnicolas in eo clementer assecurare ac per speciales suas literas, tam suo ipsius, quam successorum M^{tis} Suae nomine certos reddere, quod nullo unquam tempore, de aliqua vindicta sumenda cogitabunt. Si quidem motus iste, illis peccatum statui non potest, quinimo dignetur Sua Maiestas in autores, primosque huius incendii patratores, qui ex aliquot M^{tis} Suae servitoribus constant, serio animadvertere et pro illorum demerito severe punire, quorum utpote execrabilibus suggestionibus atque malis consiliis factum, ut iam multa hominum millia, vitam agant, partim morte ipsa acerbiorem, partim vero miserabili morte diris affecti calamitatibus interierint, quae potissimum in derogamen sublimis Maiestatis reputationis, dignitatis imperatoriae atque regiae haud dubio vergere dicuntur. Vere enim fideles isti M^{tis} Suae regnicolae, tanta semper M^{ti} Suae Caesareae fidelitatem praestiterunt et praestare satagunt, quantam vel forte etiam ardentiorem, praedecessoribus M^{tis} Suae felicis reminiscentiae ab initio praestiterunt, constanterque servarunt.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1604. Dec. 121.)

1764.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 31.

Basta Lőcse város tanácsának.

Wir sind erindert, dass zu Rosenberg etlich Pulver ankomben sein solle *s mivel hadainkat megosztani nem akarjuk, szerezzétek meg számunkra.*

(Eredeti. Lőcse város levéltára I. o. 77. csomó 28. sz.)

1765.

Eperjesi tábor, 1604 deczember 31.

Basta Mátyás főherczegnek.

Jelentem, hogy a felkelőkkel kezdett tárgyalás folyik, de hogy kevés őszinteséggel, megítélhető abból is, hogy a hajdúk tegnap táborunk német részébe csaptak és sok dúlást, kárt tettek benne.

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1781. sz. a. válaszából.)

1766.

Prága, 1604 deczember 31.

Rudolf császár Bastának.

Czímezetlen kegyelmi leveleket küld a hódolni akaró fölkelő nemesek részére.

Transmittimus tibi hasce legales nostras literas, quibus delicti veniam et impunitatem rebellibus et factiosis concedimus, si qui forte ad saniorem mentem et debitam nobis fidelitatem redire cupiant, prout ex adiuncto literarum nostrarum exemplo[1] uberius intelliges. Et quam in universum factiosorum istorum tria possunt esse genera: *primum* quidem eorum, qui et antesignari et omnis seditionis auctores, omnium quoque pessimi sunt; *alterum* vero eorum, qui non sponte et malitiose, sed violenter ad motus istos sequendos pertracti fuerunt; *tertium* porro silentium et conniventium et rerum eventum praestolantium, hique tum proximioris generis si corrigere se et facinus istud poenitere velint, haud dubie veniam quoque et gratiam nostram, quam humillime sint exoptaturi et expetituri; eo casu Fidelitatem Tuam benigne hortamur, tibique cle-

---

[1] Rudolf császár e grationalejának érdekes szövege a következő: Quum non ignoremus plerosque regnicolarum nostrorum Hungarorum in praesentes hos perniciosos motus et tumultus non sua sponte et deliberate forsan consensisse, sed ad illos fovendos violenter adactos et arreptos fuisse, ideoque nos etiam ducti pietate et clementia nostra regia ad impertiendam deliquentibus et ad gratiam nostram humiliter confugientibus, veniam facilius adducimur, quo eos a malo proposito deflectere et ad fidele obsequium redire velle cognoscimus. Quapropter te benigne hortamur, tibique clementer committimus et mandamus, ut si forte te quoque in his motibus factiosis qualitercunque coniungi contigit, a consortio illorum confestim sine longiore mora recedere ac fidelibus subditis nostris te coniungere et in fide et fidelitate nobis debita constanter persistere, imo et reliquos, ut idem faciant et perniciosos tumultus deserant, omnino persuadere, ac ipsos vigentes motus pro posse tuo dissipari et sopiri iuvare et concessam tibi per praesentes gratiam nostram caesaream ac regiam, ac delicti tui in nos commissi impunitatem et veniam debita fidelitate et gratitudine humiliter agnoscere, illique deinceps conformis vivere velis ac debeas; executurus in hoc clementem voluntatem nostram. De caetero benignum erga te affectum gerimus.

Datum in arce nostra regia Pragensi, die 30. mensis Decembris. Anno 1604. (Ujabb másolat, nagyszebeni báró Brukenthal-múzeum Rosenfeld-gyűjteménye.)

menter mandamus, ut praefatas literas nostras, quas et videre poteris in albis, et sine inscriptis titulis ad te direximus pro rei exigentia et ea frugi spe, quae tibi visa fuerit, proque tua prudentia, iudicio et dexteritate subditis nostris Hungaris impertiri possis ac velis. De caetero benignum erga te affectum gerimus.

Datum in arce nostra regia Pragensi, ultima die mensis Decembris 1604.

(Másolat, nagyszebeni b. Brukenthal-múzeum, Rosenfeld-gyűjt.)

Megjegyzés. Egyelőre Bastának Rudolf császár aláírásával és pecsétjével megerősített 24 ilyen grationale-levelet küldtek, de ő csak kis részét használhatta fel, illetve kevés nemest nyerhetett meg velük.

1767.

[Eperjesi tábor,] 1605 január 1.

Basta és gróf Hohenlohe György Frigyes főstrázsamester kötelezvénye Thököly Sebestyén részére.

Wir . . . bekennen hiemit, dass auf unser freundliches Ersuchen, *ő Felsége hadainak nagy szükségében* der Wohlgeborne Herr, Herr Sebastian Thököly, Herr in Käsmarkt und Keresztur *készpénzben 2000 tallért, Késmárk város ugyanannyit adott nekünk kölcsön, mely 4000 tallért az ő Felségétől várt legközelebbi zsoldból igérjük visszafizetni.*

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14430.)

1768.

Bécs, 1605 január 2.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. Eljárása a nemesekkel szemben helyes. Az elveszett pénz pótlására Krakón át fog mást kapni. Bocskay hajdúinak sikere. Fülek és Szécseny elfoglalása, Szendrő ostroma. Nagy ágyukat a rossz hidak és hó miatt most nem küldhet. Lőszert, ruhaneműt kapni fog. Magánügyeiben pártfogolja.

Auf dein jüngstes Schreiben vom 24. abgeloffenen Monats und Jahrs[1] und den Einschlüssen haben wir vernommen, was Du durch Stefan Chiaki mit den Landleuten und Edelleuten, die dem Bochkai anhängig sind,

[1] Nincs meg, csak kivonatosan ismerjük, jelezvén 1755. sz. a.

damit sie sich zu Gehorsam begeben wollen, hast tractieren lassen und dass der angebotene Pardon bei ihnen noch nicht stattfinden, sondern gefertigte Briefe deswegen von Ihrer Kais. Mt. begehren wollen. Deine Antwort auf solches Difficultieren, die fürnehmlich die Zeit zu gewinnen von den Rebellen angesehen ist, lassen wir uns gefallen und wirst Du ferners den Sachen recht zu tun wissen, sonderlich weil dich der Chiaki im Postscriptum avisiert, Du wollest die Gelegenheit vergebens nicht hingehen lassen. Wie wir denn die Kais. Mt. in brüderlichem Gehorsam ersuchen wollen, eine Anzahl solcher offenen Pardonsbriefe, wie Du begehrst, darin Spatium für die Namen eines und andern Magnaten, Edelleute und Spanschaften, die dem Bochkai für sich selbst freiwillig oder gedrungen sind zugefallen, wann Ihre Kais. Mt. kein Bedenken darwider haben, ehist gefertigt und Dir zugeschickt werden sollen.

Der Verlust des Geldes hätte durch bessere Fürsichtigkeit und genugsame Begleitung können präcaviert werden [2] und ist, wie Du zu achten hast, Ihrer Kais. Mt. und uns solches nicht weniger, als den ehrlichen Kriegsleuten höchst beschwerlich. Wie Du aber bei diesem Currier aus Ihrer Kais. Mt. gnädigsten Antwort auf Dein Schreiben neben anderm zu vernehmen hast, ist man allbereit im Werk mit Geld und Tuch abermals eine Zahlung ehist möglich durch Breslau und Cracau, als den nächsten und sichersten Weg Dir zuzufertigen. Darauf hast Du das Kriegsvolk zu vertrösten, wie wir denn, damit solches befördert werde, an uns nichts wollen erwinden lassen. Wir erinnern Dich beinebens gnädigst, dass der Bochkai, wie wir von glaubwürdigen Personen, die sich bei ihm befunden haben, deren Aussag Du hierbei zu vernehmen hast, unterstehet, alle Päss und Strassen durch die Bergstädte nach Oberungarn zu sperren und dadurch zu verhindern, dass keine Hilfe nach

[2] Arra vonatkozik, hogy a zsoldpénz kisérőit karácsony előtt a füleki őrség megtámadta s a pénzt elvevén, hátralékos fizetésére fordította.

Oberungarn kommen oder Dich von dannen den Bergstädten zu succurieren divertieren könnte. Wie er dann den 20. Decembris den Korláth Istvan und Rédey Ferencz mit 2500 Haiducken, 6500 Türken nach Fülek abgefertigt, auch in der Spanschaft Gömör das Aufgebot ergehen lassen; solches Volk hätte den 24. Decembris den Markt Fülek eingenommen, Deutsche und Ungarn, die sie daselbst angetroffen, niedergehaut und den Markt abgebrannt, den 27. Decembris das Grenzhaus Szécsen auch mit Gewalt eingenommen, alle Deutsche niedergehaut, um Szendrő abermals anzunehmen unterstehet und das Oberschloss allbereit besetzt habe. Welches wir Dich zu besserer Deiner Nachrichtung avisieren, du wirst diesfalls mit dem Kreisobristen von Kolonitsch, wie solche des Feinds Intention zu verhindern und zu verwehren sei, zu correspondieren haben.

Die grossen Stücke und Munition, so der Obrist-Feldzeugmeister, der von Tilly begehrt, sind gleichwohl in Unter-Ungarn vorhanden; zu deren Fortbringung sind 500 Ross vonnöten, mit welchen nicht aufzukommen ist, und Du hast zu vermahnen, dass sie bei dieser Zeit und tiefem Schnee über die schwachen Brücken, wie allenthalben in Ungarn sind, nicht können zugereicht werden und über das hohe Gebirg mit solchen schweren Stücken und Munition auch wegen Unsicherheit der Strassen durch die Bergstädte nicht fortzukommen ist, wie du denn mit den geringeren Stücken, so du mitgenommen hast, schwer fortgekommen bist.

Was aber Pulver und Kugeln, Lunten und andere geringere Sachen anbelangt, wollen wir befehlen, dir ehest zuzuschicken, wie wir dem Kreisobristen Kolonitsch 400 Zentner Pulver nach Neuhäusel, welches er Dir mit guter Gewahrsamkeit zuschicken solle, vor etlichen Wochen verordnet haben. Damit wir auch zu denen Stücken, die Du allbereits hast oder noch erlangen möchtest (wir wie denn berichtet worden, dass zu Késmárk beim Thököly dergleichen grosse Stück vorhanden sein sollen) gerechte Kugeln zusammenbringen und Dir zuschicken könnten, wollest uns die Lehren oder Abriss der Grösse solcher

Kugeln, wie zu den bei Dir vorhandenen Stücken vonnöten, ehest zukommen lassen.

Die begehrten 2000 Musquetiere wollen wir auch ehest, wie Ihre Kais. Mt. gnädigst bewilligt haben, soviel möglich zusammenbringen.

Wegen deinen Privatsachen, davon in deinem Schreiben Meldung geschieht, wollen wir bei Ihrer Kais. Mt. und Dero Geheimen Räten alle Beförderung zu erzeigen nicht unterlassen und hast dich nicht allein in dem, was dir allbereits zugesagt worden, sondern auch in einem mehreren kaiserlicher Gnaden zu versichern, wie du solches aus Ihrer Kais. Mt. gnädigstem Schreiben bei diesem Currier vernehmen wirst.

Hiermit hast du auch eine Zifra, deren du dich bisweilen in geheimen Schreiben an uns zu gebrauchen wissen wirst, zu empfangen.

Mit Strümpfen, Schuhen und Stiefeln für die Kriegsleut wollen wir, soviel nur sein kann, helfen lassen, wenn nur die Strassen durch die Bergstädte sicher sein könnten ; etc.

Gegeben Wien, 2. Jänner 1605.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 3/1. Reg.)

1769.

Eperjes, 1605 januárius 3.

Basta Szepes vármegye rendeinek.

Quandoquidem a Ser^mo^ archiduce *e hó 6-ikára* comitia . . . indicta sunt,[1] *mivel arra az idő rövidsége miatt a vármegye követeit már be nem küldheti, rendeit* excusatos ac eorum hac in parte onus sufferre volumus.

(Eredeti, Szepes vármegye levéltára, fasc. II. No. 215.)

1770.

Eperjes, 1605 januárius 4.

Basta Thököly Sebestyénnek.

Nyugtatja az átadott 3000 köböl búzát.

Nos Georgius Basta etc. Fatemur et recognoscimus per praesentes, nos ingruentibus et ingentibus hisce

[1] Értendő Mátyás főherczeg s a pozsonyi országgyűlés.

seditiosis motibus ac tumultibus per Haydones excitatis, pro sustentatione militum Suae M[tis] necessitate deducti Sp[lem] ac Mag[cum] dominum Sebastianum Teökeli manibus generosi Ciriaci Feigel, perceptori et magistri annonae in Hungaria, tritici cubulos Scepusienses tres mille, quod facit Cassovienses cubulos mille quingentos praesentasse ac assignasse, et singulum cubulum pro floreno uno, denariisque quinquaginta aestimasse et dedisse; cuius integra ac universa summa facit florenos hungaricales bis mille ducentos et quinquaginta, quam summam nos pecuniae, praenominato domino Sebastiano Teökelii, ex prima pro militibus destinata pecunia certo refusurum et persoluturum promittimus ac nomine Suae M[tis] eundem assecuramus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate Eperiesiensi, die 4. Januarii 1605.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14427.)

Megjegyzés. Basta e kötelezvényét a benne előforduló és gazdaságtörténeti szempontból becses gabonaárakért közöljük (a mit rövidebben úgy sem lehet kivonatolni) s megemlítjük, hogy Thököly a felsorolt gabonát csak úgy adta át, hogy neki Feigel magyarországi jószágait zálogul átengedte, a mit persze ő soha többé vissza nem kapott!

1771.

Eperjes, 1605 január 4.

Basta Mátyás főherczegnek.

Válasz. Sajnálja, hogy német katonái feldulták egy nemesember közeli udvarházát. Csáky békéltető fáradozását Bocskay igyekszik ellensúlyozni. De Basta erőtlen vele szemben és ismételten seregeket kér. Szerencsére mind többen hódolnak meg.

Arrivò hiersera Oratio Borboni con lettere di V. Altezza Ser[ma] di 29 del passato,[1] e mi dispiace infinitamente di haver inteso per esse il sinistro ragguaglio, ch' è stato fatto a V[ra] Altezza, che li Valloni habbino rotta la

[1] Nincs meg, csupán kivonatosan ismerjük.

parola a un certo nobile Unghero quì vicino, nel qual luogo il conte d'Hollac era andato per appoderarsi della sua casa, come quella che ordinariamente ne dava molto travaglio e ne haveva ammazzata molta gente. Ben dicono che il conte Dampiere havesse dato parola al nobile suddetto che non sarìa stato (dic' egli) offeso in quello, che toccava alla persona, ma nel resto nò. Ma sia, come si voglia, la casa fu svaligiata ma non già da Valloni, perchè non ve ne era alcuno : ma sì bene dagli Alemanni, che come morti di fame, dice il conte d'Hollac non haverli potuti ritenere. Il nobile suddetto fu condotto qua e se ben meritava, come rebelle, esser castigato nella vita, tuttavia gli feci gratia e di quella, e de beni ancora, facendoli lettere di securezza et egli mostrò di restar sodisfatto.

Giorgio Homonnay mandò quì hieri un suo servitore per haver lettere assecuratorie e promesse esser qua in persona fra due o tre giorni, e dice havere in mano tutto il suo comitato di Ungvár ; se così sarà, spero ne seguiranno degli altri.

Il Chiaki andò quattro giorni sono alla volta di Makovicz per concludere il trattato con li cinque comitati già scritti et egli ancora promette gran cose.

Il Bochkai fa quanto può per divertire questa trattatione, e come già scrissi a V[ra] Altezza, sparse voce di volerne venire a trovare ; ma sino ad hora non si è lassato vedere. Anzi hebbi nuova hieri, che gli Aiducchi et i Turchi non si posson patire per la diffidenza, che è entrata fra di loro, non so quel che sarà. Mi resta un sol dubbio, cioè di Tokai, che per mancamento di vettovaglie non sia forzato a darsi, se ben da tutti intendo esser ben provvisto, e se io havessi denari e scarpe, presto mi chiarirei di questo dubbio, non potendo senza questo in modo alcuno mover le genti, come altra volta ho scritto. E però non sarìa se non molto a proposito delle cose nostre, che di costà si movesse qualche gente, cioè o tutti, o parte de due mila moschettieri, tante volte ricercati, perchè questo darìa gran calore alle cose nostre e farìa tanto più presto risolvere il paese.

Le genti del duca di Tesna si son dichiarati non volere altrimenti servire sotto la paga di Sua Maestà, ma pretendono, che gli ordini di Slesia gli paghino. Scrivo in questo punto a detti ordini, pregandoli che si contentino di prometter la paga a queste genti, perch'io farò offitio con Sua Maestà, che gli defalchi l'anno venturo ciò che per questa causa sborseranno;[2] e però non sarìa se non bene, che l'Altezza V^{ra} si degnasse ancor essa scrivere a detti ordini, che oltre, che questa cavalleria è molto diminuta andandosene costoro se ne potriano ancora andar degli altri, sì come han' fatto nella partenza del Rottwitz, col quale se ne sono andati molti servitori degli altri reggimenti; et essendo la gente ridotta a mal termine, se l'Altezza V^{ra} non resta servita di procurare, che ben presto arrivino denari, finirà di distruggersi affatto.

Io vo sollecitando questa trattatione incominciata, conoscendo che questa è la vera strada per non finir di rovinar questo regno, e di quel tanto che andrò intendendo, ne farò subito avvisata l'Altezza V^{ra} Serenissima.

Tra le altre dimostrationi, che mi fecero li deputati delli cinque comitati già scritti, fu che essi non potevano altrimenti andare alla dieta, che fra pochi giorni si deve fare a Possonia, per i gran tumulti, che sono nella provincia; nè a me parve bene dar loro le lettere di Sua Maestà; ma le ritengo appresso di me.

La simile scusa fanno anco li comitati del Sepusio, che hieri furono da me e mi pregorno ch'io dovessi di questo avvisar Sua Maestà, e veramente che a me pare, che siano degni d'essere scusati; etc.

Da Eperies, li 4 di Gennaro 1605.

P. S. Quanto a denari che furono pigliati da quelli de Filek, intendo per cosa certa che gli habbino condotti ad un certo castello chiamato Diósgyőr verso Agria e che il Bochkai n' habbia havuta buona parte.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Jan. 172.)

[2] Csak Basta e kivonatából ismerjük.

1772.

[Eperjes, 1605 január 4.]

Basta a sléziai rendeknek.

Jelentem, hogy le genti del duca di Tesna *nem akarnak többé ő Felsége zsoldján szolgálni; azért kérem, igérjék meg* la paga a queste genti, *mit én aztán jövő évi adójukba számíttatok.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1771. sz. a. leveléből.)

1773.

Eperjes, 1605 január 5.

Basta Szepes vármegye rendeinek.

Vigyázzanak gondosan az útakra és ösvényekre.

Annakelőtte való levelünkben is meghadtuk volt Kegyelmeteknek, hogy mennél jobban és erősben az ott való útakat és ösvényeket bevághatja Kegyelmetek, az szerént cselekedje, hogy az ellenség arra az földre be ne mehessen,[1] holott mi az ott való hadat azért bocsátottuk vissza, hogy az útakra szorgalmatos gondot viseljenek és vigyázzanak. Most is esmét újobban intjük Kegyelmeteket et authoritate a Sua M^{te} nobis hac in parte plenipotentialiter attributa parancsoljuk is erősen, hogy mindjárást bizonyos és mennél több számú emberrel lehet az útakra menvén, voltaképen bevágja és szüntelen őrizze Kegyelmetek, hogy az ellenség az ő szándékjában és dolgába elő ne mehessen; etc.

Datae in civitate Eperies, 5. Januarii. Anno 1605.

Hátlapján egykorú kézzel: 1605 die 6. Januarii redditae in oppido Váralja.

(Eredeti, Szepes vármegye levéltára, fasc. II. No. 216.)

Megjegyzés. Ezt az egyszerű rendeletet magyar voltáért közöltük szószerinti szövegében, mivel Bastának immár nagyon rég óta nem volt magyar levélírója s így ezidőbeli magyar levelei igen ritkák.

---

[1] Ezt az első ily rendeletét nem ismerjük.

1774.

Prága, 1605 január 5.

Rudolf császár Bastának.

Grafen Basta werden die durch den Chiaki sollicitirten Perdonschreiben, sambt Abschriften wasmassen alle Obriste zu Ross und Fuess zu der Verharrung bei Ihme, wie auch der Herzog von Teschen und der von Rottwitz, dass sie mit ihrer Schlesischen Reiterei darinnen continuiren sollen, ersucht worden, eingeschlossen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 5.)

1775.

Makovicza, 1605 január 7.

Rákóczy Zsigmond és Csáky István Bastának.

Követek útján tárgyaltak Bocskayval, a ki hajlandó az egyezségre s már seregeit is eltávolította Eperjes alól.

Secundum quod nobis Illma Do. V^{ra} imperaverat, ut quia Bochkai nos requisiverat de sua ad concordiam propensione nos ipsi Ill^{mae} Do. V^{rae} optimam voluntatem declararemus : Nos primariis consanguineis et fratribus nostris internunciis ipsum requisivimus, ipsique Ill^{mae} Do. V^{rae} voluntatem aperuimus. Quod quidem perlibenter et magna cum voluptate audivit, quod vero statim nuncios non remiserit, voluit eius quoque causam nobis significare, solum Nicolaum Bornemisza remisit ad nos, per quem nunciavit, ut Ill^{mae} Do. V^{rae} indicemus, exiguae huius morae causam esse, quod nostros nuncios statim non remiserit, ut tamquam de hoc tanto et tam magno negotio conferre possit cum iis, cum quibus de eo oportet conferre. Nihilominus, ut Illma Do. V^{ra} intelligat, ipsum ad concordiam propensum esse et cum Illma Dominatione V^{ra} sincere velle tractare, omnem exercitum statim ab Eperies revocabit. Rogat medio nostri Ill^{mam} Do. V^{ram}, ut et ipsa interea suos exercitus contineat, neque ulla de causa adversus illum in ullo negotio quicquam moliatur. Ipse illud agit, ut quamprimum etiam Turcas retro promoveat et nostros nuncios remittat, qui quacunque hora redierint,

statim Ill^{mae} Do. V^{rae} significabimus. Conservet Deus Ill^{mam} Do. V^{ram} diu in bona valetudine.

Datum ex Makovicza, 7. Januarii 1605.

(Egykorú másolat, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 122. Exp.)

1776.

Eperjes, 1605 januárius 8.

Basta Mátyás főherczegnek.

Ismételten pénzt és katonát kér, mert másként nem tehet semmit s a fölkelésből nagy baj támad. Csáky levele. Sléziából érkezett egy kis zsoldpénz. Borbonio Oratio ajánlása.

L'ultime mie, che l' Altezza V. Ser^{ma} havrà ricevute sono de 4 del corrente,[1] doppo le quali è sopravvenuto quì un servitore del Steinberger, il cui padrone fu mandato altra volta (per quanto intendo) per saper nuova di Transilvania. Il servitore suddetto referisce ciò che la Altezza V^{ra} vedrà nell' introclusa relatione. Onde, poichè le cose passano così calde, mi par cosa più espediente l'ostare a i principii e risolversi speditamente d'estinguere quanto prima questo fuoco, avanti che si dilati maggiormente. E da poi chè il tutto consiste in denari, conviene che Sua Maestà ne faccia trovare in tutti i modi, altrimenti questa peste potrebbe allargarsi in maniera e spargersi tant' oltre, che fusse poi molto difficile a farla cessare. Consideri dunque l'Altezza V^{ra}, ch'io ne la supplico humilmente, quanto danno ne può apportare il mancamento delle provvisioni, mediante le quali converrà andar temporeggiando più di quel che farìa di bisogno, e dare in questo mentre comodità al nemico di accomodare le cose sue ; che ove se mi fussero stati mandati li 2 mila moschettieri e gli altri recapiti tante volte domandati, havrei potuto con quelli e con le genti, che io mi ritrovo andarmene speditamente alla volta del nemico, e se egli non fusse accresciuto di forze turchesche (come non credo) lo havrei fatto passare il Tibisco et anco discacciatolo del paese. Con le preventioni il più delle volte si vince, ma la tardanza in simili

[1] Ld. kötetünk 1771. sz. a.

sorte di sollevationi fu sempre nociva, e Dio voglia, che hora non apporti grandissimo pregiuditio agli interessi di Sua Maestà e di Vra Altezza, poichè *non mancano tra noi chi pubblichi che in Austria e nelle altre provincie gli heretici cominciano a tumultuare,*[2] e questo ancora apporta non poco danno alle cose di Sua Maestà e di Vra Altezza, la quale io supplico, che se troppo arditamente le havessi detto il parer mio, si degni scusarmene et ascriverlo alla molta affettione, ch'io tengo nel servitio di [Sua Maestà.][3]

Il conte Belgioioso partirà domane verso Praga, havendo havuto commissione da Sua Maestà d'andarsene alla Corte.

Hier sera si hebbeno lettere del Chiaki,[4] nelle quali dice haver ridutto le cose della nobiltà a buon termine e che non aspettava altro, che il ritorno di alcuni nobili, ch'erano andati per negotiar col Bochkai, e venuta la risposta, se ne verrebbe subito a ritrovarmi; ma non bisogna per questo fidarsi tanto in questa trattatione, che si lassi di far le debite provvisioni, come si è lasciato di fare sino ad hora.

Il pagatore di Slesia arrivò con forsi 35 o 36 mila talleri destinati per queste frontiere, con i quali e con qualche altra somma, che ho fatta cercare per queste città ho dato un soccorso a questa gente, insieme con alcune scarpe, se ben poche, e non sarà se non bene, che Sua Maestà, sìcome gli scrivo, solleciti che i denari, come mi avvisa haver ordinato che si faccia.

Quanto alle lettere dell' Altezza Vra venute hieri per corrieri a posta, un' altra volta risponderò con più comodità ; et ho giudicato bene il ritenere detto corriero sino alla venuta del Chiaki, acciò possa dar avviso all' Altezza Vra di quel tanto ch'egli havrà negotiato.

Oratio Borboni ha servito in queste guerre per quattro o cinque anni continovi et in tutte le occasioni si è sempre portato honoratissimamente et è persona di molto servitio ; supplico l'Altezza Vra che gli voglia far gratia della piazza,

---

[2] A *dült* betűs szavak titkos jelekkel írvák.

[3] Tollban maradt szavak. [4] Közöltük 1775. sz. a.

che haveva Cosimo Strozzi, perchè certo è persona che merita et io lo riceverò a favor particulare dall'Altezza V^{ra} Ser^{ma}, alla quale mi inchino reverentemente e prego il Signor Iddio che le dia vera e compita felicità.

Da Eperies, li 8 di Gennaro 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Jan. 172.)

1777.

Eperjes, 1605 január 8.

Basta Soranzo Ferencz prágai velenczei követnek.

V. S. Illma non si meravigli, se sono tardato sino ad hora a scriverle, ***mivel mezítlábas katonáimmal semmit sem kezdhetvén, várakozásban telik időm.***

(Eredeti, bécsi állami ltár, Dispacci di Germania 34. k. 393. l.)

1778.

Eperjes, 1605 január 8.

Basta Miksa főherczegnek.

Con infinito mio dispiacere vengo fatto certo, che le lettere da me scritte a V. Altezza Ser^{ma} sino sotto li 30 di Novembre da Sendreo[1] ***nem jutottak kezeihez, a miért újra ismétlem a mai napig történteket; miután itt várakozással és alkudozással töltöm időmet.***

(Eredeti, innsbrucki helytartósági levéltár, Ambraser Akten.)

1779.

Eperjes, 1605 január 8.

Basta Ferreri pk. prágai nuntiusnak.

Hetek óta hiába vár hadi segélyt, mi nélkül támadólag nem léphet fel, pedig ez a fölkelés veszedelmesebb, mint a hogy sokan hirdetni szeretik.

Da che scrissi ultimamente a V. S. Illma sotto li 17 del passato,[1] non è dipoi occorso cosa di momento; ma ce ne stiamo consumando il tempo, quasi può dirsi otiosamente, in aspettare che ci venghino di costà le provvisioni, e se bene

---

[1] Kivonatosan jeleztük 1723. sz. a.

[1] Nincs meg, ismeretlen.

circa un mese fa scrissi a Sua M. Cesarea che si degnasse mandarmi 2 mila moschettieri e qualche buona somma di danari, e che dopo io non habbia mancato di ricordarlo quasi per ogni ordinario alla detta Maestà et a Sua Altezza Ser^ma^ ancora con supplicare, che con essi m'inviassero ancora delle calzette e scarpe, poichè quì non ne sono, per dar sodisfattione a questa soldatesca che si trova scalza et ignuda, nondimeno sino ad hora non tengo risposta alcuna e dubito, che essendo questa povera gente tanto male alla via et hormai mezza distrutta, non sia con la tardanza di queste cose tanto necessarie, per disfarsi et distruggersi del tutto: perchè se mi fossero arrivati li danari et altri ricapiti, facilmente me ne sarei andato a trovare tutto dritto il nemico; ma senza queste cose non è possibile il poter moversi, nè far cosa chè buona sia. In questo mentre io non manco di andar sollecitando la trattatione cominciata con questa nobiltà per condurla, se potrò a perfettione, cercando con ogni industria di ridurre li nobili all' obedienza di Sua Maestà, parendomi che nella conclusione di questo negotio consista totalmente il servitio dell' imperatore, et che questa sia la vera strada da accomodare et acquietar le cose, senza finire di rovinare affatto la provincia; e piaccia a Dio di prestarmi gratia che questo trattato si possa tirare a quel fine che io spero, poichè questa è una infirmità maggiore assai di quella che alcuni discorrendo per le camere si danno ad intendere, e bisognarebbe applicarci rimedii molto gagliardi, già che varii accidenti repugnano all' intera sua sanità; etc.

Di Eperies, li 8 di Gennaro 1605.

(Eredeti más. római vat. Borghese-levéltár, III. 84. a. köt. 80. l. Kivonata: Nuntiaturberichte aus Deutschland IV./1. k. 354. sz.)

1780.

Bécs, 1605 januárius 8.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir haben keinen Zweifel, *hogy megkaptad e hó 2-iki levelünket;* [1] seither sind uns auch drei deiner Schreiben,

[1] Ld. e kötet 1768. sz. a.

eins vom 28. und zwei vom letzten Tag abgeloffenen 1604. Jahres [2] recht angekommen ***és további vigyázásra és küzdelemre intünk.***

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 13/1. Reg.)

1781.

Eperjes, 1605 január 9.

Basta Szuhay István egri püspöknek.

Válasz. A Bocskayval kötött egyezség folytán hadait eltiltotta a kicsapásoktól.

Ill^{mae} ac R^{mae} Do. V^{rae} literas [1] cum caeteris scriptis ad eandem exaratis octava die huius mensis accepi, ex quibus in quo statu confinia Suae M^{tis} sint et ab Haidonibus quae insolentiae patrentur, satis lucide percepi. Verum cum iam de pace tractatum instituimus ac certi legati ex nobilibus a domino Stephano Chiaki ad Stephanum Bochkai expediti sunt, qui, ut iterum in pristinum statum regnum redigant, cum nonnullis magnatibus accurratissime laborant, quorum adventum cum plenaria resolutione singulis diebus expecto, una cum nobilibus: itaque visum fuit, ut exercitum Suae M^{tis} ab excursionibus ad tempus coërceam ac moram feram. Quod si vero inimicus, praeter spem meam, omnibus postpositis et spretis armis rem definire vellet, ego quoque ea, quae mei erunt muneris, accepto subsidio a Sua M^{te} in pecuniis militibus ordinato, quod affuturum citissime spero, non intermittam; firma spe ductus Deum iniusti belli severum et vindicem iustae causae Suae M^{ti} Caesareae non defuturum. Quod ad adiacentes istos comitatus ac nobilitatem in eisdem degentium attinet, qui in hisce seditiosis tumultibus et ob molem belli, brevi denique temporis spatium interesse comitiis ac legatos expedire minime possunt, Ill^{mam} ac

---

[2] **Az első meg van 1760. sz. a. Az utóbbi kettőt azonban csak e kivonata alapján ismerjük és jelezhettük egyikét 1765. sz. a.**

[1] Nincs meg, ismeretlen.

R^mam^ Do. V^ram^ maiorem in modum, ut excusatos eosdem coram Sua M^te^ habeat, amice rogo. Paria literarum Sigismundi Rakóczi et Stephani Chiaki, pro uberiori informatione ad eandem hisce adiuncta transmisi. Eandemque quam diutissime et feliciter valere cupio.

Datum ex civitate Eperiesiense, 9. Januarii. Anno 1605.

(Egykorú másolat, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Jan. 122.)

1782.

Prága, 1605 januárius 9.

Rudolf császár Bastának.

Basta soll mit der gütigen Tractation mit den Oberhungarischen Rebellen fortfahren, wie er denn zu dem Ende noch mehrere Perdonschreiben zu empfahen; über der Hungern fürgeschlagene Artikl künde sich Ihre Maiestät alsgleich nit resolvieren, wolle aber solche berathschlagen lassen und alsdann resolvieren, inmittls er die Rebellen dahin zu vertrösten hätte, dass Ihnen in Gravaminibus geholfen werden solle; sich bemühen, ob er Caschau wieder in Ihre Mt. Devotion bringen künne.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 18.)

1783.

Eperjes, 1605 januárius 12.

Basta Mátyás főherczegnek.

Bocskay békefőltételei. Basta felelt reájuk, de őszinteségében nem bízik, sőt még Rákóczy és Csáky hűségében is gyanakszik. Ley kapitány hűtlensége.

Arrivò finalmente il Chiaki hieri a mezzogiorno et ha portati gli articoli quì inclusi,[1] ma non sottoscritti dal Bochkay per le ragioni ch'egli stesso allega: et in questo punto io torno a spedire il medesimo Chiaki con la risposta,

[1] Nincsenek meg.

la quale parimente sarà quì inclusa.[2] Ma perchè noi non doviamo fidarci altrimenti, che sotto questa trattatione non possa essere qualche inganno, il maggior de quali è, che sapendo egli forse, che il castello di Tokai o vero altre fortezze assediate da popoli siano astrette a darseli per necessità fra pochi giorni, mi voglia però pascere di parole. Per questa causa nel primo articolo della mia risposta io li propongo, che prima che si cominci la trattatione, levi non solo l'assedio, che potesse havere intorno a qualsivoglia fortezza; ma che anco consenta, che io possa mandare alcuni cavalli a vedere in che stato si trovino. E da quì penso io, che ben presto si conoscerà, se egli tratti sinceramente o no; e così starò aspettando la risposta. Tuttavia dall' havere egli licentiato i Turchi e Tartari, si può facilmente giudicare, che la necessità lo stringa a chiedere la pace; oltre che per la fretta che mi si dà acciò la cosa si spedisca quanto prima, vengo a credere che le cose loro non stiano troppo bene *nè con Turchi, nè con Haiduchi;* massime che si sa per cosa certa, che egli nuovamente in Cassovia ha fatto strozzare Lippay Balás per mano di Michel Káthai, Nicolò Segnyei e Nagy Albert fuoruscito Transilvano, se ben non si è possuto sapere la causa.

Quanto al parere che l'Altezza V^{ra} ricerca da me sopra il particulare della strada che si deve tenere in mandare in qua li denari e le altre provvisioni per questo esercito, io quanto a me, non saprei che dirmene, poichè il nemico si trova nelle città montane et il volerli condurre per la strada dritta sarìa cosa troppo pericolosa; e pure è più che necessario che questi recapiti venghino. Però supplico humilmente V. Altezza che sopra tutte l'altre cose si degni quanto prima incamminarmi verso questo luogo qualche numero di gente, perchè ogni poca che intanto cominciasse ad arrivarne darìa gran calore alle cose nostre; etc.

Da Eperies, li 12 di Gennaro 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 172. Exp.)

---

[2] Jelezzük következő számunkban.

1784.

Eperjes, 1605 január ius 12.

Basta válasza Bocskay István békefeltételeire.

Incipit: Vidit Excellentissimus dominus generalis articulos... *Explicit:* Quosque etiam Sp^{lem} et Mag^{cum} dominum Bochkai similiter affirmare desideramus.

(Erdélyi országgyűlési emlékek V. k. 368—370. l.)

1785.

Eperjes, 1605 január ius 12.

Basta Csáky István részére.

Szolgálatai jutalmául birtokot adományoz neki.

Memoriae commendamus tenore praesentium, quod quia Sp^{lis} ac Mag^{cus} dominus Stephanus Chiaki de Kereszt-szeg in hoc perditissimo superioris Hungariae statu... *dicséretreméltó békítő munkájával* Suae M^{ti} totique regno Hungariae afflictissimo *nagy szolgálatot tett,* ut tanta sua dexteritas digna gratia singularique Suae M^{tis} munificentia ornaretur, tum pro plurimis maximis damnis, quae moderno et superioribus bellis accepisset, alteramque medietatem decimarum comitatus Sáros... item possessionem Hecze in comitatu Abaujvariensi sitam... *neki adjuk* pro septuaginta milibus florenis Hungaricis *inscribálva, ő Felsége jóváhagyása feltételével.*

(Eredeti, gr. Csáky Vidor nemz. ltára, Lőcse; CCC. fasc. 106. No. 15.)

1786.

Eperjes, 1605 január ius 13.

Basta Mátyás főherczegnek.

Minthogy ezek a magyarok úgylátszik inkább a maguk érdekét szolgálják, mint a császárét, hadakkal indul reájuk, ha hat nap alatt választ nem kap Bocskaytól.

Io vado scoprendo, che alcuni di questi Ungheri che fingono esser fedeli alla Maestà Cesarea, attendono più al proprio loro interesse, che al servitio della Maestà Sua et hanno operato in modo con la nobiltà, che ove prima ha desiderato tanto le mie lettere, si mostra hora alquanto

fredda, solo per comodità del Bochkay. E vengo anco certificato, ch'esso Bochkay pretenda tuttavia la Transylvania, senza la quale si lascia intendere non volere venire ad alcuno accordo. Onde però mi sono protestato col Chiaky, che se in termine di sei giorni non harò categorica risposta, revoco quanto ho scritto e trattato sino ad hora col detto Bochkay e moverò subito lo esercito, sì come di già ho dato ordine, che ogni uno si provvegga per il viaggio, e lo farò senza altro, dando poi avviso all' Altezza V^ra^ del mio disegno. Loro si danno a credere, che io non possa altrimenti movere lo esercito; ma al securo resteranno ingannati.

Gli autori di questo sono il Rákóczy et il Chiaky, l'uno, cioè il Rákóczy dà ad intendere alla nobiltà, che hora è tempo di trattare con l'Altezza V^ra^ con avvantaggio, et l'altro, come sempre è stato falso, vorrebbe vedere in Transylvania un principe Ungaro et forse anco il Bochkay gli ebbe haver promesso qualche buona mano.[1]

Ho deliberato domane o l'altro di far pubblicare un editto in nome della Maestà Cesarea e stabilire in esso qualche termine, promettendo a tutti quelli, che verranno, la gratia e perdono, e poi serrar la porta, et in questo modo mi giustificherò con tutto il mondo, che io non ho mancato per parte della Maestà Cesarea di voler conceder loro in qualunque modo la clemenza e benignità di Sua Maestà. Tra tanto supplico humilmente l'Altezza V^ra^ che non lasci di ordinare, che mi si mandino quanto prima denari e genti, le quali potranno far capo quì ad Eperies, dove penso lasciare sufficiente presidio di Alemanni.

Vostra A. Ser^ma^ deve sapere, come il capitano Ley sergente maggiore del Starhemberg che lasciai in Sendrő, ha resa quella piazza bruttamente, senza esser battuta e senza mancamento alcuno di munitione da guerra e di vettovaglie. Egli arrivò hier sera qua, dove l'ho fatto metter pregione e se gli farà processo, dando a lui et agli altri che erano seco il meritato castigo.

Da Eperies, li 13 di Gennaro 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 172. Exp.)

---

[1] Ez a *dült* betűs részlet titkos jelekkel irott.

1787.

Eperjes, 1605 január 14.

Basta kegyelmi kiáltványa a felsőmagyarországi rendekhez.

Georgius Basta etc.

Cum in hoc tam turbulento rerum statu per inopinatam illam ab Haidonibus excitatam seditionem aliqui tam magnatum, quam nobilium in his superioribus regni Hungariae partibus partim sua sponte, partim vi adacti a Sua Maiestate defecerint et seditiosis illis se adhaeserint; nos Suae Maiestatis Caesareae et Regiae nomine, quam pro singulari illa sibi innata clementia et bonitate subditis suis benigne indulgere et parcere velle scimus, ex amplissima illa et plenaria authoritate a dicta Sua Maiestate nobis concessa, scriptis publice ad omnes Ordines et Status emanatis omnibus et singulis delictorum veniam et indulgentiam benevole concessimus, eosque, ut iterum ad sanam mentem et pristinam Suae Maiestatis obedientiam redeant, nosque conveniant, exhortati sumus, assecurando eos, quod neque in vita, honore, bonis, privilegiis, immunitatibus et religioni ullum illis periculum imminebit.

Postquam vero iis omnibus spretis nemo hactenus coram nobis comparaverit suamque fidelitatem Suae Maiestati Caesareae Regiaeque iterum obtulerit, itaque denuo et ex superabundanti eosdem requirendos duximus, benevole et amice hortantes, ut a data huius intra duodecim dies sese personaliter vel huc, vel ubi praesentiam nostram cognoverint, sistant atque debitam obedientiam suam erga Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem declarent: Nos iterum sancte et inviolabiliter fide nostra mediante promittimus et spondemus, quod unicuique qualitercunque sane contra Suam Maiestatem peccaverit, omnium delictorum veniam concedemus atque unumquemque, prout promissum est, tam in persona, quam in honore, bonis, religione, privilegiis et immunitatibus penes literas Suae Maiestatis confirmatorias, quas iam prae manibus habemus, illaesum intactumque servabimus. Sique, quis ad diem

dictum comparere non possit sufficientibus et probabilibus causis productis, illum excusatum habebimus. Quod si vero, praeter spem nostram, quis contumacia, temeritate ductus salutaribus nostris monitis postpositis, intra terminum designatum comparere recusaverit, perpetuae infidelitatis nota censebitur, poenaque in tales sancita contra illum procedetur, omnesque tum a Sua Caesarea Regiaque Maiestate Sua serente, quam nobis et aliis generalibus capitaneis illi concessas protectionales et salvas guardias vigore praesentium cassatas, sublatas et annihilatas esse volumus.

Protestamur insuper solemniter coram Deo, Sua Maiestate et tota christianitate, quod nullam nobis tum de illa sanguinis effusione, quam omnibus aliis damnis et malis, quae necessario inde sequentur, culpam imputari volumus, sed merito in illos, qui temere et pertinaciter ansam ad ea dederunt, reiicietur. Id quod unicuique et singulis notum fieri volumus.

Datum in civitate Eperiesensi, die decima quarta Januarii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo quinto.

G. Basta mpr.

(Eredeti, ünnepélyes alakban kiállítva és Basta nagypecsétjével megerősítve, Szepes vm. levéltára, fasc. II. No. 218.)

Megjegyzés. Basta e nevezetes kiáltványának egykorú másolata sok levéltárban megvan, de a fenti eredetitől mind többé-kevésbbé eltérő és hibás szöveggel.

1788.

Eperjesi tábor, 1605 január 14.

Basta Lőcse város tanácsának.

Nachdeme wir uns dahin resolviert, mit dem Kaiserischen Läger in Kürz aufzubrechen, *várostokba küldünk* achtzig Starhembergischen Regiments kranke Knecht, *kérve, hogy gondozzátok őket s adjatok nekik* jedem insonderheit des Tags zwei Pfundt Brot und in Geld ein Tutkhi,[1]

[1] A magyar *dutka* németes írása.

felügyelőjüknek meg kétszer annyit, a míg legközelebb visszaadjuk nektek.

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 34. sz.)

Megjegyzés. Szószerint egyező példánya értelmében Basta Bártfára is ugyanannyi beteg katonát küldött. (Eredetije Bártfa város levéltárában.)

1789.

Eperjes, 1605 januárius 14.

Basta Mátyás főherczegnek.

Kihirdeti kegyelem-levelét, bár a nemesekben nem bízik. Ezért Tokaj felé készül. De oly erőtlen, hogy még a Rózsahegyre érkezett lőport sem hozathatja el. A törökök kivonultak.

Hieri spedii un corriere a posta a V. Altezza con lo avviso dell' intera negotiatione che si era trattata col Chiaki, e perchè li cammini non sono troppo securi; mando quest' altro con il dupplicato et insieme la copia dello editto, che penso far publicare hoggi o domane per tutte queste città convicine; già che questa nobiltà doppo haver ricevute da me lettere assecuratorie se ne sta tuttavia irresoluta, anzi havendo inteso la perdita di Sendreö e i progressi, che gli Aiducchi hanno fatti nelle città montane, pare che si sia raffreddata; oltre poi alla negotiatione de personaggi, che scrissi hieri, et in questo modo vedrò in che si risolverà.

Le lettere che la Maestà Cesarea ha scritto a questi colonnelli sono state di grandissimo effetto, perchè havendo io ragionato con essi della mossa, che disegno fare del campo, si sono tutti mostrati prontissimi, come anco li soldati; di modo, che non starò aspettando altro, che la resolutione del Bochkay, quale se non si risolverà di venire alla conclusione degli articoli, che io gli ho mandati, senz' altro moverò subito il campo.

Il mio disegno è d'andare dritto a Tokai e nel passare pigliare, se potrò, il castello Sáros-Patak, dove senza altro troverò grandissima provvisione di vettovaglie per lo esercito, e se bene appartiene al Kolonich, la Altezza V^{ra} lo potrà poi recompensare per altra via; fatto questo passarmene

dritto a Tokai et assecurarmi di quella piazza, provvedendola di vettovaglie e di quel più che farà bisogno, e di là governarmi secondo il vento.[1]

Con tutto ciò, come tante volte ho scritto all' Altezza V^{ra}, conviene mandarmi in ogni modo gente e denari, perchè quando la negotiatione cominciata non havesse effetto, si possa provvedere e procedere per altra via.

Le centoquaranta centenara di polvere, che ultimamente arrivorno per ordine del generale Kolonitz a Rosemberga, per non haver io possuto mandar per esse, diedi ordine, che si mettessino nel castello di Likava, dove anco al presente stanno e nel quale il colonnello Hofkirchen mi scrive haver mandato 70 huomini ; ma non havendo io per hora bisogno delle dette polveri, nè sendo securo, se detto presidio vi sia entrato o no, ho scritto perciò al suddetto colonnello, che in caso, che habbia mandati li 70 huomini suddetti nel castello sopranominato, non deva movere quelle polveri altrimenti, parendomi che con quel presidio staranno securi, e se per qualche accidente non si trova haver mandato la gente suddetta, faccia subito ritirare le polveri a Trincino, acciochè il nemico mancando di esse non procurasse per ogni via di haverle nelle mani. Mi è parso significar questo all' Altezza Vostra, acciò con la sua autorità scriva al suddetto colonnello che faccia l'una o l'altra di queste cose, cioè o che mandi le genti suddette, o che ritiri le dette polveri a Trincino ; atteso che se io volessi mandare per esse, mi farebbe di bisogno inviar per securezza la metà di questo esercito ; poichè gli Aiducchi si trovano nelle città montane non molto lontano dal cammino, che doverebbe fare la scorta ; etc.

Da Eperies, li 14 di Gennaro 1605.

P. S. Vien senza dubbio alcuno verificata la partita de' Turchi e Tartari fuor di questa provincia, havendo però lassata di loro una dolorosa e miserabile memoria, poichè hanno menato via e condotto seco grandissima quantità di anime et in particulare di donne.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1605. Jan. 172. Exp.)

---

[1] A *dült* betűvel szedett bekezdés titkos jelekkel írott.

1790.

Eperjes, 1605 január 14.

Basta Aldobrandini Cinzio bíboros államtitkárnak.

Del *breve* di Sua S[tà] inviatomi da V. S. Illma [1] e dell'ottima dispositione che mi dimostra in esso N. S[re] vorrei poter rendergliene quelle gratie che converebbero; *de alig találok szavakat hálám kifejezésére, szolgálatomat ajánlva.*

Külczíme: All' Illmo e Rev[mo] Signor mio osservandissimo, il S[r] cardinal San Giorgio. Roma.

(Eredeti, római vatikáni Borghese-ltár, III. 84. a. köt. 96. l.)

1791.

Bécs, 1605 január 14.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. A pozsonyi országgyűlést a fölkelés miatt elhalasztotta. Adja ezt tudtára a vármegyéknek, intvén őket, hogy Bocskaynak ne higyjenek. Zsoldot és ruhaneműt kap legközelebb; de fékezze a vallonok kicsapongásait.

Deine Schreiben vom 4. und 8. Tag dieses Monats [1] sind uns recht zugekommen und daraus, wie es dieser Zeit in Oberungarn mit des Bochkay Anhang beschaffen ist, und deinen emsigen Fleiss, damit diese dem Königreich Ungarn höchst schädliche Rebellion in Güte eingestellt werden möchte, vernommen *és eddig ő Felsége válaszát is megkaphattad.*

Weil der Spanschaften Gesandte aus Oberungarn auf dem von Ihrer Kais. Mt. ausgeschriebenen ungarischen Landtag nicht kommen können und des Bochkay Anhang in den Bergstädten Gewalt zu brauchen sich unterstehet, ist der ungarische Landtag verschoben worden. Solches hast Du die Spanschaften zu erinnern,

---

[1] Vonatkozik a pápa 1690. sz. a. 1604 november 6-iki levelére, melyet a háborús idők miatt Basta, úgy látszik, hogy csak ekkoriban kapott meg.

[1] Ld. kötetünk 1772. és 1776. sz. a.

und dass sie ihrem Vaterland zum Besten diese hochschädliche Rebellion stillen und der friedhassenden, räuberischen Haiduken, auch der Türken und Tartaren Gewalt sich widersetzen, dem Bochkay und seinem Anhang, den Freibeutern, Türken und Tartaren nicht trauen, des Königreichs Ungarn löblichen Statuten gemäss sich accommodieren und ihre Gesandten zur Haltung des ungarischen Landtags aufs ehest ihnen möglich sein kann, schicken sollen, besten Fleisses vermahnen.

Weil der ungarische Landtag wegen der in Ungarn entstandenen hochschädlichen Rebellion und der Bochkayischen Freibeuter Räubereien dieser Zeit nicht kann gehalten werden, wollen wir den österreichischen halten, dabei sich die österreichischen Stände willig und gehorsamst befinden und erzeigen, und ist in diesem Erzherzogtum und allen Ihrer Kais. Mt. Erblanden, auch in dem heiligen römischen Reich alles still und ruhig; Gott gebe Gnad, dass auch die oberungarische Rebellion ehest gestillt werde.

Dass die begehrte Hilf mit Geld . . . so langsam erfolgt, ist der meineidigen Haiduken und abgefallenen ungarischen Kriegsleut in den Bergstädten Räubereien verhinderlich. Weil wir aber aus deinem Schreiben vernehmen, dass aus Schlesien eine Summe Gelds dir sicher zugekommen ist, durch die Bergstädte aber noch zur Zeit alle Strassen unsicher sind, wollen wir innerhalb zwei Tagen 50,000 fl. Rh. und etliche tausend Paar Strümpf' und Schuh von hier abführen und durch Mähren und Schlesien dir zuschicken; etc.

Die Werbung von 2000 Musketieren nach Oberungarn haben Ihre Kais. Mt. gnädigst bewilligt, wollen solches nach aller Möglichkeit befördern.

Wie viel Centner Pulver vom Kreisobristen Kolonitsch auf Oberungarn dem Obristen-Feldzeugmeister, dem von Tilly geliefert worden, wollest uns berichten.

Was der Chiaky bei den Spanschaften Gutes tractiert und verrichtet, sind wir bei nächstem Currier gnädigst erwartend.

Wir vernehmen unter anderm aus deinem Schreiben, dass nicht die Wallonen, sondern die Deutschen wegen Hungersnot eines Edelmanns Schloss nicht weit von Eperies geplündert haben und dass, denen Ihrer Maiestät Gnade zugesagt worden, Glauben und Treue gehalten wird. Uns kommt aber glaubwürdig vor, dass obwohl der Sároser Spanschaft Glauben und Treue zugesagt worden, deren sie sich getröstet, werde doch, sonderlich von Wallonen, ihnen dieses nicht gehalten, und klagen nicht allein, dass einem Jeden, so gern er treu sein wollte, das Seinige mit Gewalt aufgeschlagen und genommen, sondern auch, dass ihnen von den Wallonen ihre kleinen unzeitigen Mädel unchristlich und höchst strafmässiger Weise, auch ihre Weiber geschändet werden, dadurch, wie zu erachten ist, mehrere Schwierigkeit und Verbitterung der Nationen verursacht wird. Wollest Dich der Sachen bei gemeldter Spanschaft erkundigen und solche Räubereien, Schand und Laster alles Ernsts strafen, verbieten und abstellen lassen; etc.

Gegeben Wien, 14. Januar 1605.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 60. Reg.)

1792.

Eperjes, 1605 januárius 16.

Basta Bártfa város tanácsának.

Committimus et ... mandamus ... ut acceptis praesentibus statim universas et quaslibet res Joannis Kendy medio vestri habitas *lefoglaljátok számunkra.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1793.

Bécs, 1605 januárius 17.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir erindern dich hiemit gnädigist, dass über jüngst dir zugeschicktes und überwegs geraubtes Geld *most katonáidra 50.000 forintot, 4000 frt. zsoldpénzt és* 5000

Rocken und Strümpfen, auch so vielen Paar Schuhe sambt 50 Schützen zu Beleitung, weil es die Gelegenheit nit geben solches durch die Pergstädt sicher zu führen, durch Mähren und Schlesien zuschicken wollen, *belátásodra bízván kiosztását, addig is, míg többet küldhetnénk.*

Wien, den 7. Januarii. Anno 1605.

Verzeichnus, wie die Socken, Strümpf, Handtschuech und Schuech hinausgegeben werden möchten.

Erstlichen die 124½ Duzet Socken das Paar per 12 Gr. angeschlagen worden, kömmt die Anzahl auf 18 fl. Dann 39 Duzet der mittleren Sorten, das Paar per 1 fl., kömmt die Anzahl auf 12 fl.

Mehr 89 Anzahl der schlechten Sorten, das Paar zu 6 Gr. kömmt die Anzahl auf 9 fl.

Die 1150 Paar wullene Strümpf, jedes Paar 40 K. angeschlagen. Die andern 1000 Paar Strumpf zu 45 K.

5000 Paar Handtschuech zu 8 K. angeschlagen.

Die einfachen Schuech das Paar 6 Gr. Die doppelten auf 3 fl.

Hátlapján: Dem Herrn Grafen Basta einzuschliessen 18. Januar 1605.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. ltár, Hoffinanzen 15639.)

1794.

Eperjesi tábor, 1605 január 22.

Basta Lőcse város tanácsának.

Obwoln wir euch vor diesem allen den kranken Knechten, *kiket odaküldtünk, napi járandóságot rendeltünk, úgy találjuk, hogy ez az összeg sokra rugna* ; wellen demnach mehres nit, als jedem des Tags die obbemelten zwei Pfundt Brot und ein halben Tuthki passiern ;[1] *felügyelőjük járandósága azonban maradjon a régi.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 35. sz.)

Megjegyzés. Szóról-szóra megegyező másodpéldányát Basta megküldte Bártfa város tanácsának, miután ott is voltak beteg katonái.

[1] Multkori rendeletének egy dutkáját szállította le felére.

1795.

Prága, 1605 január 22.

Rudolf császár Bastának.

Basta wird wegen der Tractation mit den Rebellen widerbeantwortet, dass Ihre Maiestät an seinem Procedirn ein Wohlgefallen und des weitern Verfolges erwarten, mit Erinderung was mit Gelt und Tuech aufs Kriegsvolk für Provision beschehen solle.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 36.)

1796.

Eperjes, 1605 január 23.

Basta védőlevele Szinyei Merse István részére.

Quoniam nos generosi Stephani Merse de Syne possessionem Jernye vocitatam, una cum curia nobilitari *védelmünkbe fogadtuk, rendeljük, hogy őt jószágában megoltalmazzátok.*

(Wagner Károly »Diplomatarium comitatus Sarosiensis« cz. 1780-iki műve 437. l.)

1797.

Bártfa, 1605 január 23.

Bártfa város tanácsa Bastának.

Jelentjük, hogy Ihre Kriegsleut *városunkban iszonyú hatalmaskodást tettek, a minek orvoslását kérjük.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1798. sz. a. válaszából.)

1798.

Eperjesi tábor, 1605 január 24.

Basta Bártfa város tanácsának.

Euer Schreiben vom 23. Januarii[1] *vettük és elolvasva* uns gleich schier die Haar gen Perg gestanden *a katonák*

---

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.

garázdálkodásáról értesülve, a mit büntetlenül nem hagyunk. Die kranken Knecht anlangend *pedig bízunk hűségtekben, hogy őket gondozni fogjátok.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1799.

Eperjes, 1605 január 24.

Basta Kollonics Seifried kerületi kapitánynak.

Válasz. Csak pár nap múlva felelhet. Hadi híreket kér.

Wohlgeborner Freiherr, besonders freundlicher, lieber Herr Kreisobrister und Sohn, dem Herrn seind meine ganz willige Dienst und freundliche Gruess bevor.

Sein Schreiben, so Er mir bei seinem Diener, welcher am Freitag den 21. Januarii vor vier Tagen hieher ankhomben zuegesandt, habe Ich wohl empfangen und den Inhalt dessen genuegsamb verstanden. Fuege dem Herrn soviel an, dass ich seinen Diener, (weiln noch immerzue die Tractation im Schwung und deren kein eigentlicher Grundt verhanden) auf ein, zween oder drei Tage, in welchen sich die Sachen, wessen man sich zu beiderseits verhalten solle, declariern und an Tag geben werden, welches Ich den Herrn alsdann bei berüertem seinem Diener eheist hienach berichte ; beinebens aber auch langt mein sonder freundlich Bitt und Begehrn, da Er auf was Weg das sein mag, Zeitung oder sonsten was Neues haben würdet, mich dessen unverlängt zu verständigen. Damit uns alle göttlicher Bewahrung empfehlend.

Datum im Läger Eperies, den 24. Januarii 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Febr. 2. Exp.)

1800.

Eperjes, 1605 január 24.

Basta Rudolf császárnak.

Excitato proxime in regno M^{tis} V^{rae} Caesareae et Regiae Hungariae tumultu praesentium exhibitor, fidelis

M^{tis} V^{rae} Caesareae et Regiae nobilis Sigismundus Péchy de Ujfalu, *a ki Felségednek mindig híve volt és maradt* et quod religionem catholicam profiteretur, vix vitam incolumem conservavit evasitque, *ajánltatván nekem még* a Ser^{mo} rege Poloniae, in cuius regnum vim et furorem perduellium metuens cum uxore et liberis secesserat, *ajánlom ügyével együtt Felséged atyai jóindulatába, mivel* furoremque belli expertus, omnia sua substantia mobili exutus est.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 1606-iki 14429.)

1801.

Eperjes, 1605 januárius 24.

Basta Mátyás főherczegnek.

Rákóczy és Csáky kérésére még két napig vár a tárgyalások kimenetelére, bár nem bízik bennük. Sürget pénzt és hadakat.

Con l'ultime mie de' 12, 13 e 14 del corrente [1] havrà l'Altezza V. Ser^{ma} inteso, quanto sino all'hora si era trattato intorno alla negotiazione incominciata, e come dubitando io di qualche inganno, mi ero protestato di non volere aspettare, se non sei giorni a movere il campo: e che prima di ogni altra cosa volevo che esso Bochkay levasse lo assedio d'intorno a tutte le piazze. Con questa ambasciata andorno a trovare il Bochkay due o tre nobili, quali tornorono avanti hieri, nel punto, che il Rákóczy et il Chiaky erano quì da me; e la somma della risposta fu, che il Bochkay non voleva confidare le cose sue ad altri, che al Rákóczy et al Chiaky. I quali vedendo la resolutione, che io havevo di levare il campo, mi pregorno, che io dovessi almeno aspettare sino a domane o l'altro: e subito si partirono personalmente verso Cassovia: et io per non interrompere questa trattatione mi son contentato di soprasedere sino a doppo domane.

La particulare passione di questi due personaggi

---

[1] Mind a három megvan; ld. őket 1784, 1786 és 1789. sz. a.

verso lo Bochkay è tanto grande, quanto dir si possa, perchè loro stessi non vergognano dire pubblicamente che farà bisogno che la Maestà Cesarea li dia la Transylvania e qualche altra somma di denari ogni anno, e di più un servitore del Ragozzi, venuto nuovamente di Praga, a certi fidati disse per certo, che li commissarii che hanno da venire tengono ordine di concederli la Transylvania, e di più i suddetti ambe dui non lasciano di reprendere apertamente alcuni nobili, che in virtù dello editto sono venuti a presentarsi; tuttavia io fingo tutto questo, parendomi che così convenga al servitio di Sua Maestà. Starò dunque aspettando il ritorno di questi due Magnifici co' quali pen sodi havere l'ultima resolutione, conforme alla quale mi andrò poi governando.

Sono sino ad hora comparsi alcuni nobili e tuttavia se ne aspettano degl'altri. *Ma non già l'Homonnai, nè il Magozzi, non ostante che esso Ragozzi loro può dir padre,* da dove si comprende, quale sia l'animo di questo huomo.

Supplico humilmente l'Altezza Vostra a voler considerar quanto importi questa guerra; onde conviene risolversi di mandar gente e denari, come altra volta ho scritto, acciò si possa finir quanto prima: altrimenti ne potriano resultare grandissimi inconvenienti.

In Cassovia si trovano da circa quaranta Giannizzeri, restati per guardia del Bochkay, non ostante che gli altri Turchi se ne siano andati.

L'Altezza Vostra per altre mie delli 8 stante [2] dovrà haver visto uno articolo in cifra, col quale le facevo sapere alcune cose, che un personaggio andava pubblicando per lo esercito; le quali cose il personaggio suddetto ha di già saputo non so per qual via e se non si rimedia a questo, sarà impossibile che io possa più dare avviso all'Altezza Vostra di simili cose; perch'io non vorrei inimicarmi ilMondo; etc.

Da Eperies, li 24 di Gennaio 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 172. Exp.)

---

[2] Közöltük 1776. sz. a.

1802.

Eperjes, 1605 január 26.

Basta védőlevele Székely Boldizsár részére.

Quoniam nos egregium Balthasarem Székely de Hundsdorf,[1] simul cum domo et curia sua nobilitari in possessione Hundsdorf praedicta extructa, portionibusque eiusdem possessionariis in eadem Hundsdorf et Kakaslomnicza possessionibus vocatis in comitatu Scepusiensi existentibus habitis *védelmünkbe fogadtuk, rendeljük, hogy őt jószágai szabad birtoklásában megoltalmazzátok.*

(Eredeti, M. N. Múzeumi levéltár törzsanyaga.)

1803.

Eperjes, 1605 január 26.

Basta Szepes vármegye rendeinek.

A hajdúk összegyűlésében ártatlanoknak találván őket védelmükbe fogadja őket.

Recognoscimus per praesentes literas nostras egregios Ladislaum Horvath de Lomnica vicecomitem ac Christopherum Heranth de Nagyváth et Joannem Teöke de Chepanfalva, nunctios universitatis nobilium comitatus Scepusiensis, tam in eorum propriis, quam etiam omnium et singulorum dominorum et nobilium in eodem comitatu Scepusiensi degentium nominibus et in personis penes literas testimoniales seu credentiales authenticas ipsius universitatis nobilium dicti comitatus Scepusiensis ad requisitionem et denunctiationem nostram, coram nobis obedienter comparuisse, eorumque innocentiam in associatione Hajdonum satis superque declarasse, immo fidelitatem et sinceritatem eorum erga M^{tem} Caesaream atque Regiam, dominum nostrum clementissimum debitam obedientiamque erga nos statim post nostrum in has

[1] Irva így: Hunzdorf.

superiores regni partes adventum, certis et manifestissimis inditiis satis luculenter in conscriptione militum equitum intertentione peditum pro custodia viarum et passuum, in silvis et montibus, versus comitatum Geömeöriensem tendentibus administratione, item et suppeditatione necessariorum victualium non sine magno commodo exercitus Suae M[tis] demonstrasse et comprobasse, prout praestare et demonstrare non intermitterent, etiam modo, proinde antelatam universitatem dominorum et nobilium dicti comitatus Scepusiensis, tamque Suae M[tis] fideles et obedientes subditos in eius M[tis] pristinam paternam gratiam et nostram specialem tutelam et protectionem recepimus, offerentes nos eisdem et eorum singulis omni ope et auxilio affuturos, ipsosque tam in libertatibus et privilegiis, quam etiam religione conservaturos, similiter in personis ac bonis et iuris possessionariis rebusque eorum mobilibus defensuros ab omnique infidelitatis macula et suspitione liberaturos ac necessitate exposcente partes ipsorum apud Caesaream M[tem] et Suam Serenitatem promoturos et commendaturos; super qua ipsorum fidelitate et obsequendi studio praesentes literas nostras testimoniales et assecuratorias eisdem dandas duximus et concedendas.

Datum Eperiessini, die 26. m. Januarii. A. D. 1605.

(Eredeti, Szepes vm. levéltára, fasc. II. No. 222.)

1804.

Eperjesi tábor, 1605 január 26.

Basta Bártfa város tanácsának.

Nachdeme man in der Röm. Kais. Mt. Feldt Artholerei ein Anzahl Zindtstrick oder Lunden bedürftig, *küldjetek sürgősen* aufs wenigist fünftausend Puschen *belőle.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

Megjegyzés. Szószerinti szövegében megküldte Lőcse város tanácsának is.

1805.

Eperjes, 1605 január 26.

Basta Mátyás főherczegnek.

Mivel Bocskay hallatlan dolgokat követel, holnap megindul Tokaj felé, csak már küldjék az igért hadi segélyt, mely nélkül sikeresen nem működhetik.

Con le ultime mie espedite hier mattina [1] detti conto alla Altezza Vostra, come havevo promesso al Ragozzi et al Chiaky di soprasedere la levata del campo sino al ritorno loro da Cassovia, et in questo punto, che è sul serrar del giorno sono arrivati da me ; a quali havendo io subito domandato, quali fusseno le pretensioni del Bochkay, di primo affronto mi risposero, che il detto Bochkay non solo pretende il prencipato di Transilvania, ma il Generalato ancora dell' Ungheria superiore. Onde sentendo proposte così sfacciate et exhorbitanti, replicai ad ambedue, che non volevo più trattar d'altro, parendomi indegnità della Maestà Imperiale, che un rebelle, quale in altri tempi è stato ricevuto in grazia da lei, habbia hora ardire di fare propositioni così immoderate, non altrimenti, che se la Maestà Sua fosse ridotta in qualche necessità di haverli a concedere quanto egli desidera : e però li conclusi, che ogn'uno apparecchiasse le arme. Per tanto moverò domattina lo esercito verso quella parte che significai a V^ra^ Altezza per altra mia de 14 corrente [2] nel capitolo in cifra, cioè *verso Tokai e nel passare pigliar il castello di Sáros-Patak e di quivi passarmene a detta fortezza di Tokai, assecurandomi di quella piazza e provvendendola di vettovaglie, governandomi poi secondo il tempo.* In questo mentre lascierò in Eperies in presidio il colonnello Pucchen con la sua infanteria. Tra tanto supplico l' Altezza V^ra^ che con ogni prestezza e diligenza mi faccia venire denari e genti, inviandole verso questa città, come tante volte ho scritto. Et se il

[1] Ld. kötetünk 1801. sz. a. [2] Sub No. 1789.

Kolnitz havesse quella buona fortuna, che io spero e desidero, de recuperar quello, che là è stato occupato, non sarebbe se non bene, che egli ancora con la gente, che ha venisse a trovarmi et unirsi meco, perchè quando bene non havesse altro che tre mila huomini, mi darìa l'animo di finir in breve questa guerra; caso però che al Bochkay non sopraggiungessero gagliardi aiuti da' Turchi o d'altra parte.

Sono venuti da 36 nobili in circa del comitato di Sáros e del Sepusio: ma degli altri non si parla, e questi ancora non staranno saldi in fede, se non tanto, quanto le cose nostre andranno prosperando, essendo questa natione tale, quale l'Altezza Vostra sa, e se ben' io non ho mancato di domandare al Ragozzi, se in questo particulare haveva da dirmi cosa alcuna, egli nondimeno ha mostrato di curarsene poco. Il che mi fa più chiaramente conoscere, che tutti sono uniti et adherenti del Bochkay; onde è necessario che Sua Maestà Cesarea, poichè costoro non vogliono la clemenza e benignità sua, faccia provar loro il rigore e la forza delle armi, e che l'Altezza Vostra, sì come io ne la supplico di nuovo, solleciti li recapiti necessarii e da me domandati, poichè senza essi non si potrà far cosa buona in servizio di Sua Maestà.

Ancor che io potessi socorrere Tokai, come non dubito, non trovo però conveniente passare il Tibisco sin tanto che io non habbia forze maggiori, perchè non potrei ricever poi aiuto alcuno da Vienna nè di denari, nè di gente, e però sarà bene, che l'Altezza Vostra non lasci in mandarmi gente, perchè io non vorrei consumare il tempo intorno a Cassovia, ma procurare di scacciar il nemico fuor della Superior Hungaria e poi espugnar Cassovia, che non potrebbe far lunga resistenza, perchè da tutte le fortezze, come Tokai, Sakmar et Varadino potrei sempre havere qualche quantità di pezzi. E di quanto andrà succedendo di mano ne farò avvisata l'Altezza Vostra Ser^{ma}; etc.

Da Eperies, li 26 Gennaio 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1806.

Eperjes, 1605 január 27.

Basta Lőcse város tanácsának.

Expedivimus ad Dominationes Vestras generosos dominos Ericum Lassota de Steblau, Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} lustrationum magistrum ac Joannem Putz eiusdem Suae M^{tis} solutorem campestrem *bizonyos ügyekben*[1] *és kérünk, adjatok hitelt szavaiknak.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 37. sz.)

1807.

Eperjesi tábor, 1605 január 27.

Basta Bártfa város tanácsának.

Euer Schreiben haben wir empfangen und die neue Zeitung daraus nit gern vernommen, *azért intünk, tartsatok őröket és vigyázzatok.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1808.

Eperjes, 1605 január 27.

Basta Mátyás főherczegnek.

Az éjjeli nagy fagy miatt indulását holnapra halasztja.

Havevo deliberato di movere hoggi lo esercito, sì come nell' alligata mia data in hieri[1] l'Altezza V^{ra} potrà vedere, ma la notte passata è stata tanta crudele per un vento accompagnato con neve, che tuttavia dura, che è stato impossibile poter partire e si è differita la

---

[1] Hogy mily ügyekben küldte őket Basta, megtudjuk a levele hátlapján olvasható egykorú följegyzésből, hogy Putz ur kezébe Lőcse város tanácsa »auf das ganze Kriegsheer« 600 forintot adott kölcsön Bastának.

[1] Ld. 1805. sz. a.

partenza sino a domane; ma non però si è perso tempo, perchè il Rákóczy et il Chiaky hanno mandato un'altro nobile al Bochkay per significarli, qualmente io l'ho assecurato della gratia della Maestà Cesarea e de' suoi proprii beni, che possiede, tanto in Ungheria, quanto in Transilvania; ma non so, se sia per accettare questo partito, tanto si è fatto insolente. E per quanto ho possuto penetrare, credo che da Praga o da Vienna da qualche male intentionato, gli sia stato dato ad intendere che egli [si] tenga saldo, perchè Sua Maestà sarà forzata a concederli la Transilvania et altre, come altra volta ho scritto. Tra tanto io non lascierò di movere lo esercito domane con la resolutione già detta.

Il Chiaky con la sua avaritia, quando cominciò à trattare con la nobiltà, volse da me uno scritto in buona forma con promessa di alcuni beni e decime, che, per quanto dicono, devono contare sino a settanta mila talleri di valuta, et io non potei far altro per il desiderio che havevo che questa chosa si accomodasse, essendovi però la clausula: a ratificatione di Sua Maestà; *ma per quanto comprendo questa negociatione non è per finire altrimenti con gusto di Sua Maestà.*

Vengo avvisato di più parti, che il Valacho insieme con Lodovico Rákóczy che sta al governo di Lippa si sono congiunti insieme, e che venghino alla volta di Varadino, et io ne credo qualche cosa, perchè tengo lo stesso avviso da tre differenti parti.

Dall'altro canto si è sparsa in Cassovia una voce, che quelli di Sakmar siano di già convenuti col Bochkay e che gli articoli della deditione siano sottoscritti; ma io non lo credo, perchè in Cassovia si spargono anco molte nuove simili a questa per contentare il popolo.

Ho condotto cento Cosacchi, non tanto per il servitio, ch'io sperì cavar da loro, quanto per la conseguenza, che occorrendo haver bisogno di maggior numero, si possino più facilmente levare; etc.

Da Eperies, li 27 di Gennaro 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Jan. 172. Exp.)

1809.

Eperjes, 1605 január 27.

Basta Ferreri vercelli pk. prágai nuntiusnak.

Bocskay túlzó és »szemtelen« követelései miatt megszakítván a béketárgyalásokat, haddal készül a lázadók ellen, bár katonái mezitlábasok és ruhátlanok.

Non ho sino ad hora scritto a V. S. Illma, perchè io mi pensavo, che questa trattazione della pace dovesse pigliare qualche forma: ma essendosi poi scoperta l'impertinenza del Bochkai, quale pretende non solo il principato di Transilvania, ma ancora il governo generale di questa provincia,[1] con simile altre domande immoderate et impertinenti; m'è stato forza il rompere ogni trattazione e venire apparecchiando le armi. E questa mattina havendo disegnato di movere il campo, impedito da un cattivo temporale di acqua e di neve, non ho potuto farlo. Non lascierò però di moverlo domani verso qualche luogo, per assecurarmi di esso: e di poi mi fermerò aspettando che arrivino li denari e panni da vestire questi soldati, quali si ritrovano scalzi et nudi; e se mi saranno mandati gli aiuti e genti, che tante volte ho richiesti, mi darà l'animo di finire in breve questa guerra, purchè al nemico non arrivino aiuti da Turchi, o da altra parte; etc.

Da Eperies, li 27 di Gennaro 1605.

Külczíme: All' Illmo e R^{mo} Signor mio osservandissimo, Monsignor il vescovo di Vercelli, nunzio apostolico a Sua M. Cesarea. Praga.

(Eredeti, római vatikáni Borghese-ltár III. 84. a. köt. 192. l.)

Megjegyzés. E levél majdnem szószerinti eredetije Soranzo Ferencz prágai velenczei követhez: a bécsi állami levéltár »Dispacci di Germania« 34. k. 429. l.

---

[1] Értendő: dell' Ungheria Superiore.

1810.

Bécs, 1605 február 4.

A Bécsi udvari kamara Bastának.

Von der Röm. Kais. Mt. *kapván* an die 13 Städte in der Zips *élelemszállítás végett írt mellékelt iratot,*[1] *kérjük, kézbesíttesse.*

(Hiv. másolat, bécsi Kpü. ltár, Hungern 4. Február 1605.)

1811.

[Prága, 1605 február 7.]

Ferreri vercelli püspök prágai nuntius Bastának.

Habár tőle remélhető legtöbb, ő Felsége szolgálata érdekében fájlalja, hogy még sem támogatják kellően, a vallásügy nagy kárára; de azt hiszi, hogy a lelkiismereti szabadság biztosításával a magyar fölkelést nem lehet elfojtani, mert az veszedelmes engedmény.

Tutta la speranza di che desidera il servitio di Sua Maestà è riposta nel valore e prudenza di V. Eccellenza, perchè certo ogniun vede che con puochi huomini e nudi, senza denari, senz' artigliaria, con mille altri disaggi non si può fare quello che converrebbe. Quello che a me più pesa è che con chi deve aiutarsi non si procede con quel modo, col quale si piegano gli animi, poichè il minacciare o il . . . . .[1] che si lascierà perdere la religione, o si daranno le libertà di conscienze sono cose da far tenere le mani alla cintola. Io non parlo solo come prete e ministro di N. S^{re}, ma come servitore di Sua Maestà non so vedere che l'esibire libertà di conscienza possa sedare questi moti, perchè non tutti si contentano di questa sodisfattione, e in tanto si mostra la bassezza d'animo con che si dà campo che altri piglino l'istesso ardire, et quello che dovevo dir prima si offende Dio benedetto, che ce ne può far pentire, e non ho un dubbio

---

[1] Kelte: Prága, 1605 január 25.

[1] Egy szó olvashatatlan.

al mondo (piacisi così a Dio ch' io fossi bugiardo), che se ci rimettessimo della conscienza in questo accordo, potiamo aspettare l'anno che viene che l'Ungaria veduta d'havere fatto quest'anno la sua volontà legge al suo re per forza d'arme non ritenti di nuovo in congiuntura che il Turco sarà fuori l'istesso e ci mostrerà chè prudenza sarà stata dar fede a chi non l'ha; lascio che l'altre provincie havranno un gagliardo incentivo di far il simile.

Io non dico a V. Eccellenza questo, perchè creda ch'ella tratti l'accordo in questa forma, ma perchè sappia che quì non mancano persone che procurano di far penetrare questi spiriti a Sua Maestà. L'Ungaria non è rovinata per pigliare una chiesa a' Calvinisti, inimici di Sua Maestà, ma perchè non si lasciano i vescovi alle sue chiese, l'entrate ecclesiastiche si godono dalla Camera, non si fanno i seminarii, insomma non si coltiva la religione, la quale non bisogna aspettare che venga infusa per miracolo negli huomini, ma bisogna insegnarla et aiutarla, et queste sono le vere armi che levano l'occasioni alle ribellioni, e che assicurano i stati da ogni novità, e mi maraviglio che siano stati sin hora a vederne risentimento di Dio; ma voglio sperare che le cose siano per passar bene e che s'habbia da dare e da ricevere sodisfattione da chi si pretende.

Ho voluto sfogare questo poco con V. Eccellenza con quella confidenza che passa fra noi.[2]

(Eredeti más. római vatikáni Borghese-ltár III. 84. a. köt. 260. l.)

1812.

Bécs, 1605 február̈ius 8.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta wirdt des allhie verarrestirten Örley Sohn Schreiben zugeschickt, solches an seinen Vater nach Caschau zuzuschicken.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 406. No. 37.)

---

[2] E levél másolatát a nuntius 1605 február̈ius 7-iki jelentésével küldte be a Szentszéknek s így keltét az állapítja meg.

1813.

Prága, 1605 február 9.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta wirdet der Tirolischen oder Schmidischen 1000 Schützen Anzug, wie auch, dass der Graf von Salmb zu eilender Werbung seines Regiments angemahnt werden solle, berichtet.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 6.)

1814.

Szeben, 1605 február 11.

Hoffman György és biztostársai[1] Bastának.

A felsőmagyarországi hajdúzavarok hírére mult év november 11-én idejöttünk, prius tamen Suae M^{tis} arcibus et castellis Szamosujvariensi, Fogarasiensi, Devensi, Lippensi et aliis *élelemmel és borral ellátva. De Makrai István* cum quibusdam aliis nobilibus *Szamosújvárt ostromolni akarván, midőn a vár zászlósa, Luchini Sándor hiú biztatására a vár alá ment,* a sclopetario globo traiectus et interfectus est, *mire társai úgy körülvették a várat, hogy most abból se ki, se bejönni nem lehet. — Gyilkolások napirenden vannak. Igy* dominus Johannes Adamus liber baro ab Hoffkirchen una cum cognato suo, barone ab Herberstein, item Julius Caesar Muraltus *és mások pár nappal ezelőtt* trucidati et subtus glaciem abiecti sunt visi. *Ezért kérjük, küldjön sürgősen pénzsegélyt s hadi dolgokban jártas embert támogatásunkra, pl. Sennyei Pongráczot vagy Kornis Boldizsárt, mert Radul vajda igéretében nem bízunk; Sarmasági Zsigmond jelentése szerint pedig* dominus Bochkai plane decrevisse, si res ipsi in Hungaria non succederent, pedem statim in Transilvaniam referre, ibidemque figere.

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 407—409. l. Tévesen 1605 február 2-iki kelettel.)

---

[1] Vagyis: Im Hoff Károly, Huet Albert királybiró és Régeni (Rehner) János.

1815.

Bécs, 1605 február 16.

Mátyás főherczeg Bastának.

Welchermassen Ihrer Mt. Dreissiger zu Turdosin, Daniel Bohus, so zugleich die Post zu Lautschpurg verwaltet ... umb ein Recompens oder Ergötzlichkeit aus der Rebellen Güetern, sunderlich in der Spanschaft Sáros ... bitten thuet, *megértheted kérvényéből, melyről jelentésedet várjuk.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14427.)

1816.

Prága, 1605 február 17.

Ferreri vercelli pk. prágai nunczius Bastának.

Értesülvén Ronconi kapitány[1] *vétségéről, szeretettel kérem* di andare nella causa sua con la mano leggiera, *hogy hibáját megbánhassa.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1838. sz. a. válaszából.)

1817.

Szeben, 1605 február 18.

Hoffman György és biztostársai Bastának.

Küldjük Koch Ferencz brassai polgárt ad Excellentiam V^{ram}, *hogy jelentést tegyen e tartomány szomorú helyzetéről és veszedelmünkről,*[1] *a mit növel, hogy a székelyek, kiket Szamosújvár felmentésére küldtünk, Segesvárnál elszéledtek a hajdúktól és tatároktól való féltükben, ámbár 11.000 főnyire szaporodtak; meg hogy a moldva-havasalföldi vajdák igéreteiket nem váltották be. E bajokat tetézte még,*

---

[1] Ez Ronchon János Antal kapitány, a ki munkánk I. kötetében, 1598 ősze óta többször szerepel Basta táborában.

[1] Keletnélküli jelentése olasz szövegét ld. Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 411—412. l.

hogy Lippa vára német őrsége, mely suum capitaneum, Johannem Jacobum a Seidlitz, pecuniam et frumentum petitum ad nos miserat, *nem várva meg visszatértét* famem intollerabilem praetendens, arcem deseruit ac domino Ludovico Rákóczy defendendam reliquit, *míg Karánsebes és Lugos szintén* se Turcis ac vero Bochkaio *adta magát, kinek segítségére a tatár 20.000 főnyi csapattal közeledik. Ezért ismételten kérjük, küldjön segítségünkre* aliquem idoneum generalem cum qualicumque exercitu *vagy legalább pénzt, melyen hadakat fogadhassunk.*

(Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 409—411. l.)

1818.

Bécs, 1605 februárius 20.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll die Spanschaft Liptau wider des Kriegsvolk Ungebühr und Bedrängniss schützen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 409. No. 104.)

1819.

Hannosócz, 1605 februárius 23.

Basta Mátyás főherczegnek.

Megsegítvén Tokaj őrségét, a nagy hideg és sáros idő miatt visszatért, mert különben is ágybanfekvő beteg.

Doppo la partita mia con lo esercito da Eperies verso Tokai non ho scritto a V^ra^ Altezza più di una volta e le lettere si sono perse,[1] ma perchè erano in cifra, non potranno apportare danno alcuno. Si soccorse Tokai è veramente fu a tempo, perciò che quel presidio vacillava non poco, non tanto per la necessità de i viveri, come per non havere il governatore, come egli dice, havuto mai nuova alcuna dello esercito nostro. Si è munito di grani, vini e carni per qualche mese e di più vi ho posto dentro due com-

[1] Ez a jelzett levele nem is maradt reánk.

pagnie dell Hofkirchen, di maniera che per tre o quattro mesi a venire, non habbiamo da dubitare di quella piazza.

Havevo anco disegnato di pigliare Sáros-Patak, ma i tempi sono stati tanto fangosi, accompagnati da molta neve, che io ho giudicato meglio differire questa impresa ad un' altra volta, per non finir di rovinar affatto la soldatesca. In molti rincontri che si sono fatti, sempre il nemico ne ha havuto la peggio [2] e si sono tagliati a pezzi molti Aiducchi e guadagnate da 12 bandiere. E mentre me ne venivo con lo esercito tra Bartfeld et Eperies, così la infanteria, come la cavalleria hanno cominciato a tumultuare, dichiarandosi di voler pigliare le bandiere et andarsene. Nondimeno con lo aiuto de' colonnelli, che in questo hanno molto travagliato, li soldati si sono in un certo modo acquietati, volendo, per quanto dicono, soprasedere et aspettare sino a sei settimane: e così hanno resoluti di spedire due colonnelli, uno di cavalleria, che sarà il Puchem, et l'altro di infanteria, che sarà il Starhemberg, quali verranno dalla Altezza V^ra^ et da Sua Maestà a rimostrar le lor necessità e pretensioni. E perchè io giudico, che per molta diligenza, che Sua Maestà usi in questo, non potrà in termine sì breve di sei settimane dar loro la pretesa sodisfattione, sarà necessario che Sua Maestà per curriero a posta si degni scrivere in modo tale, che questa soldatesca si acquieti, perchè non potrìa succedere sì poco disordine, che non fusse per apportare grandissimo danno a questa impresa, che tanto importa.

Questa gente ha servito molto bene et ha patito, quanto

---

[2] Erről Söldner G[yörgy] eperjesi postamester és harminczados Eperjesről írt 1605 február 19-iki levelében a következőket jelenti Bártfa város tanácsának: Herr Basta hat die Vallonen ausgeschickt von dem Läger gegen Sötschen, Gross-Michel und derselbigen Ort zue, weil die Edelleut nicht wollen fromm werden, alles, was sie antreffen, es sei reich oder arm, Edl oder Unedl, sollen sie niederhauen klein und gross, und ihre Güter in Brand stecken. Gott der Allmächtige erleuchte die Ungern, dass sie fromm und Ihr Mt. gehorsam und wieder treu werden, sonsten wirdts ihnen übl ärger ergehen. (Eredetije Bártfa város levéltárában.)

si basta a credere, e però la raccomando alla Altezza Vostra. Io mi ritrovo in malissimo termine di salute, e tanto, che non mi posso movere, nè posso andare a cavallo, nè a piedi, per un catarro che mi ha stroppiato affatto, onde sono forzato ridurmi in Eperies o in Bartfeld per curarmi.

Ho ricevuto hoggi alcune lettere di V[ra] Altezza, alle quali risponderò domani o l'altro per Oratio Borboni, quale penso mandare a Sua Maestà et a V[ra] Altezza con più particulare relatione di quello che passa in queste parti; etc.

Da Hannoschocza, li 23 di Febbraio 1605.

P. S. Non posso fare di non raccomandare a V[ra] Altezza questi colonnelli dello esercito, quali si sono portati così bene nel servir Sua Maestà, acciò si degni far lor gratia di che anco necessario a Sua Maestà di poter riempire i lor reggimenti e continuare il servitio, come sino a quì han fatto con ogni valore e fedeltà. Da Eperies, li 26 di Febbraio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Febr. 168. Exp.)

1820.

Eperjes, 1605 február ius 26.

Basta Mátyás főherczegnek.

Katonái sokat zajongnak fizetetlenségük miatt.

Al ritorno mio da Tokai con questo essercito, *katonáim zajongni kezdtek fizetetlenségük miatt, de sikerült őket további igéretekkel lecsendesíteni.*[1] Tra tanto mi è parso conveniente in caso tanto importante spacciare alla Maestà et a V[ra] Altezza l'apportatore di questa, aiutante del conte di Hollac per farle sapere tutto questo, supplicandola, *hogy küldjön valami megnyugtató választ.* Spedirò anco separatamente Oratio Borboni per dar a Vostra Altezza particular conto dello stato di queste parti.

Questa infanteria si ritrova per i gran patimenti molto

[1] Előbbi jelentése értelmében.

disarmata. Però non sarà se non bene che la Altezza V^{ra} quanto prima mandi in qua mille moschetti con suoi fornimenti e cinquecento picche per rimettere in essere questi reggimenti, perchè certo quel poco numero di soldatesca, che è restata è molto buona.

Il conte Hollac ha servito a Strigonia et in questa impresa della Ungheria superiore molto honoratamente, talche è degno, che l'Altezza V^{ra} lo faccia avanzare di grado, sì come io ne la supplico, poichè lo merita per le qualità sue et per i buon portamenti e servitii fatti, assecurandola, che tutto sarà bene impiegato; etc.

Da Eperies, li 26 di Febbraio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Febr. 168. Exp.)

1821.

Bécs, 1605 február ius 26.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll dem Grafen Jacomo Antonio Valperga Rivara seiner Haubtmannschaft erlassen.[1]

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 410. No. 122.)

1822.

Eperjes, 1605 február ius 27.

Basta Mátyás főherczegnek.

Ajánlja a lovassági ezredesek megjutalmazását.

Li colonnelli della cavalleria oltre all' aiuto di costà solito darsi loro da Sua Maestà, per i sei mesi pretendano anco, che detto aiuto deva continuare fuora del detto termine, sì come essi hanno continuato e continuano tuttavia in campagna nel servitio della detta Maestà e di V^{ra} Altezza. Hora perchè li suddetti colonnelli hanno speso e travagliato assai straordinariamente, supplico humilissimamente la Altezza V^{ra} che voglia haverli per raccomandati e dar loro in questa pretensione quella satisfazion

---

[1] Ez az elbocsátás büntetésből érte.

conveniente, che essi hanno meritato con i lor buoni e fedeli servitii, perchè anch' io lo riceverò a particular grazia dall' Altezza Vostra; etc.

Da Eperies, li 27 di Febbraio 1605.

(Hiv. más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Febr. 168. Exp.)

1823.

Eperjes, 1605 február 28.

Basta Rudolf császárnak.

Baldassar Kornis humilissimo suddito della Maestà V^{ra} *mindenkor kimutatván Felséged iránti hűségét, elhagyván családját és otthonát, most is mellettem küzdött a lázadók ellen Zsigmond testvérével együtt, a miért kérésük teljesítését ajánlom:* con ogni maggiore efficacia che io so e posso.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14428.)

1824.

Eperjes, 1605 február 28.

Basta Mátyás főherczegnek.

Mando da Sua Maestà Cesarea Oratio Borboni, *ki egyúttal Fenségednek is jelentést fog tenni az utóbbi eseményekről és kérem segítse valamivel,* poichè ha servito così honoratamente a Sua M. Cesarea in Transilvania e quì in Ungheria.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Febr. 168. Exp.)

1825.

Eperjes, 1605 márczius 2.

Basta útlevele Kornis Boldizsár részére.

Notum facientes, quod Mag^{cus} dominus Balthasar Kornis de Ruszka, Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} consiliarius in certis et arduis quibusdam negotiis proficiscitur Pragam, *mindenki támogatásába ajánlom.*

(Eredeti, M. Tud. Akadémia kvtára, Oklevélgyűjtemény 24. dob.)

1826.

Parma, 1605 márczius 3.

Farnese Ranuccio parmai herczeg Bastának.

Io sono ricercato da persona che mi è cara a raccomandare a V. S^{ria} il capitano Giovanni Antonio Roncon di Rendena *s feltéve, hogy tényleg ártatlan, kérem, segítsen rajta, ha érdemesnek találja.*

(Fogalmazvány, parmai állami levéltár, Carte Farnesiane.)

1827.

Eperjes, 1605 márczius 4.

Basta Szepes vármegye rendeinek.

Quantam iacturam ex irruptione perfidorum Haidonum oppidum Smolna hactenus passum est *bizonyára tudják, a miért rendeljük,* ut coniunctis viribus arcis Scepusiensis officialium maiorem, quo possunt numerum hominum *küldjetek védelmére.*

Hátlapján, jegyzői kézzel: 1605 die 10. Martii redditae per dominum Antonium Reol, de peditibus pro custodia montium ordinandis.

(Eredeti, Lőcse város levéltára, fasc. II. No. 225.)

1828.

Eperjes, 1605 márczius 5.

Basta Bártfa város tanácsának.

Postquam non tantum cives et incolae civitatis Bartphae, sed etiam in specie omnium pagorum ad eandem Bartphensem civitatem spectantium subditi *panaszkodtak a császári hadak,* cumprimis Wallonis *dúlásai ellen, szigorúan rendeljük, hogy őket senki bántani ne merészelje.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1829.

Bécs, 1605 márczius 5.

Mátyás főherczeg Bastának.

Recepisse an Basta. Varia wegen der Bezahlung des Kriegsvolks, wie auch der neuen Bewahrung, item wegen der ankommenden aus Tyrol 1000 Knecht ihme zu schicken.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 417. No. 43/1.)

1830.

Eperjes, 1605 márczius 6.

Basta Farnese Ranuccio parmai herczegnek.

Non mi dovrà l' Altezza V. Ser^ma^ chiamare o troppo ardito, o nella mia domanda soverchiamente importuno, *ha arra kérem, hogy mivel lovaim mind elhaltak,* si degni supplire a' bisogni miei, facendomi gratia di un buon cavallo, dei molti ch'ella tiene, che rispetto all' età e corpulenza mia [1] *legyen olyan, a milyennek élőszóval* Sr Cesare Morosini *fogja mondani.*

(Eredeti, parmai állami levéltár, Carte Farnesiane.)

1831.

Bécs, 1605 márczius 7.

Mátyás főherczeg Bastának.

Welchermassen bei der Röm. Kais. Mt. .. Richter und Rath der Städt Eperjes und Zeben ... *a lázadó nemesek által városukban megőrzésre elhelyezett, de katonáid által elvitt* Silbergeschmeidt und andere bona mobilia *ügyében* underthänigist angehalten, *megértheted folyamodásaikból, melyekről javaslatodat kérjük.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14427.)

---

[1] Testesnek mutatja tényleg arczképe is.

1832.

Bécs, 1605 márczius 7.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wasmassen bei der Röm. Kais. Mt. . . . Richter und Rath der Stadt Eperjes *a katonák dúlása miatt az adónak és harminczadnak néhány évre való elengedése s a lázadó nemesektől elvett birtokok nyerése ügyében* angehalten, *megértheted kérvényéből, melyről véleményedet várjuk.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14427.)

1833.

Eperjes, 1605 márczius 8.

Basta Mátyás főherczegnek.

Tárgyalásai a fölkelőkkel, kiknek leveretésére a lengyelek is ajánlkoznak.

La settimana passata con occasione di spedire a Sua Maestà Orazio Borboni, li detti ordine che nel passare desse parte a V^{ra} Altezza di quanto era passato in queste parti ; hora sto aspettando, che Sua Maestà mandi lettere per corriere a posta, sìcome ne l'ho supplicata, acciò questa soldatesca si acquieti.

Havevo anco operato, non senza fatica, che tre mila cavalli andasseno col conte di Hollac verso Filek, e di già erano in viaggio, quando mi sopraggiunse nuova, che da questa altra parte si mettevano insieme buona quantità di Haiduchi e Turchi nuovamente venuti per dare sopra i nostri quartieri ; onde, perchè le genti sono alloggiate sparse e che quelli, che restavano, non erano securi, e quelli che andavano, correvano risico grande per havere il nemico occupati i passi delle montagne, giudicai però meglio di assecurarmi di essi, e così feci tornare in dretto la detta cavalleria.

Li giorni passati venne da me Sebastiano Tekeli, il quale mostra gran desiderio, che queste cose di Ungheria

si acquietino, et harebbe voluto, che io supplicassi la Maestà Cesarea di lettere, nella quale si dichiarasse di concedere agli Ungheri non solo il perdono, ma ancora li beni, privilegii e religione; a che risposi, non convenire questo alla dignità di Sua Maestà, se prima di ogni altra cosa la nobiltà non si dichiara di riconoscere l'error suo e di supplicare per il perdono. Così si è resoluto, che il Rákóczy et il Chiaky faccino opera di ridurre la nobiltà in qualche luogo per sapere la intention loro, la quale se sarà tale, quale di sopra si è detto, io poi supplicherò Sua Maestà Cesarea per dette lettere; ma non posso persuadermi, che già mai sia per ridursi; nondimeno starò aspettando di vedere ciò che faranno e ne darò avviso a Sua Maestà et a V^{ra} Altezza.

Con la occasione della passata che fa il conte Francesco Belgioioso per Cracovia l'ho incaricato che tratti col duca Giovanni di Ostroia per indurlo a voler mandare mille o doi mila cavalli verso Hust et che questi lo rifornisseno de grani di quel contorno, et ho gran speranza, che esso duca sia per farlo, monstrandosi egli assai volonteroso di servire alla Maestà Cesarea, la quale desidero che mi faccia gratia di comandarmi, come mi deva governar con questi Polacchi, che vorrebbeno venire a servire, de' quali non mi piace de gli haver numero grande nel campo, ma più tosto sarei di parere di impegnarli in modo che facessero scorrerie dal canto loro nella superior Hungaria, difficile fargli andar rompere con gli Turchi, sopra di che starò aspettando ordine espresso della Maestà Cesarea.

Il suddetto duca vorrebbe, per quanto mi ha fatto intender, ripigliarsi a Makovicza et per questo effetto mi ha mandato suo gentilhuomo. Io son stato sui termini generali, sin tanto che la Maestà Cesarea mi significhi, qual sia la sua volontà supra questo particolare.

I Turchi arrivati dicono essere in numero di 4000 e vengo avvisato che se ne aspettano degli altri; adunque è necessario, che Sua Maestà proveggia quanto prima di genti, denari e recapiti, altrimenti le cose potriano passar male.

Tra tanto raccomando a V^{ra} Altezza il suddetto conte

Francesco Belgioioso, come quello, che in questo viaggio ha servito honoratamente e con molto valore et in tutte le occasioni che si sono presentate non è stato degli ultimi, ma ha fatto il suo dovere in servitio di Sua Maestà e di V^ra^ Altezza; etc.

Da Eperies, li 8 di Marzo 1605.

P. S. Vengo da più parti certificato, che il Chiaky et il Rákóczy siano stati dei primi a spingere la nobiltà a rebellare, et che havendo poi inteso la venuta di esso essercito a questa volta, si siano ritirati, fingendo non esser quelli, et io lo credo, perchè nel trattare che han fatto, come già scrissi alla Maestà Cesarea, sempre si sono mostrati partiali del Bochkay et delli Hungari; ne informarò meglio e ne darò avviso.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März. 198. Exp.)

1834.

Eperjes, 1605 márczius 8.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

Alla ricevuta della gratissima di V. Altezza [1] feci venir da me il conte di Rivara, *a ki azt mondja, még nem indulhat* per Italia, *de mindent elkövetek előléptetése iránt.*

(Eredeti, mantovai állami Gonzaga-levéltár, busta 484.)

1835.

Bécs, 1605 márczius 9.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta Recepisse, soll der Rebellen Conspiration mit den Türggen erfahren, Ihrer Durchlaucht berichten; item dass der Borboni, wie auch der von Stahremberg vom Obristen von Puchhaimb an Ihre Maiestät mit ihren Praetensionen remittiert worden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 413. No. 58.)

---

[1] Vonatkozik 1635. sz. a. levelére.

1836.

Eperjes, 1605 márczius 11.

Basta Kollonitsch Seifried kerületi kapitánynak.

Válasz. Fülek megsegítésére küldött hadát kénytelen volt visszahívni annak hírére, hogy Bocskaynak Sárospatakra 4000 főnyi török hada érkezett. Basta hadai fizetetlenek.

Des Herrn Schreiben vom andern dies[1] *habe ich erst heut empfangen und zuvor gewusst, wie es mit der Belagerung und Entsetzung Filek zuegegangen sei; der Herr Sohn hat sich gewiss nit gesport und in dem Fall, dass er das Volk, so er bei sich gehabt, weil der Feindt stark gewesen, salviert und zurückbegeben gar recht und wohl gehandelt.*

Obwoln ich die Pergstädt und Filek gern entsetzen helfen, wie dann Herr Graf von Hohenlohe schon im Zug gewest, so aber und weiln under diesem, wie dass dem Bochkay zu Patak in die vier tausent Türken etwas zu tentieren in Willens, zu Hülf khomben sein Kundschaft einkhomben, auch unser Quartier weit von einander gelegen und hierumb alles aufzehrt, habe ich nit für rathsamb gehalten, dies wenig Volk zu separieren oder zu ertheilen, sondern gemelten Herrn Grafen von Hohenlohe sambt dem Volk, so hierzu verordnet gewest, widerumben zu den andern in die Quartier verschafft.

Ich meines theils schreibe auch genug gen Hof umb Hülf (wie man dan mich mit Hülf vertröst,) aber es gehet langsamb zue und dies Wesen will nit Weil, sondern Eil haben, ja das noch ärger, ist dies Kriegsvolk wegen Mangl der Bezahlung [unmöglich,] dass man sie morgens hinbringen kann. Jetzt würde es alles zum Bösten.[2] Sonsten stehen die Sachen in ziemblichen Terminis und würdet der Herr Sohn ohne Zweifel mein Schreiben, darin ich Ihme die Reis nach Toggay erzählt bekhomben und verstanden haben; Gottes Segen empfehlend.

Datum Eperies, im Lager allda, den 11. Martii 1605.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

---

[1] Nincs meg. [2] Idáig titkos jelekkel írva.

1837.

Eperjes, 1605 márczius 12.

Basta Mátyás főherczegnek.

Ismételve multkori levele tartalmát, jelzi, hogy folytatja a tárgyalást a lengyelekkel, de katonái nagyon engedetlenek.

Delli 8 corrente scrissi molto particularmente alla Altezza V^ra [1] per via di staffetta e voglio sperare, che le lettere saranno capitate. Tuttavia mi giova per molti rispetti replicare alcuni de i particulari contenuti in dette lettere, scritte la maggior parte in cifra.[2]

Sino a quì contenivano le ultime lettere, scritte in cifra a V. A. Serenissima. Le fo anco sapere, come *vedendo io la prontezza che questi Polacchi hanno di voler servire a Sua Maestà, ho mandato il Lassota in Polonia da alcuni principali, che si esibiscono di dar gente, acciochè egli vegga di indurli a fare una scorreria verso Homonna et per quelle parti, per li rispetti già scritti, il che succedendo spero sia per fare grandissimi effetti e che habbia fare spavento grande alli Hungari. Intendo che i Polacchi hanno alcune convenzioni con i Turchi, tra le quali una è, che essi Turchi non possino accostarsi a Cassovia, unde se così è, sarei di parere, che Sua Maestà scrivesse al re di Polonia, che dovesse far sapere al Bochkay, che non introducesse Turchi nella Ungheria e li soggiungesse qualche pretesto di minaccia, e questa lettera, secondo, me potrìa partorir giovamento grande, per esser detto Bochkay timidissimo; tuttavia me ne rimetto al prudentissimo giuditio di Sua Maestà, alla quale ne scrivo.*

Per la trattazione del Tekeli pare, che il Bochkay si sia alquanto miticato nella pretensione di Transilvania e per quello che posso comprendere, vorrebbe qualche luogo securo; io sono andato tra me stesso, pensando che quando non consistesse in altro che in questo, se gli potrìa dare il castello di Hust per sua vita durante e levarsi da questi intrigi, e però ho supplicato Sua Maestà a volermi far sapere la sua intenzione.

---

[1] Ld. 1833. sz. a.

[2] Itt következik id. levelének szövege, titkos jelekkel írva.

La maledizione è entrata in questa soldatesca, sì che continuamente va abbruciando tutti i foraggi e villaggi interi, senza che sia possibile darci rimedio alcuno, e molti di loro hanno per dispetto stracciato le scalzette e guanti che gli sono state date e gettate via le scarpe, il che mi fa dubitare, che tra noi vi sia chi habbia questo officio per interesse di religione; potrei dir qual cosa di più, ma per molti rispetti non ardisco. E però non sarà se non bene, che la Maestà Cesarea mandi subito lettere tali, con le quali si possa dare qualche buona speranza e contento a questi soldati, *perchè altrimenti finiramo di rovinare il tutto e non haremo poi luogo da poter mettere insieme lo esercito, quando sarà tempo;* etc.

Da Eperies, li 12 di Marzo 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1838.

Eperjes, 1605 márczius 12.

Basta Ferreri vercelli pk. prágai nuntiusnak.

Ajánlói iránti tiszteletből enyhe lesz a vétkes Ronconi kapitánynyal szemben.

Insieme con la sua gratissima de 17 del passato [1] ho ricevuto la congiunta del S^r^ cardinal Madruzzi,[2] inviatami da V. S. Illma, e se bene il capitano Ronconi ha gravamente errato, nondimeno per amor di lei che me lo raccomanda et alla cui intercessione deferisco sommamente, sìcome anco per il desiderio ch' ho di scrivere al S^r^ cardinale, vedrò di andare nella causa del suddetto Ronconi con la mano leggiera, nè lassarò in quanto mi sarà possibile di farle ogni servitio.

Io mi sto quì otioso, aspettando che Sua Maestà Cesarea mi mandi provvisioni di genti e danari, senza i quali non è possibile far cosa che buona sia et io pure havessi volsuto cominciare a travagliare a buon hora avanti che arrivassino i soccorsi de' Turchi, parendomi che in questo consista

[1] Nincs meg, csupán jeleztük 1816. sz. a.
[2] Madrucci Lajos bíboros, trentói érsek.

la somma di questa guerra ; ma queste tardanze mi rompono ogni disegno. Già s'intende che sono arrivati alcuni Turchi e che se ne aspettano degli altri, talche si vede che il nemico non dorme, mentre dalla parte nostra le cose camminano con troppa più negligenza, che non richiederìa il servitio di Sua Maestà, e quel che è peggio è, che la soldatesca restata quì è tutta sottosopra et alterata, et è quasi in un certo modo fora della obbedienza de' superiori, e se i colonnelli che sono venuti costà non procurano presto di mandare qualche rimedio, acciò si acquieti, potrìa nascere qualche gran disordine ; etc.

Da Eperies, li 12 di Marzo 1605.

(Eredeti más. római vatikáni Borghese-ltár, III. 84. a. köt. 271. l. — Kivonata a Nuntiaturberichte IV/1. köt. 394. sz.)

1839.

Eperjes, 1605 márczius 14.

Basta Bártfa város tanácsának.

Nachdem wir zu Krakau bei den Ardenti'schen Kaufleuten etlich Arznei und andere nottürftige Sachen liegen haben, *kérünk, hozzassátok el költségünkön számunkra.*[1]

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1840.

Eperjes, 1605 márczius 15.

Basta Mátyás főherczegnek.

Fülek eleste, a minek Thanhauzen kapitány hanyagsága az okozója. Az ellenség további támadó szándéka.

Doppo l'ultime mie scritte a V. A. Ser^ma^ li 12 corrente[1] mi sono arrivate lettere del colonnello Rotthal[2] con l'avviso della perdita di Filek, della quale non si può attribuire la colpa ad altri, che alla negligenza e dappocaggine del Thanhauzen,[3] governatore di quella piazza, il quale non

---

[1] Ezt levele felmutatójával: Müller Mihálylyal kivánta.

[1] Jeleztük 1837. sz. a. [2] János. [3] Honorius, Liber baro.

ha voluto metter drento i grani che erano intorno al detto luogo, quando poteva ciò fare, senza havere un pericolo alcuno, sìcome più volte gli comandai. Anzi il suo procedere mi fu sempre a sospetto, perchè mentre io passavo quìvi con lo esercito, essendo andato in detta fortezza Gunthero di Golz, luogotenente colonnello del conte della Torre, esso governatore gli disse di maravigliarsi molto, che io con sì poco esercito havessi ardire di combattere contro i rebelli, che erano in numero di settanta mila, esaggerando fuor di modo le forze del nemico, e questo è molto notorio, perchè il conte di Hollach et il S[re] di Tilly benissimo lo sanno. E di più, passando per detto luogo il colonnello Starhemberg, insieme col conte di Salmes et altri cavallieri e soldati, e vedendo la piazza così sfornita di vettovaglie, si offersero di volere aspettar quìvi duoi o tre giorni et imprestargli i lor carri, poichè esso diceva, non ne havere, acciò potesse metter dentro i grani ; ma egli non volse altrimenti ; da che manifestamente si vede la sua dappocaggine, se pur non fu malizia, e di questo son' io forzato accusarlo a Sua Maestà Cesarea et V[ra] Altezza, dicendole reverentemente, che se queste negligenze non si castigano, come già si è fatto del governatore di Sendrö, non so per me, quai delitti saranno degni di esser castigati, maggiormente che tutte le predette cose si possono suffizientemente provare. Et oltre di questo gli mandai anco a dire espressamente dal capitano Martino del reggimento dell' Hofkirchen, che era di presidio in detta piazza, che in termine di quindici giorni dovesse haver posto drento tutta la quantità di grani, che havesse potuto, e che accomodasse un mulino da cavallo, poichè con le materie e strumenti di uno dei molti, che erano ne i borghi, facilmente li herebbe possuto fare ; ma egli non esseguì nè l'uno, nè l'altro, e che questo sia il vero, il successo lo ha dimostrato, poichè ha reso la piazza per mancamento di vettovaglie.

Mando a Sua Maestà alcune lettere venutemi duoi giorni sono di Transilvania, dalle quali Sua Maestà potrà vedere che le cose di quella provincia si ritrovano in malissimo stato, onde conviene darsi fretta in provvedere

e somministrare quanto prima i rimedii necessarii; e delle dette lettere vedrà V[ra] Altezza il contenuto nell' inclusa copia.

Delle cose di Polonia non ho ancor nuova alcuna, nè dal Lassota, nè dal conte Francesco Belgioioso, sìcome con le ultime mie scrissi a V[ra] Altezza, ma non potrà tardar molto a venire qualche risposta.

Sono avvisato, che il disegno del nemico è, poichè gli è venuto fatto di pigliar Filek, di voler distruggere il Sepusio: onde per questo ho scritto pur hora al conte di Hollach, che tenga preparate le genti per il secondo mandato; perciò non vorrei, che mi guastasseno quel paese, poichè di quìvi siamo mantenuti di vettovaglie; ma non son securo, se la soldatesca vorrà moversi o no, poichè ha cominciato a fare ogni cosa alla rovescia; etc.

Da Eperies, li 15 di Marzo 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1841.

Eperjes, 1605 márczius 15.

Basta gróf Hohenlohe György Frigyesnek.

Értesülvén arról, hogy az ellenségnek most az a szándéka, di voler distruggere il Sepusio, *kérem tartsa készenlétben seregeit, hogy újabb parancsomra feltartóztassa, mert nem akarnám, hogy elpusztítsa ezt az országrészt,* poichè di quivi siamo mantenuti di vettovaglie.

(Elveszett v. lappang; Basta 1840. sz. a. leveléből.)

1842.

Bécs, 1605 márczius 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll specificieren, wie stark die Reuter und das Fuessvolk in Oberhungern noch beisammen; item soll berichten, was Gestalt die Bestärkung am füeglichsten geschehen könne, den Lassota hierüber zu einem Mustermeister erfordern.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 415. No. 98.)

1843.

Eperjes, 1605 márczius 16.

Basta Bártfa város tanácsának.

Zeiger dies wirdt von uns nach Krakau in genöthigen Geschäften geschickt *s mivel arrafelé az út nem bátorságos, kérünk, adjatok valakit melléje kisérőül.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1844.

Svirne, 1605 márczius 16.

Francesco Barbiano Belgioioso kapitány Bastának.

A lengyel János herczeg hajlandó ezer lovassal saját költségén szolgálni a fölkelők ellen.

Dominica passata, che fu alli 13 dello stante arrivai dal Signore duca,[1] essendomi di suo ordine fermato il giorno avanti ad una casa sua, non molto lontana dal castello, ove hora si ritrova. Gli feci reverenza in nome di V^{ra} Eccellenza e gli narrai la molta stima, che ne fa V^{ra} Eccellenza e l'assaissimo che in esso confida, et appresso gli esplicai il desiderio di V^{ra} Eccellenza per il servitio di Sua Maestà, con quel miglior termine, che io mi sapessi. Al che mi fu risposto, doppo lunghi discorsi, della osservanza di esso Signore duca verso Sua Maestà e di molti importanti servitii in diversi tempi fatti pure alla Maestà Cesarea con proprio dispendio e morte di tanti suoi, ma non troppo ben conosciuti, che ad ogni modo non solo harebbe dato aiuto in quanto hora se gli richiedeva, ma che sempre in persona sarìa andato, ove fusse bisognato per servire a Sua Maestà, per servitio del quale erano già dal principio di questa rebellione stati da lui a proprie spese sue trattenuti duoi mila cavalli e datone avviso a Sua Maestà, e narratoli le sue pretensioni, con commemoratione de' servitii passati

---

[1] Ez osztrogi János herczeg volt, kit Basta a Bocskay-fölkelés leverésére segítségül akart megnyerni.

e narrativa particulare del particulare desiderio, che di nuovo teneva di servirlo in ogni cosa, che gli fusse stata comandata; ma non haveva mai havuta alcuna resolutione il mandato da lui in tanto tempo, che è stato a Praga, sol che in questo punto haveva inteso, che un segretario di Sua Maestà doveva venire a trattare con lui; sì che avanti al saper questo era stato constretto inviare gli due mila cavalli in Prussia; poichè ivi possono con minor spesa vivere; ma che per il servitio presente, per il quale sono io venuto, haverìa comandato, che ritornasseno, se ben discosto sessanta leghe, quando fusse necessario, et in questo mezzo haverìa comandato ad un capitano de' suoi beni, non discosto da Hust undeci leghe, che vedesse, se con la fanteria sola, essendo luoghi montuosi, havesse potuto soccorrere e lo facesse, havendo esso capitano da sei cento pedoni bravi sotto di se, et in questo mezzo manda un suo servitore perchè entri in Hust e veda ciò che bisogna, e se si può andar dentro vi introduca un mio che mando, havendo giudicato a proposito inviarlo perchè faccia animo alli soldati, e perchè gli significhi il presto soccorso, credendo sempre più gli soldati alla voce che alle carte, et io scrivo due lettere al capitano del presidio in nome di V^{ra} Eccellenza confortandolo a fare, come sin quì ha fatto, poichè sarà remunerato e presto aiutato e soccorso; e gli scrivo di più del desiderio di V^{ra} Eccellenza nel particulare de cavalli, acciò quando il duca manderà per essi, gli siano consegnati, havendomi esso Signor duca promesso, che gli farà condurre sopra gli confini. Ne ho anco dato particulare ordine al mio, perchè a bocca parli, et hoggi partono a punto con quel capitano delli beni del duca, quale è venuto da lui a dargli parte, che essendo stati gli Aiducchi sotto a Hust si volsero ritirare per gli beni del duca e che esso gli diede addosso con i suoi pedoni et ne ammazò da dugento, de' suoi infanti è restato ferito in tredeci persone. Da questo capitano [ha saputo] che Hust ancor si tiene, ma che crede patisca e non habbino molto, poichè gli soleva andare qualche provvisione dalla parte di Polonia, ma che più non possono passare, e dice che quelli tengono Hust

assediato, non possono essere più di duo mila et alloggiano in diverse parti. Io ho pregato il capitano a metterci del buono e far da dovero, e gli ho promesso una catena di oro, se farà il servitio. Nel resto non sono passato più avanti in altre promesse, non essendo stato di bisogno. Il Signor duca si eshibisce a sue spese di servire con mille cavalli. Nel resto, se Sua Maestà vuole maggior numero, gli paghi de' suoi denari e convenga con esso, dandosi le cautioni dall' una e dall' altra parte, poichè condurrà tal gente, che non si potrà desiderare maggiore, nè migliore, e la darà a Pasqua o passata Pasqua di 15 giorni, mentre sia avvisato in tempo, e si convenga con lui. Venirà da V^ra^ Eccellenza e andarà dove sarà comandato, et anderà in persona. E Sua Santità per lettere lo ha a ciò esortato, pregandolo che voglia prestare aiuto a Sua Maestà, a che sul saldo si mostra pronto, e per quanto l'ho trattato è veramente cordial principe e di natura tale, che servirìa bene e farìa quanto gli fusse imposto. Io dal canto mio l'ho accertato dello amor che V^ra^ Eccellenza gli porta e del gusto che haverà de' suoi buoni successi, a' quali in quanto potrà V^ra^ Eccellenza aiutarli a Praga et in altra parte, lo farà sempre volontieri, e tanto più adesso che mostrerà questa buona volontà a Sua Maestà et a V^ra^ Eccellenza in questa attione, per la quale sono venuto, e gli ho eshibito la mia persona di andare con i suoi soldati in questo servitio; ma mi ha detto che non bisogna, sì che hoggi mi parto per Cracovia e da ivi a Praga seguirò il dritto cammino, dove supplico V^ra^ Eccellenza favorirmi con Sua Maestà, poichè favorirà per Dio un suo servitore, pregando Nostro Signore che sorta il desiderato fine di questo negotio e di ogni altro pensiero di V^ra^ Eccellenza; etc.

Di Suirne, alli 16 di Marzo 1605.

Ho proposto in ragionamento, che forsi la cavalleria di Prussia arrivarà tardi. Ha il Signor duca perciò resoluto di chiamare a se il Czerminski,[2] che è ivi alli confini e fra gli cavalli, che ha seco et altri farà da 500 cavalli, per

[1] Irva olaszosan így: Cermischi.

mandare con quella fanteria, e più, se bisognerà. Se V[ra] Eccellenza scriverà al castellano di Hust e la mandi per l' apportator di questa con l' annessa del Signor duca sarà recapitata e sarà sol che bene comandandoli che tenga buona corrispondenza con il capitano del Signor duca.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1845.

Bécs, 1605 márczius 16.

Mátyás főherczeg Bastának.

Mit kíván Richter und Räthe der Stadt Bartfeld in Oberhungarn *ő Felségétől, megértheted kéréséből, melyről véleményedet kérjük.*

(Elveszett v. lappang ; Mátyás főherczeg leveléből.)

1846.

Prága, 1605 márczius 17.

Rudolf császár Bastának.

A lázadók elleni fegyveres támogatásra szólította fel a lengyel királyt, kinek tudtával János herczeg jön át segítségeül.

Wir geben dir in Gnaden zu vernehmen, dass wir anjetzo aus demjenigen Vertrauen, so wir zu des Königs in Polen Liebden tragen, unsern Hofdiener und getreuen lieben Johann Dyemberg von Schemen dahin abgefertigt und neben Erinnerung der durch Meineidigkeit der ungarischen Rebellen und unchristlichen Abfall derselben zugleich von Gott und seiner christlichen Religion und dann von ihrem natürlichen König und Herrn, neben verräterischer Untergebung dem Türken bevorstehenden Gefahr und besorgenden mehreren Unheils um nachbarlichen Beisprung mit einer Anzahl Kriegsvolkes, dann auch Proviant-Zufuhr, freien Pass durch Polen mit Geschütz, Munition, Geld, Currier, Briefen und Anderm anhalten lassen, des gnädigsten Versehens, er-

meldter König sich bei solcher Beschaffenheit der Christenheit zur Steuer hierinnen mitleidend und willfährig erzeigen werde.

Darnach, so hat sich der (*Titel*) Janus Herzog zu Ostrog gutherzig erklärt und anerboten, uns zur gehorsamen Ehre und Dämpfung jetziger ungarischer Rebellen mit einer Anzahl Kriegsvolks zuzuziehen, dem wir nun auch gnädigst heimgestellt, ob er so ehist als möglich mit zwei oder drei Tausend guten Kriegsleuten auf gebührliche und gebräuchige Kriegsbestallung zur Hilf erscheinen, dieselben nach Oberungarn führen und nach deiner Disposition und Verordnung Assistenz leisten wolle, zu dem Ende, wie dann auch des Königs zu Polen Liebden durch Schreiben um dero Consens und Beförderung freund- und nachbarlich ersucht und thun uns dies Orts gleichfalls der Willfahrung unzweifentlich versehen. Allein wird unter Anderm in Acht zu nehmen, du auch deines Teils, soviel möglich daran sein, damit dergleichen Kriegsvolk von Polacken oder Kosacken nach dem Sold, wie sie der Kron Polen dienen und zu Verhütung bösen Eingangs und schädlicher Steigerung bei anderm Kriegsvolk darüber nicht geschritten, noch höher besoldet, auch dieselben, wann sie ankommen, zu Verhütung alles Unterschleifes alsbald gemustert und abgezählt werden, inmassen dann gedachter unser in Polen abgefertigter Hofdiener auch diesen Befehl hat, sich gründlich zu erkundigen, was allda der Gebrauch und die Besoldung zu Ross und Fuss sei, und hernach dessen uns und dich samt der andern des obwohlgemeldten Königs Liebden Bewilligung zu erinnern, welches er ohne Zweifel also leisten und uns eheste Relation, auch mehrere Nachrichtung deshalben zukommen lassen. Sonsten haben wir auch befohlen, dass dir aus Schlesien 75.000 oder zum wenigsten 67.000 Taler samt etlichen Kleidungen und andern Notdürften zugeführt und unter das Kriegsvolk ausgeteilt werden sollen.

Derowegen wollest auch der sichern Hineinbegleitung halber, wenn dir die Fortbringung oder Führung

dorther aus Schlesien angedeutet, notwendige und solche Verordnung thun, damit sich einigen Verlustes wegen der streifenden Rebellen nicht zu befahren und dir Geld und Waaren recht und wohl zukommen; etc.

Gegeben Prag, den 17. Martii. Anno 1605.

(Hiv. más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 121. Reg.)

1847.

Eperjesi tábor, 1605 márczius 18.

Basta Lőcse város tanácsának.

Nachdem wir ... verständigt worden, *hogy egyik polgártársatok* (Michael Gramer, Kürschner) *visszatartotta a kassai* Michael Liebhardts Sachen, *rendeljük, hogy azokat adassátok ki neki.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 32. sz.)

1848.

Prága, 1605 márczius 19.

Rudolf császár Bastának.

Wir werden gehorsambist berichtet, *hogy Thököly Sebestyén még mindig nem szállította* zu Proviantierung Filek *azt az* 1000 Kübel Treidt, *a mire szerződésileg kötelezte magát; tehát intézkedjél.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13639.)

1849.

Eperjes, 1605 márczius 20.

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta commendirt den Haubtmann Pettinger.

Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/1. k. 510. No. 91.)

1850.

[Bécs,] 1605 márczius 21.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. Segítse meg haddal a bányavárosokat.

Beide deine Schreiben vom 8. und 12. dieses Monats März,[1] das erste durch den Grafen Francesco Belgioioso, das andere hernachher auf der Post, sind uns recht zugekommen, daraus jetziger Zeit oberhungarischen Kriegswesens Beschaffenheit und die Ursach, dass Graf von Hollach mit dem bei sich gehabten Kriegsvolk von Entsetzung Fülek zurück nach Oberhungarn erfordert worden, vernommen, wirst auch seither berichtet sein, wasmassen das Schloss Fülek, welches Türken und rebellische Ungarn belagert und beschossen haben, den 17. dieses Monats dem Redey Ferencz übergeben; der hat die Kriegsleut mit allem ihrigen sicher abziehen lassen, stehen also die[se] Bergstädte der Türken und Rebellen halber in höchster Gefahr. Damit nun den Türken und Rebellen in Unter-Hungarn Abbruch geschehen und die Bergstädte besser versichert und defendiert werden, sind wir im Werk dem Kreisobristen Kolonitz etliche hundert Musquetiere und 1000 des Obristen von Trauttmansdorff deutsche Arquebusierpferde zuzuschicken, so sind auch die Spanschaften Pressburg, Trencsin, Neutra persönlich wider die Rebellen zur Defension des Vaterlands insurgiert, sollen dem Kreisobristen Kolonitz teils ihres Volks zuschicken, zu ihm auch das in den Bergstädten vorhandene deutsche Kriegsvolk stossen. Damit aber mit gutem Rat und zusammengesetzten Kräften Ihrer Kaiserlichen Maiestät Feinden und Widerwärtigen in den Bergstädten mehrers Abbruch geschehen könnte, wollten wir gnädigst gerne, dass von dem oberhungarischen Kriegsvolk, zum Fall solches ohne sondere Gefahr des oberhungarischen Wesens sein kann und [du] kein Bedenken darwider hast, der Graf von Hollach mit 2000

[1] Ld. őket kivonatosan 1833. és 1837. sz. a.

Pferden und 1500 Musquetieren aufs ehest möglich dem Kolonitz, der sich dieser Zeit in den Bergstädten befindet, zugeschickt würde und dass sie sich des Tags und Orts ihrer Versammlung zeitlich vergleichen. Was diesfalls sein könne und was für Verordnung von dir hierüber beschehen wird, wollest dem Kolonitz und uns zu besserer Nachrichtung ehest berichten.

Über des Tekely bei dir beschehenes Anbringen und deine Schreiben und Gutachten hast Ihrer Kais. Maiestät gnädigste Antwort zu erwarten; sind der Meinung, Ihre Kais. Maiestät werden Ihro deinen Vorschlag, davon in deinem jüngsten Schreiben vom 8. dieses Meldung beschieht, gnädigst gefallen lassen, wie wir dann gnädigst gerne wollten, dass diese hochschädliche Rebellion ohne christlichen Bluts-Vergiessen in der Güte könnte gestillt und zur Ruhe gebracht werden.

Ihrer Kais. Maiestät gnädigste Schreiben an die Obristen und in Abwesen derselben an ihre Obristleutnante sind dir bei eigenem Currier Ihvon rer Kais. Maiestät vor wenigen Tagen allbereit überschickt worden, und sind guter Hoffnung, beide Obristen, so von den andern zu Ihrer Maiestät abgefertigt, werden mit gnädigsten Reversalien und untereinst von Prag abgefertigt; etc.

Gegeben [Wien], 21. März 1605.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 114. Reg.)

1851.

Eperjes, 1605 márczius 22.

Basta Mátyás főherczegnek.

Híre jövén, hogy Bocskay feléje közeledik, betegsége miatt Basta gróf Hohenlohet küldi ellene.

Hieri hebbi nova, che il Bochkay s'era partito da Szerencs con buona quantità di Turchi, Aiducchi e Tartari e che s'inviava alla volta del nostro campo, di che avvisai subito il conte d'Hollach, acciochè non fosse colto all'improvviso, et hoggi poi m'è arrivato la confir-

matione, se bene non mi san' dire il numero de Turchi e Tartari; tuttavia credo, che potranno essere da 4 o 5 mila, sì come ho scritto all'Altezza V. Ser^{ma}, et alcuni dicono di più et altri di minor numero.

Ho proposto due partiti al conte d'Hollach: o che vada subito a trovare l'inimico e combatterlo, poichè io non mi posso movere dell' letto, o che si ritiri vicino ad una valle, dove sono molti villaggi et è paese montuoso e forte, nel quale l'infanteria havrà molto vantaggio, ma finito che sarà di mangiar questo poco, io non so quello che sarà di questa gente, et è da dubitare di qualche grande inconveniente per la mala intentione de' soldati, della quale più volte ho avvisato la V. A. Ser^{ma}, sì che bisognarà in ogni modo accelerare i soccorsi, e quando non si potesse mandar così presto la gente che farìa bisogno, almeno che il general Kolonitz se ne venga quanto più presto potrà a questa volta, con quella poca, ch'egli si trova, sia che Filek e le Città Montane sono perse e non ha che far più in quelle parti. Non dirò altro più all'A. V. Ser^{ma}, poichè come prudente potrà considerare il grave pericolo, che ne soprastà.

Sono arrivati quì il vescovo di Napragi e Sigismondo Forgach et hanno spedito subito un loro mandato al Bochkay per vedere, se si contenta, che vadino a trattar seco. Ma credo che non se ne farà altro; etc.

Da Eperies, li 22 di Marzo 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1852.

[Bécs,] 1605 márczius 22.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. Segítségére nemsokára új hadakat küld.

Dein Schreiben vom 15. ist uns recht zugekommen.[1] Was des Schlosses Fülek Übergebung belangt, werden

---

[1] Ld. kötetünk 1840. sz. a.

wir berichtet, dass der Hauptmann Arronath, so daselbst mit einem Fähndel deutscher Knecht in der Besatzung gelegen ist, fürwendet, dass sie wegen Mangel Wassers dem Redey sich ergeben müssten. Wir lassen aber die Sachen nachfragen und inquirieren, und kommt uns solche Aufgebung nicht weniger als dir verdächtig vor, zumalen wir nicht wissen, wohin sich der von Thanhauzen salviert habe oder aufhalten tue; wollen solches deines Berichts, dass er demjenigen, was du ihm wegen desselben Hauses Fürsehung mit Proviant zeitlich befohlen hast und anzeigen lassen, eingedenk sein und der Bestrafung halber derer, so an der Übergab schuldig, wollen wir Ihrer Kais. Mt. gnädigsten Befehl erwarten.

Höchstgedachter Kais. Maiestät haben wir dein uns eingeschlossenes Schreiben, der Provinz Siebenbürgen gefährlichen Stand betreffend, alsbald überschickt und unterlassen wir nicht, bei deroselben die Beförderung der notwendigen Geld- und Volkshilfen zu sollicitieren. Wie dann aus Tirol die zwei Fähndel Knecht ankommen, so 800 stark, darunter sich bei 600 Musquetiere und Schützen befinden möchten, welche nach Oberungarn dir hätten zuziehen sollen, bei eingefallenen Feindsnöten zur Entsetzung des von den Türken und Rebellen belagerten Schlosses Visegrad, daran viel gelegen ist, auf Gran notdringendlich haben geschickt werden müssen. Wenn dieser Succurs, wie wir verhoffen, bald beschehen kann, verrichtet wird, sollen solche zwei Fähndel alsdann dir zugeschickt oder neben anderm Kriegsvolk zur Abtreibung der Rebellen aus den Bergstädten beim Kolonitz gebraucht werden. Wie dann, wann nun die Bergstädte besser versichert sind, solche zwei Fähndel und anderes Kriegsvolk, mehr die vom Kolonitz, so deiner Hilf dieser Zeit bedürftig ist, könnte zuziehen; etc.

Gegeben [Wien,] 22. März 1605.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März. 114. Reg.)

1853.

Hadi tábor,[1] *1605 márczius 22.*

Gróf Hohenlohe György Frigyes kapitány Bastának.

Válasz. Katonái nem igen fogják a további igérgetéssel beérni.

Ho ricevuto la Sua dove mi dice, che la soldatesca potrà contentarsi con le promesse, che Sua Maestà li ha fatte, con assecurarli che in breve li darà sodisfattione. Ma non ostante le promesse suddette le genti sono resolute doppo le feste di Pasqua di andarsene.

E presentandocisi per sorte l'inimico, non si resterà di mettere lo esercito insieme, se così parerà a V^{ra} Eccelenza e si farà quello si potrà. Dubito però che mettendosi questa soldatesca insieme, valendosi loro della occasione, non mettino in essecutione la lor mala volontà che hanno. E se restaremo della maniera che stiamo, è da dubitare, che ne sopravenga qualche disgrazia, per esser troppo lontani l'uno dall' altro. Aspetterò dunque la resolutione di V^{ra} Eccellenza di quello, che mi manderà ciò che io habbia da fare.

Toccante a i quartieri è impossibile di potersi mantenere di avvantaggio, per mancamento di foraggi, pure se fussimo sforzati, potriamo restare ancor qualche giorno.

E caso che bisognasse fare la ritirata, per quello che tocca al Sepusio, se questa si ha da fare avanti all' arrivo dell' inimico, per il grande imbarazzamento de' bagagli o pur quello che pare a V^{ra} Eccellenza.

A i Razziani è molto necessario dar qualche capo, a fine che non segua qualche inconveniente.

È molto necessario, che si mandi polvere per la cavalleria.

Che si habbia da ritrovar più quartieri buoni, non occorre haverne speranza. Se a V^{ra} Eccellenza piacesse inviarmi due o tre pezzi di artiglieria per potere avvertire

---

[1] Ez emlékirat keltezési helyét nem ismerjük, mert csak igy van keltezve: *Dal quartieri*, de mivel az már márczius 23-án Basta kezében volt, egy napi járásnyira lehetett tőle.

il campo, quando sarà bisogno, la desiderarei molto. Tuttavia mi rimetto all' ordine di V^{ra} Eccellenza et inviandomela mandar con essa tutti i recapiti convenienti, insieme con un carro di instrumenti da lavorare. Nel resto io mi rimetto alla volontà di V^{ra} Eccellenza, la quale esseguirò dove lei mi comanderà.

Dal quartieri, li 22 di Marzo 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1854.

Eperjes, 1605 márczius 23.

Basta Mátyás főherczegnek.

A császár igérgető leveleinek nem lévén hatása, sürgős segítséget kér, mert fizetetlen hadai nem akarnak tovább szolgálni.

Con l'istesso corriero, che portò le lettere di Sua Maestà Cesarea dirette a questi colonnelli, le feci sapere, come pensavo che dette lettere fussero per far poco effetto, e che non havessero ad esser bastanti per acquetare i soldati, per non dar loro in mano alcuna cosa di certo; il che mi vien' hoggi confermato dal conte di Hollach per una sua scrittura mandatami, a rimostrarmi la estremità e la necessità dell' esercito, per il contenuto della quale espresso nella introclusa copia l' Altezza V^{ra} vedrà, come i soldati, non ostanti le promesse, che ha fatte loro Sua Maestà in dette lettere, hanno resoluto in ogni modo doppo le feste di Pasqua di partirsene. Però ho supplicato humilmente Sua Maestà et il simile faccio con V^{ra} Altezza, che per l' amor di Dio si degni comandare che subito, subito si provveghino e mandino quei rimedii, che sono necessarii e che possono bastare per quiete e contentamento di questa soldatesca; perchè altrimenti non potrà seguirne, se non grandissimo disordine, con danno grave di Sua Maestà e di V^{ra} Altezza, la quale resti servita di considerare a che termine ci ritroviamo di presente, con gente male intenzionata e disarmata. Onde non bisogna, che la perda punto punto di tempo in sollecitar speditamente le provvisioni, se non vuole, che il tutto vada in rovina.

È necessario ancora che Sua Maestà e V^ra^ Altezza comandino subito al Puechheim, colonnello di infanteria, che se ne ritorni per le poste a questa volta con ogni prestezza e diligenza possibile, dandoli prima qualche honesta sodisfattione, a fine che egli tanto più volentieri se ne venga a ritenere i suoi soldati, che in evento che gli altri se ne andasseno, restino essi in guarnigione in questa città; perciò che fermandosi egli e tenendosi forte con questo presidio in Eperies, havremo sempre qualche speranza di poter tornare in questa provincia a nostro piacere, dove se questo non segue, non ci veggo da far fondamento alcuno di poter mantener il piede in questo regno.

Sarà similmente molto a proposito, che si comandi al Kolonitz, che con la gente che egli si trova, o poca, o molta che sia, se ne venga senza perder tempo a questa volta, poichè la venuta sua non può se non fare grandissimo giovamento alle cose nostre, ridotte hormai all' estremo, per non havere (come tante volte ho scritto e domandato) inviatemi per tempo le provvisioni e gli aiuti che erano necessarii.

Scrissi hieri alla Altezza V^ra^ la partita del Bochkay da Szerencs con buona quantità di Turchi, Tartari et Aiducchi per venire verso il nostro campo; ma perchè io dubito, che le lettere possino esser capitate male mi è parso mandarne il congiunto duplicato; etc.

Da Eperies, li 23 di Marzo 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1855.

Eperjes, 1605 márczius 24.

Basta Lőcse város tanácsának.

Uns kumbt nicht wenig frembt füer, *hogy előbbi kérésünkre nem feleltek a gyutacsok ügyében; rendeljük tehát, hogy* gedachter Zündstrick ein gueten Vorrat *küldjetek készpénzfizetés fejében.*

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 33. sz.)

Megküldte egyidejűleg Bártfa város tanácsának is.

1856.

Krakó, 1605 márczius 25.

Dyemberg János von Schemen Bastának.

Jelentem, hogy a császári udvarból ideküldve sikeresen tárgyaltam a lengyel királylyal és az ostrogi herczeggel a felsőmagyarországi felkelés leverése tárgyában.

(Elveszett v. lappang; Basta 1862. sz. a. leveléből.)

1857.

Eperjes, 1605 márczius 26.

Basta Mátyás főherczegnek.

Mivel feltételeire Bocskay »szemtelen« választ adott, a két császári követ visszatért. Segítséget Basta maga kér, nemhogy ő adhatna bárkinek.

Arrivorno quì il vescovo Napragi e Sigismondo Forgach,[1] i quali ho veduti volentieri e ricevutili come conveniva alle qualità loro ; et essendomi stato comunicato da essi, quanto intendevano di fare, mi exhibì lor prontissimo di prestarli ogni aiuto et assistenza possibile, conforme alle lettere di V^{ra} Altezza, conoscendo questo esser servizio di Sua Maestà Cesarea e benefizio di questo regno. E così havendo con mio consentimento scritto al Bochkay, per ottenere da lui salvo condotto di potere andare a trattar seco, ne hanno ricevuto una risposta impertinentissima, come l' Altezza V^{ra} vedrà dalla copia di essa, che gli inviano li stessi commissarii. Onde di comun consiglio habbiamo resoluto esser bene, che essi si partino per non ricever questo affronto, potendo forsi il mondo immaginarsi, che questi sieno stati mandati da Sua Maestà o da V^{ra} Altezza ; perchè costui è divenuto tanto superbo, che, sìcome ho scritto per altre mie, è necessario da rimedii piacevoli usati seco sino ad hora passare a più aspri e gagliardi per farlo tornare a segno, se non vogliamo sempre essere a quelle medesime.

[1] Ezek odaérkezéséről már márczius 22-én is írt.

Quanto agli aiuti de 2 mila cavalli e mille moschettieri, che V^{ra} Altezza per le Sue di 21. e 22 corrente[1] vorrebbe che io mandassi al generale Kolonitz, io non veggo modo di poter ciò fare in modo alcuno, senza grandissimo pericolo delle cose di quì, poichè essendo il nemico venuto di già per dare addosso a' nostri quartieri, quando io ne smembrassi il suddetto o anco altro minor numero di soldati, resteriano troppo deboli e ne potrìa seguire qualche gran disordine.

Tengo avviso che li denari inviati per la Slesia verso queste parti sono giunti in Tesna ; ma perchè il pagatore di quì mi dice tener lettere da quel di Vienna, che in detta città si ritrovi in essere qualche altra buona somma di denari; ho resoluto aspettare quelli ancora, per dar maggior sodisfattione alla soldatesca.

L' inimico, che li giorni passati venne per dare sopra i nostri quartieri, si è ritirato senza far cosa alcuna.

Nel resto non ho che dire altro all' Altezza Vostra, se non che di nuovo torno a supplicarla humilmente, che voglia darsi fretta di inviar subito qualche remedio bastante per acquetar questi soldati, con rimandarne quanto prima i lor colonnelli o vedere in qualche altro di dar loro sodisfattione, altrimenti faranno qualche gran motivo, al quale sarà poi difficile il poter rimediare, sì come altre volte ho accennato, e questo è negozio che non patisce dilatione alcuna, ma vuole esser esseguito con ogni prestezza ; etc.

Da Eperies, li 26 di Marzo 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1858.

Bécs, 1605 márczius 29.

Mátyás főherczeg Bastának.

An Basta die Bezahlung der Truppen in Oberhungern und Versicherung dessen betreffendt.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 418. No. 152/1.)

---

[1] Ld. 1850. és 1852. sz. a.

1859.

Eperjes, 1605 márczius 30.

Basta Mátyás főherczegnek.

Intercediert für Grafen Jacomo Antonio Valperga Rivara.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/1. k. 511. No. 160.)

1860.

Bécs, 1605 márczius 30.

Mátyás főherczeg Bastának.

Válasz. Rendeli, hogy erősítse meg a városokat és induljon legnagyobb ezredével, míg a küldendő segélyhad hozzá nem jut.

Dein Schreiben vom 26. dieses Monats ist uns recht zugekommen,[1] haben auch vernommen, dass der Bischof Napragi und Sigmund Forgach vom Bochkay solche hochtragene Antwort bekommen haben, darüber sie unverrichteter Sachen wieder herausziehen.

Was des Kriegsvolks Contentierung belangt, werden wir berichtet, dass Ihre Kais. Maiestät hierzu etlich 100.000 fl. verordnet haben, so in Kurzem abgeführt werden sollen, und sind wir deiner Meinung, dass zu besserer des Kriegsvolks Contentierung die zu Teschen vorhandene Summe Gelds daselbst verbliebe, bis das Übrige dazukommt; werden also bei so beschaffenen Sachen die Regimenter keine Ursach haben dich zu verlassen und ihres Gefallens aus Oberhungarn zu ziehen. Wenn aber wider unser Verhoffen das Kriegsvolk sich solches unterstehen würde, wollest auf Mittel gedacht sein, dass die gehorsamen Städte Eperies, Szeben, Bartfeld, Leutsch wohl besetzt hinterlassen, damit sie nicht in des Feindes Hand kommen. Wollen derselben dem Obristen von Puechheim und Ferdinanden von Kolonitz zu ihren Regimentern verschaffen. Diese und der Obrist Rusworm möchten zu Besatzungen dieser Städte von

[1] Ld. kötetünk 1857. sz. a.

dir verordnet werden, beinebens etliche Compagnien ihnen zugeben. Sind auch der Meinung, wenn das Kriegsvolk wider Verbot aus Oberungarn ziehen würde, dass du aus hochwichtigen Ursachen und sonderlich, damit nicht etwa zugleich das Land verlassen und das Kriegsvolk, wenn sich kein Feldobrist bei ihnen befände, durch Meuterei zu Verlust kommen möchte, dass du dich von ihnen nicht absondern, vielweniger zu Eperies einsperren lassen, sondern dich bei dem meisten Kriegsvolk befinden, hierdurch allen Obristen, auch Haupt- und Befehlsleuten Ursach geben bei ihren Regimentern zu verbleiben und ihnen zu Gemüt führen, wenn sie abziehen würden, in was für Schaden und Verderben sie sich samt Oberungarn und Siebenbürgen und Ihrer Kais. Maiestät getreue Untertanen und Städte, auch der Festung Tokay ohne Ursach bringen und solches nicht verantworten könnten, welches wir zu deinem ferneren Nachdenken wollen gestellt haben.

Der Kreisobrist Kolonitz kann dieser Zeit aus Unterungarn nicht gelassen werden, zumal das Aufgebot der ihm untergebenen Spanschaften ergangen ist und die vornehmsten Spanschaften sich hierzu willig und gehorsam erzeugen.

Von hinnen werden innerhalb dreier Tagen auf Teschen geschickt tausend Musqueten, fünfhundert lange Spiess und für die Archebusierer fünfhundert Bandelier-Rohr und fünfhundert Carabiner-Rohr, solches von dannen auf deine Verordnung weitergeführt werden kann.

Der Obrist-Feldzeugmeister, der von Tilly, bittet, wann es zu dem käme, dass das Kriegsvolk Oberungarn verlassen würde, die Artholerey-Ross, so in Oberungarn vorhanden, auf Schlesien zu schicken, damit sie nicht verloren werden und sich daselbst mit Geschirr und Anderm wieder ausrüsten könnten; stellen solches zu deinem Gefallen und kannst deswegen die Obrigkeit in Schlesien, dahin solche Artholerey-Ross ziehen würden, ersuchen.

Den Commissar Schmalvogel wollest mit den vor-

mals begehrten Verzeichnissen und Specificationen der Regimenter förderlichst herausschicken, damit er in Allem guten Bericht geben und bald wieder zum Regiment bei Austeilung der Zahlung sich befinden . . . könnte ; etc.

Gegeben Wien, den 30. März 1605.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 158/2. Reg.)

1861.

Eperjesi tábor, 1605 márczius 31.

Basta Bártfa város tanácsának.

Nachdeme etliche des Obristen Ruswormbs geschädigte Knecht *a ti várostokba szállásoltattak el, rendeljük, hogy őket szekereken* nach der Leutsch *küldjétek.*

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

1862.

Eperjes, 1605 márczius 31.

Basta Mátyás főherczegnek.

A lengyelországi segítség ügye, mely ha késik, nem fog ellentállani tudni rossz hadaival a fölkelőknek.

Da Giovanni Dyemberg, gentilhuomo di corte della Maestà Cesarea mi viene scritto sotto li 25 del corrente da Cracovia,[1] quanto ha negoziato con quel re e con il duca di Ostrovia, per cavar genti da quelle parti in aiuto e benefizio delle cose di quì, e veggo dalle suddette lettere, che il tutto sta bene incamminato, purchè sortisca l' effetto con ogni prestezza. Ma non per questo Sua Maestà e l' Altezza V^ra^ devono restare di comandare, che quanto prima mi si mandino di costì ancora li recapiti, che a più riprese le ho domandati, poichè questa soldatesca si mostra totalmente resoluta di fare il mottino, che le ho accennato più volte, al quale è necessario di porger presentaneo rimedio, altrimenti questi soldati abbandoneranno al fermo la provincia, da che poi nasceranno

[1] Idéztük 1856. sz. a.

gl' inconvenienti, che Sua Maestà e l' Altezza Vra possono benissimo immaginarsi. Onde, poichè il tempo, nel quale si dubita della esseguizione della mala volontà di queste genti è così breve, questo negozio non ha punto bisogno di dilazione, ma d' essere esseguito senza indugio alcuno.

Arrivò quì hieri un mandato de' commissarii di Sua Maestà in Transilvania, dal quale si sono havute le congiunte scritture, per le quali potrà l' Altezza Vra vedere a che termine stiano le cose di quella provincia e luoghi adiacenti. Tra tanto per beneficio delle cose nostre scrivo al Moldavo, esortandolo a stare in fede e dare ogni favore et assistenza alle parti di Sua Maestà et a non volere in questo mentre il vaivoda Radulo.

Vengo avvisato da persona secura, che fra pochi giorni sia per arrivar buon numero di Turchi in soccorso del Bochkay con artiglieria grossa e che voglino in ogni modo tentare di scacciarmi fuora del paese,[2] il che potrìa facilmente venirli fatto; poichè essendo arrivato quì in questo punto il conte di Hollach, che con l' occasione del mutar lo esercito di quartieri è venuto a visitarmi, mi assecura fermamente, che queste genti, ancor che venisse qual si voglia sorte di recapito, son resolutissime di andarsene, sopra di che io non so più che dire; ma poichè dal detto conte mi viene affermato, son forzato anch' io di significarlo all' Altezza[3] Vostra, et ho scritto però al suddetto Giovanni Dyemberg, che solleciti a mandarmi qualche soccorso, sìcome supplico l' Altezza Vra humilmente a voler fare anco di costà; altramente io non ci veggo forma di potere resistere, per esser queste genti molto consumate, di male animo e disarmate. Tuttavia non mancherò di far dal canto mio, quanto humanamente sarà possibile.

Hoggi m' è arrivato nuova dal mio castellano

---

[2] Értesülése helyes volt, mert Bocskaynak csakugyan az volt szándéka, hogy az országot megszabadítsa Bastától, kinek kegyetlenkedéséről, álnokságáról és a dévai országgyűlésen végzett dolgairól pompásan ír Szerencsről kelt 1605 április 2-iki (ismeretlenül maradt) szép magyar kiáltványában; Hurmuzaki: Documente IV/1. k. 442—4. l.

[3] Tollhibából írva: Maestà.

d' Hust, che m' avvisa tener dentro da vivere ancora per tutto Maggio prossimo.

Mando alla Altezza V^{ra} la inclusa copia di una lettera del conte Francesco Belgioioso, al quale incaricai, come per altra mia le scrissi, che nel passar di Polonia dovesse negoziare alcune cose col duca Giovanni, e da essa vedrà, quanto ha trattato con detto duca; etc.

Da Eperies, li 31 di Marzo 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. März 198. Exp.)

1863.

Bécs, 1605 április 3.

Mátyás főherczeg Bastának.

Seither unsere jüngste vom 29. und 30. Tag Monats Martii bei dem Currier Hauptmann Steinecker dir zugefertigten Schreibens[1] *újabb levelét vettük ő Felségének a hadinép kielégítése ügyében, a mit késedelem nélkül küldünk.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 121. Reg.)

1864.

Eperjes, 1605 április 4.

Basta Mátyás főherczegnek.

Válasz. Hadai nem akarnak tovább szolgálni, de maga Basta sem maradhat helyben tovább erőtlenül.

Arrivorno hieri le lettere di V. A. Ser^{ma} delli 29 e 30 dil passato,[1] portatemi dal capitano Steinecker, l' una delle quali continente la promissione che ella fa de i denari mandai subitamente al conte di Hollach in campo, perchè la leggesse alli soldati, rimostrasse loro la buona mente di V^{ra} Altezza e gli facesse intendere che in breve riceverebbono sodisfazione, ma non è stato già mai possibile, nè con promesse, nè con esortationi

[1] Ld. kötetünk 1858. és 1860. sz. a. jelezve.

[1] Ld. a fentebb idézett számok alatt.

rimovergli dalla lor maladetta ostinazione, havendo risposto assolutamente che in tutti modi vogliono partirsi. Ha di poi separatamente trattato e fatto trattare con le genti del Puechheim che si ritrovano in questa città, pregrandole et esortandole a volerci restare in presidio con offerirli tre paghe, e di voler io stesso rimaner con loro; ma non è giovato cosa alcuna, perchè tutti sono insieme d'accordo e deliberati di esseguire la lor pessima intentione. Ho fatto anco dir di più a tutto lo esercito, offerendoli di obbligarmi io stesso di darli tre paghe intere, senza disconto alcuno de' colonnelli, d'armi o de altra cosa: ma persistendo pur nella durezza loro, mi hanno risposto liberamente, voler partire per tutto Venerdì prossimo.[2] Aspetto di presente risposta di quello che risolveranno le genti del colonnello Rusworm, conforme a quanto l' Altezza V^ra^ per la sua mi ha imposto che io dovessi tentare, le quali, se mi è lecito dir quello, che io ne sento, dubito che saranno anch' esse imbrattate della medesima farina che tutti gli altri, perchè essendo entrata loro addosso una certa maledizione et derivando questa loro alterazione da mezzi iniquissimi, è impossibile il poter far più frutto alcuno, il che mi duole sino all' anima, sì per quella che risguarda il servizio et utile di Sua Maestà Cesarea e di V^ra^ Altezza, veggendo che da questo ne nascerà la perdita di questo regno di Transilvania e qualche *altra alteratione* ancora, che Dio non voglia, come per quello che tocca alla reputazion mia, che in mia vecchiaia habbia da ricever uno affronto di questa maniera. E tanto più mi duole, quanto che io, come l' Altezza V^ra^ sa, non ho restato mai di tener ricordato tutto questo a Sua Maestà Cesarea, continuamente supplicando tante e tante volte del rimedio, senza essermi venuta già mai di là resoluzione alcuna, se non; quando la piaga è di maniera incancherita, che non le può giovar più il medicamento; che se fusse stato creduto alle mie lettere mentre era tempo, non ci ritroveremo hora per avventura in questi termini.

[2] Aprilis 8-ikán.

Quanto a che io non debbia serrarmi, sì come V^{ra} Altezza mi comanda per una delle suddette Sue in una di queste città, questo in vero per me sarebbe il minor pericolo che io potessi correre in servitio della Ser^{ma} Casa di Austria, ma quando io volessi ciò fare, non posso esseguirlo, per non ci esser gente che voglia restare, perchè molto volentieri non mancherei di esporre la vita stessa ver servire a Sua Maestà et a V^{ra} Altezza, e se ben io potrei promettermi de' Valloni, che non farebbono, se non quanto da me li fusse comandato, tuttavia è impossibile poter sustentare cavalleria in un presidio, senza foraggio, del quale mancano tutte queste città.

Non scrivo altrimenti a Sua Maestà, per non haver tempo, però supplico humilmente la Altezza V^{ra} che si degni farle subito sapere tutto questo, che io in questo mentre di quanto seguirà non resterò di andar avvisando di mano in mano V^{ra} Altezza; etc.

Da Eperies, li 4 di Aprile 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 155. Exp.)

1865.

Eperjes, 1605 április 4.

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta recommendirt Giovan Gonzales.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/1. k. 524. No. 18.)

1866.

Eperjes, 1605 április 5.

Basta Mátyás főherczegnek.

Levelét vettem, ámde la diabolica ostinazione di questa gente *akkora, hogy* poco si sieno curati delle sue lettere, *miként arról soraim átadója, Steinecker kapitány élőszóval bővebben tájékoztathatja.*

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1872. sz. a. válaszából.)

1867.

Bécs, 1605 április 6.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wasmassen bei uns durch Ihre Mt. Diener und unsern getreuen lieben Lazarum Henkel von Donnersmark den ältern von wegen seines Vettern, Jacoben Cranmer Postmeisters zu Leutsch gehorsamlich angehalten und gebeten wurde, *miután őt te* zum Dreissiger allda *tetted, rendeljük, hogy őt állásába az előbbi harminczados útasítása szerint beiktassad.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1868.

Bécs, 1605 április 6.

Mátyás főherczeg Bastának.

Soll das Kriegsvolk der abgeführten starken Zahlung erniedern und bei den Wallonen alle Gewaltthätigkeiten, so sie den armen Underthanen zuegefügt, abstellen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 419. No. 22.)

1869.

Murány, 1605 április 7.

Rotthall János Jakab kapitány Bastának.

Nachdem sich der bewusste Edelmann durch Schreiben wieder bei mir angemeldet, dessen Namen N. und zuvor mein Diener gewesen, darnach Ihrer Mt. Hauptmann zu Ónod geworden, *az ellenségről való híreit közölvén, kérem parancsát, hogy tudjam, mit tegyek s mit teljesíthetek kivánságai közül.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 155. Exp.)

1870.

Bécs, 1605 április 7.

Mátyás főherczeg Bastának.

Jelentem, hogy katonáid zsoldjára nagyobb összeget szereztünk und dass solche Zahlung allbereit nach Teschen abgeführt worden, *a honnan nemsokára megkapod.*

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1877. sz. a. leveléből.)

1871.

Bécs, 1605 április 8.

Mátyás főherczeg Bastának.

Mit was unterschiedlichen Praetensionen und Begehren sich unlängst Richter und Räthe beider Städte Eperies und Bartfeld *fordultak ő Felségéhez, emlékezhetsz mult hó 7. és 16-iki leveleinkből,*[1] *de mivel* genannter Städt' Gesandte nicht ohne Beschwer zu Prag liegen, *küldd be sürgősen véleményedet.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern.)

1872.

Kirchdorf, 1605 április 9.

Basta Mátyás főherczegnek.

Kimozdult Eperjesről, miután hadainak ellenséges indulatát valahogy lecsendesítette. Ezért sürgős segélyt kér és kéri kárpótlás-ügye teljesítését is.

Dalla lettera ch' io scrissi a V. A. Ser^{ma} sotto li 5 di questo[1] e dal capitano Steinecker, apportator di essa, havrà ella inteso la diabolica ostinazione di questa gente in generale e quanto poco si sieno curati delle sue lettere, anzi vanno tuttavia perseverando nella lor pessima resoluzione. E perchè io ho considerato di quanto danno sarebbe stato alle cose di Sua Maestà, che la città di Eperies fusse stata abbandonata, poichè senza altro il nemico si sarebbe subito appoderato sino alle montagne e forse più innanzi, feci tanto con il reggimento di infanteria del Puechheim e con le compagnie del Prinzestein e del capitano Lehner, che finalmente si contentorno di restare alla guardia di detta città, mediante cinque mesi di soldo che gli ho promesso di sborsare in termine di quindeci giorni de' denari, che sono in Tesna e tra tanto

---

[1] Az elsőt jeleztük 1831. sz. a. A másik ismeretlen.

[1] Nincs meg, kivonatát ld. 1866. sz. a.

se gli sono dati da venti milia fiorini a buon conto, raccolti parte dalla città e parte da altri; spero con questo di haver raffrenato il nemico, che non tenterà di passar più innanzi. Gli ho lassati molto ben provvisti di polvere et altre monitioni da guerra e credo che havranno anco vettovaglie per qualche mese. Et io vedendo la pessima deliberazione del restante delle genti me ne sono venuto allo essercito;[2] ancorchè con qualche perdita di reputazione, havendo più presto forma di Eletto, che di Generale, tuttavia mi preme tanto il servitio di Sua Maestà, che ho giudicato minor male venirmene con esse, che metterle in totale disperazione, e tra tanto non mancherò di praticare e vedere, se sarà possibile di ritenerli; ma dubito del contrario, tanto è incancherita questa piaga. Spero però che alcuno de' colonnelli, o altri deva comparire con qualche recapito e resolutione, già che questo negozio importa non meno di quello, che importi il regno di Ungheria e quello di Transilvania, e sappia l'Altezza V^{ra} che non bisogna perder tempo a porgerli i convenienti remedii.

Converrà anco sollecitare il Dyemberg, residente in Polonia, che affretti la levata de' 4 m. Cosacchi, acciochè pacificandosi costoro e venendole armi, cioè i moschetti e le picche per la infanteria e gli archibugi per la cavalleria, si possa movere lo esercito, avertendo però a farmi provvedere di artiglieria grossa con tutti i recapiti necessarii, perchè son securo, che i Turchi non tardaranno ad arrivare in aiuto del Bochkay. Io tra tanto andrò facendo ogni opera possibile per trattenere che questa gente non cammini molto; e però supplico humilmente l' Altezza V^{ra}, che dal canto di Sua Maestà Cesarea e suo, non resti di darsi fretta in mandare i debiti remedii o vero persone tali, che possino haver credito con questa soldatesca.

Dall' altro canto, hebbi quando ultimamente fui a

---

[2] Basta tehát már április 6-ika után elhagyta Eperjest, nem 12-ikén, miként eddig tudtuk; *Magyar hadi krónika* II. része 162. l.

Praga un decreto cesareo sopra certe mie pretensioni, fra le quali vi sono 100 m. fiorini, quali mi fu promesso di farmeli assegnare sopra l'Austria, e da Praga mi assecurano, che dovranno essere assegnati. Però supplico humilmente l' A. V. Ser[ma] a farmi grazia di comandare che questa assegnazione sia fatta,[3] poichè è gran tempo che mi fu promessa, e la maggior parte sono denari sborsati per servizio di Sua Maestà Cesarea. E con questo fine inchinandomi reverentemente a V[ra] Altezza, le prego da Dio ogni felicità.

Dalle congiunte scritture ch' io mando a V[ra] Altezza vedrà ella alcuni avvisi arrivatimi in questo punto dal colonnello Rotthal, e se ben non si manda il nome di chi ha mandate dette lettere al Rotthal è però persona fidata.

Non voglio anco restar di dirle, come havendo li cittadini di Eperies ad istanza mia dato parola a' soldati e promessoli, che sarebbono pagati nel termine di 15 giorni, io stesso in mio nome proprio ho dato parola di relevarli da tutto quello che potesseno patire ; etc.

Da Kirchdorf, li 9 di Aprile 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 155. Exp.)

1873.

Kirchdorf, 1605 április 10.

Basta Bártfa város tanácsának.

Euer Schreiben haben wir empfangen[1] *s a mint katonáinkkal megegyezhetünk* wellen wir euch nit allein Volk schicken, sondern selbsten euch zu entsetzen komben.

Hátlapján, a városi jegyző kezeírásával : Redditae die 15. Aprilis hora 3. pomeridiana.

(Eredeti, Bártfa város levéltára.)

---

[3] Bastának ez régi követelése, mivel szolgálatba lépése óta majdnem állandóan adott zsebéből a katonáknak, kiknek zsoldját nagyon rendetlenül fizették az udvarból.

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.

1874.

Györgyfalvi tábor, 1605 április 13.

Basta Lőcse város tanácsának.

Es zweiflet uns nichts, Ihr werdet genuegsamb wissen, dass wir nit aus eignem Willen, *hanem a fő-hadparancsnokság rendeletére* unsern Weg aus diesem Land nehmen *s addig is, míg új hadakkal segítségtekre mehetnénk, védjétek magatokat s legyetek róla meggyőződve,* dass Ihr Kais. Mt. dieses Landt also in Acht haben, als den Apfel ihrer Augen ; etc.

Aus dem christlichen Feldtläger bei Georgendorf, den 13. Aprilis. Anno 1605.

(Eredeti, Lőcse város levéltára, I. o. 77. csomó 31. sz.)

1875.

Bécs, 1605 április 13.

Mátyás főherczeg Bastának.

Ich hab aus Eurem jüngsten Schreiben vom 4. dieses Monats,[1] welches uns den 10. hernacher durch dem Hauptmann Steinecker zugekommen ist, nicht gerne vernommen *a mit jelentettél, de remélem megkaptad ő Felsége kötelező levelét,* wie auch mein Schreiben vom 7. dieses Monats [2] *és értesítlek, hogy egy hét mulva több mint 400,000 forintot indítunk be, a mivel hadaidat jól kielégítheted és fegyvert is fogsz kapni.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 37/1. Reg.)

1876.

Prága, 1605 április 15.

Rudolf császár Bastának.

Basta solle darann sein, dass dem Künig in Polen wider in oder ausserhalb Hungern, desgleichen dem Rákóczi und andern getreuen Hungern durch sein Kriegsvolk nichts böswertiges zuegefuegt werde.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 10.)

---

[1] Ld. 1864. sz. a. [2] Nincs meg.

1877.

Rózsahegy, 1605 április 17.

Basta Mátyás főherczegnek.

Hadait már pénzzel sem tarthatja vissza a szétoszlástól, maga pedig Bécsbe készül, hogy ott várja be ő Felsége további rendeleteit.

Dall' ultima mia espedita in Kirchdorf sotto li 9 del corrente,[1] della quale si manda il congiunto duplicato, havrà l' A. V. Ser^{ma} inteso a pieno la resolutione di queste genti. Mi è di poi sopragiunta la lettera sua delli 7 detto,[2] la quale è superflua in quanto al rimovere i soldati dalla già da loro deliberata volontà, perciochè in questo particolare ho travagliato sino ad hora e ci ho fatta quella diligenza maggiore, che potevo fare humanamente per ridurli al bene, valendomi delle esortationi e cercando di trattenerli col fare alto più che fusse possibile, con speranza che dovessero pur tornare alla dovuta obbedienza, o che almeno dovesse di costà qualche recapito più potente; ma non ho fatto frutto alcuno, nè credo di haverne a fare per l' avvenire, essendo risolutissimi, ancor che Sua Maestà mandasse lor qualsivoglia somma di denari di andarsene in ogni modo. E se bene mi veggio quasi affatto caduto dalla speranza di levarli dalla pessima e diabolica ostinatione, che, come più volte ho scritto a Sua Maestà et a V^{ra} Altezza, è intrata in loro, persevererò nondimeno di andar camminando con l'esercito, col quale spero domane di arrivare a Rosenberg, al pie della montagna.

Havevo prima pensato di mandare una parte di queste genti, che non sono ammotinate, cioè i Valloni, Corazzieri, Dragoni, Razziani e quei del duca di Tesna, che saranno da 2 m. cavalli e più, et ancora la infanteria Italiana alla volta di Altsohl, per soccorrere quel luogo assediato da rebelli, i quali poichè hoggi ho inteso essersi per la maggior parte inviati alla volta del contado Turociense a fine di incontrarmi in quei passi stretti e ritenermi

[1] Ld. 1872. sz. a. [2] Jeleztük 1870. sz. a.

dal passare avanti, mutando proposito non ho voluto dividere il campo, ma camminare unito per vedere ciò che vorrà fare il nemico. E quando sarò poi in paese più largo, invierò al general Kollonitsch li Valloni et altri sopranominati non ammotinati e con essi il conte Tommaso Cavriolo, quale non mancherà di havere il dovuto respetto al detto generale e potrà il Kolonitsch servirsi delle dette genti in quelle occasioni che gli faranno di bisogno per servitio della Maestà Cesarea, et a questo modo si verrà ad aggravar meno la provincia di Austria et altri luoghi convicini.

Quanto poi a quello che tocca alla mia persona sarò forzato di tornarmene a Vienna per aspettar quivi nuovo ordine da Sua Maestà di quello che dovrò fare, non giudicando esser cosa conveniente entrare nell' Austria con gente alterata, non ci vedendo massime modo da ridurla.

Nel particulare che V[ra] Altezza mi scrive dei danni, che si fanno da' Valloni, le rispondo, che non sono essi altrimenti quelli che fanno il male, e di questo la supplico a starne secura sopra la parola mia ; ma tutti si vagliono hoggi di questa scusa de Valloni, perchè sapendo qualche poco di quella lingua e mutandosi alquanto di habito, vanno sotto questo mantello facendo li disordini de' quali è stato fatto relatione a V[ra] Altezza perch' io l' assecuro, che se i Valloni havessero commesso questo, non mi mancherìa nè modo, nè autorità da poterli castigare conforme a i delitti loro, che se io potessi così castigare gli altri, non sariano successi per avventura questi inconvenienti di maggiore importanza, che portano hoggi tanto pregiuditio alle cose di Sua Maestà.

Da Rosenberg, li 17 di Aprile 1605.

(Hiv. más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 155. Exp.)

1878.

Parma, 1605 április 18.

Farnese Ranuccio parmai herczeg Bastának.

Kivánságát készséggel teljesítve küldök egy jó hátaslovat.

(Elveszett v. lappang, Basta 1935. sz. a. válaszából.)

1879.

Privigyei tábor, 1605 április 22.

Basta Kollonitsch Seifried kerületi kapitánynak.

Válasz. Nem bírja rávenni hadinépét arra, hogy a bányavárosok felmentésére mehessen velük.

Zu freundlicher Antwort, habe ich dem Herrn hiemit anfüegen wollen, dass ich noch fort Tag und Nacht arbeite dieses halsstarrige Volk zu Entsetzung der Pergstädt zu bewegen. Im Fall aber ich meinen Weg müsste fort nach dem Freistädtl nehmen, bitte ich, der Herr wolle sich auch dahin verfüegen, dann wir von Sachen uns zu beratschlagen, darann der Herr ein Gefallen haben und nach seinem Wunsch sein sollen. Ich verhoffe aber das Volk in die Pergstädt zu bringen. Hiemit den Herrn dem Allmächtigen, mich Ihme zue frdl. Diensten befehlendt.

Aus dem christlichen Feldtläger bei Priwitz, den 22. Aprilis. Anno 1605.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, HKR. 1605. Apr. 130. Exp.)

1880.

[Bécs,] 1605 április 22.

Mátyás főherczeg Bastának.

Deine unterschiedlichen Schreiben, zwei vom 9. und eines vom 17. dieses Monats *megkaptuk s kétségtelenül te is* unsere gnädigste Antwort auf dein Schreiben vom 5. dieses[1] *és szorgalmadat elismerve várjuk további jelentésedet.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Apr. 120. Reg.)

1881.

Privigyei tábor, 1605 április 23.

Basta Kollonitsch Seifried kerületi kapitánynak.

Válasz. Szorult helyzete ellenére megsegíti 2000 főnyi hadinéppel, csak jöjjön átvételére.

Bede des Herrn Schreiben, wie auch seines zue mir geschickten Dieners mündliche Relation habe ich verstanden.

---

[1] Ld. őket kötetünk 1872, 1877. és 1866. sz. a. jelezve.

Der Herr wird bereit mein voriges Schreiben empfangen haben. Weilen ich dann durch kein menschliches Mittel dieses halsstarrige Volk zue der Pergstädten Entsatzung bringen kann, so will ich doch dem Herrn 2000 des besten Volks zuegeben. Aber mein Rath ist, dass der Herr, wie ich Ihme vormals geschrieben, zue mir auf Freistädtl komme, allda ich Ihme obernenntes Volk zuegeben will, mit denen wird der Herr, wo es die Noth erfordert, sich gewisslichen verlassen können. Wer daran schuldig, dass die Noth nit eher geglaubt worden, wird die Zeit eröffnen. An dem Herrn weiss menniglich, dass nichts erwunden sei. Hiemit Ihne dem Allmächtigen befehlend.

Aus dem christlichen Feldtläger bei Priwitz, den 23. Aprilis. Anno 1605.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

1882.

Privigye, 1605 április 24.

Basta Mátyás főherczegnek.

Válasz. Levelét felolvastatta katonái előtt, de eredménytelenül. Igy tovább nem maradhat és siet Bécsbe, hogy befejezze Eperjesen megkezdett gyógykezeltetését.

Tre giorni sono arrivò la lettera di V. A. Ser^{ma} insieme con la patente, la quale feci subito vedere a tutti li reggimenti da piede e da cavallo, senza però trarne frutto alcuno, sì come ne le potrà far fede Aedelberg, quale è stato presente a tutto quello, che si è trattato in questo particulare. Doppo questo ordinai che venissero davanti a me tutti gli offiziali di cavalleria e di infanteria, e fatta leggere loro la suddetta lettera di V^{ra} Altezza de 13 corrente,[1] gli pregai efficacissimamente, che volessero rimostrare e far capaci i lor soldati della buona somma di denari, che era di già apparecchiata per il lor pagamento, e gli dissi, che se havevano in ciò dubbio alcuno, io stesso mi offerivo e promettevo di assecurarli, che

[1] Kivonatát ld. 1875. sz. a.

la somma de denari, che Vra Altezza nomina nella suddetta lettera, sarebbe pronta senza fallo alcuno nel termine in quella espresso, e che se li soldati trovassero in ciò qualche difficultà, parendo loro, che la somma fusse poca, dovessero li detti offiziali esortarli e pregarli a volere almeno soprasedere in darmi tanto di tempo, che io ne potessi avvisar Vra Altezza, prima che passassero più oltre nelle provincie di Sua Maestà, apportandovi nuovi tumulti ; ma tutto è stato in vano, e non si è possuto accappar cosa alcuna, volendo essi in ogni modo procedere più avanti tra Possonio e Tirnavia, dove dicono, che vogliono aspettare quindici giorni : e sei o sette altri bisognerà consumarne nello arrivare a' detti luoghi, che in tutto saranno da tre settimane in circa ; di modo che l' Altezza Vra potrà conforme a questo risolversi di mandare qualche persona di autorità a trattar con essi e vedere, se sia possibile di ridurli alla obbedienza ; ma a far questo ufficio non bisogna in modo alcuno mandare il conte di Sulz, perchè essendo stata fatta di lui cattiva impressione negli animi di queste genti, farebbe, venendo egli, contrario effetto a quello che sarìa necessario. Tra tanto non sarà se non bene far venire in Possonia tutti li denari, che sono in Tesna, mettendoli nel castello, acciò in ogni occasione siano alla mano, perciochè io giudico che l' havere subito i denari in pronto, possa con i soldati facilitare assai più per avventura il negozio, di quello che si farìa havendoli lontani, e farli condescendere forse più volentieri a quanto si desidera ottener da loro.

Quanto alla persona mia, arrivato che sarò al suddetto posto tra Tirnavia e Possonio ho deliberato non volere star più con esso loro, per i gran disordini, che commettano, per i quali non potrei far di meno, di non cadere in mala opinione delle provincie, e parendo a Vra Altezza non esser bene, che i soldati restino abbandonati del tutto, potrà fare scrivere al conte di Hollach, che rimanga con essi, perchè io in conto alcuno non posso, nè voglio più restarci, bastandomi di quanto ho

fatto sino ad hora, convenendomi necessariamente arrivare a Vienna per medicarmi della mia infirmità e finir la cura cominciata in Eperies, la quale fui forzato di interrompere per la partita di questa soldatesca.

Quelli delle Città Montane mi ricercano aiuto con grande instanza, ma vedendomi io seguitare giornalmente dal nemico, non ho trovato bene di separare lo esercito, sin tanto, che non sia pervenuto a Freistadt e però ho dispacciato al generale Kolonitz, che mi venga a trovare in detto luogo di Freistadt, perchè li consegnerò le genti, le quali, come scrissi a V^{ra} Altezza, non sono ammotinate, cioè il reggimento del duca di Tesna, i vecchi Valloni, quelli della Rame, le Corazze et i Razziani, che in tutto saranno da 2 m. cavalli e più, e forsi anco quella poca infanteria Italiana. Tra tanto ho mandato a Cremniz tre compagnie di Valloni delle mie, ma sino ad hora, non le hanno volute accettare altrimenti nella città, ma le hanno fatto alloggiare ne i borghi con grandissimo pericolo di perdersi, e pochissima provvisione di vettovaglie ; di modo che dubito, che non siano forzati per la necessità e pericolo evidente a tornarsene.

Dal mastro della posta di questo luogo mi vien detto, che due poste lontano di quì è stato fatto pregione il corriere, che veniva da Vienna con le lettere di V^{ra} A. Ser^{ma} e di Sua Maestà, il che le servirà di avviso ; etc.

Da Pribitz, li 24 di Aprile 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai 184. Reg.)

1883.

Tapolcsány, 1605 április 25.

Basta Kollonitsch Seifried kerületi kapitánynak.

Válasz. Siessen hozzá, hogy az igért segélyhadat átvehesse.

Eben das was die Fürstliche Durchlaucht dem Herrn zuegeschrieben, das wird der Herr auch aus meinem bei seinem Currier Ihme überschickten Schreiben hoffentlich verstanden haben. Weiln ich dann allbereit zu Scharnovicz fürüber und

das Volk keinesweges stilligen, weniger zurückzubringen, so wolle der Herr seine Reis nach dem Freistädtl nehmen, allda ich auf negsten Pfingstag[1] *auch sein will. Kann der Herr etwan sein Volk an einen bequemben Ort lassen und mit denen, so ich dem Herrn sambt Grafen Thomam nach Ihr Durchlaucht Anmuetung geben werde, sich wo es die Noth erfordert, hinverfüegen könne.* Welches ich dem Herrn zur freundlichen Antwort hiemit anfüegen wollen, mich Ihme zue frdl. Dienst, uns alle dem Allmächtigen befehlendt.

Aus dem christlichen Feldtläger bei Topoltschan zue Ostratitz, den 25. April. Anno 1605.

Jetzundt ist mir des Herrn Schreiben von Neutra aus auch zuekhomben, wirdt in obgeschriebner Antwort eines und das ander begriffen.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, HKR. 1605. Apr. 130. Exp.)

1884.

Bécs, 1605 április 25.

Mátyás főherczeg Bastának.

Recepisse an Basta, und weil ein Currier vom Rédey gefangen worden, werden ihme dieselben Schreiben mit einem Duplicat zuegeschickt.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 424. No. 104.)

1885.

Mantova, 1605 április 28.

Gonzaga Vincze mantovai herczeg Bastának.

Pártfogásába ajánlom soraim előmutatóját, il cavalier Ciro Spontoni, *a ki, hogy Magyarországot és ezt a mostani hadjáratot megismerje, szolgálatjára siet.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1934. sz. a. válaszából.)

---

[1] Május 29-én.

1886.

[Freistadt,] 1605 április 30.

Basta Mátyás főherczegnek.

Jelentem, hogy erre jőve havevo trovato quivi il generale Kolonitz, *kinek azonban nem engedtem át csapataimat, nehogy táboromat megbontsam, értesülvén az ellenség közeledtéről.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1888. sz. a. leveléből.)

1887.

Bécs, 1605 május 2.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Die Fürstliche Durchlaucht Herr Mathias Erzherzog in Österreich . . . des Herrn Schreiben, datirt den 24. Aprilis jüngsthin [1] von Linz *hozzánk küldte és* in Abwösen Ihrer Fürstl. Durchlaucht haben wir des Herrn Grafen jüngstes Schreiben vom letzten Aprilis [2] eröffnet *és mivel az igért pénz még nem jött meg, kérjük, tartsa féken katonáit legalább e hó végeig.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai 184. Reg.)

1888.

Szentgyörgy, 1605 május 4.

Basta Mátyás főherczegnek.

Bár engedetlen serege éhes és tehetetlen, meg akarja várni az ellenséget.

Per l' ultima mia delli 30 del passato [1] detti avviso a V^{ra} A. Ser^{ma}, come nel passare da Freistadt havevo trovato quivi il generale Kolonitz, a cui non havevo

---

[1] Ld. 1882. sz. a. [2] Nincs meg.

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.

altrimenti consegnato le genti più volte scritte, per non separare il campo, sentendosi che il nemico ci si faceva tuttavia più vicino, nè si sapeva ancora, qual fusse il suo disegno. Hora di nuovo si intende che egli si va sempre maggiormente ingrossando e che il Bochkay, essendoli arrivati in aiuto alcuni Tartari e Turchi, de' quali non si può sapere il numero, si viene approssimando in persona al fiume del Vago, e però mandai hier sera il detto generale Kolonitz per il fiume a basso verso Comar, acciò di quivi, se sarà possibile, se ne passi a Uivar e procuri la conservatione di quel luogo tanto importante, parendomi per le ragioni scritte nella suddetta mia, che quella piazza non stia senza qualche pericolo, e che anco debba mandar quì al campo le genti, che tiene in quelle parti, essendo più che necessario unir tutte le forze insieme, perchè io in questo mentre piglierò qualche buon posto e starò attendendo quello, che vorrà fare il nemico. Tra tanto ho supplicato humilissimamente a Sua Maestà, che quanto prima voglia, come più volte ho scritto, mandar qualche persona a trattare con questa soldatesca, avanti che passi il termine de 15 giorni, perchè si vede, che questa gente è tanto indemoniata, che subito che sarà passato detto tempo vorrà partirsene, senza aspettare più in modo alcuno; onde supplico l'Altezza V^{ra} a voler tener mano, che sopra di questo si acceleri qualche provvisione.

Non voglio lassar di tornare a supplicare di nuovo V. A. Ser^{ma}, che si degni con la sua benigna et amorevole protezione di haver per raccomandate le cose mie et i miei negotii, sì come anco ne ho supplicato humilissimamente a Sua Maestà Cesarea, poichè stanno ancora così pendenti e sino ad hora non hanno havuto espedizione alcuna, havendomi quei ministri di Praga tenuto sempre a parole et allungato di giorno in giorno. Et io, se i miei servitii l' hanno meritato, vorrei pur hormai ricevere quelle sodisfazioni, che tante volte mi sono state promesse.

Questa lettera fu scritta l' altro giorno in uno allog-

giamento detto Scheffendorf da questa parte di Tirnavia, di dove partei hier mattina a buon hora per pigliar questo posto di Santo Giorgio, atteso che l' inimico passava il fiume del Vago. E come che egli abonda di cavalleria, non ho voluto che egli mi cogliesse in campagna aperta; ma mi son retirato quì, per essere un sito avvantaggiosissimo per la infanteria. Per il viaggio i bagagli furono assaliti da Tartari, che vi fecero qualche danno; ma nel ritirarsi furono malamente trattati da' nostri, che ne ammazzorno da 200, e quello che è stato meglio è, che si è havuto nuova del numero de' nemici, che sono chi dice 3 mila e chi 5 mila Tartari, 100 Turchi e da 8 mila Aiducchi, et il Rédey Ferencz per capo, aspettandosi maggior numero di gente, et che il Bochkay si trovi tuttavia verso le parti di Tokay e Cassovia. Hora, se io havessi la gente sodisfatta, non farei difficultà di venire a battaglia, se ben mi trovo di forze assai inferiore, e però non sarà se non bene, che la Altezza V^ra^ si dia fretta in mandare qualche persona a trattare con queste genti, come tante volte ho scritto, perchè dubito fuor di modo de' fatti loro, e se questo esercito si dissolvesse, io non so, come la Maestà Cesarea ne potesse così presto mettere un altro insieme. Quanto poi a quello, che io sia per fare, non lo so per me stesso, per depender tutto dalla voluntà di questi alterati, quali per essere tumultuarii non so che resolutione siano per fare; etc.

Da Santo Giorgio, li 4 di Maggio 1605.

Hoggi che sono li 5 detto, questa soldatesca, come mal disposta, ha cominciato a lamentarsi di pane, come veramente è; e però ho risoluto di andare ad alloggiare ne' borghi di Posonio con tutte le genti, e però V^ra^ Altezza potrà restar servita di operar, che il profont-mastro mandi in detto luogo farina et avena, acciò si levi ogni occasione, come anco non sarìa se non bene far venir qualche somma di denari, per dare una imprestanza per le ragioni dette di sopra.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. máj. 28. Exp.)

1889.

Szentgyörgy, 1605 május 4.

Basta Miksa főherczegnek.

Fizetetlen katonái el akarják hagyni s teljesen tőlük függő akaratnélküli bábnak érzi magát.

Se bene io non scrivo così spesso, e particularmente a V. A. Ser[ma], come sarebbe il debito e desiderio mio, non è perciò, ch' io non conservi in me verso la persona di lei quella reverente devozion d'animo, che si deve alla grandezza sua et all' obbligo mio; ma io, come quello che son securo della molta benignità sua, in mezzo alle molte occupationi, mi sono preso questa libertà, sapendo massime, che l' A. V. di quanto passa, ha per altra strada bonissima informatione. Tuttavia per la mia solita osservanza, non ho voluto mancare di non ricordarmele humilissimo et affettionatissimo servitore, e dirle, *hogy ideértem s várom seregem annyiszor sürgetett megsegítését, mert* se questo esercito si dissolvesse, io non so veramente, come Sua Maestà ne potrebbe così presto rimettere un' altro insieme, *annyi ellenség közelében és* quanto alla persona mia io non so quello ch' io stesso mi sia per fare, dependendo il tutto dalla volontà di questi alterati; etc.

Da Santo Giorgio, li 4 di Maggio 1605.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1890.

Bécs, 1605 május 4.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Demnach die Rebellen anjetzo in der Spanschaft Pressburg *nagyon előnyomúltak, kérjük küldjön valami őrséget, mely megvédje* nicht allein das Schloss Pressburg, sondern auch Hungarisch-Altenburg.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. No. 12. Reg.)

1891.

Szentgyörgy, 1605 május 6.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Válasz. Kívánságát készséggel teljesíti, csak küldjön legalább egy kis kenyeret és zsoldot.

In questo stesso punto ricevo due lettere di V. S^{rie} Ill^{me} :[1] l' una per un corriere a posta e l' altra per il colonnello Puechheim. E quanto al provvedere Altenburg et il castello di Possonio farò ogni opera possibile, acciò così segua, e questo procurerò di effettuare arrivato, che sarò ne borghi di Possonio, che con l' aiuto di Iddio sarà domani.

Nel particular poi del castello di Vicegrado io non so, come stiano le cose di là e come il nemico lo tenga assediato. Però sarà bene, che da Strigonia mi desseno avviso et qualche relazione, acciochè io sappia come risolvermi, sopra di che starò aspettando risposta, e tra tanto vedrò di trattare con questa gente, che bisognando si possa dare questo soccorso o almeno fare ogni possibile.

Intendo, che alcuni di voi altri Signori Illustrissimi siano in breve per venire a trattare con queste genti, che mi è molto a caro. È però, giudicherei, grandemente a proposito, che si mandasse a Possonio non solo vettovaglie, ma ancora 30 m. o 40 m. fiorini, per dare una imprestanza alla soldatesca, per discontare la detta somma nel primo pagamento, il che senza dubbio farìa grandissimo effetto.

Starò dunque aspettando, che di costì si provvegghino tutte le suddette cose, e con ogni affetto gli bacio le mani.

Io non ho altra infanteria da potermene servire, se non Italiana, e questa è così poca, che non potrà bastare a pena a presidiare il castello di Possonio et Altenburg, e se questa infanteria havrà da arrivare et andare a Vicegrado, vi saranno de' fastidii ; e però sarà bene, che si dia ordine ad Altenburg, acciò quelli che andranno al detto luogo,

---

[1] Ld. kivonatukat 1887. és 1890. sz. a.

habbino almeno il pane quotidiano, senza il quale non si potranno intrattenere ; etc.

Da Santo Giorgio, li 6 di Maggio 1605.

Külczíme : All' Illustrissimi Signori miei osservandissimi, li Signori presidente e consiglieri di guerra di Sua Altezza Serenissima in Vienna.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. No. 28. Exp.)

1892.

Bécs, 1605 május 6.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Recepisse an den Grafen Basta, dass dem Kriegsvolk die ordentliche Proviant gereicht werden solle ; item betreff Erinderung, dass Ihre Fürstl. Dt. dero Bezahlung halber auf Prag verreist, das Kriegsvolk darauf zu vertrösten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 426. No. 27.)

1893.

Pozsonyi tábor, 1605 május 7.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Dass meine unterschiedlichen Schreiben an die Fürstl. Durchlaucht, meinen gnädigsten Herrn, von den Herren *felbontattak, köszönöm, de mivel népem nagyon engedetlen, kérem jöjjenek sürgősen* diejenigen von den Herren, so dazu deputiert, *hogy legalább lássa ez a had, hogy ő Fölsége törődik vele.*

Aus dem christlichen Lager bei der Vorstadt Pressburg, den 7. Mai 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. No. 28. Exp.)

1894.

Pozsony, 1605 május 7.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Válasz. Utasítását nem találja czélravezetőnek, ha csak sürgősen pénzt és élelmiszert nem küld. Hadi hírek.

Hoggi verso il mezzogiorno ricevei la lettera delle S^{rie} V. Ill^{me},[1] alla quale diedi subito risposta in Alemanno.

[1] Ld. kivonatosan előbbi sz. a.

È dipoi venuto da me il colonnello Kollonitsch con un decreto o sia instruzione, la quale, per quanto io giudico, dubito che sarà di poco effetto, poichè questi ostinati non vogliono credere, se non toccano con mano. Tuttavia domane a buon hora si metteranno insieme tutti li colonnelli et officiali principali, alli quali si proporrà questo negozio, e se sarà trovato bene, se ne tratterà co' soldati, se bene, in quanto a me, sarei di parere, che venisse la somma de 40 m. fl. scritta o quivi intorno per dare a' soldati, perchè con questo si potriano forse acquietare, quando però ci fusse modo di dar pane, vino et avena. Ma non bisognerà tardare, perchè pigliano da loro stessi pur troppo gran licenza, e di già alcuni ladroni hanno, per quanto intendo, passato il fiume.

Mi parerìa bene ancora, che senza perdita di tempo venissero quei Signori deputati per trattare con questa soldatesca, acciò tanto meglio si potessero acquietare et aspettare il termine scritto nel decreto o instruzione suddetta, e per esser questo negozio di tanta importanza; non sarìa bene il differirlo più oltre. Ho voluto scrivere questa per avanzar tempo e domane avviserò le S^{rie} V. Ill^{me} di quanto si sarà concluso nel Consiglio che si deve fare.

In questo punto ricevo lettere del generale Kollonitsch, quale è arrivato a salvamento ad Uivar e mi avvisa esser giunto in detta città il figliuolo del Pográni, fuggito dagli Aiduchi, il che mi dà qualche sospetto e però gli scrivo, che habbia ben l' occhio, che questa non sia qualche stratagemma e che anco deva fermarsi in detta piazza, poichè quì potremo sodisfare e rimediare a gli accidenti che potessero avvenire.

Altro non ho che dire alle S^{rie} V. Ill^{me}, se non tornare di nuovo a pregarle che faccino ogni opera, perchè venga la vettovaglia suddetta.

Da Posonio, li 7 di Maggio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. No. 28. Exp.)

1895.

Pozsony, 1605 május 8.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Miután tisztjeivel Basta ma tanácsot tartott engedetlen katonái ügyében, sürgeti küldöttjeik jövetelét.

Hieri doppo mezzogiorno per staffetta a posta avvisai le S^{rie} V. Ill^{me} come questa mattina si haveva da far consiglio sopra le propositioni da farsi a questa soldatesca in conformità del decreto portato dal colonnello Ferdinando Kolonitz.[1] Così doppo lo haver congregati gli officiali e proposto questo negozio, furno tutti di parere, che poichè i soldati havevano cominciato a pigliare il pane e l' avena, era segno di buona intenzione, e già che essi havevano promesso di fermarsi in queste parti, i 15 giorni già scritti giudicavano essere molto meglio lassargli in questa maniera, senza far loro alcun altra propositione di prolungazione di termine, et io anchora cascai pure nella medesima opinione; ma perchè essi si lasciano indurre, che già siano scorsi sei o sette giorni del termine suddetto de 15 giorni accordati, sarei di parere et in ogni modo conviene, che spiri detto termine, i deputati veniseno a trattare con costoro, acciò si acquietassero, il che al parer di tutti non sarà difficile. Considerino hora le S^{rie} V. Ill^{me}, ciò che importi questo negozio et di gratia, che si faccia presto, perchè, se questi soldati cominciano un altra volta a pigliar la briglia fra denti, sarà poi difficile a poter trattar con essi.

Non dirò altro, se non che di nuovo torno a pregarle, che vogliano far sì che le vettovaglie non manchino, sopra delle quai cose starò aspettando risposta dalle S^{rie} V. Ill^{me}, alle quali con tal fine bacio la mano.

Da Posonio, li 8 di Maggio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. No. 28. Exp.)

---

[1] Közöltük előbbi számunkban.

1896.

Bécs, 1605 május 8.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Recepisse wegen des begehrten Commissarii zu Tractirung mit dem Kriegsvolk; item betreff Erinderung, dass man mit Contentierung gedachts Kriegsvolks im Werk sei.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 427. No. 34.)

1897.

Bécs, 1605 május 8.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta betreff Erinderung, dass das Gelt über Teschen in wenigen Tagen allhier sein werde; item betreff Besetzung Hungerisch Altenburgs für der Rebellen Fürbrechen. — Idem soll niemandt aus dem Lager Polleten erlauben, dasselbe publiciern und ausrufen lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 427. No. 35.)

1898.

Pozsony, 1605 május 10.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Sürgeti a biztosok jövetelét. Hadi hírek. A védelem módja.

Non bisogna che le Signorie V. Ill^{me} si ingannino a credere, che questi soldati siano in termine da potersi ridurre così presto alla dovuta obbedienza e così facilmente; perchè si mostrano più ostinati che mai. E per molto che habbia operato il colonnello Ferdinando Kolonitz et altri officiali, non hanno possuto accappar da loro cosa alcuna, anzi si lassano intendere, che non venendo il pagamento in questi cinque o sei giorni che restano, vogliano moversi di quì, essendo lo intento loro di rubare et assassinare il paese, come sino ad hora han fatto, et io non sono altrimenti di parere che i Signori consiliarii commissarii debbino pretendere, che da soldati si mandino a loro i deputati per trattare con essi, perciò che ordinariamente le persone

elette dalla soldatesca sono per il più seditiosi e di mala vita, e sarà impossibile a poterli indurre a far qualche cosa di buono, anzi giudicherei più tosto esser bene, che li detti commissarii venisseno quanto prima quì a Posonio, dove più facilmente potriano indurre questa soldatesca ad alcuna buona conclusione; ma non conviene perder tempo, e non sarìa se non molto a proposito, che portassero seco qualche somma de denari, sìcome altra volta si è scritto e si sollecitasse, che venisse avena in quantità per tenerli contenti.

Quanto al nemico, che si ritrova nell' isola di Schitt, questa notte passata una troppa di cavalli nemici sono venuti ad abbruciare l' hosteria di rimpetto a questa città dalla parte verso Altenburg, ma per ancora non si è possuto sapere, se sono venuti dalla isola suddetta o vero per terra, perchè erano da 200. E pero si sono mandati questa mattina alcuni cavalli per scoprirne la certezza. In quello che tocca al mandar soccorso in detto luogo di Altenburg, questa mattina faccio entrare gli Italiani in questo castello di Posonio e li Alemanni che vi si trovaranno dentro manderò ad Altenburg, poichè non ho altra infanteria che questa da potermene servire.

Nel particulare del bando, che desiderano che io faccia pubblicare, acciò nessuno possa andar in Austria, nè a Vienna, senza le polizze mie o de' colonnelli de' reggimenti, sono di parere, che si differisca al quanto in tanto, che i Signori commissarii venghino a trattar con i soldati, perchè altramente è da dubitarsi, che pubblicandosi non solo non sarà obbedito, ma farà lor venir più tosto voglia di passar dal altra parte. Ho pensato esser bene, che il detto colonnello Ferdinando Kolonitz se ne ritorni costì, acciò possa a bocca dare informazione alle S^rie^ V. Ill^me^ di quello, che ha trattato con i soldati. Tra tanto non voglio lassar di raccomandar loro la persona del suddetto colonnello e pregarle, che gli voglino dar sodisfazione nelle sue pretensioni et alla assecurazione delle paghe nell' avvenire; etc.

Da Posonio, li 10 di Maggio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. No. 28. Exp.)

1899.

Bécs, 1605 május 10.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Recepisse an Herrn Basta, soll benebens sein Gutachten geben, ob gegen Empfahung der 30 m. fl. mit dem Kriegsvolk künne tractirt werden.

Idem Recepisse, und dass man mit den 30 m. fl. allbereit aufkhumen, soll berichten mit was Gelegenheit Ihme dasselbig zuezuführen sein mög, interim das Kriegsvolk darauf vertrösten.

Idem Recepisse über etliche underschiedliche Punkt, alles des Kriegsvolk Notturfft betreffend.

Idem wird erindert, dass Ihm sechs Püchsenmeister auf Pressburg zuegeschicket werden.

Recepisse an Grafen Basta mit Erinderung, dass aus der Schütt die Tartarn diesseits der Thonau mit Rauben und Brennen eingefallen, dieselben von dem Landt abzutreiben.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 428. No. 42—45 és 49.)

Megjegyzés. Ezt az egynap kelt öt rendeletet csupán helykimélésből közöljük összevonva, *egy* levél alakjában. Egyébként szövege egykorú másolatban is meg van: az első háromnak a hadi levéltár HKR. 1605. Mai 104. Expedit jelzése alatt, az utolsónak pedig ugyanott a Registratur Mai 49. csomagjában; de kivonatolásuk fenti iktató kivonatuknál hosszabb lett volna, azért mellőztük.

1900.

Pozsony, 1605 május 11.

Basta Mátyás főherczegnek.

Miután Eperjesről indultában hadainak öthavi zsoldot igért s azt még nem adhatta meg, kéri sürgős intézkedését becsülete és hitele érdekében.

Per una lettera delli 9 passato, scrittale subito doppo la mia partita da Eperies,[1] diedi avviso a V. A. Ser^{ma} qualmente havevo promesso alle infanterie del colonnello Enrico Pucchain di sborsar loro fra 15 giorni cinque mesi

[1] Közöltük 1872. sz. a.

di paga, con obbligar me stesso a' cittadini di quel luogo, a fine che più volontieri restasseno alla guardia di quella città, havendo io disegnato per tale effetto di valermi delli denari, che all' hora erano in Tesna; ma non ho poi possuto esseguirlo per diversi impedimenti et accidenti occorsi, come l'Altezza V[ra] benissimo può sapere. Hora il suddetto colonnello Pucchain fa ricorso da me, instando di ricevere la promessa sodisfazione et io non posso altro fare, se non supplicare humilissimamente l'Altezza V[ra] che si degni procurare in favore di quelle genti la osservazione della promessa fattali, acciò la parola mia non solo non resti impegnata appresso di loro, ma mi si mantenga ancora con la soldatesca quel credito, che nell' occasioni, che possono occorrere è molto necessario per servizio di Sua Maestà Cesarea e di V. Altezza Ser[ma]; etc.

Da Posonio, li 11. di Maggio 1605.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

1901.

Pozsonyi tábor, 1605 május 11.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Der Herren drei unterschiedliche Schreiben, alle eines Datums den 10. als gestern[1] *vettem s tartalmukra pontonként felelek.*

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. No. 28. Exp.)

1902.

Pozsonyi tábor, 1605 május 11.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Nach Abfertigung zugleich dreier Curriere, *a kikkel leveleikre feleltem, értesülök katonáim ama szándékáról, hogy* wofern sie nicht der Proviant, sonderlich Haber nicht geholfen werde, *jövő pénteken vagy szombaton*[1] *szétoszlanak; tehát sürgős segitséget kérek.*

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai No. 28. Exp.)

---

[1] Ld. kivonatosan 1899. sz. a. jelezve.

[1] Vagyis május 13—14-ikén.

1903.

Bécs, 1605 május 11.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Recepisse an Grafen Basta, dass auf Zuesagen der Kriegsleut Ihme Commissarien zugeschickt werden sollen, mit Ihme zu accordiren und dass sie denselben gebührlichen Respect zeigen, Ab- und Zuezug Ihme zu halten; item wegen des Feindtes Fürbrechen auf dies Landt ein Reuterei zu schicken, sowohl Hungerisch Altenburg, wie auch das Schloss Pressburg zu besetzen verordnen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 428. No. 59.)

1904.

Pozsony, 1605 május 12.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Az ellenség megérkezvén, sürgős segítséget kér ellene.

In questo punto, che sono le sei hore verso la sera è comparso il nemico con quattro mila cavalli, che dicono esser la vanguardia del campo e che il resto seguiti lo ha detto un prigione, e che per cosa certa i nemici vengono con intentione di assaltare questi borghi. Io intesi questo stamattina a buon hora e subito feci travagliare e tuttavia si va travagliando, e per gratia di Dio trovo la gente in buona dispositione; ma per assecurar meglio le cose sarìa bene, che alla ricevuta di questa desseno ordine che le compagnie del conte di Salma si imbarcasseno e se venisseno tutte a questa volta con ogni diligenza, consistendo in questo, come le S[rie] V. Ill[me] possono considerare, la somma delle cose, perchè rebuttandolo, come spero, verrà a perdere molto di reputatione. Starò dunque aspettando, che questa gente arrivi quanto prima.

Da Posonio, li 12 di Maggio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai No. 28. Exp.)

1905.

Bécs, 1605 május 12.

A Bécsi udvari kamara Bastának.

Nachdem Ihr Kais. Mt. unser allergnädigster Herr bei Sanct Georgen und Pösing ein Anzahl Wein liegendt halten, *a mit még nem hozhattunk onnan el, rendeljük, vigyázzon reá, nehogy hadinépe elfoglalja.*

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14427.)

1906.

Bécs, 1605 május 12.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta wird zur Nachrichtung des Obrist Ferdinanden von Kollonitsch erteilte Bescheid mit eingeschlossen, die Commissarien zum Kriegsvolk betreffent.

Basta betreff Erinderung, dass Ihm zu Bezahlung des Kriegsvolks 30 m. fl. bei dem Obristen Ferdinand von Kollonitsch zuegeschickt werden.

Recepisse an den Grafen Basta, soll zu seiner Defension das Schloss Hungerisch Altenburg besetzen; das Geld und Commissarien belangend wird er in mehreren von Obrist Ferdinand von Kollonitsch vernehmen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 429. No. 61, 64, 65.)

1907.

Pozsony, 1605 május 13.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Mivel az ellenséggel már verekedtek is, sürgeti a segítséget.

Hier sera dispacciai un corriere alle Signorie V. Ill[me] dando loro avviso dello arrivo de' nemici a nostra vista, i quali doppo un lungo scaramucciare non fecero altro danno, che abbruciare un borgo fuora delli trinciere, abbandonato da noi, e dove non alloggiava niuno, se ben anco non fu questo senza qualche perdita loro. Si pigliorno alcuni pregioni, quali referiscono non esservi più che 3 m. tra Turchi e Tartari, et il restante sino a 12 m. di Aiducchi, numero assai minore di quello, che il mondo diceva. Hora

se venissero le bandiere del conte di Salma, sìcome hier sera per il suddetto corriere ne le pregai, potriamo anco combattere in campagna, non che defendere le trinciere; bene è vero, che corre voce tra essi, che il Bochkay non potrà tardare ad arrivare, sìcome affermano li detti prigioni; per il che tanto più dovranno le S^{rie} V. Ill^{me} accelerare in mandar gente e vettovaglie, sendo questa occasione molto a proposito per levar a queste nostre genti l' ostinata deliberazione di andarsene. Et ancora farìa bisogno di gettare un ponte per poter passare sopra queste isole per provvedersi di herba per i cavalli, di che le prego instantemente a voler mandare i recapiti necessarii, sì come anco i denari et avena, come tante volte si è scritto; etc.

Da Posonio, li 13 di Maggio a hore 12 della mattina, l' anno 1605.

Mandino di gratia ancora instrumenti da lavorare e polvere, perchè il Bochkay si intende non esser molto lontano e poichè il nemico non si parte da vista nostra, non si può credere, se non che così sia.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Mai No. 106.)

1908.

Bécs, 1605 május 13.

Molart János udvari haditanácsos Bastának.

Sietve értesítem, hogy a multkor jelzett 30,000 forinttal ma indúlt útnak Kollonitsch Ferdinánd ezredes.

(Elveszett v. lappang; Basta 1912. sz. a. válaszából.)

1909.

Bécs, 1605 május 14.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta wirdt des Salmbschen Regiments Abführung zu Wasser erindert; item dass der Attemshamer, Pau- und Pruck-Zahlmeister hinab verordnet worden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 429. No. 78.)

Megjegyzés. E levélnek teljes fogalmazványa is megmaradt ugyanott; HKR. Exp. 1605 Mai 106.

1910.

Pozsony, 1605 május 15.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

A nagynehezen visszatartott katonák ügyében újra sürgeti a biztosok jövetelét.

Il colonnello Giovan Christoforo di Puccan referirà alle S^{rie} V. Ill^{me} le difficultà che si sono havute in fermar queste genti, le quali havevano resoluto di partirsi in ogni modo domane; onde considerando io di quanto poteva essere a Sua Maestà questa loro così subita partenza, sono stato forzato promettergli, che se in termine di 8 giorni, cominciando da hoggi, non gli verrà data sodisfazione, di lasciarli andare alle lor piazze di mostra; del che ho voluto avvisare le S^{rie} V. Ill^{me}, acciochè con ogni brevità possibile mandino li commissarii a trattare con essi, prima che spiri detto termine; protestandomi haver fatto dal canto mio, quanto è stato possibile. Et a mio parere non occorre altrimenti, che i commissarii destinati perdino più tempo in volere haver securezza da questi soldati di non essere offesi, poichè sino ad hora non hanno perso totalmente il rispetto verso i lor superiori, e non hanno di che dubitare. Le S^{rie} V. Ill^{me}, come prudentissime, possono considerare, quanto importi lo abbandonare questa città et posto, meglio di quello, che io saprei significarle: e però, quando anco tutta la somma del denaro non fusse così pronta, come farìa di bisogno, potriano nondimeno venire i commissarii e dar principio alla trattazione, e vedere di indurli ad aspettare sino a tanto, che i denari fussero pronti, la qual cosa, a mio parere non sarìa difficile, perchè non mancassero le vettovaglie, e tra tanto si repartirà il denaro venuto hieri col colonnello Ferdinando Kolonitz. Nel resto supplirà a bocca con V. S^{rie} Ill^{me} il sudetto Puccan, come quello che benissimo è informato del tutto.

Quanto alle tre compagnie destinate per Giaverino e per Comaronia, domattina le invierò per acqua a basso, già che si ha nuova, che il nemico con la maggior parte dello esercito si incammina alla volta di Uivar; e con questa

occasione si manderanno anco li 50 soldati di Vienna alla volta di Altenburg, dove partiranno anco per terra nello stesso tempo due compagnie di Dragoni. Circa poi alli capi che restano contenuti nella instruzione portata dal detto colonnello Ferdinando Kolonitz, si andrà ordinando e disponendo il tutto, come meglio si potrà ; etc.

Da Possonio, li 15 di Maggio 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Mai No. 106.)

1911.

[Pozsony, 1605 május 15.]

Basta katonáinak adott kötelezvénye.

Kijelenti hadainak, hogy amennyiben május 23-ig meg nem kapják zsoldjukat, bántatlanul távozhatnak.

Bekennen hiermit Kraft dieser unserer mit Handschrift und Petschaft bekräftigten Verschreibung, dass wir mit den nachfolgenden Regimentern zu Ross, als nämlich : Herrn Grafen von Thurn, Herrn Teuffels, Herrn von Puchheimb, Herrn Kollonitsch und Presowitz Reiterei diesergestalt uns verglichen, benanntlich, dass sie samt und sonders von heut dato an, den 15. dieses allhier zu Pressburg bis auf den 23. desselbigen in gewöhnlichem Gehorsam verbleiben und unter der Zeit ihre Bezahlung und Contentierung erwarten sollen. Da aber zu Ende des genannten 23. dieses solche ihre Satisfaction nicht vorhanden und die Bezahlung nicht gereicht würde, so verheissen und versprechen wir hiermit Kraft dieses, dass wir ohne fernere Difficultät obangezogenen Regimentern unverhindert erlauben wollen, dass sie hohen und niedrigen Befehlshaber ihres Gefallens sich auf deutschen Boden oder dazumal genannte Abdankplätze, wie sie prätendieren, ziehen und allda ihre Bezahlung ohne einige fernere Verhinderung, wie sie wissen, begehren und urgieren können und sollen.

Zu Urkund dieses Schreiben wir unsern Namen, bekräftigt hierunter mit unserm Insiegel, Alles treulich und ohne Gefährde.

(Egykorú más., bécsi hadi ltár, HKR. 1605. Mai. 28. Exp.)

1912.

Pozsony, 1605 május 15.

Basta Molart János udvari tanácsosnak.

Megkapván a zsoldot, ismételten sürgeti a biztosok jövetelét.

Dello stesso giorno dell 13 corrente tengo due lettere di V. S. Illma per li quali mi avvisa delli 30 m. fl. che manda per mezzo del colonnello Ferdinando Kolonitz,[1] quale hieri arrivò quì con li detti denari, che si ripartiranno tra tanto con queste genti.

Nel resto, quanto alle altre provvisioni veggo la sollecitudine e diligenza di lei, degna della bontà sua e della fedel servitù, che tiene con Sua Maestà ; ma di presente non occorre pensare nè a far ponti, nè ad altra cosa, fuor che a mandar quì li commissarii a trattare con questa soldatesca ; i quali non bisogna che hora stiano a pensare altrimenti a voler securezza dalli soldati di non esser offesi, sì perchè non devono dubitare, sì perchè quì consiste il servitio di Sua Maestà in venir quanto prima a dar principio a questa trattazione, e non perder punto di tempo, cercando di indurre queste genti ad aspettare sin tanto, che tutti i denari fusseno pronti ; e però V. S. Illma principalmente tenga la mano, che questi commissarii se ne venghino subito a questa volta. Non starò per hora a dirle altro, rimettendomi nel resto a quanto si contiene nella lettera, che io scrivo al Consiglio.

Da Posonio, li 15 di Maggio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Mai 106.)

1913.

Prága, 1605 május 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Aus deinen vom 4., 7., 9-ten dies an uns gefertigte Schreiben[1] *megértettük helyzetedet, és intézkedéseidet,* wie

---

[1] Kivonatosan jeleztük őket 1907 és 1908. sz. a.

[1] A két elsőnek, Mátyás főherczeghez s a bécsi udvari haditanácshoz intézett példányait ld. kötetünk 1888 és 1894. sz. a. Az utolsó ismeretlen.

auch deinen Fleiss und Bemühung lassen wir uns gnädigist gefallen *s remélem, hogy mindent jól elintézve, nemsokára visszatérhetek innen.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Mai. 83/2.)

1914.

Prága, 1605 május 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Deine Ankunft ... auf Pressburg ... *s ottani működésedet* haben wir aus deinem Schreiben vom 10. dieses vernommen[1] *s azt helyeseljük.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. Mai 83/1.)

1915.

Bécs, 1605 május 15.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta wirdt erindert, dass die Rebellen bei der Neustadt [1] *mit Brandt eingefallen; soll verordnen, dass ein Fähndl Knecht dahin gelegt werden müge.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 430. No. 96.)

1916.

Pozsony, 1605 május 16.

Basta Miksa főherczegnek.

Havendo Oratio Borboni de' marchesi di Sorbello, Italiano, servito più anni a Sua Maestà Cesarea in Transilvania et in Ungheria, senza soldo alcuno, et in tutte le occasioni, che si li sono presentate, essendosi portato sempre honoratamente e con molto valore, ***ajánlani kívántam Fenségednek, kérve*** si degni per amor mio favorir' questo gentilhuomo ***ő Felségénél, hogy valami érdeme szerinti fizetést kaphasson,*** poichè è degno di ogni remunerazione; etc.

Da Possonio, li 16 di Maggio 1605.

Hátlapján, kanczelláriai kézzel: Pragae 31. Maii 1605.

(Eredeti, innsbrucki helytartósági ltár, Ambraser Akten IX. 128.)

---

[1] A bécsi udvari haditanácshoz intézve 1898. sz. a.

[1] Vágújhely, Trencsén vm.

1917.

Pozsonyi tábor, 1605 május 16.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Was sich abermaln dieses Volk auf Herrn Ferdinandten von Kollonitsch Freiherrn wegen der Bezahl- und Contentierung, Versicherung sich resolviert *bőven megérthetik szóbeli előadásából.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Mai No. 28.)

1918.

Pozsony, 1605 május 17.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Mivel gonosz híreket vett az ellenség közeledtéről, 400 lovast küldött támadására.

Questa mattina al levar del sole mi son venuti avvisi del luogotenente colonnello Hagen date in Pruch, come il nemico era passato dall' isola di Sommarein in numero di 5 mille, con intentione di voler scorrere l' Austria sino a Vienna; e per remediare a questo ha dato subito ordine, che il conte di Hollach passi con tutta la cavalleria e qualche moschetteria e vadi a trovare il nemico, e cerchi per ogni modo di combattere, che a mio parere lo potrà benissimo fare, poichè conduce seco 4 m. cavalli e 200 moschettieri, et in questo punto sta passando il fiume con ogni diligenza sopra le barche, e se bene tarderà alquanto, non potrà lasciar di combattere, non potendosi il nemico al parer mio ritirar, se non per barca. Faccia Iddio che segua qualche cosa di buono.

Le tre compagnie del conte di Salma, che dovevano andare a Giaverino et a Comar, le ho trattenute per maggior securezza di questo posto, mentre ritorni il detto conte di Hollach, già che habbiamo il nemico vicino a Santo Giorgio, e questa mattina a punto nell' Alba mandai 400 cavalli ad assaltar la lor guardia, ch'è stata tagliata a pezzi, e li

nostri si sono ritirati a salvamento, eccetto ch' un luogotenente et un soldato del mio reggimento, che vi son restati morti ; etc.

Da Possonio, li 17 di Maggio 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Mai No. 104.)

1919.

Prága, 1605 május 17.

Rudolf császár Bastának.

Basta wirdet erindert, dass Ihre Maiestät, wie auch die Landschaften selbst, als Behem, Österreich und Mähren ansehenliche Commissari zum Kriegsvolk schicken, mit demselben zu tractirn, und was er, Basta dabei thun solle.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 24.)

1920.

Pozsonyi tábor, 1605 május 18.

Basta Sennyei Pongrácz és Kornis Boldizsár részére.

Válasz. Örvend, hogy támogatása Rudolf császárnál hasznos.

Quod nostra de Dominis Magnificis Sacrae M^{ti} Caesareae oblata commendatio, aliquod attulerit iuvamen, id nobis quam gratissimum fuit ex literis Dominationum Vestrarum Magnificorum intelligere, neque dubitamus Sacram M^{tem} in caeteris quoque omni clementia et benignitate Mag^{cas} Do. V^{ras} tanquam sibi fideles, complexuram. Nos etiam, ubi Pragam, publicorum negotiorum causa, venerimus, si quid praesens amplius praestare poterimus, libentissime omnia facimus. Tunc etiam, volente Deo, confundentur illi, qui illoto ore Zoili, nostras carpera actiones, famamque turbare nituntur. Interim vero despectis talium detractionibus, nobis sufficit Sacra^{mum} Imperatorem ac dominum nostrum fidem nostram, sinceritatemque clementissima mente cognoscere ; quod quidem pro bene-

volo responso ad Mag^cas Do. V^ras perscribere voluimus, Divinae easdem protectioni committentes.

Datae ex castris Caesariis ad arcem Posoniensem positis, 18. Maii. Anno 1605.

Külczíme: Magnificis dominis Pancratio Sennyei et Balthasaro Kornis de Ruszka, Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis consiliariis. Dominis amicis nobis honorandissimis.

(Eredeti, M. Tud. Akadémiai kvtár Oklevélgyűjteménye 24. dob.)

1921.

Prága, 1605 május 19.

Mátyás főherczeg Bastának.

Értesítlek, hogy ő Felsége zu Commissarien mit Ihrer Kais. Mt. Kriegsvolk, welches aus Oberungarn gezogen ist, zu accordieren und contentieren, Ihrer Kais. Mt. Hofkriegsrats Präsidenten, den Wohlgebornen, unsern lieben getreuen Carl Ludwig Grafen zu Sulz und den Hofkammerrat, unsern Kämmerer und l. g. Christof zu Eckh Freiherrn *nevezte ki, a kik sietve arrafelé indúlnak.*

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1928. leveléből.)

1922.

Bécs, 1605 május 19.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Örömmel értesitjük, dass die Kaiserlichen Commissarien abgefertigt *s pár nap múlva oda érkeznek.*

(Elveszett v. lappang; Basta 1924. sz. a. válaszából.)

1923.

Pozsony, 1605 május 20.

Basta Mátyás főherczegnek.

Rábeszélésére hadai még egy hétig veszteg maradnak, de mivel a császári udvarban sok irigye van, kéri közbenjárását, hogy felvilágosításaival ellensúlyozza a hazug rágalmakat.

Con le mie lettere de' 15 stante [1] havrà V. A. Ser^ma inteso, quant' io habbia operato per far restare queste

[1] A bécsi udvari haditanácshoz intézve 1910. sz. a.

genti ancora otto giorni, già che erano resolute di andarsene sin lunedì passato [2] con speranza che in questo termine (il quale spirerà per tutto il dì 22 di questo e sino ad hora non è comparso ancor provvisione alcuna) dovessero giunger quì li commissarii a trattar con questa soldatesca, come tante e tante volte ho scritto e ricordato: perciò che partendosi costoro e perdendosi questo posto di tanta importanza, dubito che non sia per nascerne qualche gran rovina.

Havend' io presentito tre giorni sono, che il nemico con certo numero di cavalli haveva passato il Danubio all' Isola di Somaria, con intentione di scorrere nell' Austria, per rimediare a questo ordinai subito al conte di Hollach, che con la maggior parte della cavalleria e qualche infanteria dovesse passar l'acqua e cercar di combatterlo; e così sendo andato il detto conte et havendo incontrato il nemico si misse a seguitarlo, e dice, che per essere la maggior parte Tartari e cavalleria alleggerata, non puotè forzargli a battaglia per la gravezza de' nostri: onde si ritirò senza haver fatto altro, che astrettone una parte a ripassare il fiume e l' altra a ritirarsi verso in luogo di Sárvár.

Hora con tutto che io habbia sempre operato con ogni zelo e prontezza quello, che doveva e poteva fare un buono e fedelissimo servitore, nondimeno costì alla corte Cesarea, non mancano alcuni maligni, che per qualche loro particulare interesse mi vanno perseguitando e si ingegnano di interpretare sinistramente le azzioni mie. V[ra] Altezza, come quella che a pieno è informata della fedeltà mia, resti servita che io ne la supplico humilissimamente di tenermi difeso appresso a Sua Maestà dalle false calunnie di questi invidiosi, già che niuno meglio di lei può sapere, con quanto affetto ho procurato sempre in qualunque occasione il servitio di Sua Maestà, per interesse del quale non mi son curato altrimenti di rimanere a presso a' questi alterati, e sopportare alcuna indignità con qualche carico della reputation mia, per aspettar che le cose pigliassero miglior forma; altrimenti moltiplicandosi per l' assenza mia le persecutioni et avanzandosi sempre

[2] Május 16.

più i detrattori in offendermi, sarò forzato per difesa dell' honor mio di abbandonar quì ogni cosa e venirmene a Praga a rimostrare io stesso a Sua Maestà et a V^{ra} Altezza la malignità e falsità dell' oppositioni che si fanno contro alle mie buone operationi.

Supplico ancora la Altezza V^{ra} che si degni di interporre la molta autorità sua con quei Signori del Consiglio segreto di Sua Maestà, acciò mi spedischino hormai li miei negozii, i quali se ne vanno tanto alla lunga, che io quanto a me non so chè immaginarmi, nè chè pensarmi, perchè questo favore lo riceverò a gratia particulare da V. A. Ser^{ma}; etc.

Da Posonio, li 20 di Maggio 1605.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, Prager HKR. 1605. No. 99.)

1924.

Pozsonyi tábor, 1605 május 20.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Aus der Herren freundlichen Schreiben von dem 19-ten 19-ten [1] *örömmel értettem, hogy a biztosok már elindúltak. — Hadi hírek.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Mai. No. 28.)

1925.

Pozsony, 1605 május 20.

Basta Miksa főherczegnek.

Az utóbbi hadi események vázolása után kéri támogatását, hogy intézzék már el az udvarban függő anyagi ügyeit.

Da Santo Giorgio scrissi ultimamente a V. A. Ser^{ma} [1] dandole così succintamente avviso di quanto era passato sino all' hora, e mi rendo certo, ch' ella havrà inteso da poi

---

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.

[1] Basta május 4-iki, 1889. sz. a. levele.

il mio arrivo quì a Possonio con questo esercito, dal quale con tutto che per molte ragioni io havessi dovuto separarmi subito et andarmene a Vienna, ritenuto nondimeno dal zelo che ho del buon servitio di Sua Maestà, non ho voluto altrimenti abbandonarlo ; ma sono restato aspettando, che venissero li rimedii per acquetare l' alterazione di questa soldatesca, sì come ho scritto e ricordato continuamente a Sua Maestà, parendomi che alla servitù mia convenisse il non partirmene in modo alcuno, prima che le cose havessero preso qualche conclusione.

In questo mentre sotto li 12 del corrente li nemici si presentorno a vista nostra e cercorono di sforzare le trinciere, ma ne furono rebuttati con qualche lor danno ; e già intendo, ch' alcuni vogliono tassarmi, con dir che io dovevo combattere ; ma credo che questi tali tacerebbeno, quando sapessero lo stato in che si trova questo esercito e quanto importi il conservarlo, perchè conoscerebbeno, ch' essendo tanto inferior di numero, male armato e peggio intenzionato, l' haver dato battaglia, altro non sarìa stato, che un arrisicare il tutto per guadagnar poco.

Quattro giorni dopo questo havendo io presentito, *hogy az ellenség átkelt a Dunán, Hohenlohe grófot küldtem ellene.*[2]

Credo ancora che l' A. V. havrà saputo *mennyit fáradtam a tekintetben, hogy ez a katonaság tovább maradjon együtt és ámbár a császári udvarban sok az irigyem,*[3] nondimeno la confidenza, che io tengo nell' amorevole protettione di V. A. mi fa stimar poco qualunque falsa calumnia di questi detrattori ; perch' io nell' innocenza mia mi rendo securo, che sapendo ella, qual sia la mia fedeltà, non resterà di defendermi appresso a Sua Maestà dalle punture de' maligni, sì come io ne la supplico humilissimamente a voler fare, quando gli se ne porgerà l'occasione, perchè oltre al far cosa degna della benignità sua e della fedeltà mia, lo riceverò ancora a gratia particulare da V. A. Ser^{ma}, alla quale faccio humilissima reverenza e la supplico, che si degni interporre l'autorità sua con quei

[2] Egyidejüleg Mátyás főherczeghez írt jelentése szavaival.
[3] A fent idézett jelentés szavaival.

Signori del Consiglio segreto di Sua Maestà, perchè diano una volta la ultima spedizione a' miei negozii, che mi sono allungati in maniera, che io non saprei immaginarmi ; etc.

Da Possonio, li 20 Maggio 1605.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

1926.

Pozsony, 1605 május 20.

Basta Soranzo Ferencz prágai velenczei követnek.

Katonái még mindig nem kaptak zsoldot, a miből nagy baj származhatik.

Oltre a quanto per l' ultima mia del 10 corrente[1] scrissi a V. S. Illma delle cose di quì, posso dirle, come il nemico sotto li 12 del medesimo venne a presentarsi alla vista nostra e tentò di sforzar queste trinciere, *de visszavertük ;* etc.[2]

Da Possonio, li 20 di Maggio 1605.

In questo punto ricevo la gratissima di V. S. Illma de' 14 corrente.[3]

(Eredeti, bécsi áll. ltár, Dispacci di Germania 35. k. 94. l.)

Megjegyzés. Basta e leveléről Cesare Florio prágai modenai követ is értesült és tartalmáról 1605 május 30-ikán Prágából írt jelentésében következőképpen tájékoztatta urát, a modenai herczeget : Sei giorni fanno si hebbero dal Basta lettere de' 20, con avvisi che la cavalleria, che tuttavia si trova con esso lui al numero di 2500 in circa, havesse protestato di non volersi trattenere più oltre, che per tutti li 22, aspettando le paghe ; et avvisi tali turbarono in gran maniera questi prencipi, massimamente che esse lettere aggiugnevano, come detta cavalleria si fosse anche lasciato intendere di volere, spirato il termine, andarsi a mettere parte in Moravia, parte in Austria et parte in Boemia ; et quivi in quei luoghi, che lor tornassero più comodi, trattenersi finchè ricevessero intiera sodisfattione de' loro avanzi, i quali ascendono a grossa somma. (Eredeti, modenai áll. ltár «Carteggio degli ambasciatori Estensi in Germania» fascicolo 59.)

---

[1] Nincs meg, ismeretlen.

[2] Az 1923. sz. levél tartalmának megfelelően leírva ; folytatván az 1925. levél szavaival.

[3] Ismeretlen.

1927.

Bécs, 1605 május 20.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta betreff Verordnung ein Fähndl Knecht von dem Salmbischen Regiment in die Stadt allhie.

Basta wird erindert des Feindts Streifen umb die Herrschaft Eisenstadt und Forchtenstein.[1]

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 431. No. 102, 103.)

1928.

Prága, 1605 május 21.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wie wir dich vom 19. dieses Monats gnädigst erinnert haben,[1] *a biztosok már ki vannak szemelve és 22-én fognak innen* nach Wien und Pressburg abgefertigt, *elegendő pénzzel és mással felszerelve.*[2]

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. Mai 110/1.)

1929.

Prága, 1605 május 25.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wie wir dich vor diesem *értesítettünk, a biztosokat kiszemeltük,*[1] *de harmadikul még* Hans von Molart *kamarás is jelentkezni fog nálad és kérlek, adjál hitelt szavaiknak.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Mai 110/2.)

---

[1] Magyar nevük Kismarton és Fraknó.

[1] Csupán e kivonatából ismerjük és jelezhettük 1921. sz. a.
[2] Basta jelentése a biztosok megérkezéséről nem maradt reánk, csupán Cesare Florio id. leveléből tudjuk, hogy május 23-ikán este értek Pozsonyba, állítólag négy havi zsolddal.

[1] Kötetünk 1912. sz. a. levelében.

1930.

Bécs, 1605 május 26.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta werden des Obristen von Trautmannsdorf Schreiben eingeschlossen, den Pässen bei Güns und Ödenburg[1] *mit mehrern Volk zu Hülf zu succurirn. — Item betreff Verordnung einer Besatzung von Reutern und Fuessvolk auf Hungerisch Altenburg.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 433. No. 139, 140.)

1931.

Bécs, 1605 május 28.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta soll des Camillo Copoli Haubtmanschaft bis zu Ihrer Fürstl. Durchlaucht Resolution aufhalten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 433. No. 147.)

1932.

Bécs, 1605 május 31.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta soll berichten, ob die Wallonen derzeit in ihren Quartieren zu Pressburg seien.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 435. No. 171.)

1933.

Róma, 1605 június 3.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Serra Jakab pápai követ magyarországi küldetése. A pápa jelentést vár Bastától a hadi eseményekről.

Non è cosa che più prema alla S^{tà} di N. S^{re}[1] che il pericolo, che soprastà all' Ungaria, e fa quanto può per

---

[1] Kőszeg és Sopron magyarul.

[1] V. Pál, 1605 május 16-ika óta.

aiutar la Maestà Cesarea, havendo hora spedito a questo effetto Mr Serra [2] commissario et nuntio, con quel maggior aiuto, che s'è potuto raccogliere in tempo di tante angustie. Se ben variano gli accidenti della guerra, stima però Sua S^tà tanto il valore di V. S^ria, che vive con ferma speranza di sentir progressi con l'aiuto del Signore, che habbino a darle particolar consolatione; et perchè desidera d'intender li successi di questa guerra minutamente, non Le potrà far cosa più grata, se si contentarà di dargline qualche avviso alla giornata. Mr Serra farà testimonianza a V. S^ria quanto io sia pronto in adoprarmi quì nelle cose sue, et in suo servitio; et io con la presente ho voluto confirmarle il medesimo, augurandole per fine felicissimo esito di quanto procura per benefitio pubblico.

Di Roma, li 3 di Giugno 1605.

Az irat élén: Al Sr Giorgio Basta luogotenente Generale di Sua M. Cesarea.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár, I. 923. k. 29. l.)

1934.

Pozsony, 1605 június 6.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

Köszöni, hogy Spontoni lovagot szolgálatjára küldte.

Le buone qualità del cavalier Ciro Spontone son tali, ch' io non mancherò di tenerlo appresso di me, e trattarlo come conviene al merito delle virtù sue,[1] il che farò tanto più volentieri, quanto che l'Altezza V^ra me lo raccomanda con la sua gratissima de 28 d'Aprile,[2] et . . . .[3] far sì, che

---

[2] Giacomo.

[1] Basta Spontoni történetírói tehetségét kellően értékelve, titkáráúl alkalmazta s ily minőségében szerzett adatai alapján írta meg »Historia della Transilvania« czímű, többször idézett művét, mely Basta korának egyik legkitűnőbb kútforrása.

[2] Nincs meg, csupán e kivonatából jelezhettük 1885. sz. a.

[3] A levél kipontozott helyei kiszakadoztak.

et ella conoscerà la molta stima ch'io faccio [delle] sue raccomandazioni, et egli restarà assai sodisfatto di haver preso la fatica di questo viaggio per servitio mio;[4] etc.

Da Possonio, li 6 di Giugno 1605.

Külczíme: Al Ser^{mo} duca di Mantova etc.

(Eredeti, mantovai áll. Gonzaga-levéltár, busta 533.)

1935.

Pozsony, 1605 június 6.

Basta Farnese Ranuccio parmai herczegnek.

Köszöni a küldött szép hátaslovat. Ronconi kapitány vétke.

Io non saprei a qual delle due cose io debba restar maggiormente obbligato, se al cortese affetto, che mostra V. Altezza verso di me con l' amorevolissima sua de' 18 di Aprile,[1] o pure alla di lei liberalità con la quale si è compiaciuta di donarmi così bello e buon cavallo, il quale se bene è giovane, tuttavia essendo di grande espettatione, sarà però da me con ogni maniera conservato in memoria della molta amorevolezza sua; etc.

Quanto al capitano Giovan Antonio Roncone, raccomandatomi da lei per altra sua,[2] gli sono stato non solo favorevole nella sua causa, ma per servirne a V. Altezza mi son anco contentato, se ben l' error suo era degno di castigo, che il governatore di quella piazza[3] abbandonata, portasse egli solo la pena per tutti; etc.

Possonio, li 6 di Giugno 1605.

Külczíme: Al Ser^{mo} S^{r} duca di Parma, mio Signore.

(Eredeti, parmai áll. levéltár, Carte Farnesiane.)

---

[4] Spontoni útja valóban fáradságos lehetett, ha meggondoljuk, hogy csak június elején ért Bastához.

[1] Ismeretlen, csupán e válaszából kivonatolhattuk.

[2] Ez 1826. sz. a. márczius 3-iki levele. [3] Esztergom.

1936.

Bécs, 1605 június 6.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta betreff Erinderung, dass die Nieder Österreichischen Ständ 1000 *Mann zu Fuess mit dem Obristen Leutnant Hagen, dem Grafen Cavriolo nach Ödenburg zuschicken wöllen.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 437. No. 38.)

1937.

Bécs, 1605 június 6.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta betreff Verordnung, dass dem Rittmeister Hans Heinrich von Trotta sambt des Grafen von Hollach Reuter der Vorzug für den andern Reutern gelassen und mit Quartiern bedacht werde.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 437. No. 39.)

1938.

Prága, 1605 június 7.

Rudolf császár Bastának.

Georgio Basta betreff Bericht wegen den befängnussten Georgii Merse de Szinye.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 16.)

1939.

Prága, 1605 június 9.

Rudolf császár Bastának.

An Basta wegen dessen, dass er bei Ihrer Maiestät übel und verkleinerlich angegeben wäre worden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. No. 21.)

1940.

Bécs, 1605 június 11.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Basta betreff Verordnung und zu Befelch, dass die Oberhungerischen Compagnien und die drei Compagnien Curazier aus ihren Quartieren, dahin sie sich selbst losiert, wohin die Commissarii ihnen anzeigen wirdt, alsbald fortziehen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 438. No. 50.)

1941.

Pozsony, 1605 június 16.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Levelében kifejezett jóindúlatát köszönve,[1] *jelentem, hogy nemsokára a császári udvarba megyek, hogy e hadjárat folytatására nézve tervemet ő Felségének előadjam ; addig is a napokban jártam Bécsben,*[2] *hol a Prágából visszajött Mátyás főherczeghez e tárgyban a mellékelt emlékiratot* (discorso) *intéztem,*[3] *s nagyon boldog lennék, ha azt ő Szentsége figyelmére méltatni kegyeskednék.*

(Elveszett v. lappang ; Valenti bíboros 1958. sz. a. válaszából.)

1942.

[Bécs, 1605 június közepe.]

Basta beszéde Mátyás főherczeghez.

Hire jár, hogy a török százezer főnyi sereggel közeledik, de nem kell tőle megijedni, mert legfeljebb 60.000 főnyi használható harczosa lehet, kikkel két vonalban fog felvonulni : Érsekujvár és Esztergom alá. Ezt kell tehát első sorban megerősíteni, nehogy fizetetlen őrsége még valami kellemetlen meglepetést szerezzen a hadvezetőségnek. Fődolog azonban megfizetni zsold-

---

[1] Igy kezdhette, 1933. sz. június 3-iki levelére felelve.

[2] Hogy ekkoriban járt Bécsben, bizonyítja az is, hogy odaérkezésének híre június 20-án ért Prágába, honnan erről egyidejüleg Florio Czézár ír. (Modenai áll. ltár, Germania busta 59.)

[3] Közöljük teljes szövegében 1942. sz. a.

jukat s azzal bizalmukat visszaszerezve, Basta 35.000 főnyi sereggel biztosra veszi a törökök megveretését, miként már tavaly sokkal kevesebb emberrel 80.000 főnyi török sereget vert vissza Esztergomnál. Ezt a sikert azonban csak úgy igéri, ha késedelem nélkül kielégítik a katonákat és Mátyás főherczeg személyesen áll a hadak élére (miként 1595-ben, a mikor vezérlete mellett Esztergom visszavétetett a töröktől), a mi új bátorságra tüzelné őket s győzőként térne vissza ez útjából, mely Bastának is hatodik nagy győzelme lenne.

Tengo avviṣo, Signor, di Corte, che la Maestà dell' imperadore (lo deve haver ancor V. Altezza) mette insieme un' essercito di cento mila soldati, et è vero, che tal numero è scritto in questo foglio, ma già non credo, che sia per succeder l' effetto vero, e me ne duole in estremo. Queste vane parole sgorgano strabocchevolmente dalla bocca di quei tali non buoni servitori di Sua Maestà che l' Altezza V. sa, che ogn' hora latrando contro di me, con grande ansietà procurano di tor il pregio alle mie, pur anche lunghe, e noiose fattiche. Intendo ancora, che' l Turco viene contra di noi con cento mila guerrieri: nè questo men credo; sapendo molto bene, che non ponno annomerarvisi sessanta mila combattenti, per essere il restante genti da servigi vili e di nessun conto; tengo ben sicuro, ch' egli venendo da Belgrado per poter per tutta questa campagna comodamente alloggiare et trovar foraggio, sia per divider l' essercito, mandandone parte per lo piano di là a Pest, e quindi lasciando a sinistra mano Vaccia si conduca al fine con passar quell' acque, che vi sono sot-t'Oivar per stare a cavaliero al isola di Comarre, e quivi cacciatosi, li sia somministrato da' ribelli di là da Possonia, quanto gli sarà necessario, dando loro aiuto reciprocamente, secondo che conosceranno bisognevole all' intento loro; l' altro poi di Vaccia potrebbe, passando a Buda, e con l' havere al sinistro fianco Alba Regale amica, postosi tra quei monti e giunto su' l piano di Strigonia, quivi si ponga a campeggiarla, che venendogli fatto di ricuperarla, non so vedere, onde li sia vietato, che non trascorra fin a Giavarino, specialmente se' l compagno ribello si fosse impatronito dell' isola di Comarre,

tentando sempre a suo grand' utile cose nuove. Non è da dubitare, che i Turchi non bramino d' attaccare Strigonia, havend' io inteso da prigioni, che vi furono fatti, quand' io l' anno andato la soccorsi,[1] che quel bassà solennemente giurò di volervi tornare per ricuperar quella piazza, ancorchè soggetta a moltissime imperfettioni, atta però a far perdere molto tempo ad essercito ancorchè ben numeroso, et assai stimata da essi Turchi, per havervi havuto meglio, che quarant' anni le stanze;[2] per esservi i sepolchri de' loro padri, e per la comodità del fiume, il quale passato potrebbono dar gran calore a quei d' Oivar; il qual luogo, ancorchè non habbia i baloardi incamiciati, è bonissimo per un ricetto di soldatesca, et è fornito, sì come Strigonia, a sufficienza d' huomini da fattione e da comando, per quando richiede il bisogno della guarniggione; ma sono essi assai disgustati, per non esser date loro le paghe; il che può cagionare, che vedendo non riconosciuti i continui disaggi loro, facciano in disserviggio della Maestà Sua qualche strana e dannosa risolutione.[3] La stagione è buona, e da hora a Novembre si possono far molte fruttuose fattioni; ma Ser^{mo} mio Signor, favellerò con la mia solita libertà sincera e naturale: bisogna mettere in prattica questa hoggi mai pur troppo consumata teorica.

Diasi sodisfattione a tutta la soldatesca, et a quella particolarmente, che in quei presidii si trova; onde le s' accrescerà il coraggio per resistere a gl' inimici, i quali, pongasi che vengano in numero di settanta mila combattenti, non sono da me stimati; promettendo, la dove Iddio habbia pietà de gl' errori miei, come fin' hora me n' ha fatta la gratia, d' andarlo a trovare, e combattere, e vincere con trentacinque mila solamente, e non con i cento mila; pigliando le genti, che havemo quì all' intorno, la mandata dal pontefice, con quella, che viene a nome del rè di Spagna, la quale deve giungere tra quattro giorni: onde si uscirà in campagna, occupando buon posto, fin che il rimanente

[1] Az 1604 őszi hadi vállalatra czéloz.
[2] Amennyiben Esztergom 1594-ben jutott török kézre.
[3] Ez igen jellemző kijelentés, mert négy hónap múlva, Esztergom feladásával beteljesedett Basta jóslata.

giunga; et o per diversione, o con altra maniera, secondo, che l' occasione presenterà, si frastornerà l' intento d' essi: Già non mi fa immeritevole, che mi si dia fede, l' haverne io con numero minore di quello, che hora chieggio, sciacciati più d' ottanta mila da Strigonia. Ma due cose principali bisogna fare; l' una che senza induggio vi si metta mano, acciò che avanzatisi gl' inimici e postisi attorno a queste piazze, non siamo astretti di smembrar l' essercito nostro, il quale diverebbe inutile, per non potere nè a tempo, nè con sufficiente possanza opporsi alla lor furia, i quali, quando ciò siegua, diverranno padroni di quanto lor caderà in pensiero di occupare. L' altra è che V. Altezza lasciato nella città il governo a chi ella con la sua prudenza conosce degno, esca essa in campagna e sia in effetto mio capitan generale; potendo giovare oltre modo la sua persona; che già si vide in quella estate, hoggi dieci anni sono, quando sotto il felicissimo suo auspicio s' acquistò Strigonia e Vicegrado; e vi si sarebbono fatti altri progressi, se la morte del conte de Mansfeld [4] et altri sinistri accidenti non vi si fossero traposti. Hor uscendo ella di nuovo con la sua corte e con questi cittadini, sciegliendo tra tutti due mila cavalli, e Strigonia si preserverà et Oivar parimente; e con la mia fattica V. Altezza ritornerà vittoriosa di quei cani, non lasciandone questa fiata vivo alcuno.

Ser^{mo} Signore, io l' assicuro della vittoria, che sarà a gloria di Dio la sesta, che io haverò ottenuta; dopo la quale alla Maestà divina prometto, se io rimango vivo, di visitar la Serenissima casa di Loreto, colà apponendo per mai sempre questa spada, che cingo. Io benissimo so, che V. Altezza con animo generoso, che l' altissimo nascimento agguaglia, non ricuserà d' uscire; anzi con maravigliosa prontezza vi correrà, se a lei sola s' haverà riguardo; ma se per lo contrario ne sarà da altri trattenuta, e che non si mandi ad effetto quanto ho mostrato convenirsi, confermo anche quant' ho predetto, che sia per avvenire.

(Spontoni »Historia della Transilvania« cz. műve 305—307. l.)

[4] Gróf Mansfeld Károly hadvezér, a ki 1595 augusztus 13-án halt meg Komáromban.

1943.

[Pozsony, 1605 június 17.]

Basta Mátyás főherczegnek.

Graf Georg Basta intercediert wegen des Tolmetschen und Wegweiser Hansen Radvánszki, so sich in dem ganzen Feldtzueg brauchen lassen, seiner Underhaltung halber.

Bescheid. *Auf die Hof Cammer, weilen man dieser Zeit dergleichen wohl nicht recht entrathen kann, also wär der Kriegs Rath der Meinung, es möchte Ihm vermüg des Herrn Basta Guetachten geholfen.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/1. k. 540.)

1944.

[Pozsony, 1605 június 20.]

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta wegen Abfertigung des von der Stadt Eperjes geschickten Gesandten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/1. k. 458. No. 108.)

1945.

Bécs, 1605 június 24.

Mátyás főherczeg Bastának.

Értesitlek, hogy rendeletet adtam rácz és dragonyos csapatainknak, hogy megsegitésedre siessenek.

(Elveszett v. lappang; Basta 1948. sz. a. válaszából.)

1946.

Prága, 1605 június 24.

Rudolf császár Bastának.

Meghagyván tanácsosunknak, Khrausenegg Pálnak, hogy nostro nomine quaedam tibi significet, *kérünk: adjál hitelt szavainak.*

(Fogalmazvány, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1947.

Bécsújhely, 1605 június 25.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Jelentem, hogy személyesen tárgyalván Ferdinánd főherczeggel, kilátásba helyeztem neki ő Szentsége jóváhagyása reményében haddal való segitségemet abból az összegből, melyet ő Szentsége ide küldött, a magyarországi hadjárat folytatására. Ezért a pápai hadak vezetését is Ridolfi kapitányra biztam. — Hadi hírek.

(Elveszett v. lappang ; Valenti bíboros 1959. sz. a. válaszából.)

1948.

Bécsújhely, 1605 június 26.

Basta Mátyás főherczegnek.

Válasz. Várja az igért segédhadakat. Hadi hírek.

Questa mattina alle cinque hore mi fu resa la lettera di V. A. Ser^{ma} delli 24 del corrente,[1] e per essa ho veduto l' ordine, che l' Altezza V^{ra} ha dato a' Razziani e Dragoni, che venghino a questa volta, che mi ẹ stato caro ; perchè sino ad hora non ho quì altra gente che le due compagnie di infanteria, la cavalleria del Pucchan, quella di Trauttmansdorff e le due compagnie di guardia, cioè la mia e quella del conte Belgioioso. È ben vero che hier sera verso la notte arrivorno la compagnia del conte di Hollach et quella del Rheingraf con tanta arroganza, che in ogni modo volevano entrare nella città e non alloggiare fuora in campagna come alloggiano li altri, di modo che fui forzato a rabbufargli e dirli anco di più, che poco havevo che far di loro, di modo che non sarìa gran cosa, che si fusseno serviti della occasione e tornatisene indretto, come quelli che malvolentieri son venuti a servire in questa occorrenza.

Quanto poi a quelli del Kolonitz, cioè li Razziani et Cosacchi, ancora non son venuti, nè credo siano per venire, poichè havendoli io dato ordine che hier mattina dovesseno venire a congiungersi meco, non sono poi comparsi altrimenti, di modo che io non so con quali genti io possa

[1] Ismeretlen, de jeleztük kötetünk 1945. sz. a.

esseguire l' ordine datomi da V^{ra} Altezza, se non è che io vada ad una perdita manifesta, il che non so, come convenga, tuttavia, se l' Altezza V^{ra} mi comanda che io vada con questi anderò più che volontieri.

Hiersera spedii al Ser^{mo} Ferdinando un huomo a posta, supplicandolo a volermi incamminare le sue genti, delle quali sino ad hora non tengo avviso alcuno.

Circa al disegno, che havevano li nemici di voler dare una scalata ad Eisenstadt, io di già lo havevo inteso e datone avviso alla detta città. E quanto al numero de' nemici, si intende, che passino il numero di 10 o 12 mila, se ben la maggior parte villani e gente collettitia, e che tuttavia si trovino nello stesso posto di prima ; e però ho spedito subito che arrivai quì, al colonnello Trauttmansdorff, dal quale per momento sto aspettando la risposta ; et in tanto sto attendendo che le genti venghino et in particulare quelle di Stiria, delle quali tenendo alcuna nuova, tratterò del luogo, che sarà più comodo per mettersi insieme ; etc.

Da Noistoth,[2] li 26 di Giugnio 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. Juni No. 212.)

1949.

Bécsújhely, 1605 június 27.

Basta Mátyás főherczegnek.

Az újabb események részleteiről levele átadója tájékoztatja.

Dal Sr Stotzing intenderà l' Altezza V^{ra} ciò che passa e però io non le starò a dire altro, se non che vedrò di fare quanto sarà in poter mio, e questo è quello che io posso dire a V^{ra} Altezza in risposta della sua ricevuta questa mattina dal corriere. Poichè il termine di alcune di queste truppe incomincia ad approssimarsi, mi conviene affrettare la essecutione il più che si potrà, sì come dal suddetto corriere Stotzing l' Altezza V^{ra} intenderà ; etc.

Da Noistoth, li 27 di Giugno 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605 Juni No. 212.)

---

[2] Mátyás főherczeg rendeletére Basta június 23-ikán indúlt és estére ért Bécsújhelyre, az osztrák határ védelmére.

1950.

Bécs, 1605 június 27.

Mátyás főherczeg Bastának.

Védelmezze meg gróf Zrinyi Miklós zalai főispán birtokait és lakóit a katonák dúlásától.

Bei uns hat sich der Wohlgeborne, unser lieber, getreuer Niclas Graf von Serin auf Tschakathurn und Eberau, Span der Spanschaft Zala damit seine Güeter und Undterthanen von den Kriegsleuten nit gewalttäthigt würden, umb Schutz . . . gebeten. Weilen dann er, Graf von Serin noch bis dahero in Ihrer Maiestät Devotion beständig verblieben, also befehlen wir dir hiemit gnädiglich, du wöllest gedachtens Grafen Güeter und Underthanen zu Eberau, Weitendorf und Rotenthurn im Fall du mit dem Kriegsvolk etwa derorten hinkomben würdest, so viel müglich verschonen und die Kriegsleut derorten keine Gewaltthätigkeit zu üben verstatten; etc.

Geben Wien, den 27. Junii. Anno 1605.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Juni 200.)

1951.

Bécs, 1605 június 28.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta wird des Haubtmann Hans Einigkhofer Relation wegen des Schloss Forchtenstein Beschaffenheit eingeschlossen. — Eidem wird erindert, dass Ihme die 500 Merspergische Muscatier zuegeschickt werden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 447. No. 219, 223.)

1952.

Bécsújhely, 1605 június 29.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Küldöm a Ferdinánd főherczeg megsegitése végett a pápai hadakkal kötött szerződést és remélem, hogy az megfelel ő Szentsége óhajtásának.

(Elveszett v. lappang; Valenti bíboros 1965. sz. a. válaszából.)

1953.

Prága, 1605 június 30.

Rudolf császár Bastának.

Auf Oratio Borboni di Sorbel im Namen des Basta Suppliciern. Bescheid. *Auf die Hof Cammer, die hat mit des Herrn Bartlmeen Pezzen seeligen Brudern, Julio Pezzen wegen Troppau zu tractiern und die Sach entlich dahin zu richten, damit der Herr Basta, es sei nun auf einen oder den andern Weg contentirt werden müge.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. pag. 156.)

1954.

[Bécs, 1605 június vége.]

Mátyás főherczeg Bastának.

Recepisse an Grafen Basta mit Einschluss wegen der belagerten Stadt Ödenburg und des Feinds Intento.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 445. No. 184.)

1955.

Prága, 1605 július 1.

Rudolf császár Bastának.

Auf gedachts Borboni, des Bastischen Sollicitators Supplicirn. Bescheid. *Auf die Hof Cammer, die hat dem Herrn Grafen Basta vorigem Andeuten nach, wegen seiner Praetension und Begehrn zu befürdern, damit er nicht Ursach habe aus Ihrer Maiestät Diensten zu ziehen.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Prager HKR. Prot. 138. pag. 157.)

1956.

Bécs, 1605 július 2.

Basta Soranzo Ferencz prágai velenczei követnek.

Sikerülvén felmentenie Sopront, idejött betegen.

La gratissima lettera di V. S. Illma delli 25 del passato[1] mi è sopragiunta l' istesso giorno della mia tornata da

[1] Nincs meg s még kivonatosan sem ismerjük.

Sopronio, assediata dal nemico, al soccorso del q[uale] Sua Altezza Ser^{ma} mi comandò li giorni passati, che io dovessi andare con alcune poche genti destinatemi per tale effetto, e se bene io conoscevo non mi si convenisse l'uscire in campagna con sì piccol numero, proponendo nondimeno ogni altro rispetto al molto desiderio che ho di servire et a Sua Maestà Cesarea, et a Sua Altezza, mi risolvei di andare all' impresa, vedendo nel termine in che si trovavano [le] cose, e che nessuno si voleva pigliare questo assunto; e così li 23 del passato mi incamminai alla volta di Noistath, e di quivi verso il nemico, quale era di poi tanto superiore a noi, quanto ognuno sa, poichè egli passava il numero di 12 m. pe[rsone] e noi non arrivavamo a 2500; ma piacque a Dio dispor le cose in maniera, che egli non ci volse aspettare altrimenti, perchè io non so veramente come le cose sariano passate. Hora sendosi egli ritirato et io havendo presidiata la suddetta città di 500 fanti, me ne son di poi tornato a Vienna, travagliato assai dal mio solito male, a causa del patimento e caldi grandi sofferti in q[uesto] viaggio e così sto aspettando quì quello che seguirà e non so, se io mi risolverò quì a movermi, se prima non verrò sodisfatto di quanto mi è promesso; etc.

Di Vienna, 2 Luglio 1605.

(Eredeti, bécsi áll. ltár Dispacci di Germania 35. k. 142. l.)

Megjegyzés. Sopron segítségére Basta június 24-én indult s megtisztítván környékét is az ellenségtől,[2] 30-án reggel indulva, még aznap Bécsbe jutott.[3]

---

[2] Erről Naprági Demeter volt erdélyi püspök ekként értesíté Kornis Boldizsárt, 1605 július 5-én Bécsből írt levelében: Az ellenség még eddig nevekedett, meggyőződtek, szintén valamit éreznek. Basta uram rájuk ment vala Sopron felé, de nem várták meg sehul. Sopront megszabadította tőlük és Keresztúrt megvötte. Az benne valóknak megkegyelmezett mind és benne hagyta őket. Ő maga most itt vagyon az haddal. (Török-magyarkori állam-okmánytár I. k. 49. l.)

[3] Spontoni leveléből; mantovai áll. Gonzaga-ltár, busta 484.

1957.

Bécs, 1605 július 2.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Válasz. Hálás köszönete a pápa brevejeért. Kéri támogatását, hogy papi pályára szánt egyik fia valami javadalmat kapjon, a mit már az elhalt VIII. Kelemen pápa idejében kilátásba helyeztek neki.

Il pensiero che tiene la Santità di N. S[re] del pericolo imminente all' Ungheria è degno . . .[1] della singular pietà di Sua B[ne] et del carico di comun Pastore di tutta la christianità . . . *a mit megmutatott azzal is* per l'haver mandato qua Mr Serra[2] commissario e nuntio, con ordine di somministrare aiuti a Sua Maestà Cesarea in tempo di tanto bisogno et io voglio sperare che Sua B[ne] dovrà andare di mano in mano accrescendoli maggiormente.[3] Quanto poi al mio particolare io non mancherò di operare come sempre ho fatto, quanto mi sarà possibile per servitio universale. . . . *Köszönöm breve-jét, de kérem* che con qualche buona occasione si compiaccia di far sapere, come da Clemente ottavo di felice memoria[4] mi era stata data intentione di accomodare uno de' miei figliuoli, che io desidero fare huomo di chiesa, di qualche entrata ecclesiastica conforme al grado suo, poichè io mi trovo carico di famiglia e con assai minor facultà di quel che il mondo si dà a credere, e di già questo negotio era incamminato dalli Signori cardinali Aldobrandini e Paravicino, onde però desidero che Sua B[ne] resti servita di conservar verso di me la medesima volontà; etc.

Da Vienna, li 2 di Luglio 1605.

Külczíme: All' Illmo Rev[mo] Signor osservandissimo, il S[r] cardinale Valente.

(Eredeti, átázott, rothadt állapotban a római vatikáni Borghese-levéltár III. 7. c. kötete 250. l. — Regestája a Nuntiaturberichte aus Deutschland IV/1. k. 408. l.)

---

[1] Néhány szó kirothadt. [2] Giacomo Serra.
[3] E sorok azt mutatják, hogy ez válasz a bíboros június 3-iki 1933. sz. a. levelére.
[4] Meghalt 1605 márczius 5-én.

1958.

Róma, 1605 július 2.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Emlékirata a pápának nagyon tetszett, de kivánja, hogy Ferdinánd főherczeget is megsegítse.

Ho ricevuto la lettera di V. S^{ria} delli 16 del passato,[1] et ho dato conto a N. S^{re} de' particolari che lei avvisa, et di quello che intende fare subito giunto a Praga. Piace molto a Sua S^{tà} il discorso,[2] et non dubita punto che lei non sia per fare il servitio pubblico con intiera sua satisfattione. Una cosa sola desidera hora infinitamente Sua B^{ne}, che scoprendosi ogni dì più la debolezza delle forze dell' arciduca Ferdinando, et non potendo sperar Sua Altezza aiuti grandi da' suoi popoli, come ha l'imperatore da' suoi regni, dal imperio[3] et dal rè Cattolico, si provvedesse anco alle urgentissime necessità. Si raccomanda Sua Altezza alla S^{tà} Sua con sì humil affetto, che lo compatisce Sua B^{ne} sin nell' anima; ma perchè si è spogliata di quanto poteva dare, come lei sa et non vede modo di far più, sentirebbe volentieri, quando si potesse havere il consenso di Cesare, che s' impiegasse[4] qualche parte delli aiuti, che dà Sua B^{ne} per servitio di quell' Altezza.

Faccia V. S^{ria} ogni possibile offitio con chi giudicarà più espediente, perchè Sua S^{tà} desidera veramente che sia aiutato, come quello che hoggi è costituito in grandissima necessità; ma vorrebbe anco la S^{tà} Sua che tutto seguisse con satisfattione di Sua M. Cesarea; et però vuole che se ne incammini il negotio per quella via, che a Lei et a M^{r} di Vercelli (col quale s' intenderà) parerà che sia buona per cavare il consenso dell' imperatore, rappresentando, come da loro, le ragioni che lo devono

---

[1] Ismeretlen, de e kivonatából besorozhattuk 1941. sz. a.

[2] Az a körülmény, hogy ez emlékiratát június 16-ikán a szentszéknek is beküldte, megerősíti Ciro Spontoni adatát, hogy azt a hó közepe felé adta elő Mátyás főherczegnek.

[3] Hibásan így: imperatore.

[4] Eredetijében helytelenül: impegnasse.

indurre a ciò. Che non ne mancaranno alla prudenza dell' uno et dell' altro, massime toccandosi con mano, che la conservatione de' stati del arciduca assicura molto più li stati di Cesare. Di tutto ciò si scrive anco in conformità a M[r] di Vercelli. Però procurino unitamente di consolar quel principe et d' eseguir la volontà di N. S[re] senza disgusto di Sua Maestà, che faranno compitamente il servitio publico ; et per fine auguro a V. S[ria] ogni felicità.

Di Roma, li 2 di Luglio 1605.

Aggiunto del Signor cardinal Valenti.

Sua S[tà] ha sempre inteso d' aiutare quella parte dove è maggior bisogno, et questo si scuopre hora nelle provincie dell' arciduca Ferdinando ; et se ella fosse passata per Graz gli haverebbe visti oculatamente, et forse risolutasi di voltar gl' aiuti in quella parte. Tuttavia, poichè si è tanto innanti,[5] desidera Sua S[tà] et sentirà con grandissimo contento, che se non tutti, almeno una parte delli suoi aiuti s' impieghino et voltino in aiuto del sudetto arciduca ; et V. S[ria] con M[r] di Vercelli procurino di girar la cosa in modo, che con buona satisfattione di Cesare si facci questo servitio a Sua Altezza, et quando vi fosse qualche brontolamento, per così dire, vedino di superarlo, perchè in effetto Sua S[tà] lo desidera sopra modo, et la necessità è rappresentata tale, che si può dire che quelle provincie siano molto vicine a perdersi intieramente.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 29. l.)

1959.

Róma, 1605 július 9.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. A pápa helyesli eljárását és nagyon fájlalja Magyar- és Morvaország szánalmas sorsát.

Approva la S[tà] di N. S[re] l' abboccamento di V. S[ria] con l' arciduca,[1] et la risolutione fatta d' assoldar la gente

---

[5] Irva hibásan így: innanzi.

[1] Ferdinánd főherczeg.

per impiegarla, come avvisa con la sua delli 25 del passato,[2] ove sarà maggiore il bisogno, in conformità di quel, che le è stato scritto con le precedenti;[3] al che s' aggiunge che V. S^{ria} et M^{r} di Vercelli faccino in modo che non paia, che l' arciduca Ferdinando desideri che si levi al imperatore per dare a Sua Altezza, sendo questo motivo di Sua $S^{tà}$ per vedere il gran bisogno che hanno quelle provincie, et il manifesto pericolo che corrono di perdersi, se non sono aiutate et soccorse.

Approva N. S^{re} la risolutione di V. S^{ria} di dare il carico delle sue genti al Ridolfi, per le ragioni scritte da lei prudentemente.

È necessario far toccare con mano al imperatore li disordini della guerra et ricordar quei rimedii, che sono più opportuni; onde sentirà volentieri Sua $S^{tà}$ che V. S^{ria} abbia eseguito intieramente quanto scrive di voler fare in questo particolare.

Gl' avvisi delle continuate miserie d' Ungaria et gl' incendii che si fanno in Austria et Moravia, sono così presenti alla $S^{tà}$ di N. S^{re}, come a quelli che li vedono con gl' occhi stessi. Può congetturar V. S^{ria} il dolore di Sua B^{ne} che certo non pensa ad altro, che alla conservatione de quelle provincie et alla salute di quelle anime.

S' aspetta con desiderio d' intender quel, che lei havrà cavato da Sua Maestà ne' negotii scritti; et poichè per hora non ho che aggiunger di più, prego il Signore che la prosperi felicemente.

Di Roma, li 9 di Luglio 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 31. l.)

1960.

Bécs, 1605 július 10.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta betreff Erinderung, dass der Chamgallardt mit seiner Compagnia den Obristen von Hofkirchen auf Raab

---

[2] Nem ismerjük, csupán e kivonatából.

[3] A bíboros előbbi levele, melyet azonban Basta akkor még nem ismerhetett.

beleiten, von dannen aus nach Comorn sich begeben ; item dass der Fossato und Trocci sich auf die Eisenstadt begeben soll.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 453. No. 82.

1961.

[Bécs, 1605 július 11.]

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Jelentem, hogy idejöve személyesen tárgyaltam ő Fenségével, a ki igen hálás ő Szentsége atyai támogatásáért, annyival inkább, hogy előadtam a Szentszék jelenlegi szorúlt pénzügyi helyzetét.

(Elveszett v. lappang ; Valenti bíboros 1969. sz. a. válaszából.)

1962.

Bécs, 1605 július 15.

Basta Gonzaga Vincze mantovai herczegnek.

Mandando io il cavaliere Ciro Spontoni in Italia per alcuni miei servitii, *kötelességemnek tartottam hódoló tiszteletemet jelenteni általa, ki az itteni eseményekről is élőszóval fogja tájékoztatni.*

(Eredeti, mantovai áll. Gonzaga-levéltár, busta 484.)

1963.

Bécs, 1605 július 15.

Basta Gonzaga Fabio mantovai őrgrófnak.

Válasz. Köszöni jóindulatát. A herczeg most ne jöjjön. Az eseményekről Ciro Spontonitól értesülhet.

Hieri ricevei la gratissima di V. S. Illma delli 29 del passato,[1] tutta piena di cortesissime offerte, le quali sì come nascono dalla sua naturale bontà e dalla ottima volontà sua verso di me, così anco troveranno in qualunque

---

[1] Nincs meg.

occasione altrettanta corrispondenza in me di servire a V. S. Illma di tutto cuore, e con ogni maggior prontezza.

Quanto al Ser^{mo} S^{r} duca,[2] io per me non lo consiglierei in alcun modo a venire hora in queste parti, essendo tutte le cose sotto sopra et in garbuglio più che mai fussero, ritrovandoci anco con forze assai minori di quello, che il mondo si dà ad intendere. Ma sopra di questo non mi estenderò più a lungo, poichè il cavaliere Ciro Spontone, quale io mando in Italia per alcuni miei servitii, a bocca darà pieno ragguaglio a V. S. Illma dello stato nel quale ci troviamo ; etc.

Di Vienna, li 15 Luglio 1605.

Külczíme: All' Illmo S^{r} mio osservandissimo, il Sr Fabio Gonzaga, marchese etc. Mantova.

(Eredeti, mantovai állami Gonzaga-levéltár, busta 484.)

1964.

Bécs, 1605 július 16.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll zu den 10 wallonischen Compagnien ihren Profosen zu Haltung guet Regiment verschaffen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 456. No. 121.)

1965.

Róma, 1605 július 16.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Helyesli intézkedéseit, mert Ferdinánd főherczeg megsegítendő a katholiczizmus fenmaradása érdekében. A továbbiakra nézve érintkezzék a prágai pápai nunciussal.

Poichè è stato più espediente, come V. S^{ria} scrive con la sua delli 29 del passato,[1] il dare il reggimento della gente di N. S^{re} ad altri, che al Ridolfi, non se le dice, se non, che bisogna accommodarsi al tempo et contentarsi di quel, che si può havere.

Le capitolationi sono piaciute a N. S^{re} et il secondo

---

[2] Az uralkodó Gonzaga Vincze herczeg.

[1] Nincs meg.

capo in particolare del obbligo di servire per tutto quel tempo, et dove ordinarà ella in nome di Sua S^{tà}, potendosi valer di ciò in voltar gl' aiuti in servitio dell' arciduca Ferdinando, conforme a quel che le fu scritto con le precedenti,[2] che crescendo ogni dì più li bisogni di questo Ser^{mo}, cresce ancora in Sua S^{tà} il desiderio che sia aiutato; nè deve in modo alcuno dispiacer ciò all' imperatore, poichè si tratta di sovvenire et soccorrere il bisogno maggiore, et un evidentissimo pericolo di perdere quei stati per le poche forze dell' arciduca, et per non havere chi li dia soccorso alcuno.

Si mandano a M^{r} di Vercelli Brevi per gl' elettori ecclesiastici in materia di quel che lei scrive in nome del Ser^{mo} arciduca Mathias; et può V. S^{ria} assicurar l' Altezza Sua, che a N. S^{re} preme tanto il negotio della successione quanto a tutti li prencipi della Ser^{ma} Casa d' Austria, giudicando questo unico rimedio per la conservatione della religione cattolica in cotesti regni, et per vero et singolar rimedio di tutti i mali presenti e futuri. Intenderà perciò dal medesimo Monsignore quanto occorre; et se bisognarà altro, avvisi, chè si farà sempre volentieri tutto quel che si può per li rispetti sudetti.

Ha fatto bene V. S^{ria} a certificar di nuovo Sua Altezza dello stato in che si trova Sua S^{tà} in proposito di dare altri aiuti, che il medesimo sentirà quì il gentilhuomo che manda a complire; etc.

Di Roma, li 16 di Luglio 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 32. l.)

1966.

Bécs, 1605 július 18.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Visszatérve a császári udvarból, mellékelten küldöm azokat az ott gyüjtött új hireket, melyek ő Szentségét is érdekelni fogják.

(Elveszett v. lappang; Valenti bíboros 1973. sz. a. válaszából.)

[2] A bíboros 1958. és 1959. sz. a. leveleiben.

1967.

Bécs, 1605 július 20.

Basta kötelezvénye az alsó-ausztriai rendek közzé való beiktatásakor.

Ego Georgius Basta, comes in Hust et Marmaros, liber baro et dominus in Sult, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius, eques auratus, regni Transilvaniae generalis capitaneus et exercituum in Ungaria locumtenens supremus. Fateor in praesentiarum coram omnibus et singulis ad petitionem meam singularem erga ordines infra quas cum in modernis comitiis, pro membro legitimo status provincialis receptum fuisse, hoc quidem pacto, ut iuxta conditionis meae placitum, possessiones emere, iustis rationibus mihi adscribere et possidere, iisdem frui, universis gratiis et privilegiis, de lege aut consuetudine receptis uti semper valeam, et quidem tam ob meritam velitationis meae, quam et ob agnitam strenuitatem. Quapropter tenore praesentium iuro et spondeo, tam pro me, quam successoribus meis, quod vita, honore ac bonis meis aeque, iuste ac fideliter sub provincialium ordinum statutis vivere et, ut natus alius baro frui ac potiri volo; omneque debitum mihi impositum ac imponendum velut caeteri, exequi diligenter curabo.

Insuper promitto, me in hac natione Austriaca honeste ac pacifice victum nullas novitates, aut alias insuetas factiones in vicinos ac subditos inducturum, nec seniori nobilitatis stemmate procedentibus praelaturum; sed, ut fidelem provincialem dominum decuerit ostensurum. Quibus in omnibus tam pro me, quam successoribus meis hasce literas mea manu subscriptas, consuetoque sigillo obsignatas ad manus provincialium ordinum depositas, me meosque obligare volo.

Datum Viennae, 20. die Julii. Anno 1605.

G. Basta mpr.

Hátlapján: Revers des Herrn Grafen Georgen Basta.

(Eredeti, alsó-ausztriai országos levéltár. Bécs.)

Megjegyzés. E kötelezvény folytán Bastát ugyan bevették az alsó-ausztriai rendek közzé (in den niederösterreichischen Herrenstand), de sajátszerű, hogy czímereskönyvüknek az a lapja, melyre Basta czímerének kellett volna esnie — ismeretlen okból — üres, festetlen maradt.

1968.

Róma, 1605 július 23.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

A pápa várja jelentését prágai útjáról.

L' arrivo di V. Sria in Praga dà gran speranza a N. Sre di far conciliare Sua Maestà a pigliar tutti quei partiti che possono giovare a' presenti bisogni et s' assicura che lei non tacerà cosa, che sia per apportar benefitio alla causa publica. Sta aspettando intanto la Stà Sua d' intendere il suo negotiato et prega il Signor Dio che sia conforme al desiderio, acciò che si possi provvedere alle rovine che soprastanno d' ogni parte.

Quanto al colonnellato del reggimento di Sua Stà non ho che dirle di più di quel che le scrissi con l' altre; et poichè V. Sria doverà essere in Vienna alla ricevuta di questa, le ricordo solo, che potendo aiutar la causa delli cattolici nella dieta d' Austria, faccia quelli offitii, che le pareranno utili et necessarii; et avvisi quel che occorrerà alla giornata. Con che la saluto et le desidero ogni bene.

Di Roma, li 23 di Luglio 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 33. l.)

1969.

Róma, 1605 július 29.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Örvend prágai tárgyalása eredményének. Adja át Kolonics Ferdinánd ezredesnek a pápa brevejét. Viselje gondját a pápai ezrednek.

Ha dato conto V. Sria minutamente con la sua lettera delli 11 del corrente[1] di quanto ha trattato con l' Altezza

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából jelezhettük 1961. sz. a.

Sua,[2] et N. S^{re} ha sentito il tutto, restando intieramente sodisfatto della nuova testimonianza fatta della paterna volontà sua verso il servitio di Cesare.

Sarà quì allegato il Breve per il Coloniz [3] colonnello del reggimento di Sua $S^{tà}$, del tenore che lei ricorda, et potrà anco V. S^{ria} accompagnarlo con vivo affetto in testificarle la stima, che fa di lui la $S^{tà}$ Sua, dandoli animo a servir prontamente per acquistar merito appresso questa Santa Sede, della quale si mostra tanto osservante.

In ogni occasione et in ogni tempo V. S^{ria} continui in rappresentare lo stato della $S^{tà}$ Sua et le difficoltà havute in trovare il danaro per pagare il reggimento, perchè essendo quì le spese maggiori dell' entrate, non si può allargar più la mano, come farebbe volentieri Sua $S^{tà}$, se più havesse.

Solleciti in far la gente, acciò che se ne possa valere nel bisogno, et dia avviso alla giornata di mano in mano d' ogni successo, che in questo particolare s' aspetta dalla sua diligenza ; et si conservi in gratia del Signore, et con buona salute.

Di Roma, li 29 di Luglio 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 33′ l.)

1970.

Bécs, 1605 július 30.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Multkori rendeletére és kivánságára közlöm a most lefolyt ausztriai tartománygyülés végzéseit, melyek hogy nem hátrányosak a katholikus hitre nézve, Mátyás főherczeg erélyességének köszönhető ; ámbár nem hallgathatom el, hogy a katholikus főpapok nagyon hidegen viselkedtek és szükmarkúak ő Fensége megsegítésében ; a mi nagy baj most, hogy az eretnekek lábrakaptak.

(Elveszett v. lappang ; Valenti bíboros 1976. sz. a. válaszából.)

² Tollhibából írva : la Maestà Cesarea, mivel július 11-én Basta még Bécsben volt s így nem tárgyalhatott a császárral !

³ Kollonitsch Ferdinánd ezredes.

1971.

Bécs, 1605 július 30.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Der Kais. Maiestät und General Obristen Leutnant Herr Georg Basta wölle ihr Erzherzogliche Durchlaucht unbeschwert mit Guetachten wegen Haubtmann Engelberts und Grünhofens Condemnirung und Justificierung berichten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/1. k. 10.)

1972.

Bécs, 1605 augusztus 6.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Jelentem, hogy lázadó katonáimat megnyugtattam s hadi vállalatom sikerrel járt, úgy hogy immár a béketárgyalások is megindúltak Bocskayval, miként kivánságai mellékelt szövegéből látható.

(Elveszett v. lappang ; Valenti bíboros 1982. sz. a. válaszából.)

1973.

Róma, 1605 augusztus 6.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Köszöni s továbbra is kéri tudósítói buzgalmát.

A quel che s'è scritto con le precedenti in materia del desiderio che ha N. S^{re} d'aiutare il Ser^{mo} arciduca Ferdinando non ho che aggiunger per hora ; etc.

Del convento elettorale, perchè V. S^{ria} potrà haver avvisi certi alla giornata, presupponendo che il Ser^{mo} arciduca Mathias gliene debba far parte, ***szivesen vennénk híreket;*** nè havendo che dir altro in risposta della sua delli 18 del passato,[1] La saluto per fine con tutto l'animo.

Di Roma, li 6 d'Agosto 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 34. l.)

---

[1] Nincs meg, ismeretlen.

1974.

Róma, 1605 augusztus 6.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz, két levele vételét nyugtázva.

Ho scritto con l' altra mia[1] in risposta della lettera di V. S^{ria} di Praga, quanto occorre nel particolare di somministrar' al Ser^{mo} arciduca Ferdinando quelli aiuti, che permetterà[2] il tempo et l' occasione. Perciò non havendo che dir di più in questo proposito, accuso solamente la ricevuta delle due lettere di V. S^{ria} di Vienna sotto li 23 del passato,[3] et col pregarle dal Signor Dio ogni prosperità La saluto con tutto l' animo.

Di Roma, li 6 di Agosto 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 34'. l.)

1975.

Bécs, 1605 augusztus 13.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Jelentem, hogy egyesítettem ő Szentsége ezredét, hogy készen álljon, ha Ferdinánd főherczeg megsegítésére kerül sor. A mit Bocskayról külön emlékiratban küldök, kérem, tartsa titokban.

(Elveszett v. lappang; Valenti bíboros 1983. sz. a. válaszából.)

1976.

Róma, 1605 augusztus 13.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Mátyás főherczeg kegyessége. Az ausztriai főpapok ridegsége. Khlesl Menyhárt bécsi püspök visszahivandó. Molart János felesége és leánya zárdába vonulhat a pápa engedélyével.

Con l' ordinario di questa settimana ho ricevuto tre lettere di V. S^{ria} delli 30 del passato[1] con le quali dà avviso delle risolutioni della dieta d' Austria. . . etc.

---

[1] Július 29-iki levele. [2] Tollhibából írva így: prometterà.
[3] Egyik sincs meg s még kivonatosan sem ismerjük őket.

[1] Egyik sem ismeretes.

Si dà ordine con questo dispaccio al nuntio Cesareo,[2] che faccia ogni offitio con Sua Maestà acciò che il Cleselio[3] sia rimandato costà ; etc.

N. S^{re} ha fatto gratia al Sr Molart,[4] che la Signora sua moglie[5] con la figliola possino entrare nel monasterio di Sant Anna ; etc.

Di Roma, li 13 d' Agosto 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 35. l.)

1977.

Róma, 1605 augusztus 13.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Köszöni a híreket és tudósítói ügybuzgóságát.

De' particolari avvisati da V. S^{ria} con la prima lettera delli 30 del passato[1] ho dato minutamente conto a N. S^{re}, nè mi occorre dirle cosa di più di quel che Le ho scritto con l' altra.[2] Resta molto sodisfatta la $S^{tà}$ Sua della diligenza chei Lei fa in penetrare et scrivere li particolari di coteste parti ; et io godo infinitamente d' haver spesso occasione di farle testimonianza della buona volontà di Sua B^{ne} verso la sua persona ; etc.

Di Roma, li 13 d' Agosto 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 36. l.)

1978.

Róma, 1605 augusztus 20.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Questa settimana *nem kaptam levelét, pedig* gl' avvisi di costà s' aspettano con grandissimo desiderio, non havendo altro la $S^{tà}$ di N. S^{re} che più le prema in questo tempo, che li successi della guerra d' Ungaria ; *ezért kérem, hogy biztonság okáért küldje azokat ezentúl titkos jelekkel írva.*

Di Roma, li 20 di Agosto 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 36'. l.)

---

[2] Ferreri vercelli püspök. [3] Khlesl Menyhárt bécsi püspök. [4] Molart János tanácsos. [5] Keresztneve: Veronica.

[1] Nincs meg. [2] Előbbi, 1976. sz. a. levelében.

1979.

Bécs, 1605 augusztus 21.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Der Graf Basta wolle unbeschwert berichten, wie mit Ihme zu Prag oder allhie wegen seiner Underhaltung ausserhalb des Feldtzugs geschlossen worden, dann dem Kais. Hofkriegsrat solches unbewusst und die Kais. hiesige Hofkammer hierüber nit berichten kann.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/1. k. 60.)

1980.

Bécs, 1605 augusztus 22.

Mátyás főherczeg Bastának.

Védelmezze meg gyimesi Forgács Zsigmondot gimesi várában és egyéb jószágaiban lévő vagyonával együtt minden bántás ellen.

Mathias etc. Illustri ac magnifico Georgio Basta, etc. Quoniam praefata Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, dominus et frater noster observandissimus ac etiam nos debitum habentes respectum fidelium servitiorum laborumque ac periculorum in hac pacificatione cum Stephano Bochkay ineunda exantlatorum et perpessorum Magnifici Sigismundi Forgach de Ghymes, comiti comitatus Neugradiensis, pincernarum regalium in Hungaria magistri ac Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] consiliarii, eundem tam in persona, quam universis bonis et iuribus possessionariis, nec non rebus et bonis eiusdem quibuslibet, ubivis et in quibuscunque comitatibus regni istius Hungariae, signanter vero in arce Ghymes, in comitatu Nitriensi existente habita, iustis utputa et legitimis in suam caesaream et regiam recepit protectionem et tutelam specialem, viceque et in persona sua per nos vestrae duximus committendum tuitioni et protectioni ... *rendeljük, hogy* praetactum Sigismundum Forgach ... tueri, defendere ac protegere debeatis; etc.

Viennae, 22. Augusti. Anno 1605.

(Egykorú másolat, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

1981.

Bécs, 1605 augusztus 23.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll bei seiner zu Gumpoldskirchen liegenden Compagnien verordnen, damit die Underthanen durch sie in keinerleiweis beschwert werden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 471. No. 170.)

1982.

Róma, 1605 augusztus 27.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Örvend sikereinek. Helyesli a béketárgyalásokat, ámbár Bocskay követeléseit szemteleneknek tartja. Breve Molart felesége részére.

Mentre si piglia rimedio a li disordini della guerra et si provvede ai bisogni, si può sperar con l' aiuto del Signore ogni felice progresso. Ha consolato V. S^{ria} N. S^{re} con gl' avvisi dell' accomodamento degli ammotinati, dell' obbedienza prestata da' ribelli di Comar, della recuperatione di Körmend ; [1] et la speranza che dà d' altri prosperi successi, pare a Sua $S^{tà}$ che sia ben fondata, dovendo già essere in ordine tutte le genti imperiali, et stimandosi l' esercito turchesco più debole di quello, che si credeva.

Se si può trovar temperamento, col mezzo del quale, senza detrimento della religione cattolica si possano accomodar le ribellioni, sarà in ogni modo grande acquisto l' accettarlo in questo tempo, particolarmente di tante necessità et difficoltà pecuniarie ; et se bene le dimande del Bochkai mandatemi da V. S^{ria} sono impertinenti, tuttavia si possono moderare, quando vi sia sincera intentione d' accordarsi ; ma questo sia detto a V. S^{ria} per discorso : che la vera sarebbe il debellarlo.[2]

Si manda quì alligato il Breve per la S^{ra} Veronica Molart, alla quale Sua B^{ne} ha fatto la gratia con la solita benignità.

---

[1] Irva hibásan Carment. [2] Hibásan írva deliberarlo.

Ho dato la lettera di Sua Altezza alla S^{tà} di N. S^{re}; nè havendo che dir di più a V. S^{ria} in risposta della sua lettera delli 6 del corrente;[3] etc.

Di Roma, li 27 di Agosto 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 37. l.)

1983.

Róma, 1605 augusztus 27.

Valenti Erminio bíboros Bastának.

Válasz. Cselekedeteit a pápa helyesli; Bocskayról szóló jelentését kívánsága szerint titokban fogják tartani.

Piace molto alla S^{tà} di N. S^{re} la diligenza che V. S^{ria} fa in procurar d' unire il reggimento di Sua B^{ne}, acciò che si possa trovare nelle prime funzioni, conforme al desiderio che hebbe la S^{tà} Sua di esser de' primi che aiutassero Sua Maestà; ma sente con dispiacere di animo il mancamento scritto delle monitioni necessarie, poichè senza esse poco si può far con la soldatesca mal provvista.

Ha V. S^{ria} incamminato l' intentione di Sua S^{tà} d' aiutare l' arciduca Ferdinando, con tanta prudenza, che non poteva desiderar più; et resta sodisfatta in particolare del secondo punto della capitolatione da lei fatta, et della dechiaratione della parola, dove che ha servito a molte cose. Osservarà perciò li disegni del Turco, et perchè scrive il nuntio di Graz,[1] che potrebbe tentare l' impresa di Caprainitz,[2] con l' acquisto della quale s' aprirebbe la strada senza ostacolo alcuno verso Lubiana et Goritia, procuri che si ricorra per tempo, bisognando, non solo con le genti di N. S^{re}; ma che si facci anco con quella parte dell'esercito di Cesare, che si potrà maggiore. V. S^{ria} conosce quanto importi la conservatione di quella piazza, però applichi tutto il suo pensiero alla difesa di essa in caso di bisogno.

---

[3] Nincs meg, csupán e kivonatából ismerjük.

[1] Neve : [2] A horvátországi Kaproncza.

Della relatione mandatami in materia del Bochkai ho dato conto a Sua S^tà^ et si farà quanto lei ricorda di non lasciarla passare in altre mani, nè penetrar da alcuno, che si sia havuto.

Vedrà N. S^re^ con la solita benignità il gentilhuomo che manda qua Sua Altezza, et se le darà sodisfattione in quello che si potrà, acciò [che] conoscendo l' impossibilità di far più, stimi più la gratia dell' aiuto dato da Sua S^tà^ alla Maestà dell' imperatore. Et non havendo che aggiungere in risposta della sua delli 13 del corrente[3] La saluto, et Le desidero ogni prosperità.

Di Roma, li 27 d' Agosto 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 923. k. 37'. l.)

1984.

Bécs, 1605 augusztus 29.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir erindern dich gnädigist, dass wir bedacht sein einen Frieden-Anstand auf ein kurze Zeit mit dem Serdar einzugehen *és rendeljük, hogy* wann dich Caesar Gallo *értesíteni fog a fegyverszünet kezdetéről és határidejéről, hirdettessed ki katonáidnak és tartasd velük tiszteletben.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Aug. 223.)

1985.

Pozsony, 1605 augusztus 30.

Basta báró Liechtenstein Károlynak.

Válasz. Ma jött ide s a mint küldöttei visszatérnek, értesíteni fogja az új hírekről.

Il colonnello Wratislao riferirà a V. S. Illma per qual rispetto io non rispondessi hieri alla sua gratissima de 26 corrente.[1] Hoggi poi sono arrivato quì a Posonio, nè per anchora ho potuto saper cosa alcuna: ma ho ben subito spedito poste a Giaverino et a Comar per intendere

[3] Nincs meg.

[1] Nincs meg s még kivonatosan sem ismerjük.

qualche nuova degli andamenti e disegni del nemico, e come io ne sia avvisato lo farò anco sapere a V. S. Illma, pregandola che faccia il simile dalla parte sua; mentre io tra tanto me le ricordo servitore di tutto cuore e col fine della presente a V. S. Illma bacio la mano. Di Possonio, li 30 di Agosto 1605.

Külczíme: All' Illmo Signor mio osservandissimo, il Sr Carlo Liechtenstein libero barone etc. capitano supremo in Moravia per Sua M. Cesarea. Scaliz.

(Eredeti, hg. Liechtenstein-család levéltára, Bécs.)

1986.

Bécs, 1605 augusztus 31.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle der Hofkirchenischen Knecht Abzug aus Gran verhindern und diejenigen, so sich dessen understehen werden, einziehen und strafen lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 476. No. 249.)

1987.

Bécs, 1605 augusztus 31.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta würdet etlich von den Raaberischen Hussarn gefangene Türggen Aussagen, wegen der vorstehenden Granerischen Belagerung überschickt.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 476. No. 256.)

1988.

Pozsony, 1605 szeptember 1.

Basta Mátyás főherczegnek.

A Komárom felől érkező rossz hírek miatt kérem intézkedését, hogy azonnal kapjak néhány ezredet, mert így a török támadását tétlenül kell szenvednünk.

(Elveszett v. lappang; Mátyás főherczeg 1996. sz. a. válaszából.)

1989.

Bécs, 1605 szeptember 1.

Mátyás főherczeg Bastának.

Uns bericht der ... Seifried von Kollonitsch, *hogy értesülése szerint* das türkische Lager *augusztus 29-én* bei Gran gelagert hat; *tehát ügyeltessél reá, nehogy ez a várunk elveszszen.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Sept. No. 1.)

1990.

Bécs, 1605 szeptember 1.

Mátyás főherczeg Bastának.

Védelmezze meg a Nagyszombatba menekült hű magyarokat és az esztergomi káptalan tagjait.

Wir erindern dich hiemit gnädigist, wie dass sich in der Stadt Tirnau Matheus Olasz sambt Weib, Kind und seiner Mutter, nicht weniger alle die Capitularen von Gran, benebens Mathias Sylla, Paulus Gosztonyi, Stephan Somogyi, Joannes Olasz und Christophorus Szuhai under andern daselbst befinden, und sich auch bishero wegen der Rebellen nothgetrungentlich allda nit halten müssen. Was uns dann glaubwirdig fürkomben, dass sich bemelte Personen mit den Rebellen in einiche Conspiration nit eingelassen, sondern in der Zeit und auch noch bishero in Ihrer Mt. Devotion treu und beständig verblieben; also befehlen wir dir hiemit gnädigist solcher obberürter Personen sambt den ihrigen auf einen oder andern Fall, in oder ausser der Stadt Tirnau und anderer Orten allerdings zu verschonen, dieselben auch keineswegs zu beleidigen, sondern sie von allen widerwärtigen zu schützen etc.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Sept. No. 2.)

1991.

Pozsony, 1605 szeptember 2.

Basta Rudolf császárnak.

Ismét idejövén, holnap indul Esztergom megsegítésére.

La Maestà Vostra Cesarea havrà inteso a quest' hora da Sua A. Ser^ma^ come io me ne son venuto a basso con pochi, anzi con nessun recapito, essendosi concluso che io aspettassi in Possonio alcuni giorni per mettere le genti insieme. Ma sendo arrivato quì il colonnello Mersperg et assecuratomi, che il Visir con circa trenta o quaranta mila Turchi haveva sotto li 30 del passato posto l'assedio a Strigonia, e che esso colonnello haveva (come egli dice) incamminati verso detta città tutto il reggimento del conte di Oettingen e cinque delle sue proprie compagnie con la persona del conte Dampier, con speranza che dovesseno essere entrati in detta piazza l' ultimo giorno dell' andato mese, o il primo del presente, il che voglia Iddio che così sia: perciò vedendo io, che il mio star quì era superfluo, havevo deliberato di partir questo giorno per la volta di Comar con il reggimento del Kolonitz, pigliando la strada per la volta di Giaverino, non si potendo per i gran fanghi, che son nelle isole passare per altra parte; havendo io in tanto supplicato a Sua Altezza che si dia fretta in mandarmi più gente a basso che sia possibile et in sollecitare il reggimento del colonnello Althan e la cavalleria. Ma non ho poi possuto altrimenti partire hoggi, essendomi convenuto fare alto, per accomodare alcune barche da condur meco, poichè le suddette genti, che sono andate in soccorso di Strigonia, hanno menate con loro quelle del ponte di Comar; e perciò partirò domattina, essendo hormai più che tempo di soccorrere Uivar, se ben non so, se potrò far cosa che sia di momento, non havendo io meco più che il suddetto reggimento e le cinque bandiere restate del Mersperg. In questo mentre, perch' io ho inteso per cosa certa, che tutte le genti delli rebelli, che erano al intorno di Tirnavia sono andati allo assedio di Uivar,

ho scritto perciò al Sr Carlo di Liechtenstein ciò che la Maestà Vra vedrà per la copia quì inclusa,[1] parendomi che la impresa si potrìa facilmente esseguire, essendo quì artiglieria a sufficienza da potersene servire in tale occasione. Ho dato del tutto avviso a Sua Altezza e supplicatola, che in tanto mi mandi con ogni prestezza alcuni recapiti, che mi sono più che necessarii, cioè qualche offitiale, che mi aiuti, denari per le spie, senza le quali non si può far cosa buona e certo numero di archibugi a ruota per gli Ungheri della isola, e che in oltre dia ordine, che ad Altenburg e di quì a Giaverino e da Giaverino a Comar si mettino le poste, acciò tanto più facilmente si possino mandare e ricevere gli avvisi, che di mano in mano si potranno havere; sopra di che starò aspettando l' essecutione, che quanto più presta, sarà di tanto maggior servitio alla Maestà Vostra.

Mi è anco venuto a trovare il Somodi, capitano degli Ungheri reconciliati, il quale mi ha pregato, che io voglia scrivere alla Maestà Vostra, che resti servita di farli dare quanto gli fu promesso ultimamente, quando seguì la loro reconciliatione, et io la supplico humilissimamente a voler dar lor quanto prima qualche satisfattione, perchè queste sono genti tanto volubili, che presto torneriano a fare qualche novità in pregiuditio delle cose della Maestà Vostra; etc.

Da Possonio, li 2 Settembre 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Sept. 151.)

1992.

Pozsony, 1605 szeptember 2.

Basta báró Liechtenstein Károlynak.

Gonosz híreket vevén, holnap indul Komárom felé, habár kevés seregével nem sokat remél e kimozdulásától.

Tre giorni sono avvisai V. S. Illma dello arrivo mio a questo luogo[1] e della intentione, con la quale ci ero

---

[1] Ld. 1985. sz. a. szövegében.

venuto, e mentre stavo aspettando, che tutte le forze comparisseno, capitò qua il S^{re} di Mersperg che veniva da Comar, *és tőle értesülvén intézkedéséről, remélem, hogy segélyhada bejutott az esztergomi várba ;* perchè altramente, se quella gente capitasse male sarìa una gran botta nella visiera. E però io havendo anco inteso per cosa certa, che tutte le genti de' rebelli ch' erano all' intorno di Tirnavia sono andati allo assedio di Uivar, io parto domattina verso Comar con il reggimento del Papa, non essendo ancora arrivato quello di Althan e vedrò ciò che potrò fare ; se ben tengo poca speranza di poter far cosa che sia di momento, poichè non ho altra gente, che questo reggimento che ho detto e le cinque bandiere restate del Mersperg. Non lasciarò di dire a V. S. Illma, che poichè il nemico ha del tutto abbandonato Tirnavia sarei di parere, che ella insieme con cotesti altri Signori se ne venisseno alla volta di detta città di Tirnavia ; perchè darei ordine, che il colonnello Schemberg ch' è qua col suo reggimento si unisse con loro, e da questa città si potriano cavare quattro mezzi cannoni, che io ho fatti venire di Vienna e vedere di pigliare la detta città : perchè oltre che dariano animo e calore alle cose nostre, liberariano anco questo reggimento, il quale non osa moversi da questo posto, perchè il nemico non venisse a dannificare questa città et un reggimento più o meno in questi tempi vuol dire pure assai ; rimettendomi però a più sano giuditio. Lasso però ordine al Schemberg che caso fusse chiamato ad unirsi con le S^{rie} V. Ill^{me} non faccia difficultà, sì come anco nel concedere i quattro pezzi di artiglieria suddetti ; perchè io non credo mai, che il nemico sia per abbandonar lo assedio di Uivar per venire a soccorrere Tirnavia, oltre che dovendo passare il fiume del Vago non potrà farlo, senza lor saputa, onde havrianno tempo di pigliar partito, quando venisse forte, il che non credo.

Tirnavia, come V. S. Illma debbe sapere, non è forte, e con quattro pezzi grossi credo che in quattro hore si piglierà facilmente ; ma sopra tutto bisognerà vedere di unirsi con ordine, caso chè si risolvino a far questo, acciochè

il nemico non trovasse questi due corpi separati. Non lascierò anco di dire a V. S. Illma che questi quattro pezzi non hanno cavalli e però sarìa bene mandarne, perchè quì la città è molto sfornita ; etc.

Da' Borghi di Possonia, li 2 di Settembre 1605.

(Eredeti más. bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Sept. 151.)

1993.

Bécs, 1605 szeptember 2.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir erinnern dich hiemit gnädiglich, *hogy Forgách Zsigmondot újra visszaküldtük Bocskayhoz a megkezdett béketárgyalás ügyében s mit irjon erről m. hó 31-iki levelében megértheted másolatából.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Sept. No. 7.)

1994.

[Pozsony, 1605 szeptember 3.]

Basta Mátyás főherczegnek.

Basta bericht, dass Gambacorta unter denen abgedankten alten 10 Compagnien sich hat brauchen lassen.

Bescheid. *Denen zu Musterung, Bezahlung und Reducierung der 10 alten Wallonischen Compagnien verordneten Herren Commissarien zuzustellen, die werden auf diese des Herrn Grafen Basta gegebenen Zeugnis mit dem hierinvermelten Gambacorta sowohl als mit andern Soldaten beschehenen abreiten, ihne auch darauf bezahlen und also den andern gleichhalten zu lassen haben.*

(Szept. 5. kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/2. k. 593.)

1995.

[Pozsony, 1605 szeptember 3.]

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta wegen eines Lehen auf die Rascianischen Pferdt. Bescheid. *Auf die Hof Cammer, die Herren werden*

auf des Conte Dampiero Rascianische Pferdt ein Lehen zu verordnen wissen, damit dieselben in Ihrer Kais. Maiestät Diensten sonderlich dieser Zeit erhalten werden.

(Szept. 5. kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/2. k. 593.)

1996.

Bécs, 1605 szeptember 3.

Mátyás főherczeg Bastának.

Auf dein Schreiben vom ersten Tag dieses Monats[1] *értesítlek, hogy holnap indítunk egy csapatot segítségedre és követni fogja azt több is.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Sept. No. 27.)

1997.

Róma, 1605 szeptember 3.

V. Pál pápa Bastának.

Válasz. Köszöni tudósítását és további küzdelemre buzdítja.

Paulus papa quintus.

Dilecte fili salutem et apostolicam benedictionem. Legimus literas tuas, quibus quidem actum sit, et quid futurum existimes de belli negotio apprime intelleximus.[1] Nos et si multa et gravia instent pericula, praesertim cum nihil sit incertius, quam bellorum eventus, in summa Dei bonitate confisi, omnia secunda et prospera fore speramus, dummodo sedulo ac mature unusquisque fungatur officio suo. Nam ex iis, quae scribis, videmus satis opportuna comparata esse praesidia, cum interea nostris neque vires, neque prudentia desint. Deus igitur oramus, ut afflictionem populi sui, pro sua ineffabili misericordia clementer respiciat. Te vero atque omnes fortissimos commilitones tuos hortamur, ut virtutis vestrae memores, qua tantam gloriam comparastis,

---

[1] Nincs meg, csupán e kivonatából jelezhettük 1988. sz. a.

[1] Nincs meg s még kivonatosan sem ismerjük.

strenue quemadmodum hactenus fecistis, dignitatem christiani nominis et salutem totius reipublicae tueamini, ac novis victoriis, novisque triumphis vestras laudes in dies augere nitamini. Interim laudamus tuam diligentiam, qua nos certiores fecisti de his rebus, quae istic aguntur, idque etiam, ut sedulo facias in posterum desideramus. Quod vero communices consilia tua cum dilecto filio magistro Jacobo Serra, commissario nostro apostolico, gratissimum nobis est. Speramus enim te ei magno usui fore. Quam rem quanti faciamus aperte cognosces, ubi primum nacti erimus occasionem declarandae nostrae in te paternae voluntatis. Dominus te tueatur ab omni malo nostra apostolica benedictione benedictum.

Datum Romae apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris tertio nonas Septembris M.D.C.V. Pontificatus nostri anno primo.

Petrus Stroza.

(Hiv. más. római vatikáni levéltári Arm. 45. vol. 1. fol. 91ᵛ.)

1998.

Prága, 1605 szeptember 4.

Rudolf császár Bastának, felsorolva összes érdemeit, jutalmul — motu proprio — római szentbirodalmi grófi rangot és (huszti grófi czíme meghagyásával) czímerbővítést ad.

Comitatus pro Georgio Basta cum armorum melioratione et denominatione.

Rudolphus etc. Magnifico fideli nobis dilecto Georgio Bastae comiti in Hust, comiti comitatus Maramorusiensis, nostro consiliario bellico generali Transylvaniensi et supremo exercitus nostri Hungarici locumtenenti gratiam nostram caesaream et omne bonum. Etsi nos pro innata nobis benignitate clementiaque summi et immortalis Dei, qui coelestis suae liberalitatis thesauros in universum hominum genus largissime diffundit exemplo, postquam ab ipsius divina maiestate ad maiestatem hanc humanam et Caesareae dignitatis sublimitatem vocati atque evecti sumus, hoc imprimis curae habemus, ut quo

inclitus et excelsus thronus noster magis conspicuus reddi et decorari solet, munificentia nostra in quoscunque hominum ordines, quorum id virtus et fides merentur, amplissime extendatur exerceaturque, decere tamen omnino existimamus, ut diligens ac singularis habeatur ratio, quo praemia cuique et honores dignitatesque pro cuiusque meritis debito discrimine conferantur, ut scilicet unus ab altero quibusdam quasi gradibus distinguatur, et qui clariore loco nati nobilitatem a maioribus acceptam praeclaris actionibus ac virtutum studiis pro patria, pro principibus suis, pro republica strenue laborando magis magisque illustrant, amplioris honoris et dignitatis eminentia decorentur, sic enim ratio aequitatis et iustitiae habetur, et reliqui mortales ad honestissimum virtutis et gloriae certamen pulcherrimis exemplis invitantur. Considerantes itaque insignia, quibus hactenus inclaruisti ornamenta ac merita, ut nimirum iis maioribus natus, qui honesto ac nobili inter suos loco habiti principibus suis fidem suam in armis et in toga quibuscunque occasionibus probarint, hoc tibi a primis temporibus aetatis propositum habueris, ut domesticum decus non solum conservares, sed propria etiam virtute, quod eius fieri posset, augeres et illustrares, quod adeo consecutus sis, ut cum adolescens animum ad militiam singulari naturae ductu applicuisses, multos annos castra in Belgio secutus, varia munia castrensia cum laude gesseris, praeclara facinora patraris nomenque tibi celebre acquisieris, quo nos inducti in bellum te nostrum Hungaricum, quod multos iam annos cum christiani nominis hostibus Turcis gerimus, invitandum et primariis functionibus tum in inferiore, tum in superiore Hungaria ac denique in Transylvania praeficiendum duxerimus, in quibus strenuitate vigilantiaque ac fortitudine crebras easque praeclaras et insignes victorias reportaris, ad Papam scilicet, quam recuperasti, ad Vacium, ubi hostilem exercitum arte providentiaque tua stitisti ac repressisti, ad Varadinum, cui, cum obsideretur, suppetias ivisti, in Transylvania, quam semel, iterum, tertium, cum a fine obedientiaque

defecisset, recuperasti; Michaële vaivoda, Sigismundo Bathoreo, Moyse Zekelio, aliisque rebellibus, ope Turcarum ac Tartarorum nitentibus, diversis proeliis feliciter superatis ad Strigonium, cum a Turcis, qui omnia tentabant, obstinate obsideretur, quos re infecta cum opprobrio et ignominia abscedere coëgisti, denique in superiore Hungaria, cum nova ibi rebellio repente exorta esset, ubi variis conflictibus tumultuantem seditiosorum Hungarorum globum magna illis clade illata dissipasti ac reiecisti, iisque occasionibus fidem nobis tuam ita probasti, ut opinionem de te firmam conceperimus, fore, ut constanter ita fideliterque rebus fortiter gerendis perrecturus sis: praetermittere noluimus, quin te posterosque tuos legitimos insigni aliquo gratiae nostrae documento benigne decoraremus, motu itaque proprio, ex certa nostra scientia, animo bene deliberato, ac sano accedente consilio, deque Caesareae authoritatis atque potestatis nostrae plenitudine te supradictum Georgium Bastam omnesque et singulos liberos, haeredes, posteros ac descendentes tuos legitimos utriusque sexus, natos aeternaque serie nascituros, veros Sacri Romani imperii comites et comitissas creavimus, fecimus et nominavimus, tituloque, honore et dignitate comitatus imperialis auximus atque insignivimus, sicuti vigore praesentium creamus, facimus et nominamus, augemus et insignimus: volentes, praesentique edicto nostro caesareo in perpetuum valituro firmiter et expresse decernentes, quod tu supradicte Georgi Basta, cum universa prole atque posteritate legitima mascula et foemina in infinitum, titulum, nomen et dignitatem comitum imperii perpetuis deinceps temporibus habere, obtinere et deferre, eoque tam in literis, quam nuncupatione verbali, in rebus spiritualibus et temporalibus, ecclesiasticis et prophanis, honorari, appellari et reputari, ac denique omnibus et singulis honoribus, ornamentis, dignitatibus, gratiis, libertatibus, privilegiis, iuribus, indultis, consuetudinibus, praeeminentiis et praerogativis libere et citra cuiuslibet impedimentum uti, frui, potiri et gaudere possitis et debeatis, quibus caeteri

nostri et sacri imperii comites utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent consuetudine vel de iure; non obstantibus in contrarium facientibus quibuscunque etiamsi talia forent, de quibus in praesentibus specialis et expressa mentio fieri deberet, quibus per praesentes scienter et authoritate nostra caesarea derogamus ac sufficienter derogatum esse volumus. Porro tibi saepedicto Georgio Basta omnibusque liberis, haeredibus, posteris et descendentibus tuis perpetuo orituris masculis et foeminis eam

gratiam ac facultatem concessimus et elargiti sumus, ac vigore praesentium concedimus et elargimur, ut vos comites et comitissas in Hust denominare possitis ac valeatis, atque huiusmodi denominatione tam scripto, quam viva voce, intra et extra iudicium ubivis terrarum et gentium appellari, vocari et salutari debeatis, non minus ac si ea progenitores et maiores vestri ab immemorabili tempore legitime usi fuissent illamque ad vos successionis iure propagassent. Ut praeterea gratiam ac clementiam erga te Georgium Bastam magis magisque ostendamus, antiqua et gentilitia tua insignia in hunc

qui sequitur modum augenda ac locupletanda duximus, scutum videlicet in quatuor areolas aequales, quarum inferior dextra et superior sinistra candida seu argentea trabem rubram crenatam seu dentatam, oblique laevam versus transeuntem, caeterarum vero duarum areolarum utraque rubra militem cataphractum equo albo, pedibus anterioribus sublatis ad cursum velocem composito, insidentem brachioque extenso strictum ensem manu comprehensum vibrantem exhibeat, divisum in medio sive centro scutulum aliud croceum sive aureum, cui aquila imperialis insit, continens. Galeas porro duas apertas seu clathratas coronatas, quarum una dextro lateri phaleris intrinsecus croceis sive aureis, altera sinistro candidis seu argenteis, utraque autem extrinsecus rubris dependentibus ac circumvolantibus ornata incumbat. Et e vertice quidem huius inter vexilla aliquot parva equestria brachium cataphractum elevatum, strictum ensem manubrio deaurato, manu comprehensum, vibrans prodeat, in summo vero illius aquila nigra, pedibus divaricatis stans erecta, alisque explicatis, rostro aperto et lingua exerta iubilantis instar appareat ; quemadmodum haec omnia in medio huius nostri diplomatis coloribus suis accuratius depicta et ob oculos posita conspiciuntur.[1]

[1] Basta ez új grófi diplomáját, úgy látszik a végből, hogy Németalföldön is kihirdethető legyen, franczia nyelven is kiadták és ennek egy 1757 április 15-ikén készült hiteles másolatáról vett újabb másolata meg van a M. Nemzeti Múzeum kézirattára Széchenyi-féle 1280. Quart Lat. 11. kötete 344—350. lapján, honnan — az összevetés kedvéért — itt közöljük a czímerleírás franczia szövegét : savoir l'escus escartellé de quattre escares égaux, des quels le droit inferieur et le gauche superieur d'argent traversé d'un bout a l'autre d'une flame de geulles à un chevalier armé de pied en cap, l'épée en main, sur un cheval blanc, les pieds de la main elevés en forme de courir et sur le tout un escusson d'or à l'aigle imperiale, ayant deux timbres de front ouverts et couronnés ; ornés de panaches dits lambrequins, dont le droit serà d'or, en de dans et le gauche d'argent, mais les deux geulles en dehors du cimier, de ce dernier sortant un bras armé entre quelques drapeaux et étendars, tenant de la main un epée d'acier ayant la poignée d'or, l'autre timbre surmonté d'un aigle de sable droit elévé, sur ses pieds elargis, les ailles eployées, le bec ouvert poussant la langue en dehors comme s'applaudissant de joie ; l'on peu mieux remarquer toutceci de point de couleur au milieu de notre diplome.

Volentes et hoc nostro caesareo edicto firmiter statuentes, quod tu praefate Georgi Basta tuique liberi, haeredes et posteri legitimi utriusque sexus in infinitum praememorata armorum insignia sic a nobis aucta et locupletata deinceps in omnibus et singulis honestis et decentibus actibus, exercitiis et expeditionibus libere, pacifice et absque omni prorsus molestatione deferre et gestare, iisdemque pro voluntatis vestrae arbitrio quovis modo uti possitis et valeatis, non obstantibus in contrarium facientibus quibuscunque. Quocirca mandamus universis et singulis electoribus aliisque sacri imperii principibus, ecclesiasticis et secularibus, archiepiscopis etcaetera, ut te saepenominatum Georgium Bastam, tuosque liberos, haeredes et posteros legitimos utriusque sexus in infinitum, in dicto comitis imperii statu, ordine et dignitate permanere, omnibusque et singulis praememoratis privilegiis, indultis, immunitatibus, libertatibus, iuribus, consuetudinibus, honoribus, dignitatibus, praerogativis, exemptionibus, gratiis et favoribus vobis in hoc nostro diplomate concessis libere, quiete et absque ullo impedimento uti, frui, gaudere et potiri sinant, adeoque vos in omnibus et singulis defendant, conservent et manuteneant, et alios, ne quid in contrarium attentent vel moliantur, pro viribus prohibeant et impediant. In quantum indignationem nostram et sacri imperii gravissimam, et poenam centum marcarum auri puri, pro dimidia fisco seu aerario nostro imperiali et pro reliqua parte iniuriam passo seu passis toties, quoties contra hanc nostrae creationis, concessionis, libertatis et gratiae paginam factum fuerit irremissibiliter solvendam incurrere noluerit. Harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum et sigilli nostri caesarei appensione munitarum.

Datum in arce nostra regia Pragae, die quarta Septembris. Anno Domini 1605.

(Hivatalos másolat, bécsi állami levéltár, Reichsregistraturbücher Rudolfs II. vol. 29. fol. 184—186.)

1999.

Bécs, 1605 szeptember 6.

Mátyás főherczeg Bastának.

Recomendation für den Cavalier Hercoli Verdelli.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 480. No. 42.)

2000.

Bécs, 1605 szeptember 10.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll die bürgerlichen Marcatanter, so dem christlichen Feldtlager Victualien zuefühmen vor des Kriegsvolks Gewaltthätigkeit, Raub und Plinderung handhaben, auch ihre Creditoren zu bezahlen halten lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 481. No. 74.)

2001.

Bécs, 1605 szeptember 12.

Mátyás főherczeg Bastának.

Kérésedre értesítünk, hogy a még hátralévő sereget und die ins Feld gehörigen Ämter . . . dir ehist zuschicken.

(Elveszett v. lappang ; Mátyás főherczeg 2003. sz. a. leveléből.)

2002.

Komárom, 1605 szeptember 14.

Basta Mátyás főherczegnek.

Ajánlja sorai felmutatóit, ezt a két kapitányt jóindulatába, miután ők is részesek Visegrád feladásában.

Li esibitori della presente saranno li duoi capitani, che erano in Vicegrado, li quali allegano, come l'Altezza V^{ra} intenderà da loro, molte cagioni, per le quali sono stati forzati a render quella piazza. Io ho parlato sopra questo particulare col generale Kolonitz, il quale non gli danna

e dice che essi hanno patito grandissimi manenti dicam viveri e di monitioni, a' quali egli con tutto che da loro sia stato più volte ricercato di aiuto, non ha mai possuto sovvenire, e però non ho voluto in questo fatto deliberar cosa alcuna: ma li ho rimessi a V^{ra} Altezza, acciò possa deliberarne quel tanto, che li parrà convenire; etc.

Da Comar, li 14 di Settembre 1605.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, HKR. 1605. Dec. 27. Exp.)

2003.

Bécs, 1605 szeptember 15.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wir erindern dich gnädigst, *hogy ő Felsége intésére,* dass wir uns der Festung Gran und Uivar Erhaltung wollen angelegen sein lassen *hozzád küldtük* unsern Kämmerer ... Ernst von Molart *és elvárjuk hűségedtől, hogy mindent elkövetsz a két vár megtartására.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Sept. 108.)

2004.

Bécs, 1605 szeptember 18.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta Credenzschreiben für den Obristen von Molart und Geizkoffler in Sachen, so sie bei Ihme anzubringen haben. — Idem Credentional für Wolkharten Widtmer, in denen Sachen, darüber er Resolution begehrt.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 484. No. 119—120.)

2005.

Komárom, 1605 szeptember 22.

Basta Névtelennek.

Esztergom megsegítésére rendelték, pedig csak 7000 főnyi hada van s abból is 2000 magyar és rácz lévén, nem bízik bennük s így alig tehet valamit szemben az ellenség nagy erejével.

Io vengo sollecitato a soccorrere et somministrar Strigonia, come se havesse un essercito formato da poter

resistere ai Turchi et a gl' Ungari, e non pensano questi Signori ch' io non mi trovo altro che 4 m. fanti, cioè il reggimento del Papa et cinque bandiere del Mersperg et puoco più di 3 m. cavalli, 2 m. de' quali per essere Ungari et Rasciani mi sono troppo sospetti ; ma questo, secondo me, procede da alcuno, il quale per coprire i suoi propri mancamenti, non havendo provvisto in tempo quella fortezza di viveri et monitioni, facilita il detto soccorso et quando poi se viene a trattare in Consiglio le impossibilità sìcome si è scoperto, di modo che non si trova un palmo di terreno netto, e pare che tutti siamo macchiati di questa pece di voler detraere al compagno, e non prego altro, se non che Dio mi cavi da queste malignità et ignorantie. Io ho tentato tutti li modi possibili per vedere di metterci qualche vettovaglia et gente, ma è stato impossibile per molti pantani che la detta fortezza di Uyvar tiene intorno, et questo è assai noto a questo Consiglio, di modo che non vi sarìa altro modo, che quello della forza, il quale volendosi tentare con questa gente sarebbe un evidente perdita, poichè si trovano in quel presidio da 16 m. persone tra Ungari, Turchi et Tartari et oltre di ciò il figliuolo del Tartaro con buon numero di essi è alloggiato tra Uyvar et Strigonia, e sempre che io me movessi, può in due hore o tre al più venirme a trovare, oltre che quand' anche havessi questa buona fortuna all' andata correrei gran rischio nel ritorno, perchè sarebbe necessario lasciare nella piazza almeno mille fanti, che mi diminuerebbe assai le forze, et per conclusione, se non se mi manda maggior numero di gente et di forze la piazza si perderà più presto forse di quello si crede.

Quelli di Strigonia si difendono gagliardamente et per relatione d'alcuni prigioni venuti hieri se intende, che per ancora non hanno perduto un palmo di terra et bisogna pregar Dio, che dia loro ardire e forza, poichè cinque mille huomeni che vi sono dentro, possono ben difenderla, perchè il nemico manca assai d' infanteria, et in questo, a mio parere, consiste la somma delle cose nostre.

Il Visir quattro giorni sono scrisse a Cesare Gallo che

è quà, che volendo noi trattare qualche cosa con esso gli faceva sapere, che voleva, che se gli dasse Strigonia, se gli fece una risposta, che non escludeva, nè concedeva, ma che venendo alla trattatione se vederebbe quello che si poteva fare et si è dato avviso a Sua Altezza di tutto ciò.

Kívül: Capitoli di lettera del Sr Giorgio Basta delli 22 di Settembre 1605, data in Comar.

(Egykorú más. római vatik. Borghese-ltár III. 7. c. köt. 222. l.)

2006.

Bécs, 1605 szeptember 23.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta Credentional für Caspar Triebl wegen Uivar und der Bergstädterischen Grenzen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 486. No. 155.)

2007.

Bécs, 1605 szeptember 26.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta Credentional für den Grafen Collalto.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 486. No. 172.)

2008.

Bécs, 1605 szeptember 28.

Mátyás főherczeg Bastának.

Dem Herrn sein unser guetwillige Dienst zuvor, und erindern denselben, *hogy soraink előmutatója által* drei Tausend Gulden in Gold, den Ducaten per zween Thaler, wie sie unten gangbar *küldünk a ráczok zsoldjára, saját fizetésére pedig* 700 Gulden, *mivel többet jelenleg nem adhatunk.*

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13641.)

2009.

Bécs, 1605 szeptember 28.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle des Markts zu Comorn verschonen und der Bürger Beschwehrungen wegen des Kriegsvolks abhelfen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 487. No. 181.)

2010.

Komárom, 1605 szeptember 30.

Basta Valenti Erminio bíborosnak.

Esztergom állapota aggasztja, mert a török immár két hete elfoglalta sánczait, a fölkelők pedig Érsekujvárt is fenyegetik s így Basta semmit sem tehet egyik érdekében sem.

Vengo a dirle intorno alle cose de queste parti, come ce ne stiamo quì in qualche travaglio per le cose di Strigonia assediata, come quella deve sapere da i Turchi, i quali forse quindeci giorni sono hanno guadagnate tutte le trinciere di fora et il monte di San Tommaso, essendo state difese da' nostri valorosamente per spatio di tre settimane, nel che quei difensori hanno fatto pur assai, perchè non erano altro, che semplice trinciere. Resta al presente la città, nella quale consiste la total somma, et io ho speranza, che i nostri l'habbiano a conservare, poichè dentro saranno restati da 4 mila huomini da combattere, non potendo essere di meno, che de' 5 mila huomini, che prima si trovavano dentro non siano morti sino ad hora mille persone, et per quanto se intende da molti fuggitivi, che ogni giorno capitano quì, i nostri si difendono bravamente: et pare che li Turchi habbiano poca speranza di pigliare quella piazza, il che voglia Dio, che così sia.

Dall' altra parte li ribelli Ungari tengono molto strettamente Uyvar et io non posso soccorrerlo, per il poco numero di gente che io mi trovo, non havendo meco più che un reggimento et mezzo de infanteria et circa 3 mila

cavalli, de' quali ce n' è una parte, che io non me ne posso fidare per essere Ungari et Razziani ; nondimeno alcuni vorrebbono che io soccorressi detta piazza et andasse ad una perdita manifesta, sì per le difficultà de' passi cattivi, paduli et ponti, che si trovano andando in detto loco, come per il numero grande de' ribelli che sono da 16 mila et tra essi molti Turchi, oltre ai Tartari, che alloggiano di qua da Strigonia, che subito possono essermi addosso, quando io mi movessi. Quando io venni a basso mi fu promesso, che verrebbono molti aiuti et di già è un mese, che sono quì et siamo a quelle medesime et più tosto si va scemendo, che accrescendo : non dimeno costoro vorrebbono, che dell' impossibile si facesse possibile et che si facesse miraculi, altrimenti non si dà sodisfattione ; tanto può l'interesse in coloro che non considerano più di là, quanto gli spinge le proprie passioni ; etc.

Da Comar, l' ultimo di Settembre 1605.

A másolat élén : Omesse alcune parole de complimento.

(Egykorú más. római vatik. kvtár, Urbinate 1073. kötete.)

2011.

Bécs, 1605 szeptember 30.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta betreff Abschaffung bei allen Obristen den Überfluss der übrigen Pferdt, wegen Mangl der Proviant.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 487. No. 185.)

2012.

Bécs, 1605 szeptember 30.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle die Austheilung der Proviant bei des Obristen Proviantmeisters oder seines Obristen Leutenants Disposition verbleiben lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 487. No. 190.)

2013.

Prága, 1605 szeptember 30.

Rudolf császár Bastának.

Rendelem, hogy minden erőddel siessél Ujvár felmentésére.

(Elveszett v. lappang; Basta válaszából.)

2014.

Bécs, 1605 október 4.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle verordnen, dass die Schiffleut bei den Regimentern nit underhalten werden.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 489. No. 10.)

2015.

Komárom, 1605 október 7.

Basta Rudolf császárnak.

Vigasztalja, hogy Esztergom őrsége feladta a várat és elhagyatottságában maga sem időzhet itt sokáig.

La Maestà V^ra^ può con molta ragione dolersi di haver questo anno ricevuto più danno delle sue proprie genti che dal nemico. Dico questo, perchè il presidio di Strigonia, quando meno si pensava, ha vituperosamente reso quella piazza al nemico, contro la volontà de' suoi offitiali;[1] e non sol questo, ma anco la maggior parte di essi ricevuto denari, venduto al nemico molte delle loro armi e da 300 di essi e forse più, sono restati con il Turco, cosa non più udita. Arrivorno hier sera quì più di 2 m. huomini di loro, parte feriti e parte sani. Non ho havuto tempo di pigliar le debite informationi, ma farò ogni opera, perchè una tanta scelleragine non resti impunita.

Quanto a me ho pensato di lassar ben provvista questa piazza e metter più di gente che potrò in Giaverino, *se ben quel' governatore dice esser molto mal provvista di vettovaglie, sopra di che havevo più volte scritto a Sua Altezza, che quella*

[1] Ez október 3-án történt.

piazza doveva esser ben provvista, e credo che non havendolo fatto sino ad hora, non dovrà tardare a farlo : e così doppo che havrò messo genti in dette piazze, ritirarmi con il restante verso Possonio, con speranza di trovare in quel luogo qualche soccorso ; che è quanto mi par di poter fare, poichè il restar più lungamente quì sarebbe cosa inutile e molto pericolosa, perciòche inviandosi il nemico verso l' Austria, come si intende che sia per fare, potrebbe facilmente levarci la comodità del fiume, onde sarebbe facil cosa che questa gente pericolassa.

Il Turco doppo la presa di Strigonia ha cominciato a trattare di qualche abboccamento et il capitano Cesare Gallo che è qua, come quello che tiene ordine da Sua Altezza di trattar questo negotio, gli ha risposto, e si aspetta la resolutione. Gli Ungheri ancora dalla parte di Uyvar mi hanno ricercato, che io dovessi metterli nelle mani la fortezza di Uyvar, acciò non venisse a cader, come essi dicano, sotto al Turco ; ma io, che non tengo ordine da V. Maestà, nè da Sua Altezza, non ho voluto far questo, ma più presto lassar fare alla natura per vedere, se tra essi venisse a nascere qualche discordia, come facilmente potrebbe avvenire ; etc.

Da Comar, li 7 Ottobre 1605.

P. S. Al serrar di questa mi è sopraggiunto la lettera di V. Maestà dell ultimo del passato sopra il soccorrere Uyvar,[2] sopra di che non dirò altro, trovandomi haverle scritte le difficultà, che ci sono ; soggiungerò solo che in me non è termine alcuno in quello che tocca acquistare honore e reputatione, e se havessi trovato, che fusse stato possibile soccorrer non harei aspettato sino ad hora, come altre volte ho fatto, et se il Rusworm soccorse Alba Regale per i paludi dove va haver le comodità necessarie et uno esercito bastante per sostentarlo, ma io con 5 m. huomini soli non potevo far altro che correre risico di perdere la gente fuor di proposito.

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Hungarica.)

[1] Nincs meg, ismeretlen.

2016.

Komárom, 1605 október 10.

Basta Soranzo Ferencz prágai velenczei követnek.

Mivel maga is erőtlen, Pozsony felé húzódik, hogy megvédhesse Ausztriát.

Havrà inteso di già V. S. Illma la perdita di Strigonia, la quale con tutto che vi fossero dentro in presidio cinque mila soldati effettivi, si è nondimeno — contro ogni aspettatione umana — resa al Turco, con poca reputatione di questa natione, la quale è tanto decaduta da quell' antica sua prima costanza e fortezza, quanto più dir si possa : et a me rincresce estremamente, che noi siamo ridotti a questo termine, et se Sua Maestà Cesarea vorrà continuare a valersi solo di questa natione, dubito, che non faremo cosa buona. Io già che Strigonia è persa et che per le poche forze, che io mi trovo il soccorrere Uivar è impossibile, senza andare ad una perdita manifesta, ho risoluto di movere il campo e vedere di andar più su verso Possonio a pigliar qualche posto per gettare un ponte sopra il Danubio et impedire in quanto si potrà le scorrerie, che volesse fare il nemico ; parendomi di poter in qualche maniera coprire l'Austria ; etc.

Da Comar, 10 Ottobre 1605.

(Eredeti, bécsi állami levéltár, Dispacci di Germania.)

2017.

Bécs, 1605 október 10.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wie wir dich vor diesem erindert, *hogy ő Felsége* zum Feldmarschalch den Edlen und l. g. Ivan Tschernembl *elfogadta és kinevezte, rendeljük, hogy őt hadaidnak hirdessed ki.*

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Oct. 49.)

2018.

Bécs, 1605 október 11.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll bei den Wallonen ernstlich verfügen, damit sie denen in der Schütt nichts gewaltthätigs hinfüro beweisen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 490. No. 51.)

2019.

Bécs, 1605 október 14.

Mátyás főherczeg Bastának.

Wie wir Euch vor diesem erindert haben, dass wir die Festung Uivar, *ha már felmentened lehetetlen, inkább a magyarok kezén, mint a törökökén kívánjuk látni, rendeljük, hogy tárgyalásba ereszkedjél végette Homonnaival,*[1] wie Ihr auch ohne sondere Verursachung wider die Ungarn nichts offensive wollet fürnehmen lassen etc.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. Reg. 1605. Oct. 64.)

2020.

Győrszigeti tábor, 1605 október 18.

Basta V. Pál pápának.

Válasz. Köszöni kitüntető brévejét s maga részéről mindent elkövet a keresztyénség diadalára, de nem bízik a seregekben, melyeket idegen csapatokkal kellene összevegyíteni, hogy megjavuljanak. Erőtlenségében már elhagyta előbbi helyét és Pozsony felé vonult. Fia ügyében kéri atyai támogatását.

Ricevei alcuni giorni sono il Breve che V. B^{ne} si è degnata mandarmi ultimamente,[1] *mit hálásan köszönök. A keresztyénség érdeke* mi è così a cuore che per essa non mancherò di espor' la vita prontamente, come sempre ho fatto, *csakhogy ezekben a seregekben alig lehet bízni.* Io poichè Strigonia è perduta, non posso per la poca

---

[1] Homonnai Drugeth Bálint, kinek október 17-én adták át Érsekújvárt; leírása Ortelius krónikája 1613-iki kiadása 139. l.

[1] Ld. kötetünk 1997. sz. a. szövegében.

gente che io mi trovo, far altro che star sul parare, e però partitomi dal posto di Comar me ne sono venuto con l' esercito più su verso Possonio, con animo di gettare un ponte sul Danubio, per essere di quivi più comodo a soccorrere l' Austria et impedire in quanto si potrà le scorrerie, che il nemico avesse in animo di fare in quella provincia ; etc.

Dal campo Cesareo nell' isola di Giaverino, li 18 di Ottobre 1605.

Külczíme : Alla Santità di Nostro Signore Papa Paolo Quinto etc.

(Eredeti, római vatikáni Borghese-ltár II. 164. köt. 334. sz. — Kivonata a Nuntiaturberichte IV/1. k. 539. l.)

2021.

Győrszigeti tábor, 1605 október 18.

Basta Borghese Scipio bíborosnak.

Üdvözli s kéri, támogassa papnak szánt fia ügyét.

Con l' occasione di inviare a V. S. Illma l' alligata per la S^{tà} di N. S^{re} [1] *üdvözlöm biborosi kineveztetése alkalmából és szolgálatomat ajánlva, kérem* che si compiaccia di favorire appresso a N. S^{re} un certo negotio per mio figliuolo, quale io desidero far huomo di Chiesa, del quale sarà informata dal S^{r} cardinale Paravicino ; etc.

Dal campo Cesareo, li 18 di Ottobre 1605.

Külczíme : All' Illmo e Rev^{mo} Signor patron mio osservandissimo, il S^{r} cardinale Borghese.

(Eredeti, római vatikáni Borghese-ltár III. 7. c. köt. 261. l.)

2022.

Győrszigeti tábor, 1605 október 19.

Basta Homonnai Drugeth Bálintnak Érsekujvárra.

Reméli, hogy a fegyverszünet javára lesz a keresztyénségnek.

Mag^{cae} Do. V^{rae} literas libenter accepimus,[1] ac tametsi de indiciarum confirmatione aliquod certum accipere

---

[1] Vonatkozik előbbi 2020. sz. a. levelére.

[1] Nincs meg, ismeretlen.

responsum expectaverimus, tamen publicasse easdem capitaneis sibi subiectis, et observari debere brevitatisque tantum causa ad singula non respondisse arbitramur. Non dubitamus etiam Mag^{cam} Do. V^{ram} in eo plurimum laborare, ut communis sit tam regni Hungariae et totius christianitatis, quam Ottomanicae familiae quietis et pacis conditio. Faxitque Deus, ut utrobique pro communi quiete, quae occasio, quaeve divina noluerit voluntas, prospere succedunt; etc.

Datae ex castris Caesareis, 19. Octobris. Anno 1605.

(Egykorú másolat, gr. Kemény József »Collectio maior manuscriptorum historicorum« XVII. k. 26. l. Erdélyi Nemz. Múzeum ltára.)

Megjegyzés: Homonnai Drugeth Bálint naplójában ehhez, meg Basta október 22-iki leveléhez bevezetésül az alábbi megjegyzést tette: Következnek Basta Györgynek levele által való czigánsági, kiket Komáromból paraszt emberek által szokott vala ujvári táborunkban hozzánk köldöznie. Anno 1605.

2023.

Bécs, 1605 október 19.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll fleissig inquiriren lassen über die Thäter, so des Michael Sisinatzki Vetter niedergehauen und spolirt haben im Herauszug aus Oberhungern.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 492. No. 83.)

2024.

Győrszigeti tábor, 1605 október 22.

Basta Homonnai Drugeth Bálintnak Érsekujvárra.

Válasz. Míg Mátyás főherczegtől rendeletet nem kap, nem határozhatja meg a fegyverszünet időtartamát; de azért legyen csendes és ne engedje a katonáit szanaszét.

Hesternae Sp^{lis} ac Mag^{cae} Do. V^{rae} literae[1] nobis heri quoque adhuc redditae fuerunt, atque nos quoque

---

[1] Ez sincsen meg.

de earundem tenorem illico Ser[mum] archiducem Mathiam, dominum nostrum clementissimum certiorem reddidimus, a quo donec benignum nobis veniat responsum, quod quatuor ad summum dierum spatio adfuturum speramus, nil certi de induciarum termino per nos ipsos statuere possumus. Interim tamen bona fide promittimus praesentium tenore, nil contra Hungaros exercitum istum hostile facturus, Sp[lem] ac Mag[cam] Do. V[ram] denuo admonentes, ut et sibi subiectae et tam Gregorio Némethi, quam quae circa Posonium excurrunt militares turmae, ne ulterius discurrant armati cohibeantur. Prouti enim neque a nobis, neque temere incoeptum est ita et non nisi alia occasio fuerit a nobis imposterum aut indiciae turbabuntur, aut continuabitur bellum. De caetero Sp[lem] ac Mag[cam] Do. V[ram] diutissime valere optamus, cui, ut in aliis gratificandi studia nostra parata sunt, ita et de lust[rat]ore petita, ut quod placuerit statuere possit, libenter ac libere concedimus.

Datae ex castris Caesareis, 22. Octobris. Anno 1605.

(Egykorú másolat, gr. Kemény József »Collectio maior manuscriptorum historicorum« XVII. k. 25. l. Erdélyi Nemz. Múzeum ltára.)

2025.

Bécs, 1605 október 23.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta soll die ganze Particularität der Aufgebung Gran berichten.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 493. No. 96.)

2026.

Bécs, 1605 október 24.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta solle die Rheingrafische Compagnien dem Obristen Preiner zu Hülf schicken.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 493. No. 101.)

2027.

[Érsekujvár, 1605 október 25.]

Homonnai Drugeth Bálint Bastának.

Válasz. A mint az ő, Mátyás főherczeg és Kolonich hitlevelét megkapja, kész közvetítőül fellépni uránál, Bocskaynál, de a dolog igen sietős, hogy megakadályozhassák a hadak kicsapásait.

Illustrissime Spectabilis ac Magnifice domine et pater observandissime.

Animum ex literis Do. V^{rae} cognovi cum honore magno. Itaque sine ulla mora literas sub bona fide datas Ser^{mi} principis et Illustratis V^{rae} atque domini affinis a Kolonich qualibet hora expecto quamprimum ergo in sinum meum habuere, solus me per postam Ser^{mo} Stephano principi occurram et sic industria mea interposita restituam, futuraeque pacis inchoandae primum authorem me ipsum statuam. Nulla itaque mora procrastinetur, nam, si adventum Ser^{mi} Stephani principis, isto medio non praeveniemus, dum turmis suis copiose collectis comparebit diligentissime, milites ab excursionibus et plebem miseram ac flebilem, igne et ferro vix defendemus. Mature ergo occurrendum est nobis, ne christianitas maiorem damnum, imo incomparabile damnum luat. Quod attinet ad excursiones militum iam habebo illorum curam. Sed voluntatem scribat mihi Illustritas V^{ra}, ut sciam, quidnam agendum sit.[1]

Amicus servitor paratissimus et filius

Comes Valentinus Drugeth de Homonna.

(Egykorú más., bécsi hadi ltár HKR. 1605. Nov. 2. Exp.)

2028.

Bécs, 1605 október 27.

Mátyás főherczeg Bastának.

Basta betreff Beleitung mit Reuterei die zu der angestellten Friedenstractation verordnete Commissarien.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 493. No. 107.)

---

[1] Beküldve a táborból, 1605 október 25-én

2029.

Bécs, 1605 október 27.

Mátyás főherczeg Bastának.

An Grafen Basta, soll dem Feldtmarschalch Monsignore Tilly mit 2000 Reutern dem Preiner zueschicken.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Reg. Prot. 214. k. 494. No. 108.)

2030.

Bécs, 1605 november 4.

A Bécsi udvari haditanács Bastának.

Die Fürstliche Durchlaucht, Herr Mathias *újolag kéri jelentését*[1] *Esztergom eleste okáról, hogy a várból kijött hadak elbocsátásakor a vétkeseket megbüntethessék.*

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Nov. No. 7.)

Megjegyzés. Ez a rendelet Bastát Bécsben érte, mert 29-én már ott találjuk, kedvetlenül sietve fel a szerencse nélküli harcztérről.

2031.

Bécs, 1605 november 4.

Basta a Bécsi udvari haditanácsnak.

Esztergomot őrsége a tisztek tudtán kívül adta fel a töröknek, de a vétkesek közül csupán negyvenet tudott kinyomozni, kiknek megbüntetését eljövetelekor utódjára bízta.

La resa di Strigonia consta chiaramente essere stata fatta di propria autorità de' soldati, senza alcuna saputa de' capitani et offitiali, sì come appare per le informationi tolte dal colonnello Ferdinando Kolonitz e dal conte Rheingraf, deputati da me per questo effetto, le quali informationi si sono lassate in potere del Mastro di campo generale.[1]

---

[1] Először a 2025. sz. a. irattal október 23-án szólították fel.

[1] A már ismert Tilly.

Quanto a i soldati, duoi giorni prima che io partissi dallo esercito per venirmene a questa volta, feci propor' loro dal colonnello Mersperg, che io volevo decimarli o vero, che essi mi consegnassero nelle mani gli autori di un tanto misfatto, perch' io pretendevo punire così enorme delitto. Risposero i soldati, che la maggior parte degli autori di questa seditione erano restati con i Turchi; tuttavia che vedrebbono se fra loro erano restati alcuni. E per quanto intesi la sera, mi assecurorno, che ne erano presi da trenta o quaranta. Et io monstrando non essere sodisfatto di sì poco numero, lasciai ordine al Mastro di campo generale, che procurasse farne trovare degli altri, e trovandone o non trovandone di più, che se ne facesse esemplar castigo, tanto più havendo Sua Altezza ordinato, che se ne facesse particular dimonstratione. Ciò che poi sia seguito non so, e voglio credere che il suddetto Mastro di campo generale non harà lasciato di esseguir l' ordine, che sopra di ciò li lassai. Nè io saprei qual sia stato il reggimento, che più habbia peccato in questo; so bene che gli offitiali di ambi i reggimenti si tenevano grandemente offesi da lor soldati per questa deditione.

Le genti che arrivorno in campo del conte di Oettingen[2] erano da cinquecento sani, e degli altri reggimenti da 300 o 400, che secondo la relatione che io ne hebbi, facevano in tutto il numero di novecento persone sane, senza i feriti e gli ammalati. E questo è, quanto io posso referire in questo particulare.

Di Vienna, li 4 di Novembre 1605.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1605. Nov. No. 7.)

Megjegyzés. Ez ügyben — e jelentés nyomán is — Mátyás főherczeg szigorú vizsgálatot indított és 1606 február 1-én végeztette ki a bűnösöbbeket, a tiszteket és altiszteket lefokozásra vagy hosszabb rövidebb fogságra itélvén.[3]

---

[2] Irva hibásan így: Etinghen.

[3] A 34 vétkes tiszt és közlegény nevét és büntetésnemét felsorolja Ortelius, Krónikájának (1613-iki kiadása) 153—157. l.

2032.

Róma, 1605 november 5.

Borghese Scipio b. államtitkár Bastának.

Válasz. Köszöni üdvözlését és támogatását igéri.

Il merito che ha V. S. con la Ser^{ma} Casa d' Austria et con questa Santa Sede per haver lei faticato tant' anni in servitio della christianità, la fanno non solo conoscere, ma stimar da tutti, et da me principalmente, che sono stato affettionato sempre al suo nome. Per questo rispetto mi si doveva l' amorevole dimostratione d' animo, che io vedo nella sua lettera delli 18 del passato,[1] con la quale si rallegra meco della dignità del cardinalato; *s biztosítom, hogy fia ügyéről sem feledkezem meg.*

Di Roma, li 5 Novembre 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 933. k. 3. l.)

2033.

Róma, 1605 november 11.

V. Pál pápa Bastának.

Válasz. Tudósítását köszöni. Fiáról mihamarább gondoskodik.

(Hiv. más. római vatikáni ltár, Arm. 45. vol. 1. fol. 157.)

2034.

Bécs, 1605 deczember 17.

Basta Borghese Scipio b. államtitkárnak.

Válasz. Köszöni jóindulatát és igéretét fia érdekében is, de már nem veheti igénybe, mivel nemrég meghalt.

Io rendo gratie infinite a V. S. Illma della buona volontà che per l' amorevolissima sua de 5 del passato ha dimostrato verso di me[1] e resto perciò con ogni maggior

[1] Közöltük e kötet 2021. sz. a.

[1] Ez Basta október 18-iki 2020. sz. a. levele.

[1] Ld. 2032. sz. a. szövegében.

desiderio di poterla riservire in qualunque occorrenza, sì come [ne farò] ogni volta che da lei sarò fatto degno de' suoi comandamenti: se ben con la morte di mio figliuolo, chiamato da sua Divina Maestà, alcune mesi[2] sono, a miglior vita, è mancato quel mezzo col quale io speravo che tanto più si dovesse accrescere la servitù mia verso di lei, non sendo gli altri duoi che mi restano inclinati punto a farsi huomini di Chiesa; etc.

Di Vienna, li 17 di Decembre 1605.

(Eredeti, római vatik. Borghese-ltár III. 7. c. köt. 264. l.)

2035.

[Bécs,] 1605 deczember 22.

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta betreff Verordnung eines Quartiers auf seine undergebene Compagnia.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/2. k. 652.)

2036.

[Bécs,] 1605 deczember 24.

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta betreff Abreitung sein und seiner Compagnie Reiter, so sich zu Feldt befinden. Bescheid. *Der Kais. Maiestät Mustermeister, Sixt Meillin solle mit Herrn Grafen Basta bis zu Endt dies Jahrs vermüg seiner Bestellung, sowohl auch seiner Compagnien absonderlich abreiten, die Zeit des Feldtzugs dabei Graf Basta und sein Compagnia zu Feldt sich befinden und ausser des Feldtzugs in Quartiern oder im Landt aufgehalten haben, underscheiden und specificieren, solche Abreitung dem Kais. Hof Kriegs Rath neben seinen Bericht, wie es des Grafen Basta Praetensionen befindet, fürderlichest übergeben.*

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 213/2. k. 654.)

[2] Itt nem is egészen két hónap értendő, mivel 1605 október 18-iki levelében fiáról Basta még mint élőről ír s lehet, hogy épp nemsokára e levelének kelte után (talán október végén) halt meg.

2037.

[Bécs, 1605 deczember vége.]

Basta emlékirata Rudolf császárhoz a magyarok és törökök ellen folytatandó hadjáratról.

A hadfolytatás sikere három dologtól függ, t. i. pénz-, sereg- és élelemszerzéstől. Ezért először is különböző nemzetekből álló sereget kell felállítani, mert az egyféle nemzetből alkotott sereg soha sem tökéletes; de aztán fizessék is rendesen. Mivel pedig a lovasság nehéz és nem bir a magyarral és törökkel versenyezni, fogadjanak kozákokat. A tiszteket jól meg kell választani s egy helyen hagyni, hogy a katonákat megszeressék, megismerjék és ők is őket. A zsold pontosan fizetendő havonként, hogy a katona ne legyen kénytelen zsákmányolni. Ezért állandó élelemről is gondoskodjanak, meg legalább 20 ágyúhoz való lóról, hogy ne ismétlődjék meg az olyan eset, hogy ezek hiánya miatt ne lehessen a viadalt folytatni s a győzelmet kihasználni. Ezzel az így összeállított és felszerelt haddal május havában meg kell előzni az ellenséget és Trencsén felé vonulva biztosítani a Vág völgyét s vele Morvaország határát. Aztán felégetve vele a felsőmagyarországi részeket a Dunához kell huzódni, hogy a török támogatását is ellensúlyozzuk. Egyúttal megnyerendők a lengyelek, hogy északról betörve a hajdúk erejét kössék le. Végül a seregek s a fenti eszközök egyesültek legyenek, nem szétváltak, mint az elmult év folyamán.

Discorso del Signor Georgio Basta a Sua Maestà Cesarea sopra il modo di proseguir la guerra contra gl' Ungheri et Turchi.

Volendo Sua Maestà [Cesarea][1] continuare la guerra contro li Turchi et l' Ungheri insieme, si dovrà prima considerare molto bene a provvedere quelle cose, che sono necessarie per mantenerla. Et tra queste pare a me, che tre siano le principali, cioè: denari, gente et vettovaglie, nelle quali consiste il nervo et sostenimento di uno essercito.

Primieramente adunque, converrà risolversi a comporre un' essercito, di più nationi insieme; con ciò sia cosa chè la competenza, la quale ordinariamente suole nascere tra le nationi, apporta sempre utilità grandissima

[1] Ezt és az alábbi szétszórt [zárójelben] közölt szavakat e »beszéd« római példányából vettük át ott, hol a bécsi szöveget bővíti, színezi, habár ez teljesebb a rómainál.

al portatore della guerra, cercando l' uno a gara dell' altro di far di sè miglior prova. Oltre che un' essercito composto di una sola natione non si è già mai veduto [essere] intieramente perfetto, mancandoli sempre in esso alcune delle virtù requisite a darle total perfettione, perchè non una sola natione è atta ad ogni caso, ma come si vede per esperienza, questa vale a piede, quella a cavallo, una è habile alla piazza, l' altra all' uso del moschetto, questa vale nelli assalti et scaramuccie, et quella a mantenersi ferma in isquadrone. Talche da questo corpo composto [insieme] di diversi membri, ciascuno de' quali faccia la parte sua, non potrà aspettarsi, se non profitto. Et sopra questo proposito, lasciando [da parte] di raccontare li disordini invenuti quest' anno per la inobbedienza et malignità de' soldati,[2] onde perciò che è bene ovviare con la diversità delle nationi a questo inconveniente, et evitare, che non stia in mano di una sola natione di poter per interessi particulari tentar qualche novità, come si è visto, sarei di parere, che si procurasse, che Sua Maestà invece di uno reggimento Alemanno,[3] che ha pagato quest' anno, ci desse 6 mila Italiani a piedi et mille archibuggieri a cavallo Valloni, o Francesi, et che il rè Cattolico aiutasse anche egli con due reggimenti di infanteria Vallona et altri mille cavalli [forastieri] et che si provvedesse del resto sino a 10 reggimenti delle proprie genti di questi paesi, come è stato solito, tra quali vorrei, che si facesse levata di due reggimenti Alemanni Bassi, come di gente che è molto atta alla picca et al moschetto et che resiste alla fattict.

Non lascio di mostrare in tal particolare il grave danno, che riceve la fanteria Alamanna per conto delle arme, che non è altro che una mancantia, la quale distrugge la soldatesca, et è cagione, che non si possono li soldati più rihavere, ancorchè le paghe corrano ogni mese, sì come habbiamo veduto ultimamente nelli reggimenti pagati da Sua S^tà et dal rè Cattolico. Però giudicherei esser bene,

[2] Itt az esztergomi őrség engedetlenségére czéloz s így ez emlékiratát 1605 végén írhatta bécsi magányában.

[3] Mindkét kéziratában hibásan így: almeno.

che Sua Maestà Cesarea con assoluta autorità, levasse questo abuso, che è tanto dannoso, acciò chè il soldato potesse sostentarsi con la sua paga et non morirsi di necessità, come si è detto.

Et perchè la nostra cavalleria è pesante, come si sa et non è atta a seguitare l' Ungara et la turchesca, sarei di parere, che si cercasse di condurre almeno 2 milla Cosachi, et [in oltra] mille corazze bene armate, sotto buoni et esperimentati officiali, et altri 4 mila o 5 mila cavalli, tra quali vorrei, che fossero mille arcobuggie a cavallo, Valloni o Francesi.

Risoluto che sarà di far levata del suddetto o altro maggior numero di gente, convenirà nella scelta delli officiali maggiori et minori, che doveranno governarli, andar molto considerato et circonspetto, esaminando diligentemente il merito, il valore et l' esperienza loro, et quanto alli primi eletti che sarianno, non si doverà andarli mutando ogn' anno, se non per qualche [grave] accidente, perchè in questo modo saranno essi benissimo conosciuti da' soldati, et essi conosceranno li soldati, et si piglieranno affettione. Et quanto alli secondi bisognerà avvertire molto bene et haver grandissima consideratione a non eleggerli per favore, et a contemplatione di questo et di quello. Perchè venendosi poi al punto et alla prova, non riescono conforme alla speranza, et così, perchè li errori fatti in guerra non patiscono correttione, il servitio del principe fra tanto ne resta di mezzo, come se fosse bisogno, si potrebbe addurre molti essempi.

Composto che sarà questo essercito provvisto di buoni et sofficienti capi, sarà anco necessario pensare ad ostare alle ruberie, che sino al presente sono seguite per non esservi stato il dovuto pagamento, provvedendo del danaro, col quale li soldati siano pagati ogni mese, acciò si possono castigare et ritenere alle loro bandiere. Avvertendo però di riformare il bagaglio in modo che il soldato possa vivere con la sua paga, limitando il numero de' cavalli et servitori, che doverà tenere tanto l' officiale, quanto il soldato, essendo cresciuto hormai tanto il lusso, che

ciascun vuole dietro tanto bocche inutili, che con il suo soldo è impossibile sostenersi, onde per necessità convien rubare. E quando sarà bisogno si specificherà a ciascuno, ciò che haverà da tenere, et in questo particolare del pagamento mi piace la provvisione di quelli, che vorrebbono, che si eleggesse uno veditore, persona di buona conditione, [conscienza] et qualità, che havesse cura di pigliar mostra [et vedere] et tener conto che li soldati fossero pagati ogni mese, senza che alcuno, fuori da generalissimo, col suo luogotenente generale havesse a trattar seco.

Sarà perciò bene assicurarsi di questo danaro, col quale si darà anco ordine, che il campo sia abondante di vettovaglie et che vi siano carri a bastanza per condurre anco per terra, dove farà bisogno [in evento ch' occorresse di]scostarsi dal Danubio, per mantener a questo modo l' essercito copioso di vivere, et fare altre provvisioni, con le quali deve sostentarsi un' essercito longamente in campagna. Converrà anco fare buona provvisione di cavalli per poter condurre almeno 20 pezzi di artiglieria in campagna con li suoi carri a sofficienza per le provvisioni necessarie ad essi pezzi; acciò per mancamento di esse incamminandosi qualche impresa, non si habbia da lasciare in abbandono, come è avvenuto quest' anno passato in Ungheria superiore, che per non haver vettovaglie, nè artiglieria, non si puotè seguire la vittoria. Et fu bisogno lasciare l' espugnatione di Cassovia, la quale, se fosse stata presa, si sarìa costretto il nemico a ritirarsi di là da Tibisco et con occasione de' ghiacci si haverebbe forse [anco] potuto seguitare, et fare qualche altro progresso, la dove col mancamento dell' una et dell' altra delle suddette cose, si è tirata la guerra in lungo, con la ruina di tanti e tanti luoghi, come ha dimostrato il successo delle cose seguite.

Preparato che si sia quanto ho detto di sopra, vorrei che si prevenisse il nemico, uscendo in campagna al principio di Maggio [4] con un' essercito alla leggiera, cioè di sei reggimenti di fanteria et di due o tre milla cavalli, et che li

[4] Itt a következő 1606-ik év májusára czéloz.

quattro altri reggimenti sino a dieci, che si fa conto di havere, et il restante della cavalleria si trovassero pronti alla fine di Giugno per infrescare l' essercito. Poichè chiara cosa è, che i primi reggimenti, che usciranno in campagna, anderanno, secondo il solito, scemando et questo non sarà poco rinforzo allo essercito, et che con detto essercito alla leggiera si tirasse dritto verso Trencino, procurando d' impossessarsi di quel castello et passo sopra il fiume Vago, perchè con questa presa si verrebbe ad assicurare la Moravia, et con un buon presidio, che si lasciasse quivi di cavalleria et fanteria si travaglierebbe[ro] non poco quelle parti verso i monti chiamati la Fatra. Et fatto questo si penetrasse più a dentro nell' Ungheria superiore, sin dove si potesse andare, rovinando et abbruciando il tutto; perchè facendo così, chiara cosa è che li Hungari non si potranno mantenere in campagna senza grandissima incomodità. Dopo ritornare sopra il Danubio et aspettare dove sia per calare l' inimico, così Turco, come Ungaro et opporsi loro col maggior vantaggio, che sia possibile; perchè quando non si facesse altro, che impedirli di non poter fare impresa, sarebbe vittoria di non picciola importanza. Et in questa manierra si castigherebbono li Turchi et Hungari a star insieme, perchè essendo tra loro, come si sa, incomportabili, non potrà essere, che tra essi a lungo andare, non nasca qualche gran dissensione.

Si potrebbe ancora, mentre le dette genti si metteranno in ordine, trattare con li Signori Polacchi, che con sette ovvero otto milla cavalli Cosacchi tentassero di molestar l' Ungheria superiore; perchè con tal diversione, senza dubbio si tireranno verso quelle parti li Haiducchi, che si trovano a queste frontiere, il che non sarebbe difficile, sapendo io molto bene, che non mancano personaggi Polacchi, che cercano di havere una tale espeditione.

Et questo è quanto per hora mi occorre dire così brevemente, lasciando da parte molte altre propositioni, che si potrebbono dire interno a questa materia, che per diversi rispetti si tacciano, sì come anco si tace qual posto sarìa a proposito per pigliare, quando si risolverà di aspet-

tare l' inimico. Ma sopra tutto bisogna avvertire, che tutte le predette forze siano unite et non separate, come sono state quest' anno.

(Egykorú másolat, bécsi udvari könyvtár kézirattára 6549. k. 220—221. lapján és a római Vallicelliana-könyvtár N. 16. kötete 119., 127. és 131—136. lapján, három különböző példányban.)

2038.

Róma, 1605 deczember 31.

Borghese Scipio b. államtitkár Bastának.

Válasz. Részvétét fejezi ki fia halála alkalmából.

Mi condolgo con V. S^{ria} della morte del figliuolo[1] *és vigasztalódást kívánva további szolgálatába ajánlom magamat.*

Di Roma, li 31 di Decembre 1605.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 933. köt. 6. l.)

Megjegyzés. Ekkoriban Basta maga is betegeskedett. Ferreri prágai nuntius írja ugyanis 1606 január 2-iki jelentésében: Il Basta, come Mre Serra havrà avvisato, fu assalitto d' apoplessia e meglioró, si intende che non è affatto risanato. Questo non è de i mediocri indicii de' nostri mali successi.[2] *Három nappal utána meg így ír róla megint:* Il Basta nel settimo giorno della sua indispositione era caduto di nuovo in sonnolenza, ma con aiuto de vessicatorii si era rihavuto.[3]

2039.

Bécs, 1606 január 7.

Basta katonai bizonyítványa az Erdélyben is szolgált Comi István kapitány hűséges szolgálatáért.

Giorgio Basta, conte di Hust et Marmaros etc. governatore e capitano generale pro Sua Maestà Cesarea in Transilvania, e suo luogotenente supremo negli esserciti di Ungheria etc.

---

[1] Erről Basta 2034. sz. a. leveléből értesült, mely tehát a nehéz téli idő daczára 13 nap alatt jutott el Rómába.

[2] Eredetije a római vatikáni Borghese-levéltár II. 170. kötete 13. l.

[3] Ugyanott, a 21. lapon.

Giorgio Basta Conte d'Hust, et Marmaros etc. Gou.re e Cap.no Gen.le p S. M.tà Ces.
in Transiluania, e suo Luog.te supremo negli Esserciti di Vngheria etc.

Hauendo il cap.o Stefano Comi seruito à Sua M.tà Ces.a più tempo nelle guerre di Transiluania, e di Vngheria superiore, prima per lo spatio di noue anni in circa come soldato, Caporale, Alfieri, e Luogotenente della nostra Compagnia di guardia di Valloni, e dipoi per lo spatio di vn'anno in circa come Capitano di una Compagnia nel nostro Reggimento di Valloni; et essendoti egli trouato in tutte le battaglie, e fattioni seguite in detto tempo, tanto nella detta Prou.a di Transilu.a come anco in Vngheria superiore, e diportatosi in esse da ualoroso, e buon soldato, rendendo sempre buon conto di se in tutte le occasioni, che se li sono presentate, così nell'obedire come nel comandare. Però essendo noi interamente sodisfatti de suoi buon portamenti, in testimonio di ciò habbiamo voluto accompagnarlo con le presenti nostre sottoscritte da noi, e sigillate col nostro maggior sigillo, in virtù delle q.li lo raccomandiamo à tutti li officiali di guerra di qualunque stato, grado, e preeminentia si siano, pregandoli compiacersi per amor nostro in qualunque occorrentia di prestare al d.o Cap.no Stefano ogni aiuto, fauore, et assistentia in tutto quello ch'egli hauesse di bisogno. Dato in Vienna li 7 di Gennaro 1606.

Basta

Gio.ni Amati Secret.o

BASTA COMI ISTVÁN KAPITÁNYNAK ADOTT OLASZ AJÁNLÓLEVELE

(Bécs, 1606 január 7)

Havendo il capitano Stefano Comi servito a Sua Maestà Cesarea più tempo nelle guerre di Transilvania, e di Ungheria superiore, prima per lo spatio di nove anni in circa come soldato, caporale, alfieri e luogotenente della nostra compagnia di guardia di Valloni, e di poi per lo spatio di un' anno in circa come capitano di una compagnia nel nostro reggimento di Valloni, et essendosi egli trovato in tutte le battaglie e fattioni seguite in detto tempo, tanto nella detta provincia di Transilvania, come anco in Ungheria superiore, e diportatosi in esse da valoroso e buon soldato, rendendo sempre buon conto di se in tutte le occasioni, che se li sono presentate, così nell'obbedire, come nel comandare: Perciò essendo noi interamente sodisfatti de' suoi buon portamenti, in testimonio di ciò habbiamo voluto accompagnarlo con le presenti nostre sottoscritte da noi e sigillate col nostro maggior sigillo, in virtù delle quali la raccomandiamo a tutti li officiali di guerra di qualunque stato, grado e preeminentia si siano, acciò si compiaccino per amor nostro in qualunque occorentia, di prestare al detto capitano Stefano ogni aiuto, favore et assistentia in tutto quello che gli facesse di bisogno etc.

Dato in Vienna, li 7. di Gennaro 1606.

G. Basta mpr. Giovanni Amati secretario mpr.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Familienakten.)

Megjegyzés. Basta e katonai bizonyítványát szó szerint közöltük, mivel mellékelten fénynyomatú hasonmásban is bemutattuk, főleg — zászlókkal díszített sajátszerű — pecsétjeért, melynek ennél több lenyomata nem ismeretes; meg azért is, hogy az olvasó megismerhesse az olasz betűvetést, mely egész önállóan fejlődött és teljesen elüt más népek egykorú írásától.

2040.

[Bécs, 1606 február eleje.]

Basta Mátyás főherczegnek.

Georg Basta intercediert für Capitän Spagna Ihne eine Compagnie unter der reducierten zu bewilligen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 215/2. k. 452. No. 27.)

2041.

Prága, 1606 márczius 6.

Basta Borghese Scipio b. államtitkárnak.

Ringratio V. S. Illma dell' humanissimo ufficio, che si e compiaciuta di far meco per la morte di mio figliuolo,[1] *és mindenkori szolgálatomat ajánlom.*

Di Praga, li 6 di Marzo 1606.

(Eredeti, római vatik. Borghese-ltár I. 693—694. köt. 54. l.)

Megjegyzés. Basta e levele írásakor immár három hete volt a császári udvarban, hová Bécsből február 11-én érkezett fel[2] és első kihallgatásáról Ferreri pk. prágai nuntius 1606 márczius 6-iki jelentésében ezeket olvassuk: Il Basta hebbe udienza breve, persuase la pace, ma la pace armata, e uscì poi a dir i modi di mortificar i rebelli e ricuperar Strigonia. Sua Maestà sentì ogni cosa molto voluntieri e le rispose parole di molto amore e di stima, del suo valore, e che se ne voleva servire. (Eredetije a római vatikáni Borghese-levéltár II. 170. kötete lapszámozatlan részében.)

2042.

[Prága], 1606 márczius 6.

Basta Mátyás főherczegnek.

Graf Georg Basta intercediert für Hansen Putzen seiner zu Feldt und in Oberungarn geleisten Dienst zu geniessen zu lassen.

(Kivonat, bécsi hadi ltár, Exp. Prot. 215/2. k. 483. No. 18.)

2043.

Prága, 1606 márczius 15.

A Csehországi helytartótanács Bastának.

Rescript mit der Bewilligung zur Aufnahme Basta's in den Herrenstand und die Landsmannschaft Böhmens.

(Eredeti, bécsi K. u. k. Adelsarchiv.)

Megjegyzés. E cseh nyelven írt és az 1606-ik esztendő Judica-vasárnapja utáni szerdán kelt oklevél szövegét nem közölhetjük betű szerinti szövegében, mivel az említett levéltár aktáit csupán kivonatolni szabad, lemásolni nem.

---

[1] A bíboros részvétlevelét ld. kötetünk 2038. sz. a.

[2] Florio Czézár 1606 február 13-iki jelentéséből; a modenai áll. ltár Germania 59. csomagjában.

2044.

[Prága, 1606 márczius 31.]

Basta a Prágai udvari kamarának.

Extract aus Herrn Georg Basta Schreiben, des Herrn Bathori Schrecken und Todesgefahr,[1] *auch Verordnung eines Lehen auf das Kriegsvolk, welche zu Fall seines Abgangs seine Güeter in Ihr Mt. Gewaltsamb defendiert und erhoben werden mügen betreff.*

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Prot. Exp. 1606. fol. 218.)

2045.

[Prága, 1606 április közepe.]

Basta Rudolf császárnak.

Miután vallon lovasezredét elvették tőle s nagy szégyenére másnak adták, kéri, adjon neki vagy akár Károly fiának egy gyalogezredet.

Sacra Cesarea Maestà.

Il conte Georgio Basta con ogni reverentia fa sapere alla Maestà Vostra Sacra^{ma} come li mesi passati, avanti che egli uscisse in campagna li fu senza alcuna precedente occasione levato il suo reggimento di Valloni e concesso ad altri. Nondimeno premendo, come sempre ha fatto, molto più nel servitio della Maestà Vostra, che in qualsivoglia suo particulare interesse, se n'andò in ogni modo all' essercito, attendendo a servir fedelmente, secondo il suo solito. E perchè egli per la suddetta cagione si trova molto interessato così nell' utile, come nella reputatione, per essergli stato tolto detto reggimento in cospetto del mondo, onde può facilmente cadere nel pensiero degli huomini che detto conte Basta habbia demeritato in alcuna cosa, però se ne ricorre alla Maestà Vostra Cesarea e la supplica humilissimamente che resti servita nella prima espeditione da farsi, di concederli un reggimento d'infanteria o per se stesso, o per Carlo suo figliuolo, come più piacerà

---

[1] **Ez itt valószínűleg a négy esztendő óta a Prágához közelestő csehországi kis birtokán visszavonultságban élő Báthory Zsigmond valamelyik veszedelmes balesetére vonatkozik, melyről bővebben nem tudunk.**

alla Maestà Vostra, la quale sìcome mediante tal concessione farà conoscere a ciascuno, che ella con la sua imperial clementia e benignità sa riconoscere et honorare i servitori suoi, esso Basta ancora riceverà tutto per una particular gratia dalla Maestà Vostra, alla quale prega di Dio lunga e felicissima vita.

Di Vostra Sacra Cesarea Maestà

fedelissimo servitore
Georgio Basta.

Hátlapján : Alla Sacra Maestà Cesarea dell' Imperatore humillissima supplicatione del Conte Georgio Basta.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. 1606. Juli. 21. Exp.)

Megjegyzés. Basta e könyörgését Rudolf császár 1606 április 20-án küldte le Bécsbe Mátyás főherczeghez, tájékoztató jelentését kérve az ügyről, »warumben Ihme die Compagnien genumben und dem Rheingrafen gegeben worden«. A főherczeg az ügyre nézve 1606 május 19-én Molart Jánostól és Trauthson Pál Sixtustól kért jelentést s ezek kiemelik benne majdnem egyhangulag, hogy Basta vallon lovas századát az ő tudtával vették el tőle, mivel fellázadt volt és Bastának nem akart engedelmeskedni és a főherczeg parancsára rendelték volt — a felkelők közeledtének hírére — Érsekújvár védelmére, de csak miután óvatosságból előbb Bastát megkérdezték, hogy nincs-e kifogása ellene, a mire ő ekkor teljesen megnyugtató szóbeli nyilatkozatot adott. Mivel azonban Breuner Seifried Kristófra hivatkoznak, mint a kinek utasítására cselekedtek, a bécsi hadi tanács 1606 június 20-án ezt is jelentéstételre szólította fel, a ki jelentésében azt írta, hogy a főherczeg rendeletére neki sikerült hosszas rábeszéléssel rávenni Bastát századának átengedésére, de hogy azóta mi van vele, nem tudja.

2046.

[Prága, 1606 július közepe.]

Basta Rudolf császárnak.

Ismételten könyörög, hogy rendeljen szakaszának valamelyes helyet és rendes fizetést, mert neki magának már nincs semmi jövedelme és családját is alig képes eltartani.

Sacra Cesarea Maestà.

Havendo il luogotenente della compagnia del conte Basta, dopo la venuta di esso conte a questa Corte, suppli-

cato in Vienna più volte, acciò gli fusse assegnato quartieri per trattenersi con la compagnia et aspettare il suo pagamento, poichè quel di Senizza già deputatoli (per quanto si è inteso) è distrutto e senza vivere e foraggi di sorte alcuna, finalmente dopo due mesi e mezzo d'instantia ha ottenuto la risposta, che la Maestà Vostra vedrà quì introclusa.[1] Per il che detto conte Basta è sforzato di ricorrersene alla benignità della Maestà Vostra et rimostrandole reverentemente i fedeli servitii fatti dalla predetta compagnia, così nella Transilvania, come altrove, dove si è presentata la occasione, senza ch' ella si sia voluta già mai accostare con li altri alterati, humilissimamente supplica la Maestà Vostra, che in consideratione di ciò resti servita di comandare, che sìcome è stato osservato con le altre compagnie, sia concesso ancora a questa qualche quartieri, acciò li soldati possino vivere et aspettare il pagamento de' loro avanzi et il supplicante in tanto non venga a ricevere danno così notabile e nella reputatione, e nell' utile, come farìa, se si levasse lo stipendio a detta compagnia, i servitii della quale et i suoi verso la Maestà Vostra non pare al conte Basta che habbino meritato questa remuneratione, ritrovandosi egli massime ne' termini, che tutto il mondo sa, havendo speso nel servitio di quella quanto haveva et non sapendo più dove metter mano ad un soldo, per mantener la sua famiglia et aiutarsi nella sua lunga infirmità. Sopra di che sperando egli che la Maestà Vostra con la sua solita clemenza havrà il conveniente risguardo, resta pregando Iddio che le doni lunga e felicissima vita.

Di Vostra Sacra Maestà Cesarea

fedelissimo servitore
Georgio Basta.

Hátlapján: Alla Sacra Cesarea Maestà dell' Imperatore humilissima supplica del Conte Georgio Basta per la sua compagnia.

(Eredeti, bécsi hadi ltár HKR. 1606. Juli. 21. Exp.)

---

[1] Hiányzik, nincs meg.

2047.

[Prága, 1606 augusztus eleje.]

Basta Rudolf császárnak.

Könyörög, fizettesse meg a kamarával régi követelését, mert immár esztendejénél is több, hogy nem kap semmi fizetést, pedig nagy családjával úgyszólván vendéglőből és adósságra kénytelen élni, most pedig a kamara hosszas hadi szolgálataiért semmivel sem akarja jutalmazni.

Sono già circa sei mesi, ch' io mi ritrovo in questa Corte,[1] aspettando il fine de' miei negotii, per i quali ho supplicato più volte la Maestà Vostra Cesarea, acciò restasse servita di comandarne la speditione. Ma poichè in tanto tempo non ho mai havuto risposta, nè veduto conclusione alcuna, sforzato di nuovo me ne ricorro avanti di quella, e la supplico humilissimamente, che si degni far qualche dichiaratione intorno alla mia persona, acciò ch' io possa per tempo provvedere alle cose mie. E perchè ho condotta tutta la mia famiglia in Praga, e mi ritrovo in gran necessità, per esser più di un' anno, che non ho ricevuto cosa alcuna a conto del mio soldo, non ostante ch' io avanzi grossa somma, tanto per denari imprestati per servitio della Maestà V^ra^, come per quel che tocca al mio stipendio, ritrovandomi quì, si può dire all' hosteria, con grossa spesa, alla quale è impossibile il poter resistere, supplico la Maestà V^ra^ con ogni reverenza, a voler ordinare alla Camera, che mi sborsi di presente qualche somma di denari a conto de' miei avanzi, acciò ch' io possa intrattenermi; e che per il restante del mio credito mi sia data qualche assegnatione secura, mediante la quale io venga pagato di detti avanzi.

Supplico ancora la Maestà V^ra^ che resti servita di dichiarare il mio soldo per quel tempo che sono stato governatore in Ungheria et in Transilvania: con haver risguardo alla qualità de' miei servitii fatti per la maggior parte in campagna, a fine che la Camera possa tirare avanti e mettere in saldo i miei conti, il che per non esser stata fatta ancor tal dichiaratione, non ha sino a

[1] Basta t. i. február ius 11-én ért Prágába.

quì possuto fare. Che tutto riceverò per gratia particulare dalla Maestà V^{ra}, alla quale prego da Iddio lunga e felicissima vita.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, Prager HKR. 1605. No. 99.)

Megjegyzés. Könyörgését Basta két hónap mulva újra megismételte (jóformán ehhez hasonló szavakkal, de harmadik személyben fogalmazva), mert abban már azt írja, hogy nyolcz hónapja van a császári udvarban; de mivel ennek sem volt foganatja, négy hónapra reá újra sürgette (egy német folyamodványban) 6000 forintnyi fizetése mellé még havi 300 frt pótlékot is kívánván, a mit minden hadatviselt fővezér meg szokott kapni.[2]

2048.

[Prága, 1606 augusztus 11.]

Basta emlékírata Rudolf császárhoz a bécsi béketárgyalásokról.

Ha békét is köt, ne bízzék az ellenségben, hanem kövesse II. Fülöp példáját, meg Zsigmond magyar királyét s ne bizakodjék kivált a magyarokban, kiknek nincs hitük s nem is tartják meg, a mire magukat kötelezik. Bocskay áruló: Istene és királya ellen, mert különben nem szövetkezne a törökkel, hanem ellene fordulna és hibáiért bocsánatot kérne királyától, támogatná a keresztyénség nagy ellenfelének leverésére irányuló munkájában. A helyzeten csak fegyverrel lehet segíteni, mert nem talál Magyarországra s a magyar lázadók elleni harczra az a sokszor felhozott példa, hogy Németalföld a hosszú, véres háború után még erősebb lett, mint volt; mert itt mások a viszonyok és tartós béke csak eredményes győzelem után remélhető. Fölséged a német birodalom támogatásával mindig fog találni reá kellő pénzt, csak kevesebb tisztet nevezzen ki s nagyobb legyen a rend, a hadak ellátása és a takarékosság mint eddig volt. Csak gondoljon I. Béla bölcsességére, Korvin Mátyás vitézségére, V. Károlyra, a ki 35 esztendőn át folytatott háborút, vagy a franczia királyoknak a kálvinisták leverésére irányuló harczaira s ebből merítsen bizalmat a háború folytatására. Hiszen a mint a magyarok elvesztik vezéreiket, rögtön megadják magukat; csakhogy a magyarokat vasvesszővel és erős kötőfékkel kell kormányozni, nem nyájassággal, ámbár már nincsenek olyan férfiaik, a milyenek Hunyadi János és Mátyás seregeiben küzdöttek. A töröktől nem kell tartani, mert Ulászló és II. Lajos király végzetes halálának is meg volt a maga oka; hiszen I. Ferdinánd is, ha nem küzd 38 éven

[2] Mindhárom tévesen került Bastának Mátyás főherczeghez 1925. sz. a. 1605 május 20-iki leveléhez csatolva, talán mert abban is fizetéseért könyörög.

át II. Szolimán és Szapolyai János ellen, bizonyára egész Magyarországot elveszti. Példáját fia: Miksa is követte, két tüneményes tehetségű hadvezértől, Schvendi Lázártól és gróf Zrinyi Miklóstól támogatva s mivel Rudolf császár eddig is két őse tetteit igyekezett követni, itt az alkalom, hogy leverje a lázadókat és törököket, kiken hadvezérei eddig is sok győzelmet arattak. Diadala most is bizonyos, kivált, ha Erdélyt békében megtartja s benne első sorban a székelyeket megnyeri s a szomszédos országok vajdáit is támogatva, a lengyelekkel is fentartja a barátságot. Ha pedig személyesen állana a hadak élére, mindenfelől sietnének támogatására; sőt úgy megnyerné népeit, miként egykor Imre király, a ki puszta vesszővel kezében ment végig bátyja táborán és vége lenne a török hatalmának.

Sacra, Augusta e Regia Maestà.

Se io havessi potuto venire alla presenza della Maestà Vostra, come lo desiderava, haverei obbedito a quanto ella degnò i giorni a dietro di comandarmi, per due volte co' l mezzo de' suoi ministri, ch' è d' intendere il mio parere intorno a quello che sin' hora è stato negotiato con gl' Ungheri, co' l Bochkai e co' Turchi; ma l' infermità non mi permette, che nè anco io mi ci faccia portare. Onde, sperando pur di ricevere qualche miglioramento co' l tardare, mi è convenuto mostrarmi, ma non volontariamente, contumace. Hora che Carlo mio figliuolo, m' ha detto a nome della Maestà V. ch' io per lui rappresenti il mio concetto sopra materia tale in scrittura, e che la terrà appresso di lei, rimanendole, se di vantaggio più posso, obbligato per la confidenza, che la Maestà V. resta servita di tenere della sincera et intensa mia devotione; liberamente anco per humilissima gratitudine, con la penna riverentemente le dico, che bisogna, volendola a compiutezza servire, il che indubitatamente brama l' animo mio, gire delineando alla Maestà V. s' ella ha da credere alle parole di costoro, e se si ha da confermare la pace, che pare che si sia conchiusa. Intorno a che sappia, che il rè Filippo secondo nell' acquisto del regno di Portogallo co' l quale tiene a freno la Francia, l' Inghilterra e l' Irlanda, fec' egli promettere dagl' ambasciadori suoi ad alcuni principali Signori portughesi monti d' oro, se l' aiutavano in tale occasione, il che seguì: ma diman-

dando essi convenuto guiderdone, fu sententiato per conscienza, ch' essendo egli herede di quella corona, se ben le pretensioni sue furono servite dall' armi, non pur loro si doveva alcuna mercede ; ma ch' erano divenuti rei di morte ; non gl'havendo volontariamente dato quello, che gli perveniva : per non deviare tuttavia dall' usare la sua solita benignità e clemenza, gl' assolveva dalla pena della meritata morte. Da che si raccoglie (dissero, quei consiglieri) che il prencipe è ben tenuto alle conventioni, ch' egli ha co' sudditi suoi, sempre che di cause civili si tratta ; ma là dove vien tra il particolare suo interesse, per giusta ragione di stato, ch' è la vera cognitione del proprio, e convenevole mezzo per lo vantaggio, e non mentito beneficio di esso stato, egli non viene obbligato, se non in quanto gl' è in piacimento, essendo giusto quello, ch' è necessario e necessario quello, ch' è giusto. Poichè dunque nel governo degli stati si ha sempre riguardo all' utile meglio, che ad altro ; et molti huomini co' l falso nome di giustitia spesse volte pensano a scelleragini grandi, avviene, ch' essi con le confederationi e con le paci vanno mascherando i loro pensieri, coprendo le inimicitie con la simulatione dell' amicitia ; fin che l' occasione et il tempo contrario affatto li palesino. Non si trovò mai Sacra Maestà, che a coloro, che hanno in dispreggio la ragione humana e la divina, e la fede, mancasse cagione di scelleratamente squarciare i legami delle confederationi e delle paci, uscendo d' improvviso tal' hora in campagna a dannosa guerra. La vigilanza e la diffidenza sono i nervi della prudenza, e chiunque non si fida dell' inimico, non riceverà mai danno alcuno : non si tenga lontano il sospetto in tali affari ; non giovando alcuna volta a sufficienza il credere a gl' occhi proprii, di che volendo gl' antichi lasciare misterioso ammaestramento, finsero che Mercurio con la sua prestigiosa armonia chiudesse i cent' occhi ad Argo ; mentre l' inimico finge di pacificarsi, fabbrica machine per la guerra.

Baiazette figliuolo del primo Amorate, Signore de' Turchi, havendo con maravigliosa prosperità soggiogata

la Tracia, la Tessalia, la Macedonia, la Focide e la Beotia, e minacciando di passarsene nella Bulgaria, Sigismondo rè dell' Ungheria mandati gli ambasciadori, lo pregò a non volerlo travagliare. Egli con astuto consiglio gli trattenne in discorsi d' accomodamento, ma senza dar loro assoluta risposta, in fin tanto, che insignoritosi di tutta la provincia e fattili chiamare in una gran sala, e co' l detto mostrando loro varie qualità d' arme, superbamente disse, che quelle erano le sue ragioni per entrare ne' confini della Bulgaria, e di essa impatronirsi. La qual risposta confuse talmente e sbavagliò in maniera le cose del rè che mostruosamente formato un' essercito di varie nationi, hebbe la rotta sì notabile a Nicopoli, dalla quale pur salvatosi egli, non si tenne sicuro fuggendone in Constantinopoli, nè in Rodi, nè meno nella Dalmatia, e nella Croatia appena: e cagionò essa sconfitta, che ribellandosegli gl' Ungheri, lo facessero anco prigione. Quest' Ungheri, che negotiano con la Maestà V. non hanno fede, e però non sono tenuti ad osservarla. Hanno per guida il mancamento della religione, ch' è padre dell' empietà; riducasi alla memoria là Maestà V. quello che tante volte io le ho scritto, mentre fui governatore della superiore Ungheria, e quanto gliene scriveva parimente Ferrante Gonzaga a me succeduto: costoro sono ribelli, facendo resistenza a' giusti, e religiosi comandamenti della Maestà V. e tanto maggiore fassi la scelleragine, quanto più in publico se ne veggono gl' effetti.

Bochkai è da me esattamente conosciuto, e veramente dico, ch' egli è traditore, non mostrando di far quello, ch' ei fa, et secretamente facendo ciò che mostra di non fare. Egli è traditore, havendo scritto a' Turchi, et da loro havendo ricevuto risposta, senza licenza della Maestà V. Egli è traditore confidando con essi, e co' Tartari, inimici della christiana fede, e dell' imperio, in conseguenza e della Maestà V^{ra}, suo rè, et i confederati sono d' un medesimo volere. Egli è traditore, non havendo vietato non pur ch' essi vengano nell' Ungheria, anzi chiamati e gl' uni, e gl' altri, guerreggiando con l' avito

loro contra l' essercito della Maestà V. Et in fine egli è traditore contra di Dio, essendo al suo rè traditore. Nè questo dico io, perch' egli habbia scritto alla Maestà V. di me cose ignominiose; nulla stimando la mendace e viperina sua lingua, ma risoluto di ben morire, nè meno mi preme d' essere dal fasto mondano abbandonato: pesami ben sin all' anima, ch' egli non sia per osservar quanto promette; anzi sarà ingratissimo alla Maestà V. per la gratia, ch' essa sola può fargli; a lei sola ancora e non ad altri, essendo serbato il farla; poi che il suo errore è mortale. Il bassà di Buda,[1] senza il quale il Bochkai, e gl' altri ribelli non si movono, e da lui hanno il consiglio è sì astuto, come perfide e vile, e vorrebbe vendicarsi in qualche maniera dell' oltraggio, che si reca a petto d'haver ricevuto nella ritirata ad Edelin, et nella vituperosa sua fuga nella rotta di esso Bochkai dopo due giorni dall' essercito della Maestà V. ricevuta: ei n' arrabbia, ei ne sta angosciato; nè è da credere, che sincera intentione l' inviti a trattar di pace; il quale negotio più mi concentra nel sospetto; mostrando i ribelli, che ella non si possa a conchiuder con essi, la dove non v' habbiano consorti i Turchi; se havesse animo sincero, si ritirerebbeno sotto l' Auguste ali imperiali, chiedendo de gl' errori passati affettuoso perdonno; e fedelmente servendo alla Maestà V. spenderebbeno la vita loro, e de' figliuoli per cacciare gl' inimici comuni di tutta l' Ungheria, conservandola a Dio primieramente, al rè loro et a se medesimi (che pur se stessi vendono, vendendola con negotiationi tali ad essi Turchi), il che seco non si porta le difficoltà, che vengono rappresentate da gl' interessat inel privato e proprio comodo. Lo scudo della salvezza d' uno stato è la Maestà dell' imperio; questa illesa si conservi e si sciolga, anzi co' l ferro si tagli nodo. Nè dubiti la Maestà V. che non sia per rimanere vittoriosa di tutti i nemici suoi: la più possente legge della natura è il desiderio di voler vivere in quiete, nè questa possono godersi i prencipi com-

[1] Budai basa ekkor, 1605 október eleje óta Kadizade Ali pasa, másodszor.

piutamente; se però dal riflusso degli stati vien lor concesso, se non dopo giusta guerra e dopo gloriosa vittoriosa. E perchè ho udito, che alcuni son per rappresentare alla Maestà V. ch' oltre modo sia divenuta immensa la mole della guerra, e perciò si doverebbe gire atterando a poco a poco, la dove ciò non si possa fare in un colpo solo dalla riconciliatione co' ribelli, e dalla pace co' l Turco, dicendo che il rè Filippo trovò negl' ultimi giorni della sua vita d' haver consumato cinquecento trentatre millioni d' oro nella guerra della Fiandra, e che nulla, o ben poco si era fatto; essendo divenuti maggiori gli Olandesi di prima, guerreggiando; rispondo, ch' egli è pur troppo vero; ma noi non siamo in caso simile, essendo quella prattica molto differente da questa; nè sarebbe cresciuto il male tanto colà, se nel nascimento della sollevatione di Brilla, che fu debolissimo, et il primo moto, i chirurghi più riguardanti al proprio senso, che all' utilità publica et al servigio del loro prencipe, havessero applicati alla picciola piaga rimedii per sanarla, e non tali, che s' incancherisse al fine: male va pur uno stato, sempre che il governatore con lo sfogare i suoi capricci, et essercitare la crudeltà, non pregia di deformarlo, tenendo per fermo di riporlo su buoni termini con le maniere da lui solo trovate; et pensando, che non vi sia delitto, che non possa essere superato dall' autorità sua. Il duca d' Alba si vantava d' haver fatto per la mano d' un sol carnefice morire diciotto mila persone; nè volle essere da lui dissimile Don Federico suo figliuolo, havendo in otto giorni fatta tagliar la testa a più di tre mila persone d' Arlem, ancor che se gli fosse resa a mercede. Onde per la piazza correva un fiume di sangue et havendo di più fatti abbruciare nelle chiese i soldati, che quivi sotto la sua parola eransi ricovrati. Ma oltre quei fieri accidenti, l'assenza e la lontananza del rè hanno accresciuta, e per sempre terrano viva la fiamma della guerra nella Fiandra, ond' essa si può paragonare alla lotta d' Anteo con Hercole. Non hebbero quei tumulti l'origine dal cangiamento della religione; se ben per varii disegni ne fu preso il pretesto,

che poi dallo sdegno nutrito et invigorita la irritata necessità ne formò horribile e pubblico smembramento dalla chiesa Romana de' Paesi bassi.

Il prencipato sotto di cui si reggono molti stati è simile ad una gran tela, che con varietà di fili si va tessendo, onde al tessitore convenga esservi diligente molto et oculato, acciò che un filo non se ne rompa, un' altro non sia tagliato, e non se ne scompigli un' altro : o con quante arti nuoce un malvaggio ministro al suo Signore, e più scaltrite divengono esse, sempre che il danno rimane con sottile coverta d' oro celato ; e quanti ve ne sono, che non potendo apertamente vendicarsi di lui per qualche ricevuto disgusto, lo vanno ne' pericoli intralciando in maniera che non pur da se solo, ma nè con l' aiuto de gl' amici a pena se ne può liberare, et in tanto viene a perdere parte del suo potere. Io già tra questi non mi sono ; onde havendo ricevuto sempre dalla Maestà V. nobilissime gratie, favella humilmente la gratitudine mia et il desiderio, ch' ella si goda l' imperio e i regni, e quello dell' Ungheria in particolare con meritato riposo. Nè questo (creda la Maestà V. a me, suo fedelissimo servitore) non chiedendo altro la conditione, nella quale si trovano le cose nostre, si può ottenere, se non con la guerra, con gl' instromenti della quale si anderà fabbricando il Tempio della pace e quella hoggi, che fa i progressi suoi sotto al vessillo della giustitia è tanto necessaria, quanto questa ; anzi la pace avvilita si rimane senza il vigore della guerra. Io non ho l' ingegno afferrato dall' inquietitudine ; nè sono da' proprii affetti affascinato ; onde di continuo io vada intrecciando facci per accendere fiamme di guerra, nè mi riputerò mai una buona pace per dura servitù ; nè è credibile, ch' io abborisca quella quiete, che in premio di quarantacinque anni, che porto l' armi, mi si deve ; [2] la onde, se a tutto ciò s' ha da credere, come la ragion lo comanda, devesi anco per sicuro tenere, ch' io la verità rappresenti alla Maestà V. e dirò sempre, che non si debbono

[2] Ez érdekes kijelentése szerint Basta 1561-ben állott be katonának.

posare l'arme, se non dopo un' assicurata pace, dopo una vittoria intiera e per una honorata morte. Mi si proporrà : chi vuole guerreggiare, bisogna, che sia possente d' arme e danari ; et io rispondo, che la riputatione d' un gran prencipe amato e riverito somministra in buona parte, quanto fa di bisogno ; non mancheranno alla Maestà V. danari, sempre che siano impiegati realmente nella guerra, nè se facciano tante particolari distributioni, et tante imborsationi, onde a gl' esserciti manchino le necessarie cose, recandosi a gran pericolo il farne poi provvisione, quando si è accerchiato dall' inimico ; la fedelissima e potente Germania ne sarà sempre liberale tesoriera ; ma numero minore d' ufficiali vi si richiederebbe, e perseveranza maggiore nel servire de' soldati ; ordine migliore ci vuole, e che quei non ambiscano d' essere accompagnati da squadroni di seguaci, che gran parte de' danari e delle munitioni consumano fuori di proposito. Non paia alla Maestà V^ra^, humilmente la supplico, troppo ardita questa penna, s' ella va segnando particolari, de' quali per l' addietro da altri forse non ha ricevuto contezza, et i quali nè anco l' haveranno rappresentato, che Bela primo, essendosi sollevata grandissima turba d' Ungheri, sfacciatamente importunandolo a permetter loro, che si vivessero conforme all' antica religione de gl' antenati loro, ei saggiamente chiedendo tre giorni di tempo a rispondere, e fattigli assalire all' improvviso, rimase sconfitta la maggior parte ; nè meno, che Mathias Corvino rè solo dell' Ungheria, subito ricevuto lo cettro, uscì coraggiosamente in campagna contra a Federico Terzo imperadore, per ricuperare la corona dell' Ungheria, furtivamente portatali co' l figliuolo Ladislao di Elisabetta già moglie d' Alberto, contra i Boemi in un medesimo tempo, e contra a Mehemet secondo ; e vittorioso ne rimase di nuovo co' Turchi, e co' Boemi a persuasione di Paolo secondo Sommo pontefice reggia ; et ancor che Casimiro rè di Polonia per Vladislao suo figliuolo rispetto alla corona della Boemia con essercito di Polacchi, di Rasciani, di Boemi e di Tartari in numero di sessanta

mila, uscito della Polonia, si ponesse in campagna Mathias con tutto ciò incontratolo nella Slesia con otto mila guerrieri solamente, ma tutti huomini scelti a cavallo, fatta provvedere Vratislavia di vittovaglie e di munitioni, ne' borghi d'essa accampossi, ne volle mai uscire a battaglia reale; anzi per mostrare, ch' ei poco pregiava quell' essercito, ad altri formidabile, fatto fabbricare su le mura della città un teatro di legno, quivi stavano dame e cavalieri a carroleggiare e danzare, mentre nella campagna si scaramucciava; dalla quale fattione tornando ferito alcuno Unghero, era dall' amata sua donna medicato.

Questo è un' essempio di gran consideratione; che un rè, ma prudente et animoso guerriero, con poca gente snervasse quasi sempre le forze de gl' inimici suoi, astringendoli a pregarlo di pace: nè già teneva egli scrigni ripieni d' oro; anzi trovandosi in campo, nè havendo, onde sodisfare a' soldati delle lor paghe, invitati da lui i capitani nel suo padiglione al giuoco delle carte, e quivi gran parte della notte impiegando, vinse loro tutti i danari, ch' havevano; sì che la seguente mattina complì, per quanto poteva, con essi; ma con benigna maniera l' attione, accompagnando, se non al bisogno, al compiacimento almeno de' soldati. So ben io, che la Maestà V. sono passati trent' anni, ch' ella l' imperio Romano e due regni regge,[3] da nubilosa lontananza con possenti ordigni a se trahendo le passate cose, da quelle ammaestrata con ferma e soda mano le presenti volge, con acuto e divino sguardo l' avvenire prevedendo. Onde nel ricercare tra le gloriose imprese di Carlo Quinto, troverà che nel giro di trentacinque anni, quasi sempre guerreggiando, ancorchè con intrepida risolutione, vietasse affatto, che i falsi dogmi di Luttero nè si leggessero negli stati al suo diadema soggetti, nè si predicasero, fu astretto al fine ad impugnare, e da vero l' armi contra a prencipi principali protestanti; nella quale impresa fu dal potentissimo bracchio di Dio favorito; sì che tutti sotto al giogo egli pose. Sa parimente la Maestà V. che

---

[3] Jól tudta, mert Rudolf 1578-ban lépett trónra.

ne' giorni del fanciullo Carlo Nono, rè della Francia, alcuni prencipi francesi e Luigi di Borbone in particolare, prencipe di Condè, loro capo, al quale per beneficio di quel regno sarebbe stato meglio il dare la morte, regnando Francesco Secondo, essendo convinto e condannato per reo d' offesa Maestà, incominciarono a favorire le diaboliche inventioni dell' Apostata Beza ; sì che disputossi in pubblica assemblea della religione : fu concessa la libertà della conscienza, numerose divennero le squadre de' Calvinisti ; presero l' arme ; astutamente entrarono in Orleans ; quivi nella chiesa di Santa Croce trassero dal sepolcro il cuore del rè Francesco, e l' abbruciarono. Andati a Clery, gettarono a terra e sminucciarono la statua di Luigi Undecimo nella chiesa di Nostra Dama ; riducendo in cenere le reliquie del suo cadavero ; non lasciando luogo nella Francia, dove da essi non fossero rappresentate tragiche e miserabili attioni. In fine Carlo fu astretto d' adoperare il ferro, ma in più possente maniera delle passate, e felicemente gli successe, havendo nella notte della solennità di San Bartolomeo, fatto per quanto fu possibile per all' hora tagliar a pezzi tutti gl' heretici della Francia. Se la Maestà V. non delibera d' adoperare, e risolutamente contra costoro l' armi, che però siano maneggiate dal Consiglio, tra l' humane cose la più divina, ma accompagnato dal favore celeste, senza il quale egli diviene insano, Ella diverrà loro schiavo, e pigli l' ammaestramento di Carlo Quinto, il quale discorrendo in Amboisa co' l rè Francesco, gli disse : *Voi et io comandiamo a genti sì fiere e sì ripiene di mali humori, e precipitose, che se noi non ci facciamo la guerra al' un l' altro per mortificarle, esse senz' alcun dubbio la faranno a noi.* Così se la Maestà Vostra non guerreggia e non castiga questi ribelli, a lei daranno grandissimi travagli ; troppo sono sottili le arti loro ; troppo penetranti et oltre modo efficaci : nè dubito punto, che rimanendo la plebe de gl' Ungheri senza capi, non sia per starsi prostrata a regii cenni di lei, et humilmente riceverà i sacri dogmi della vera cattolica religione : ciò in poco

tempo si può esseguire ; ma ben non vi si ponga la mano, se prima, e con celerità non sono pronti et apparecchiati tutti i convenienti ricapiti. Gl' Ungheri non hanno da essere governati con la piacevolezza, ma ben con la verga di ferro più tosto e con duro freno. Rappresentisi alla Maestà V. che se bene ha l' Ungheria nelle viscere oro et argento, et altra qualità di metalli in gran copia, grani, vini, armenti e tutto quello, che al vitto si richiede, non ha ella più la candidezza della religione ; hanno coloro abbandonato Iddio, e da lui son anco abbandonati : la continenza e la fede di colà sono sbandite, e l' humiltà, che con la nobiltà de gl' antichi Ungheri girano a paro. Non vi sono più le numerose schiere di gravissimi prelati e d' essemplari sacerdoti, nè quei principali Signori, veramente nobili di linguaggio, per le virtù risplendenti, e per riguardevoli ricchezze ; nè vi sono in fine huomini simili a quei valorosi soldati et a quei saggi capitani, che guerreggiarono con ammirabili maniere sotto gli stendardi di Giovanni e di Mathia Corvino. Il Turco è sempre rimasto perditore nell' Ungheria, la dove si gli sia risposto, come si doveva : nè quì mi s' opponga la rotta ricevuta da Sigismondo a Nicopoli, da Vladislao primo a Varna, e dall' ultimo Lodovico a Mohaci[4] che ciò al primo non sarebbe avvenuto per avventura, se i cavalli, da quali erano scesi i Francesi per combattere del pari a piedi co' Turchi, superstitiosamente temendo di sovverchiarli, ritornati, e di carriera liberi divenuti a' quartieri, non havessero indutti gl' Ungheri, che vi erano alla guardia a vedere, ch' essi Francesi ne' quali era il maggior nervo della gente, et in essi più che ne gl' altri confidavano, fossero stati tagliati a pezzi ; onde confusamente e senza occasione fuggendosene, inanimirono i nemici non ancora vittoriosi, per lo che facendo gran sforzo e raddopiate le strida, e della cagione di ciò accortisi i christiani, perduto il coraggio, rimasero quasi tutti su 'l campo ; nè al secondo, s' ei pur troppo voglioso, sovverchiando con l' ardire il senno, non havesse voluto non ricordarsi de'

[4] Szedve hibásan így: Mongaz.

saggi consigli datigli da Giovanni Corvino; nè il terzo sarebbe soffogato nel pantano rimaso, con perdita del picciolo essercito suo di ventiquattro mila soldati, se incapace dello scettro, tiranneggiato da malvaggi ministri, che con gl' artigli li vuotarono l' erario, onde non si poterono fare le bisognevoli provvisioni, non fosse anco stato da pertinace consiglio, dalla ignoranza e temerità di lui orgogliosamente nata, spinto ad importunamente opporsi all' inondatione dell' essercito di Solimano, vittorioso già di parte dell' Ungheria, della Schiavonia, della Croatia, e trionfante de' tributi della Moldavia e della Transsilvania. Ricordisi la Maestà V. che Ferdinando, avo di lei, se con intrepidezza ripiena de gl' heroici spiriti innati nella gloriosissima Casa d' Austria, per trentaotto anni continui non havesse guerreggiato con Solimano, con Giovanni Zapolia favorito da quello, e con qualsi fosse altro, ch' aspirava di levargli di testa la corona dell' Ungheria, facilmente intiera al Turco ella rimaneva: divenne essa corona all' hora hereditaria di questa invitta prosapia, nè la Maestà V. n' ha perduto il possesso per la seguita ribellione, non dipendendo ella da gl' Ungheri, ma sì ben essi, et anco contra lor voglia dipendono da lei; nè possono trasferire giurisdittione nel Bochkai, che non havevano; essendo divenuti rei d' offesa Maestà. Imitò Massimiliano il padre [suo] per quanto egli visse, non pure spaventato dall' arme dello stesso Solimano, nè del vaivoda di Transsilvania Stefano figliuolo del già Zapolia,[5] ma ne riportò memorabili vittorie, servito da due fulmini di guerra principalmente, oltre a gl' altri, da Lazaro Schvendi e dal conte di Sdrino:[6] Ond' è ragionevole, che se la Maestà V. è stata sin hora imitatrice della virtù paterna, et dell' avo, del zio, e di quanti furono nella felice progenie loro innestati, per un secolo intiero vittoriosa e trionfante, nella presente occasione, et la maggiore, che dopo che ha lo scettro in mano se le

[5] János Zsigmond, kit főleg a törökök a keresztségben nyert második nevéről: Istvánnak szoktak nevezni.

[6] Szigetvári Zrinyi Miklós.

sia fatta incontro, ella afferrandola nella chioma, più vigorosa si mostri con lo schiacciare il capo a' ribelli, e debellando il Turco.

Nella giusta cagione della guerra è posta la base della vigorosa speranza di conseguir la vittoria ; si maneggiano con sicurezza le armi, le quali però senza Iddio non vincono, et la giustitia, come scudo a' pericoli s' oppone ; il che si conobbe, essendo rimasi sotto Vienna otto mila Turchi dell' essercito di Solimano. Tralascio le vittorie da Carlo Quinto ottenute, ma in sua vece s' annoverino quelle della Maestà Vostra, e standosene ella nella Regia, molte volte felicemente venne il Generale Auersperg a battaglia co' Turchi nella Croatia, Assan bassà con molti beghi si affogarono nella Culpa con rotta della maggior parte del loro essercito ; il simile avvenendo al rimanente nell' istesso fiume al ponte dell' Vria : rimase vittorioso il Tieffenpach del bassà di Buda con acquisto di molte fortezze, e fu vittorioso con esso pur il Ser[mo] Massimiliano del medesimo bassà, con perdita di sedeci mila Turchi verso Hatvan ; non tengo proposito del numero de gl' affogati nella Sava ; ma che non superando esso bassà il fatto, nè il bassà di Temisvar co' l beglierbei della Grecia, che poco dopo dall' essercito pur della Maestà V. guidato da esso arciduca, furono nell' istesso luogo con perdita affatto delle lor genti uccisi : buon numero di piazze occupate da Turchi riacquistò pur Massimiliano nella Croatia, i Rasciani co' Serviani sottrattesi dal giogo Ottomano con la valorosa guida del Tieffenpach tagliarono a pezzi più di tre mila Turchi, e quali straggi n' habbiano fatto il Moldavo, il Valacco et il Transsilvano, ne serbano gl' amici loro lagrimosa memoria. La Maestà V. non ha mai perduta alcuna piazza, se non per tradimento ; nè meno a forza d'arme è per perderne, se al mio parere ella degnerà appigliarsi ; e non avvenga, come al glorioso suo padre, il quale non dando orecchie al prudente consiglio dello Schvendi, di non pacificarsi con Solimano, che se ne mostrava desideroso, dall' interesse astrettovi trovò poi la non credenza sua

perigliosa molto. Habbiasi la Transsilvania amica et in essa principalmente si conservino i Siculi in fede. Habbiasi la Valachia et habbiasi la Moldavia, e s' aiutino, e si favoriscano i vaivodi loro in ogni maniera; procurisi d' acquistare e di conservare buona intelligenza co' Polacchi, acciò che ciascuno dal suo lato impedisca il passo a' Tartari; nè mancaranno alla Maestà V. prudenti e coraggiosi capitani stranieri, che la serviranno. Carlo Quinto mandò a Ferdinando il marchese del Guasto servito da Martio e da Camillo Colonna, dal conte di San Secondo, dal conte Torniello, dal Castaldo, dal Maramaldo, dallo Stipiviano e dal marchese Pallavicino. Ma se la Maestà V. heroicamente risolve d' uscire ella in campagna, verranno a servirla i prencipi della Germania, i prencipi dell' Italia, la nobiltà Francese, i migliori soldati che guerreggino per lo rè di Spagna, e sarà parimente da Dio accompagnata. Emerigo rè dell' Ungheria astretto di risponder con l' armi ad Andrea suo fratello, servito da gl' Ungheri sempre anhelanti a cose nuove, et addolorato, che la primogenitura di quello gli togliesse lo scettro, nel giorno della battaglia, vestito d' habito regale, postasi la sacra corona in capo, nella destra mano tenendo lo scettro istesso, e cavalcando verso l' essercito inimico, messo piedi a terra, intrepidamente incominciò a camminare per ciascuna parte del campo, facendo con gravi parole di correttione e di Maestà ripiene conoscere a' guerrieri a lui contrarii, qual scelleratezza fossero essi per commettere, stringendo l' armi contra al lor prencipe naturale, e perchè lo sguardo e l' irata voce del prencipe suole spaventare i malvaggi, essi, come dissero, da occulta virtù divina superati, gettate le armi, humilmente gli dimandarono perdono. Non tema la Maestà Vostra de' moti nell' Italia, non pericolerà la nave di Pietro: Christo Signor nostro priega per lui. Stringasi pur santa lega, spinganosi possenti armate in mare; danneggi una la costa di Barbaria, l' altra porti le armi a gl' Albanesi et a gl' altri popoli christiani oppressi dal Turco, correranno a migliara a' liti; le piglieranno, e con generosa

prontezza si solleveranno; in maniera che battuto da tutti i lati, rimanerebbe ecclissata affatto la sua crescente luna; sarebbe sotterrato il nome Ottomano, diverrebbeno le meschite vere case di Dio; si pianterebbe l' adorata Croce del gran Costantino per tutti i regni, che cotesto potentato tiene: et io per singolarissima gratia rinvigorito, porterei queste mie ossa a veduta del Santissimo sepolcro di Christo.

(Spontoni »Historia della Transilvania« cz. id. műve 314—322. l.)

Megjegyzés. Midőn a bécsi békét tárgyalták, a régóta betegeskedő Bastát szélütés érte és Rudolf császár engedelmével 1606 május 26-ikán üdülésül a karlsbadi fürdőkbe ment.[7] Nyugalmasan nem folytathatta azonban gyógykezeltetését, mivel visszahívták, mert a császár véleményét kivánta az időközben (1606 június 24-én) megkötött bécsi békéről s a további teendőkről, ám maga nem hagyhatván el betegágyát, fenti beszédét mondta tollba.[8] De hogy az uralkodó kedvét teljesítse — úgy látszik — mégis felment elébe augusztus 11-ikén és röviden ismertetvén birodalma határainak állapotát s azt a veszélyt, melynek ő Fölsége elibe néz, ha nem folytatja a háborút,[9] átadta írásban közölt emlékíratát is, melyen ugyan (ott, hol előadásába hazánk Árpádkori történetéből vesz példákat) erősen látszik Spontoni tudákos bővítése és foltozgatása, de azért a különben szép munka mégis csak Basta nevén ismeretes.

---

[7] Spontoni id. m. 314. l. nyomán.

[8] Basta audiencziája napját Ferreri pk. prágai nuntius Borghese b. államtitkárhoz intézett 1606 augusztus 14-iki jelentéséből tudjuk, hol erről a következőket írja: Alli 11 anco il Basta hebbe udienza da Sua Maestà e li fece un breve discorso del stato delle sue frontiere e della ruina che sovrastava, se Sua Maestà non si risolveva di armarsi quanto prima, e rendersi sicuro a gl'accidenti, e di pace, e di guerra. Sua Maestà mostrò d'aggradire tutto quello che li disse, e li comandò che dovesse trovarne il Consiglio secreto l'istesso giorno et esplicar più diffusamente tutte queste cose. Così fu fatto, et furono anche chiamati Monsu di Tilly, il conte di Sulz, il colonnello Mersperg et il Colonitz vecchio. Il parer comune è stato che convenga armarsi contro l'instabilità et inganno delli inimici et assicurarsi per questa via della pace,[10] ma le essecutioni non so quali seranno. (Eredeti, a római vatikáni Borghese-ltár II. 158. kötetében.)

[9] Ferreri pk. prágai nuntius írja ugyanis 1606 május 29-iki jelentésében: Venerdì mattina partì il conte Basta per andarsene a certi bagni vicini a questa città due giornate. Sua Maestà le ha fatto scrivere che non si trattenga molto. (Eredetije a római vatikáni Borghese-levéltár II. 170. kötete lapszámozatlan részében.)

[10] Másszóval a titkos haditanács teljesen elfogadta Basta javaslatát, kinek legalább ez az elégtétele meg lett, nehéz helyzetében.

2049.

Prága, 1606 szeptember 5.

Basta Farnese Ranuccio parmai herczegnek.

Tornandosene in Italia, per rivedere le cose sue, Giovanni Canapari vassallo di V. Altezza et mio familiare, che mi ha servito da cinque anni in Transilvania et in Ungheria superiore, *kegyeibe ajánlom,* perchè è giovane, che in tutte le fattioni dove si è ritrovato et particularmente a Strigonia in difesa del forte di Santo Tommaso ha fatto sempre honoratamente il suo dovere, *a miért előnyösen alkalmazhatja.*

Di Praga, li 5 di Settembre 1606.

Külczíme: Al Ser^{mo} principe, il S^{r} duca di Parma etc. Mio Signore.

(Eredeti, parmai állami levéltár, Carte Farnesiane.)

2050.

Prága, 1606 október 27.

Basta Miksa főherczegnek.

Kéri, adjon neki ajánló levelet Rudof császárhoz, melylyel személyesen kérhesse sok évi fizetéshátraléka megfizetését, a mit nem tud semmi módon elérni az udvari hivatalokban és keserűen panaszkodik arról a hálátlanságról, melylyel sok évi szolgálatait jutalmazzák, holott megnyugtatta azokat a tartományokat, melyek kormányzására Németalföldről behívták és rendelték.

Se io sono stato assai più tardo, che non era mio debito in fare humilissima reverenza a V. Altezza Ser^{ma}, la supplico a scusarmene et a credere ciò non essere proceduto per mancamento alcuno di reverente osservanza verso la Sua Ser^{ma} persona, ma più tosto per colpa della mia lunga infirmità et delle molte persecutioni, che mi hanno ridotto in estrema miseria. Ero venuto a questa Corte Cesarea per sollecitare la speditione delle cose mie et per supplicare (come ho fatto più volte) a Sua Maestà che si compiacesse di farmi pagare de' miei avanzi. Ma in un' anno che sono quì,[1] non veggio ancora

[1] Csak általánosságban értendő, mivel a prágai udvarba az év elején (tehát csupán tíz hónapja) jött fel.

effetto alcuno di conclusione intorno a' miei negotii, anzi sono fuora di speranza di conseguire non solo quello, che mi si deve per il tempo del mio servitio, ma di rihavere nè anche ciò che di miei proprii denari contanti ho sborsato in servitio di Sua Maestà al presidio unghero, ch' era in Lippa et Jenő, al quale non volendo esso uscirne altrimenti, et non sendo nell' erario pecunie da sodisfarlo, acciò quella provincia venisse totalmente in potere di Sua Maestà, pagai volontariamente buona somma, come apparisce per li obblighi de' commissarii Cesarei, che tengo appresso di me. Nondimeno questi miei persecutori, per attraversare et impedire le cose mie, hanno dato a credere a Sua Maestà che io habbia li cofani pieni d' oro, la qual cosa come possa essere, lasserò io giudicare a coloro, che sanno l' integrità mia conosciuta per lunga prova, i quali possono considerare, che nel governo di Transilvania esercitato da me, non havrei possuto (quando bene ne havessi havuta intentione) ammassare tanto oro, quanto essi malignamente si sforzano di persuadere altrui; atteso che, quelle poche somme di denari, che per qualche occasione furono mandate dentro, non vennero consegnate a me, nè ch' io me ne interessei giàmai: et le altre, che dalle città di detta provincia furono pagate in pena della loro rebellione, pervennero in mano delli pagatori et ministri Cesarei, che le hanno poi distribuite secondo gli ordini datili, quali credo, che potrianno mostrarsi ogni volta, che sia bisogno; oltre che nel tempo del mio governo furono mandati commissarii da Sua Maestà in detta provincia, i quali havendolo io sollecitato et procurato per desiderio, che le cose mie restassero in chiaro, fecero diligente inquisitione sopra di ciò; ma sì come le mie attioni furono sempre honorate e degne di un fedelissimo servitore di Sua Maestà, non trovorono in che attaccarmi.

Tuttavia non ostante questo, io mi ritrovo quì tra tanto senza trattenimento alcuno; et aggravato da spese insopportabili, mi vado consumando a poco, a poco; et se bene ho supplicato più e più volte a Sua Maestà,

nondimeno o che la detta Maestà, com' è da credere, non vegga le mie domande, nè sappia le mie necessità rimostrate da me a più riprese, o che qualche malevolo faccia contro di me sinistro ufficio, in questo mentre io non vengo a ricevere risposta alcuna; et questa è la ricompensa de' travagli et pericoli, che io ho sofferti per tanto tempo in servitio di Sua Maestà.

Lascio da parte di raccontare il torto fattomi già, nell' havermi levato senza occasione alcuna il mio reggimento di Valloni et datolo ad altri, senza pagarme del dovuto soldo et il mal trattamento usato verso la mia compagnia che mi era restata, la quale havendo sempre servito così bene et fedelmente a Sua Maestà in tutte le occorrenze, senza essersi voluta trovar giàmai in alcun mottino, ultimamente in luogo di pagarla, come è stato fatto a molte altre, anzi per consumarla et rovinarla del tutto, con solo quattro mesi di paga, di cento et tanti, che ne avanza, e senza voler dar cosa alcuna a me, nè a gli uffitiali, è stata mandata a Giavarino et a Comar a morirsi di fame.

Concludo in somma, che quì sono stimati così poco i miei servitii, che dove tutti gli altri, che hanno servito a Sua Maestà, ancor chè per meriti et per tempo inferiori a me, mi sono nondimeno passati innanzi in havere havuto intera sodisfattione di tutte le loro pretensioni, et io solo, che posposi sempre qualunque mio particulare interesse al servitio et all' utile di Sua Maestà et che in suo prò impiegando etiamdio le proprie facultà, li ho riacquistate et conservate le provincie, et nella mia partenza lassatele pacifiche et obbedienti al giogo della Maestà Sua, vecchio et infermo, sono hora lasciato indietro, come servitore inutile et di nessun merito, per essere astretto finalmente con mio dolore, per non divenir *favola del mondo,* che vede sì poco apprezzarmi, a tornarmene là onde venni, ancorchè dovessi andarmene mendicando il pane; sì che meglio per me sarìa stato, che Sua Maestà mi havesse lasciato là dove io mi trovavo, che chiamandomi (com' ha fatto) in queste parti, comportare che io

sia hora trattato in questa maniera con tanto pregiuditio della reputation mia.

Hora, poichè le cose mie si trovano a così strani termini, ho voluto innanzi ad altra mia nuova resolutione, ricorrere a V. Altezza Ser^{ma}, come a mio benignissimo et singular Signore, supplicandola humilissimamente, che con la stessa bontà, con la quale altre volte si è degnata honorarmi di molte gratie, resti hora servita di concedermi qualche lettera di raccomandatione per Sua Maestà Cesarea, dando ordine che sia consegnata a me, acciò la possi presentare a suo tempo, nella quale abbracciando gratiosamente la protettione mia, faccia instantia appresso la detta Maestà per la sodisfattione de' miei avanzi et per la resolutione degli altri miei negotii, confidando che l' autorità di V. Altezza et la prontezza, con che mi assecuro che sia per fare questo ufficio a favor mio, mi apporteranno quel giovamento, che io desidero et spero di ottenere col mezzo di quella. Di che sì come resterò io particularmente obbligato all' Altezza V^{ra}, così anco questi miei figliuoli con indelebil carattere conserveranno perpetuamente in loro grata memoria di gratia tanto singulare etc.

Di Praga, li 27 di Ottobre 1606.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

2051.

Prága, 1606 november 3.

Basta Mátyás főherczegnek.

Apportatore della presente sarà Francesco Bisztrai de Asguth,[1] il quale nelle revolutioni dell' Ungaria superiore ha servito sempre fedelmente a Sua Maestà Cesarea et a V. A. Ser^{ma} et io particularmente, mentre mi ritrovavo con l' esercito ad Eperies, mi sono valsuto alcune volte dell' opera sua, havendolo mandato al campo de' nemici, acciò mi sapesse dar relatione delle forze et disegni loro, il che eseguì con ogni prontezza, senza

[1] Sárosmegyei község.

guardare a pericolo alcuno per il servitio di Sua Maestà, *a miért kegyeibe ajánlom.*

Di Praga, li 3 di Novembre 1606.

(Eredeti, bécsi hadi ltár, HKR. Exp. 1606. Nov. 58.)

2052.

Innsbruck, 1606 november 6.

Miksa főherczeg Bastának.

Válasz. Részvétet érez sorsa iránt és írt érdekében a császári udvarba.

Vix credideris, quantopere nos epistola tua commoverit.[1] Si in nostra potestate res sita esset, facile huic incommodo remedium foret. Sed, ut tamen constantem erga te affectum agnoscas, id quod in nobis est, tibi libenter impertimus, literas nimirum ad Suam M^tem^ et praecipuos consiliarios, Liechtensteinium et Molart,[2] ita quidem diligenter perscriptas, ut quid in illis a nobis addi vel desiderari potuerit, non videamus. Reliquum tantum unum est, effectus videlicet, quem optare tibi potius, quam praestare nostrae facultatis est. Caeterum qua possumus te gratia prosequimur; etc.

Datae Oeniponti, 6. Novembris. Anno 1606.

(Fogalmazvány, innsbrucki ht. ltár, Ambraser Akten.)

2053.

[Prága, 1606 deczember 2.]

Basta a Prágai udvari kamarának.

Bitt umb einen Passbrief auf Wein und Fahrnus.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Prot. Exp. 1606. fol. 817.)

Megjegyzés. Basta e csekély kérését az udvari kamara úgy látszik rögtön teljesíté, mivel egyidejüleg (1606 deczember 2-án) adták meg neki a kivánt útlevelet, melyről a következő kivonat szól: Passbrief für Herrn Georg Basta auf ein Fassel Wein bei 6 Eimer, sambt etlichen Tüchern und Seidenwaren, die ungefähr bei einem Centen im Gewicht halten mächten. (Kivonat, bécsi Kpü. ltár Prot. Reg. 1606. fol. 463.)

---

[1] Ld. kötetünk 2050. sz. a. szövegében.

[2] A főherczeg ezekhez és Rudolf császárhoz egyidejűleg írt levelében is a legszebb szavakkal méltatja Basta érdemeit s kéri olvasatlan vagy elfeledt beadványának mielőbbi kegyes elintézését.

2054.

Bécs, 1606 deczember 2.

Mátyás főherczeg Bastának.

Mivel adósságát Breuner Kristóf még nem fizetheti meg, legyen továbbra is rövid ideig türelemmel és ne zaklassa oly erélyesen.

Lieber Basta. Bei mir beklagt sich der Kais. Maiestät Rath und Niederösterreichischer Kammer Präsident Seyfried Christof Breiner Excellenz in Underthänigkeit, wie dass Ihr Ihne wegen Bezahlung des durch Euch im negstverschienen 605. Jahr zu Bezahlung des umb . . . gelegene Meuttersche Kriegsvolks auf sein, Breiners Credit und von Handen gegebne schuldige Obligation dargeliehen Silbergeschmeids stark und unaussetzlich dringen sollet. Nun ist weniger nit den Herrn Breiner Freiherr bishero bei diesen gefährlichen Zeiten sich hin und wieder in Geltshandlungen eingelassen und seinen Credit dargestärkt, dass man das im Lande liegende Kriegsvolk zum Theil contentirn und wegfertigen künne, dahero gedachten Breiner Euch verobligiertermassen zu befriedigen und mit dem Gelt aufzukommen nit wohl müglich gewest. Ersuech Euch derwegen hiemit gnädigist, Ihr wollet Euch bei so beschaffener Sachen nach ein kleines Gedulden und auf Ihne ferner so stark nit dringen. Er wirdet sich müglichst dahin befleissen, damit Ihr mit ehistem kündet contentiert und ohne fernere Beschwer gehalten werden. Hierzue ich Ihme dann selbst alle gnädige Assistenz leiste. Und dieses ab Euch hinwieder mit Gnaden, damit Ihr Maiestät ohne das wohl gewogen, erkennen will.

Geben Wien, den 2. Decembris. Anno 1606.

(Fogalmazvány, bécsi Kpü. levéltár, Hoffinanzen 13646.)

2055.

Prága, 1606 deczember 10.

Basta Miksa főherczegnek.

Támogatását hálásan köszöni és igyekszik megszolgálni.

Se per molti altri segni veduti da me in diverse occasioni, io non havessi conosciuto interamente, quanto sia

la benignità di V. Altezza Serma verso di me, la sua humanissima lettera [1] basterebbe per rendermene certo, poichè con tanta dimostratione dell' affetto suo, ha voluto concedermi assai più, che non le ho domandato, scrivendo in mia raccomandatione non solo a Sua Maestà Cesarea, ma ancora al Sr Carlo Liechtenstein et al Sr Ernesto di Molart, consiglieri della suddetta Maestà ; *a mit hálásan fogadok.* Hanno già li miei negotii per i caldi ufficii fatti da V. Altezza Serma in favor mio cominciato a prender buon principio,[2] al quale confido che corrisponderanno anco i mezzi et il fine, come si deve sperare dall' autorità di un tanto intercessore ; etc.

Di Praga, li 10 di Decembre 1606.

(Eredeti, innsbrucki ht. levéltár, Ambraser Akten.)

2056.

Prága, 1607 januárius 22.

Basta kívánságai V. Pál pápától, a neki felajánlott pápai szolgálat elfogadása iránt.

Pretensione del conte Basta dovendo andare al servitio di Nostro Signore.

1. Che Sua Santità si compiaccia di far procurare il consenso dell' imperatore, perchè havendo il conte le cose sue in queste parti, et i suoi negotii non essendo ancor terminate a questa corte, desidera sì per questo, come per ogni altro rispetto, che la condotta segua con buona gratia della Maestà Cesarea.

2. Che il suo titolo sia Luogotenente generale di Santa chiesa et non d' altri, se ben' egli in effetto servirà sempre sotto l' Eccellentissimo Francesco fratello di Sua Stà,[1] ma non sotto ad altra persona.

---

[1] Közöltük e kötet 2052. sz. a.

[2] Ezt abból következtette, hogy legalább az udvari kamarában végre összeírták azt, a mivel neki évek óta hátralékos volt ! Ez a jegyzék igen tanulságos és azért munkánk második felében szószerint közöljük.

[1] Borghese Ferencz pápai hadvezér.

In questo ho voluto dichiaratione più larga per tutti li accidenti. Dice che servirà anco sotto qualche Ser^{mo}, ma più volentieri sotto fratelli di N. S^{re} ovvero V. S. Illustrissima.[2]

3. Che la S^{tà} Sua conforme alla bona volontà, che dimostra verso detto conte si degni d' accomodare un suo figliolo di età di anni 18 in circa.[3]

Li ho detto, che non è materia questa da convenire, ma si rimetta a N. S^{re} et a V. S. Illustrissima.[4] *Credo che se li può tra tanto procurare un luogo in qualche collegio et darli speranza di provvederlo con bona occasione.*

4. Quanto al suo soldo supplica Sua S^{tà} humilmente a non lo voler trattare peggio di quello, che sia in queste parti, dove ha di stipendio ogni mese fiorini due mila e seicento di questi, che sono circa due mila scudi d' Italia, ordinando che questi siano effettivamente pagati ogni mese.

5. Che N. S^{re} li trattenga sei lancie spezzate a 25 scudi l' una, 25 alabardieri et 4 trombetti, et inoltre un cappellano, un medico speziale, secretario et aiutante.

6. Che Sua S^{tà} resti servita di farli sborsare anticipatamente in Praga due mesate a conto del suo soldo, acciò possa quì dar sodisfattione ad alcuni suoi creditori et mettersi all' ordine per il viaggio.

7. Ch' ogni volta, che la S^{tà} Sua per causa di pace, od altro si risolvesse di licentiar detto conte dal suo servitio, sia obbligato oltre tutto quello, ch' avanzasse di suo soldo-di farli pagare in nome di donativo tre mesate di più, accio, chè con essa habbia comodità di potersi ritirare in qual parte più li piacerà.

Kívül : Con le lettere delli 22 di Gennaio 1607 di Praga in cifra. D[ecifrata] li 4 di Febbraio 1607. Ris[post]a con la cifra de li 10 di Febbraio 1607.

(Eredeti, római vatikáni Borghese-ltár II. 155. k. 247. l.)

Megjegyzés. Basta akkor határozta el magát, hogy elhagyva a császári szolgálatot a Szentszék szolgálatába áll,

[2] Ezt Ferreri vercelli pk. prágai nuntius írta magyarázatúl hozzá, a miért *dűlt* betűvel szedettük.

[3] Basta megmaradt két fiának idősebbike : Károly.

[4] Borghese Scipio bíboros államtitkár.

midőn 1606 elején Prágába jőve, meggyőződött arról, mily ridegen fogadják és jogos követelései teljesítése elől is elzárkóznak.[5] S valahányszor kellemetlenkedése volt a császári miniszterekkel, mindig előhozakodott szándékával a nuntiusnak,[6] a ki többször is írt erről a Szentszéknek, mely végre az év végén azt az utasítást adta neki, hogy tárgyaljon vele, de csak magától, mintegy saját kezdeményezésére, a nélkül, hogy valamire kötelezné magát.[7] Mikor azonban a velenczések magatartása a Szentszék iránt hirtelen fenyegetővé vált, 1607 első napjaiban Borghese bíboros államtitkár már külön futárral kívánta Basta föltételeit,[8] melyeket ő Ferreri prágai nuntiussal egyetértőleg állapított meg s küldött Rómába. Ez a fenti érdekes irat előzménye és rövid története. — Bastának benne felsorolt kívánságaival foglalkozva Borghese bíboros államtitkár február 10-ikén felelt és utasítására Ferreri nuntius a 2058. sz. a. szerződést kötötte meg 26-ikán Bastával, melyet összehasonlítva a fentiekkel, kitűnik, hogy mit teljesíthetett s fogadhatott el belőlük a Szentszék.

2057.

Prága, 1607 február 7.

A Prágai udvari kamara Bastának.

Passbrief für Herrn Basta auf 2 Wagen schweren Wein.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Prot. Reg. 1607. fol. 72.)

---

[5] Erről Ferreri pk. prágai nuntius legelőször 1606 márczius 27-ikén írt ekként: Il Basta sarà sempre pronto a servire in tutto quello che le verrà comandato per servitio della Santa Sede, quando quì non ci sia occasione per lui. (Eredetije a római vatikáni Borghese-levéltár II. 170. kötete lapszámozatlan részében.)

[6] Igy pl. Ferreri 1606 május 22-ikén megint így ír: Il Basta ha mostrato meco che se fosse richiesto, verrebbe a servir N. S^{re} perchè fu sempre poco d'accordo col Monte in Fiandra e vorrebbe — dice egli — darle qualche lettione; ma io temo che l'imperatore serebbe difficile a lasciarlo. (Sajátkezű eredetije a római vatikáni Borghese-ltár II. 170. kötete lapszámozatlan részében.)

[7] Borghese b. államtitkár Ferrerihez Rómából 1606 deczember 23-ikán; cifrával írt hivatalos másolata a római vatikáni Borghese-ltár II. 157. k. 105. l.

[8] Ugyanaz ugyanahhoz, 1607 január 6-ikán; ugyanott, a II. 155. kötet 353. l.

2058.

Prága, 1607 február 26.

Basta szerződése a Szentszékkel, mely szolgálatába fogadta.

Nel nome del Signore a dì 26 di Februario in Praga. Essendo pienamente informata la Santità di N. S^{re} del valore del S^{r} conte Giorgio Basta,[1] et dell' inclinatione che ha di spendere il rimanente di sua vita in servitio del Signore Iddio, come ha fatto per il passato, ha risoluto Sua B^{ne} valersi della persona sua, quando la necessità lo constringa a venire al termine dell' armi per ridurre li Signori Venetiani all' obbedienza, e però ha dato ordine a me sottoscritto, suo indegno nontio appresso la Maestà imperiale per mezzo dell' Illmo et Rev^{mo} S^{r} cardinal Borghese, sopraintendente generale dello stato ecclesiastico perchè senta et convenga col detto S^{r} conte intorno le conditioni, con le quali si disponerebbe di servir a Sua S^{tà} e Santa chiesa; così si è convenuto come segue:

1-o. Che si ottenga da Sua S^{tà} il consenso di Sua Maestà Cesarea che il detto S^{r} conte possa andare a questo servitio.

2-o. Che il suo titolo sarà di Luogotenente generale di Santa Chiesa et servirà sotto l'Illmo S^{r} cardinal Borghese o un fratello Eccellentissimo di N. S^{re} et quando il Generalato uscisse della Casa di N. S^{re}, non si darà se non a' principi Serenissimi.

3-o. Ancorchè conosca Sua B^{ne} doversi molto al valore del S^{r} conte Basta, tuttavia per rispetto delle conseguenze desidera che detto S^{r} conte resti contento per la provvisione della persona sua di Mille et cinquecento scudi d'argento di Roma ogni mese.

4-o. In oltre si contenta Sua B^{ne} a conto delli soliti trattenuti, cioè lancie spezzate, alabardieri, trombetti et officiali della sua propria casa far pagar ogni mese a detto S^{r} conte Trecento scudi simili, lasciando il carico a esso Signor di distribuirli a suo arbitrio.

---

[1] Miként az olaszok gyakran szokták, írva így: Basti.

5-o. Si faranno sborsare nella città d' Augusta al Sr conte due mesate anticipate a buon conto, le quali comincieranno a correre dal giorno che partirà di Praga.

6-o. Finalmente si contentarà N. Sre licentiando detto Sr conte dal suo servitio, donarle due mesate acciò possa ritornare comodamente, dove havrà la sua famiglia.

In fede delle soprascritte così si siamo sottoscritti ambidoi con li nostri sigilli.

Io. Gio. Stefano Ferreri, vescovodi Vercelli, nontio Apostolico appresso la Maestà dell' Imperatore affermo quanto di sopra si contiene; mpr.

G. Basta mpr.

Kívül: Conditioni accordate col conte Giorgio Basta. Mandate dal nuntio Cesareo con lettere delli 26 Febraro 1607.

(Eredeti, az aláírások alatt vörös ostyára tett papirba nyomott szép két pecsétjükkel megerősítve a római vatikáni Borghese-levéltár II. 164. kötete 190. sz.)

Megjegyzés. Ennek a második (végleges) szerződésnek is van története, a mennyiben a főnehézséget az az aggodalom okozta, hogy Rudolf császár majd nem fogja Bastát elengedni. Ezért a miniszterek némelyike azt tanácsolta, hogy kérjen Basta szabadságot, az alatt az ürügy alatt, hogy feleségét Németalföldébe kísérhesse vagy hogy a loretoi kolostorba akarnak zarándokolni; de a nuntius az egyenes útat választva, megírta a pápa szándékát a császárnak, ki aztán (január 23-án) megüzente a nuntiusnak, hogy nincs semmi kifogása ellene s boldog, ha ő Szentségének szolgálhat,[2] s úgy látszik kijelenté ezt Bastának is.[3] Egy hónap mulva, a Szentszék újabb sürgetésére[4] létrejöhetett a fenti szerződés, nyiltan, de a velenczések boszúságára, kik viszont Basta kardját és hadvezéri tehetségét a maguk számára igyekeztek s próbálták megszerezni!

---

[2] Ferreri nuntius 1607 január 29-iki prágai jelentése nyomán; római vatikáni Borghese-ltár II. 155. köt. 250. l.

[3] Egy 1607 február 2-iki prágai jelentésben olvassuk legalább, hogy a császár »vor acht Tagen« hivatta Bastát, de vele való tárgyalásáról biztos hír nem szivárgott ki; Stieve: Die Politik Baierns II. k. (München, 1883.) 828. l.

[4] Borghese bíboros 1607 február 10-iki utasítása; a római vatikáni Borghese-ltár, a II. 157. kötete 132. l.

2059.

Prága, 1607 márczius 7.

Basta bizonyítványa Petrucci Lajos kapitány részére.

Ajánlja mindenkinek magyarországi hűséges szolgálataiért.

Il cavaliere Lodovico Petrucci de natione Sanese da Pitigliano, ha servito da più tempo in qua a Sua Maestà Cesarea in queste guerre di Ungheria sotto la nostra carica tra l' infanteria Alemanna, prima nel reggimento del conte di Salma et dapoi in quello del colonnello Ferdinando Kolonitsch, dove era trattenuto con paga di capitano: durante il qual servitio, in tutte l' occasioni, che si sono presentate, si è diportato sempre honoratamente et fattosi conoscere per soldato valoroso et meritevole, come per fede delli suddetti colonnelli appare. Et però in testimonio de' suoi buon portamenti, habbiamo ancor noi voluto accompagnarlo con le presenti nostre; le quali saranno sottoscritte di nostra mano et sigillate col nostro maggior sigillo.

Datum in Praga, li 7 di Marzo l' anno 1607.

(Petrucci Lajos «Raccolta d'alcune rime» cz. munkája — Oxoniae, 1613. — L. 4. lapján; a budapesti egyetemi könyvtárban.)

2060.

Róma, 1607 márczius 10.

Borghese Scipio b. államtitkár Bastának.

Az általa, levélben ajánlott Cambit támogatni fogja.

Il Cambi non poteva haver maggior testimonio del suo valore, che la lettera di V. S. Illma, la quale persuade assolutamente, che in lui siano le qualità, che convengono ad ogni buon soldato. In procurarli da Sua S^{tà} quelle gratie, che saranno possibili, io m' impiegarò et volentieri, et prontamente. Nè occorrendomi aggiunger altro in questo proposito, desidero a V. S. Illma per fine piena felicità.

Di Roma, li 10 di Marzo 1607.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 933. k. 80'. l.)

2061.

[Prága, 1607 június 1.]

Basta a Prágai udvari kamarának.

Herr Basta erindert, dass er dem Hosszuthóti durchaus nichts schuldig, und ob er ihme, Hosszuthóti wohl ein Darlehen bewilligt, hab er doch mit seinem Gegenversprechen mangirt.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Prot. Exp. 1599. fol. 179.)

2062.

Róma, 1607 június 2.

Borghese Scipio b. államtitkár Bastának.

Mivel a velenczésekkel a pápa immár megbékült, szolgálatára többé nem számít.

Mentre s' aspettava con desiderio la venuta di V. S. Illma piacque al Signor Dio d' inspirare alli Signori Venetiani a dar le debite sodisfattioni alla S^{tà} di N. S^{re}, et a sopir le turbolenze pubbliche. Questo accomodamento se bene ha levato a V. S. Illma l'incomodo di passare in Italia, non ha però scemato il merito, che lei ha acquistato appresso questa Santa Sede con la prontezza mostrata ne' suoi bisogni. Perciò, et la S^{tà} di N. S^{re} tien viva memoria del suo zelo, et io professo particolare obbligo verso la persona sua et sua casa, con animo di fargliene viva testimonianza nell' occasioni. In ogni occorrenza mi troverà V. S^{ria} prontissimo nelle cose sue.

Di Roma, li 2 di Giugno 1607.

(Hiv. más. római vatikáni Borghese-ltár I. 933. k. 99. l.)

Megjegyzés. Ez a levél, illetve a Szentszék e váratlan tervváltoztasása — mit valószínűleg a császári udvar iránti figyelem idézett elő — Bastát mélyen bántotta és beteggé tette, mivel utolsó reménységét is elvette annak, hogy anyagilag helyzetén javítson és megszabaduljon a császári szolgálattól, melyet már rég meggyűlölt, látván, hogy jogos követeléseit sem teljesítik, sem pedig a haditanácsba nem hívják meg, holott tíz esztendeig volt tagja!

2063.

[Prága, 1607 június 16.]

Basta a Prágai udvari kamarának.

Herrn Basta Erinderung, dass der im Anno 1603 mit dem von Khrausenegg betreff 33.750 fl. hungerisch geschlossene Contract mit dem Ihm Anno 1604 auf 70 m. erneuerten Contract cassirt, welchen letzten er auch zu cassieren erbietig. — Ist Ihme, von Khrausenegg umb Bericht zugestellt worden.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Prot. Exp. 1599. fol. 195.)

2064.

[Prága, 1607 november 13.]

Basta a Prágai udvari kamarának.

Graf Georg Basta Supplicieren, dass Ihme in Abschlag seiner Anforderung die Stadt Troppau eingeben werden wollte. Ist der Camer in Schlesien eingeschlossen.

Oldalt, lapszélen : Zwei andere Supplicieren betreff Abschlag aller seiner Anforderung. Ist, weil die Petzischen Erben Troppau auch haben wollen, Ihme darüber zu conferiren, wie auch seiner Posten halber zu resolviren.

(Kivonat, bécsi Kpü. ltár, Prot. Exp. 1607. fol. 412.)

Megjegyzés. Basta ismételt könyörgésére a kamara — úgy látszik — mindjárt elővette ügyét, róla következő jelentést tevén: Hinderlassene Hof Camer Schreiben de 13. dieses, dass Graf Basta Anno 98 solang Erzherzog Maximilian in Oberhungern gewest, als ein zugebner Rath und Obrist Generalleutenambt gedient, seinen gehabten monatlich 1500 fl. ordentlich bezahlt worden. *Ist auf die Hofbuchhalterei geben worden, dies bei des Herrn Basta Abraitung in Acht zu nemben haben.* Hof Camer Relation, ob und wie viel dem Herrn Grafen Basta an seinem gehabten Feldtobristen Befelch in Oberhungern, wie auch Generalat in Siebenbürgen und den Ober Generalleuttenants in Unter Hungern passirt und guet gelassen werden solle.[1]

---

[1] November 20-iki kivonat, bécsi Kpü. ltár Prot. Exp. 1607. fol. 423.

2065.

Róma, 1607 november 24.

Borghese Scipio b. államtitkár Bastának.

Il Scritori raccomandatomi da V. S. Illma mi troverà sempre amorevole nell' occasioni che mi presenteranno di giovarli *és szép ajánlása folytán kérem*, si vaglia perciò di me, che le offero di nuovo, quanto posso in suo servitio, et per fine le prego dal Signore ogni vera felicità.[1]

Di Roma, li 24 di Novembre 1607.

(Hiv. más. római vatik. Borghese-ltár I. 933. köt. 118. l.)

Megjegyzés. A bíboros e levele Basta Györgyöt már nem találta életben, mivel 1607 november 20-ikán reggel meghalt Prágában, tehát négy nappal előbb, hogy e levelét Borghese bíboros megírta.

---

[1] Ez egyszerű udvariassági levelet csak azért közöljük szószerinti szövegében, mivel kiadványunk időrendjében az utolsó darab, mely Bastának szólt és emlékét hirdeti.

II.

PÓTLÉK.

(2066—2089.)

2066.

[Tokaj,] 1598 szeptember 30.

Basta Dal Kelf Józsefnek.

Idejöve felszerelte a várat élelemmel és lőszerrel s most várja a Várad körüli fejleményeket.

Quanto alle nuove di qua . . . Sua Altezza[1] rimasto in Cassovia alquanto indisposto, mi comandò ch'io mi dovessi migliorare sin quì, acciò meglio potessi assistere alle cose di Varadino, il quale, per trovarsi sprovvisto di molte cose di munitione da guerra, l'ho provvisto di quanto faceva bisogno abbondantemente. Resta solo che [si mandino] . . i mille fanti del . . . spediti da me a quella volta, quattro giorni sono, con li quali intendo si forma il numero di più di . . . huomini. Di modo che andandose il Turco assieme col Transilvano,[3] come si va dicendo, troverà con chè parlare. Ma se il mio parere havesse havuto luogo, al sicuro il Transilvano non si sarebbe unito col Turco, perchè non fu d'opinione che l' imperatore dovesse impatronirsi di questa fortezza, per non incorrere in questo inconveniente ; ma in Praga questa negociatione è stata intesa diversamente ; etc.

(El marqués de *Ayerbe :* Correspondencia inédita de Don Guillén de San Clemente — Zaragoza, 1892. — 234. l.)

---

[1] Miksa főherczeg.

[2] Ezek a pontok itt a kiadó rossz olvasása miatt kibetűzetlen szavakat pótolnak.

[3] Báthory Zsigmond fejedelem.

2067.

Tokaj, 1598 október 13.

Basta Kereky János lovaskapitánynak.

Rendeli, hogy három nap alatt táborába siessen.

Egregie domine. Amice nobis honorande. Mivelhogy az előttünk való szükség azt kévánja, hogy az megszállott Váradban való vitéz keresztyén atyánkfiait, kik az pogányok miatt erős szorongásban vadnak mind éjjel nappal, igen hertelenséggel megsegítsük és immár ő Felsége több hadai minden felől megindultak : császár urunk és Maximilian herczeg urunk ő Felségek nevével hagyjuk és parancsoljuk, hogy Kegyelmed is, ez mi levelünk látván, mindjárast, haladék nélkül, minden hozzá tartozó szolgájával, vitézivel, szerestül feljövén, késedelem nélkül, éjjel nappal jöttön jöjjön ide Tokajhoz az táborba ; úgy hogy minden készülésivel egyetemben ez levél megadásátul fogva harmadnapra maga itt legyen, okvetetlen, Kegyelmed. Ebben egyebet semmiképpen ne merjen Kegyelmed cselekedni, tisztessége, élete és feje vesztése alatt. Isten velünk.

Datum in Thokay, die 13. Octobris. Anno 98.

Külczíme : Genoroso ac egregio domino Johanni Kereky, Sacrae Caesareae Regiaeque M[tis] certorum equitum Hungari capitaneo. Domino amico nobis honorando.

(Eredeti, gr. Zichy-ltár, Zsély ; Prot. I. fasc. 195. et D. No. 115.)

2068.

Kassa, 1599 május 14.

Basta kisvárdai Szokoly Miklósnak.

Küldjön zsoldot a számbavett kozákok részére.

Az kozákokat az mint itt megmustráltuk, im Kegyelmednek az regestomának mássát küldöttük, mivelhogy penig ő magok ajánlja arra magokat, hogy készek akkor is megmustrálni, a mikor az fizetések megleszen, Kegyelmed ne hagyja, hanem az pénzadás előtt mustrálja meg Kegyelmed és connumerálja meg, kiknek a szerént is fizessen, az mint találtatik és az regestom tartja ; evvel Kegyelmed

semmit se mulattasson, hova hamarébb menjen végiben. *Hasonlóképpen fizesse ki az ezentúl küldendőket és* Kegyelmedet kérjük, barátságosan felette igen, ebből is ne essék vétek; etc.

Cassoviae, 14. Maii. Anno 1599.

Külczíme: Generoso domino Nicolao Zokoli de Kiswarda, domino et amico nobis observando. Regécz.

(Eredeti, gr. Zichy-ltár, Zsély; Prot. I. fasc. 195. et D. No. 118.)

2069.

Kassa, 1599 május 18.

Basta kisvárdai Szokoly Miklósnak.

Expedivimus praesentium ostensores milites Cozacos ad Generosam Do. Vram cum regesto lustrae ipsorum, *s kérem, fizesse meg zsoldjukat.*

Datum Cassoviae, 18. die Maii 1599.

P. S. Dum haec scriberemus, supervenit dominus capitaneus Herbuldovski cum lectissimis ac exercitatissimis Cozacis circiter centum et quinquaginta, quos hac urgenti necessitate contra Tartaros necessario conducendos esse duximus. Ut itaque persolvat stipendia, requirimus.

(Eredeti, gr. Zichy-ltár, Zsély; Prot. I. fasc. 195. et D. No. 121.)

2070.

[Kassa, 1599] augusztus 2.

Basta titkos egyezsége Mihály havasalföldi vajdával.

Conclusione presa con l'ambasciatore Vallaco[1] *il 2 Agosto.*

Havendo esso ambasciatore visto la certa resolutione di Sua Maestà, ha subito dispachiato un corieri al vaivoda, assicurandolo di questo et che verso il fine dil mese d'Agosto Giorgio Basta si trovarà con 6 m. fanti et 3 m. cavalli nelli confini di Transilvania, insieme con 12 pezzi d'artiglieria, nel qual tempo esso vaivoda entrerà con 10 m. fanti et altri tanti cavalli; e che tirarà a se la natione de i Sieculi, con quali ha prima trattato.

Non si è altrimenti trattato de i progressi che si

[1] Sztojka havasalföldi boér.

potriano fare, sendosi questo serbato per quando sarà il tempo [più favorevole.] [2]

G. Basta mp.

Hátlapján, kanczelláriai kézzel: Des Georgio Basta mit dem wallachischen Abgesandten getroffene Vergleichung die Siebenbürgische Impresa betreffend.

Megjegyzés. Ez ugyan már ki van adva (Hurmuzaki: Documente XII. k. 446. lapján,) de tárgyánál fogva annyira fontos Erdély történetére, hogy nem hagyhattuk ki, annyival is inkább, mivel Bastának végig *sajátkezűleg* írt titkos kiadványa, a milyen tőle — folytonos betegeskedése miatt — igen kevés maradt fenn.

(Sajátkezű, bécsi hadügyi levéltár, Feldakten 1597. XII. 38.)

2071.

Szilágysomlyó, 1599 november 25.

Basta Segnyey Miklós kapitánynak.

Fölötte igen nagy és nehéz panaszokat az itten való vármegyebeliek az Kegyelmed alatt való vitézire tének mi előttünk, kik meg nem gondolván sem az Istent, sem az ő igazságát, sem peniglen az itt való létünket, ez Szilágyságban levő szegénséget és kiváltképpen Somlyóhoz tartozó jószágot, ez napokban iszonyuképpen megdulták, minden morhájokban sákmánt vetvén, ökreit, lovait, juhait az szegénységnek éppen mindenestül fogva elhajtották, buzájokat felrakták és elvitték, ki mi nekünk fölötte igen ellenünk vagyon. Mely dolgot mi semmiképpen el nem akarjuk szenvedni, hanem meghadtuk Nyáry Pál uramnak, ő Felsége váradi fő capitanjának, hogy afféle Istentelenségért az kóborlókat megbüntesse s *Kegyelmednek is parancsoljuk, hogy adassa vissza tulajdonosaiknak, a mit elraboltak.*

Költ Somlyó[ban,[1]] 5. die Novembris 1599.

Külczíme: Generoso ac egregio domino Nicolao Segnyey de Lapispatak, Sacrae Caesareae et Regiae M^{tis} certorum militum capitaneo et domini et amico observandissimo. Citocitissime.

(Eredeti, gr. Zichy-ltár, Zsély; Prot. I. fasc. 195. et D. No. 122.)

---

[2] Ez (vagy hasonló két szó) levágva a lap aljáról.

[1] E helyen a papiros kiszakadt.

2072.

Gõncz, 1600 augusztus 11.

Basta Mihály havasalföldi vajdának.

Válasz. Kivánságára Rakamazra siet és 4—5 napig időzik ott, a mig élelmiszerrel feléje siethet.

Ill^{mae} Celsitudinis V^{rae} literae, secunda die currentis mensis emanatae, redditae sunt mihi hoc in loco, ubi quidem in praesentiarum occupor circa necessaria cogenda ad intentionem quandam per me conceptam. Sed intellecta nunc Ill^{mae} Cels. V^{rae} requisitione, determinavi recedere a meo proposito et cum omni celeritate me Tibiscum traiicere et ad eas partes contendere velle, et erit mihi semper gratum, nancisci occasionem demonstrandi, quantum ei servire desiderem, licet necessario conveniat supra Tibiscum ad locum Rakomaz mihi per quatuor aut quinque dies demorari, ut victualium et commeatus necessaria fiat provisio, subito tamen me convertam ad illas partes, significando denuo iter, qualiter facturus sim; interim supplicans Ill^{mae} Cels. V^{rae} me in sua gratia conservet. Deus Optimus Maximus eidem omnem felicitatem largiatur.

Datum ex castris ad oppidum Gõncz metatis, 11. die Augusti. Anno 1600.

Külczime: Illmo Excell^{mo} domino, domino Michaeli vaivodae Valachiae, Caesareae Regiaeque M^{tis} consiliario locumtenenti generali per Transilvaniam et Moldaviam. Domino mihi colendissimo.

(Eredeti; bécsi udvari kõnyvtár, Autographen-Sammlung.)

2073.

Majtény, 1600 szeptember 1.

Basta dörögdi Medve András szepesi kamarai adószedőnek.

Vegye számadásba a Fáy hadbiró szolgálatára rendelt tiz magyar gyalogos zsoldját.

Posteaquam egregium dominum Stephanum Fáy in iudicem bellicum harum superiorem partium delegerimus

et nomine Suae M^{tis} publicari curaverimus,[1] cui necessario decem pedites Hungarici e medio peditum sub capitaneatu Philippi Rácz [2] existentem addendi erant. Quare Do. V^{rae} egregiae nomine Suae M^{tis} committimus et ex officio mandamus, quatenus a modo deinceps praescriptorum decem peditum stipendia manibus memorati domini iudicis bellici, ex pecunia nempe dicali partium superioris assignare velit, accepta a praefato Philippi Rácz superinde quietantiae, quae suo tempore locum obtinebit. Secus non facturi.

Actum in Maÿten, 1. die Septembris 1600.

Külczíme: Sacrae Caesareae et Regiae M^{tis} camerae Scepusiensis proventum perceptori[3] etc. Domino amico observandissimo.

(Eredeti, Basta kis gyűrűs pecsétjével lezárva, Országos ltár, *Történelmi emlékek* P. N. II. kötete 69. sz.)

2074.

Tordai tábor, 1600 szeptember 15.

Basta dörögdi Medve András szepesi kamarai adószedőnek.

Fizesse meg a Thököly Sebestyén lovasai hátralékos zsoldját, mivel őket most hamarosan nem lehet megmustrálni.

Significatum est nobis per Mag^{cum} dominum Sebastianum Teokeolii, Sacrae Caesareae et Regiae M^{tis} exercitus superioris Hungariae ex dica conscripti supremum capitaneum,[1] qualiter Do. V^{ra} egregia militibus ipsis sub capitaneatu memorati domini capitanei existentibus quominus propter crastinum discessum et nonnullorum absentiam qui pabulatum egresti sunt, lustratio fieri potuit, emerita eorum stipendia exsolvere recusaret, praetendendo, se in commissis habere, eiusmodi solutionem et erogationem pecuniae absque solita lustratione attentari non debere:

[1] Ezt a 13 nappal előbb kelt kinevező oklevelét I. kötetünk 540. sz. a. közöltük.

[2] Eredetileg *Francisci Mezeo* volt írva, a mit áthúztak, új nevet írván fölibe a rendelet aláírásakor.

[3] Nevét egykorú irataiból tudtuk meg.

[1] Lovasseregének száma Thököly mellékelt nyugtája szerint 747 volt, a kik kijelentették neki, hogy: nisi accepta prius solutione contra vaivodam Walachiae Michaelem aggredi noluerint.

s így kérésére rendeljük, hogy fizesse ki a zsoldot in parata pecunia manibus eiusdem domini Teokeolii Do. V^{ra} egregia ad quietantiam eiusdem,[2] quae suo tempore pro rato habebitur, assignare et tradere velit, imo debeat; etc.

Actum in castris ad Torda metatis, 15. die Septembris 1600.

(Eredeti, O. ltár, *Történelmi emlékek* P. N. II. kötete 66. sz.)

2075.

Prága, 1600 deczember 12.

Rudolf császár Bastának.

Támogassa a biztosokat abban, hogy Bonfadini Tranquillo mielőbb megkaphassa pénzét.

Ob inliegender Abschrift hast du zu ersehen, was wir unserm dahin nach Siebenbürgen deputirten Commissariis wegen Tranquilli Bonfadini ausständiger Schuldens Contentirung genädig haben andeuten und befelchen lassen. Wiewohl wir nun nit zweifeln, sie, gedachte unsere Commissarii werden Ihrestheils die Mittl finden und soviel vermügen khünden, dass gedachter Bonfadin nunmehr reintegrirt und des seinen völlig bezahlt werden, jedoch weil wir Ihme diesfalls gerne würklichen geholfen sehen wollten, *rendeljük, hogy támogassad ügyét,* dardurch er desto eher zu der billichen Bezahlung gelangen müge; etc.

Geben Prag, 12. Decembris 1600.

(Fogalmazvány, bécsi hadi levéltár Prager HKR. 1600. 48—15.)

2076.

Prága, 160) deczember 18.

Rudolf császár Bastának.

Naprági Demeter püspök könyörgésére rendeli, hogy elfogott szolgáját mentse meg.

Was der Bischof Napragi bei uns wegen seines der Enden gefangnen und bereit sententionierten Dieners underthänig anbracht und gebeten, das hast du ob bei-

---

[2] Úgy látszik, meg is kapta a pénzt, mert Thököly egyidejűleg kelt nyugtája 6000 forintról szól.

gelegten seinem Supplicirn mit mehrern Inhalt zu vernehmen. Da nun die Sachen fürgebrachtermassen beschaffen sein sollen, so ist hiemit unser gnädiger Befelch, du wollest gleichwol dahinsehen und verhelffen, damit in Requirierung des Urtles, dass der Process gegen ermelten Diener ein Stillstandt gehalten und hierortunder der Bischof bei angezognen Verlauf der Billichkeit nach ohne Beschwehr bleiben müge; zuvörderst aber der Diener nit verkürzt werde; etc.

Prag, den 18. Decembris 1600.

(Fogalmazvány, bécsi hadi levéltár Prager HKR. 1600. 48—16.)

2077.

Gyulafejérvár, 1601 január 3.

Basta Pezzen János Baptista ezredesnek.

Ha netán Báthory Zsigmond bejönne, siessen Szamosújvár és Kővár védelmére; ha pedig esetleg Basta maga fogságba jutna — ne higyjen semmiféle levelének s csak ő Felségétől várjon utasítást.

Dem Herrn mein Gruess und Guetwilligkeit zuvor. Und nachdem allerlei gefährliche Zeitungen des Sigismundi halber, wie dem Herrn vielleicht selbst zu Gehör khumben, ob ichs wohl nicht glauben kann, erschallen wollen, jedoch weilen demnach an gueter zeitlicher Fürsehung *in omnem eventum* nicht wenig gelegen, so soll ich dem Herrn ein solches unangedeut nit lassen, im Namen Ihrer Kais. Maiestät und Ambtshalber begehr- und befehlendt: Wann und so baldt der Herr von einicher dergleichen einreissender widerwärtigen Neuerung und gefährlichen Ungelegenheit etwas hören, vernemben und erfahren würde, dass der Herr mit allem Ihme jetzt untergebenen Kriegsvolk gestraks den beden Festungen Ujwar und Küwar zueziehen und an deren Verteidigung nichts erwunden lassen wolle; wie auch zum Fall sich zuetriege, dass auch durch einen solchen unverhoften Casum, wann der widerwärtigen feindtliches Fürnehmen Fortgang hätte und mein Person etwa von diesen Leuten aufgehalten und periclitiren würde, alsdann meinen eigenen Schreiben, wann auch

derselben den Herrn vielhundert fürgebracht würden, kein Folge, weniger dann Glauben oder Vollziehung leisten; sonder alles und in allem allein von Ihrer Kais. Maiestät Bescheidt und Verordnung damals suechen und gewartund sein solle. Darauf sich also allerdings zu verlassen und der Herr darnach gänzlich zu richten; daneben alles Gott befohlen.

Datum in Weissenburg, den 3. Tag Januarii. Anno 1601.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Prager HKR. 1601. 60.)

2078.

Kolozsvár, 1601 február 1.

Basta Pezzen János Baptista ezredesnek.

Induljon ezredével Tótfalura, vigyázva, hogy a katonák kíméljék az emberek vagyonát, kivált Kornis Boldizsárét.

Weil es jetziges Wesens Standt und Gelegenheit also erfordert, so wolle sich der Herr nunmehr mit seinem undterhabenden Regiment Knecht erheben und gen Tótfalu — so ein Meil Wegs von Nagybánya gelegen — ziehen und daselbst losieren, jedoch den Theil Güeter und Unterthanen, so dem Cornis zuegehörig müessig gehen und zu Ruehe gelassen werden und im Fall dem Herrn und den seinigen alldort zu eng wäre, mag sich der Herr in die nägst umbliegundte Dörfer allogiern, doch mit wenigisten Schaden und Beschwer der armen Leut, als immer müglich und sonderlich mit Vorbehalt und Verschonung obgedachts Cornis Güeter; jedoch sei der Herr bedacht, diese des Quartiers Veränderung in Geheimb zu erhalten, dann wo die Pauren zuvor hinweg liefen, weiss ich dem Herrn mit dem Kriegsvolk weiter nicht zu accomodiern und des Herrn Verrücken aus jetzig Quartier aber, wolle der Herr der Reuter-Gesellschaften unter jeden in Sonderheit andeuten und zuegeben, dass derselben ein jede an sein ordentliche Stell oder Guarniggioni hinziehen müge, daneben dem Haubtmann Ronconi anzeigen, derselb müge zu seiner Gelegenheit hinaus zu Ihrer Fürstlichen Durchlaucht reisen, wann er will und seine Sachen zu

Ort bringen. Inmassen dann daher man alle Stundt erwartet, von Mustermeister schreiben, damit dem Langischen Fähndl Knecht ihr Bezahlung auch gereicht werde, des Vorhabens, dasselbe hinein gen Wardein zu legen alsbalden und dargegen heraus des Herrn Fähndl Knecht abzulösen; folgunts wird in Sachen mehrer Bescheidt und Verordtnung beschehen. Mittlerweil dies dem Herrn zur Nachrichtung und alles Gott befolchen.

Datum Clausenburg, den 1. Tag Februarii. 1601.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, Prager HKR. 1601. 60.)

2079.

Szatmár, 1601 április 2.

Basta Mátyás főherczegnek.

Válasz. Báthory Zsigmond ravaszsága. Hadi hírek.

Questa mattina ho ricevuto la lettera de V. A. Ser^{ma} de 21. dil passato, toccante al mandar spie per sapere i disegni dil Turco, la qual cosa confesso esser molto necessaria; ma come questo negotio, che per forza ha da passar per mano di qualche Ungaro, procuraremo insieme con il colonnello Zekel di trovar alcuno o più persone che vadino a questo effetto, e non si sparagnerà nè a spesa, nè a fattica.

L'Altezza Vostra poi vedrà quì inclusa la risposta datami da Sigismondo sopra il particolare della restitutione dell' arteglieria.[1] E sìcome egli finge ignorantia, così anco mi è parso rispondergli simplicimente, con speranza che tra tanto debbino arrivare le forze desiderate, per poter poi farli sentire qualche nova che non li piacerà.

In questo istesso ponto mi vengono avvisi di Transilvania che siano arrivati dui millia Moldavi, il che se sarà vero si saprà fra domani o l'altro; etc.

Di Sacmar, li 2 Aprile 1601.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

[1] Báthory Zsigmond 1601 márczius 29-iki levele.

2080.

Kolozsvár, 1601 augusztus 12.

Basta védőlevele a gyulafejérvári jezsuita-kollégium részére.

Cum nos in specialem tutelam et protectionem nostram receperimus universam Jesu Societatem, praesertim vero collegium Albense . . . *rendeljük, hogy azt minden tagjával és vagyonával egyetemben megvédelmezzétek.*

(Eredeti, Erd. fisk. ltár, XXII. szekr. H. fasc. 95. — O. l.)

2081.

Nyárádtői tábor, 1601 október 1.

Basta és Székely Mihály Deumbler György kapitánynak.

Hűsége jutalmául neki adják a hűtlenné vált Vajda Miklós jószágait.

Memoriae commendamus . . . quod nos rationem habentes fidelium servitiorum meritorumque generosi domini Georgii Deumbler, capitanei Sacrae M^ti Caesareae . . . totales et integras possessiones et portiones possessionarias Vayda Nicolae de Meggies ubicumque existentibus habitas,[1] ex eo, quod praefatus Vayda Nicola cum caeteris infidelibus contra Sacram M^tem Caesaream arma sumpsisset, ob idque ad fiscum M^tis Caesareae devolutae perhibentur . . . memorato Georgio Deumbler dedimus, donavimus . . . ad ulteriorem Sacrae M^tis Caesareae superinde deliberationem; etc.

Datum ex castris ad possessionem Niaradteő positis, die 1. Octobris. 1601.

(Eredeti, bécsi Kpü. levéltár, Hungern 14421.)

Megjegyzés. Basta ez 1601-iki adománylevele azért került egy 1604-iki aktacsomóba, mivel adományosa, Deumbler kapitány a császári jóváhagyást, illetve az adományozás teljesítését sürgette Mátyás főherczegtől, a ki aztán 1604 január 30-iki iratával pártolólag írt ügyében Bastának, kinek adományait bizony még saját német tisztjei érdekében

---

[1] Szokatlan, hogy az adományozott jószágokat nem nevezik meg az adománylevélben, de egyebünnen tudjuk, hogy itt Vajda Miklós Kriscsór, Kalugier, Lehecsén és Szeliste nevű falvai értendők.

sem igen vették a császári udvarban figyelembe, annyira hogy Deumbler még 1607 közepén sem jutott jószágaihoz, lévén Bastának ez is csupán olyan színleges adománya (Schein-Donation), a milyeneket — a császári udvar utasítására — kénytelenségből osztogatott, hogy elégedetlen híveit ideig-óráig megnyugtassa.

2082.

Dés, 1601 november 21.

Basta Báthory Zsigmond fejedelemnek.

Követe előadásából azt látván, hogy nem igen törődik a békével, kijelenti, hogy az neki sem sürgős.

Io mi sarei creduto fosse stato a bastanza ciò che scrissi a V^ra^ Altezza et la mandai dire a bocca dal Filstich sopra il particolare della propositione fatta da Carlo Magno,[1] ma poichè ella ha mandato qua il Sr Vas Ferencz fondato nella soddetta propositione del Magno, mi fa dubitare che V^ra^ Altezza si curi poco di venire a qualche trattatione, il che anco da noi è molto desiderato, se non in quel punto, che ne tocca, come christiani; sì che in questo lei potrà pigliare ogni sua comodità. Ma se pure V^ra^ Altezza desidera la gratia di Sua Maestà, sendo lei prudentissima, la saprà come governarsi et farsi meglio intendere et Dio conservi la Ser^ma^ persona di V^ra^ Altezza.

Da Dees, li 21 Novembre 1601.

(Egykorú más. bécsi hadi ltár, HKR. 1601. Nov. 130. Exp.)

2083.

Dési tábor, 1601 november 30.

Basta a sléziai rendeknek.

Mivel ideérkezett biztosuk, rendeletükre haza akarja vinni a sléziai lovasságot, könyörög, hagyják meg továbbra is itt, mert nélküle nem bírja Erdélyt leigázni, a mire most van a legjobb alkalom.

Appulit ad castra Caesareae M^tis^ Transylvanica, inclyti utriusque Silesiae ordines commissarius et solutor

---

[1] Ezt ő Báthory Szamosujvárról 1601 november 8-án hozzá ntézett levele alapján tette.

vester, nobilis dominus Georgius Rhorer, ut militantem stipendiis vestris, sub Augustissimo Caesaris vexillo equitatum hinc avocat, domumque reducat; qua de re causa non solum capitanei et officiales reliqui, sed equitates isti universi, consensu unanimi discessum properanter flagitant ac parant, quo scilicet intra praefixum, ab ordinibus tempus, ad destinata loca, ubi militiae iuramento exolui debeant, mature pertingere possint, nec sic diutius hic perseverarent, stipendiis suis omnino caveant ac mercede defraudentur.

Talis autem inclyti ordines, temporum praesentium ratio nunc est, resque Transylvanicae ita comparatae sunt, ut ab equitatus vestri praesentia, maximum et utilissimum ad imponendam subiugandae Transylvaniae ultimam manum momentum praestolemur, ab eiusdemque discessu totius exercitus Caesarei dissolutionem, imo conquisitae tanto labore et sudore, provinciae totalem amissionem videamus dependere.

Postquam enim Augusti Rudolphi, felicissimis auspiciis, armisque victricibus rebellium copiae, semel a nobis fusae, fugataeque fuerint, civitates etiam pleraeque oppida, arces et tota fere provincia in potestatem ac sub obedientiam Caesareae M[tis] redacta, Sigismundus omnem ubique lapidem movendo, emendicatis undiquaque a vicinis principibus et ab ipso Turcarum imperatore, in cuius subsidio potissimum confidit, auxiliis, exercitum in Transylvaniam reduxit, etsi ad terrendas, quam recuperandas modo persistere in fide velint, subactas provinciae in huius civitates accomodatum, nihilo tamen minus cum ultimam in desperatione spem ac refugium habeat repositum, nos certe victoriae firmitudine fretos, ad fortunae periculum inconsiderate faciendum provocare tentans, Claudiopolim modo, ne nihil omnino agat, illotis (ut aiunt) manibus et sine necessario tormentorum bellicorum et peditatus apparatu, qualitercunque tenet obsessam, nos interim, forti ac vicino loco castra metati, quem aperto Marte, cuius tamen eventus anceps esse solet, aggredi haud dubitaremus, eum cunctando vincere ac sine sanguinis

effusione, brevi superare constituimus, certoque speramus, quo consilio, ut nihil salubrius, ita victoria etiam, nihil certius magis ne tutum.

Quod si autem inclyti ordines, sumptibus parcendis consilio, equitatum vestrum hoc tempore, revocare deliberatum animo, propositumque manet, volentes, nolentes hoc effectum dabitis, ut reliqui milites et nationes omnes, ex quibus exercitus noster collectus, vestrorum equitum, quos attentis cuncti oculis observant, exemplum secuti in medio victoriae, certe cursu me deserunt ac destituunt, dissolutoque hac ratione, exercitu Caesareo ac pulcherrima rei feliciter peragendae occasione, ex manibus nostris dilapsa, victores, hosti victo cedere, quamque tot et tantis, antecessorum suorum, totiusque imperii, necnon propriis et vestris, denique impensis et auxiliis, nec sine sanguine, Sacra Caesarea Maiestas sibi subegit, provinciam deserere inviti cogamur, ac Turcis possidendam relinquere. Quoquidem nihil unquam Sacro imperio et reipublicae christianae posset accidere perniciosius, nihil a piorum omnium et vestris etiam votis ac studiis alienius, tum denique a mente et consilio ipsorummet, vestrum magis remotum.

Vos igitur R^{mi}, Ill^{mi}, Excellentissimi principes etc. Inclyti ordines, monitos etiam atque etiam rogatosque cupio, quin imo, percommunem christianae reipublicae salutem, Vestramque erga Sacra^{mam} Caesaream M^{tem} solitam et propensam pietatem vos serio obtestor, ut praesentem exercitus nostri et Transylvanicarum rerum conditionem diligentius expendendo, quam levi momento conceptam, haud vana spe, victoriam nostram summo reipublicae christianae bono promovere, itidemque cum irreparabili eiusdem detrimento, ac malo eam impedire, nobisque e manibus excutere, nobis integrum sit cogitetis, magisque publicae saluti, quam privatae parsimoniae studendo equitatus vestri revocationem aliquantisper differre velitis ac protrahere, praesertim cum sine ullo maiori vestro dispendio illud fieri queat et refundendi, et compensandi, sumptus istos, qui quod solutionem Caesareae equites recusent impendendi forent, ex annua

contributione facultas sit; imo per Caesaream annuentiam, ut ex literis colligo, aequa potestas, de qua, ut minus ambigatis, meam apud Caesaream M[tem] lubens interponere operam, haud detrecto, quin polliceor.

Atque huic quidem iustissimae petitioni, si locus pondusque apud vos inclyti ordines, minime fuerit, ego solemniter protestando, ab omni emergentium, hinc malorum, amissaeque provinciae culpa, me exemptum et innoxium palam adsero, vobisque solis, eam coram Dei tribunali ac totius mundi iudicio expurgandam relinquo. Interim tamen, quos Sacrae imperii incrementum, respublicamque salutem, votis studiisque omnibus semper prosecutos et prosequi cognoverim, tantae calamitatis fenestram, culpa vestra aperiri minime confido passuros. Et ne longiori oratione molestus sim, mea vobis servitia humillima, parata obsequia et prompta officia, pro cuiusque eminentia et gradu convenienter defero ac diu felicissime valere precor.

Deesii ex castris, die 30. Novembris 1601.

Külczíme: Reverendissimo, Illustrissimis et Excellentissimis principibus etc. Dominis Illustribus, Generosis, Nobilibus, Egregiis etc. — Inclytis utriusque Silesae ordinibus etc. Dominis mihi plurimum colendis, observandis, amicisque honorandis.

(Egykorú más., bécsi hadi ltár, HKR. 1601. Nov. 130. Exp.)

2084.

Pozsony, 1602 márczius 26.

Mátyás főherczeg Bastának.

Vizsgálja meg Szolnok megye vallonok elleni panaszát és büntesse meg a rakonczátlankodókat.

Wessen sich die Spanschaft Zolnok wider der Römischen Kaiserlichen Maiestät Wallonischen und freien Heiducken Haubtleut bei uns gehorsambist beschweret, das alles hast du hiebei aus dem Einschluss mit mehrerem zu vernehmen. Wan nun dergleichen Vorfäll undt unerhörte Gewaltthätigkeiten keinesweg so zu billichen, noch

zu verstatten, also befehlen wir dir hiemit genädiglich dich der Sachen Beschaffenheit eigentlich zu erkundigen, die Thäter der Gebühr nach rechtlichen zu bestrafen und füerters also guete Mannszucht under ihnen den Kriegsleuten zu erhalten, damit dergleichen Angaben und Beschwer verhüet werden ; etc.

Pressburg, 26. Martii. Anno 1602.

(Fogalmazvány, bécsi hadi ltár, HKR. 1602. März. 199. Reg.)

2085.

Szatmár, 1602 április 25.

Basta Rudolf császárnak.

Ajánlja a Jeremiás vajda zsarnoksága elől hozzá menekült moldvai nemesek ügyét pártfogásába.

Alcuni nobili Moldavi, che da molti mesi in qua hanno seguitato questo esercito della Maestà V. Sacra^{ma} hanno deliberato mandare uno de' principali di essi, apportator di questa, per dar conto alla Maestà V^{ra} delle pretensioni loro, e perciò mi hanno richiesto, ch'io l'accompagnasse con questa, sì come fò e credo, anzi tengo per fermo, che le pretensioni loro siano di voler qualche aiuto per discacciare da quella provintia Jeremia, come quello che pertroppo li tiranneggia. Sopra di che la Maestà V^{ra} saprà risolversi, come più giudicarà convenire ; etc.

Di Sakmar, li 25 Aprile 1602.

(Eredeti, bécsi udvari könyvtár, Autographen-Sammlung.)

2086.

Szatmár, 1602 június 16.

Basta Mátyás főherczegnek.

Készül Erdélybe tárgyalni átvevése érdekében, míg Radul vajda külön indul, esetleg egyenesen haza. A mit az a bécsi fogoly Mihály vajda megöletéséről fecseg, nem igaz, mert a vajda levelezése mutatta, hogy a törököket akarta az országra hozni s azért öletett meg, mert mikor ezért kérdőre akarta Basta vonni — védelmezte magát s úgy történt halála.

I danari ultimamente venuti sono stati molto pochi et sono rimasi per pagare i Moldavi, Cosacchi, insieme

con le genti dil conte di Salmes,[1] la mia compagnia et i trattenuti, e della persona mia non ne parlo. Con tutto ciò, con l'aiuto d'Iddio partirò martedì prossimo che sarà doppodimani e vedrò in chè stato si metteranno le cose di quella provintia, et insieme, se alle promesse di Sigismondo et dil Chiaky corrisponderanno gl'effetti, se bene in quanto a me, ne spero buonissimo successo, poichè non si sentono nove di forze straniere. Il vaivoda egli ancora, se bene i danari ch'egli debbe ricever sono pochissimi, che non credo arrivino a 30 m. talleri, partirà per le imboccature di Varadino, tirando verso Deva et io pigliarò il cammino di Claudiopoli, e se farà bisogno, non sarà difficile il potersi metter insieme, e quando non vi sia fraude alcuna, egli se ne andrà nella sua provintia et io procurarò di presidiare le frontiere e starò preparato per darli ogni soccorso, se farà bisogno o veramente per dar calore alle frontiere di Transilvania.

Sua Maestà comanda che con le genti dil colonnello Prainer io debbi tra gli altri presidiare Varadino e levarne la compagnia dil colonnello Pezzen che vi sta dentro, il che per hora è impossibile ch'io possi fare, già che le 10 bandiere non sono ancora arrivate e queste sei sono assai diminuite; ma arrivate che saranno le 10, metterò in esecutione quanto Sua Maestà mi comanda.

Nel particolare poi della confessione fatta da colui che si trova pregione in Vienna sopra la morte dil Valacho, a me non mi pervennero altre lettere dil Valacho nelle mani, di quelle che prima Sigismondo havea mandato, che V^{ra} Altezza senza dubbio deve haver visto, nè meno quel mio segretario Unghero ch'egli dice chiamarsi Giorgio[2] non mi avvisò di cosa alcuna, e pochi giorni poi si fuggì da me, tuttavia il colonnello Zekel et io sapiamo certo et fussimo avvisati da più persone, ch'esso Valacho non solo havea mandato per soccorsi a' Turchi, ma anco havea mandato più persone nei confini di Valachia per levar gente et a' Siculi havea scritto che si movessero, sì come

[1] Irva: Sulmes. [2] Keresztúri György.

forsi l'Altezza Vra havrà visto dalle lettere che si trovorno nel suo padiglione, che mandai a Sua Maestà, e per questo si risolvessimo di pigliarlo vivo, se bene havendo voluto difendersi fu amazzato, sì come havevano in commissione il Scharffenstein et capitan Beaurieu in tal caso di fare. E perchè la suddetta relatione, mandatami da Vra Altezza, non contiene altri capi, non posso perciò risponder ad' altro.

Il commissario Hans Leonard portò ordine de incavalcare questa infanteria Vallona, e a me è parso molto a proposito per esser pericoloso il lasciarla insieme com' era, et havendo esso commissario nella mostra che ha fatto trovato da 600 huomini se ne sono fatte sei compagnie per non haver causa di licentiare alcuni di essi. Queste a mio parere si potranno lasciar in questo modo sin tanto, che si veggi in che stato si mettino le cose di Transilvania, et anco sin che l'inimico habbi disarmato, e poi se potranno cassare dui o tre compagnie di esse; etc.

Di Sacmar, li 16 di Giugno 1602.

(Eredeti, bécsi hadi levéltár, HKR. 1602. Juni 21. Exp.)

2087.

Szeben, 1602 július 18.

Basta védőlevele véczkei Balassa Ferencz részére.

Memoriae commendamus ... quod nos *megtekintvén* egregii Francisci Balassi de Véczke *hűségét, őt jószágával együtt* in nostram recepimus protectionem et tutelam specialem; etc.

Datum ex castris ad Cibinum positis, 18. mensis Julii. Anno Domini 1602.

(Eredeti, báró Daniel-család levéltára, Olasztelek.)

2088.

Feketehalom, 1602 október 8.

Basta a csíki tiszteknek Apor András jószágáért.

Georgius Basta dominus in Sult, eques auratus, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis ac catholici regis Hispaniarum consiliarius bellicus eiusdemque Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis exercitus, et regni Transylvaniae generalis capitaneus etc. Egregiis et nobilibus, agilibus capitaneo, indicibus, viceiudicibusque regiis et caeteris, quorum interest, dominis, amicis nobis honorandis. Salutem et nostri benevolam commendationem.

Apor András panaszolkodik nekünk, hogy Lázár Egyed, Csíkban való jószágát ez exponensnek potentiose maga számára eloccupálván, mostan is hatalmasul birná, ez exponensnek nagy kárára és fogyatkozására; könyörge nekünk, hogy az meggyesi deliberatio szerint neki is jószágát, elősször Lázár Egyed kezéből Kegyelmetek által kifoglaltatván, remittáltatnók és az remissio után az potentiát Kegyelmetek által revideáltatnók és azont exsequáltatnók is. Igy levén azért a' dolog, hagyjuk és császártól ő Felségétől nekünk adatott authoritásunkból serio parancsoljuk, hogy ez mi levelünk látván mindjárást Kegyelmetek Lázár Egyedtől azt az Apor András csíki jószágát minden halogatás nélkül az meggyesi articulus continentiája szerint visszafoglalván, ez exponensnek minden hozzátartozó javaival és takarmányával egyetembe remittálja az potentiát penig etiam extra sedem iudiciariam vestram in praefixo quodam die revideálja és adiudicálja, melyet non obstante legitimo aliquo impedimento, exequáljon is Kegyelmetek. Secus nullo modo facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum ex castris Suae Maiestatis ad oppidum Feketehalom positis, die 8. mensis Octobris. Anno Domini 1602.

Hátlapján egykorú kézzel: Az Basta György csíki tiszteknek való praeceptoriuma, pro parte egregii Andreae Apor, hogy az meggyesi deliberatumhoz tartsák magokat.

(Eredeti, báró Apor-család levéltára. Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy.)

2089.

Gyulafehérvár, 1602 deczember 20.

Basta György czimeradománya szamosujvári Szász János és Péter részére.

NOS GEORGIUS BASTA DOMINUS IN SULT, eques auratus, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis ac catholici regis Hispaniarum consiliarius bellicus, eiusdemque Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis exercitus, et regni Transylvaniae generalis capitaneus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonullorum fidelium dominorum Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis in Transsilvania consiliariorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis nobilis Joannis Zaz alias Georeogh de Gerlah,[1] quae ipse hactenus etiam Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestati in diversis eiusdem Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis ditionum locis pro locorum et temporum diversitate fideliter et summa cum animi sui promptitudine exhibuit et impendit ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est : Eundem igitur Joannem Zaz nec non Petrum similiter Zaz Gerlahiensem, fratrem ipsius carnalem, antea quoque, ut intelligimus, non ignobiles, ex potestatis nostrae plenitudine, qua authoritate plenipotentialiter a Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestate nobis attributa fungimur, ac benignitate nostra denuo in coetum et numerum verorum regni huius Sacratissimae Caesareae

[1] Gerla, Gerlah = Szamosujvár.

Regiaeque Maiestatis Transsilvaniae et Hungariae nobilium, annumerandos, aggregandos, cooptandos et ascribendos duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et ascribimus per praesentes; decernentes expresse, ut a modo deinceps iidem Joannes et Petrus Zaz ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universae pro veris et indubitatis nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem huiusmodi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia, scutum videlicet triangulare, supra coelestini, infra vero rubri coloris, in cuius inferiori, quatuor flores lilii candidi, tres quidem ordine, quartus autem in fundo scuti seiunctus depicti, superiori autem partibus, leo integer naturali colore, ore hianti lingua exerta, dextro pede anteriori mucronem nudum sursum levatum, stringere et caudam bifurcam erigere visitur. Supra scutum galea militaris clausa est posita, quam contegit diadema regium gemmis ac unionibus apprime refertum, ex quo leo dimidius erectus parte anteriori eminet, ac dextro pede ensem nudum, supra caput oblique elevatum constringit, ore autem, lingua et cauda inferiori per omnia similis. Ex cono autem galeae laciniae sive lemnisci, a dextra aurei et coelestini, a sinistra vero partibus rubri et albi coloris defluentia oras seu margines ipsius scuti pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite, seu principio praesentium literarum nostrarum, perita manu et arte docta pictoris clarius expressa et depicta esse cernuntur, animo deliberato et ex certa scientia, liberalitateque nostra, praefatis Joanni et Petro Zaz, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dedimus et contulimus: Annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma, seu nobilitatis insignia, more aliorum verorum et insignitorum nobilium armis utentium ubique in proeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis nobilitaribus et militaribus, nec non sigillis, vexillis, cortinis, velis, annulis, auleis, domibus, clipeis, tentoriis et sepulchris; generaliter vero quarumlibet rerum et expeditionum generibus, sub merae

et sincerae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, dignitatis et praeeminentiae homines existant, dici, teneri, nominari et reputari volumus, ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri et nati, ac indubitati nobiles, et militares homines praedicti regni Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Transsilvaniae et Hungariae quomodocunque de iure, vel consuetudine, utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere valeant atque possint. Pro ampliori autem erga eosdem munificentiae nostrae declaratione domum eorundem in oppido Gerlah, in vicinitate domorum circumspectorum Lucae Zekelii ab una, ac Andreae Thorda, partibus ab altera, in comitatu Zolnok interiori pertinentemque arcis Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Zamosuivariensis existentem habitam, ab omni censuum, taxarum et contributionum Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidiique et lucri camerae eiusdem Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis solutione, servitiorum quorumlibet civilium et plebeorum exhibitione, hospitum denique condescensione; vineas item et agricolationes eorum a decimarum et nonarum quotannis provenire debentium pensione, in perpetuum eximendas, supportandas et nobilitandas duximus; prout eximimus, supportamus et nobilitamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis universis et singulis, Magnificis, generosis, egregiis, nobilibus, comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium, dicatoribus, decimatoribus, et exactoribus contributionum praedicti comitatus Zolnok interioris, capitaneis equitum et peditium, quorumcunque exercituum ac quarumvis nationum, hospitiorumque [gratia venient]ibus; [2] nec non prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus annotati oppidi Gerlah, cunctis etiam aliis cuiusvis status, praefecturae, dignitatis et conditionis hominibus modernis et futuris quoque pro tempore con-

[2] Egérrágta 20 négyszög cm. területű hézag.

stituendis, eorumque vices gerentibus pra[esentes nostras visuris harum se]rie committimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque a modo deinceps successivis semper temporibus, praefatos Joannem et Petrum Zaz haeredesque et posteritates utriusque sexus universas, ratione [dic]tae domus ad nullam cen[suum, taxarum et cont]ributionum Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidiique et lucri camerae eiusdem Sacratissimae Caesareae Regiae [Maiestatis][3] solutionem, servitiorumque quorumlibet, civilium et plebeorum exhibitionem, decimarumque et nonarum in ration[e iuris quot]annis provenire debentium pensionem ac hospitum in domum eorum praedictam receptionem, cogere et compellere, aut ibi condescendere praesumatis, sed eandem domum modo praemisso exemptam, supportatam atque in perpetuum nobilitatam ha[bere mo]dis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesentes literas nostras, pendentis et authentici sigi[lli] nostri munimine roboratas memoratis Joanni et Petro Zaz ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis ex authoritate (ut praemissum est) Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis, plenipotentialiter nobis attributa benigne dandas [du]ximus et concedendas. Datum in civitate Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Alba Julia, die vigesima mensis Decembris. Anno Domini Millesimo sexcentesino secundo.

G. Basta mpr.

Georgius Kerezturi secretarius mpr.

Felhajtásán jobbról: In Anno Domini Millesimo sexcentesimo tertio, feria quinta proxima post dominicam Jubilate,[4] exhibitae sunt praesentes, proclamatae, publicatae et lectae in facie sedis iudiciariae, comitatus Zolnok interioris ac intronominati Joannes Zaz et per eundem frater carnalis Petrus Zaz, Gerlahienses adscripti, annumerati et cooptati sunt, in numerum universitatis nobilium praedicti comitatus

[3] Tollban maradt. [4] Vagyis 1603 április 24-én.

ac regni Transsilvaniae etc. Similiter haeredes quoque et posteritates eorunden utriusque sexus universae ; item quantum etiam ad exemptionem, nobilitationem introscriptae domus attinet, ibidem proclamatae, publicatae ac in eadem nobilitatis praerogativa relictae absque contradictione quorumlibet etc.

Ambrosius Literatus Somogy
de Dees, notarius eiusdem
comitatus Zolnok interioris mpria.[4]

Kiállítása díszes és ugyanattól a kéztől (Fejérváry Pál kezétől) való, a mely az 1510. sz. a. közölt és hasonmásban is bemutatott lófőségi levelet (1604 elején) írta. Első és harmadik sora aranynyal, a második pirossal, a negyedik kékkel írva, kivéve az aranynyal kihuzott kezdőbetüket. Ezek közül az első sor N és G kezdőbetüje árvácskát, szegfűt és nefelejtset mutató izléses virágdíszszel van festve ; míg a B betü zölddel árnyékolt aranyozott fagyökér díszítésű.

(Eredeti, 47 × 72 cm. nagyságu pergamen-oklevél ; vörös, sárga, kék és zöld selyemzsinóron lógó függő pecséttel ;[5] unitárius egyházközség levéltára, Kolozsvár.[6])

---

[4] Ez a történetiró Somogyi Ambrus.

[5] Rajzát alább mutatjuk be természetes nagyságban.

[6] Erre a ritka oklevélre *Kelemen* Lajos tanár akadt kutatásai közben s hivta fel figyelmemet, a miért neki ezúton is hálás köszönetemet fejezem ki.

III.

HASONMÁSOK ISMERTETÉSE.

Basta György arczképei.

Legjobb az, melyet (az I. kötet czímképeül) közlünk, egykorú rézmetszetéről. *Kōrirata:* Georgius Basta dominus in Sult, eques auratus, Sacrae Caesareae Maiestatis ac Catholici regis Hispaniae consiliarius bellicus, nec non partium regni Hungariae Superioris generalis procapitaneus. *Bal sarkában:* Eidem Illustri heroi Dominicus Custos eiconographus civis Augustae Vindelicorum humillime dedicat. *Jobb sarkában:* Sacrae Caesareae Maiestatis pictor Joannes ab Ach pinxit.

Ez az arczképe van meg (13 × 16 cm. nagyságú rézmetszetben) Achille *Tarducci* Velenczében, 1601 tavaszán megjelent »Delle macchine, ordinanze, et quartieri antichi, et moderni« cz. műve elején is, ezekkel a jelzésekkel: S. C. M. Pictor Joan. ab Ach pinx. — Lucas Kilianus Aug^s sculpsit. — D: Custos excud. — Ez a kép előfordúl alsó jobb sarkában *Sixtus;* másutt *L. K.* és *Custos* jelzetekkel is.

Jobbra néző mellképe (12·5 × 16 cm. rézmetszetben) e körirattal: Georg Basta Herr zu Sult, Ritter etc. Ka: Ma: Kriegsobrister in Sibenburgen (alatta: Animo, ratione, consilio) megvan *Ortelius* Jeromos »Chronologia«-ja (Nürnberg, 1604.) 480. lapjához mellékelten és művésziebb metszésben az »Ortelius Redivivus« 1665-iki kiadása 304. lapjához mellékelten.

Ehhez hasonló alakú és kivitelű rézmetszetű arczképét, (melynek aláírása nem köriratban van, hanem alatta, jeligéjével együtt) lásd az Erdélyi Nemzeti Múzeumi Levéltár gróf Lázár-féle arczképgyüjteménye V. kötete 65. sz. a. Kicsi-

nyítve megjelent a Nagy Képes Világtörténet VIII. kötete 341. lapján.

További (12·5 × 20 cm. nagyságú) rézmetszetén alól ezt olvassuk: Georg Basti General Dela Cesarea Maestà in Ongarie. — Oldalt: Giovanni Orlandi forma in Roma.

Egy másik, újabb (11 × 12·5 cm. nagyságú) rézmetszetének aláírása: Georgius Basta, Commissarius Generalis Equitatus. — Oldalt: Rosbach.

Basta e két utolsó arczképét a bécsi cs. és kir. hitbizományi könyvtár (K. u. k. Familien Fidei Kommissbibliothek) őrzi a hadvezérek csoportja 253—254. sz. a.

Basta György oklevelei.

Cornazzani Antal prágai parmai követhez Bécsben, 1597 június 13-ikán írt sajátkezű levele (az I. kötet 3. lapjához mellékelve) olaszul; hányaveti, reszketős kézre valló, a miért Bastától való sajátkezű levél igen ritka.

Alsócsernátoni Vajda István és Balázs — Kolozsvárt, 1604 február 8-án kelt — lófő-levele Bastától, latinul (a II. kötet 388. lapjához mellékelten) kicsinyítve; az erdélyi fejedelmi kanczellária hagyományos kiállításában.

Comi István kapitány — Bécsben, 1606 január 7-én kelt — katonai bizonyítványa Bastától, olaszul (a II. kötet 748. lapjához mellékelten) kicsinyítve; ritka, utolsó pecsétjével megerősítve.

Basta György pecsétjei.

A legrégibb (az I. kötet XLIV. lapján) s egyúttal legkisebb, 10 milliméter magas egyszerű gyűrűpecsét. Basta ezzel jött be 1597-ben hazánkba. Rendkívül ritka, mert csupán magánlevelein használja; de előfordul 1600 szeptember 5-iki rendeletén is, mivel nyilván nem volt kéznél hivatalos pecsétnyomója. Ennek lenyomata (az I. kötet 744. lapján) 27 milliméter magas, cartouche-pajzsú, a leggyakoribb; Basta iktató- és egyéb rendeletein fordul elő 1600—1604 közt.

Kerektalpú pajzsú pecsétje (a II. kötet 784. lapján) 26 milliméter magas; már 1598 augusztus 12-iki levelén feltűnik, de jóformán csak 1602 tavaszáig használja.

Ezt követte 41 milliméter magas nagy pecsétje (a II. kötet 808. lapján), melyet csupán nagyobb adománylevéleken, de függőpecsétként is használt Basta 1602 elejétől, úgy 1604 tavaszáig, a míg Erdélyből távozik s oly ritka, hogy mindössze négy példányát láttuk. Körirata:

GEORGIVS · BASTA · DOMINUS · A · SVLT ·

Köriratos huszti grófi pecsétje is (a II. kötet XXXII. lapján) 30 milliméter magas; 1603 végén tűnik fel s kizárólag ezt használja azután is, 1604—1605 folyamán, hogy Erdélyből távozik. Körirata:

GEORG[IUS] BASTA · COMES · HVST[ENSIS]
G[VBERNATOR] TRANSILVA[NIAE] *

Mikor azonban a közpályáról (1606 elején) visszavonult, a czímerpajzsa mellé kétoldalt 6—6 jelző zászlót vésetett be; miként az e kötetünk 748. lapjához mellékelt oklevél hasonmásán látható.

Basta második gyűrűpecsétje végül e fejezet végén (a II. kötet 816. lapján) 14 milliméter magas, nyolczszögű; nagyon ritka és 1601 augusztusától 1602 mércziusáig találkozunk vele, néha rendeletein is.

A fenti pecséteket eredetieikről természetes nagyságban K. Sebestyén József tollrajzában mutatjuk be.

Basta György emlékérme.

Erdély 1603-iki végleges meghódítása dicsőségére vert (s a II. kötet XIX. lapján természetes nagyságban bemutatott) emlékérmének jobb oldala Basta mellképét ábrázolja e körirattal:

GEORG[IUS] BASTA * D[OMI]N[U]S · IN · SVLT · EQV[ES]
AVR[ATUS] *

Bal oldala koszorúval körülvett három pálmaág alatt ezt a magyarázó feliratot mutatja:

VALL[ACHO] PROF[LIGATO] SIC[ULO] DEV[ICTO]
DAC[IA] REC[UPERATA][1] 1603 ·

[1] Ezt némelyek így is olvassák: RECEPTA.

Körirata:

S[ACRAE] C[AESAREAE] M[AIESTATIS] AC CATH[OLICI] REG[IS] HISP[ANIARUM] CONS[I]L[IARIUS] BEL[LICUS] ET · IN · TRANS[ILVANIA] CAPIT[ANEUS] GENERAL[IS] ·

Az éremnek valami 11 változata van aranyból, ezüstből a különböző gyüjteményekben s mivel az egyiken (a mellkép szélén) *N. W. Cibin.* is látható, valószinűleg valamennyi a nagyszebeni pénzverdében készült s talán a szászok ajánlották fel a rettegett Bastának, akkor, mikor Székely Mózes leveretése után Szebenbe is ellátogatott; míg más felfogás szerint az érmek hihetőleg Pastorino Giovanni Michele Pastorinitől származnak.

Basta emlékérmének egész irodalma van. Ennek fontosabb czikkei időrendben a következők:

Köleséri Sámuel: Auraria Romano-Dacica (Szeben, 1717.) 139—140. l. (Pozsonyi 1780-iki kiadásában a 159—160. lapon) — *Seivert* János czikke az »Ungrisches Magazin« 1785-iki III. k. 155 s köv. l. — *Schoenvisner* István: Notitia Hungaricae rei numariae (Buda, 1801.) 560—561. l.) — *Catalogus* nummorum Hungariae ac Transilvaniae instituti nationalis Széchenyiani; Pest, 1810. — *Dr. Érdy* János: Erdély érmei képasztlasza; Pest, 1862. — *Dobóczky* Ignácz czikke az »Archaeologiai Értesítő« 1871. évf. 96—97. l. — *Reissenberger* Lajos czikke a »Korrespondenzblatt des Vereines für siebenbürgische Landeskunde« 1878. évf. 25. l. — *Hess* A. leírása »Die siebenbürgischen Münzen des fürstlich Montenuovo-schen Münzcabinet« cz. művében; Frankfurt a/Main, 1880. — *Pósta* Béla és *Tergina* Gyula czikke a »Történelmi Tár« 1893. évf. 728—729. l. — *Gömöry* György czikke a »Hadtörténelmi Közlemények 1895. évf. 554—5. l. és az 1896. évf. 224—5. l. — *Kropf* Lajos czikke ugyanott, a 350—351. l. — *Resch* Adolf: Siebenbürgische Münzen und Medaillen (Nagyszeben, 1901.) 222—223. l.

A fenti művek nagy részében (többé-kevésbbé hű) képben is be vannak mutatva az érmek és változataik.

Basta György munkái.

Fő műve: IL MASTRO DI CAMPO GENERALE. Kiadta Basta egykori titkára, Ciro Spontone. Ajánlása: Di Venetia, a 26 di Novembre 1605. Czímlapján: In Venetia, 1606.*

* Az így, csillaggal megjelölt kiadások megvannak a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtárában is.

Ezt követte húsz esztendő mulva milanói 1625-iki kiadása, melynek czímlapját hasonmásban mutatjuk be.*

Később újra kiadta Bernardo Giunti »Disciplina universale dell' arte militare. Fucina di Marte« cz. műve (Venetia, 1641.) 265–328. lapján.

Másik művének teljes czíme, alábbi hasonmásában ez:

Kiadta Pietro Armiato. Ajánlása: All' ... Conte Hettor Savorgnano. Di Venetia, li 30. Novembre 1612. Czímlapján: In Venetia, 1612. – 4-rétű 127 lapnyi.

IL MASTRO
DI CAMPO
GENERALE
DI
GIORGIO BASTA
CONTE D'HVST.
Altre volte Generale per l'Imperatore nella Transilvania: & poi Luogotenente Generale per la Maestà sua,
Et per lo Serenissimo Arciduca Matthias degli Esercitij nell'Vngaria.
AL M. ILL.RE SIG.RE GIACOMO FAGNANI.

IN MILANO.
Appresso Gio. Batt. Bidelli. M. DC. XXV.
Con licenza de' Superiori.

Németre fordítva 1614-ben Frankfurtban jelent meg, Basta arczképével és szép rézmetszetekkel diszítve; ívrétű kiadásban.*

Ezzel megegyező olasz kiadása (ugyanazokkal a metszetekkel) 1616-ban Oppenheimban nyomatott.*

Ezt követi 1624-iki 4-rétű bruxellesi olasz kiadása.

Milanoi 1625-iki kiadása* »Appresso Giovanni Battista Bidelli«, másik művével egyszerre jelent meg.

Utána lenyomatta Bernardo Giunti 1641-ben a »Fucina di Marte« 375–439. lapján.

Egy századdal utána 4-rétű új német kiadása jelent

I L
GOVERNO
DELLA CAVALLERIA
LEGGIERA.
Trattato Originale del Conte
GIORGIO BASTA
VTILE A SOLDATI, GIOVEVOLE à Guerrieri, & fruttuoso à Capitani, & curioso à Tutti.

meg 1759-ben Breslauban.* — Végül »Tractat von Abrüstung und Aufführung der Cavalleria, oder Regiment der leichten Cavallerien« czímű kiadását a göttweigi Stiftsbibliothek őrzi; Bartalus István: Jelentés felsőausztriai kolostorok Magyarországot illető kéziratai- és nyomtatványairól (Nyelvtudományi Értekezések I. kötete XI. száma) 25. lapján.

Basta György czímere.

Basta czímerének változatait bemutatott pecsétjei szemléltetik, hívebb és pontosabb rajzokban, mint a Siebmacher-féle heraldikai mű erdélyi kötete 22. tábláján. Bővített birodalmi grófi czímerét a II. kötet 722. lapján mutatjuk be eredeti vázlatáról K. Sebestyén József rajzában és alábbi leírásában:

Vörössel és ezüsttel négyelt pajzs, arany szívpajzszsal s benne koronás kétfejű, fekete sas. A nagy pajzs első és negyedik mezejében vágtató fehér lovon ülő, pánczélos vitéz, strucztollas sisakkal; felemelt jobbjában egyenes kardot, baljában a kantárszárat tartja. A második és harmadik mezőben fogazott, vörös, balharánt szelemen. Két, koronás, nyilt sisak. Sisakdísz mindkettőn czölöpösen állított pánczélos kar, egyenes karddal, 6—6 kis háromszegletű lobogós lovassági kopja közt, melyek közül az első sisakon, jobbközépen lévő arany, a második balközépsője fehér, a többi vörös. A jobb sisak takarói vörös-arany, a bal sisaké vörös-ezüst-szinűek. A két sisak közt, a pajzs peremén egyfejű fekete sas áll.

Ez a hiteles czímer eddig ismeretlen volt. Basta czíméréről egyébként *Ghyczy* Pál (a *Turul* 1907. évf. 88—89. l. és a *Genealogiai Füzetek* 1907. évf. 30. l.) külön czikket is írt, de avval a végzetes tévedéssel, hogy Basta huszti czímét nem a mi Husztunktól származtatja, hanem a hollandi »Zeeland tartománybeli Hust vagy Hulst városkától, mely pár mérföldre fekszik Antwerpentől észak-nyugat felé«; holott Huszt várát és uradalmát, főispánságával együtt Basta még birodalmi grófi rangja előtt megkapta!

A *régebbi* családtörténeti munkák és kézikönyvek közül

még az alábbiakban találhatók — hibáktól hemzsegő — adatok Basta Györgyről és czímeréről:

Khevenhüller: Annales Ferdinandei; Regensburg, 1640.

Johann Friedrich *Gauhen:* Historisches Helden- und Heldinnen-Lexikon (Leipzig, 1716.) 158. s köv. lapjain. (Halálát pl. 1612-re teszi.)

Allgemeines Historisches Lexikon I. kötete (Leipzig, 1722.) 344. l.

Moreri Louis: Le grand dictionnaire historique I. k. (Paris, 1732.) 946. l.

Johann H. *Zedler:* Grosses vollständiges Universallexikon III. kötete (Leipzig, 1733.) 642. l.

Dictionnaire historique I. k. (Avignon, 1758.) 404. l.

Bayle: Le grand dictionnaire historique II. kötete; Paris, 1759.

Fr. K. *Wissgrill:* Schauplatz des landsässigen niederösterreichischen Adels I. kötete (Wien, 1794.) 307. l. Itt azt is olvassuk, hogy Basta 1607 augusztus 26-án Bécsben halt meg s a bécsi minorita-templomban temettetett el!? Erre a badar állításra szerzőt az vezethette, hogy a nevezett templomban a Szent Sebestyén-oltár mellett Bastának *utódai* vörös *emlékkövet* állítottak a következő felirattal:

COMES GEORGIUS BASTA
DUX BELLI PERITISSIMUS
ET FELICISSIMUS C. H. S. E.
ANNA DE LIDEKERKE UXOR,
FERDINANDUS ET MARIA
MAGDALENA LIBERI. ET
FRANCISCUS DE MEDINA
GENER. MOERENTES F. C.
OBIIT ANNO MDCVII.
R. Q. I. P.

Ezt Siebmacher is szolgailag átveszi (id. műve 38. lapján), holott a síremlék *ma már nincs meg*, sőt már Wissgrill maga is emliti, hogy ez az emlékkő »bis zur Umgestaltung der Kirche« volt meg!

Nuovo dizionario istorico III. k. (Bassano, 1796.) 82. l.

Österreichische National Encyklopädie I. kötete (Wien, 1835.) 197. l. (Halálát szintén 1612-re teszi.)

Dr. *Gombos* Dániel: Polgári élethez való lexikon I. k. (Debreczen, 1837.) 228—229. l.

Gustav *Vehse:* Geschichte des österreichischen Hofes und Adels und der österreichischen Diplomatie II. Abtheilung 3. Theil. (Hamburg, 1851.) 59. l. (Basta halála: Bécs, 1607.)

C. A. *Schweigerd:* Österreichs Helden und Heerführer II. kiadása I. kötete (Wien, 1852.) 593. l. (Halála éve 1612.)

Nouvelle biographie universelle IV. k. (Paris, 1853.) 716. l.

Borel *d'Hauterive:* Annuaire de la Noblesse de France; 1854.

O. T. von *Hefner:* Stammbuch des blühenden und abgestorbenen Adels in Deutschland I. kötete. (Regensburg, 1860.) 75. l. (Császári szolgálatba 1601 körül lépett!)

Török János: Egyetemes Magyar Encyclopaedia V. k. (Pest, 1866.) 774. l. (Született 1550 körül Nápolyban; meghalt 1612-ben!)

Vegiano: Nobiliaire des Pays-Bas I. kötete 106. l. és III. kötete 169. l.

J. A. *Rietstap:* Armorial Général II. kiadása. I. kötete 1011. l.

Siebmacher: Der Adel von Siebenbürgen 37—38. l. Az *Ungarn* I. k. 43. l. A Niederösterreichischer Adel 24. l. (Halála 1607 augusztus 26.)

A *Pallas* Nagy Lexikona II. k. (Budapest, 1893.) 713. l. (Halála: Bécs, 1607 augusztus 26.)

Ezeket azért tartottam szükségesnek felsorolni, mert nagyobbára közkézen forgó — vagy forgott — kézikönyv s így hibáik könnyen félrevezethetik használóikat!

IV.

A LEVÉLÍRÓK ÉS CZÍMZETTEK JEGYZÉKE.

(Numeri sunt epistolarum.)

V.

AZ IRATOK KELTEZÉSI HELYEI.

(Numeri sunt epistolarum.)

VI.

AZ IRATOK JEGYZÉKE FORRÁSOK SZERINT.

(Numeri sunt epistolarum.)

1. Hazai könyv- és levéltárak.

Árvaváralja: Thurzó-levéltár: 1446, 1710.
Bártfa város levéltára: 1730, 1759, 1792, 1798, 1804, 1807, 1819[2], 1828, 1839, 1843, 1861, 1873.
Beregszász: Bereg vármegye levéltára: 1750.
Besztercze: Beszterczе-Naszód vármegye levéltára: 966, 979, 984, 1040, 1046, 1051, 1052, 1088, 1110, 1112, 1116, 1128, 1135, 1140, 1144, 1153, 1157, 1167, 1184, 1193, 1196, 1197, 1212, 1214, 1222, 1234, 1237, 1240, 1263, 1265, 1270, 1271, 1272, 1278, 1279, 1281, 1282, 1285, 1286, 1288, 1289, 1310, 1330, 1333, 1343, 1347, 1359, 1366, 1370, 1378, 1386, 1390, 1407, 1425, 1430, 1433, 1435, 1436, 1442, 1445, 1447, 1450, 1453, 1471, 1476, 1482, 1490, 1494, 1503, 1514, 1527, 1545, 1555, 1562, 1592.
Beszterczebánya város levéltára: 1693, 1700, 1708.
Bottyán: Báró Sennyey-család levéltára: 997, 1383, 1384, 1524.
Brassó város levéltára: 1387.
Brassó: Ev. főgimnázium könyvtára (Trausch: Diplomatarium Transilvanicum): 1027.
Budapest: M. Tud. Akadémia könyvtára: 970, 1340, 1341, 1825, 1920.
Budapest: Báró Bánffy-család levéltára (M. Nemzeti Múzeum): 1481, 1516.
Budapest: Gróf Bethlen-család levéltára (M. Nemzeti Múzeum): 1221, 1231, 1444, 1484, 1568.
Budapest: Gróf Forgách-család levéltára (M. Nemzeti Múzeum): 1067, 1244, 1469, 1502, 1520, 1567.
Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum kézirattára: 1043, 1998[1].
Budapest: Magyar Nemzeti Múzeumi levéltár törzsanyaga: 978, 1187, 1205, 1802.
Budapest: Országos levéltár (Erdélyi fiskális levéltár): 1004, 1060, 1061, 1066, 1138, 1154, 1159, 1241, 1486, 2080.

2. Külföldi könyv- és levéltárak.

3. Nyomtatott munkák.

VII.

BASTA LEVELEZÉSÉNEK JEGYZÉKE IDŐSORRENDBEN.

1597

1598

1599

1600

1601

1602

1604

1605

1606

1607

VIII.

HELY-, NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

(j. = jobbágy; l. = lakó; p. = polgár; t. = tartomány; v. = vide; vm. = vármegye.)

IX.

SAJTÓ- ÉS ÍRÁSHIBÁK.

AZ I. KÖTETBEN:

72. lap	12.	sorában	Haiduch	helyett	olv.	Haiduchi.
117.	» 38.	»	Spontani	»	»	Spontoni.
126.	» 28.	»	De usnostros coenatus	»	»	Deus nostros conatus.
157.	» 11.	»	è	»	»	e.
209.	» 30.	»	Standt	»	»	Ständt.
280.	» 6.	»	atqu eetiam	»	»	atque etiam.
282.	» 8.	»	Mihály	»	»	Miklós.
346.	» 29.	»	Gemdi	»	»	Gendi.
417.	» 9.	»	servin oancora	»	»	servino ancora.
429.	» 23.	»	ecommissariorum	»	»	e commissariorum.
438.	» 20.	»	ech' egli	»	»	e ch'egli.
494.	» 4.	»	wir	»	»	wie.
497.	» 10.	»	Bastaspühr	»	»	Basta spühr.
516.	» 8.	»	Lan genanstatt	»	»	Langen anstatt.
518.	» 10.	»	ache	»	»	a che.
528.	» 12.	»	delverisimile	»	»	del verisimile.
563.	» 36.	»	egedi	»	»	ecsedi.
571.	» 21.	»	Arivabenehez	»	»	Arrivabenehez.
703.	» 23.	»	iquelli	»	»	i quelli.
707.	» 7.	»	appreso	»	»	appresso.

A II. KÖTETBEN:

40. lap	22.	sorában	sit'	helyett	olv.	sit,
216.	» 24.	»	acciòche	»	»	acciochè.
Néhol			Tahler	»	»	Thaler.

TARTALOM-MUTATÓ.